C. PLINII
CAECILII SECVNDI
EPISTOLARVM
LIBRI DECEM

EIVSDEM

GRATIARVM ACTIO

SIVE

PANEGYRICV

79612

V

00079612

Digitized with financial assistance from
Government of Maharashtra
on 30 January, 2020

LECTVRIS
S
AVGVSTVS GVILIELMVS ERNESTI

Quum eſſem rogatus a librario, repetitionem huius Plinii Geſneriani paraturo, vt ſignificarem, ſi quid eſſet, quod arbitrarer illi non invitis Manibus Geſneri accedere poſſe; meminiſſem autem opportune, in bibliotheca filii, Caroli Philippi Geſneri, Viri illuſtris, Dresdae me vidiſſe exemplum notatum manu beati Viri, nec dubitarem, quin facili Domino libri vti liceret: adii de voluntate librarii illum ipſum per litteras, vt ad vſum novae editionis exemplum illud nobis concederet, rogavi. Ille vero, quo eſt in litteras amore, ipſe litteratiſſimus, in meque favore ſingulari, ſtatim non transmiſit mihi ſolum, quod petieram, ſed etiam donavit.

Hac ergo liberalitate, quam ipſae bonae litterae, ſi non diſerto me, at grato ſaltem, interprete praedicant, ita vſus ſum, vt, praeter diligentem curam ſpeciminum typographicorum, religioſiſſime tractarem acceſſiones animadverſionum, easque totidem verbis ſuo quasque loco infererem; non niſi voculis ſingulis ſubinde neceſſario additis. Ac ne quis exiſtimet, pauculas illas acceſſiones eſſe, comparet, quaeſumus, vtrius-

que editionis, vel in duobus epiſtolarum prioribus libris 1, 3, 5. 1, 24, 4. 2, 3, 1. 2, 11, 6. 2, 12, 2. 2, 17, 1. it. 5. 2, 20, 12. ſimiliterque in ceteris, praecipue in Panegyrico, plura eſſe addita reperiet.

Poterant et textui Pliniano ſubiici, quae b. Geſnerus in Epiſtola ad Venerandum Patruum meum data paullo poſt evulgatam priorem editionem, velut auctarium, propoſuerat: ſed vitari tamen vix poſſe videbatur, quin, ſuo quibusque loco addendis, veluti luxationibus tentarentur animadverſiones. Itaque omiſſis modo, quae ad culpas operarum pertinebant, integra illa Epiſtola ſervata eſt; praeſertim quum religioni mihi ducerem, monumentum amicitiae, quod hic quoque b. Geſnerus in Vener. Patruum meum exſtare voluiſſet, ſubvertere; adeo carum illud Patruo, vt ſui viciſſim in illum amoris teſtificandi gratia illi Epiſtolae, ſociumne dicam an aemulum? addiderit commentariolum ſuper locis quibusdam epiſtolarum libri decimi, Panegyrici item, ad quem eius olim ad Geſnerum litterae non pertinuiſſent.

His igitur fruere B. L. nobisque fave. Scr. Lipſiae in mercatu vernali A. O. S. ⅭIↃIↃCCLXX.

PRAEFA-

PRAEFATIO
SVPERIORIS EDITIONIS
EADEMQVE EPISTOLA
AD
ILLVSTRISSIMVM COMITEM
HENRICVM XI RVTHENVM
RELL.

Non quaeris, cum iſta tibi in manus traduntur, quod vehementer optabile eſt talem epiſtolam ſcribenti, Quis eſt iſte Geſnerus? Quid ſibi vult iſta dedicatio? Quale eſt, quod mihi offertur? Noſti, quae magna mea felicitas eſt, Geſnerum: noſti, quod tu in aliqua felicitatis parte ponis meritò, Plinium; recordaris, quamquam oblivisci ſoles tuorum benefactorum, quas ille cauſſas habeat ad te ablegandi exornatum praeſenti opera Plinium; recordaris, inquam, quam generoſa et liberali humanitate operam Plinio et mihi dederis, quantum legendo interpretandoque illius Panegyrico, quem Ciceronis epiſtolis et Taciti Agricolae ſubiiciebamus, et voluptatis et vtilitatis ceperis. Itaque non mirabere, meo quoque animo obverſari horas, quas in iucundiſſimis vitae meae reponere ſoleo, in quibus tuam et diſcendi cupiditatem, et ingenium fe-

liciſſimum, et vere generoſum pectus, et propriam magnis animis, atque vt ſummo loco natis, ita ad ſumma omnia contendentibus, humanitatem intueri ex proximo admirarique mihi licuit. Quid ergo pronius mihi fuit, quam de te cogitare, Illuſtriſſime Comes, cum Plinium tractarem, aut quid videri iuſtius debuit, quam tuo nomini inſcribere monumentum ingenii illius, quod vehementer tibi probari, quod capi a te, quod amari, ſenſiſſem. Nemo enim capit Plinium, quin amet, vt Illuſtriſſimum Henricum XI Ruthenum nemo novit, quin amandum colendumque iudicet. Equidem ob id ipſum, quod te noſſe mihi contigit, Illuſtriſſime Comes, ea ad te fiducia accedere ſuſtineo; vt neque refugiam liberius aliquanto apud te ipſum de hoc noſtro munuſculo, quo te et literatos reliquos afficere viſum eſt, diſputare; quem norim, atque adeo expertus ſim, pro tuo in quidquid pulchrum eſt amore, huius etiam generis commentationibus delectari. Quem quidem amorem gentilicium tibi eſſe, vt ea modo commemorem, quae ex proximo et coram cognoſcere mihi licuit, non modo Illuſtriſſimus tutor tuus Henricus XXIV me docuit, cuius decora in Buddeana Ienae et Vinariae in Marſchalliana Gryphum domo mihi innotuere, ſed tres etiam illius Illuſtriſſimi filii, in quibus

Henri-

Henricum VI anno huius ſeculi XXIX Ienae de ſuperiori cathedra diſputantem non ſine ſumma omnium admiratione, et eorum maxime, qui recte iudicare poterant, audivi; Henricos IX atque X vero in hac ipſa Academia nuper in laude atque amoribus omnium verſatos, quod ſic volebant, complexus ſum, quorum manibus ad me ſcripta excellentiſſimi ingenii et generoſiſſimae liberalitatis pignora ſervo, quos hoc ipſo tempore e Gallia reduces, et veteris obſequii noſtri memores, veterem ipſos benevolentiam erga me et indulgentiam ſervare, non ſine maximae et honeſtiſſimae voluptatis ſenſu paucis ante hebdomadibus expertus ſum. Pateris itaque pro gentilicio illo tuo in bonas literas amore, me de epiſtolarum Plinianarum, quod tibi hic offertur, opere pauca apud te, veteri praefationum more, diſputare.

Ab ipſo ſcriptas Plinio, neque recentiori demum tempore a commenticia illa quae Io. Harduini ingenio debetur, ſocietate confictas, accuratus ille conſenſus cum praeſtantiſſimis aevi, quo vixit, indubiisque monumentis, oſtendit, demonſtratus praeſertim a Io. Maſſono; qui conſenſus non ſane a mendacium et vanorum aliquot hominum ingeniis profectus eſſe potuit. Scriptas ergo has epiſtolas editasque ab ipſo Plinio, plane

 mihi

mihi non eſt dubium. Vtrum autem miſſae omnes ſint ad eos, quorum praeſcripta ſunt nomina, ea vero alia quaeſtio eſt, non ita facile affirmanda. Primo diem adſcriptum nulla habet, quod in iis, quae re ipſa ad amicos mittuntur, epiſtolis intermitti vix ſolet. Et, ſi dicas, quod praefracte equidem non negaverim, diei mentionem detractam cum ederentur, illud tamen apparet, argumenta epiſtolarum pleraque eſſe quaſi ad ipſam ſcribendi exercitationem quaeſita ac delecta; itaque omnia polita et ornata, eam quaeſitam varietatem, vt hoc ipſum egiſſe illum appareat, vti relinqueret poſteris quam pulcherrimam amabiliſſimamque ſui ipſius imaginem. Cum enim gloriae bonis artibus parandae eſſet ſtudioſiſſimus, et in hac quoque re Tullium, perpetuum et vnicum ſuum ſibi exemplum proponeret, cuius in epiſtolis vel maxime tantus animus comprehenſus, et poſteritati commendatus eſt: quid poterat facere elegantius ad ſimulacrum mentis ſuae, et factorum vitaeque ſuae memoriam tradendam poſteris, quam ſi ſcriptas a ſe epiſtolas in vulgus ederet eas, quibus foras quaſi prodierat, et conſpiciendum ſe praebuerat ille cupitor et affectator immortalitatis animus; iisque adderet alias, eo ipſo conſilio ſcriptas, et forte miſſas privatim ad neminem, ſed

omni

omni poſteritati dicatas, quibus ea commemoraret, quae de ſe, de ſuis ſtudiis, de toto vitae ſuae genere, de actionibus, de amicis ſuis, de rebus denique omnibus, quae ad ipſum vllo modo referrentur, ſcire et exiſtimare vellet poſteros. Illud de amicis quale ſit, ſic ſatis vel ex meo ſenſu arbitrari mihi videor, qui hoc ipſo tempore non ſine ſuavitate quadam illud tempus cogitatione praecipiam, cum videbunt homines, qui poſt aliquot aetates hunc ipſum libellum in manus ſument, licuiſſe mihi tantum non familiariter cum Henrico XI Rutheno agere, quem ſua nobilitas, virtus, felicitas, res geſtae ad ingens adeo faſtigium extulerint. De Plinio quidem rem ſe ita, vti dixi, habere, ipſe iudicabis, ſcio, ſi percurrere velis vitam illius, qualem ex his epiſtolis, aliunde enim pauciſſima conſtant, collegit Cellarius, cui a nobis tantumdem fere adiectum eſt. Sed illud quoque ipſis epiſtolis cognoſcendis intelliges, ſi attendere volueris, (et attendis, quae magna adoleſcentiae tuae laus eſt, quidquid agas) illud, inquam, pro magni illius et capacis ingenii tui vi agnoſces, quaeſitam eſſe ſtudio varietatem et amoenitatem, lectorum lenocinia; non coniunctas vnius temporis, vel ad vnum hominem, vel vnius argumenti epiſtolas, diſtracta potius ſtudio,

 quae

quae ad vnum locum pertinent, ſuſpenſumque exſpectatione lectorem, vt plures pervolvat epiſtolas, dum ad eam veniat, quae coeptam cauſſae alicuius aut negotii enarrationem abſolvat. Illud quoque non ſine conſilio factum eſt, quod tot elogia hominum ſui aevi, et praedicationem virtutis illorum intexuit: eo plurium nempe et hominum et familiarum intererat, habere opus hoc, et ſuis poſteris, vt imaginem aliquam, vt titulum nobilitatis ſuae, commendare. Huic, puto, inter alia conſilio debetur, quod in tanta librorum eius aevi ſtrage, quae totam paene Traiani, optimi principis, hiſtoriam abolevit, evaſit hoc volumen, et cum auctoris ſui, tum aliarum rerum, hominumque memoria noſtra digniſſimorum, conſervavit memoriam. Succeſſit enim deinde Sidonii Apollinaris ſtudium, viri magni, qui cum Noſtrum vnice amaret, commendaret, in exemplum proponeret, quod ex ſubiectis teſtimoniis poteris intelligere, multiplicata huius operis exempla, ſequentem mox colluviem eo ſuſtinere facilius potuerunt. Suavitate tecum, Illuſtriſſime Comes, agendi provectus modum epiſtolae iam egreſſus ſum. Sed neque intercedit tua humanitas, quo minus reliqua adiiciam, quae in fronte huius libri dicenda habeo, quaeque eo lubentius cognoſcent lectores

reliqui,

reliqui, ſi te vna praeſentem quaſi animo ſuo habuerint. Quid? quod poſſum etiam in quibusdam ad conſcientiam tuam provocare, et teſtem te, maiorem exceptione exhibere: vt in eo, quam ſaepe optarim, Panegyricum, vt nunc vocamus, ſive gratiarum actionem Plinii noſtri, pretioſum illud iſtius aevi monumentum, Celeberrimi Schwarzii ſtudio expolitum, ante prodire, quam denuo mihi, poſt parvam illam editionem, vna cum epiſtolis, ſine eo minus gratiae habituris, proferendus eſſet. Illa viri doctiſſimi cunctatio (ſed Cunctator fuit etiam Fabius) facit, vt de fatis Plinii, ab eo inde tempore, quo publicis typis committi coepit (coniuncta enim fere epiſtolarum et Panegyrici ſors fuit) deque Manuſcriptis, qui adhuc exſtant, ſuperſedeam dicere, cum facile praevideam, pleniora omnia et certiora illum ſuis ex theſauris dare poſſe. Quae eadem cauſſa fuit, vt eo facilius bibliopolae conſilio obſequi in hac editione decreverim. Eſt autem, vt obiter eum tibi, Illuſtriſſime Comes, commendem, Caſpar Fritſchius, *frater* Thomae, *(quem principem ſui generis hominem fuiſſe accepiſti) talis vir, quo nemo magis intelligit negotiationis iſtius librariae rationes, nemo generoſius illas liberaliusque tractat, indignus proinde iniuria, qua affi-*

cere

*cere illum nuper aliquis circa ſcriptores rei ruſticae, ipſius ſumtu, mea qualicunque opera, editos, conatus eſt: conatus eſt, inquam, non affecit. Per ipſum profecto et ipſius, dum viveret, fratrem non ſtetit, quo minus quidquid vsquam eſſet praeſidiorum compararetur ad exornandos illos ruſticos. Si qua latent (ex iis, quae data ſunt, *) ſpeciminibus nondum intelligi ſatis potuit, quantum ea momentum habeant) non ipſius, iterum confirmo, et fide viri boni confirmo, culpa latent; proditura forte aliquando, nobis minime invitis, ſed candide plaudentibus.* Caſparis *igitur* Fritſchii, *huc enim redeo, rationibus et conſilio obſecutus ſum, qui deſiderari aiebat Plinium, et emendate, quantum eius fieri poſſet, editum, et adnotationibus inſtructum iis, quibus apertior fieret illius ſententia, non pueris quidem, et omnium rerum rudibus, ſed his, quorum rationes non ferunt, ſemper ad alios libros vt recurrant, hiſtorias, antiquitatemque in promtu habeant, difficiles Grammaticorum nodos longa meditatione reſolvant. Lectionis varietatem, eiusque rei diſputationem, non totam ille quidem excludebat, ſed optabat moderationem ea in re adhiberi, quae non deterreret homines, quales deſcripſi-*

*) *Miſcellan. Obſervatt. Vol. VII pag. 274 ſeq.*

ſcripſimus, ſed eadem, quae maxime neceſſaria videntur, non diſſimularet. Hoc, vt per ſe honeſtum eſt et vtile conſilium, ita opportune iam locum habebat, cum ante annos non ita multos prodierint epiſtolae, Cortiana et Longoliana induſtria magno apparatu critico inſtructae; de Panegyrico autem non laudati modo Schwarzii opera in maxima proximaque exſpectatione ſit, ſed egregia quoque omnia minetur Cl. Arntzenius; quorum induſtria quaeſitis vti poterunt, qui toto, quod aiunt, ſacco fundi ſibi volent opes criticas. Nos ergo, quantum conſequi ſtudio atque intentione (quamquam ſaepe, vt ipſe non ignoras, Illuſtriſſime Comes, interpellati) potuimus, talem damus Plinium, qui vtilis eſſe poſſit propius et accuratius ipſum, non librarios, cognoſcere volentibus: qua in re illa praeſertim habita ratio eſt, vt non eos modo locos interpretaremur, qui vehementer indigere ea opera viderentur; ſed illos etiam, in quibus adhaeſiſſe, quamquam facilibus et apertis noſtro iudicio, alios obſervabamus: Contigit etiam hic, quod nuper in Quinctiliano, vt dicenda eſſent, pro inſtituti nimirum ratione, non ea, quae ipſe primus vidi, quae neſcio quam multa ſint; ſed quae neceſſaria, aut commoda certe lectoribus, licet dicta ab aliis quoque, arbitrabar.

trabar. Morem equidem illum tenui, nihil vt ponerem, niſi quod ita ſe habere, meis oculis, meo animo, cognoviſſem; ſi quod inventum commemoratu dignum videretur, auctori ſuo libenter adſcriberem, Cortium praeſertim Schwarziumque frequenter laudarem.

Hoc igitur quidquid eſt operae meae tibi, Illuſtriſſime Comes, dicatum eſſe volo ea lege atque conditione; vti profitear, tua etiam humanitate, tua indulgentia excitatum libenter tractaſſe Plinium; quod cognoſcerem, eſſe apud te in honore haſce literas, teque ſapientiſſima ratione, ab optimis praeceptis et tuo ipſius excellentiſſimo ingenio profecta, arbitrari, vix, vt res ſunt hodie, feliciter tractari ceteras doctrinae partes poſſe, niſi quis ab horum librorum vſu diligenti iudicium, et quaſi guſtum quendam veri, pulchri, et honeſti, quod tum in oratione tum in vita et conſuetudine hominum conſpicitur, retulerit.

Exſtant, et ſuo tempore commemorabuntur apud poſteros etiam, ſingularia plane excubantis pro te Providentiae divinae munera, quae orbitatem tuam ita gubernavit, vt merito ſuſpicemur, praeparari te magnificum illius inſtrumentum ad ſalutem et felicitatem plurimorum hominum, tum qui in tua ditione ſunt, tum aliorum quoque, pro-

curan-

curandam. Non puto errare me, ſi inter illa munera locum tribuam non poſtremum illi, quod comitem tibi et adoleſcentiae tuae rectorem adſignavit Conſultiſſimum iuris et omnis ſapientiae Riſenbeckium tuum, cuius cum prudentiam et fidem in ſuis pignoribus cognitam perſpectamque feliciter habuiſſet Illuſtriſſimus tutor tuus Henricus XXIV quem ante laudavi, eum tibi adiunxit, cui aequam ſcilicet, quin, vt eſt religioſiſſimus, et officiorum omnium non peritiſſimus modo, ſed etiam obſervantiſſimus, maiorem ſolicitioremque curam ſe debere, quam ſuis filiis exiſtimaret, cum de his rationem reddendam praeter Deum et ſuam conſcientiam nemini, ſciret; de te autem etiam iudicia aliorum hominum revereatur. Huic igitur Riſenbeckio tuo, veriſſimo Phoenici, cum credideris, a me etiam aliquid diſci poſſe profuturum; vehementer mihi elaborandum eſt, vt, bonum me virum eſſe, quod illi credidiſti, tuo ipſius iudicio intelligas. Gratum quidem et non immemorem tuae in me indulgentiae, hic ipſe libellus teſtis ſemper exſtabit. Vtinam etiam verum me vatem agnoſcas aliquando, cum praedicere tibi audeo, quod vehementiſſime opto, et e ſignis raro fallacibus colligere mihi videor, futurum, vt tui cives longa plenaque ſub te felicitate beati gratias

 decer-

decernant iis omnibus, quorum cura, ſtudio, conſiliis, opera, generoſiſſimum illud pectus virtutibus omnibus impletum, et ſapienter feliciterque adminiſtrandae reipublicae praeparatum erit, quarum rerum quandam quaſi auroram iam videmus in tot rebus, quas in Plinio, iam tuo, adhuc amamus hodie, in tot pueris, vt hoc vtar, qui tua liberalitate cultu humanitatis et religionis imbuuntur, in tot miſeris, qui benignitate tua foventur, in tot ſtudioſis iuvenibus, qui tibi ſe debere vitae et ſtudiorum praeſidia quaedam grati agnoſcunt, in familiae tuae diſciplina et tranquillitate, in honore eorum, quibus contigit, vt ad ingenii tui cultum aliquid conferant. Macte iſtis laudibus, Illuſtriſſime Comes, et iſtas praeclariſſimas rectricis virtutis meditationes ad ipſum reipublicae actum et civium tuorum felicitatem reliquorumque admirationem ſuo tempore fauſtis auſpiciis transfer. Ita Deus aetatem tuam bonis omnibus cumulet. Dab. in Academia, quam ornas, Georgia Auguſta Kal. Octobr. CIƆ IƆ CCXXXVIII.

IO. MATTHIAE GESNERI

AD

IO. AVGVSTVM ERNESTI

COLL. THOM. APVD LIPSIENSES

RECTOREM

EPISTOLA

QVA SVAM

PLINII IVNIORIS

EDITIONEM

VEL EMENDANDI VEL DEFENDENDI

CAVSSA RETRACTAT

00079612

Quo tempore reducem e Lipſienſi prelo Plinium accipio, vna mihi redditur epiſtola tua, ERNESTI, vir doctiſſime, et animo meo cariſſime. Non dico, iucundam fuiſſe: ſatis eſt, quod a te fuit. Sed amplius quiddam in ea reperi, quod non ad meae tantum voluptatis fructum, ſed ad aliorum quoque vtilitatem referendum, ſtatim iudicabam, cum vna mihi ſignificaret Caſpar Fritſchius noſter, ſi quid Plinio adiiciendum haberem, tempus adhuc eſſe, pauciſſimis eius exemplis manu quaſi emiſſis. Statim, inquam, conſilium arripui errores vel meos vel operarum, de quibus nos admonuiſti, ſententiam de quibusdam locis tuam a mea diſcedentem, et ſi quid aliud occurreret ſalutanti poſtliminio quaſi ad me redeuntem Plinium; ea omnia, epiſtola quadam comprehenſa, ad te mittendi: quod tanto magis mihi placuit conſilium, cum eodem tempore ad me perveniſſet, quem avide diu exſpectaveram, Panegyricus Plinianus, quem tu propter negotia tua non attigeras, a Cl. Arntzenio editus, e quo decerpere quaedam lectoribus Plinii profutura, et noſtra inde vel augere vel emendare, liceret.

Age igitur, quae addita, detracta, immutata, defenſa, vellem in Plinianis curis noſtris, apud te breviter perſequar; quod obverſans animo meo tua imago cum dulcius mihi, quidquid hoc eſt laboris, faciet, tum ſi qui ſunt igniculi in nobis ingenii, eos leni quaſi ſpiritu excitabit. Non vereor, ne voluntatem tuam offendam, ſicubi a tua ſententia diſceſſero. Melius inter nos de maximis rebus convenit, quam vt minuta diſputatiuncula animorum coniunctionem ſanctiſſimis adſtrictam vinculis, labefactare poſſit aut convellere. Ceterum non eius modo brevitatis hic memor ero, quam ipſa quaſi imperat neceſſitas; ſed totius etiam conſilii huius editionis. Cum enim non eo ſpectet labor noſter, vt integritati Plinii ſcrupuloſa diligentia conſulatur, quam provinciam, quantum ad epiſtolas, pulchre ornatam ſciebam a Cortio, et qui ſuccenturiatus illi fuit

Longo-

Longolio; in Panegyrico autem, (ne de Cel. Schwarzio hic dicam) id quod ſperaveram futurum, praeclare eadem functum video doctiſſimum Arntzenium, qui viri ſuo labore in futurum quoque proſpexerunt, proſpicientque, ne temere, vel impune adeo, graſſari in Plinium poſſit critica licentia; ſed vt commodius legatur ſcriptor venuſtiſſimus, atque intelligatur, quod ipſum in epiſtola ad Illuſtriſſimum Ruthenum Comitem profeſſus ſum: propter has cauſſas venia nobis dabitur, quod non moroſe et ad vnguem perſequimur omnia, cum in libro ipſo, tum in hoc quaſi eius ſpicilegio. Sed ne faciamus ianuam domo maiorem, rem, age, ipſam aggrediamur.

1, 8, 12 Cum de *munere* hic ſermo ſit, placet tibi, Erneſti doctiſſime, non ad medicorum, de quibus alioquin hic agitur in protaſi, pilulas referri verbum *inducere*; ſed eo ſumi intellectu, quo *inducuntur*, h. e. producuntur, oſtenduntur, commendantur, ſpectatoribus ludorum publicorum perſonae, ipſaque adeo munera: cumque Graeci eadem ratione dicant εἰσάγειν, inde ais explicari forte non abſurde poſſe locum in Epiſtola ad Hebraeos 1, 6.

1, 9, 1 Praefers *iunctisque*, aut *cunctisve*, pro diverſa oppoſitionis ratione, ex qua ſingulis opponendi ſint aut *plures iunctique*, h. e. plures, & ii quidem non ſinguli, ſed iunctim conſiderati, aut *plures*, atque adeo cuncti, h. e. *cunctive*. Mihi creſcere videbatur oratio. Singulis diebus per officia vrbana tranſactis ſic ſatis conſtat ratio; minus conſtat *pluribus*; omnium minime *cunctis* h. e. vel ſimpliciter omnibus, vel certe pluribus illis in vnam ſummam collectis. Sunt enim *cuncti*, quod Feſtus et Aſconius docent, *ſimul omnes*, quaſi *coniuncti*.

1, 9, 5 pro *niſi vnum me* iubet Cl. Arntzenius ad Paneg. 94, 3 legere nos, *niſi tamen me*.

1, 12, 1 Vetas me dubitare, vir doctiſſime, quo *iacturae* appellatio reſpiciat, cum doceat ipſe Plinius 2, 1, 10. At ipſum hoc nempe dubitabam ego, vtrum conſolandi argumentum initio ponere voluerit, et in luctu deſinere.

1, 20, 7 ad *ſubſcriptiones cenſorias* hic reſpici putas; nec intercedo, cum in hoc conveniat et *accuſatoris*, δίκην γράφοντος, *ſubſcriptio*, et *cenſoria*, vt cauſſa vel crimen breviter deſignetur.

1, 20, 10 *Orationis* retinendum cenſes, vbi ego *oratoris* praetuli. Neque profecto temere. Nempe h. l. *actio* non conſideratur, ais, quatenus ab *oratore* pendet; ſed quatenus ab *oratione*: defenditurque a Plinio, nunquam *bonam orationem* eſſe *ſine bona actione*; et ſi bona *oratio* ſit bona *actione* deſtituta, propter temporis ad agendum dati anguſtias, quibus actio frangatur, cum timeat orator, ne tempus conſtitutum excedat, non eſſe *orationis* culpam, neque propterea illud, quod poſuerat

 de

de naturali bonae *orationis* et *actionis* coniunctione negandum; ſed *iudicis*. Praeclare iſta. Sed vide, *ὦ φιλάτης*, qua parte ego conſideraverim. Imaginabar hanc ſpeciem, brevem nimis diem conſtitutam oratori, non datum eſſe tempus domi otioſe commentandi et ſcribendi orationem; vnde neceſſario ei ſit ex tempore agendum; qua re fiat, vt *actio* talis ſimilis eſſe *orationi* cuicunque ſcriptae, animo certe antea comprehenſae non poſſit. Hoc ergo tum non accidit culpa *oratoris*, qui volebat, niſi impeditus eſſet parare *orationem*, quam *actione* deinde exprimeret.

1, 20, 17 De Eupolidis in Periclem verbis etiam dicta quaedam ad Quinctil. 10, 1, 82.

2, 3, 2 *Ponit controverſias* tibi placet, cum alias non intelligatur, quomodo elegerint auditores. Mihi etiam ſine dubitatione placeret, niſi extemporalitatem laudaret Plinius: quae ſuſpecta ſane eſt, ſi ipſe declamator controverſias *ponit*: ſuſpecta etiam eſt, ſi de pluribus quas *popoſcit*, vnam *ipſe eligat*; poteſt enim conſtitutum habere cum eo qui poſuit; poteſt certe facillimam deligere. Suſpicio omnis abeſt, ſi primo *poſcit* controverſias plures; tum de pluribus illis electionem permittit auditoribus, qui vel ſententiarum numero, vel ſorte adeo decidere poſſunt. Mea hic culpa eſt, qui, dum brevis eſſe volui, abrupte nimis locutus ſum, vt tu etiam dubitare poſſes, qui tot perplexa ſolvis quotidie.

2, 5, 6 Pro adverbio *laetius*, contra alterum *lautius*, propugnas hoc modo, non tantum vt illi locum hic eſſe oſtendas, quod facile dedi; ſed huic vt eſſe neges. Ponis autem, hic ſermonem eſſe de *copia* orationis, ad quam *lautus* vix referatur. Cum vero videas, hoc non ſatis firmum eſſe, et *lautos homines* etiam dici *copioſe ornatos*; nec de ſola hic copia agi: negas *ſevero* et *triſti* opponi poſſe *lautum*; opponi *laetum* a noſtro 3, 18, 10. Verum hoc quoque aliter ſe habere, mihi videbatur. *Severi* et *triſtes* iidem ſunt *ſqualidi*, *immundi*, vt in ieiunio Phariſaei: hilares contra *lauti*, *vncti*, *nitidi* etc. quales vult eſſe Salvator ſuos, cum ieiunant etiam. Denique non probabile eſt, pro *laetius* aliquem ſubſtituiſſe *lautius*: ſed hoc illi iuſſum cedere a correctoribus vel ipſa tua diſputatio indicat.

p. 65, b, v. 1 Obſcure locutus ſum. Hoc volo, *tres clepſydras vnius horae ſpatio effluxiſſe*.

2, 11, 25 leg. *ſcribe, quid arbuſculae agant*. Quamquam enim ſatis frequens eſt, poſt interrogativa, obliqua etiam, poni indicativum; Cortius tamen, credo bonis auctoribus, *agant* poſuit.

2, 17 pr. Mones me, qui es oculus meus, conſulenda etiam eſſe, quae de ſitu Laurentini contra Holſtenium diſputat Fabrettus Inſcr. antt. p. 752.

p. 95, b. Abiecit heu! humana omnia Baierus. Itaque non eſt, quod parvulum illud ab eo ſperemus, qui multo maiora deſtituerit.

3, 5, 8 *Parciſſimum ſomnum*, vigilantiſſimus homo, merito defendis contra eum, qui *paratiſſimo ſomno* ſe gaudere non diffitetur, his rationibus

nibus nixus, primo, quod verba, *erat ſane parciſſimi ſomni* relationem ad antecedentia, et tanquam concluſionem indicent; ibi autem de *parco* ſomno, non *parato* actum ſit: deinde quod *ſomnus inter ſtudia et labores*, adeoque alieno tempore et loco, praeter opinionem, cum hoc non agitur, vt dormiamus, *inſtans*, non poſſit *paratus* dici, ſed *obrepens, obprimens*; quod autem idem praeter opinionem inſtans et obrepens ſomnus cito deſerat hominem, id ipſum non eſſe *parati* ſomni, ſed *parci*; neque tam hic reſpici a Plinio ad id, quod etiam *inter ſtudia inſtet*, ſed quod, cum hominem oppreſſerit, *mox* tamen *deſerat*. Haec tu pro *parciſſimo ſomno*. Non autem de hoc inter nos diſputatur, vtrum *parciſſimi ſomni* fuerit Plinius? hoc ſatis docet illius filius: ſed an *paratiſſimus* dici potuerit ſomnus, qui *inſtat* ille quidem ſemper, vt *gravis adverſaria exſpectatio conſtituta et parata Curioni* ap. Cic. Fam. 2, 4. vt *paratus moechus* ap. Ter. Andr. 2, 1, 16; ſed etiam *deſerit*; commoda ſane natura in homine negotioſo, qui ſit *parci* ille quidem ſomni, et vigilans; verum idem etiam *parati*, quod fere conſequens eſſe in hominibus ſanis ſolet. Neque enim molles pulvillos exſpectat, qui poſt moderatum ſomnum multis horis vel animo vel corpore agitato atque exercito fuit etc. Non puto ego nimis me ſomniculoſum hominem; ſed gratias ago naturae meae auctori, quod *paratum* illum ſemper blandum inſidiatorem experior, ſatis tamen modeſtum eundem, qui recedere cum opus eſt, ſoleat.

3, 14, 2 *Fervens pavimentum* explicari debebat, quod bene mones, duobus verbis, ſi quis forte non meminiſſet, balnea illa fuiſſe ὑπόκαυστα, penſilia, fornicibus impoſita, in quibus accenſus ignis pavimentum primo calefaceret. Pictura paſſim proſtat v. g. apud Fabricium ad Sext. Empir. p. 30.

3, 16, 11 praeclare obſervas, *male mori* alias dici, qui in aqua, aut a turpi imbellique beſtia pereant, de quo Cuper. Obſſ. 1, 8.

4, 7, 1. Crebra repetitio τοῦ *illum* ſcholaſtica tibi non magis, φιλτάτη κεφαλή, quam mihi videtur. Nempe bona pars Plinii eſt ſcholaſtica, h. e. ornatius ſtudioſiusque, quam ſolet in promiſcuo epiſtolarum vſu fieri, ſcripta: ſcripta nempe non amicis, ſed poſteritati; cuius ſe faſtidio illa ſua accuratiore oratione mederi putabat. Pone igitur tantisper, non epiſtolam eſſe, ſed ſatiram, quam legimus, et anaphoran illam pronominis facilius concoques. Peccat, ſi ita vis, Plinius; ſed peccat, dum nimis placere nobis poſtulat.

4, 16, 2 Nihil mirum ais, adſtare aliquem tunica ſciſſa, ſalva tamen, qua illa tegatur, toga. Quid enim illum pudeat ſciſſurae repentinae, ſed tamen toga tectae? Quomodo vero tectam toga ſciſſuram inter agendum vidit Plinius? At id ipſum indecorum, ſuſpectum, ſingulare certe et obſervabile, aliquem ita ſe involvere toga, vt tunica nuſquam appareat. Cogita Comicas perſonas in Molerii Avaro maculas et ſciſſuras veſtium pileo, patina, habitu corporis tegentes etc.

4, 27, 6 Mavis Plinio tribui voces redundantes γινώσκων ὅτι, quam indocto librario, quem vix credibile ſit, eas adieciſſe: et eodem modo redundare τὸ *inquit* 6, 33, 1. Videndi ergo Codices.

 4, 30, 1

4, 30, 1. Putavit hanc quaeſtionem altiſſima eruditione ſua digniſſimam coniunctiſſimus collega meus I. A. Segnerus, quem apud te, qui noveris, laudare ſupervacuum eſt. Duobus enim programmatis illam explicatam dedit, inter inauguralia Academiae noſtrae ſacra auctumno ſuperioris anni editis, in quibus acutiſſime perſecutus eſt, qua ratione, conſervatis naturae motusque legibus, effici atque exſiſtere ſtati illi auctus atque deminutiones potuerint, atque eo demum evadit, ſiphonis cuiusdam a natura inter lapides et argillas fabrefacti ope totum illud peractum fuiſſe. Ponam ipſius verba ea, e quibus, qui non alieni ſunt ab geometricis, hydraulicisque rationibus, tu praeſertim, vir doctiſſime, de ſumma rei iudicare poterunt.

„Vas cape quodlibet perforatum ad aliquam a fundo altitudinem, „et ſi lubet, non longe a ſupremo margine per foramen ſiphonem trans„mitte, ita vt crus eius brevius intra vas, ad aliquam a fundo diſtan„tiam, pateat, longius extra illud habeatur, et foramen circa ſiphonem „occlude. Adfluat deinde in vas aqua aequali celeritate. Aſſurget in „vaſe pedetentim, donec ſiphonem totum tegat, itaque eum replebit, „ac iam aqua per ſiphonem effundetur. Quodſi ergo ſipho eius fuerit „ſtructurae, vt eodem tempore plus aquae fundat quam in vas accedit, „decreſcet pedetentim aquae altitudo, donec a ſiphone non amplius „contingatur. Iam enim aëre repletus ſipho agere deſinet, et aqua in „vaſe aſſurget denuo, dum eae, quas iam diximus conditiones, redeant. „Sicque, ſi adfluxus perpetuus fuerit, etiam alterna aquae in vaſe in„crementa atque decrementa absque fine redibunt. Sed aqua ex vaſe „conſtanti tenore non effluet: quod ipſum tamen, ſi velis, efficere poſſis „facile. Inſculpe vaſi quod diximus, foramen aliud, circa fundum, „quod, vbi aqua vaſis ſummum tenet, minus tamen eius reddat, quam „influit; ita tamen, vt, ſi aqua per ſiphonem et foramen coniunctim „fluat, plus eius effluat, quam in vas eodem tempore influit: quod qua „ratione obtineri poſſit, harum rerum periti facile perſpicient: efficie„tur vt, influente in vas aqua, primum per foramen circa fundum ſo„lum effluat: quod cum minus transmittat, quam adfluit, aſſurget aquae „in vaſe ſuperficies, ſed paullatim, ſi exceſſus eius quod influit, ſupra „id quod effluit, parvus fuerit. Sed tamen ſiphonem tandem teget, „efficietque, vt per eum quoque aqua fluat, eoque facto cum plus effluat „quam influit, deſcendet viciſſim ea ſuperficies, lente pariter, ſi ſipho „cum foramine ad fundum paullo tantum plus effluere patitur, quam in „vas advenit. Si vas aquam ex priori effluentem excipiat, et retentam, „transmittat per foramen aliquod, aut rimam ſuperne apertam, in iſto „aqua augebitur tum, cum in priori vaſe minuitur, minuetur, cum in „priori augetur, ſicque hic quoque, quae PLINIVS in fonte obſer„vat, omnia perfecte contingent. Stata erunt augmenta imminutio„nesque, ad eandem ſurget aqua altitudinem, aequalibus abſolventur „die nocteque temporibus, et pro diverſa viarum magnitudine, quo„cunque numero et tempore redire poterunt periodi, vt rem leviter „conſideranti pateſcit.

„Cum ergo reliquae cauſſae quas finximus omnes, et quarum plures „excogitari non poſſe videntur, nihil noſtro fonti ſimile producant; ea „vero quam iam poſuimus, ita ea, quae de eo commemorantur, efficere

„poſſit,

„poſſit, vt nihil plane relinquat: veram eſſe hanc rei cauſſam, exiſti-„mandum eſt. Neque enim id obeſſe poteſt, quod ſiphones concipi-„mus, qui artis opus non naturae haberi debeant. Cum enim ſipho-„nem conſtituere poſſit quilibet meatus inter lapides, aſſurgens paullu-„lum, indeque aliquantum magis deſcendens, quales maximo numero „inter petras reperias, nec praeter hunc quidquam requiratur, quam vt „aqua ad ſcaturiginem, vel in antro, vel in aperto fonticulo colliga-„tur: nihil aſſumtum eſt, quod non efficere natura poſſit, et multis lo-„cis effecerit ſeparata, vt coniuncta quoque nihil habeant mirandum.„ Atque ſic explicatum arbitror egregie, quomodo exſiſtere talis fons po-tuerit. Verum conciliari iſta cum *libramento abdito et caeco* Plinii poſſint? quod aliquando probabile nobis videbatur, iam valde dubito. Nimis aperte ille putat, aquam adfluentem viam ſibi non nunquam praecludere etc.

5, 6, 36 *acanthum hinc inde lubricum et flexuoſum* quomodo explices, vt cognoſcant lectores, patere. Ratio, inquit, dicendi petita eſt a ſer-pente, qui eſt lubricus, et flexuoſus, cum ſpiralis lineae figuram aſſumit. Sic acanthus ſatus fuit primo lineis curvis et ſpiralibus, ſed nulla certa figura, mox in certas figuras vocatus per aliquantum ſpatii, mox iterum ſine figura curvus et inflexus, ſicuti velorum aulaeorumque fines fila-mentis ſericis diverſi coloris ornantur, vt mox flexuoſa ſint et ſpiralia, mox figurata etc.

p. 222. Quod hic negabam καταστερισμῶν nomen a me obſervatum, feſtinabam. Laudavi ipſe, cum vix Lipſiam iſta miſſa eſſent in pro-grammate quod habes de Diva Carolina Eratoſthenis καταστερισμούς, inter opuſcula mythologica, phyſica, ethica, Galei p. 97 ſqq. editos.

5, 20, 4 Quae eſſet *rigida* periodus explicari negabat poſſe Cortius. Tibi *frigus* de periodis, qua ſunt periodi, et quatenus pronuntiantur, dici non videtur. Age ponamus, quae tibi ſit *rigida* periodus; quam ego *frigidam* interpreter: cetera, in auctoritate manuſcriptorum fere pari, permittamus lectoribus. Eſt tibi igitur *rigida periodus*, in qua ita ſibi implicata eſt et pendet oratio, vt non poſſint voce tamquam inciſio-nes fieri, ſed tota ſit, quamvis longa, uno ſpiritu contorquenda. Quae-dam contra periodi, quamquam longae, tamen flexibiles ſunt, ſi non pendet per totas oratio, adeoque non vno ſpiritu pronunciandae ſunt. Mihi *volubilitas* non ſatis convenire *rigido*; *frigida* porro *periodus* vide-batur fieri ipſa longitudine et productione non neceſſaria, qua perit et diſperditur dicentis impetus, et auditoris attentio; cum otioſa epitheta, periphraſes, exergaſiae, otioſam, tardam, et inefficacem re vera reddant orationem, quantumvis magna volubilitate contorqueatur.

6, 2, 3 *Quaſi deprehenſum* non ſatis, vt video, explicavi. *Deprehenſi* quidem notio ſatis clara, et ſi quis dubitat, inſpicere licet Quinctil. 1, 12, 4. 6, 3, 100. 10, 7, 29. 12, 9, 20. Ergo *quaſi deprehenſus* eſt, qui habet eandem excuſationem, veniam, commoditatem, quam deprehen-ſus. Qui ex tempore dicere cogitur, hoc eſt enim *deprehendi*, culpam coniicit in eos, qui coegerunt ipſum dicere: qui cum Regulo dicunt, quidquid peccatur, in ipſum poſſunt coniicere, longas moras, corroga-tos auditores etc.

p. 260.

6, 20, 15 Elegans eſt, quod tibi in mentem venit, forte dediſſe Plinium, *Aderant, qui Miſenum fuiſſe* etc. ex illo poëtae, *Fuit Ilium*. Ceterum verba, *Aderant qui* antiquo, quem typographi vocant charactere, non curſivo, debebant in contexto Plinianae epiſtolae exprimi.

6, 32, 2 De h. l. nos nuper diſputare vidiſti ad Quinctilianum praef. §. 9 et 11.

7, 12, 2 Rectum videtur tibi ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι. Nimirum vt *diſperdendi* verbo iocoſe vſus eſt, ſic etiam κακόζηλον vocat, te iudice, Minucium, h. e. nimis ſtudioſum ſiccitatis, et ſalubritatis Atticae. Et ſane κακοζηλίαν etiam in Atticiſmi illa nimia affectatione ineſſe poſſe, certum eſt. Pendeo; et ad te tranſirem, niſi ſcirem, me tui amore etiam corrumpi poſſe.

7, 17, 13 *emendator acerrimus*, cum Ciceronianum eſſe putas, et comparas, cum *acerrimo aurium iudicio*, mecum, vt in ſexcentis aliis, ſentis.

7, 27 Ad hanc epiſtolam reſponſum eſſe a perſonato Guſtavo Ianſono in Nova Bibl. Hal. 34, 2 bene facis cum me admones.

8, 14, 6 Vis, Vir Clariſſime, non tam illam *diſtinctionem ſententiarum* ab vno dictarum intelligi; quae a me poſt Catanaeum explicata eſt, et cui favet ſ. 15: quam illam, quae propius ad quaeſtionem et ſpeciem in hac epiſtola propoſitam pertinet, de qua praeſertim ſ. 21, vbi plures *pugnantes ſententiae* ad ſuperandam vnam iunguntur. Et facile tibi aſſentior magis ad hanc reſpici, quod *pugnantes* vocantur, i. e. quae vna conſiſtere non poſſunt, quod de priori genere ita ſimpliciter dici non poteſt; poteſt tamen cum relatione ad alios, qui duas eiusdem hominis ſententias, vno quaſi ſpiritu prolatas, ſimul probare nolunt.

8, 23, 5 Pro *intellexit*, malle te ſcribis *dilexit*. Ego putabam ſignificare Plinium hoc, *intellexit* Avitus, et aſſecutus eſt, quantus vir eſſet Servianus, quam dignus obſervatione atque obſequio.

9, 13, 4 quod pro *deſerviſſet* malis, ſi addicerent libri, *reſediſſet*; in eo tibi aſſentior.

9, 23, 5 Verbo noſcitare poſt Cortium tribuis vim demonſtrandi, vt et τῷ *noſcere* Paneg. 22, 3: non; quo proprie hanc poteſtatem habeat; ſed quod infantes, pueri, plebs, cum *noſcunt*, ſolent digito id, quod *noſcunt*, ſimul demonſtrare. Sic, ais, mulier, cum agnoſceret Demoſthenem, alteri demonſtrabat etc. Mihi videtur, Plautinis locis et aliis ita ſtabilitam vim, quam hic tribui verbo, vt dubitare equidem non poſſim: demonſtrandi ſignificationem adhuc deſidero aliunde adſeri. Certe in Panegyrico quam illud convenit, *parvulos*, qui nondum vidiſſent, videre certe meminiſſent, peregrinatum adhuc Traianum, *noſcere* h. e. cognoſcere velle, interrogare, *quis eſt? hic ne eſt? Iuvenes* autem illum *oſtentare?* Si *noſcere* eſt *oſtentare*, pueri et iuvenes hic idem faciunt. Epiſt. 6, 20, 4 *vocibus ſuos noſcitant*, non profecto demonſtrant; res enim agitur in tenebris, ſed aut agnoſcunt, aut, quod malim, attendendo, requirendo, agnoſcere cupiunt. Inſpice locum vtrumque, candidiſſima anima mea, et vide an dubitare poſſis. Poteſt *monſtrare* digito, qui *noſcitat* aliquem; ſed ideo *noſcitare* non ſignificat proprie *demonſtrare*. Nempe neque tu hoc vis.

10, 2, 3

10, 2, 3 Non attendi ad temporum conſecutionem, cum pro *malui* ſuſpicatus ſum, legendum *malunt* vel *malim*. Libenter tibi, vt pluri-ma, hoc debeo, mi Erneſti, quod feſtinationem emendare licet in ipſo adhuc libello. Si coniecturae locus ſit, *maluere* vel *maluerunt* ſubſti-tuendum fuerit.

10, 18, 2 *teſtimonium retribuerunt*) Melius iam videtur, quod ex an-tiquis editionibus hic protulit Cortius *pertribuerunt*, cum etiam Paneg. 95, 1 *pertribuiſtis* e Voſſiano dederit Cl. Arntzenius, pro aliorum *perhi-buiſtis*. Vtroque in loco ea vis eſſe poteſt, ad vnum omnes; a primo ad vltimum, teſtimonium tribuiſſe.

10, 48, 5 ita emendandum cenſes, *quam buleutae qui ſunt beneficio tuo*: eleganter profecto; et quod meae coniecturae, ſi non praetule-rim, certe nec auſim poſthabere.

10, 50, 4 de Bithynicis aliquem *regem* intelligere malle te ais. Quae-rendi otium iam deeſt, et forte eſt hoc e numero τῶν ἅπαξ λεγομένων.

Iam ad Panegyricum veniamus, in quo nihil tuae adnotationis no-bis impertiiſti; ſed tanto plura dedit Cl. Arntzenius, cui, quod huma-ne, et vt decet literas noſtras, mecum egit, gratias ago; quod a ſcripto ſe vix ac ne vix quidem demoveri patitur, laudo, et commode accidere Plinio arbitror; quod ſeorſim a me ſentit aliquoties, non miror; non aegre fero quaedam paullo inclementius dicta; ſi quid ipſi excidit, non exagito. Sed neque futurum puto, vt iraſcatur vir humaniſſimus, ſi eo-dem candore, quo mea ipſius errata non diſſimulo, eademque qua ipſe in meis vtitur, libertate nec mihi vndique probari, quae ipſe dixit omnia, profitear, et quaedam eorum hic indicem, vt ſtatim illud, quod

2, 5 retinet quidem *dignosque nos illius vſu probemus*; ſed ortam ſuſpicatur hanc lectionem ex repetitis, more alias ſolenni, duabus lite-ris VS in vocibus duabus perpetuo tenore ſcripti ILLIVSV, cum ta-men ſimpliciter legi debuerit *illi vſu*. Non vereor, ne hoc probes prae ea lectione quam nos dedimus, quamque Perizonio etiam probatam, Cl. Arntzenius docet, qui

3, 1 *aemulemur* dedit, vbi nos, Livineio et Lipſio auctoribus, *aemu-letur*, quod melius nimirum intelligebam, et intellecturos ſperabam alios. Plane autem laudo, quod

4, 1 ex libris antiquis poſuit, *ſed parendum eſt Senatusconſulto, quod* etc.

4, 3 tuetur vulgatum, *ſed ab agentibus habetur*, et quaerit, Cur talis honor agentibus gratias a Traiano non ſit habitus alias quoque? Re-ſpondeo, quia de illis privatis gratiis non interceſſerat SCtum, inter-ceſſerat de publicis. Senatui ergo honorem habet, cum ipſius auctori-tati, etiam contra naturam ſuam et commodum, cedit. Firmat ſenten-tiam noſtram, quod ſequitur, *tibi audire neceſſe eſt*.

5, 8 *illum tumultum praeſaeviiſſe* ex Voſſiano libro dedit vir celeb. quod elegans ſane et vix a librarii ingenio profectum. Sic placet, cum

5, 9 *ex adverſis ſecunda naſcantur* etiam ideo praefert, quia *ſemi-num* ſtatim mentio ſubiicitur.

9, 2 Non ſatis accurate rationes ſubduxi in *Patricii* explicatione, cum poſt locum Taciti ſubiecı verba, *quis autem conſule clarior?* Hoc

enim

enim in Traianum patrem an conveniat, vehementer incertum eſt, cum non conſtet, an eius quoque pater, id eſt avus Principis optimi, conſulatu functus fuerit? tacentibus Faſtis, tacente ipſo Plinio. Itaque ſolicitor legere h. l. *Credentne poſteri, Patricium, et Conſulari—genitum.* Nihil fuit facilius, quam conformari ſibi a librario caſus proximos. Sed neceſſaria tamen haec coniectura non eſt: intercedit illud *aut* Taciti.

11, 4 Verba, *cuius pulſi fugatique* etc. per σύνεσιν ad *hoſtes* refert Cl. Arntzenius, et non vult ſub iniquiſſima ſaepe Grammaticorum tyrannide ſervire. At hic quidem, quod ſciam, non de Grammatica ſermo eſt. Syneſin eiusmodi, ſive ſyntheſin malimus, generoſiſſimi quique ſcriptores vſurparunt. Verum ſententia multum fit acrior, et ad ſatiram magis accedit, h. e. ad Plinianum in talibus characterem, ſi dicas, ex ipſo triumpho (vt hodie, cum Ambroſiano Hymno Deum iuſſi cives non nunquam laudant) intellexiſſe homines, *pulſum fugatumque* eſſe *imperium* h. e. cum exercitu ſuo Imperatorem, vt hodie *Portam Turcicam*, vel *Imperium Ruſſorum* qui victum, pulſum, fugatum diceret, in ſublimiori praeſertim oratione, ab omnibus intelligeretur, reprehenderetur forte a nemine.

14, 1 In vexato loco de *ferocia Parthorum* an *barbarorum?* laudat Schwarzianam coniecturam merito, ſed tamen ſuo more lectionem vulgatam retinet, et hoc modo interpretari conatur: „Iam eas res geſſe-„ras, propter quas eodem iure ex devicta gente agnomen aſſumere po-„tuiſſes, quo poſtea id feciſti de Germanis.„ Vide, perſpicaciſſime vir, an videre hic aliquid poſſis. Sic poſſeſſione longi temporis tuetur etiam illud quod ſtatim ſequitur, et legit.

14, 2 *Germaniamque* (*quam cum—dirimuntque*) *Per hoc omne ſpatium* etc. vt ſit hyperbaton a parentheſi. Neque tamen repugnare ſe ait, ſi quis malit brevius, *Germaniam, quam* etc. Mihi ea ratio nimis contorta, et a politula illa Plinii facilitate aliena videtur. Sed ingenioſum, quod

15, 2 coniicit vir Cl. *brevemque militiam quaſi transſiliſſe contentus*, pro vulgato *transiſſe*.

17, 3 *nec* non *modo telorum tuorum:* omittit *non*; nec habeo, quo defendam, praeter rationem Grammaticam, quae negationem ante vel poſt *non modo* non omitti ſuadet, niſi in proximo membro aliud *non*, vel *ne quidem* ſequatur. Vid. ad Quinctil. 11, 1, 2. Sed ſcilicet, ſi plura id genus loca inveniantur, et aſſerantur, cedet merito Grammatica. Hic quidem, ſublato illo *non*, videtur hic eſſe nexus propoſitionum, *ſi quis regum venire in manus audeat, et non* (illud enim eſt *nec*) *modo telorum tuorum, ſed etiam oculorum—coniectum—perhorreſcat:* quod ſententiae aperte contrarium eſt.

17, 4 pro *quandocunque*, quod habent omnes editi, recte reponit, ex MS. *quandoque*, eodem intellectu.

19, 4 vbi nos *probabantur* poſt Lipſium et alios, *probantur* legit; quod patior: ſed quomodo nexus orationis, quod dicit, illud poſtulet, non video.

23, 5 *Auguſta victimis cuncta* bene ſe habere nihil dubitabam: videtur enim ipſa multitudo hoſtiarum ad religioſam quandam reverentiam

aliquod

aliquod momentum habere. Sed vide, vir doctiſſime, an non melius ſit, quod Cl. Arntzenius e MS. Guelf. dedit *anguſta*. Laudare poterat ad firmandam hanc lectionem infra 52, 7.

24, 2 ſervat *eademque omnia illa* etc. ſed me nondum poenitet dediſſe *eadem quae*. Iudicabis, vter melius. Hic nullum in libris praeſidium eſſe, probe intelligis, cum neque voces ſeparent, neque diphthongos explanent.

24 extr. Bene legit *humus iſta communis* pro *ita* aliorum. Sic etiam

25, 4 *exſpectatus eſt*, quod ſine cauſſa accommodarunt ſequenti *proviſumque*. Quod

30, 3 *mergi repararique palanti amne*, combinatis diverſorum codicum lectionibus dedimus; non probabile videtur Cl. viro, quosdam librarios hanc, alios alteram vocem omiſiſſe. Mihi adhuc placet illa ratio, quod *palanti*, in quibusdam libris repertum, eruditius eſt, quam vt librario tribui poſſit: *repararique* autem et ipſum magnis auctoritatibus aſſeritur. Mox

30, 4 pro *detinenti ſolo* dedit ex MS. *clementi*, quod damnare non auſim certe: multo minus

31, 1, *campumque praeſterni*, pro altero *proſterni*: duriuſculum autem, quod

31, 6 *Ita beneficio tuo nec benigna tellus et obſequens Nilus* legit, pro *maligna*: duriuſculum, inquam, ſed ex MSS. tamen; et ita explicat, etiam non benigna tellus obſequens eſt non minus quam Nilus.

33, 3 Legit Arntzenius, *Nemo et ſpectator et ſpectaculum factus*. Vide, an non incommodum hoc habeat ea lectio, quod *ſpectator* nullo ſenſu etiam ad *factus* ſic refertur. Quanto lenius et propius ad Schwarzianum codicem, *e ſpectatore ſpectaculum factus?*

35, 4 Nondum poenitet dediſſe, *tot res illis adieciſti, propter quae* etc. licet *illi* tueatur Cl. Arntzenius: qui etiam in eo mihi non ſatisfacit, quod mox legit, *perquam magna quaedam edicto Tibi adſtruxerat, nihilque reliquiſſe*, niſi *tibi videbatur*; atque illud *niſi* argutum putat, et valde Plinianum. Equidem conciliare eam exceptionem, illud *niſi*, non poſſum cum verbis *hoc magis arduum fuit*. Difficile eſt rebus, quae ad faſtigium iam perductae videntur, aliquid addere: ceſſat admiratio, ſi addat is, cui reſervatum conſilio eſt, vt addat. Conf. c. 38, 1.

36, 4 Ne admittenda ſit emendatio ſoli coniecturae debita, Cl. Arntzenius *Tribunal excogitatum cruciatui*, ſuſpenſo pede (laudo modeſtiam) ita tentat exponere: *Tribunal* illud, in quo ſub ſuperioribus Imperatoribus fiſcales cauſſae agebantur, *excogitatum cruciatui*, h. e. inventum ad vexandos et lacerandos miſeros reos, ſub optimo principe nunc *par eſt ceteris* etc. Non voluit profecto intelligi a poſteris Plinius, ſi hoc illis verbis dicere voluit. Eadem puto de eo, qui iam ponetur loco,

40, 1 vbi retinet vitioſam, vt mihi videtur ſcripturam, *cuiuscunque modi ea pecunia* etc. et ita explicat, Quocunque iure aut nomine ad aliquem pervenerit pecunia.

45, 5

45, 5 ponit, *quod fruſtra ſperaverunt diſſimiles*, pro *ſperaverint*, quod Gruteri et Bongarſii coniecturae debitum ſecuti ſunt ceteri. Et pulchram atque veram hic dicit ſententiam contra nimiam emendandi libidinem: ſed quae me tamen non deterreat, vt non malim hic legi *ſperaverint*. Nec ignoro, aoriſtorum Graecorum vim habere, apud Senecam praeſertim, interdum praeterita. Non multo poſt illam in criticos orationem, nempe ad

48, 3 vbi *immaniſſima bellua* Domitianus vocatur, „Eam, inquit, „elegantiam,„ (neſcio autem quae elegantia ſit, homini *belluae* nomen tribuere) „credo periiſſe apud Senecam Suaſ. 6. p. 36. *Videbis illum* „*non hominis, ſed belluae civilis vultum.* Editur nunc *belli*, ſed ita non „ſatisfacit oppoſitio, quae apertior eſt *hominem* inter et *belluam*.„ Sermo eſt de Antonio triumviro; quaeritur, an Cicero illum adire, illi ſupplicare debeat? Sed poteſne tu, humaniſſime Erneſti, hic non aliquantulum ridere *belluae civilis vultum*? Equidem non loquor de impuris manibus, quibus laceretur Seneca, vt aliquis ad hunc Panegyricum 90, 6. Redeamus in viam, h. e. ad Plinium, et humanitatem. De 49, 4 dicemus ad 56, 2.

49, 6 *plenus ipſe et ructans* quod placuit Livineio, Perizonio, Schwarzio, mihi quoque, non patitur venire in locum compoſiti et *ἀσυνδέτου plenus ipſe eructans*.

49, 8 *peregrinae ſuperſtitionis myſteria* e MS. Guelf. mutat in *miniſteria*, intelligitque pueros ex Aegypto, ſuperſtitioſa procul dubio gente. Sed num ſuperſtitionis cauſſa arceſſiti? *Alexandrinas delicias* ad alia omnia petitas novimus. An ita pauper eſt Plinius, vt ſolius augendae orationis, et epitheti cauſſa *ſuperſtitionis* mentionem inculcaverit? Sed hoc ipſe ſentit vir doctus: et hanc ipſam mutandi cauſſam fuiſſe putat deſcriptoribus. Contra apud Petronium c. 118 *Deorum illa miniſteria* per quae *praecipitandus* eſt *liber* poëtae *ſpiritus*, ſimplici coniectura, qua ſevere adeo interdicit aliis, in *myſteria* mutatum it, in quo minus etiam illi aſſentiar. Nimirum neque ille Gronovio, Schwarzio, mihi, cum ex optimis libris

50, 4 legimus *domini ſcientis*, quod ſevere damnat, neque putat, Romanum quemquam ſic loqui potuiſſe. Sed

50, 5 retinet vulgatum, *quod ſit deteſtanda avaritia* etc. aitque, ſine vlla difficultate recte poſſe exponi. Vellem feciſſet. Nam laborarunt Livineius, Lipſius, reliqui, qui *quo ſit* maluere: laboravit Perizonius, cui videbatur legendum *quo ſit*. Vide, ὦ φιλότης, an non

51, 1 legendum ſit *Idem tam parcus es*? Verbum *es* facile abſorpſit ſyllaba praecedens. Quamquam arctior ſit tranſitio ellipſi.

51, 2 ex MSS. dedit *Magnum reiicere aliquid* etc. Cl. Arntzenius, et in loco vexato

52, 2 *cum deorum ipſe non ſis adeptus*, in quo adſentitur Celeb. Schwarzio. Iuvat explicationem noſtram illud, quod obſervat vir diligentiſſimus *Dei* plur. et *Deis* in libris antiquis inveniri.

52, 5 pro *abiectas* legit Arntzenius optimis auctoribus *obiectas*, et iungit cum *flammis*.

56, 2 Cum ſcripſi, non ſtatim ad manus eſſe exemplum, vbi *num* pro *nonne* ponatur, alterius auctoris putavi, et indubium. Alioquin

enim

enim erat in proximo, nempe 49, 4, vbi ipſe dedi ex editione Salmur. 1671, 12 *num remiſſionibus tuis eadem frequentia* etc. Quo in loco non illud modo membrum, ſed reliqua omnia a *num* incipiunt in antiquis editionibus. Minime autem probabile eſt, *num* poſituros fuiſſe primos editores, ſi *non* inveniſſent in ſuis libris. Verum Faber, alii, etiam Cl. Arntzenius ibi quoque *non* dederunt. Hic *nonne* ea cauſſa magis placuit, quia ob ſequentem vocalem facile inter dictandum excidere potuiſſe encliticam *ne* arbitrabar. Ceterum eiusdem originis, certe ſignificationis, eiusdemque fere pronuntiationis vocabula *num* et *non* ita miſceri certum eſt, vt vix vnquam in interrogationibus certum ſit, vtra ſit praeferenda. *Non* hoc intellectu occurrit etiam 58, 3 it. 63, 3.

57, 4 pro *ſexies* coniicit vir Cl. *ſepties*, vt referatur ad C. Marium. At hunc excludunt verba ipſa Plinii, qui neget de iis ſe agere, *qui exſpirante iam libertate per vim ac tumultum creati ſint*.

61, 2 Suſpicor legendum, pro *decreſcant*, *decreſcunt*, priusque *vt* ſimilitudinis tantum et comparationis eſſe.

61, 8 Servat vir Cl. et contra Schwarzium i. e. codicem Pariſienſem, meque defendit veterem lectionem, *indulgentiam tuam neceſſitatis aemuletur*, eamque magis cum panegyrico laudandi genere putat convenire. Sed ſi vera eſt illa lectio, aemulata eſt neceſſitas illud, quod nondum fuit. Nonne vero indulgentis eſt, ea vltro dare, quae alias ſola extorqueat neceſſitas? Neceſſitatis non imitatur, non circumſpicit exempla, ſed ruit, rumpit, frangit, ſine lege, ſine more modoque, omnia.

63, 7 pro *ſpatioſiſſima* iam priore editione coniiciebam legendum *ſpecioſiſſima*, quod in altera hac monere oblitus ſum: monuit me, cum probat, vir doctiſſimus. Sed idem

64, 1 non perſuadet, cum praefert *Vides, quam neceſſarium fuit*. Nimis facile eſt apicem poſt *fu'*, quo ſyllabam *er* notant librarii, periiſſe.

70, 6 Sic conſtituit locum mihi dubium ex bonis libris Cl. Arntzenius: *Vides enim, ſi quid bene fecero ſciet Caeſar? aut ſi ſcierit, teſtimonium reddet?* Et illud *Vides enim* eleganter inſervire ait ſententiae. At ego, culpa forte mea, elegantiam nondum video. Nec magis mihi ſatisfit iis, quae de διαλογισμῷ Schwarzius.

71, 3 Locum vexatum bene h. e. quam proxime ad MSS. conſtituit; quem proponam cum interiectis ſupplementis, et interpretatione noſtra. *Contigit ergo oculis noſtris inſolita ante facies, Princeps et candidatus, aequi tum* (aequales in ea cerimonia) *et ſimul ſtantes*; *intueri* (contigit), *parem* (privatis) *accipientibus honorem* (et magiſtratum, Principem) *qui* (honorem illum) *dabat*.

80, 6 *Qua nunc parte liber*, omiſſo nomine *curarum*, edi curavit vir doctus, et inutilem plane vocat vocem, quae invito auctori obtrudatur. Sed non ſoli Cuſpiniano deberi, ſatis apparet ex his, quae ipſe recudenda curavit.

81, 3 pro *clauſtris* ex MS. ponit *clatbris*: recte. Non item, puto, quod

81, 4 extr. pro *tranſire obſtantia freta* ponit *transfretare*, quae gloſſa totius formulae videtur. Sic

82, 1 *Teporem* ponit pro *torporem* ex duobus MSS. contra omnes reliquos. Et facile illi fuit probare, a calore et *tepore* celebrari Baias; huc facere *teporem* prae *torpore*, illud vero non oſtendit.

82, 9 Illud *incidat*, quod, a Grutero et Cellario acceptum, mihi non ſatisfacere dixi, mutat in *inſideat* ex MS. Guelf. et coniectura Perizonii. Aldus et alii, *inſidat*. Fateor tamen, mihi adhuc placere meum *inſit*; *at* etc.

86, 6 dedit, *vt maxima fructus* (ſ. fruitus eſt) *ſuſcepti* etc. nempe *maxima* iungit cum *gloria*. Nondum adducor, vt haec praeferam ei lectioni, quam e Cl. Schwarzii libro edidi. Nec facere poſſum, vt probem ...

90, 6 lectionem, quam repraeſentat, *etſi minus vt bonos promovere vellet*. Iactantiam ait vir doctus admiratione dignam, ſi Plinius ſe et collegam *bonos* viros vocet. Quid audio? Et voluitne Nerva promovere *minus bonos*? vel ne calumniari videar, potuitne alio reſpectu eos promovere, quam *vt bonos*? et nonne *bonos* vel inde collegit, quod inviſi eſſent malo principi? Egregia laus boni principis, ſi ſolo quaſi ſtudio contradicendi ſuo anteceſſori promoveat quosdam, non *vt bonos*, ſed vt illi inviſos. Deinde quorſum referemus illud, quod ſtatim ſequitur de voto latendi? Non auſim ego iurare, Plinium totidem ſyllabis ſcripſiſſe, quod coniecit Lipſius; ſed in hanc ſententiam ſi ſcripſit, incommode ſcripſiſſe nego, et melius ſcripſiſſe aio, quam, vt modo reſtitutum eſt. Non iraſcor, mi cariſſime Erneſti, optimo Arntzenio, quod tuetur integritatem Plinii; laudo quod non patitur pro Plinii verbis ad poſteritatem dari cogitata vel eruditiſſimorum hominum. Sed *impuras manus*, et *varios ſententiarum gurgites* impingi viris de ſententia ſcriptorum, propter quam ſolam totus ille noſter apparatus Criticus adhibetur, optime meritis, illud leniter certe, et ſervata literarum noſtrarum verecundia, animadvertendum mihi videbatur. Vltra fere, quam pro huius editionis ratione non nunquam provectus ſum, dulcedine tecum, ὦ φιλότης, vt alias coram ſolebamus, diſputandi, cuius me quaſi praeſentis cogitatio, quod futurum praevidebam, ſuſtentavit, vt non nimis iucundo labore, mea quaſi vineta caedendi, et retractandi ea, quae manu emiſſa gaudebam, alacrius defungerer. Quae alias in fine epiſtolarum dici ſolent, iis facile caret amicitia noſtra. Itaque vale, et mei memoriam Lipſienſibus amicis, praeſertim Patrono noſtro illuſtri STIGLIZIO, viro immortaliter de patria ſua merenti, commendare ne deſine. Scr. Kal. Nov. CIↃ IↃ CCXXXVIII Gottingae.

LECTORI
AEQVO ET DOCTO
IO. AVG. ERNESTI
S. P. D.

In inſtitutis eloquentiae praeceptis exemplisque per lectiones publicas tradendae, ſemper hoc vſi ſumus, vt poſt praecepta, ſecundum noſtrum initiorum rhetoricorum libellum aut Ciceronis Oratorem explicata, primum orationes quasdam proponeremus, quibus enarrandis et inveniendi viae et eloquendi artificia demonſtrarentur et ad intelligendum et ad imitandum planius; deinde hiſtoricum aliquem librum, vt *Salluſtii, Livii, Suetonii*, denique philoſophicum, *Ciceronis* fere de officio opuſculum, quibus interpretandis ſcribendi genus hiſtoricum et dogmaticum proprie cognoſceretur. Et in primo quidem genere plerumque vſi ſumus Ciceronianis orationibus, ſed hoc delectu, vt ratio haberetur praecipua earum, quibus intelligendis etiam rerum cognitio comparari poſſet a ſtudioſis, quarum eſſet in aliis diſciplinis vſus, inprimisque in iure vetere Romano, in cognoſcendis artibus reipublicae Rom. pace ac bello, domi forisque, adminiſtrandae. Itaque etiam *Verrinas* ſaepius ceteris enarravimus, ipſo ſemeſtri ſuperiori; quibus legendis tota ratio iurisdictionis Romanae, tum vrbanae, tum provincialis, ſociorum provincialiumque, magiſtratuum in vrbe et in provinciis, civium item vtrobique iura, cognoſci poſſunt. Eandemque ob cauſſam interdum vel *Ciceronis* illam claram *ad Quintum fratrem* epiſtolam, de provinciali adminiſtratione, vel Plinianarum librum decimum explicavi; in quibus ratio provinciarum ſub Caeſaribus adminiſtrandarum multis et perſpicuis veſtigiis exemplisque expreſſa eſt, vt a ſtudioſis vtriusque diſcrimina cognoſcerentur: quae res inprimis neceſſaria eſt, non modo iuris ſtudioſis, ſed etiam interpretibus graecorum Novi Teſtamenti librorum, nec minus iis, qui hiſtoriam veterem Eccleſiae accurate cognoſcere cupiunt. Atque ea res

primam

primam hanc vim habuit, vt allicerentur magis iuvenes ad illas lectiones audiendas, praeſertim ex eo numero, qui in aliis Academiis iſta contemnit, quod audiendis latinorum ſcriptorum interpretibus nihil ſe praeter formulas verborum latinas, aut ſententias bellas diſcere poſſe putat, quarum ſibi aut nullus aut parvus vſus futurus ſit, eamque ob cauſſam iis relinquit lectiones in ſcriptores veteres latinos, qui ſcholarum latinarum magiſtri futuri ſint. Nec illum parvum fructum iudicamus, quod apud nos ſemper fuerunt plures, qui iuris eam, quam elegantiorem vulgo vocant, ſcientiam amarent, et tenerent, nec modo, vt alibi fit, fori vſum in diſcendo iure ſequerentur. Sed, vt ad inſtituta noſtra redeamus, in parte illius quaſi orbis oratorii ea, quae prima a nobis commemorata eſt, bis Plinianum Panegyricum propoſuimus, tum ea de cauſſa, vt tota ratio imperii a Caeſaribus adminiſtrati intelligeretur, tum vt modus hominum apte laudandorum, primum per delectum actionum eventorumque, deinde vtriusque generis per locos communes ſententiasque exornationem, cognoſceretur. Ea autem omnia cum ſaepius ac diligentius tractaremus, exigeremusque omnia ad analogiam rerum et verborum, viſi nobis ſumus ſubinde animadvertere, vbi aut aliter, quam ante factum eſſet, intelligi verba, aut etiam corrigi deberent. In quo genere etiam hoc facere conſuevimus, vt ad animadvertendum excitaremus auditores, non modo ita re explicanda, vt ipſi in viam reperiendi deducerentur, ſed etiam demonſtrandis locis, quae vitioſa putaremus, et vitii latentis tum animadverſionem, tum correctionem iis relinqueremus. Quae res ita bene ceſſit, vt non raro, primo verae correctiones a pluribus ſcriptae nobis traderentur, poſt etiam ſtatim, cum iuſſiſſemus dicere palam, ſi quis videret, quid vitioſum eſſet, quomodo corrigi deberet, quod verum eſſet, vel ipſe in animo haberem, a nonnullis reperiretur et pronunciaretur.

Haec a nobis hoc loco dicta ſunt, non tam vt rationem redderemus inſtitutorum noſtrorum, aut vt alios ad

eorum

eorum imitationem vocaremus: quamquam hoc quoque a perſona noſtra non alienum foret: ſed vt intelligeretur, quomodo nata ſint ea, quae hoc tempore repetitae Plinianorum ſcriptorum editioni Gesnerianae addenda permiſimus, cum librarius eam habere aliquid noſtri cuperet, cuius etiam prima aliquid habuiſſet. Pertinent autem pleraque vel ad ſenſum verborum, vel ad emendationem eorum, in quibus nobis aliquid ineſſe vitii videbatur: adſperſa tamen etiam ſunt quaedam ad intelligentiam rerum, itemque ad iudicium oratorium pertinentia. In quibus omnibus ſi quid eſt, in quo verum vidimus, aut quod *Plinii* lectoribus prodeſſe ad intelligendum et iudicandum poſſit, bene nos operam navaſſe putabimus.

AD L. X. EPISTOLARVM NOTVLAE.

Epiſt. 1. In verbis; *feſtinaverunt virtutes tuas ad gubernacula reipublicae*, quam ſuſceperas, *admovere.* Semper offendor in verbis, *quam ſuſceperas:* non quo non recte ſuſcipi respublica dicatur, ſed quod id hic non bene convenit cum *gubernaculis* reip. Non ſuſcipitur navis, ab eo qui ad gubernacula admotus eſt. Interim poteſt eſſe a Plinio: ego non imiter.

et privatim et publice) Fluctuat *Geſnerus*, vtrum ad *fortem et hilarem*, an ad *opto* referendum putet: ſed magis inclinat illuc. Ego ſine dubitatione ad *opto* refero. Decernat ipſe *Plinius.* Ep. 9. *et tuo nomine et reipublicae gratulor*, h. e. publice privatimque.

Ep. 2. *Malui hoc potius*) Agnovit *Geſnerus*, correctionem ſuam *malunt* ſtare non poſſe, itaque in nota ad h. l. nunc bene correctum eſt, *maluerunt.* Ego *maluere* ſine haeſitatione reſcripſerim. *Malui* nec per Grammaticam rationem ſtare poteſt: deberet enim ſequi, *pater fieri*, non, *me patrem fieri*; nec per ſententiam; quia de Deorum beneficio ſermo eſt, non de *Plinii* voluntate.

Ep. 3. *liberalitatem ſeſtertii quadringenties*) Nimis grandis ſumma videtur etiam *Geſnero*, qui ſane ingenioſe coniicit CCCC HS: *quadringentorum ſeſtertiorum*, ſc. pondo; vt ſit pars cenſus ſenatorii, qui Voconio deerat ad locum in ſenatu tenendum, quem petebat. Vix tamen poſſum intelligere, quomodo librarii ex his ſignis fecerint *ſeſtertii quadringenties*: cum ſatis conſtet, eos in numeris, ad rem pecuniariam pertinentibus, explanate ſcribendis, ſicut noſtri vulgo in enunciandis, in illam difficiliorem formam, quae a *I. F. Gronovio* demum liquido explicata eſt, nunquam incidiſſe.

cidiſſe. Magnitudo ſummae me non ita movet, vt vitioſam decernam. Nam illis et ſecutis temporibus iſta pecunia non nimis grandis fuit. v. *Salmaſius* ad *Vopiſci Tacitum* c. 10. vbi Tacitus, cum privatus eſſet *in reditibus* habuiſſe dicitur *ſeſtertii bis millies quadringenties.*

Ep. 5 praefectum Aegypti, *amicum tuum*) Verba poſteriora ſunt ex ep. 25, vbi Traianus eum appellat *amicum ſuum*; in qua ſcilicet hoc Traianus promiſerat, quod *Plinius* petit. *Plinius*, an librarius ea verba repetierit, vix decernam: ſaltem non ſatis apte et decore repetita ſunt.

Ep. 7. *ſumma integritas* in paupertate) Paupertatis commemoratio quomodo hic fiat, intelligi non poteſt. Sane integritas (i. e. abſtinentia a pecuniis alienis) eſt maxime apta magiſtratui, inprimisque praeturae: et eſt magna virtus, ſi ſit in paupere: ſed paupertatis nulla vis eſt ad impellendum hominem abſtinentem, vt magiſtratum petat. Immo ſi pauper erat, Senator eſſe, et praeturam petere non poterat. Adhaeſitne ex alio loco, vbi ad augendam integritatis laudem addita erat paupertatis commemoratio; an *Plinius* deceptus eſt illius νοήσεως dulcedine, vt alibi?

Ep. 13. cum tabellario mittendum *putavi*, vt *poſſis* ex Lycormae — epiſtolis cognoſcere, quae — ſcire *deberes.*) Sine dubitatione in textu reſcribendum eſt, *poſſes.* Hoc genere vitii et alibi textus *Plinii* laborat, vt videbimus. Sed ad id videndum Germani vulgo non ſunt ſatis acuti. Impediuntur enim, vt quondam librarii, linguae ſuae ſive vitio, ſive conſuetudine.

Ep. 16. Perductum ad magiſtratus indicaſſe, *ſerviſſe* aliquando Laberio etc.) Potuit *ſe* poſt *ſerviſſe* abſorberi a clauſula verbi: ſed et alibi *Plinius* omittit, vt ep. 30 extr. etc.

Ep. 18. Teſtimonium ei — retribuerunt) *Geſnero* in ſecundis curis magis placuit *pertribuerunt*, quod *Cortius* et *Arntzenius* in libris repererunt; idque adeo verbum ex hoc loco et ſimili *Paneg.* 95, 1, vbi *Arntzenius* pro *perhibuiſtis* e libris reſcribit *portribuiſtis*, in *Theſ. L. L.* intulit. Non auſim ego verbum, cuius nullum aliud exemplum exſtet, in textum ex aliquot libris editis inferre. Homines offendit *retribuerunt*, pro tribuerunt, haerentes in etymologia. Sed habet hoc verbum in hac ſignificatione characterem aetatis Plinianae, quae, vt multis *Taciti*, *Suetonii*, locis intelligitur, formae huius verba pro ſimplicibus dixit, contra conſuetudinem veterem. Sed in hoc verbo bonus auctor eſt *Cicero* pro *Roſc. Com.* 15, vbi *detrahere* et *retribuere* ex adverſum ſibi reſpondent, eſtque *retribuere* pro tribuere.

Ep. 19. Nymphidium Lupum *primipilarem*) *Primipilaris* quid ſit, explicant quidam de Interpretibus; alii non attingunt, velut

hic

hic nihil ſit, in quo haerere poſſis. Sed quomodo Lupus primipilaris dicitur, ſive tu militem intelligas, ſive centurionem, ſi ille iam praefectus cohortis fuit, cum Plinius tribunus militum eſſet. Non magis videtur Lupus centurio fuiſſe, quam Plinius; ne in iuventute quidem, nedum in illa aetate. Nam et filius iam erat praefectus cohortis, vt ex hac epiſtola patet. Vtrum delendum omnino ſit verbum, an in eo aliud quid lateat, non decerno.

Ep. 26. Me Epheſum — navigaſſe) Cur hoc narrat? ſcil. quia ibi appellere primum Praeſides debebant. v. *Vlpian.* §. 4 de Off. Proconſ. Inde terra ibant ad provincias deſtinatas in iſtis regionibus. cf. ep. 28.

Ep. 28. Aliquanto tardius, i. e. XV. Kal. Octobr. Bithyniam intravi) An illa *i. e.* — *Octobres* ſunt e gloſſa, addita e ſequentibus temere? Cur enim dicatur bis eadem res? Mox: *quinto decimo Kal. Oct. provinciam intravit* etc.

quod ipſo *tractu* magis, ac magis neceſſarium intelligo) Semper pro errore typographico habui *tractu.* Video tamen viros doctiſſimos dubitare et *tractu* tueri. Non bene faciunt. *Rationes* non dicuntur *trahi*, ſed *tractari*, vid. ep. 28. Probo *Cortii* iudicium, qui de *Rittersbuſii* coniectura recepit *tractatu*, quod et infra occurrit.

ibid. ſi fideliter aguntur) Aures meae deſiderant *agantur*: quod etiam in edd. pluribus reperitur. Senſit et *Geſnerus*, ſed fundamentum ſenſus non vidit. Illud *videntur poſſe* coniunctivum requirit.

Ep. 40. Et ego quaeſivi, ſed nihil comperi, quod adfirmare tibi *poſſum*) Senſerat *Geſnerus*, non bene dici hic *poſſum*, et ei verius videbatur *poſſim*: forte tamen hic aetatis ſuae conſuetudini indulſiſſe. Immo ſcribendum eſt *poſſem* ſecundum legitimam rationem; nec in hoc indulgere *Plinius* aetati potuit: etſi ſcio, paullatim coepiſſe aberrare Latinos a legitima conſuetudine, ſed eos, qui a Germanicis nationibus infecti eſſent.

Ep. 46. In numeris impenſarum haeſit *Geſnerus*, ſive potius in modo numerorum, qui per ſigna ſcripta ſunt, enunciandorum; putatque in primo HS. XXX exprimendum eſſe *tricies*, in altero CC. *ducenties*, vt ſummae aptae operi, de quo ſermo eſt, fiant. Sed ei rei refragatur, in altero quidem, latinitas: *curſus in alium ductum erogata ſunt HS. CC.* Deberet eſſe *erogatum eſt HS. CC.* Si ſeſtertia intelligimus, vt ſecundum hoc debemus, minores quidem, quam pro operum iſtorum modo, ſummae exſiſtunt: ſed inchoata tantum opera erant, et relicta: vnde tamen magna eſt pecunia, quae perierat.

Ep. 47. Ne, *quum* inter ſe gratificantur) Recte indicavit *I. F. Gronovius*, hic reſcribendum eſſe *dum*, quod ego ſine haeſitatio-

ne in textum intulerim. Ortum eſt vitium a librariis imperitis, ad ſuae linguae modum refingentibus. Nam et noſtri imperite dicunt interdum *quum* pro *dum*.

ibid. *ad hoc tempus*) Libri quidam editi habent *ad hoc tempus*. *Operi* ſane non convenit *perdiderint*: forte totum eſt a librariis, et e ſuperiori *hoc opus* huc tractum. Id ſi non eſt, ſane *tempus* legendum.

ibid. *Quid* itaque compereris, perfer in notitiam noſtram) *Quid* ſine dubio vitioſum eſt, corrigendumque *Quod*. Sermo eſt enim de futuro. Iubet cognoſcere rem, et ad ipſum referre, quod repererit. Etiam infra hoc genus vitii in libris notavi.

Ep. 48. Neque enim ratio *plus* excuſſa eſt) Credo *plus* eſſe vitioſum, reſcribendumque *dum*. Ratio nondum excuſſa erat. Habebat enim tantum de auditu. *Vt audio*, inquit, *HS. amplius centies hauſit*. Cl. *Longolius* nos amandat ad *Perizonii* dicta de vſu verbi *plus* ad Sanctii Minervam IV, 2, 1. ſed ea nihil efficiunt.

ibid. *deſcendit* et hiat) Fruſtra haeſere viri docti in primo verbo, tentaruntque *diſcedit*. *Deſcendit* refertur ad *ſolum*, quo ſubſidente, a mole aedificii, rimae aguntur.

ibid. Gymnaſium — longe *numeroſius* et laxius) Non videtur *numeroſius* adhuc recte intellectum eſſe. Nam nec multitudo cubiculorum et membrorum, neo multitudo hominum, quam capiebat, ſatis apta eſt ſequentibus. *Incompoſitum eſt et ſparſum*, i. e. cuius partes, quae et ipſae aedificiorum inſtar habebant, non apte inter ſe nexae erant, ſed diſſitae et per interualla ſtructae: niſi vero huc *membra* in Gronoviana interpretatione trahas.

ibid. Quam buleυtae *addunt* beneficio tuo) *Addunt* eſſe vitioſum, in eo fere conſentiunt. Conieci *qui ſunt*, quod non diſplicebat *Geſnero* (v. Epiſt. ad h. l.) qui coniecerat *adiuncti*. Id verbum in hac re non eſt vſitatum. Forte plane ſpurium et inſititium eſt verbum.

Ep. 49 ſed oportet *illos* eo contentos eſſe, quod poſſit *illis* ſufficere) Alterutrum vel *illos* vel *illis* delendum: malim prius.

Ep. 50. Sed *hoc opus* multas manus poſcit: *at* hae etc.) Quod opus intelligatur, ex antecedentibus intelligi non poteſt: nec vlla res commemorata eſt, ad quam *hoc opus* referatur. Videtur aliquid excidiſſe, v. c. *Itaque mari committere cupiunt*, ex epiſtola ſequente. Tum pro *at* melius fuerit: *et* hae pro re non deſunt.

ibid. *A rege* percuſſam) Maneo in ſententia, de Bithyniae rege quodam eſſe capiendum.

Ep. 52. Quae viatici nomine *annua* dabantur legato) *Annua* mihi ſuſpectum verbum eſt. Dicitur enim de ſtipendiis perpetuis, non de eo, quod datur ſingulis, non iisdem: nec opus erat dici

iterum,

iterum, quod ante iam dictum eſſet *annis omnibus;* vel, quia id ad aliud pertinet, in *terna.* An fuit *antea?* cui reſpondet *inpoſterum?*

Ep. 56. Pleraque *ex illo* ad id, de quo quaeritur, non pertinere) *Ex illo*, quod refertur ad *libello*, mihi valde ſuſpectum eſt; adeo inutile et inelegans eſt. Arbitror delendum eſſe. —

Ep. 57. Propter quae *videri volunt eos*, qui Procoſſ. hanc provinciam obtinuerunt, abstinuiſſe etc.) Non deſiderarem *videri*, ſi abeſſet: ſed ferri poteſt. *volunt eos — abſtinuiſſe videri.* ſed *volunt* durius eſt poſt *eſſent.* Legitima ratio poſtulat *eſſent.* Si maxime *Plinius* dedit *volunt*, quod non credo, ab interprete debent moneri adoleſcentes, id eſſe per ſe vitioſum, dicendumque fuiſſe *vellent:* vt ipſi adſueſcant legitimae rationi dicendi.

ibid. cum *ipſum te, vt* eas inſpiceres, non recuſaverint.) Probo lectionem Cod. Voſſ. *ipſi:* quo et inclinat ed. Catan. *ipſe* — recuſaverim.

Ep. 58. Quod eſt multo depreſſior *opere eo*, quod nunc maxime ſurgit.) *Cum maxime*, quod *Cortius* ſecutus eſt, melius ſane eſt in ſe, nec ipſe aliter dixerim: ſed et *nunc maxime* rectum. *Opus* autem recte *Geſnerus* interpretatur forum, quod non area modo lata, ſecundum noſtrum morem, ſed vel maxime aedificiis ambientibus aream, cenſetur, vt baſilicis, tabernis etc. *Suetonius* in Caeſ. c. 25 clare diſtinguit aream a reliquo foro. Ad intelligendam rem planius profuerit ſtudioſis cognoſcere, quae de *foro Lugdunenſi* traduntur apud ſcriptores ſeculi noni, quod a Caeſaribus aedificatum, ea aetate repente corruit. Ea reperiant in *Antiquitatibus Vrbis Lugdunenſis*, quae ſunt in capite operis, quod *Hiſt. liter. Lugdun.* inſcribitur francice.

Ep. 60. Praeiimus — iurantibus) Fluctuant libri in hoc loco, qui ſane non eſt ſatis elegans. Suſpectum mihi eſt vltimum verbum *iurantibus;* quo ſublato, elegantior multo fit oratio. Adſcripſiſſe videtur aliquis, ſcil. *iurantibus:* quod deinde adhaeſit — Ceterum, an ex hoc loco colligi poſſit, Plinium in provincia Bithynica habuiſſe *imperium conſulare* (nam *de poteſtate* non dubitatur, quae et in inſcriptione vetere diſerte commemoratur) diſputari video inter *Noriſium* et *Pagium*, quem conſulent, qui de ea re cognoſcere velint, in Critica Baron. ad a. C. 69. T. I. p. 63. Hic de ea re diſputari nihil attinet.

Ep. 62. nec inveniuntur, qui velint debere, reip. praeſertim [*duodenis*] *aſſibus*, quanti a privatis mutuantur) Locus hic ſine dubio vitioſus eſt. *Salmaſius* et *I. F. Gronovius* pro *duodenis* reſcribunt *vſuris*, vt ſint *vſurae aſſes*, ſicut dicuntur *vſurae ſemiſſes* in iure. *Noodtius* item et ſenſum probabat; ſed ſimpliciter *aſſibus*

 ſcribi

ſcribi volebat, deletis *duodenis*. Eleganter. Nam et *Cicero* dicit, *ſemiſſibus magna copia eſt*, pro *vſuris ſemiſſibus*; quem locum commemorat etiam *Geſnerus*: qui tamen ſibi non liquere oſtendit, vtrum ſequatur id, quod ſecundum veterem et veram latinitatem rectum eſt, an *Plinii* aetate iam deflecti coeperint homines a vetere ratione vſurarum ſecundum menſes ducendarum, et annua ratione vti. In quo tamen opus foret aliquo indicio hiſtoriae veteris: quod ſane nullum mihi occurrit: immo contraria omnia et in hiſtoricis latinis, Plinio iunioribus, et in libris iuris civilis. Si ergo e Gronoviana et Noodtiana ratione deligenda eſſet, quae maxime probabilis videretur; ſecundum hanc decernerem: quia durior eſt aberratio ab *vſuris* ad *duodenis*. Mihi, fateor, totum illud *duodenis aſſibus* delendum videtur. Ita Plinius ſimpliciter dixit, nolle quem pecuniam debere publico, quanti deberi ſoleat privatis; vt adeo nil lucretur in aere, cum durior ſit conditio debendi reip. Quia vero ordinarius modus vſurarum olim fuit hic, vt duodeni pro centenis darentur, in provinciis inprimis, quae ſunt vſurae aſſes; aliquis adſcripſit modum vſurarum, et quidem ſecundum conſuetudinem recentiorem, quae tum invaluerat.

Ep. 64. quod inter maximas occupationes, *iis*, de quibus — me — regere dignatus es) aut intelligendum aut addendum, *in*.

Ep. 66. *in edicto Nervae*, locus valde ſcaber eſt in his verbis: *vt mihi potius debeat, ſi illa rata et certa (fecero): nec gratulatio vllius inſtauratis eget precibus, (et qui non habent, me) quem fortuna vultu meliore reſpexit*: Haec ſic refingenda puto: *debeat. Sint illa rata et certa: nec — precibus, quem — reſpexit, me — novis beneficiis vacare patiantur.* Emendationi *ſint* pro *ſi* favent Codd. in quibus eſt *ſine*. *Fecero* item, et *qui non habent me*, ſunt ex interpolationibus recentioribus, vt bene *Geſnerus* vidit, nec habentur in edd. primis. Ita arbitror locum planum factum.

Ep. 68. quum ei honor toties decretus ſit ab iis, *qui ignorabant*, quid de illo Paullus Prol. pronunciaſſet). Immo, *non ignorabant*: idque res et contextus et argumenti ratio requirit.

Ep. 76. Nam ſi facta aedes *eſſet*, licet collapſa ſit, religio eius *occupavit* ſolum.) In his aut *eſt* legendum pro *eſſet*, aut *occupaſſet*. Sed illud habent Cod. Voſſ. et ed. pr.

Ep. 79. Primum in his: vtrum — putarem, an inſtituendos quinquennales agonas, qui Traiani *appellantur*.) Pro vltimo debet eſſe *appellarentur*. Tum pro *debeam* in ſequentibus *deberem*. Nam et ſic eſt ep. 93. *diſpiceres*, quid et quatenus aut permittendum, aut prohibendum *putares*: non *putes*.

Ep. 84.

Ep. 84. Novatam eſſe legem Pompeiam, vt magiſtratum capere *poſſint* ii, qui — *eſſent*, et qui accepiſſent, in ſenatum c. c. *pervenirent.*) Vel paullum attendenti patet, reſcribendum eſſe *poſſent*. Secus eſt in ſequentibus, vbi mera praeſentia ſunt, recteque adeo, capere *poſſint*.

Ep. 85. In principio huius epiſtolae interpunctio vitioſa eſt, ſenſumque turbat: eaque ſic mutanda: *appellatum, me a Claudio Eumolpo.* (Hinc incipit narratio cauſſae.) *Quum Cocceianus Dio in bule* etc.

ibid. n. 7. in quo *ducuntur* ſepulti filius et u. D.) *Aldus* et alii, quos ſequitur *Cortius*, habent *dicuntur*; quod rectius puto.

Ep. 97. n. 5. Totam hanc ῥῆσιν vitioſe interpungi in editis arbitror. Ego ſic interpungam: *Propoſitus eſt libellus ſine auctore multorum nomina continens, qui ſe negarent eſſe Chriſtianos, aut fuiſſe. Quum praeeunte me — quorum nihil cogi poſſe dicuntur, qui ſunt (vel ſint) revera Chriſtiani: ego dimittendos putavi.*

Ep. 107. Centurio *cohortis equeſtris.*) Bene *Geſnerus*, novum hoc eſſe monet, cum olim cohortes peditum modo fuerint. Veſtigium rei etiam ſupra eſt *epiſt.* 32. v. *Schelium* ad *Hyginum* p. 86. *Hygino* eſt *cohors equitata*, quo nomine et in inſcriptionibus occurrit.

Ep. 114. Durius mihi viſum eſt hoc: *Id ergo, quod ſemper tutiſſimum eſt, ſequendam cuiusque civitatis legem*, *puto*: mollius fuerit ſic: *Id ergo, quod ſemper tutiſſimum eſt, ſequendum, cuiusque civitatis legem, puto*: intellecto *i. e.*

Ep. 115. Adſcribere ſibi, quos *vellent*, cives, dum civitatis non *ſint* alienae.) Corrige *velint*. Ceterum in *Cod. Theod.* L. XII. tit. 1. de decurionibus, eſt l. 5. ad Bithynos, ad quos pertinet etiam l. 119; ſed ad Praef. P. directa ad l. 5. *I. Gothofredus* memorat hunc *Plinii* locum, ſive has epiſtolas, ſed negligentius epiſtolas inſpexit.

Ep. 118. Vt formandis iſtius provinciae moribus ipſe *moderareris*, *et* ea *conſtituas*, quae — *eſſent* profutura) Hic quidem *conſtitueres* eſſe reſcribendum, vnusquisque, admonitus praeſertim, videat.

Ep. 120. Si ante Iſelaſtica non fuerunt) Importuna videtur *Geſnero* particula *ſi*, quam vel delendam, vel cum *quae* permutandam putat. Ego totam propoſitionem deleverim.

Ep. 122. Vſum eorum intentioni non *profuiſſe*.) Debebat eſſe, *non profuturum fuiſſe*. Fallor an et alia exempla mihi occurrerunt perfecti ſic poſiti pro futuro.

AD PANEGYRICVM PLINII NOTVLAE.

C. 2. pr. Sed omnibus civibus *enitendum* reor, ne quid de Principe noſtro ita dicant, vt *idem illud*, de alio dici potuiſſe videatur.) Hic locus non vna de cauſſa diſplicet. Primum *enitendum* eſt ab ſententia alienum, et aut *videndum* ſcripſit *Plinius*, aut non bene ſcripſit. Nam requiritur hic ſignificatio cavendi, quae non eſt in verbo enitendi. Deinde nec alterum placet, quod dicit, ne quid — *ita* dicant, vt *idem illud de alio* dici p. v. Nam ſententia requirit, *vt id eodem modo*, de alio d. p. v. Et ſi maxime ſimpliciter dicatur, ne *idem* dici p. v. tamen *illud* plane languet, et alienum eſt.

c. 4. Non enim a te ipſo tibi honor iſte, ſed agentibus habetur) Olim etiam erat *ab agentibus*. v. notulam *Geſneri*. Et *Schwarzius* malebat, non improbante *Geſnero*, *ipſi tibi*, vt oppoſitio clarior eſſet. Locus ne ſic quidem ſatis placet. Quid enim illud *a te?* quid *a te tibi honor habetur?* quis honor iſte, quem videri poſſit Traianus ſibi habere. Locus elegans foret, ſi ſic legeretur, *non enim tibi honor iſte*, *ſed a te agentibus habetur*, ſc. non tam tibi hoc modo habetur honos gratiis agendis, ſed tu honorem tribuis ſenatui, cum admittendis gratiis oſtendis reverentiam ſenatus. Sive porro addatur in capite ipſo, ſive poſt ſcribatur *a te ipſo*, non multum refert: neutrum admodum elegans eſt, et pro concinnitate alia *Plinii*. Nam vt plena et accurata oppoſitio eſſet, neceſſarium foret, *non enim a ſenatu tibi honor iſte*, *ſed a te agentibus habetur*.

c. 5. quorum in te iudicium et favor tunc ſtatim inuſitato indicio *enituit*) Verbum *enituit* non eſt aptum neque iudicio, neque favori. Hinc quaeſitum videtur *enotuit*, quod nec ipſum commodum eſt. Verba propria favori ſunt *eminere* et *emicare*. Confunduntur autem ſaepe in libris *eminere* et *enitere*. vid. v. c. *Burmannum* ad *Sueton*. Calig. 15.

ibid. obſtinatum tibi, non ſuſcipere imperium, niſi ſervandum *fuiſſet*) In *obſtinatum* intelligendum *erat*. Itaque ſequi debet *eſſet* vel *foret*. Alterutrum ſequendum. Mox *praeſaeviſſe* melius eſt, quam *praeceſſiſſe*. Vtrum *Plinii* verbum ſit, an aliquis in margine Voſſiani libri ſcripſerit, vt melius Pliniano verbo, non dixerim.

c. 8. *tua* — adoptio peracta eſt) *Arntzenio* bene *tui* placet.

ibid. *Vtique* qui *adoptaret* etc.) *Vtique* bene reſtitutum pro *Vterque*. Qui *adoptaret*, non debebat a *Schwarzio* mutari in *adoptarat*. Eſt enim contra latinitatem. Nam temporis ratio non

admittit

admittit plusquamperfectum. Potius ſcribam *adoptabat:* ſed *adoptaret* commode manet, propter relationem ad *paruit*, vnde pendet.

ibid. Simul filius, ſimul Caeſar, mox Imperator et Conſors tribunitiae poteſtatis, et omnia pariter etc.) Haec oratorie dicta videntur. Nam, vt *Tillemontius* docet in Nerva p. 147. 148. non omnia pariter et ſimul factus eſt. Tum *Imperatoris* nomen quomodo dicatur, diſputari video. *Pagius* in Crit. Baron. T. I. p. 115. 119. intelligi diſputat proconſulare imperium, hoc eſt, ius in omnes provincias cum poteſtate belli gerendi. item p. 90. b. 93. a. vbi numi Nerva vivo cuſi, in quibus Traianus Imperator dicitur. Sed in iis numis *Imperatoris* nomen eſt victoriae indicium, quia nomini et ceteris honoribus poſtponitur, non ante nomen ponitur, vt fit in aliis. Forte Imperatoris nomen et trib. pot. idem ſunt. Nam et praenomen illud nititur tribunitia poteſtate. Capite quidem 23 dicitur Traianus imperator ſalutatus eſſe a populo in ipſa adoptione. Sed in oratione iſta non ſunt ad vivum reſecanda.

c. 9. nihil agitaſſe, nihil *feciſſe*, *niſi quod* meruit et paruit) Cicero dixiſſet, *nihil niſi meruiſſe et paruiſſe.*

ibid. Magnum videretur — patri!) In his eſt luſus merus, ſed quod genus auribus illorum temporum placebat: quemadmodum et illa c. 10 ſententia inepta eſt, qua rationem reddit, quare ſtatim ab adoptione mortuus Nerva: *vt quandoque inter poſteros quaereretur, an illud iam Deus feciſſet.*

c. 11. non imitatus illos, qui hoc idem, ſed alia mente, *fecerunt*) Ferri poſſe arbitror: ſed rectius foret: *fecerant.*

ibid. *cuius pulſi fugatique* non aliud maius habebatur indicium). In hoc loco explicando valde ſe torſere ingenia. *Io. Fr. Gronovius*, cum ſentiret, aliquid deeſſe, vnde penderet, *cuius p. f. etc.* ſupplevit, *quoniam imperabat is*, quod olim probabat *Schwarzius*. v. not. *Geſneri*, qui auctoritatem codicis deſiderabat. Nos in Act. Erud. 1740. m. Febr. e lectione Codicis Saliſburgenſis, *quoniam imperatoris*, fecimus: *quoniam imperator is*, quod probavit deinde, et ſuae editioni intulit *Schwarzius*. Vtrum mox legatur *triumpharetur*, an *triumpharet*, quod praetulit *Schwarzius*, nihil ad ſenſum refert.

c. 13. Cominus *vibrares*) Praefero *librares* cum *Schwarzio*: non modo propter auctoritatem librorum, ſed etiam, quia verbum hoc eſt efficacius. Nec tamen propterea cum *Lipſio* in altero legam: *nunc* librata *ſuſciperes*. Nam nec neceſſarium eſt idem in vtroque verbum eſſe, et potuit conſulto efficacius verbum Traiano tribuiſſe.

c. 14.

c. 14. *munere alio dignus invenireris*) *Schwarzius* e libris repoſuit *itinere illo* ſc. in Germaniam. Tota haec appendix melius abeſſet: ſed a Plinio eſſe concedo. *Dignus itinere* ſane mirificum eſt: *par itineri* recte aliquis dicat, non *dignus itinere*. Sicut nemo dixerit *dignus labore*. Itaque *munere alio dignus* melius eſt: et eſt durum, expeditionem bellicam iter ſimpliciter dici.

c. 15. tempus, quo poſteri viſere, viſendumque tradere *minoribus ſuis* geſtient) Delendum *ſuis*: quod eſt a librario Germano — Mox in *quis ſudores tuos hauſerit campus*, corrigi debet *qui*. Vltima litera adhaeſit e ſequente verbo: nam et mox *quod* tectum, non *quid*: eſtque plane puerile vitium, quod mirandum eſt, tamdiu latuiſſe viros doctos.

ibid. *quod tectum magnus hoſpes impleveris.*) Bella ſententia, ſed poëticae fere formae. Fundus eius eſt apud *Virgilium*, vbi anguſti limina tecti ingentem Aeneam excipiunt. *Aen.* VIII.

c. 16. Sed Imperatorem, veram ac ſolidam gloriam reportantem, pacem, tranquillitatem) Iſta tanta multitudo accuſativorum ſane parum elegans eſt. Nam remedium a libris, qui habent *Imperatore — reportante*, nullum eſt. Capitolium non accipit pacem et tranqu. ſed imperatorem, qui veram pacem reportet.

c. 17. nec *non* modo) Bene ſic edidit *Geſnerus*; et omiſſio τȣ̃ *non*, et transpoſitio Schwarziana improbanda eſt. Quid in coniunctione *nec* et *non* durius ſit, non ſentio.

c. 20. Principis tranſitus? ſi tamen *ille* non populatio fuit) Sic editum in ed. pr. *Geſneri*. *Schwarzius* monuit, ſi *tranſitus* poſt *tamen* non repetatur, elegantiae aliquid decedere. Immo deberet eſſe *illa*. Eſt autem *tranſitus* per errorem operarum omiſſus: nec id animadvertit *Geſnerus*. In editione altera ſine notis eſt verbum hoc reſtitutum a *Geſnero*. Porro mox: *cum abactus hoſpitum exerceret*, legendum eſt, *exerceretur*, vel *exercerentur*. nam et paſſiva ſequuntur: omniaque dextra laevaque *peruſta et adtrita*, *vt ſi* etc.

c. 21. extr. et hoc tantum ceteris maior, quo melior) Dudum legendum crediderain *quod*, cum id et doctis placuiſſe inveni: idque ſine dubitatione in textum inferendum erat. Decepit homines, quod *hoc* retulere ad *maior*: cum ſit manifeſte, *in hoc*, *hac in re*, *modo*.

c. 22. ac ne eum quidem vacantem locum, qui non niſi ſuſpenſum et inſtabile veſtigium caperet) Hoc minutius eſt, quam pro cetera deſcriptionis magnificentia.

ibid. tam *aequalis* ab omnibus laetitia percepta eſt) Libri editi veteres fere habent *aequaliter*, ſed ſcripti fere *aequalis*, quos ſecutus eſt, poſt longam dubitationem, *Schwarzius*, vſus hac ratione,

ne, quod *par gaudium* et *par clamor* praecedit. Nec dubitari poteſt, recte dici *aequalem laetitiam*: ſed *aequaliter* magis convenit extremis, quae id prope flagitant. Senſus manifeſte eſt: tam aequaliter omnes laetati ſunt, quam aequaliter, vel pariter omnibus veniſti. In vltimo omittitur verbum et intelligitur e primo membro. Nam, *quam aequalis omnibus veniſti*, ineptum h. l. foret: Secundum haec neceſſarium eſt, ſcripſiſſe *Plinium* non *aequalis*, ſed *aequaliter*.

c. 23. *Reſpectantium* turba — populus te quoque, te immo maxime *adſtaret*.) In *reſpectantium* intelligo ſimpliciter *ſpectantes*; tarde inceſſit, vt omnes per moram ingrediendi eum videre poſſent. v. ad Ep. X, 18. Pro *adſtaret Schwarzius* volebat *artaret*, dolebatque in Obſ. 28. quod id non recepiſſet in textum: quod fecit *Geſnerus* in ed. poſteriori Panegyrici. Id ego non imiter. Non hoc potuit gratum eſſe et placere, quod populus Caeſarem arctaret, premeret, dum ingrederetur: ſed quod Caeſar pateretur, vnumquemque de populo ita prope adſtare, et os e proximo intueri: hoc pati, eſt comitatis, quae placeat.

ibid. Deum ipſum *tunc* p. v. *operis* ſui percepiſſe crediderim.) Quod *Schwarzius* hic recepit, Deum *tuum*, idque *Geſnerus* imitatus eſt in ed. min. non probo, etſi in edd. vett. reperitur. Non bene credo dicatur Nerva Deus Traiani. Et ſi maxime ſic dici bene latine et apte poſſet, tamen eſſet alienum, cum ſupra *Plinius* diſerte dixerit, adoptionem non fuiſſe Nervae opus, ſed Dei, ſed Deorum c. 8. quorum nomine et ipſo Iovem Capitol. intelligit.

ibid. *Auguſta* victimis cuncta) *Arntzenius* et *Schwarzius* edidere e MSS. *anguſta*, quos et in ed. min. imitatus eſt *Geſnerus*. Mihi adhuc ambigua res videtur, nec audeo decernere. Verbum *anguſta* ad multitudinem victimarum intelligendam aptius, *auguſta* maius aliquid ſonat.

c. 24. *Eadem*, quae — nihil in *te ipſo* Fortuna mutavit) Arbitror hunc locum bene a *Geſnero* conſtitutum, pro *eademque* reſcribendo: *eadem, quae*: et miror, quomodo ille tamen correctioni *Schwarzii*: *nihil* ipſa *te* F. m. aliis forte magis placituram, dicere potuerit: ſed magis, quomodo ea coniectura *Schwarzio* ita placere, vt etiam in textum reciperet: cum ſit nimis abſurda. Quid enim eſt *eadem ipſa Fortuna*. Clarum eſt voluiſſe dicere, Fortunam circa Traianum, extrinſecus, omnia mutaſſe, ſed in ipſo eius animo, moribus, intrinſecus, nihil: quae eſt belliſſima ſententia.

ibid. humus *ita* communis) Dimiſit *ita* cum *Arntzenio Schwarzius*, repoſito *iſta*, quamquam oſtendit aegre a ſe factum. Mea de ſententia *ita* retineri debet, quod non minus bonos libros habet

auctores:

auctores: et quia, *iſta* quem hic ſenſum habeat, intelligi nequit, nec habere commodum poteſt, vt opinor. Non *humus* indiget demonſtratione, ſed *communis* habere poteſt particulam αὐξητικήν. Contra bene c. 26. n. 5. reſtituit *educandi* pro *educandis*, quod miror, *Geſnerum* non in textum editionis minoris recepiſſe. nam vel ſua ſponte videre licet, ita legi debere.

c. 27. Contra largiatur et auferat, alat et occidat) In *largiatur* aut *ſi* vel *qui* intelligendum, aut addendum: nam id conſequens, *nae ille* etc. poſtulat. Secus eſt in praecedente, vbi alia forma eſt orationis. In ceteris *nae ille iam brevi tempore* etc. melius ſimpliciter eſſet: *nae iam brevi tempore.* Lectio quidem vulgata in *tam* h. t. abſurda eſt.

ibid. extr. quamquam *nec* hunc *quidem*) *Geſnerus* ait, mollius forē, *ne hunc quidem.* Immo ſic ſine haeſitatione ſcribendum, poſteaquam toties demonſtratum eſt e libris bonis, *nec quidem* vitioſe ſubſtitutum eſſe, alteri *ne quidem.*

c. 32, 2 Quae vbique *feruntur*) Non poſſum concoquere in hac ſententia *feruntur*, eſtque aut *efferuntur* legendum: nam prima ſyllaba in concurſu hoc finalis et primae literae facile excidere potuit: aut *ſeruntur.* conf. c. 29, 2. *quod genitum eſſet vsquam, id apud omnes natum eſſe videretur.*

c. 34, 12 delatorum *iudicium*) *del.* *agmen inductum* recte receptum ab *Arntzenio*, *Schwarzio* et *Geſnero* in ed. ſec. min. idque et in hac editione exprimi debebat. De ſpectaculis hic ſermo eſt, non iudiciis.

ibid. nulla iam teſtamenta ſecura, *nullius* ſtatus certus) Hoc melius puto, quam *nullus*, quod ſervavit *Schwarzius*, etſi alterum non improbat, immo contra *Arntzenii* rationes defendit. Sane genitivus cum *ſtatu* ſolet iungi. *Sueton. Veſp.* 8. de *ſtatu defunctorum*, quaerere. *Tacitus* A. 3, 28. *multorum ſtatus* exciſi.

c. 36. Ac toto in orbe terrarum adhuc locus vnus) *Geſnerus* hoc male accepit adfirmandi ſenſu. Immo e praecedentibus intelligendum *non ; ac non toto* etc. Hoc pulcre vidit, et more ſuo, verbis multis explicavit *Schwarzius.*

ibid. Dicitur actori atque etiam procuratori) Notulam ad haec verba, quae hinc intelligi patet, Procuratorem eſſe maiorem actore, deletam vellem. Non hic de dignitate ſermo eſt. Nihil aliud dicitur, quam fiſcum ſive miniſtros fiſci, non meliori eſſe conditione in controverſiis fiſci, quam privatos: eosque ad magiſtratum in ius vocari a privatis poſſe, ſicut privatos ab ipſis.

c. 37. maximum beneficium vertebatur in graviſſimam iniuriam) Sc. quod, cum Latini eſſent, ei vectigali obnoxii non fuerant, in nova conditione civitatis id pendere cogebantur.

c. 38.

c. 38. Qui non habet luctus) Legendum eſſe *quem*, conſenſio viris doctiſſimis: nam ratio Schwarziana per ſupplementa tria explicandae ſententiae admodum dura eſt: *nec* (fiſcum) *ſocium hereditatis habeat, qui* (cum) *non habet.* (ſocium) *luctus.*

c. 41. Sola ſufficit?) Hic videtur intelligendum: *immo ſufficit:* quod deinde firmatur rebus ipſis. In ſequentibus verba: *nihil detinuiſſent*, vel *retinuiſſent*, abſunt a MSS. edd. antiquiſſimis apud *Schwarzium*, etiam antiquiſſima mea Germanica ſ. l. et a. nec ſunt neceſſaria, etſi a Plinii ingenio non aliena.

c. 43. Donavit pater tuus *multa*, et ipſe donaſti) verbum *multa* repetendum videtur: *donavit p. t. multa; multa et ipſe donaſti.*

ibid. Caeſarum munera *illitos* cibis hamos — arbitrabantur) Miror nemini vitium huius ſcripturae animadverſum. Hami non illinuntur cibis, eſca, ſed induuntur. Scribe: *inditos* cibis hamos. Ex *inditos* factum *inlitos*. Sic *Curtius*, 10, 10. *inditum potioni venenum*. Apud *Horatium* hami dicuntur *occulti* et *operti*, h. e. inditi eſcae.

c. 44. *privato iudicio* principem geris) i. e. iudicio privati, quod privatus tenebas, privati tenent. Sic c. 43. *facultates privatae* pro *fac. privatorum*.

ibid. *rectosque* ac vividos animos non contundis ac deprimis, ſed foves et *attollis*) *Waſſius* ad *Sall. Catil.* 7. corrigit *erectos:* idque veriſſimum puto, propter verbum *deprimis*, et contrarium *attollis*, etiam *conſtantiam*, quae non conveniunt *rectis*. Male *Schwarzius* reiicit iſtam correctionem, vulgatumque male interpretatur, nec bene cum ceteris verbis conciliat.

ibid. *ingenio valent*) i. e. ſapientia. nove dictum. Mox in bene *ac* ſecus *ceſſit*, *Schwarzius* male reiicit *Bentleii* correctionem, *aut* pro *ac*; quia eſt etiam: *turpe honeſtumque*. Nam iudicium pravum illud in vtroque genere fit: vnde *que* neceſſarium: at in hoc *aut* eſt neceſſarium, quia de ſingulis rebus intelligitur: vnde et poſt eſt *expetant fugiantve*, non *fugiantque*. Atque etiam ſecundum ἀκρίβειαν latinitatis eſſe debebat *ceſſerit*.

c. 45. otio *aut* ſitu) *Aut* vel copulative dicitur, vel in *ac* mutandum: non ſunt enim contraria et disiuncta, ſed eadem et ſaltem vicina: in otio diuturno ſitus ducitur.

ibid. Vt prope omnes *homines* vnius moribus vivamus) *Homines* redundat. Videtur explendae et rotundandae orationis cauſſa additum: *prope omnes homines — vnius moribus vivamus.*

c. 48. Vt periculum capitis adituri *tarditate*) Recte tuetur *tarditate Schwarzius*, i. e. per tarditatem, ſed non ſatis e contextu. Reſpicit verbum *ea*, quae ſequuntur, *cum commodum eſt*, item in-

primis

primis mox: *interdum eſt aliquid, quod nos domi teneat*; ſc. vt tardiùs veniamus.

c. 49. *Num* remiſſionibus tuis eâdem frequentia) Dudum correxeram *non*. Idem vidi repoſitum e MSS. a *Schwarzio*. Sic eſt etiam in veterrima editione German. ſ. l. et a.

c. 50. Quae priores Principes *occupabant*, non vt fruerentur) An *occuparant*?

ibid. *Ita*, inquam, donas) Arridet *Geſnero* correctio *Lipſii*: *iſta*. Nempe quo referatur *ita*, non eſt: atque id debebat oſtendere *Schwarzius*, ſi volebat recte defendere. Sed ego tamen malim *ipſa*, quam *iſta*.

c. 54. Ludis etiam et *commiſſionibus*) Vera lectio haec: ſed non arbitror bene intelligi de certaminibus poëtarum et oratorum. Immo ſunt ipſi ludi, vt ſequentia facile oſtendunt, in quibus mox etiam ſola ſcena commemoratur. Similiter dicitur ap. *Cicer.* ad Att. 16, 5. *Sueton.* Aug. 43.

c. 55. Praeterea, vt quisquis factus eſt Princeps — aeterna eſt.) Haec particula, quam in nullo Codice ſcripto reperit *Schwarzius*, etiam abeſt ab noſtra vetere Germanica ſ. l. et a. ortaque eſt a Codice *Cuſpiniani*. Genuinam credo cum *Schwarzio*, quod ſine ea ratio ſubiecta intelligi non poteſt, nec habet, quo referatur. Ceterum male editur a recentioribus *quisquis*, reſcribendumque *quisque*, vt dedit *Schwarzius*, quamquam nihil de eo admonens.

c. 56. Propoſitum mihi eſt Principem laudare, non Principis factis) Eſt ſententia acuta, ſed oratorie acuta, et ſupra captum vitae communis. nam factis laudandis laudatur Princeps, et in iis laudandis oratio prope tota conſumitur: quamquam et ea commemorantur, quae proprie non ſunt in factis, ſed tamen demonſtrantur per facta.

c. 58. Onerosum neſcio quid — quoties ſenator tuus: nimia modeſtia iſtud etiam privatus recuſaſſes.) In hac particula aliquid duri et ſcabri ineſſe videtur. Quidam molliendi cauſſa in altero membro addi volunt *cum*; nec id diſplicet *Schwarzio*: ſed id libros auctores non habet. Nec profecto de *Plinii* more neceſſarium eſt. Sed etiam in primo membro ſoleo haerere. *Oneroſum neſcio quid*, extra contextum intelligo: nempe eſt illa formula rei minuendae. Ea quomodo hic apta ſit, non ſatis video. Quanto facilior eſſet oratio, ſi eſſet: *oneroſum quid — ſenator tuus? Nimia modeſtia* etc. Si tamen *oneroſum neſcio quid* accipimus, *aliquid oneris*, quod ferri poſſe non omnino negaverim, tamen per interrogationem enuncianda eſt oratio.

c. 59. Vt maiorem eum ſuſcipiendo, gerendoque *auguſtiorem* facias.) Verbum *auguſtiorem* in vno libro repertum eſt; idque recepit

recepit *Geſnerus*: quod ego non imiter: eſtque ab interpolatore, quamquam non abſurdo.

ibid. *nunc* vero poſtulamus) Quia libri antiquiores editi et ſcripti habent *cum*, *Schwarzius* ſupplementum de coniectura addidit: *c. v. p. vt ſuſcipias geraſque conſulatum, poſtulamus*, quod tamen vncis incluſit. Non lenius eſt, *cum* mutare in *num*, vt alii fecere? Et id ſupplementum orationem reddit languidam.

ibid. aſcendere curulem, quam *detineant*) *Quam detineant* eſt obtineant, nec ad alium pervenire ſinant.

c. 60. *Adi*) Quicquid dicatur huius verbi defendendi cauſſa, vere iudicavit *Lipſius*, eſſe frigidum et alienum. Quare adeat et quorſum, ſi iam ſedet in tribunali? Tum illud *adi* ad proxime praecedens debet neceſſario referri, vt *aſcende* ad praecedens tribunal. Quo igitur referemus? ad poſtulantes profecto inprimis et totum iurisdictionis actum, vt eius exemplo diſcant alii bene ius dicere, et modeſte petere ac poſtulare? Hoc fit, non adeundo, ſed cognoſcendo. Hoc commode exprimitur per *audi*, praeſertim ſeculo Pliniano, quo verbum audiendi, auditorii, in iure frequentari coepit. In editione vetere Germanica ſ. l. et a. eſt *adire*. Si pro imperativo paſſivo accipiamus, i. e. ſine te adiri, pro tribunali ſc. non opus eſſet correctione iſta.

ibid. ſingularibus viris) Ad h. l. *Geſnerus* e Faſtis Conſul. Almelovenianis ponit Conſules a. C. 100. et in notula, quae nunc acceſſit, addit, recte poſitos in Faſtis illis conſules eſſe, patere e c. 61, 6, vnde colligi poſſit, Traianum primis duobus menſibus cum Frontone, alteris cum collega conſulem fuiſſe. Id ambigue dictum. Nam in illo capite nulla conſulum nomina. Res ſic habet: *Almelovenii* in Faſtis ſunt Conſules cum Traiano, primum *M. Cornelius Fronto* III. Ex Kal. Mart. *Sextus Pomponius Collega* III. etc. Sed in nominibus hic nihil certi eſt. Nam pro *M. Corn. Frontone*, accuratiores Faſti, *Noriſius* et *Blanchinus* (T. II. Anaſtaſii) dant *S. Iulium Frontinum* III. *Frontonem* autem ſuffectum facit *Stampa* (in Faſtis *Sigon.*) *S. Pomponius Collega* eſt e coniectura *Panvinii*, quem *Almelovenius* ſine iudicio ſequitur, eaque incerta, immo falſa. Omnino illis Faſtis ad Panvinianos factis fides haberi tuto non poteſt: quos ex omnibus recentiorum obſervatis, numis, inſcriptionibus etc. correximus et locupletavimus, praeſertim ſeculis Caeſareis, per multos deinceps annos: ſed abſolvendi et edendi tempus nos habituros, vix audemus ſperare.

c. 61. vt corpora — *decreſcant*) *Geſnerus* in ed. min. 2. edidit *decreſcunt*, et *decreſcant* locum habere negavit. Recte. *Vt* in

 hoc

hoc membro eſt comparantis. *Schwarzii* defenſio non placet. Librarii putavere, *vt* pendere ab *accidit*.

ibid. i. e. *quanto minus* quam a te datum.) Quia in huius formae ſenſu interpretes aberraverunt, brevi notula erat explicandus. *Quanto minus* in interrogando idem eſt, quod extra interrogationem, apud eiusdem aetatis ſcriptores, *paullo minus* i. e. propemodum. Senſus ergo eſt: pater quidem dedit, ſed id non multo ſecus eſt, quam ſi tu ipſe dediſſes, quia ſc. patri et filio communia ſunt omnia. *Schwarzius* bene aſſecutus eſt, ſed eius verboſitas implicet magis ſtudioſos, quam explicet.

c. 63. In illa *ſpatioſiſſima* ſede etc.) Semper in voce *ſpatioſiſſima* haeſi; quam non ſatis aptam ſententiae Plinianae ſentiebam. Melius eſt *ſpecioſiſſima*, quod in Codd. repertum dedere *Arntzenius* et *Schwarzius*, ante per coniecturam viderat *Geſnerus*. vid. Epiſt. Sed tamen neſcio quid reſidet ſcrupuli.

c. 64. Si *ſciens* feſelliſſet) Sic contra libros omnes reſcripſerat *Geſnerus*, cum crederet, ita in nonnullis reperiri. At in ed. 2. min. reſtituit *ſcienter*, quod et A. et S. ſervaſſent, etſi exemplum verbi ſic dicti apud veteres nullum extet. Ego tamen certum puto, *Plinium* dixiſſe, *ſi ſciens f. Scienter* eſt a ſcriba germanizante, qui *wiſſentlich* exprimeret. Et ſunt plura talia in codicibus reperta, quae ferri non debent.

c. 66. Miſera illa ex periculis *facta* prudentia) *Facta* ſine dubio eſt a gloſſatore. Nec Plinianae brevitati conſentit, nec exemplum antiquitatis habet *prudentia facta ex periculis*.

ibid. *Obſepta* diutina ſervitute ora referamus) Nemo interpretum hic haeſit. Me offendit ſemper *obſepta*. Reperi deinde etiam *N. Heinſium* offenſum eſſe illo verbo. Sed correctio eius *obſuta* (ad *Virg.* G. IV, 301. vbi verbum *obſuere* de ore bene reſtituit *Virgilio*,) mihi non placuit. Nam quid commune habent ac ſimile *obſuere* et *reſerare*. *Obſepta* bene dicuntur, quae munita ſunt; ſed adverſus vim externam, vt *obſepta pudicitia*, et ſimilia. Leniſſimum foret *obſerata*.

ibid. Non ſine periculo fallentis) Haec appendicula ſententiae ſuperioris ſemper mihi inepta viſa eſt: adeo aliena a re praeſenti eſt, adeo abſona a concinnitate reliqua. Quid enim opus erat dicere Traiano, Principes, ſi fallant, non ſine periculo ſuo fallere, et quam abſurdum, ei obiter minari. Hic vna laus Traiani agitur, quae eſt h. l. in eius fide et integritate. Ergo hanc laciniam reſectam velim.

c. 67.

c. 67. Vt te, ſi *mereberis*, ſervent) In oratione hac obliqua *mereberis* locum non habet, auresque latinae *merearis* deſiderant, quod *Sicbardus* et *Gryphius* edidere: ex ingenio, vt opinor, ſed recte. Sic mox c. 68. vbi non eſt, *ſi bene remp.—reges*, ſed *rexeris*.

ibid. Aut ſi ſuſceperit invita, *ne debeat.*) Hoc *debeat* ſic explicari debebat: ſi invita reſp. ſuſcepit, tum, quamvis laeto eventu, liber eſto a ſolvendi neceſſitate. Sed alias *debere vota* eſt, cum fit, quod erat in votis, cuius cauſſa vota facta ſunt: quod eſt etiam *damnari voti* etc. Hoc tamen non optabit Traianus, ne eveniant, quorum cauſſa vota facta ſint: nec hoc ſenſit *Plinius*. Eſt ergo *ne debeat* h. l. nove dictum, et in eo aliquid acuminis quaeſitum.

c. 68. Nemo hoc tibi non praeſtat) Recte monet *Schwarzius*, nimis hic argutari *Plinium*, idque ad totum reliquum locum pertinet: ſunt enim iſta contra ſenſum communem et παράδοξα. Inprimis durius eſt verbum *tutelae*, cum tota illa ſententia: vnde et in ea interpretanda non conſentiunt viri docti: *Schwarzius* etiam tentabat corrigere, reſcripto pro *cui*, *Principi*. Quid ſi: *turpis tutela principi, cui poteſt imputari.* Senſus eſt: turpe eſt principi, ſi ei tutela, i. e. fides civium, in qua eſt ſecuritas eius, pro beneficio imputari poteſt, non officii rationem habet, quod ei pro beneficio praeſtetur et propter vtilitatem civium.

ibid. *Scires* molliſſimis illis auribus parci) Nimis in hoc loco argutatur *Schwarzius*, et difficultates nectit. Mihi cum *Geſnero* omnia plana ſunt. Si ſecreta noſtra cerneres et audires, videres, illam parſimoniam laudum tuarum hanc habere cauſſam, quod tuis auribus parcimus. Nam *molles aures* ſunt, quae acrem ſenſum habent in vtramque partem: ſentiunt bona et mala, quae aliae non ſentiunt.

ibid. Cuius eſt, vt) *Schwarzius* e veſtigiis librorum addit *hoc; cuius hoc eſt:* quod ſane eſt latinius. nam ſine *hoc*, debebat eſſe, *nobiles efficere.* Sed aetas *Plinii* in hoc diſceſſerat paullum a vera ratione, ſupra c. 60. *parum eſt, vt in curiam venias*, pro, *in curiam venire*.

c. 69. Debitum generi honorem, ſed ante, quam deberetur, offerres) Acumen quaerit in verbo debendi: et, vt magis acutum eſſet, *deberetur* poſuit ſimpliciter. intelligendum eſt *ipſis*.

c. 70.

c. 70. praefuerat provinciae quaeſtor.) Bene *Schwarzius* docet e contextu, de provincia quaeſtoria intelligi debere, ſecus ac *Geſnero* viſum, qui et de quaeſtore provinciae conſularis intelligi poſſe putabat.

ibid. Vides enim) Torſere ſe in hoc viri docti. Putem rectum eſſe. *Enim* eſt dubitantis et obiicientis aliquid vel ſibi vel aliis. Inducitur veluti diſputans iuvenis cum alio, ad laudem hortante, et ei hoc obiiciente, quod praemia a Principe ſperare non poſſit. Ceterum ſequentia ita incerta ſunt in libris, vt nihil ſupra. Interea teneamus, quod eſt in hac editione; nam id ſaltem intelligi poteſt, et aptum eſt rei. *Schwarzius* dedit: *ſi quid* bene fecero; *ſcietne* Caeſar? aut, ſi ſcierit, teſtimonium reddet? Haec magis conſentiunt libris ſcriptis, et ſimiliora acrius diſputanti: illa quaerenti et deſperanti.

ibid. Nam ſi *profuerint*) Probo hic *Geſneri* iudicium, praeferentis alteri, quod ſequitur *Schwarzius*, *praefuerint*. Illud quidem, quod et veterrima mea Germ. ed. habet, contextui aptius: ſi laudes et gratiae provincialium profuerint magiſtratibus apud Caeſarem, ſicut profuere illi quaeſtori; nemo poſt magiſtratus committet, vt querantur.

c. 71. Cum *ſuffragatorum* nomina — *exciperentur*) Bene *Schwarzius ſuffragatores* et *exciperent* correxit; ſed quod *Candidatorum* inſeruit ante nomina, non probo. Nam intelligi poteſt, de candidatorum nominibus ſermonem eſſe, ex contextu, et vero vel *ſuffragatorum* verbo.

c. 72. Vel, ſi brevius ſit optandum, vt *Vni Tibi*, etc.) Haerere ſoleo in *vni:* quod non aptum formulae precandi. ſed ſi haec oratio narrantis eſt, *vni* locum iure tenet.

ibid. Ita ab illis amari velis) Refertur ad *diis;* debebatque eſſe *his*. Sed et de proximo illud pronomen interdum vſurpatur.

ibid. Vt haec fateremur) exquiſite pro *diceremus*; vt reſponderet magis τῷ *fingeremus* e contrario.

c. 73. *Quis tunc non ſenſit*) haec mihi nimis tenuia videntur: nec apta magnificentiae orationis praecedentis. Nec vero placent iſta: *tantumque ſanguinis in ore, quantum in animo pudoris.*

ibid. *Viderintne vnquam* Principis lacrimas?) Viderat ſane Curia lacrimas Auguſti, cum Pater Patriae appellabatur, *Sueton.*

Aug.

Aug. 58. ſed talia non ad veritatem hiſtoricam nimis ſevere exigenda ſunt.

c. 74. Quod cum *diceremus* etc.) Debet eſſe *dicebamus*. Cetera elegantiſſima: *non opes tuas, ſed animum mirabamur*, pro, non dicebamus propter opes tuas etc.

ibid. Religionibus dedita) Dicitur h. l. in partem meliorem, quod alias fere in deteriorem dicitur, vt apud *Ciceronem* Dom. 49. *homo religionibus deditus.*

c. 78. extr. quorum *potens es* ipſe votorum compotes facias) *Potes* e libris ſcr. et edd. dedit *Schwarzius*. Recte. *Potens es* plane alienum eſt, nec habet eundem, quem *potes*, ſenſum. Senſus eſt, compotes redde votorum nos, quia eſt in tua poteſtate, nos compotes reddere. At *potens es ipſe votorum*, ſignificat, quorum votorum ipſe compos factus es. Nam hoc eſt *potens voti*, nihil aliud. vid. *Ovid.* Met. 8, 80. 409.

c. 80. *Facta mortalium* inter divina opera numerare) Recte *facta* retinet et explicat *Geſnerus*: miror que *Schwarzium* recepiſſe *fata*, quae hic ſenſum commodum habere non poſſunt. *Plinius* dicit, Traianum facere, quae Deus, cum per curam rerum humanarum (*oculos demittens in terras*) i. e. fatorum humanorum, faciat, quae homines facere poſſunt ac debent: haec ſunt facta mortalia vel mortalium, quae fiunt facta vel opera divina, cum ea Deus ipſe peragit.

c. 81. mentita ſagacitate *colligerent*) Pronum eſt coniicere cum *Geſnero* et aliis *conſicerent*, quod eſt verbum proprium rei venatoriae, etiam in amphitheatro. Nec *Suetonius* et alii in tali ſpectaculo *collectas* ſed *confectas* feras memorant. Sed ſagacitatis verbum obſtat huic coniecturae. Nam in conficiendo nulla eſt ſagacitas, ſed artificium bene feriendi: at in colligendo et cogendo. Tum in ſequentibus tantum ſermo eſt de quaerendo et inveniendo. Colligendi, ſaltem in vnum locum cogendi in ludicris venationibus feras, exemplum habet *Plinius H. N.* de elephantis, in munere Pompeii 8, 6.

c. 82. quam quod hoſtem proſpectarent. Hoſtium etc.) Corrigenda eſt interpunctio ed. Geſn. ſic: *hoſtem proſpectarent: hoſtium* etc. Sic *Schwarzius* recte, ut edd. vett.

ibid. Alteram partem capitis parum integram eſſe, video. Nec ſine melioribus libris reſtitui poteſt. n. 8, pro *voluptates* eſſe debere *occupationes*, facile largior *Geſnero*. n. 9. autem ſervanda

 eſt

eſt cum *Schwarzio* librorum veterum lectio, *inſideat*, quod pro *inſit* dixit, vt eſſet exquiſitius verbum. *Incidat* eſſet, interdum et velut caſu adhaereſcat et contingat; quod eſt h. l. alienum. Tum *otio prodimur*, vt abruptius, ita efficacius eſt, quam, *at otio pr.*

c. 83. Si Pontifici Max. deligenda ſit vxor) *Schwarzius* hic, vt opinor, difficultates ſibi ipſe finxit, exiſtimans, haec non apta eſſe Traiano, qui tum Pontifex fuerit. Eſt ſententia generalis, comparata ad exprimendam magnitudinem caſtitatis et modeſtiae in vxore Traiani: ſi ei, vt Pontifici maximo, nunc demum eligenda ſit vxor nondum marito, hanc delegerit vtique, ſive ſimilem etc. Itaque *Flamini Maximo* Schwarzii non opus. Nec Flamen maximus auſus ſit, Traiani vxorem ſibi deligere.

ibid. Probatis ex aequo) Semper iudicavi *probati* legendum eſſe, quod et *Perizonio* placuiſſe e *Schwarzio* didici; qui recte in textum, etiam ſine libris, quorum alias tenaciſſimus eſt, recepit.

ibid. Nulla ambitio) Eſt h. l. quae σεμνότης Graecis dicitur, et φιλοτιμία, quae eſt in magnificentia externa vitae ad captandam admirationem etc.

c. 84. *ſeu* quod plus eſſe) alterum *ſeu* intellige in praecedente membro, quamquam alius figurae; quamdiu appellationem etc. In ſcriptoribus huius aetatis frequens eſt, e particulis talibus priorem omittere.

c. 85. nec *vnquam perſuadeatur*, humile eſſe Principi, niſi *odiſſe*) Ordinem et ſenſum faciunt hunc: nec credas aliquid tibi humile eſſe, praeter vnum odium. Sed poteſt etiam hic eſſe: noli credere iis, qui tibi dicunt, amicitias et familiaritates eſſe humiles et parum decoras Principi: odium eſſe generoſum et regium. Id ſaltem melius eſt.

c. 86. Praefectum Praetorii non ex *ingerentibus*, ſed ex ſubtrahentibus legere) Credo, poſt *ingerentibus* excidiſſe *ſe*, per occaſionem ſequentis particulae *ſed*. Id iam vidit *Schwarzius*.

ibid. Non quietis *gloriam* cuiquam invidere) *Schwarzius* vellet in libris eſſe *gratiam*, quam eſſe aptiorem *gloria*. Ego autem legerim *copiam*; id arbitror eſſe et rei et ſententiae exadverſum reſpondenti: *cum ſis ipſe diſtentus imperii curis*, i. e. careas quiete, aptius.

ibid. Precatusque maria) Hic deſidero epitheton, vt placata, tranquilla, nam *maria precari* ſimpliciter, ſenſum definitum non habet.

habet. itaque non diſplicet coniectura *Schwarzii*, e veſtigiis Codd. in quibus eſt *ſpectansque maria*, legentis: *ſpectans maria, precatusque c. r.*

ibid. Niſi quod — iucundiusque *eſt*, *deſiderare* principem deſiderantem) Sic locum dedit *Schwarzius*, reſtituto e MSS. *deſiderantem.* Atque hanc lectionem tentant et explicant varie. *Geſnerus* coniicit *deſideraret. Niſi, quod — eſt, deſideraret:* quae eſt ſane mollis correctio. Ego arbitror, vitium loci ortum eſſe ex *eſt*, quod irrepſit pro *eſſet:* ad id iuvandum inſertum *quod: niſi paene ipſo contubernio principis felicias iucundiusque eſſet, deſiderare principem deſiderantem. Schwarzii* interpretatio durior eſt, nec apta ſunt loca allata defendendi cauſſa, praeter vnum fortaſſe locum *Ovidii* ex *Heroid.* 18, 11 *aſcenſurus eram, niſi quod, cum vincula navis ſolveret, in ſpeculis omnis Abydos erat.*

c. 87. Abſentia *veniat*) Recte *Schwarzius* e Codd. duobus recepit *venit:* quod et ſequentibus aptius.

c. 90. Gratiarum actione *perlata*) Semper credidi hic legendum eſſe *peracta*, quod et *Schwarzius* ſibi aliquando in mentem veniſſe dicit. *Perlata* male ab eo defenditur formulis, *legationem perferre, perferre quod ſuſceptum eſt, impoſitam perſonam perferre*, ſc. ad finem vſque.

ibid. Vt nos etſi minus *notos*, vt bonos tamen promovere vellet) *Notos* e coniectura *Lipſii* addidit *Geſnerus.* Male et contorte vulgatum *etſi minus, vt bonos t.* etc. defendunt *Arntzenius* et *Schwarzius*, alter ad *bonos*, alter ad *promovere* referens. Nam *minus bonos* non habet, quo referatur, quo vel quibus minus boni ſint: nec magis *minus promovere.* Si eſſet: *etſi minus bonos, at bonos tamen;* bene haberet: niſi quod ambiguitas eſſet in *bonos.*

c. 91. Vera eſſe, quae de nobis, praeſertim tam *magnifica*, dixiſti) Tentor legere *magnifice:* quod eſt latinius.

c. 93. Nec *disiunctos* nos et quaſi dimiſſos conſulatu, ſed quaſi adſtrictos et devinctos putemus) Haeſerunt quidam in *disiunctos.* Sed male facere tentarunt *defunctos*, quod non aptum ceteris eſt. Ego non dubito, *Plinium* dediſſe *diiunctos;* quod verbum ſaepe in libris mutatum eſt in *disi.* Equus dicitur *diiungi* a iugo, curru. *Diiunctus ab exercitu* et ſimilia ſunt apud *Livium.* Sic hi *diiuncti conſulatu:* idque adeo bene opponitur *adſtricto.*

Haec ſunt quae ex notatis a nobis in margine exempli noſtri et notis adſcriptis delegimus hoc tempore, vt hic infererentur. Difficilis ſane et lubrica eſt haec emendandi *Plinii* ratio, quia in iſtis ſententiis acutis et quaeſitis non ſemper *ἀκρίβειαν* ſervatam animadvertimus ab ſcriptoribus iſtius aetatis, vt omnino non accuratior lex ſcribendi. Sed tamen, vt ſupra monui, a Doctore in lectionibus omnia ad *ἀκρίβειαν* in ſententiis et in ſcribendo debent exigi. Et vero etiam Plinii libri valde ſunt vitiati a librariis, et, vt opinor, etiam Grammaticis: denique non habemus libros ſcriptos ſatis antiquos aut bonos. Nam antiquiſſimus *Schwarzii* quarto demum abhinc ſeculo ſcriptus putabatur; nempe iis temporibus, quibus incipiebant quaeri libri veteres in angulis bibliothecarum monaſticarum. Sed quae de libris Plinii et editionibus dicere habeo, differam ad *Fabricii* Bibliothecam Latinam a nobis caſtigandam et locupletandam. Scrib. Kal. Maiis.

VITA

VITA
C. PLINII
CAECILII SECVNDI
AVCTORE
CHRISTOPHORO CELLARIO.

Caius Plinius Caecilius Secundus municipio Como, ad Larium lacum in Transpadana ſito, ortus fuit. Patria enim municipium erat IV, 13, 3, circa Larium lacum [a], quem idcirco *ſuum* appellat II, 8, 1 et VI, 24, 2, iuxta quem villas amoeniſſimas poſſidebat IX, 7, qui ſitus *Comum* abunde deſignat, quod *delicias ſuas* I, 3, 1 vocat, vt nihil de inſcriptionibus infra producendis [b] referam, in agro et oppido Comenſi repertis. Veronenſes quidem ipſe *ſuos* dixit VI, 34, 1; verum adoptionis lege, quia avunculus Plinius, adoptione pater, Veronenſis fuit, vt poſt Onuphrii probationes vel vnus lapis, in ripa Benaci inventus, et ab Reineſio Inſcript. XI, 11 expreſſus, ſatis clare his verbis oſtendit:

C. PLINI - - - VERONENSIS
- - - - HISTORIARVM H. L - -

Annum, quo natus fuit, non obſcure indicavit, quum Veſuvio ardente duodeviceſimum ſe habuiſſe tradit VI, 20, 5, qui Titi Caeſaris primus fuit, Dione Caſſio memorante. Si addis novem annos Veſpaſiani, et vnum, ac quod excurrit, ſcenicorum principum; circiter ſexto Neronis [c] natum Plinium, et quum iſte interficeretur, fere octennem fuiſſe apparebit. Pater C. Caecilius [d] Comenſis

menſis

[a] Apertus in primis locus eſt 4, 30, 1 vbi ex *patria ſua* quaeſtionem ſe attuliſſe ait, quae pertinet ad viciniam Lacus Larii.

[b] Subiicientur ſtatim huic vitae.

[c] Aerae vulgaris 62, Vrbis Cond. Varron. 815 Maſſonus ad 17 et 25 (Nimirum ſic laudabimus ſemper viri doctiſſimi vitam Plinii, vt iterum edita eſt, adſcriptis annis aetatis, et, quoties opus eſt, paragraphis.)

[d] Quae gens plebeia, ſed nobilis eadem, Maſſon. 1, 2. De illius antiqui-

menſis erat, de quo nihil reperimus, niſi quod eius gentis fuit, ex qua Caecilium, poëtam tenerum, ſodalem ſuum, et ipſum quoque Novocomenſem, Catullus laudat carmine XXXIII. Mater Plinia, C. Plinii Veronenſis, qui Naturalem Hiſtoriam reliquit, ſoror, quae, amiſſo marito, in domo fratris manſit VI, 16, 4 et ep. 20, a quo filius adoptatus fuerat, V, 8, 5, qui ideo in nomen *C. Plinii Secundi* ſucceſſit, quum antea Caecilius eſſet. [e] Patrem Caecilium mature amiſit, educatus cura matris et avunculi, nec non tutoris Verginii Rufi, II, 1, 8. [f] Studiis impenſe a puero addictus adeo, vt decimo quarto aetatis anno tragoediam Graecam ſcriberet VII, 4, 2, Livium adoleſcentulus legeret VI, 20, 5, Ciceronem etiam adultus aemularetur IV, 8, 4, non contentus ſeculi eloquentia I, 5, 12, in cuius ſtudio praeceptore Quintiliano vſus eſt II, 14, 9, et Nicete Sacerdote VI, 6, 3, [g] ac in philoſophia, praeter alios, Euphrate Stoico, quem in Syria miles audivit I, 10, 2. [h] Nec alienus a poëſi fuit VII, 4, 2, ingenium ſortitus

antiquitate ipſe noſter 8, 10, 3 cum *non ſubitas imagines* a ſuo etiam latere commemorat. An huc referri debeant ſtatuae principum in agris *per plures ſucceſſiones* traditae 10, 24, 1; forte diſputari poſſit.

e Ita tamen, vt *Caecilii* nomen non immutaret, aut produceret in *Caecilianum*, quod libera rep. fieri ſolebat. Etiam retinuit ſenatoriam patris dignitatem, cum intra equeſtrem ſubſtitiſſet avunculus v. Maſſon. 1, 6. Ceterum huic ſuo patri adoptivo immortalitatem adiuvit, libros et vitae illius rationem commemorando 3, 5; et mortis genus celebrando 6, 16.

f Nec diu adoptivo patre frui illi licuit, qui A. C. 79 cum XVIII aetatis annum ageret, incendio Veſuvii perierit. Quid ipſe interim Miſeni egerit, narrat 6, 20.

g De Quintiliano nuper diſputavimus, in praef. §. 9 ſq. de Nicete vid. Maſſon. 14, 4. Quam iucunde illius temporis et ſcholae memoriam vſurpaverit noſter, ipſe docet 2, 18, 1. Condiſcipulos habuit Voconium Romanum 2, 13, 5 et Romanum Firmum, erga quem liberalis eſt 1, 19. Alios quoque memorat, qui adoleſcentiam ſuam formaverit, vt Corellium Rufum 1, 12, 12; Hiſpullam eius vxorem 4, 19, 7; Arulenum Ruſticum 1, 14, 1. Spem de ſe magnam concitaſſe noſtrum, inde quoque apparet, quod *oppidum praediis ipſius vicinum, Tifernum Tiberinum* (quod *Città di Caſtello*) *paene adhuc puerum patronum cooptavit* 4, 1, 4.

h Etiam Artemidoro, de quo 3, 11 ...

i Solum

fortitus hilare ac poëticum V, 3, 2, [i] cuius tum alia ſpecimina dedit, in epiſtolis reliqua VII, 4 et 9, tum maxime Hendecaſyllaborum librum IV, 14, 8. [k] Sic indole capaciſſima omnium literarum, et inexhauſto labore, id tandem conſequutus fuit, vt omnes eruditi illum amarent I, 13, 6, eumque ac Tacitum pro doctiſſimis ſuorum temporum haberent VII, 20, 5 et IX, 23, 3. Recitationes in primis vrgebat propter multiplicem vſum V, 3, 8, nec ipſe ſolum aliis auditor frequens aderat I, 13, 6. VIII, 12, 1, ſed ſua quoque poëmata recitabat V, 3, 7. IX, 34, etiam actiones ſeu forenſes orationes II, 19, [l] et Panegyricum Traiano dictum III, 8, 4. Orator clariſſimus fuit, vt nemo facile illi praeferatur. Nam vndeviceſimo anno dicere in foro coepit V, 8, 8, [m] et per omnem aetatem [n] cauſſas egit tam apud Centumviros I, 18, 3, et IX, 23, 1, quorum iudicia *ſuam arenam* vocat VI, 12, 2, [o] etſi indigna ſaepe eius ingenio erant II, 14, 1; quam in ſenatu nobiliores, vt contra [p] Baebium Maſſam VII, vlt. Caecilium Claſſicum III, 4 et 9, et Marium Priſcum II, 11, ac pro Iulio Baſſo IV, 9, et Rufo Vareno V, 20, quas in ſummam collegit VI, 29, 8 ſeq. [q] Honores geſſit ampliſſimos. Fuit enim Quaeſtor Caeſaris VII, 16, 2, Tribunus militum

[i] Solum forte crimen, quod adhaereſcere in viro laude omni cumulatiſſimo poſſe videtur, illud eſt, quod in hac ipſa epiſtola 5, 3 item 4, 14 et 4 et 4, 27 defendere ſtudet, verſus laſcivi. Quam male ipſi defenſio ſucceſſerit ad 4, 27, 4 indicamus. Quin parum etiam poëtam fuiſſe puto. Vid. adſcripta ad 7, 4.

[k] De hiſtoriis etiam ſcribendis illum cogitaſſe apparet ex 5, 8. Edideritne aliquid, non liquet.

[l] Quam diligentiam adhibuerit, vt etiam orationes ſuae quam emendatiſſimae in manus hominum venirent, docet ipſe 7, 17.

[m] Inter primas forte fuit cauſſa Iulii Paſtoris, quam egit *adoleſcentulus* ille quidem, ſed qui vxorem tamen iam haberet 1, 18, 3: eandem cauſſam dum commemorat 4, 23, 1 *iuvenem* ſe ait fuiſſe.

[n] Etiam poſt Conſulatum geſtum. Vid. 4, 17, 3.

[o] Quanto plauſu aditus ſit, oſtendit 4, 16.

[p] Publicium Certum 9, 13. pro Clario 9, 28, 5.

[q] In cauſſis autem agendis non pactione modo, dono, et munere, ſed xeniis etiam abſtinuit 5, 14, 8.

r Add.

tum III, 11, 5, [r] Tribunus-plebis I, 23, 2 et P. 95, 1, Praetor III, 11, 2 et VII, 16, 2, [s] Praefectus aerarii Saturni V, 15, 5. P. 92, 1, [t] Praefectus aerarii militaris (de quo VII, 14, n. [u]) Inſcript. Conſul III, 13, 1 et ep. 18, 1 et P. 91. [x] Augur IV, 8, [y] Propraetor provinciae Ponticae conſulari poteſtate X, 77, n. et Inſcript. [z] Curator alvei Tiberis.

r Add. 10, 19, 1. 1, 10, 2 vbi adoleſcentulum ſe in Syria ait militaſſe. Reditum e militia hac ſuum memorat 7, 4, 3. Conf. 8, 14, 7 et 8. Circa annum aetatis XXV, quae legitima aetas eſt, Quaeſtorem factum probabile eſt. Fuit autem Quaeſtor Caeſaris cum Caleſtrio Tirone vid. 7, 16, 2. Quaeſtor nempe Caeſaris, in quantum is conſul: quaeſtor porro annuus, quae erudite demonſtrat Maſſon. 25, 2.

s Geſſit Praeturam anno ſuae aetatis 31 et 32, Chriſti 93, quod luculenter et ingenioſe demonſtratum dedit Maſſonus.

t Add. 10, 20, 1 et 24, 3 vbi plurium numero *indulgentia* VESTRA, et *delegati a* VOBIS *officii cura*, memoratur. Tamen Maſſonus 36, 7 poſt obitum Nervae a Traiano ſolo illud delegatum, e temporum rationibus oſtendit. Quid ſi in ſcriniis et commentariis Nervae inventum Plinium honore auxit Traianus? vt ad ambos referri factum poſſet. De occupationibus huius officii conqueritur 1, 10, 9. Menſtruas tamen eius vices intelligimus ex 10, 24, 3.

u Nempe oſtendit Cellarius ad l. c. viceſimam hereditatum ad aerarium militare pertinuiſſe. *Aerario militari praefectum*, etiam inſcriptiones memorant. Plinius quidem nuſquam, vt, diverſi a praefectura aerarii Saturni, muneris meminit.

x In quo conſulatu, (bimeſtri pro conſuetudine illius temporis in privatis, de qua ad Paneg. 92, 4) et quidem menſe Septembri, Gratiarum actionem, ſive Panegyricum habuit, qui exſtat. Ceterum circa haec tempora etiam fuit Quinque vir ſumtibus publicis minuendis, Virginio Rufo illum eligente, per quem ipſe excuſaretur 2, 1, 9.

y Petierat Auguratum, vel aliud ſacerdotium a Traiano 10, 8. Factum id anno Plinii circiter 41 probat Maſſonus §. 2.

z Cur *Propraetor* Plinius, cum ante ipſum Bithyniam rexiſſent *Proconſules:* quam vim habeat *conſularis* illa, quae ipſi tribuitur in inſcriptione, *poteſtas?* eruditiſſime diſputat ad hunc annum, h. e. 41 et 42 Plinii, Chriſti 103. Maſſonus, qui etiam illud oſtendit, non integrum biennium in provincia commoratum eſſe Plinium. Ceterum fabulam de Plinio ad Chriſtianiſmum converſo ad reditum ipſius e provincia refert Pſeudo-Dexter in Chronico, et illius commentator Bivarius. Iuſſu enim Traiani appuliſſe ad Cretam, aedificationis cuiuſdam cauſſa, ibique a S. Tito Epiſcopo converſum ad fidem. Addit Dexter, *Nec deſunt, qui putent, ſeptima Sextilis ad Novocomum eſſe paſſum.* Sed puduit merito commenti illepidi (incruſtati licet in fictis Luitprandi adverſariis

Tiberis V, 15, 2 n. et Inſcription. Matrimonium bis contraxit: de priore nihil exſtat ante viduitatem IX, 13, 4; [a] alterum cum Calpurnia iniit, Calpurnii Fabati [b] ex filio nepte, IV, 1, 1, quae abortum fecit VIII, 10, nec alio partu maritum beaſſe legitur: ipſa vero docta et ſtudiis exculta IV, 19, 2 et VI, 7, 1 mariti, quamquam aetate maioris, amantiſſima IV, 19, 2 et 5 [c] ita ab amita Hiſpulla inſtituta, ibidem 1 et 6. Pater enim pridem deceſſerat V, 12, 2, cuius memoriae porticum avus dedicavit V, 12, 1, ipſe vero avus, quum in Bithynia [d] Plinius cum vxore eſſet, mortem obiit X, 121, poſtquam ſenectutem in Transpadana exegerat VII, 16, 3. Frugalis et abſtinens Plinius fuit II, 4, 3 et ep. 6, 4, vt voluptates etiam ſtudiis

verſariis n. 292 ſq. (p. 512) viros doctiſſimos, qui acta SS. menſis Auguſti Antverpiae ediderunt, qui ne verbo quidem mentionem illius rei iniicere dignantur: neque opus nimirum erat, cum ipſam ſiniſtri illius Dextri fidem in vniverſum iam damnaſſent. Neque vero erat, quod refutaret illud Boxhornius in iudicio de Plinio, quod epiſtolis a ſe editis praemiſit: multo minus refellendum erat ex 10, 97, vbi *exitiabilem* vocet *ſuperſtitionem* Chriſtianorum. Parum enim hoc ad fabulam, quae poſtea in reditu ex provincia contigiſſe dicitur: nec appellat Plinius *exitiabilem ſuperſtitionem* (quae Taciti vox eſt An. 15, 44) ſed pravam et immodicam 10, 97, 8. Si omnino placeat refutare, illud eſt apertum, epiſtolas eius pertinere ad annum aetatis Plinii 55 tredecim nimium annos vltra reditum ex provincia: vid. n. 1. Potuitne autem de tanta immutatione tacere?

a Niſi quod ſocrus meminit 1, 18, 3 cum eſſet adoleſcentulus, Domitianus adhuc imperaret. Et ſtatim a morte Domitiani vxorem lugebat 9, 13, 4 cuius vitricus erat Vectius Proculus 9, 13, 13. Sic duo ſe matrimonia Domitiano imperante contraxiſſe ait 10, 2, 2. De quo loco Maſſon. 36, 3.

b Novocomenſem et ipſum Fabatum fuiſſe ſatis apparet non tantum ex veteri inſcriptione in Comenſi agro reperta, quam poſt alios exhibet Grut. 382, 6 quamque ad noſtrum pertinere non improbabile eſt: ſed ex ipſo noſtro 5, 12, 2. 7, 16, 32, 1 coll. 7, 16, 4 et 7, 23, 1.

c Quae epiſtola non diu poſt initum matrimonium ſcripta. Amoris ſui vehementiam aliis quoque epiſtolis declaravit, vt 6, 4 et 7 it. 7, 5.

d Non ſatis certo hoc ex laudata epiſtola colligitur, *vbi* excuſat Plinius, quod iter vxoris diplomate iuverit. Non eſt credibile, mulierem delicatam et infirmam tantum iter, ea celeritate, ſine marito confeciſſe. Potuit Plinius vt curator alvei Tiberis, vel alio quocunque nomine diplomatum poteſtatem habuiſſe. Haec etiam Maſſoni eſt ſententia ad 43, 8.

e Hac

ſtudiis condiret, IX, 36, 4 et inter venandum ſtuderet I, 6, V, 18, 2. IX, 36, 6, [e] nec vero minus diligens pater familiae, qui praedia ſua mirifice tum coluit, tum aedificavit, quod de Laurentino ipſe narrat II, 17; de Tuſcis V, 6; de Transpadanis ad Larium IX, 7, quam induſtriam et aliis praediis ſuis, V, 6, 45 enumeratis, adhibuiſſe non dubitandum eſt.[f] Mitis in ſervos I, 4, 4, adeo vt nullos *vinctos* haberet III, 19, 7, ſuisque domum permitteret inſtar civitatis eſſe, ac peculium morte ad familiares transmittere VIII, 16, 2. Iuſtitiam non tam ex legum rigore, quam aequitatis modulo perſequebatur II, 16 et IV, 10, redemtoribus remiſſiones ob ſterilitatem faciens VIII, 2 et X, 24, 5. Munificus in primis[ff], quod variis operibus oſtendit. Templum enim Tifernatibus exſtruxit pecunia ſua IV, 1, 5. et aedem Cereris in praediis ſuis IX, 39. Patriae ſumtus partem in praeceptores publicos dedit IV, 13, 6, et ingenuis pueris alimenta annua conſtituit I, 8, 10. Etiam bibliothecam patriae publicam dedicavit, I, 8, 2: II, 5.[g] Praeterea in multos privatos admodum liberalis, in Curianum Cratillae filium, cui legatum remiſit V, 1, 10, in Voconium Firmum, cui cenſum equeſtrem ſupplevit I, 19, in Martialem, quem viatico iuvit III, 21, 2, in Artemidorum philoſophum, cui

e Hac ipſa epiſtola 9, 36 rationem totam in praediis ſuis vivendi aeſtivam percenſet, vt ep. 40 hibernam perſequitur.

f Fortis fuit, in cauſſis etiam illis ſuſcipiendis, quibus inviſum ſe Domitiano et obnoxium delatoribus fieri, ſciebat, Vid. 1, 5, 5 ſq. Itaque etiam reus futurus erat, niſi interfectus eſſet Domitianus 7, 27, 14. Eo defuncto, Helvidii Priſci vltionem fortiter ſuſcepit. Totam rem enarrat 9, 13 add. 4, 21, 3. Quam non metuerit Artemidorum, philoſophiae nomine ab vrbe ſe motum, adiuvare, et quo ſuo cum periculo, refert 3, 11. Quo animo Corelliae cauſſam contra C. Caecilium COS. deſignatum ſuſceperit, narrat 4, 17. Add. 6, 8, 3.

ff In cauſſis agendis non modo pactione, dono, munere, verum etiam xeniis, ſemper abſtinuit. 5, 14, 8.

g De ſua in publicam rem liberalitate agit etiam 5, 7, vbi *vndecies* h. e. 55000 florenos Rhenanos ſe reip. contuliſſe, gloriatur. Sic pro ſocero, cuius heres futurus erat, publicam liberalitatem commendat 5, 12.

h In

cui vrbe excedere iuſſo, quae Domitiani ſaevitia fuit, pecuniam, qua opus erat, a locupletibus negatam, ipſe mutuatus, gratuitam dedit, III, 11, 2, in Quintiliani praeceptoris filiam, cuius dotem auxit VI, 32, in Corelliam, cui agrum minori pretio vendidit VII, 11 et 14, in Calvinam, cui patris debita remiſit II, 4, 2.[b] His moribus [i] omnium bonorum benevolentiam conciliavit,[k] Traiani in primis, apud quem gratia valuit,[l] qua ad aliorum magis commoda, quam ad ſua vſus eſt.[m] Multa enim multis impetravit, peregrinis ius civitatis X, 4 et 6: libertis ius Quiritium X, 4 et 105: Voconio Romano condiſcipulo ius trium liberorum II, 13, 8, et ſenatoriam dignitatem X, 3, 2. Accio Surae praeturam X, 7, et aliis alia. Amicitiam cum optimo quoque coluit,[n] etiam periculo ſuo III, 11, 2 ſeq.[o] maxime cum literatis et ſtudiorum ſociis, in quibus Tacitum primo loco, et prope vnum habuit, quem e vivis aemularetur, quod paullo maior aetate erat, VII, 20, 4, quem etiam ingenio, doctrina, honoribus eſt adſequutus, isque viciſſim tanti Plinium fecit, vt libros ſuos emendandos ei crederet, VII, 20, 1. Hi duumviri principatum in literis tenuere, vt vna nominarentur, quum de ſtudiis ſermo eſſet VII, 20, 5, in hos coniectura ferretur,

b In Metilium Criſpum, cui ordines impetraverat, et quadraginta millia numum (2000 flor. Rhen.) ad inſtruendum ſe ornandumque donaverat 6, 25, 2: in Modeſtum, cui libertatem dubie legatam vltro dedit 4, 10: in nutricem ſuam, cui agellum centum millium numum (5000 flor. Rhen.) donavit 6, 3.

i Quos gloriae ſtudio incitatos fuiſſe, non diſſimulat 7, 33 (vbi Ciceronem ſuum imitatur fam. 5, 12) conf. 6, 29, 3. Quam tamen ea in re moderationem adhiberi velit, docet 1, 8, 13 ſq. Ceterum Imperatoris quoque gloriae ſe ſtudioſum oſtendit praeſertim 10, 50.

k Quanti illum Corellius fecerit, explicat 4, 17, 8: eſſe, qui ſe imitentur, gaudet 6, 11.

l Qui ipſum in conſilium non nunquam adhibuit in cognitionibus, v. g. 4, 22, 1 et in reſcriptis ſuis, libro decimo comprehenſis, tractat amantiſſime.

m Tamen etiam ad ſua: vt ad ius trium liberorum 10, 2; ad auguratum 10, 8 etc.

n Suum in laudandis amicis ſtudium ſuaviſſime excuſat 7, 28.

o Vid. ad proximam notam ſ.

p Vid.

ferretur, ſi de doctis non nominatis eſſet ferenda IX, 23, 3. Ceterorum amicitiae epiſtolis illuſtratae ſunt.[p] Corpore fuit imbecillo et minus robuſto, quod *corpuſculum* Traianus dixit X, 29, 1, et intentius cauſſam orantem per libertum admonuit, vt lateri conſuleret II, 11, 15. Aliquando lippitudine laboravit VII, 21, 1, honeſtiſſimis cauſſis, lucubrationibus contracta, quibus et ceterae imbecillitates maiorem forte partem imputandae ſunt.[q] De morte nihil certo conſtat: ſimile autem vero habetur, per plurimum imperii Traiani tempus, aut paullo vltra, vitam produxiſſe.[r]

p Vid. Index hominum, cui intexuimus catalogum eorum, quibus inſcriptae ſunt epiſtolae.

q Aegrotaſſe illum etiam circa Nervae mortis tempus, apparet ex 10, 24, 3 et graviſſime quidem 10, 4. Forte idem fuit morbus, in quo abſtinentiam ſuam et moderationem probavit 7, 1, 4 ſq.

r Certe inter epiſtolas eius, vt nulla habet characterem temporis prioris anno Plinii 36 (vid. Maſſon. h. a. §. 10) ita nec vlla recentior anno aetatis illius 55 certis indiciis deprehendi a Maſſono potuit. Ceterum, quoniam hic ſumus, illud etiam adnotare iucundum eſt, quod nec anuli ſui ἀποσφράγισμα ſ. typum ignorare nos voluit, *quadrigas* 10, 16, 3. Tandem illud forte huc referendum ſupereſt, librum octavum editum videri poſt nonum Maſſono 44, 3: nonum autem ipſum aliquo poſt ſex priores intervallo editum, ad 45, 2 colligit ex 9, 19, 1 coll. 6, 10, 4. Cetera, quae ad literariam epiſtolarum hiſtoriam pertinent e Fabriciana Bibliotheca petenda ſunt, cui quod adiiciamus, in tanta praeſertim Schwarziani operis exſpectatione, iam non habemus.

INSCRIPTIONES ANTIQVAE DE PLINIO.

I.

COMI *in exteriori ſtructura templi maximi.* (neſcio vnde acceptam dedere editores a ſeculo inde plerique.)

C. PLINIO L. * F. O. ** V. F. CAECILIO SECVNDO.
COS. AVG. CVRAT. TIBER.

* *Lucii F.* quod probat Maſſon. prae aliorum C. ſ. *Caii.*

** Sic vitioſe dant pro OVF. quod eſt in aliis h. e. *Oufentina tribu.* Vid. Maſſon. 1, 9.

II.

In AGRO COMENSI ap. Gruter. p. 454, 5.

C. PLINIO L. F.
OVF. CAECILIO
SECVNDO. COS
AVGVR. CVR. ALV. TIB
ER. ET. CLOAC. VRB
PRAEF. AER. SAT. PRAEF
AER. MIL. Q. * IMP.
SEVIR. ** EQ. ROM
***LEG. III. GALL. XVIRO
STL. IVD. FL. **** DIVIT. AVG
\- - - - RCELIENS

* *Quaeſtori Imperatoris* ſ. Caeſaris.

** h. e. vni de ſex turmis equitum Rom. praefecto vid. Maſſon. 22.

*** Supplendum TRIBVNO, volunt Fabrettus inſcr. c. 5 p. 411 et Maſſonus; quod Gudius voluiſſe dicitur LEGATO, forte non tam ita legi, quam ſuppleri voluit.

**** *Flamini Divi Titi Aug.* Maſſon. 19, 1.

III.

MEDIOLANI in Aede S. Ambroſii apud Grut. p. 454, 3 et plenius 1028, 5: nec ſine alia varietate, quae tamen fidei antiquitatis derogare non debet. Tabula lapidea in partes ſecta, et formata in ſarcophagum, a poſterioribus, lacunis et coniecturis occaſionem dedit. Fundus quaſi et ſubſtantia bona. Nempe priori loco ſic:

C. PLINIVS. C. * F. C. N.
CAECILIVS. SECVNDVS
COS. ** AVGVR. LEGAT. PRO *** PRAET
PROVINC. PONTI. CONSVLARI PO
TESTATE. IN. EAM. PROVINCIAM. AB
IMP. CAESARE. NERVA. TRAIANO
AVG. GERMANICO. MISSVS ****
CVRAT. ALVEI. TIBERIS. ET. RIPAR
PRAEF. AERARI. SATVRNI. PRAEF
AERARI. MILIT. LEG. LEG. VI. GALLIC.
X. VIR STLIT. IVDICANDIS

poſteriore loco eadem fere, h. e. tenui modo, et quae deſcriptorum ingeniis tribui poſſit, varietate; ſed a verſu penultimo et voce MILIT. ſic pergitur.

QVAEST. IMP. SEVIR. EQVITVM - - - - - - - - - -
TRIB. MILIT. LEG. III. GALLICAE - - - - - - - -
X. VIR. STLITIB. IVDICANDIS. THER † - - - - -
ADIECTIS. IN. ORNATVM. H-S CCC - - - - - - -
AMPLIVS. IN. TVTELA. H-S CC. T. F. I.
ET. LIBERTORVM. SVORVM. NOMIN. H-S|XVIII|LXVI. DCLVI. REI
INCREMENT. POSTEA. AD. EPVLVM. PLEB. VRBAN. VOLVIT. PERTIN
AMPLIVS.DEDIT.IN.ALIMEN.PVEROR.ET.PVELLAR.PLEB.VRB.H-S - - -
IN. TVTELAM. BYBLIOTHECAE. H-S. C - - - - - -

* Vid. ad Inſcr. I not. a. Et ſic quoque apud Gruterum poſteriore loco legitur, nempe L. F. OVF. CAECILIVS etc.

** om. COS. Grut. p. 1028.

*** PROC. PR. Grut. p. 1028 vitioſe.

**** om. Grut. p. 1028.

† Haec ita ſupplet Alciatus in hiſt. Mediol. L. 2 *Thermas adiectis in ornatum ſeſtertiis tercentis, et eo amplius in tutela* (f. tutelam) *ſeſtertiis ducentis teſtamento fieri iuſſit.* Reliquae viri interpretationes non ſunt magni momenti, quas videre licet etiam ap. Maſſonum. Et multum ſane paſſam eſſe vltimam inſcriptionis partem, apparet. Operae pretium fuerit, eam cum archetypo, ſi adhuc exſtat, iterum conferri.

TESTI-

TESTIMONIA ET IVDICIA ALIORVM SCRIPTORVM VETERVM.

MARTIALIS *lib.* X. *Epigram.* XIX.

Nec doctum ſatis, et parum ſeverum,
Sed non ruſticulum nimis libellum
Facundo mea Plinio Thalia,
I, perfer.

Poſteriora Epigrammatis verba noſter epiſtola vltima libri III. repetiit.

Ponitur hic vulgo QVINCTIL. 12, 10, 11.

Hinc vim Caeſaris, indolem Caecilii, ſubtilitatem Callidii, gravitatem Bruti, acumen Sulpicii, acerbitatem Caſſii, diligentiam Pollionis, dignitatem Meſſallae, ſanctitatem Calvi reperiemus. In his etiam, quos ipſi vidimus, (*ſic eſt, non* videmus, *vt quidam dedere*) copiam Senecae, vires Africani, maturitatem Afri, iucunditatem Criſpi, ſonum Tracchalli, elegantiam Secundi.

Sed obſervavimus ad h. l. non *Plinium Secundum* hic laudari, ſed *Iulium Secundum*, de quo 10, 1, 120. Ibidem ſ. 122 ea dicit, quae ad Secundum noſtrum vel maxime pertinent:

Habebunt, qui poſt nos de oratoribus ſcribent, magnam eos, qui nunc vigent, materiam vere laudandi. Sunt enim ſumma hodie, quibus illuſtratur forum, ingenia. Namque et conſummati iam patroni veteribus aemulantur, et eos iuvenum ad optima tendentium imitatur ac ſequitur induſtria.

MACROBIVS *lib.* V. *Saturn. cap.* I.

Quatuor ſunt genera dicendi: copioſum, in quo Cicero dominatur; breve, in quo Salluſtius regnat; ſiccum, quod Frontoni adſcribitur; pingue et floridum, in quo Plinius Secundus quondam, et nunc nullo veterum minor Symmachus luxuriatur.

SIDONIVS APOLLINARIS *lib.* I. *ep.* I.

Epiſtolas omnes, retractatis exemplaribus enucleatisque, vno volumine includam, Q. Symmachi rotundita-

tem,

tem, C. Plinii diſciplinam maturitatemque, veſtigiis praeſumtuoſis inſequuturus.

IDEM *lib. IV. epiſt. III. ad Claudianum, Mamerti, Viennenſis epiſcopi, fratrem, vt ex epiſt. XI. apparet.*

Si reare quemquam mortalium (cui tamen ſermocinari Latialiter cordi eſt) non pavere, quum in examen aurium tuarum, quippe ſcriptus, adducitur, tuarum, inquam, aurium, quarum peritiae, ſi me decurſorum ad hoc aevi temporum praerogativa non obruat, nec Frontonianae gravitatis, aut ponderis Apuleiani fulmen aequiparem, cui Varrones, vel Atacinus, vel Terentius, Plinii vel avunculus vel Secundus, compoſiti impraeſentiarum ruſticabuntur.

Eodem libro, epiſt. XXII.

Ego Plinio, vt diſcipulus, adſurgo.

Perpetuus enim imitator Plinii eſt Sidonius, vt doctiſſimus interpres Io. Sauaro paſſim obſervavit.

IDEM *lib. VIII. epiſt. X.*

C. Plinius pro Accia Variola plus gloriae de centumuirali ſuggeſtu domum retulit, quam quum Marco Vlpio, incomparabili principi, comparabilem panegyricum dixit.

AVRELIVS CASSIODORVS *in Chronico, ſub Traiano:*

CELSVS ET CRISPINVS. His conſulibus Plinius Secundus Novocomenſis orator et hiſtoricus inſignis habetur, cuius ingenii plurima opera exſtant.

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER PRIMVS

I. C. PLINIVS SECVNDVS SEPTICIO SVO S.

Septicio Epiſtolarum opus, eiusdem hortatu collectum, dedicat.

Frequenter hortatus es, vt epiſtolas, ſi quas paullo accuratius ſcripſiſſem, colligerem publicaremque. Collegi, non ſervato temporis ordine, (neque enim hiſtoriam componebam) ſed vt quaeque in manus venerat. Supereſt, vt nec te conſilii, nec me 2
poeniteat obſequii. Ita enim fiet, vt eas, quae adhuc neglectae iacent, requiram: et ſi quas addidero, non ſupprimam. Vale.

II. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Librum ſuum emendandum mittit.

Quia tardiorem adventum tuum proſpicio, librum, quem prioribus epiſtolis promiſeram, exhibeo. Hunc, rogo, ex conſuetudine tua et legas et emendes: eo magis, quod nihil ante peraeque eodem ζήλῳ ſcripſiſſe

II, 1 *librum, quem promiſer.)* * Actionem pro Accia Variola Catanaeus intelligit, de qua 6, 33 int. ſed nullum in ea huius rei veſtigium; eſt etiam contra aliquid. Haec *tota prope in contentione dicendi*; illic maior longe varietas. Compara vtramque epiſtolam.

eodem ζήλῳ) Ardore, ſtudio, contentione, vt ſolent nimirum, qui aemulari aliquem, et ſi poſſint,

2 pſiſſe videor. Tentavi enim imitari Demoſthenem, ſemper tuum, Calvum, nuper meum, figuris dumtaxat orationis. Nam vim tantorum virorum pauci, quos
3 aequus amavit, adſequi poſſunt. Nec materia ipſa huic (vereor ne improbe dicam) aemulationi repugnavit. erat enim prope tota in contentione dicendi, quod me longae deſidiae indormientem excitavit, ſi modo is ſum
4 ego, qui excitari poſſim. Non tamen omnino Marci noſtri ληκύθυς fugimus, quoties paullulum itinere decedere non intempeſtivis amoenitatibus admonebamur.
5 Acres enim eſſe, non triſtes, volebamus. Nec eſt quod putes, me ſub hac exceptione veniam poſtulare. Immo, quo magis intendam limam tuam, confitebor et ipſum me et contubernales ab editione non abhorrere, ſi modo tu fortaſſe errori noſtro album calculum adieceris.

Eſt

ſint, ſuperare conantur. *Altera lectio; *ſtilo*, non abſurda illa quidem, ſed nemo ſtilo in ζήλῳ mutaturus erat.

2 *Calvum, nuper meum*) Indicat, ſe non ita pridem imitari Calvum coepiſſe, laudatque Arrianum, perpetuum Demoſthenis aemulum. De vtroque in Indice agitur. *Ceterum fere eſt, vt praeferam lectionem a Cortio prolatam firmatamque e MSS. *Tentavi enim imitari Demoſthenem ſemper tuum, nuper meum, figuris dumtaxat orationis. nam vim tantam verborum pauci, quos aequus amavit, ſequi poſſunt.* Sed quod non apparet, quomodo *Calvum*, ſi non fuerit in libris antiquis, intrudere aliquis potuerit; facile contra eſt vocem quamcunque excidere: nihil auſus ſum mutare.

pauci, quos aequus) Proverbii formam dat Virgiliano ex Aen. 6, 129 *Pauci, quos aequus amavit Iuppiter, atque ardens, evexit ad aethera virtus.*

3 *ne improbe dicam*) Excuſat verbum *aemulationi*, quod arrogans videri poteſt et *improbum* h. e. impudens, nimis audax, quae frequens verbi notio.

4 *Marci noſtri*) Ipſo praenomine familiaritatem, quae ſibi cum Cicerone intercedat, ſignificat, vt ille, *O Tite, ſi quid ego adiuro* etc. *Gaudent praenomine molles Auriculae.*

ληκύθυς) Ab ipſo cum Tullio ſumſerit ληκύθυς noſter, non dubium eſt, illas ea qua Tullium ſignificatione poſuiſſe. Aperte autem ad pictores, qui pigmenta in hoc vaſis genere habent, ille refert ad Att. 1, 14 vbi de Craſſo, *Totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus ſoleo pingere, de flamma, de ferro (noſti illas ληκύθυς) valde graviter pertexuit.* Neſcio, quam bene huc referat Creſollius dulcia illa vel eclegma-

Eſt enim plane aliquid edendum, atque vtinam hoc potiſſimum, quod paratum eſt! (audis deſidiae votum,) edendum autem ex pluribus cauſſis: maxime quod libelli, quos emiſimus, dicuntur in manibus eſſe, quamvis iam gratiam novitatis exuerint; niſi tamen auribus noſtris bibliopolae blandiuntur. Sed ſane blandiantur, dum per hoc mendacium nobis ſtudia noſtra commendent. Vale. 6

III. C. PLINIVS CANINIO RVFO SVO S.

Caninium occaſione amoenitatum patriae hortatur, vt omiſſa rei familiaris cura, ſtudiis ſe literarum a mortalitate vindicet.

Quid agit Comum, tuae meaeque deliciae? quid ſuburbanum amoeniſſimum? quid illa porticus, verna ſemper? quid πλατανὼν opaciſſimus? quid Euripus viridis et gemmeus? quid ſubiectus et ſerviens lacus?

eclegmata vel ſorbitiunculas, quibus laevorem quendam et ſplendorem voci conciliarent Sophiſtae. Vid. illius Theatr. rhetor. 3, 18 et Vacatt. auctumn. 3, 9, 2 p. 504.

III, 1 *Euripus viridis et gemmeus*) Non ipſius aquae per ambages et anfractus, derivatae, atque (inſtar Chalcidici illius *Euripi*) adfluentis refluentisque colores intelligo; ſed ripae, quam non arenoſam, ſed herbis floribusque amoenam indicat: vt nempe *gemmea* alias *prata* dicit. vid. Ind. De *Euripis* illis aliquoties Seneca, et quos praeterea laudat Davieſ. ad Cic. de nat. Deor. 2, 1, vbi cum *Nilis* coniunguntur.

Subiectus et ſerviens lacus) Prius ad viciniam et continentiam, ſi fas eſt ita vocari, refero; de quo quidem dubium nullum eſt: alterum vero ad vſum, quem quid praeſtat per id ipſum, quod vicinum eſt: vt hic *ſervit lacus Euripo*, vel implendo, vel, (ſi *ſubiacere* ad humiliorem neceſſario locum referendum putes) exonerando recipiendoque. Ita 5, 6, 23 *Piſcina feneſtris ſervit* h. e. proſpectum illis amoeniorem praebet; cui ſimillimum illud Statii ſilv. 2, 2, 75 *Servit ſua terra feneſtris.* Sic Quinctil. 9, 4, 63 *Non enim cohaerent aliis, neque praecedentibus ſerviunt*, illuſtrandis nimirum, confirmandis etc. Laudavit iſta Cortius, ſed ſimpliciter ad viciniam retulit. Vtrum attulerit aliquid Marklandus ad l. c. Statii, quod ab hac ſententia nos demovere poſſit, non licet iam arbitrari.

4 excude)

lacus? quid illa mollis, et tamen ſolida, geſtatio? quid
balineum illud, quod plurimus ſol implet et circumit?
quid triclinia illa popularia? quid illa paucorum? quid
cubicula diurna nocturnaque? Poſſidentne te, et per
2 vices partiuntur? An, vt ſolebas, intentione rei fami-
liaris obeundae, crebris excurſionibus avocaris? Si te
poſſident, felix beatusque es: ſin minus, vnus ex mul-
3 tis. Quin tu (tempus eſt enim) humiles et ſordidas cu-
ras aliis mandas; et ipſe te in alto iſto pinguique
ſeceſſu ſtudiis adſeris. Hoc ſit negotium tuum, hoc
otium; hic labor, haec quies: in his vigilia, in his etiam
4 ſomnus reponatur. Effinge aliquid et excude, quod
ſit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum poſt
te alium atque alium dominum ſortientur; hoc num-
5 quam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel coeperit. Scio, quem
animum, quod horter ingenium. tu modo enitere, vt
tibi ipſe ſis tanti, quanti videberis aliis, ſi tibi fueris.
Vale.

IV. C. PLINIVS POMPEIAE CELERINAE SOCRVI S.

Laudata rerum copia in villis ſocrus ſuae, et ſervorum diligentia, illam ad ſua praedia invitat.

Quantum copiarum in Ocriculano, in Narnienſi, in Carſulano, in Peruſino tuo, in Narnienſi vero etiam bali-

4 *excude*) *Exclude*, quod habent quidam Codices, ſi ideo praeferendum putant viri docti, quia ſit commoda et nitens translatio ab avium fetu ſumta; fugit eos ratio: cum *excudendi* verbum ea in re et ipſum ſatis frequenter vſurpari, ruſtici noſtri doceant. Deinde *excude* ad nobiliſſima etiam ſtatuariorum ex aere opera refertur, et creſcit oratio, cum alteri *effinge*, quod ad plaſtas et figulos, in cera et argilla occupatos, pertinet, *excude* ſubiicitur.

5 *tibi ipſe ſis tanti*) Cic. ad Q. Fr. 3, 6 *Ceſſator eſſe noli, et illud γνῶθι σεαυτὸν noli putare ad arrogantiam minuendam ſolum eſſe dictum, verum etiam, vt bona noſtra norimus.*

balineum, ex epiſtolis meis (nam iam tuis opus non eſt) vna illa brevis et vetus ſufficit. Non me hercule 2
tam mea ſunt quae mea ſunt, quam quae tua: hoc tamen differunt, quod ſolicitius et intentius tui me, quam mei excipiunt. Idem fortaſſe eveniet tibi, ſi 3
quando in noſtra diverteris. quod velim facias: primum vt perinde noſtris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, vt mei expergiſcantur aliquando, qui me ſecure ac prope negligenter exſpectant. Nam mitium do- 4
minorum apud ſervos ipſa conſuetudine metus exoleſcit: novitatibus excitantur, probarique dominis per alios magis quam per ipſos laborant. Vale.

V. C. PLINIVS VOCONIO ROMANO SVO S.

Mores ſubdolos M. Reguli cauſſidici oſtendit.

Vidiſtine quemquam Marco Regulo timidiorem humilioremque poſt Domitiani mortem? ſub quo non minora flagitia commiſerat, quam ſub Nerone, ſed tectiora. Coepit vereri, ne ſibi iraſcerer: nec fallebatur; iraſcebar. Ruſtici Aruleni periculum fove- 2
rat, exſultaverat morte: adeo vt librum recitaret publicaretque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam *Stoicorum ſimiam* appellat. Adiicit *Vitelliana cicatrice* 3
ſtigmoſum. Agnoſcis eloquentiam Reguli. Lacerat Herennium Senecionem tam intemperanter quidem, vt

IV, 1 *ex epiſtolis meis*) Significatne alias a ſe epiſtolas editas? Certe provocat ad eam, quam olim ſcripſerit ad ſocrum.

4 *per ipſos*) Sic optimi libri: intelligo autem *dominos*. *Per ſe ipſos* fecerunt, qui ad *ſervos* referrent, quod etiam ſi ponas, tamen illud ſe minus neceſſarium eſt.

V, 3 *Vitelliana cicatrice*) Praetor cum eſſet Vitellii ad Veſpaſianum miſſus, vulneratus eſt Ruſticus. Vid. Tac. Hiſt. 3, 80. Hoc ignominiae imputat Regulus viro optimo, et officium functo; ac ſervili ſtigmati comparat honeſtam cicatricem.

3 *Herennium Senecionem*) Quem Metio Caro accuſante interfecerat Domitianus. Vid. 7, 19. Contra Regulo delatore perierat

dixerit ei Metius Carus, *Quid tibi cum meis mortuis? numquid ego aut Craſſo aut Camerino moleſtus ſum?*
4 quos ille ſub Nerone accuſaverat. Haec me Regulus dolenter tuliſſe credebat, ideoque etiam quum recitaret librum, non adhibuerat. Praeterea reminiſcebatur, quam capitaliter ipſum me apud centumviros la-
5 ceſſiſſet. Aderam Arionillae, Timonis vxori, rogatu Aruleni Ruſtici. Regulus contra. Nitebamur (nos) in parte cauſſae ſententia Metii Modeſti, optimi viri: is tunc in exſilio erat, a Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus, *Quaero*, inquit, *Secunde*, *quid de Modeſto ſentias?* Vides, quod periculum, ſi reſpondiſſem, *bene:* quod flagitium, ſi, *male.* Non poſſum dicere aliud tunc mihi, quam deos adfuiſſe. *Reſpondebo*, inquam, *quid ſentiam, ſi de hoc centumviri iudicaturi ſunt.* Rurſus
6 ille, *Quaero, quid de Modeſto ſentias?* Iterum ego, *Solebant teſtes in reos, non in damnatos, interrogari.* Tertio ille, *Non iam quid de Modeſto, ſed quid de pietate*
7 *Modeſti ſentias? Quaeris*, inquam, *quid ſentiam? At ego, ne interrogare quidem fas puto, de quo pronuntiatum eſt.* Conticuit: me laus et gratulatio ſequuta eſt; quod nec famam meam aliquo reſponſo, vtili fortaſſe, inhoneſto tamen, laeſeram; nec me laqueis tam inſidioſae
8 interrogationis involveram. Nunc ergo conſcientia exterritus apprehendit Caecilium Celerem; mox Fabium Iuſtum rogat, vt me ſibi reconcilient. Nec contentus, pervenit ad Spurinnam. Huic ſimpliciter (vt eſt, quum timet, abiectiſſimus,) *Rogo*, inquit, *mane videas Plinium domi: ſed plane mane; neque enim diutius ferre ſolicitudinem poſſum; et quoquo modo efficias, ne mihi iraſcatur.* Evigila-

ierat Craſſus, de quo Tac. H. 1, 48, 2; et Camerinus, Tac. A. 13, 52, 1.

6 *Solebant*) Olim, apud maiores noſtros, quin paullo ante, quum nondum ea, quae nunc regnat, corruptio morum invaluiſſet. Ipſum igitur tempus imperfectum reprehenſionem acerbam continet.

Evigilaveram. Nuntius a Spurinna, *Venio ad te*, Immo 9
Ego ad te. Coimus in porticum Liviae, cum alter ad
alterum tenderemus. Exponit Reguli mandata, addit
preces ſuas, vt decebat optimum virum pro diſſimilli-
mo, parce. Cui ego, *Diſpicies ipſe, quid renuntiandum* 10
*Regulo putes: te decipi a me non oportet. Exſpecto Mau-
ricum*, (nondum enim ab exſilio venerat) *ideo nihil al-
terutram in partem reſpondere tibi poſſum, facturus quid-
quid ille decreverit. Illum enim eſſe huius conſilii ducem,
me comitem, decet.* Paucos poſt dies ipſe me Regulus 11
convenit in praetoris officio: illuc me perſequutus ſe-
cretum petit. Ait, *timere ſe, ne animo meo penitus hae-
reret, quod in centumvirali iudicio aliquando dixiſſet*,
quum reſponderet mihi et Satrio Rufo, *Satrius Rufus,
et cui eſt cum Cicerone aemulatio, et contentus non eſt elo-
quentia ſeculi noſtri.* Reſpondi, *nunc me intelligere ma-* 12
*ligne dictum, quia ipſe confiteretur: ceterum potuiſſe ho-
norificum exiſtimari. Eſt enim*, inquam, *mihi cum Cice-
rone aemulatio, nec ſum contentus eloquentia ſeculi no-
ſtri: Nam* STVLTISSIMVM *credo, ad imitandum non opti-* 13
*ma quaeque proponere. Sed tu, qui huius iudicii memini-
ſti, cur illius oblitus es, in quo me interrogaſti, quid de
Metii Modeſti pietate ſentirem?* Expalluit notabiliter,
quamvis palleat ſemper: et haeſitabundus inquit, *In-
terrogavi, non vt tibi nocerem, ſed vt Modeſto.* Vide ho-
minis crudelitatem, qui ſe non diſſimulet exſuli nocere
voluiſſe. Subiunxit egregiam cauſſam, *Scripſit*, in- 14

9 *immo ego ad te*) Occupare vterque officium ſtudet, et honorem alteri exhibere. Talis concertatio etiam eſt apud Ciceronem in prooemio Academicorum.

parce) Mihi dubium non eſt, quin, vt monuit iam Caſaubonus, *parce* adverbium ſit, πεφεισμένως, moderate, et ſuſpenſa quaſi manu. Imperativus *Parce* abrupte hic nimis et abſciſſe poneretur.

11 *in praetoris officio*) Cum novo Praetori officii cauſſa adeſſem, deducturus eum in publicum. *Sic novorum Conſulum officium relinquunt* homines apud Sueton. Caeſ. 15.

quit, *in epiſtola quadam, quae apud Domitianum recitata eſt, Regulus omnium bipedum nequiſſimus*, quod quidem
15 Modeſtus veriſſime ſcripſerat. Hic fere nobis ſermonis terminus. Neque enim volui progredi longius, vt mihi omnia libera ſervarem, dum Mauricus venit. Nec me praeterit, eſſe Regulum δυσκαθαίρετον. eſt enim locuples, factioſus; curatur a multis, timetur a pluribus, quod plerumque fortius amore eſt. Poteſt tamen fieri, vt haec concuſſa labantur. Nam GRATIA malo-
16 rum tam infida eſt, quam ipſi. Verum, vt idem ſaepius dicam, exſpecto Mauricum. Vir eſt gravis, prudens, multis experimentis eruditus, et qui futura poſſit ex praeteritis providere. Mihi et tentandi aliquid et
17 quieſcendi illo auctore ratio conſtabit. Haec tibi ſcripſi, quia aequum erat, te pro amore mutuo non ſolum omnia mea facta dictaque, verum etiam conſilia cognoſcere. Vale.

VI. C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Tacitum monet, ipſum exemplo ſuo in ſilvis poſſe ſtudere et venari percommode.

Ridebis, et licet rideas. Ego ille, quem noſti, apros tres, et quidem pulcherrimos, cepi. Ipſe? inquis. Ipſe: non tamen vt omnino ab inertia mea et quiete diſcederem. Ad retia ſedebam. erant in proximo, non venabulum aut lancea, ſed ſtilus et pugillares. Meditabar aliquid enotabamque, vt ſi manus vacuas, plenas
2 tamen ceras reportarem. Non eſt, quod contemnas hoc ſtudendi genus. Mirum eſt, vt animus agitatione motu-

16 *ratio conſtabit*) Vt *ratio* pecuniaria *conſtet*, opus eſt aera ſingula, quae inducuntur, auctoritate, apocha, teſtimonio, probari. Mauricum igitur ſi auctorem habeat facti ſui Plinius, non metuit reprehenſorem.

1 *Ho-*

motuque corporis excitetur. Iam vndique ſilvae et
ſolitudo, ipſumque illud ſilentium, quod venationi da-
tur, magna cogitationis incitamenta ſunt. Proinde 3
quum venabere, licebit, auctore me, vt panarium et la-
gunculam, ſic etiam pugillares feras. Experieris non
Dianam magis montibus, quam Minervam inerrare.
Vale.

VII. C. PLINIVS OCTAVIO RVFO SVO S.

Negat roganti Octavio, ſe poſſe Gallo contra Baeticos adeſſe, quos ſemper defenderit. Dein Octavii carmina deſiderat.

Vide, in quo me faſtigio collocaris, quum mihi idem
poteſtatis idemque regni dederis, quod Homerus
Iovi optimo maximo

Τῷ δ᾽ ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ᾽ ἀνένευσεν.

Nam ego quoque ſimili nutu ac renutu reſpondere 2
voto tuo poſſum. Etenim ſicut fas eſt mihi, praeſer-
tim te exigente, excuſare Baeticis contra vnum homi-
nem advocationem: ita nec fidei noſtrae, nec conſtan-
tiae, quam diligis, convenit adeſſe contra provinciam,
quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam periculis
meis aliquando devinxerim. Tenebo ergo hoc tem- 3
peramentum, vt ex duobus, quorum alterum petis, eli-
gam id potius, in quo non ſolum ſtudio tuo, verum

VII, 1 *Homerus*) Verſus eſt Il. π, 250. Imitatus eſt, et explicavit Virgilius 11, 794 *Audiit et voti Phoebus ſuccedere partem Mente dedit: partem volucres diſperſit in auras.* Nec omiſerunt hoc obſervare Vrſinus atque Clarkius.

2 *excuſare — advocationem*) Negare poſſum Baeticis, ne illis adſim contra vnum Gallum, cum alias tueri illos ſoleam contra quosvis: Sed non poſſum Gallo adeſſe contra Baeticos. Haec monere viſum, ne cui mira Scheſferi adnotatio imponeret, quam in alias derivatam editiones video.

tot officiis) v. g. in Claſſico accuſando, de quo 3, 9 item contra Maſſam Baebium 7, 33, 4

etiam iudicio ſatisfaciam. Neque enim tanto opere mihi conſiderandum eſt, quid vir optimus in praeſentia
4 velis, quam quid ſemper ſis probaturus. Me circa idus Octobres ſpero Romae futurum, eademque haec praeſentem quoque tua meaque fide Gallo confirmaturum: cui tamen nunc iam licet ſpondeas de animo meo,

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

5 Cur enim non vſquequaque Homericis verſibus agam tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo, vt videar mihi hac ſola mercede poſſe corrumpi, vt vel contra Baeticos adſim.
6 Paene praeterii, quod minime praetereundum fuit, accepiſſe me caryotas optimas, quae nunc ficis et boletis certandum habent. Vale.

VIII. C. PLINIVS POMPEIO SATVRNINO SVO S.

Petit emendationem orationis in patria habitae, quum bibliothecam dicaſſet, et alimenta ingenuis decreviſſet: de cuius editione ſolicitius diſquirit.

Peropportune mihi redditae ſunt literae tuae, quibus flagitabas, vt tibi aliquid ex ſcriptis meis mitterem, quum ego id ipſum deſtinaſſem. Addidiſti ergo calcaria ſponte currenti, pariterque et tibi veniam recuſandi laboris, et mihi exigendi verecundiam ſuſtuliſti.
2 Nam nec me timide vti decet eo, quod oblatum eſt: nec te gravari, quod depopoſciſti. Non eſt tamen, quod ab homine deſidioſo aliquid novi operis exſpectes. Petiturus ſum enim, vt rurſus vaces ſermoni, quem apud municipes meos habui, bibliothecam dedicaturus.

4 *tua meaque fide*) Et ipſe fidem potes illi dare, et de mea etiam fide ſpondere. * Quamquam conſiderata varietate lectionis a Cortio propoſita malim, *eademque haec praeſentem tuo meoque Gallo confirmaturum.*

6 *ficis et boletis*) * Sic recte cdidit,

caturus. Memini quidem, te iam quaedam adnotaſſe, 3
ſed generaliter: ideo nunc rogo, vt non tantum vniverſitati eius attendas, verum etiam particulas, qua ſoles lima, perſequaris. erit enim et poſt emendationem liberum nobis vel publicare vel continere. Quin im- 4
mo fortaſſe hanc ipſam cunctationem noſtram in altervtram ſententiam emendationis ratio deducet, quae aut indignum editione, dum ſaepius retractat, inveniet: aut dignum, dum id ipſum experitur, efficiet. Quam- 5
quam huius cunctationis meae cauſſae non tam in ſcriptis, quam in ipſo materiae genere conſiſtunt. eſt enim paullo glorioſius et elatius. Onerabit hoc modeſtiam noſtram, etiamſi ſtilus ipſe fuerit preſſus demiſſusque, propterea quod cogimur cum de munificentia parentum noſtrorum, tum de noſtra diſputare. Anceps hic 6
et lubricus locus eſt, etiam quum illi neceſſitas lenocinatur. Etenim ſi alienae quoque LAVDES parum aequis auribus accipi ſolent; quam difficile eſt obtinere, ne moleſta videatur oratio de ſe aut de ſuis diſſerentis? Nam cum ipſi honeſtati, tum aliquanto magis gloriae eius praedicationique invidemus: atque ea demum recte facta minus detorquemus et carpimus, quae in obſcuritate et ſilentio reponuntur. Qua ex 7
cauſſa ſaepe ipſe mecum, nobisne tantum, quidquid illud eſt, compoſuiſſe, an et aliis debeamus? Vt nobis, admonet iſtud, quod pleraque, quae ſunt agendae rei neceſ-

edidit, et ſcribi, omiſſa *cum*, docuit Cortius. De formula *certandum habent*, vid. Ind.

5 *paullo glorioſius*) *Interiectam inter haec duo verba *quaſi* Cortio auctore omiſimus.

7 *an et aliis debeamus?*) Proponit dubitationem: deinde oſtendit, quae cauſſa impellat ſe ad priorem illius partem ſequendam. *Nimirum ingenioſam Barthii diſtinctionem recipere nihil dubitavimus et probabit, ſpero, factum, quisquis diligenter animum adverterit. Vulgati, *an et aliis debeamus vt nobis? Admonet iſtud quoque.* Retinuit hanc lectionem Cortius: Sed idem Barthii emendationem laudavit, et vltimam *quoque* ab optimo Codice Mediceo abeſſe teſtatus eſt.

8 *per-*

neceſſaria, eadem peracta nec vtilitatem parem nec gra-
8 tiam retinent. Ac, ne longius exempla repetamus, quid vtilius fuit; quam munificentiae rationem etiam ſtilo proſequi? Per hoc enim adſequebamur, primum vt honeſtis cogitationibus immoraremur; deinde vt pulchritudinem illarum longiore tractatu pervideremus; poſtremo, vt ſubitae largitionis comitem poenitentiam caveremus. Naſcebatur ex his exercitatio
9 quaedam contemnendae pecuniae. Nam quum homines ad cuſtodiam eius natura reſtrinxerit; nos contra multum ac diu penſitatus amor liberalitatis communibus avaritiae vinculis eximebat: tantoque laudabilior munificentia noſtra fore videbatur, quod ad illam non
10 impetu quodam, ſed conſilio trahebamur. Accedebat his cauſſis, quod non ludos aut gladiatores, ſed annuos ſumtus in alimenta ingenuorum pollicebamur. Oculorum porro et aurium voluptates adeo non egent commendatione, vt non tam incitari debeant oratio-
11 ne, quam reprimi: vt vero aliquis libenter educationis taedium laboremque ſuſcipiat, non praemiis modo, verum etiam exquiſitis adhortationibus impetrandum eſt.
12 Nam ſi medici ſalubres, ſed voluptate carentes cibos, blandioribus alloquiis proſequuntur; quanto magis decuit publice conſulentem, vtiliſſimum munus, ſed non perinde populare, comitate orationis inducere? praeſertim

8 *pervideremus*) Habet in hoc verbo eam vim τὸ *per*, quam in *perſpicio*; vbi accuratam diligentemque curam et continuatam inſpiciendi diligentiam notari, ſatis conſtat.

10 *in alimenta ingenuorum*) In veteri Inſcript. apud Grut. p. 1028 n. 5. (de cuius diverſis exemplis et lectionibus Io. Maſſonus in praef. vitae Plinii) IN ALIMENT. PVEROR. ET PVELLAR. PLEB. VRB. H-S . . . IN TVTELAM BIBLIOTHECAE H-S.C. . . Add. infra 7, 18, 2.

12 *inducere*) Ex eo vocis vſu accipiendum, quo *inducunt* Medici pilulas auro vel argento; vt *inducuntur* cruſta vel tectorio parietes, vt pigmento tabulae: medicorum aperta hic mentio: de quibus Lucret. 1, 935 et 4, 13 *Nam veluti pueris abſinthia*

ſertim quum enitendum haberemus, vt quod parenti-
bus datur, et orbis probaretur; honoremque pauco-
rum ceteri patienter et exſpectarent et mererentur.
Sed vt tunc communibus magis commodis quam pri- 13
vatae iactantiae ſtudebamus, quum intentionem adfe-
ctumque muneris noſtri vellemus intelligi; ita nunc in
ratione edendi veremur, ne forte non aliorum vtilita-
tibus, ſed propriae laudi ſerviſſe videamur. Praeterea 14
meminimus, quanto maiore animo honeſtatis fructus
in conſcientia, quam in fama, reponatur. SEQVI enim
gloria, non appeti, debet; nec, ſi caſu aliquo non ſe-
quatur, idcirco quod gloriam non meruit, minus pul-
chrum

thia tetra medentes Cum dare conantur prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci flavoque liquore etc. Poterat etiam *inducunt*.

quod parentibus datur) Plinius alimenta promiſit pueris ingenuis: hoc munus proprie ad eorum parentes pertinet, qui alendorum liberorum ſuorum onere levarentur: hoc *orbis* etiam, qui numquam ſuſcepiſſent liberos, vel amiſiſſent ſuſceptos, probari cupit, ad quos fructus illius liberalitatis non pertineret. * Talia adnotare ſuperfluum videri poterat, niſi vnus itemque alter eorum, qui hac provincia ante nos functi ſunt, loco per ſe claro tenebras ſedulo offudiſſet; id quod ſemel monitum ad plures obſervationes noſtras aequus lector transferet, et ſi qua in facili nimis re explicanda operam nos abuti videat, hanc eſſe cauſſam ſuſpicetur, quod aliquis male, noſtro quidem iudicio, eundem locum interpretatus ſit.

et exſpectarent et mererentur) Haec optimorum quorumque librorum lectio, ſed aliter, quam adhuc factum, interpretanda. Beneficium Plinii primo non ad *orbos* liberis pertinet, ſed ad ſolos *parentes* ingenuorum, quibus alimenta deſtinavit. Porro plures erant in hac altera etiam claſſe, quam vt ad omnes pervenire eodem tempore liberalitas illa, quantumvis magna, poſſet. Enitendum igitur ſibi fuiſſe ait Secundus noſter, vt plures illi, qui non ſtatim frui poſſent beneficio ſuo, *paucorum honorem et exſpectarent patienter*, dum ad ipſos quoque volventibus annis perveniret, et interim dignos ſe illo praeſtarent, eumque *mererentur*. * Haec puto plana, neque monenda adeo, niſi *de orbis*, qui liberos ſibi naſcituros ſperarent, ac de his, qui beneficio Principis ius liberorum conſequerentur, hic commentari alicui viſum eſſet.

14 *gloriam non meruit*) Notabilis locus, de quo iam obſervavit Caſaubonus, *mereri* hic non ad dignitatem et mercedem referri, ſed ſimpliciter eſſe *conſequi*,

15 chrum eſt. Ii vero, qui benefacta ſua verbis adornant,
non ideo praedicare, quia fecerint, ſed vt praedicarent,
feciſſe creduntur. Sic, quod magnificum referente alio
fuiſſet, ipſo qui geſſerat recenſente, vaneſcit. Homines
enim quum rem deſtruere non poſſunt, iactationem
eius inceſſunt. Ita ſi ſilenda feceris, factum ipſum; ſi
16 laudanda, quod non ſileas ipſe, culpatur. Me vero pe-
culiaris quaedam impedit ratio. etenim hunc ipſum
ſermonem non apud populum, ſed apud decuriones ha-
17 bui; nec in propatulo, ſed in curia. Vereor ergo, vt
ſit ſatis congruens, quum in dicendo adſentationem
vulgi acclamationemque defugerim; nunc eadem illa
editione ſectari: quumque plebem ipſam, cui conſule-
batur, limine curiae parietibusque diſcreverim, ne
quam in ſpeciem ambitionis inciderem; nunc eos et-
iam, ad quos ex munere noſtro nihil pertinet praeter
exemplum, velut obvia oſtentatione conquirere. Ha-
18 bes cunctationis meae cauſſas: obſequar tamen conſi-
lio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione ſufficit. Vale.

IX. C. PLINIVS MINVTIO FVNDANO SVO S.

Hortatur ad ſeceſſum, propter ſtudia, et innocentiam ruris, vrbanae vitae nugis praeferendum.

Mirum eſt, quam ſingulis diebus in vrbe ratio aut conſtet aut conſtare videatur, pluribus cunctisque

ſequi, τυγχάνειν. Confirmat hanc notionem Cortius: ſed mavult tamen codicis Medicei fide negationem omittere, quo facto vis conſueta verbi *meruit* retinetur.

17 *obvia oſtentatione*) Quae vltro occurrit omnibus, iisque ſe iactat atque ingerit, quod ambitionis eſt. *Adeo nihili non videtur vox e bonis libris prolata, vt potius alterum *adſentatione* a mala manu eſſe appareat. Cui enim *adſentaretur* editione, de qua hic ſermo eſt? Sed *oſtentator* conquirere et cogere ſtudet homines, qui ſe admirentur, ſibi plaudant.

IX, 1 *ratio conſtet*) Finge tempus eſſe primo in tabulis accepti; deinde negotia diei vnius cuius-

que non conſtet. Nam, ſi quem interroges, *Hodie* 2
quid egiſti? reſpondeat, *Officio togae virilis interſui;*
ſponſalia aut nuptias frequentavi; ille me ad ſignandum
teſtamentum, ille in advocationem, ille in conſilium rogavit.
Haec quo die feceris, neceſſaria; eadem, ſi quotidie 3
feciſſe te reputes, inania videntur, multo magis quum
ſeceſſeris. Tunc enim ſubit recordatio, *Quot dies quam*
frigidis rebus abſumſi? Quod evenit mihi, poſtquam in 4
Laurentino meo aut lego aliquid, aut ſcribo, aut etiam
corpori vaco, cuius fulturis animus ſuſtinetur. Nihil 5
audio quod audiſſe, nihil dico quod dixiſſe poeniteat:
nemo apud me quemquam ſiniſtris ſermonibus carpit;
neminem ipſe reprehendo, niſi vnum me, quum pa-
rum commode ſcribo: nulla ſpe, nullo timore ſolici-
tor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantum et
cum libellis loquor. Rectam ſinceramque vitam! dul- 6
ce otium, honeſtumque, ac paene omni negotio pul-
chrius!

cuiusque, in quantum ſuam ſibi temporis particulam vnumquodque poſcit, in expenſis induci: ſi igitur illa acceptorum et expenſorum aera aequales ſummas efficient; *conſtare* dicetur *ratio*. Atque hoc ita fit, ſi ſingula vtriusque capitis aera inter ſe conſerantur: Verum ſi *menſes* et *annos* et *vitam* cum quantumvis magno numero negotiorum eiusmodi compares, *ratio non* amplius *conſtat*, ſed expenſa videtur nimia.

cunctisque) * Et maioribus auctoritatibus nixa eſt haec lectio, et ſententiam parit meliorem. *Cunctis* eſt vniverſis ſimul ſumtis. Eodem ſenſu legitur *cunctaque* in Mediceo libro, intell. *ratio*, quod probat Cortius. *iunctisque*, vulgatum, non ita commodum eſt.

2 *officio togae virilis*) Quam ſolenne fuerit, illum diem, quo, poſita praetexta, virilem togam ſ. puram ſumerent, officio et celebritate amicorum obire, notum v. g. ex Sueton. Claud. 2 *Togae virilis die, circa mediam noctem, ſine ſollemni officio lectica in Capitolium latus eſt.* Idem auctor de Caligula vt peculiare notat c. 10 *Vno atque eodem die togam ſumſit, barbamque poſuit: ſine vllo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum eius.* Verum Auguſtus ob id ipſum officium Conſulatum bis ſumſit, *vt Caium et Lucium filios, ampliſſimo praeditus magiſtratu, ſuo quemque tirocinio deduceret in forum.* Sueton. Aug. c. 26.

5 *vnum*) *tamen* Arntzen. ad Paneg. 94, 3. et ait vitioſe eſſe in editis *tum*.

8 *otio-*

chrius! o mare, o littus, verum ſecretumque μȣσεῖον!
7 quam multa invenitis, quam multa dictatis? Proinde
tu quoque ſtrepitum iſtum inanemque diſcurſum, et
multum ineptos labores, vt primum fuerit occaſio, re-
8 linque, teque ſtudiis vel otio trade. SATIVS eſt
enim, vt Attilius noſter eruditiſſime ſimul et facetiſſi-
me dixit, otioſum eſſe, quam nihil agere. Vale.

X. C. PLINIVS ATRIO CLEMENTI SVO S.

Euphratem philoſophum laudat, quem vt audiat Atrius, hortatur, doletque non crebrius ſe per occupationes illum audire poſſe.

Si quando vrbs noſtra liberalibus ſtudiis floruit, nunc
2 maxime floret. Multa claraque exempla ſunt. Suf-
fecerit vnum, Euphrates philoſophus. Hunc ego in
Syria, quum adoleſcentulus militarem, penitus et domi
inſpexi, amarique ab eo laboravi, etſi non erat laboran-
dum. eſt enim obvius et expoſitus, plenusque huma-
3 nitate, quam praecipit. Atque vtinam ſic ipſe, quam
ſpem tunc ille de me concepit, impleverim, vt ille mul-
tum virtutibus ſuis addidit! Aut ego nunc illas ma-
4 gis miror, quia magis intelligo: quamquam ne nunc
quidem ſatis intelligo. vt enim de pictore, ſculptore,
fictore, niſi artifex iudicare; ita, niſi ſapiens, non poteſt
5 perſpicere ſapientem. Quantum mihi tamen cernere
datur, multa in Euphrate ſic eminent et elucent, vt me-
diocriter quoque doctos advertant et adficiant. Diſ-
putat

8 *otioſum eſſe*) Quieti animi et bonis literis vacare, nullis negotiis moleſtis impeditum, potius eſt, quam *nihil agere*, h. e. fruſtra et nequidquam occupari, movere ſed nihil promovere etc. Iam laudarunt hic viri docti Scipionis vocem ex Cic. off. 3, 1 *Se nunquam minus otioſum eſſe, quam cum otioſus ſit.*

X, 3 *Aut ego*) *Sic legendum, non *At ego*. Dixerat, *Ille multum virtutibus ſuis addidit.* Hoc nunc retractat ex aliqua par-
te,

putat ſubtiliter, graviter, ornate: frequenter etiam
Platonicam illam ſublimitatem et latitudinem effingit.
Sermo eſt copioſus et varius: dulcis in primis, et qui
repugnantes quoque ducat et impellat. Ad hoc, pro- 6
ceritas corporis, decora facies, demiſſus capillus, ingens
et cana barba. quae licet fortuita et inania putentur,
illi tamen plurimum venerationis adquirunt. Nullus 7
horror in cultu, nulla triſtitia, multum ſeveritatis: re-
verearis occurſum, non reformides. Vitae ſanctitas
ſumma, comitas par. Inſectatur vitia, non homines:
nec caſtigat errantes, ſed emendat. Sequaris monen-
tem attentus et pendens: et perſuadere tibi, etiam
quum perſuaſerit, cupias. Iam vero liberi tres, duo 8
mares, quos diligentiſſime inſtituit. Socer Pompeius
Iulianus, cum cetera vita, tum vel hoc vno magnus et
clarus, quod ipſe provinciae princeps inter altiſſimas
conditiones generum, non honoribus principem, ſed
ſapientia, elegit. Quamquam quid ego plura de viro, 9
quo mihi frui non licet? An vt magis angar, quod
non licet? Nam diſtringor officio vt maximo, ſic mo-
leſtiſſimo. Sedeo pro tribunali, ſubnoto libellos, con-
ficio tabulas: ſcribo plurimas, ſed illiteratiſſimas lite-
ras. Soleo nonnunquam (nam id ipſum quando con- 10
tingit!)

te, et fieri ait poſſe, vt olim talis fuerit Euphrates, ſed tum non ita bene ſibi notus.

5 *latitudinem*) Catanaci obſervatio eſt non inelegans, *latitudinem* tribui *Platoni* cum reſpectu ad etymon nominis illius. πλάτος enim *latitudo* eſt. *Lata* porro oratio preſſae adſtrictaeque opponitur. Vid. mox 1, 20, 19.

7 *nec caſtigat errantes*) Non exprobrat errorem verbis aſperis, ſed rationibus revincit, et per hoc ipſum emendat et eximit.

8 *inter altiſſimas condit.*) Imitaturne Nepotem Cornelium Att. 12, 1 de Agrippa, *Cum propter ſuam gratiam et Caeſaris potentiam nullius conditionis non haberet poteſtatem, potiſſimum eius delegit affinitatem* etc.

9 *officio vt maximo*) Praefectura aerarii, quam geſſit aetatis anno XXXVI et proximo ex Maſſoni rationibus, quem vide: praeſertim vero noſtrum 5, 15, 5 et 10, 20, 1 Paneg. 91, 1.

tingit!) de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me conſolatur; adfirmat etiam eſſe hanc philoſophiae, et quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoſcere, iudicare, promere et exercere iuſtitiam; quaeque ipſi doceant, in vſu habere.
11 Mihi tamen hoc vnum non perſuadet, ſatius eſſe iſta facere, quam cum illo dies totos audiendo diſcendoque conſumere. Quo magis te, cui vacat, hortor, quum in vrbem proxime veneris (venias autem ob hoc matu-
12 rius) illi te expoliendum limandumque permittas. Neque enim ego (vt multi) invideo aliis bono, quo ipſe careo; ſed contra ſenſum quendam voluptatemque percipio, ſi ea, quae mihi denegantur, amicis video ſupereſſe. Vale.

XI. C. PLINIVS FABIO IVSTO SVO S.

De infrequentia epiſtolarum expoſtulat.

Olim nullas mihi epiſtolas mittis. *Nihil eſt*, inquis, *quod ſcribam.* At hoc ipſum ſcribe, nihil eſſe, quod ſcribas: vel ſolum illud, vnde incipere priores ſolebant, *ſi vales, bene eſt; ego valeo.* Hoc mihi ſufficit; eſt enim maximum. Ludere me putas? Serio peto.
2 Fac ſciam quid agas: quod ſine ſolicitudine ſumma neſcire non poſſum. Vale.

XII.

11 *hoc vnum non perſuad.*) Suaviſſime repetit, quae de vi perſuadendi et dulcedine viri dixerat ſ. 7.

12 *invideo aliis bono*) Ita perpetuo conſtrui hoc verbum in bonis quidem codicibus a Plinio, oſtendit ad h. l. Cortius: et iam fecerat ad Quinctil. 9, 3 p. 799 Burmannus. Vid. Ind.

ſenſum voluptatemque) ἓν διὰ δυοῖν dicit, pro *ſenſum voluptatis.*

XI, 1 *at hoc ipſum ſcribe*) Similis eſt epiſtola Ciceronis filii ad Tironem 16, 26 *Etiamſi, quod ſcribas, non habebis, ſcribito tamen* cet.

priores) Laudavit hic Buchnerus Senec. ep. 15 pr. *Mos antiquis fuit vſque ad meam ſervatus aetatem, primis epiſtolae verbis adiicere,* ſi vales, bene eſt.

XII, 1

XII. C. PLINIVS CALESTRIO TIRONI SVO S.

Deflet Corellii voluntariam mortem, qua rectorem vitae ſuae et optimum amicum amiſerit.

Iacturam graviſſimam feci, ſi iactura dicenda eſt tanti viri amiſſio. Deceſſit Corellius Rufus, et quidem ſponte, quod dolorem meum exulcerat. eſt enim luctuoſiſſimum genus mortis, quae non ex natura, nec fatalis videtur. Nam vtcunque in illis, qui morbo finiun- 2
tur, magnum ex ipſa neceſſitate ſolatium eſt; in iis vero, quos arceſſita mors aufert, hic inſanabilis dolor eſt, quod creduntur potuiſſe diu vivere. Corellium qui- 3
dem ſumma RATIO, quae ſapientibus pro neceſſitate eſt, ad hoc conſilium compulit, quamquam plurimas vivendi cauſſas habentem, optimam conſcientiam, optimam famam, maximam auctoritatem; praeterea filiam, vxorem, nepotem, ſorores, interque tot pignora, veros amicos. Sed tam longa, tam iniqua valetudine confli- 4
ctabatur, vt haec tanta pretia vivendi mortis rationibus vincerentur. Tertio et triceſimo anno (vt ipſum praedicantem audiebam) pedum dolore correptus eſt. Patrius hic illi: nam plerumque morbi quoque per ſucceſſiones

XII, 1 *ſi iactura dicenda eſt*) Dubium, cur parum probet *iacturae* appellationem; nimisne lene putet, in amiſſione rei inaeſtimabilis; an ideo parum aptum, quod mortuorum memoria, exemplum, beneficia, adhuc ad nos pertinent? An iactura damnum, quod facimus ad evitandum maius?

fatalis) *Fatalis* mors hic non ſimpliciter, vt alias, naturalis eſt; ab hac enim diſtinguit: ſed ea, quam effugere, qui moritur, non potuiſſe videtur, licet voluerit, vt ſunt ruinae, caedes ab inſidiatoribus, naufragium etc. Scimus alioquin *fatum* ad naturalem praeſertim mortem referri: nec vehementer interceſſerim, ſi quis ſynonyma plane hic etiam eſſe velit mortem, quae *ex natura* eſt, et *fatalem*. Certe ita ſumit Vell. 2, 4, 6.

2 *qui morbo finiuntur*) *Fati* novam mentionem non facit: ſive quod ſatius habuit, vnum genus referre, cui plane ſimile ſit alterum: ſive quod *fato* et *morbo finiri* pro iiſdem habuit.

4 *Patrius hic illi*) Videtur tacitae ſuſpicioni occurrere: cum podagra

5 ceſſiones quasdam, vt alia, traduntur. Hunc abſtinen-
tia, ſanctitate, quoad viridis aetas, vicit et fregit; noviſ-
ſime cum ſenectute ingraveſcentem viribus animi ſuſti-
6 nebat. Quum quidem incredibiles cruciatus et indi-
gniſſima tormenta pateretur, (iam enim dolor non pe-
dibus ſolis, vt prius, inſidebat, ſed omnia membra per-
vagabatur,) veni ad eum Domitiani temporibus, in
7 ſuburbano iacentem. Servi e cubiculo receſſerunt,
habebat enim hoc moris, quoties intraſſet fidelior ami-
cus. quin etiam vxor (quamquam omnis ſecreti capa-
8 ciſſima) digrediebatur. Circumtulit oculos, et, *Cur*,
inquit, *me putas hos tantos dolores tamdiu ſuſtinere? vt,
ſcilicet, iſti latroni vel vno die ſuperſim.* Dediſſes huic
animo par corpus, feciſſet quod optabat. Adfuit ta-
men deus voto, cuius ille compos, vt iam ſecurus liber-
que moriturus, multa illa vitae, ſed minora, retinacula
9 abrupit. Increverat valetudo, quam temperantia mi-
tigare tentavit; perſeverantem conſtantia fugit. Iam
dies alter, tertius, quartus: abſtinebat cibo. Miſit ad
me vxor eius Hiſpulla communem amicum C. Gemi-
nium cum triſtiſſimo nuntio, *deſtinaſſe Corellium mori,
nec aut ſuis aut filiae precibus flecti; ſolum ſupereſſe me,*
10 *a quo revocari poſſet ad vitam.* Cucurri: perveneram in
proximum, quum mihi ab eadem Hiſpulla Iulius Atti-

cus

podagra et ſimiles morbi intemperantiae ſaepe circa Venerem et Bacchum quaſi ſatellites ſint. Ne quid igitur de Corellio cogitemus eiusmodi, patrium morbum eſſe narrat.

8 *Circumtulit oculos*) Vt videret nimirum, omnesne remoti arbitri eſſent, ne quis legere ſermonem cum periculo dicentis audientisque poſſet.

Dediſſes huic animo) Iudicium Plinii de Corellio: pro *ſi dediſſes*. Illuſtravit ellipſin hanc exemplis Cortius ad Sall. Iug. 64, 5.

9 *perſeverant. conſt. fugit*) Corellius morbum, qui mitigari ſe non paſſus eſſet, morbum inquam et vitam adeo, conſtantia ſua, id eſt, conſtanti et immutabili moriendi deſtinatione, abſtinentiaque cibi effugit. Videtur acumen quaeſiiſſe Secundus cum *conſtantiae fugam* tribuit.

10 κέκρικα)

eus nuntiat, nihil iam ne me quidem impetraturum:
tam obſtinate magis ac magis induruiſſe. Dixerat ſane
medico admoventi cibum, κέκρικα, quae vox quantum
admirationis in animo meo, tantum deſiderii reliquit.
Cogito, quo amico, quo viro caream. Implevit quidem 11
annum ſeptimum et ſexageſimum, quae aetas etiam ro-
buſtiſſimis ſatis longa eſt: ſcio. evaſit perpetuam vale-
tudinem: ſcio. deceſſit ſuperſtitibus ſuis, florente repu-
blica, quae illi omnibus ſuis carior erat: et hoc ſcio.
Ego tamen, tanquam et iuvenis, et fortiſſimi, morte 12
doleo: doleo autem (licet me imbecillum putes) meo
nomine. Amiſi enim, amiſi vitae meae teſtem, recto-
rem, magiſtrum. In ſumma, dicam quod recenti do-
lore contubernali meo Calviſio dixi; *Vereor ne negligen-
tius vivam.* Proinde adhibe ſolatia mihi: non haec, 13
ſenex erat, infirmus erat (haec enim novi); ſed nova
aliqua, ſed magna, quae audierim nunquam, legerim
nunquam. Nam quae audivi, quae legi, ſponte ſuc-
currunt, ſed tanto dolore ſuperantur. Vale.

XIII. C. PLINIVS SOSIO SENECIONI SVO S.

Et ingeniorum ſuis temporibus proventum laudat, et auditorum negligentiam vituperat.

Magnum proventum poëtarum annus hic attulit. Toto menſe Aprili nullus fere dies, quo non re-

10 *κέκρικα*) Vox iudicii, conſtantiae, conſilii, quam proinde admiratur Plinius et deſiderio ſe illa accenſum ſignificat. * Altera lectio *κέκμηκα*, nihil habet non humile potius et erubeſcendum.

12 *meo nomine*) Cum ipſi Corellio nihil deceſſerit, ſed finem potius ille cruciatus invenerit: doleo non ipſius nomine, quae alioqui vis amicitiae eſt, ſed meo, quod mihi tantum bonum ereptum eſſe ſentio.

ne negligentius vivam) Erepto vitae meae teſte, rectore, magiſtro etc.

citaret aliquis. Iuvat me quod vigent ſtudia, proferunt ſe ingenia hominum et oſtentant: tametſi ad au-
2 diendum pigre coitur. Plerique in ſtationibus ſedent, tempusque audiendi fabulis conterunt, ac ſubinde ſibi nuntiari iubent, an iam recitator intraverit, an dixerit praefationem, an ex magna parte evolverit librum: tum demum, ac tunc quoque lente cunctanterque, veniunt: nec tamen permanent, ſed ante finem recedunt, alii diſſimulanter et furtim, alii ſimpliciter et libe-
3 re. At hercule memoria parentum Claudium Caeſarem ferunt, quum in palatio ſpatiaretur, audiſſetque clamorem, cauſſam requiſiſſe; quumque dictum eſſet, recitare Nonianum, ſubitum recitanti inopinatumque
4 veniſſe. Nunc otioſiſſimus quisque multo ante rogatus, et identidem admonitus, aut non venit, aut, ſi venit,
5 queritur ſe diem, quia non perdiderit, perdidiſſe. Sed tanto magis laudandi probandique ſunt, quos a ſcribendi recitandique ſtudio haec auditorum vel deſidia vel ſuperbia non retardat. Equidem prope nemini defui. erant ſane plerique amici. neque enim quisquam eſt fere, qui ſtudia, vt non ſimul et nos amet. His ex cauſ-
ſis

XIII, 2 *in ſtationibus*) Locis publicis, in quibus convenire vel negotii vel otii cauſſa, vel vniverſis, vel certi generis hominibus ius ac ſolenne eſſet. Sic *Salvidieno Orfito* apud Sueton. Nero. c. 37 *obiectum eſt, quod tabernas tres de domo ſua circa forum civitatibus ad ſtationem locaſſet:* ad quem locum ceteros laudarunt Torrentius ac nuper Burmannus. Add. infra 2, 9, 5.

audiendi) Sic legendum puto. *Tempus audiendi*, h. e. quo audiendus erat recitator, *conſumunt fabulis*, h. e. ſermonibus variis, confabulationibus: qui *audiendis fabulis* legunt, non cogitant, vtrosque hic intelligi, et qui loquantur, et qui audiant: deinde ſi *audiendis fabulis* legamus, non id intelligi, quod auctor hic vult, confabulationes et familiares ſermones in circulo ſedentium; ſed audientiam vni alicui narranti vel agenti fabulas praeſtitam.

evolverit librum) *Volumen* cogitandum eſt nimirum, quod incipit ab ea parte membranae, quae extima eſt, quae *evoluta* ſunt igitur, ea lectione percurſa intelligimus, involutis reliquis, quae legenda ſuperſunt.

XIV, 4

ſis longius, quam deſtinaveram, tempus in vrbe conſumſi. Poſſum iam repetere ſeceſſum, et ſcribere aliquid quod non recitem; ne videar, quorum recitationibus adfui, non auditor fuiſſe ſed creditor. Nam vt in ceteris rebus, ita in audiendi officio PERIT gratia, ſi repoſcatur. Vale.

XIV. C. PLINIVS IVNIO MAVRICO SVO S.

Maurico ſuadet, vt fratris filiam deſpondeat Aciliano, quem diligentiſſime commendat.

Petis, vt fratris tui filiae proſpiciam maritum: quod merito mihi potiſſimum iniungis. Scis enim, quantopere ſummum illum virum ſuſpexerim dilexerimque: quibus ille adoleſcentiam meam exhortationibus foverit, quibus etiam laudibus, vt laudandus viderer, effecerit. Nihil eſt quod a te mandari mihi aut maius aut 2
gratius, nihil quod honeſtius a me ſuſcipi poſſit, quam vt eligam iuvenem, ex quo naſci nepotes Aruleno Ruſtico deceat. Qui quidem diu quaerendus fuiſſet, niſi 3
paratus et quaſi proviſus eſſet Minucius Acilianus: qui me vt iuvenis iuvenem (eſt enim minor pauculis annis) familiariſſime diligit, reveretur vt ſenem. Nam ita a me formari et inſtitui cupit, vt ego a vobis ſolebam. Patria eſt ei Brixia, ex illa noſtra Italia, quae multum 4
adhuc verecundiae, frugalitatis, atque etiam ruſticitatis antiquae retinet ac ſervat. Pater Minucius Macrinus, 5
eque-

XIV, 4 *ruſticitatis*) Neſcio an vnicus hic locus ſit, vbi in laude ponitur *ruſticitas*, pro ſimplicitate illa cum pudore coniuncta, quae nuſquam illa quidem ſe ingerit; ſed quae agenda ſunt aut dicenda, ſine fuco et fallacia, atque ſine affectatione adeo, perſequitur. Quin latius forte patet atque ea complectitur, quae ex Cicerone iam laudarunt viri docti, pro Roſc. Am. c. 27 *Vita ruſtica, quam tu agreſtem vocas, parſimoniae, diligentiae, iuſtitiae magiſtra eſt.*

5 *adlectus*

equeſtris ordinis princeps, quia nihil altius voluit: adlectus a divo Veſpaſiano inter Praetorios, honeſtam quietem huic noſtrae, ambitioni dicam an dignitati?
6 conſtantiſſime praetulit. Habet aviam maternam Serranam Proculam, e municipio Patavino. Noſti loci mores. Serrana tamen Patavinis quoque ſeveritatis exemplum eſt. Contigit et avunculus ei P. Acilius, gravitate, prudentia, fide prope ſingulari. In ſumma, nihil erit in domo tota, quod non tibi, tanquam in tua,
7 placeat. Aciliano vero ipſi plurimum vigoris et induſtriae, quamquam in maxima verecundia. Quaeſturam, Tribunatum, Praeturam honeſtiſſime percucurrit, ac
8 iam pro ſe tibi neceſſitatem ambiendi remiſit. Eſt illi facies liberalis, multo ſanguine, multo rubore ſuffuſa: eſt ingenua totius corporis pulchritudo, et quidam ſenatorius decor. quae ego nequaquam arbitror negligenda. debet enim hoc caſtitati puellarum quaſi prae-
9 mium dari. Neſcio, an adiiciam, eſſe patri eius amplas facultates. Nam quum imaginor vos, quibus quaerimus generum; ſilendum de facultatibus puto: quum publicos mores atque etiam leges civitatis intueor, quae vel in primis cenſus hominum ſpectandos arbitrantur; ne id quidem praetereundum videtur. Et ſane de poſteris, et his pluribus, cogitanti, hic quoque
10 in conditionibus deligendis ponendus eſt calculus. Tu fortaſſe me putes indulſiſſe amori meo, ſupraque iſta, quam res patitur, ſuſtuliſſe. at ego fide mea ſpondeo, futurum, vt omnia longe ampliora, quam a me praedicantur, invenias. Diligo quidem adoleſcentem ardentiſſime, ſicut meretur: ſed HOC ipſum amantis eſt, non onerare eum laudibus. Vale.

XV.

5 *adlectus inter Praetorios*) Veſpaſianus enim Suetonio teſte c. 9. *Ampliſſimos ordines exhauſtos caede varia ſupplevit honeſtiſſimo quoque Italicorum ac provincialium adlecto.* Eo igitur gradu honoris eſſe iuſſus eſt Minucius, ac ſi fuiſſet Praetor.

9 *leges civitatis*) In qua *dat cenſus honores:* vbi in primis cenſus

XV. C. PLINIVS SEPTICIO CLARO SVO S.

Septicium, qui ad coenam vocatus non venerat, in ius damni dati iocabundus vocat.

Heus tu, promittis ad coenam, nec venis. dicitur ius, ad aſſem impendium reddes, nec id modicum. Paratae erant lactucae ſingulae, cochleae ternae, ova 2 bina, alica cum mulſo et nive. (nam hanc quoque computabis, immo hanc in primis, quae perit in ferculo) olivae Baeticae, cucurbitae, bulbi, alia mille non minus lauta. Audiſſes comoedum, vel lectorem, vel lyriſten, vel, quae mea liberalitas, omnes. At tu apud neſcio 3 quem, oſtrea, vulvas, echinos, Gaditanas, maluiſti. Dabis poenas, non dico quas. Dure feciſti: invidiſti, neſcio an tibi, certe mihi, ſed tamen et tibi. Quantum nos luſiſſemus, riſiſſemus, ſtuduiſſemus! Potes appa- 4 ratius coenare apud multos: nuſquam hilarius, ſimplicius,

cenſus equeſter, quo qui minus haberet, eques eſſe non poterat, quadringenta Seſtertia. Vid. mox ep. 19.

XV, 2 *lactucae ſingulae*) Portiones *deſcribit, quantum in vnumquemque hoſpitem paratum fuerit.

olivae Baeticae) Colum. 5, 8, 5 de olea, *Modicos clivos amat, quales in Italia Sabinorum, vel tota provincia Baetica videmus.* *Sed nec damnaverim *betacei*, quod ex MSS. reponit Cortius, qui citat Salmaſ. ad Solin. p. 583. ad quem provocavit etiam Liſter. ad Apic. 3, 2 p. 76 vbi *faſces betaceorum*, et *betacei Varronis* laudantur.

3 *vulvas*) porcinas, praeſertim eiecticias, item virgines: res nota. Vid. Apic. 7, 1 et ibi Humelb. ac Liſterus. Apud eundem etiam de *echinis* plura ſunt, marinis intellige; hi enim in ciborum deliciis. Add. Lud. Nonnius de re cibar. 3, 37.

Gaditanas) Puellas ſaltatrices cum cantu, paſſim celebratas an accuſatas antiquis. Pleraque habet Ramireſius ad Martial. 1, 42 p. 75 ſq. *Nimirum *Gaditanas* legendum eſt, vt perſonae opponantur perſonis, *comoedo, lectori, lyriſtae:* et delicatiſſimae voluptariaeque perſonae paullo ſeverioribus. *Gaditana* alii, vbi cantica intelligi poterant.

4 *ſimplicius, incautius*) *Simplicius* excludit affectationem omnem, diſſimulationem, pudorem; *incautius*, dubitationem, cautionemque abeſſe iubet, vt libere

cius, incautius. In ſumma, experire: et niſi poſtea te aliis potius excuſaveris, mihi ſemper excuſa. Vale.

XVI. C. PLINIVS ERVCIO SVO S.

Saturnini ſtilum, eiusque libros, vt legantur, commendat.

Amabam Pompeium Saturninum, hunc dico noſtrum: laudabamque eius ingenium, etiam antequam ſcirem, quam varium, quam flexibile, quam multiplex eſſet: nunc vero totum me tenet, habet, poſſi-
2 det. Audivi cauſſas agentem acriter et ardenter, nec minus polite et ornate: ſive meditata ſive ſubita proferret. Adſunt aptae crebraeque ſententiae, gravis et decora conſtructio, ſonantia verba et antiqua. Omnia haec mire placent, cum impetu quodam et flumine
3 praevehuntur: placent ſi retractentur. Senties quod ego, quum orationes eius in manus ſumſeris; quas facile cuilibet veterum, quorum eſt aemulus, compara-
4 bis. Idem tamen in hiſtoria magis ſatisfaciet vel brevitate, vel luce, vel ſuavitate, vel ſplendore etiam et ſublimitate narrandi. Nam in concionibus eadem, quae in orationibus, vis eſt: preſſior tamen, et circum-
5 ſcriptior, et adductior. Praeterea facit verſus, quales Catullus aut Calvus. quantum illis leporis, dulcedinis amaritudinis, amoris. Inſerit ſane, ſed data opera, mollibus

bere nulloque cum metu dicere facereque poſſis, quidquid in mentem venerit.

niſi poſtea te aliis) Poſt vnum experimentum coenarum noſtrarum, ſponte tua noſtras aliorum epulis praeferes; neque cauſſam dicam, quin mihi te excuſes, niſi ipſe potiores noſtras iudicaveris.

XVI *inſcr. ERVCIO*) *Sic ex MSS. legendum oſtendit Cortius.

1 *tenet, habet, poſſidet*) Ex formula ſtipulationis a Gallo Aquilio prodita et in l. 18 π. de acceptilat. relata, *quodve tu meum, habes, tenes, poſſides.*

5 *amaritudinis*) Quoties nimirum Satyricum quidquam ſcribit et mordax. Nec enim virtutes, quae hic laudantur omnes in eodem genere carminis locum habent.

mollibus lenibusque) *Ignoſcent, ſpero, viri eruditi libertati, quam in hunc locum nobis ſumſimus:

libus lenibusque duriuſculos quoſdam: et hoc, quaſi
Catullus aut Calvus. Legit mihi nuper epiſtolas, quas 6
vxoris eſſe dicebat. Plautum vel Terentium metro ſo-
lutum legi credidi; quae ſive vxoris ſunt, vt adfirmat,
ſive ipſius, vt negat, pari gloria dignus eſt, qui aut illa
componat, aut vxorem, quam virginem accepit, tam
doctam politamque reddiderit. Eſt ergo mecum per 7
diem totum: eundem ante quam ſcribam, eundem
quum ſcripſi, eundem etiam quum remittor, non tan-
quam eundem, lego. Quod te quoque vt facias, et
hortor et moneo. Neque enim debet operibus eius 8
obeſſe, quod vivit. An ſi inter eos, quos nunquam
vidimus, floruiſſet, non ſolum libros eius, verum etiam
imagines conquireremus; eiuſdem nunc honor prae-
ſentis et gratia, quaſi ſatietate, langueſcet? At hoc 9
pravum

ſimus: quod ea lege poſtulamus, ſi nunc demum laudatum Pliniano more intelligent Pompeium, qui inter molles lenesque ac dulces verſiculos ſuos ſtudio immiſcuerit etiam duriuſculos aliquot, quo iucundius nimirum reliquorum ſuavitas ad aures animosque accideret. Duplex adhuc circumferebatur lectio, altera Catanaei, et qui illum ſequuntur, *Quantum illis amoris - - inſerit! ſane, ſed data opera molliuſculos leviuſculosque, duriuſculos quosdam:* altera Aldi et ſequacium ſic, *mollius leviusque, duriuſculos:* Gryphius *leniusque* dedit. Ac de *u* in *n* mutato vix dicenda cauſſa eſt, cum in ſcriptura codicum plerorumque ne diſtingui quidem poſſint haec elementa: inſertum autem *b* nobis condonabunt, qui norunt, quam leniter eam literam, et quam proxime ad ſpiritum illum, cui nunc Aeolicum digamma, nunc *v*, nunc *w* reſpondet, multi pronuntient: adeo vt dictante alio ante *u* excidere quam facillime potuerit. Porro quam ſolennis et prope perpetua ſit in omne genus libris τῶν *u* et *b* confuſio, non ignorat, niſi qui MStum nullum, de arte critica nullum librum inſpexerit. Quam vero pronum fuit, cum ſemel aliquis ſcripſit *molliuus leniuus*, alteram *u* plane excidere. Denique qui *mollius* et *lenius* non intelligerent, illi *molliuſculos* et *lenluſculos* ad *duriuſculorum* formam procuderunt.

8 *quod vivit*) Paſſim conqueruntur poëtae, gloriam ſibi negari vivis. *Quatenus* (Horat. Od. 3, 24, 30) *Virtutem incolumem odimus: ſublatam ex oculis quaerimus invidi.* Sed dedita opera hoc argumentum tractat idem Epiſt. 2, 1, 18 ſqq. Add. Mart. 5, 10.

imagines) ornamentum bibliothecis. Vid. epiſtola proxima. XVII, 3

pravum malignumque eſt, non admirari hominem admiratione digniſſimum, quia videre, adloqui, audire, complecti, nec laudare tantum, verum etiam amare contingit. Vale.

XVII. C. PLINIVS CORNELIO TITIANO SVO S.

Capitonem commendat, quod mortuo amico ſtatuam poſuerit, et clarorum hominum imagines domi habeat.

Eſt adhuc curae hominibus fides et officium: ſunt qui defunctorum quoque amicos agant, Titinius Capito ab imperatore noſtro impetravit, vt ſibi liceret ſta-
2 tuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum et magna laude dignum, amicitia principis in hoc vti, quantum-
3 que gratia valeas, aliorum honoribus experiri. Eſt omnino Capitoni in vſu claros viros colere. Mirum eſt, qua religione, quo ſtudio imagines Brutorum, Caſſiorum, Catonum, domi, vbi poteſt, habeat. Idem cla-
4 riſſimi cuiuſque vitam egregiis carminibus exornat. SCIAS ipſum pluribus virtutibus abundare, qui alienas ſic amat. Redditus eſt L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito proſpexit pariter et ſuae. neque enim magis decorum et inſigne eſt, ſtatuam in foro populi Romani habere, quam ponere. Vale.

XVIII. C. PLINIVS SVETONIO TRANQVILLO SVO S.

Suetonio actionem ex ſomnii monitu diſſuadenti de ſomniorum etiam contrario eventu reſpondet: ſaltem ſtropham aliquam pollicetur.

Scribis te perterritum ſomnio vereri, ne quid adverſi in actione patiaris: rogas vt dilationem petam, et

pauculos

XVII, 3 *domi, vbi poteſt*) In publico enim non poteſt, quod maieſtatis crimen interpretaturi fuiſſent imperatores, Caeſarum inimicos et interfectores ita coli.

XVIII, 1

pauculos dies, certe proximum excuſem. Difficile eſt:
ſed experiar.

. . . καὶ γάρ τ᾽ ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Refert tamen, eventura ſoleas, an contraria ſomniare. 2
Mihi reputanti ſomnium meum, iſtud quod times tu,
egregiam actionem portendere videtur. Suſceperam 3
cauſſam Iulii Paſtoris, quum mihi quieſcenti viſa eſt
ſocrus mea advoluta genibus, ne agerem, obſecrare.
Et eram acturus, adoleſcentulus adhuc; eram in qua-
druplici iudicio; eram contra potentiſſimos civitatis,
atque etiam Caeſaris amicos: quae ſingula excutere
mentem mihi poſt tam triſte ſomnium poterant. Egi 4
tamen, λογισάμενος illud,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Nam mihi patria (et ſi quid carius patria) fides vide-
batur. Proſpere ceſſit: atque adeo illa actio mihi au-
res hominum, illa ianuam famae patefecit. Proinde 5
diſpice, an tu quoque ſub hoc exemplo ſomnium iſtud
in bonum vertas: aut, ſi tutius putas, illud cautiſſimi
cuiuſque praeceptum, QVOD *dubitas, ne feceris;* id
ipſum reſcribe. Ego aliquam ſtropham inveniam: 6
agamque cauſſam tuam, vt ipſam agere, quum tu vo-
les, poſſis. Eſt enim ſane alia ratio tua, alia mea
fuit. Nam iudicium centumvirale differri nullo mo-
do; iſtud aegre quidem, ſed tamen poteſt. Vale.

XIX.

XVIII, 1 καὶ γάρ τ᾽ ὄναρ) Ex Iliad. α. 63.

3 *in quadruplici iudicio*) In vna baſilica quatuor ſimul iudicia, quatuor tribunalia, vbi non adverſarii modo, ſed vocaliores etiam patroni metuendi erant. Iam laudatus aliis Quinctiliani locus 12,5,6 de Trachallo, *Quum in baſilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, vti moris eſt, cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent; et auditum eum et intellectum, et quod agentibus ceteris contumelioſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini.*

4 Εἷς οἰωνὸς) Il. μ. 243.

XIX, 2

XIX. C. PLINIVS ROMANO FIRMO SVO S.

Firmo, municipi ſuo, trecenta ſeſtertia offert ad cenſum equeſtrem explendum.

Municeps, tu meus, et condiſcipulus, et ab ineunte aetate contubernalis: pater tuus et matri et avunculo meo, mihi etiam, quantum aetatis diverſitas paſſa eſt, familiaris: magnae et graves cauſſae, cur ſuſcipere
2 et augere dignitatem tuam debeam. Eſſe autem tibi centum millium cenſum ſatis indicat, quod apud nos decurio es. Igitur, vt te non decurione ſolum, verum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equeſtres facultates c c c millia nummum. Te
3 memorem huius muneris amicitiae noſtrae diuturnitas ſpondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, niſi te ſcirem ſponte facturum, vt digni-
4 tate a me data quam modeſtiſſime vtare. Nam ſolicitius cuſtodiendus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.

XX. C. PLINIVS COR. TACITO SVO S.

Tacitum conſulit, amplum et copioſum dicendi genus, an brevius et circumſcriptius magis probet.

Frequens mihi diſputatio eſt cum quodam docto homine et perito, cui nihil aeque in cauſſis agendis
2 vt brevitas placet. Quam ego cuſtodiendam eſſe confiteor, ſi cauſſa permittat. alioqui praevaricatio eſt, tranſire dicenda; praevaricatio etiam, curſim et breviter

XIX, 2 *equeſtres facultates*) Horat. Epiſt. 1, 1, 57 ex emendatione Bentleii: *Eſt animus tibi, ſunt mores, eſt lingua fidesque: Sed quadringentis ſex ſeptem millia deſint; Plebs eris.* Add. Mart. 4, 67.

3 *quam modeſtiſſ. vtare*) *Ante vltimam vocem interponunt quidam *vt a me data*, quod probat Cortius, qui contra ea verba *quam modeſtiſſime* pro gloſſa habet. Nobis Cellariana lectio probatur, quam nec damnat Cortius.

ter attingere, quae ſint inculcanda, infigenda, repetenda.
Nam pleriſque longiore tractu vis quaedam et 3
pondus accedit: vtque corpori ferrum, ſic oratio animo non ictu magis quam mora imprimitur. Hic ille 4
mecum auctoritatibus agit, ac mihi ex Graecis orationes Lyſiae oſtentat, ex noſtris Gracchorum Catonisque, quorum ſane plurimae ſunt circumciſae et breves: ego Lyſiae Demoſthenem, Aeſchinem, Hyperidem, multosque praeterea; Gracchis, et Catoni, Pollionem, Caeſarem, Caelium, in primis Marcum Tullium, oppono, cuius oratio optima fertur eſſe quae maxima. Et, hercule, vt aliae bonae res, ita BONVS liber melior eſt quisque quo maior. Vides vt ſtatuas, ſigna, picturas, 5
hominum denique multorumque animalium formas, arborum etiam, ſi modo ſint decorae, nihil magis quam amplitudo commendet. idem orationibus evenit: quin etiam voluminibus ipſis auctoritatem quandam et pulchritudinem adiicit magnitudo. Haec ille multaque 6
alia, quae a me in eandem ſententiam ſolent dici, vt eſt in diſputando incomprehenſibilis et lubricus, ita eludit vt contendat, hos ipſos, quorum orationibus nitar, pauciora dixiſſe quam ediderint. Ego contra pu- 7
to. Teſtes ſunt multae multorum orationes, et Ciceronis pro Murena, pro Vareno: in quibus brevis et nuda quaſi ſubſcriptio quorundam criminum ſolis titulis

XX, 5 *voluminibus ipſis*) Sic magnum heroa Eugenium in Bibliothecam ſplendidiſſimam collegiſſe audio maximi praeſertim voluminis libros et chartae auguſtae commiſſos.

6 *pauciora dixiſſe quam ed.*) Neque enim ſcribebat Cicero orationes ante quam illas haberet: ſed quae in agendo animadvertiſſet maxime probari auditoribus, ea deinde literis mandavit. Tuſc. 4, 25 *Iam rebus tranſactis et praeteritis orationes ſcribimus.* Igitur quod maxime probata eſſet Hortenſii pro Meſſalla oratio, *totidem quot dixit verbis ſcripta eſt.* Cic. Bruto c. 96 Add. noſter 4, 9, 23.

7 *ſubſcriptio*) Qualis nimirum in libello accuſatoris, qui inde *ſubſcribere* dicitur, et *ſubſcriptor* vocatur, vt vel in Fabriano theſauro ſatis oſtenſum eſt. Vid. 5, 1, 6.

lis indicatur. Ex his apparet, illum permulta dixiſſe;
8 quum ederet, omiſiſſe. Idem pro Cluentio ait, *ſe totam cauſſam veteri inſtituto ſolum peroraſſe*, et pro Cornelio *quatriduo egiſſe*: ne dubitare poſſimus, quae per plures dies, vt neceſſe erat, latius dixerit, poſtea reciſa ac purgata, in vnum librum, grandem quidem, vnum
9 tamen, coarctaſſe. At aliud eſt actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita videri, ſed ego (forſitan fallor) perſuaſum habeo, poſſe fieri, vt ſit actio bona, quae non ſit bona oratio: non poſſe non bonam actionem eſſe, quae ſit bona oratio. Eſt enim oratio actionis exem-
10 plar, et quaſi ἀρχέτυπον. Ideo in optima quaque mille figuras extemporales invenimus: in his etiam, quas tantum editas ſcimus, vt in Verrem, *artificem* QVEM? *quem-*

9 *vt ſit actio bona*) Haec ita intelligo. Poteſt fieri, vt valeat in iudicio, et probetur ſapientibus iudicibus actio, quam vox, geſtus et aliae rationes animent ſcilicet et commendent, quae tamen in literas relata, et a frigidis lecta lectoribus parum laudis reportet: *Carent enim*, quod ait Cicero Orat. c. 37 *libri ſpiritu illo, propter quem maiora eadem illa cum aguntur, quam cum leguntur, videri ſolent.* Add. Quinct. 11, 3. 5. Sed non poteſt fieri, quin bona oratio, quae lectores prudentes delectet ac moveat, non moverit, cum haberetur, iudices. Scilicet illam ſpeciem non cogitavit Secundus, neque ea huc valde pertinet, vbi abſurda ſupra modum vox atque geſtus, aut cauſſa quaecunque alia, obſtrepit etiam verbis optimis: quod apud nos ſaepius accidere poteſt, qui parum nimis actioni et pronuntiandi artificio tribuimus, etiam cum forte ſtilum ipſum non negligenter exerceamus; quam apud veteres, apud quos vox et hypocriſis non minus, quam ipſa ſcribendi facultas, diligenti meditatione coleretur.

quaſi ἀρχέτυπον) Ideo enim ſcribimus et commentamur, vt deinde ex tempore non multum deteriora poſſimus dicere. Et qui ſcribunt etiam poſt actionem, ita volunt egiſſe videri, vt ſcripſerunt. Add. Quinct. 12, 10, 53.

10 *in Verrem*) Actionem in Verrem libris quinque comprehenſam a Cicerone non eſſe in iudicio habitam, conſtat. Verba quae laudat Secundus ex 4, 3 etiam Quinctiliano placuere 11, 2, 61 p. 785 cum exemplum afferre vult *ſimplicis et non praeparatae orationis*, in qua illud praeterea, eodem monente Fabio, conſequitur, ne ipſe quoque ſtudioſus ſignorum atque tabularum videatur, quem morbum Verri obiicit. Igitur non nominat ſtatim artificem ſignorum κανηφόρων, quod promiſſimum illi fuerat; certe

quemnam? recte admones. Polycletum eſſe dicebant. Sequitur ergo, vt actio ſit abſolutiſſima, quae maxime orationis ſimilitudinem expreſſerit, ſi modo iuſtum et debitum tempus accipiat: quod ſi negetur, nulla oratoris, maxima iudicis culpa eſt. Adſunt huic opinioni 11
meae leges, quae longiſſima tempora largiuntur, nec brevitatem dicentibus, ſed copiam, hoc eſt, diligentiam, ſuadent: quam praeſtare, niſi in anguſtiſſimis cauſſis, non poteſt brevitas. Adiiciam, quod me docuit vſus, 12
magiſter egregius; frequenter egi, frequenter iudicavi, frequenter in conſilio fui. Aliud alios movet; ac plerumque parvae res maximas trahunt. Varia ſunt hominum iudicia, variae voluntates: inde qui eandem cauſſam ſimul audierunt, ſaepe diverſum, interdum idem, ſed ex diverſis animi motibus ſentiunt. Praeter- 13
ea ſuae quisquis inventioni favet, et quaſi fortiſſimum complectitur, quum ab alio dictum eſt, quod ipſe praevidit. Omnibus ergo dandum eſt aliquid quod teneant, quod agnoſcant. Dixit aliquando mihi Regulus, quum 14
ſimul adeſſemus, *Tu omnia, quae ſunt in cauſſa, putas exſequenda: ego iugulum ſtatim video, hunc premo.* (Premit ſane quod eligit, ſed in eligendo frequenter errat.) Reſpondi, *poſſe fieri, vt genu eſſet, aut tibia, aut talus,* 15
vbi ille iugulum putaret. At ego, inquam, *qui iugulum*

perſpi-

certe ſcribenti: ſed ſimulat ſibi excidiſſe, reponendum demum ab adſtantium aliquo. Mirificus eſt huius loci lepor, quem iuvat prius illud *quem?* quod exciderat ex libris, manente tamen in quibuſdam lacuna: quo minus dubitavimus ex Fabio, ipſoque vt iam eſt Tullio (cui, Fabio, Rufiniano ac Donato auctoribus redditum eſt a viris doctis) illud reponere.

nulla oratoris) * Ita legendum iam ſuadebat oppoſitum *iudicis:* cumque Mediceus et alii Cortio laudati illud comprobent; alteri, *orationis*, praeferre auſus ſum. Si tempus negetur dicturo, nulla culpa eſt oratoris, ſi actio ipſius diverſa ſit ab oratione, h. e. minus accurata, minus luminibus ingenii atque artis diſtincta.

12 *maximas trahunt*) Intellige motus animorum, adſenſum, plauſus. Alii *maxime trahunt*, intell. animos, quod nec ipſum damnaverim.

perſpicere non poſſum, omnia pertento, omnia experior,
16 *πάντα denique λίθον κινῶ.* Vtque in agricultura non vineas tantum, verum etiam arbuſta, nec arbuſta tantum, verum etiam campos curo et exerceo; vtique in ipſis campis non far aut ſiliginem ſolam, ſed ordeum, fabam, ceteraque legumina ſero: ſic in actione plura quaſi ſemina latius ſpargo, vt, quae provenerint, colli-
17 gam. Neque enim minus imperſpicua, incerta, fallaciaque ſunt iudicum ingenia, quam tempeſtatum terrarumque. Nec me praeterit, ſummum oratorem Periclem ſic a comico Eupolide laudari,

— — πρὸς δέ γ' αὐτῷ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

18 Verum huic ipſi Pericli nec illa *πειθὼ*, nec illud *ἐκήλει* brevitate, vel velocitate, vel vtraque (differunt enim) ſine facultate ſumma contigiſſet. Nam delectare, perſuadere, copiam dicendi ſpatiumque deſiderant: relinquere vero aculeum in audientium animis is demum
19 poteſt, qui non pungit, ſed infigit. Adde, quae aeque de eodem Pericle comicus alter,

Ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Non

17 *Periclem ſic — laudari*) Servavit illa Eupolidis verba etiam Scholiaſtes Ariſtoph. ad Acharn. 539 apud quem primus verſus ita legitur, vt nos repraeſentavimus, conſentientibus libris a Cortio adhibitis. Praeceſſerat *ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δέ γ'* κ. τ. λ. Interpretatus eſt verba Eupolidis Cicero in Bruto c. 9 *De Pericle ſcripſit Eupolis, cum delectatione etiam aculeos reliquiſſe in animis eorum, a quibus eſſet auditus.* Sed etiam reliqua reſpexit c. 15 Πειθὼ, *quam vocant Graeci, cuius effector eſt orator, hanc Suadam appellat Ennius, quam Deam in Pericli labris ſcripſit Eupolis ſeſſitaviſſe.* vid. quae diximus ad Quinctil. 10, 1, 82.

18 *relinquere aculeum*) Ab apibus et veſpis deſumta videtur metaphora, quarum relictus in vulnere aculeus inquietat et ſolicitos habet eos, quos pupugere.

19 *comicus alter*) Ariſtophanes loco, quem modo laudavimus, ad quem Kuſterus docet, qui praeterea veteres eius elogii

an

Non enim amputata oratio, et abſciſſa, ſed lata, et ma-
gnifica, et excelſa tonat, fulgurat, omnia denique per-
turbat ac miſcet. Optimus tamen modus eſt: quis ne- 20
gat? ſed non minus non ſervat modum, qui infra rem,
quam qui ſupra; qui adſtrictius, quam qui effuſius di-
cit. Itaque audis frequenter, vt illud *immodice et re-* 21
dundanter, ita hoc, *ieiune et infirme*. alius exceſſiſſe
materiam, alius dicitur non impleſſe: aeque vterque;
ſed ille imbecillitate, hic viribus peccat. quod certe etſi
non limatioris, maioris tamen ingenii vitium eſt. Nec 22
vero quum haec dico, illum Homericum *ἀμετροεπῆ* pro-
bo, ſed hunc,

Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν:

non quia non et ille mihi validiſſime placet, *παῦρα
μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως*. Si tamen detur electio, illam
orationem ſimilem nivibus hibernis, id eſt, crebram, ad-
ſiduam et largam, poſtremo divinam et coeleſtem, vo-
lo. At eſt gratior multis actio brevis. Eſt; ſed iner- 23
tibus, quorum delicias deſidiamque, quaſi iudicium, re-
ſpicere ridiculum eſt. Nam ſi hos in conſilio habeas,
non ſolum ſatius eſt breviter dicere, ſed omnino non
dicere. Haec eſt adhuc ſententia mea, quam mutabo, 24
ſi diſſenſeris tu, ſed plane, cur diſſentias, explices rogo.
Quamvis enim cedere auctoritati tuae debeam, rectius
tamen arbitror, in tanta re, ratione quam auctoritate
ſuperari. Proinde, ſi non errare videor, id ipſum, quam 25

 voles

an reprehenſionis? mentionem fecerint. Dicimus et nos aliquid ad Quinctil. 2, 16, 19. Translationem Latinam ipſe tradit Secundus.

21 *ille, imbecillitate*) *Ille* ad propinquius refertur, *hic* ad remotius: quod ſaepe fieri, paſſim a viris doctis adnotatum.

ἀμετροεπῆ) Therſiten, Il. β, 212 *immoderatum verborum*. Alterum de Vlyſſe dixit poëta Il. γ, 222: tertium de Menelao ibid. 214. Ad quem locum oſtendit Clarkius, vt paſſim triplicem charactera dicendi in Homericis perſonis deſcribi doceant veteres. Inſtar omnium eſt Quinctil. 12, 10, 64.

25 *Num*

voles brevi epiſtola, ſed tamen ſcribe; confirmaveris enim iudicium meum: ſi erravero, longiſſimam para. Num corrupi te, qui tibi, ſi mihi accederes, brevis epiſtolae neceſſitatem, ſi diſſentires, longiſſimae, impoſui? Vale.

XXI. C. PLINIVS PLINIO PATERNO SVO S.

Servos conſilio Paterni emtos, decentes eſſe ſcribit: vt frugi ſint, optat.

Vt animi tui iudicio, ſic oculorum plurimum tribuo: non quia multum (ne tibi placeas) ſed quia tantum, quantum ego, ſapis: quamquam hoc quoque
2 multum eſt. Omiſſis iocis, credo decentes eſſe ſervos, qui ſunt emti mihi ex conſilio tuo. ſupereſt, vt frugi ſint: quod de venalibus, melius auribus, quam oculis, iudicatur. Vale.

XXII. C. PLINIVS CATILIO SEVERO SVO S.

Ariſtonis, quem laudat, diuturna valetudine in vrbe ſe detineri ſcribit.

Diu iam in vrbe haereo, et quidem attonitus. Perturbat me longa et pertinax valetudo Titi Ariſtonis, quem ſingulariter et miror et diligo. Nihil eſt enim illo gravius, ſanctius, doctius: vt mihi non vnus homo,

XX, 25 *Num corrupi te*) Num forte feci, vt praeter animi tui ſententiam ſecundum me des iudicium? Iſta enim lege, quam tibi tuli, males fortaſſe brevi epiſtola ſecundum me pronuntiare, quam mihi contradicendo moleſtiam longae epiſtolae ſcribendae ſubire. Eſt autem hic dolus ſuaviſſimus et maxime amabilis, quo cogit Tacitum, quidquid ſentiat, longiſſima epiſtola reſcribere, ne accuſationi locum det, maluiſſe adſentari quam longam epiſtolam ſcribere.

homo, ſed literae ipſae omnesque bonae artes in vno
homine ſummum periculum adire videantur. Quam 2
peritus ille et privati iuris et publici? quantum re-
rum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis te-
net? nihil eſt, quod diſcere velis, quod ille docere non
poſſit. mihi certe, quoties aliquid abditum quaero,
ille theſaurus eſt. Iam quanta ſermonibus eius fides? 3
quanta auctoritas? quam preſſa et decora cunctatio?
quid eſt quod non ſtatim ſciat? et tamen plerumque
haeſitat, dubitat, diverſitate rationum: quas acri ma-
gnoque iudicio ab origine cauſſisque primis repetit,
diſcernit, expendit. Ad haec quam parcus in victu? 4
quam modicus in cultu? Soleo ipſum, cubiculum eius,
ipſumque lectum, vt imaginem quandam priſcae fru-
galitatis, adſpicere. Ornat haec magnitudo animi, 5
quae nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam re-
fert: recteque facti, non ex populi ſermone mercedem,
ſed ex facto petit. In ſummam, non facile quemquam 6
ex iſtis, qui ſapientiae ſtudium habitu corporis praeſe-
runt, huic viro comparabis. Non quidem gymnaſia
ſectatur aut porticus, nec diſputationibus longis alio-
rum otium ſuumque delectat: ſed in toga negotiisque
verſatur: multos advocatione, plures conſilio iuvat.
Nemini tamen iſtorum caſtitate, pietate, iuſtitia, forti- 7
tudine, etiam primo loco ceſſerit. Mirareris, ſi inter-

 eſſes,

XXII, 3 *preſſa — cunctatio*) Quae premit, reprimit aliquamdiu ſententiam, nec ſtatim, vix dum cognita re, pronuntiat: cf. 9, 9, 2.

4 *ipſumque lectum*) in quo iam quidem *cubat*, vel decumbit potius aeger, ſed alias etiam, dum legit, dictat, ſtudet: ab hac enim re dicta *cubicula*, non dormitoria modo, ſed etiam diurna.

6 *habitu corporis*) Barba, ſeveritate ſupercilii, pera, pallio, baculo etc.

Gymnaſia aut porticus) Quae loca obire ſolebant profeſſione philoſophi ad captandam, quae confluere eo ſoleret, iuvenum et otioſorum turbam. Notum Gymnaſii nomen tandem plane ceſſiſſe literariis ludis; Porticum autem (στοὰν) Zenonis ſectae nomen dediſſe.

advocatione) Praeſentia in foro

eſſes, qua patientia hanc ipſam valetudinem toleret, vt dolori reſiſtat, vt ſitim differat, vt incredibilem febrium
8 ardorem immotus opertusque transmittat. Nuper me paucosque mecum, quos maxime diligit, advocavit: rogavitque, vt medicos conſuleremus de ſumma valetudinis, vt ſi eſſet inſuperabilis, ſponte exiret e vita: ſin
9 tantum difficilis et longa, reſiſteret maneretque. Dandum enim precibus vxoris, dandum filiae lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne ſpes noſtras, ſi modo non eſſent inanes, voluntaria morte deſereret. Id ego arduum in primis, et praecipua laude dignum puto.
10 Nam impetu quodam et inſtinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare vero et cauſſas eius expendere, vtque ſuaſerit ratio, vitae mortisque
11 conſilium ſuſcipere vel ponere, ingentis eſt animi. Et medici quidem ſecunda nobis pollicentur: ſupereſt, vt promiſſis deus adnuat, tandemque me hac ſolicitudine exſolvat, qua liberatus, Laurentinum meum, hoc eſt, libellos et pugillares, ſtudioſumque otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil ſcribere aut adſidenti va-
12 cat, aut anxio libet. Habes quid timeam, quid optem, quid etiam in poſterum deſtinem: tu quid egeris, quid agas, quid velis agere, invicem nobis, ſed laetioribus epiſtolis, ſcribe. Erit confuſioni meae non mediocre ſolatium, ſi tu nihil quereris. Vale.

XXIII.

foro ac patrocinio etiam: conſilia domi impertire licet.

7 *vt ſitim differat*) Quantum in febri tormentum ſit ſitis, heu nimis ſaepe plerique experiuntur. Nec Germanis tantum hoc obiicitur, ferre illos ſitim nequire: ſed Epictetus hoc maximum profectus experimentum commendat, Enchir. c. 70 διψῶν ποτε σφοδρῶς ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον --. Quantum etiam ſit in eo, vt *febrium ardorem* et ſudores, qui non minus extra corpus inquietant, quam intus iactatur aeſtuantis ſanguinis motibus, aliquis *immotus opertusque transmittat*, et quam parum ad eam rem vulgaris philoſophia proſit, noverunt clinici.

XXIII. C. PLINIVS POMPEIO FALCONI SVO S.

Conſulenti, an tribunum pl. cauſſas agere deceat, reſpondet, ſe, quum tribunus eſſet, abſtinuiſſe propter certas, quas adfert, rationes.

Conſulis, an exiſtimem te in tribunatu cauſſas agere decere. Plurimum refert, quid eſſe tribunatum putes; inanem vmbram, et ſine honore nomen, an poteſtatem ſacroſanctam, et quam in ordinem cogi vt a nullo, ita ne a ſe quidem deceat. Ipſe quum tribu- 2
nus eſſem, erraverim fortaſſe, qui me eſſe aliquid putavi, ſed tanquam eſſem, abſtinui cauſſis agendis: primum quod deforme arbitrabar, cui adſurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omnibus ſedentibus ſtare; et qui iubere poſſet tacere quemcunque, huic ſilentium clepſydra indici; et quem interfari nefas eſſet, hunc etiam convicia audire; et, ſi inulta pateretur, inertem, ſi vlciſceretur, inſolentem videri. Erat hic quo- 3
que aeſtus ante oculos, ſi forte me appellaſſet, vel ille

XXIII, 1 *inanem vmbram*) Vt ſane re ipſa tum erant Magiſtratuum omnium nomina, cum omnia imperatores ad ſe traxiſſent. Et incidit Tribunatus Plinii in Domitiani imperium, civilitatem poſtea revocavit Traianus.

in ordinem cogi) Formula ſolemnis, qua ſaepe apud Livium queruntur tribuni iniuriam ſibi illatam, vel parum reverenter habitam vim ſuam. v. g. 25, 3 et 4. 43, 16 quo poſteriore loco illud in primis apparet, non parendo etiam *in ordinem cogi* tribunos. Qui nempe *in ordinem cogit* aliquem, pro privato eum tractat, nec poteſtatem illius agnoſcit: hoc ipſe noſter Secundus indicat deinde ſ. 3 Idem enim ſignificat *in ordinem ſe cogere, et eiurato quaſi magiſtratu privatum ſe facere.*

2 *omnibus ſedentibus ſtare*) Dicentis ille nimirum habitus, quem ſibi tamen dedecori eſſe ne Tullius quidem putavit, qui in Conſulatu pro Murena aliisque diceret.

clepſydra) Quoties nimirum illa ſignificaret, conſumtum eſſe tempus, quod ad dicendum ipſi attributum eſſet. Res nota. Vid. infra 4, 9, 9 it. 6, 2, 5 et 7.

convicia audire) Haec nimirum fori antiqui licentia, qua liceret maledicere adverſario. Vid. Quinctil. 12, 9, 8.

3 *appellaſſet, intercederem,*

cui adeſſem, vel ille quem contra; intercederem, auxilium ferrem? an quieſcerem ſileremque, et quaſi eiu-
4 rato magiſtratu privatum ipſe me facerem? His rationibus motus, malui me tribunum omnibus exhibe-
5 re, quam paucis advocatum. Sed tu (iterum dicam) plurimum intereſt, quid eſſe tribunatum putes: quam perſonam tibi imponas, quae ſapienti viro ita aptanda eſt, vt perferatur. Vale.

XXIV. C. PLINIVS BEBIO HISPANO SVO S.

Hiſpano Tranquillum commendat in emendo agello.

Tranquillus, contubernalis meus, vult emere agel-
2 lum, quem venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures, quanti aequum eſt, emat. ita enim delectabit emiſſe. nam MALA emtio ſemper ingrata eſt, eo ma-
3 xime, quod exprobrare ſtultitiam domino videtur. In hoc autem agello (ſi modo adriſerit pretium) Tranquilli mei ſtomachum multa ſolicitant, vicinitas vrbis, opportunitas viae, mediocritas villae, modus ruris, qui
4 avocet magis quam diſtringat. Scholaſticis porro dominis, vt hic eſt, ſufficit abunde tantum ſoli, vt relevare caput, reficere oculos, reptare per limitem, vnamque ſemitam terere, omnesque viticulas ſuas noſſe et numerare arbuſculas poſſint. Haec tibi expoſui, quo magis ſcires, quantum ille eſſet mihi, quantum ego tibi debiturus, ſi praediolum iſtud, quod commendatur his dotibus, tam ſalubriter emerit, vt poenitentiae locum non relinquat. Vale.

auxilium ferrem) Verba omnia ſolemnia, explicata proinde et illuſtrata a *Briſſonio* lib. 2 p. 271.

5 *vt perferatur*) Ad finem vſque, etiam difficultatibus oblatis, feratur. Iam laudavit Cortius elegantem Ciceronis locum pro Roſc. Am. c. 4 *Id quod ſuſcepi, quoad potero, perferam.* Et notum eſt, *perferre legem* dici eum, ſi quis obiectis difficultatibus tamen tulerit, et vt valeret, effecerit.

XXIV, 4 *reptare per limitem*) vt Horat. Epp. 1, 4, 4 *ſilvas inter reptare ſalubres.*

LIBER

LIBER II.

I. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Verginii Rufi, V. Cl. funus praedicat, ipſumque laudibus pro merito ornat.

Poſt aliquot annos inſigne, atque etiam memorabile
populi Romani oculis ſpectaculum exhibuit publi-
cum funus Verginii Rufi, maximi et clariſſimi civis,
perinde felicis. Triginta annis gloriae ſuae ſupervixit.
Legit ſcripta de ſe carmina, legit hiſtorias, et poſteritati 2
ſuae interfuit. Perfunctus eſt tertio conſulatu, vt ſum-
mum faſtigium privati hominis impleret, quum princi-
pis noluiſſet. Caeſares, quibus ſuſpectus, atque etiam 3
inviſus virtutibus fuerat, evaſit. reliquit incolumem
optimum atque amiciſſimum, tanquam ad hunc ipſum
honorem publici funeris reſervatus. Annum tertium 4
et octogeſimum exceſſit in altiſſima tranquillitate, pari
veneratione. Vſus eſt firma valetudine: niſi quod ſo-
lebant ei manus tremere, citra dolorem tamen: aditus
tantum mortis durior longiorque, ſed hic ipſe lauda-
bilis. Nam quum vocem praepararet, acturus in con- 5
ſulatu principi gratias, liber, quem forte acceperat gran-
diorem, et ſeni et ſtanti ipſo pondere elapſus eſt. Hunc
dum conſequitur colligitque, per laeve et lubricum pa-

 vimen-

I, 1 *Perinde felicis*) Non minus felicis, quam magni et clari. Quidam, *et proinde felicis*, vt hoc ſibi velit, ob id ipſum felicem eſſe, quod talis etiam mors et tale funus eum conſecutum ſit.

2 *cum principis noluiſſet*) Poſt Neronis interitum, Tac. H. 2, 8 iterum poſt Othonem, idem H. 2, 51. Add. noſter infra 9, 19, 1.

3 *optimum*) Nervam, quod ſeries vitae noſtri docet et Faſti. Eſt enim ſuffectus Verginio Tacitus. Alioqui Traianum *optimum* quaſi ſuo nomine dici conſtat. Verum hoc nomen etiam Nervae tribuit noſter Paneg. 89, 1. vid. Vonck. Obſſ. miſc. c. 15. p. 90.

5 *acturus principi gratias*) Solemne tum fuiſſe, vt gratias ageret Conſul Principi vel ex Pliniani panegyrici principio conſtat. Add. 3, 18, 1.

7 *nobis*

vimentum, fallente veſtigio, cecidit, coxamque fregit, quae parum apte collocata, reluctante aetate, male
6 coiit. Huius viri exſequiae magnum ornamentum principi, magnum ſeculo, magnum etiam foro et roſtris adtulerunt. Laudatus eſt a conſule Cornelio Tacito: nam hic ſupremus felicitati eius cumulus acceſſit,
7 laudator eloquentiſſimus. Et ille quidem plenus annis abiit, plenus honoribus, illis etiam quos recuſavit: nobis tamen quaerendus ac deſiderandus eſt, vt exemplar aevi prioris: mihi vero praecipue, qui illum non ſolum publice, ſed etiam privatim quantum admirabar,
8 tantum diligebam; primum quod vtrique eadem regio, municipia finitima, agri etiam poſſeſſionesque coniunctae: praeterea quod ille tutor mihi relictus, adfectum parentis exhibuit. Sic candidatum me ſuffragio ornavit: ſic ad omnes honores meos ex ſeceſſibus adcucurrit, quum iam pridem eiuſmodi officiis renuntiaſſet: ſic illo die, quo ſacerdotes ſolent nominare, quos digniſſi-
9 mos ſacerdotio iudicant, me ſemper nominabat. Quin etiam in hac noviſſima valetudine veritus, ne forte inter quinqueviros crearetur, qui minuendis publicis ſumtibus iudicio ſenatus conſtituebantur, quum illi tot amici ſenes conſulareſque ſupereſſent, me huius aetatis, per quem excuſaretur, elegit, his quidem verbis, *etiamſi*

7 *nobis tamen quaerendus*) * Sic omnes libri. Cum tamen *quaerere* vel *requirere* et *deſiderare* eandem plane vim habeant, vide an melius legi poſſit, *querendus.*

8 *ex ſeceſſibus adcucurrit*) Vt Atticus, qui vrbana officia amicis vt praeſtaret, ventitare Romam ſolebat.

illo die quo ſacerdotes) Augures intelligit. Vid. 4, 8, 3. Certum diem et ſolemnem huic rei deſtinatum dicere non habeo; nam quod Ovidium et Tacitum hic laudant, de Kalendis Ianuariis, nihil ad hanc rem. Neque ita locutus eſſet Plinius, ſi has intellexiſſet.

9 *per quem excuſaretur*) Quem quaſi vicarium ſuae operae atque muneris daret, vt hodie, qui deprecantur militiam: et olim in Romana rep. ſenes grandaevi, qui magiſtratum ſuſcipere nollent: hoc enim eſſe *excuſari,*

etiamſi filium haberem, tibi mandarem. Quibus ex cauſ- 10
ſis neceſſe eſt, tanquam immaturam mortem eius in
ſinu tuo defleam: ſi tamen fas eſt aut flere, aut omni-
no mortem vocare; qua tanti viri mortalitas magis fini-
ta quam vita eſt. Vivit enim vivetque ſemper, atque 11
etiam latius in memoria hominum et ſermone verſabi-
tur, poſtquam ab oculis receſſit. Volui tibi multa alia 12
ſcribere, ſed totus animus in hac vna contemplatione
defixus eſt. Verginium cogito, Verginium iam vanis
imaginibus, recentibus tamen, audio, adloquor, teneo:
cui fortaſſe cives aliquos virtutibus pares et habemus
et habebimus; gloria neminem. Vale.

II. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Accuſat Paullinum negligentiae literarum.

Iraſcor: nec liquet mihi an debeam; ſed iraſcor. Scis,
quam ſit amor iniquus interdum, impotens ſaepe,
μικραίτιος ſemper. Haec tamen cauſſa magna eſt, ne-
ſcio an iuſta: ſed ego tanquam non minus iuſta quam
magna ſit, graviter iraſcor, quod a te tamdiu literae nul-
lae. Exorare me potes vno modo, ſi nunc ſaltem plu- 2
rimas et longiſſimas miſeris. Haec mihi ſola excuſatio
vera, ceterae falſae videbuntur. Non ſum auditurus,
non eram Romae, vel *occupatior eram*. Illud enim nec 3
dii ſinant, vt *infirmior*. Ipſe ad villam partim ſtudiis,
partim deſidia fruor: quorum vtrumque ex otio na-
ſcitur. Vale.

III. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Iſaeum rhetorem laudat, et Nepotem, vt audiat illum, adhortatur.

Magna Iſaeum fama praeceſſerat: maior inven-
tus eſt. Summa eſt facultas, copia, vbertas:
dicit

excuſari, apud ICtos praeſertim, conſtat.

II, 1. μικραίτιος) Qui parvis rebus et cauſſis ad accuſandum et expoſtulandum movetur.

III, 1 *di-*

dicit ſemper ex tempore, ſed tanquam diu ſcripſerit. ſermo Graecus, immo Atticus. praefationes terſae, graciles,
2 dulces; graves interdum et erectae. Poſcit controverſias plures, electionem auditoribus permittit, ſaepe etiam partes: ſurgit, amicitur, incipit. ſtatim omnia ac paene

III, 1 *dicit ſemper ex temp.*) Quomodo conciliabimus Plinio Philoſtratum, qui de vitis Sophiſt. 1, 20, 2 negat ex tempore Iſaeum hunc dixiſſe. Haec enim ſententia erit, ſive cum Oleario legas *τὰς δὲ μελέτας ὡς αὐτοσχεδίως ἐποιεῖτο, ἀλλ᾽ ἐπεσκεμμένας τὸν ἐξ ἕω εἰς μεσημβρίαν καιρόν·* ſive cum aliis *τὰς δὲ μελέτας οὐκ αὐτοσχ. κ. τ. λ.* quae verior mihi lectio videbatur, et praeterea putabam legendum, *ἐπεσκεμμένος.* Sed *ἐσκεμμένα* etiam paſſive in tali re Lucian. Pſeudolog. p. 436, 1. De extemporalitate viri forte fucus factus eſt Secundo a glorioſulo homine.

praefationes) illas puto, quibus ſub initia diſputationum vtebantur; in quo genere exſtat *προλαλιὰ* vna alteraque Luciani. Sic ponit etiam 4, 11, 14.

graves et erectae) Ad argumentum pertinent iſta maioris momenti de rep. praeſertim, ingenuamque quo tractatur libertatem. Sic noſter de avunculo ſuo 3, 5, 5 *Quum omne ſtudiorum genus paullo liberius et erectius periculoſum ſervitus feciſſet.*

2 *Poſcit controverſias*) Si *ponit* legas, quod vult, poſt alios, Gisb. Cuperus Obſ. 3, 20 iniri poſſit ratio conciliandi cum Philoſtrato Plinium. Qui enim toto antemeridiano commentatus eſt, ille optionem dare auditoribus poteſt ex pluribus, quas poſuit, controverſiis, quibus nimirum omnibus ſe paraverit, vnam eligendi. Porro quae ſint *controverſiae*, omnium optime patet ex Senecae, quas habemus, controverſiis, h. e. cauſſis fictis; quas deinde in vtramque partem agere tractareque, et illis quaſi velitationibus forenſi militiae praeparare iuvenes, ſolebant.

ſaepe etiam partes) Vel ea intelligenda eſt, quam *diſpoſitionem* vocamus hodie: vel hoc, vti dicant auditores, in quam partem velint tractari controverſiam, accuſarine an defendi? etc.

ſurgit, amicitur) Non ita inepta eſt haec lectio, vt permutanda ſit contra alteram, *iam igitur* (in qua errandi occaſionem librario Mediceo dedit c ſolemniter in g mutatum.) Potius ſervanda lectio optimorum librorum, quae conveniat cum decoro illo oratorio, de quo Quinctil. 11, 3, 156 *Leviter conſurgendum, tum in componenda toga, vel ſi neceſſe ſit* ex integro iniicienda, *dumtaxat in iudiciis (apud principem enim et magiſtratus ac tribunalia non licebit) paullum eſt commorandum, vt et* amictus *ſit decentior, et paullum ſpatii ad cogitandum.* Noſter 4, 11, 3 *Poſtquam ſe compoſuit, circumſpexitque habitum ſuum.* Confirmatur hoc vtroque loco obſervatio virorum doctorum, Ferrarii Anal. de re veſt. c. 26 et Brouckh. ad Tib.

paene, pariter, ad manum: ſenſus reconditi occurſant, verba; ſed qualia? quaeſita et exculta. multa lectio in ſubitis; multa ſcriptio elucet. Prooemiatur apte, 3
narrat aperte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelſe: poſtremo docet, delectat, adficit; quid maxime? dubites. crebra *νοήματα*, ſyllogiſmi circumſcripti et effecti: quod ſtilo quoque adſequi magnum eſt. In- 4
credibilis memoria: repetit altius quae dixit ex tempore, ne verbo quidem labitur. ad tantam ἕξιν ſtudio et exercitatione pervenit. nam diebus et noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. Annum ſexageſi- 5
mum exceſſit, et adhuc ſcholaſticus tantum eſt. quo genere hominum nihil aut ſincerius, aut melius. nos enim qui in foro verisque litibus terimur, multum malitiae, quamvis nolimus, addiſcimus. Schola et audi- 6
torium, vt ficta cauſſa, ita res inermis, innoxia eſt: nec minus felix, ſenibus praeſertim. Nam quid in ſenectute felicius, quam quod dulciſſimum eſt in iuventa? Quare ego Iſaeum non diſertiſſimum tantum, verum 7
etiam beatiſſimum iudico, quem tu niſi cognoſcere concupiſcis,

Tib. 1, 9, 13. de *amictu* veſtem exteriorem, quale eſt pallium, toga, ſignificante.

verba; ſed qualia?) Abſciſſo dicendi genere occupat obiectionem. Non mirum eſt, dixerit aliquis, *verba occurſare*: φλυαρία ad hoc ſufficit, et impudentia. Itaque ſubiicit, *ſed qualia?* reſpondet, *quaeſita* h. e. adeo elegantia, vt non ſponte veniſſe, ſed ſtudio exquiſita eſſe dicas. Haec optime conveniunt cum his, quae ex Philoſtrato obſervata ſunt.

3 *crebra νοήματα*) Characterem Iſaei dixit Philoſtratus τὸ ἀπέριττον, τὸ βραχέως ἑρμηνεύειν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπόθεσιν συνελεῖν εἰς βραχύ. Ex hoc fonte ſunt νοήματα, ſententiae ipſi orationi ita intextae, vt nihil exſtent vel emineant, ſed ad ipſam vel narrationem vel argumentationem pertinere videantur. Huc pertinent etiam ἐνθυμήματα (quam vocem agnoſcunt etiam quidam libri) quos auctor noſter vocat *ſyllogiſmos circumſcriptos* h. e. in brevitatem contractos, et tamen *effectos* h. e. elaboratos, et argumentationem plenam claramque exhibentes. Hanc vtriusque verbi apud noſtrum vim eſſe, Index declarat.

5 *ſcholaſticus tantum*) Rhetor, qui in ſchola et vmbra tantum verſetur, forum nunquam adtigerit, vt ille quondam Iſocrates.

8 *Gadi-*

8 cupiſcis, ſaxeus ferreusque es. Proinde ſi non ob alia, nosque ipſos, at certe vt hunc audias, veni. Nunquamne legiſti, Gaditanum quendam Titi Livii nomine gloriaque commotum ad viſendum eum ab vltimo terrarum orbe veniſſe, ſtatimque, vt viderat, abiiſſe? ἀφιλόκαλον, illiteratum, iners, ac paene etiam turpe eſt, non putare tanti cognitionem, qua nulla eſt iucundior;
9 nulla pulchrior, nulla denique humanior. Dices, Habeo hic quos legam, non minus diſertos. Etiam: ſed legendi ſemper occaſio eſt, audiendi non ſemper. praeterea multo MAGIS, vt vulgo dicitur, *viva vox adficit.* Nam licet acriora ſint quae legas, altius tamen in animo ſedent, quae pronuntiatio, vultus, habi-
10 tus, geſtus etiam dicentis adfigit. Niſi vero falſum putamus illud Aeſchinis: qui, quum legiſſet Rhodiis orationem Demoſthenis, admirantibus cunctis, adieciſſe fertur, Τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου (τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος) ἀκηκόειτε; et erat Aeſchines, ſi Demoſtheni credimus,

8 *Gaditanum quendam*) Repetit Hieron. praefat. Biblior. ad Paullinum pr. ſed numero plurium, *de vltimis Hiſpaniae Galliarumque finibus quoſdam veniſſe nobiles legimus* etc. Hanc epiſtolam prae manibus Hieronymo fuiſſe, apparet etiam inde, quod ea, quae de viva voce, itemque de Aeſchine mox habet Secundus, ipſe ſanctus Pater inde repetiit.

10 (τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος) * Non auſim damnare haec verba, cum Hieronymus, qui noſtrum ante oculos habuit diſerte: *Quid ſi audiſſetis beſtiam ſua verba reſonantem?* Ceterum mirum eſt, quam vix vllus ſcriptorum, qui huius rei mentionem fecere, cum alio plane conveniat. Compara, qui diſcere fidem narrationum vulgatarum volueris. Cic. de Orat. 3, 56. Plutarchum in vitis X Sophiſtarum p. 1544 ſq. H. Steph. Val. Max. 8, 10. Plin. maior. 7, 30 ſ. 31. Philoſtr. de vitis Sophiſt. 1, 19, 5. Photium Bibl. n. 61. pag. 29. Hoeſch. Noſter iterum memorat 4, 5, 1.

ſi Demoſtheni) Qui paſſim, praeſertim in oratione, quam contra ipſum *pro corona* ſibi decreta a Timocrate habuit, vocem illius variis epithetis commendat. * Difficile eſt ad arbitrandum, an potius λαμπροφωνότατον ſcripſerit Plinius, adeo corrupta ſolent eſſe Graeca: vtrumque in hoſte ſuo laudarat Demoſthenes, et *magnitudinem vocis*, et *ſplendorem.*

mus, μεγαλοφωνότατος. fatebatur tamen longe melius eadem illa pronuntiaſſe ipſum, qui pepererat. Quae omnia huc tendunt, vt audias Iſaeum: vel ideo 11
tantum, vt audieris. Vale.

IV. C. PLINIVS CALVINAE S.

Hortatur, ne dubitet hereditatem adire: ſe enim ſolviſſe creditoribus pro patre.

Si pluribus pater tuus, vel vnicuilibet alii, quam mihi, debuiſſet, fuiſſet fortaſſe dubitandum, an adires hereditatem etiam viro gravem: quum vero ego addu- 2
ctus adfinitatis officio, dimiſſis omnibus, qui, non dico moleſtiores, ſed diligentiores erant, creditor ſolus exſtiterim: quumque vivente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, praeter eam ſummam, quam pater tuus quaſi de meo dixit (erat enim ſolvenda de meo) magnum habes facilitatis meae pignus: cuius fiducia debes famam defuncti pudoremque ſuſcipere; ad quod ne te verbis magis quam rebus horter, quidquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri iubeo. Nec eſt, quod verearis, ne ſit mihi iſta one- 3
roſa donatio. Sunt quidem omnino nobis modicae facultates, dignitas ſumtuoſa, reditus propter conditionem

IV, 1 *etiam viro gravem*) Nedum feminae, cui negotiari, rem facere, nomina expedire difficilius.

2 *dimiſſis omnibus*) ſoluta nimirum pecunia. Sic *abſolvere* ponitur Terent. Adelph. 2, 4, 13 et 17.

acceptum tibi ferri iubeo) **Fieri* habent libri optimi apud Cortium, qui etiam aliunde probat illam formulam. Sed neque *ferre acceptum* ab huius aetatis conſuetudine abhorrere, docuit Cellarius. Sententia eadem eſt: procurator Plinii expunget *in rationibus* nomen Calvini non minus quam ſi ſolutum eſſet: vel ſummam illam pecuniae quaſi acceptam a Calvino, expenſam feret ipſi Plinio. Ceterum *iubeo* praetulimus alteri *iubebo*, aequis forte librorum praeſidiis nixo: quod illud ſignificantius et expreſſius videretur, ſi non futurum quiddam promitteret, ſed hoc ipſum quaſi chirographon et inſtrumentum ſuae voluntatis mitteret.

nem agellorum, neſcio minor an incertior: ſed quod
ceſſat ex reditu, frugalitate ſuppletur: ex qua velut
4 e fonte, liberalitas noſtra decurrit. quae tamen ita tem-
peranda eſt, ne nimia profuſione inareſcat: ſed tem-
peranda in aliis, in te vero facile ratio conſtabit, et-
iamſi modum exceſſerit. Vale.

V. C. PLINIVS LVPERCO SVO S.

Partem orationis, qua patriam defenderat, perpoliendam mittit.

Actionem et a te frequenter efflagitatam, et a me
ſaepe promiſſam exhibui tibi, non tamen totam.
2 adhuc enim pars eius perpolitur. Interim quae abſo-
lutiora mihi videbantur, non fuit alienum iudicio tuo
tradi. His tu, rogo, intentionem ſcribentis accommo-
des. Nihil enim adhuc inter manus habui, cui maio-
3 rem ſolicitudinem praeſtare deberem. Nam in cete-
ris actionibus exiſtimationi hominum diligentia tan-
tum et fides noſtra; in hac etiam pietas ſubiicietur.
Inde et liber crevit, dum ornare patriam et amplificare
gaudemus, pariterque et defenſioni eius ſervimus et
4 gloriae. Tu tamen haec ipſa, quantum ratio exegerit,
reſeca. Quoties enim ad faſtidium legentium delicias-
que reſpicio, intelligo nobis commendationem ex ipſa
5 mediocritate libri petendam. Idem tamen, qui a te
hanc auſteritatem exigo, cogor id quod diverſum eſt,
poſtulare, vt in plerisque frontem remittas. Sunt enim
quaedam adoleſcentium auribus danda, praeſertim ſi
materia non refragetur. nam deſcriptiones locorum,
quae in hoc libro frequentiores erunt, non hiſtorice
6 tantum, ſed prope poëtice proſequi fas eſt. Quod ta-
men

V, 1 *actionem*) Non eſſe eam Orationem, de qua 1, 8 recte monet Heuſingerus.

3 *ſervimus et gloriae*) *Auctoritate librorum, quos laudat Cortius, alteri *deſervimus* praetuli.

6 *lautius*

men ſi quis exſtiterit, qui putet nos lautius feciſſe, quam orationis ſeveritas exigat: huius (vt ita dixerim) triſtitiam reliquae partes actionis exorare debebunt. Adnixi certe ſumus, vt, quamlibet diverſa genera lectorum, per plures dicendi ſpecies teneremus. Ac ſicut 7
veremur, ne quibuſdam pars aliqua ſecundum ſuam cuiusque naturam non probetur: ita videmur poſſe confidere, vt vniverſitatem omnibus varietas ipſa commendet. nam et in ratione conviviorum, quamvis 8
a plerisque cibis ſinguli temperemus, totam tamen coenam laudare omnes ſolemus: nec ea, quae ſtomachus noſter recuſat, adimunt gratiam illis, a quibus capitur. Atque haec ego ſic accipi volo, non tanquam adſequu- 9
tum me eſſe credam, ſed tanquam adſequi laboraverim. fortaſſe non fruſtra, ſi modo tu curam tuam admoveris, interim iſtis, mox iis quae ſequuntur. Dices, te non 10
poſſe ſatis diligenter id facere, niſi prius totam actionem cognoveris. Fateor: in praeſentia tamen et iſta tibi familiariora fient, et quaedam ex his talia erunt, vt per

6 *lautius feciſſe*) *Eiecit Cortius verbum quod omnes credo editi adhuc ſervarunt, repoſuitque *laetius*, cui in hac re locum eſſe, idque ad ſententiam Plinii optime convenire, facile illi fuit probare. Sed ipſum tamen *lautius* ita nobis lautum atque facetum videbatur, vt illud expungere non poſſemus. Succurrebat Terentianus paraſitus, qui Eun. 3, 1, 37 de acute dicto, *Facete*, inquit, *lepide*, *laute*. Et ipſe Tullius de Orat. 1, 36 *In oratoris inſtrumento tam lautam ſupellectilem* (loquitur de philoſophia, hiſtoria, antiquitate etc.) non videram. Et quidni *lauta* ſit oratio, cum ſit apud eundem Ciceronem Bruto c. 20 *vnctior quaedam ſplendidiorque conſuetudo loquendi*. Ad aedificiorum etiam totiusque adeo vitae ſplendorem referri, notius eſt, quam vt commemorari pluribus debeat.

7 *confidere, vt*) Rariſſimum loquendi genus, et in bona aetate plane, puto, inauditum: quod libenter hic etiam tribuerem ſemibarbaro librario, qui verbum *fore* vel *futurum* omiſerit, niſi plura eſſent, in quibus Plinii aetas paullatim a ſuperioris ſeculi cura receſſit. Et videtur conſtructio verbi *vereor*, quae praeceſſit, traxiſſe ſimilem, ad corrotundandam periodum.

9 *interim iſtis*) quae cum his literis mitto. vid. ſ. 1.

11 per partes emendari poſſint. Etenim ſi avulſum ſtatuae
caput aut membrum aliquod inſpiceres, non tu quidem
ex illo poſſes congruentiam aequalitatemque deprehen-
dere, poſſes tamen iudicare, an id ipſum ſatis elegans
12 eſſet. Nec alia ex cauſſa principia librorum circumfe-
runtur, quam quia exiſtimatur pars aliqua etiam ſine
13 ceteris eſſe perfecta. Longius me provexit dulcedo
quaedam tecum loquendi: ſed iam finem faciam, ne
modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in
epiſtola excedam. Vale.

VI. C. PLINIVS AVITO SVO S.

Exemplo ſordidi ſimul et ſumtuoſi hominis Avitum monet, vt ſordium et luxuriae ſocietatem fugiat.

Longum eſt altius repetere, nec refert, quemadmo-
dum acciderit, vt homo minime familiaris
coenarem apud quendam, vt ſibi videbatur, lautum
et diligentem; vt mihi, ſordidum ſimul et ſumtuoſum.
2 nam ſibi et paucis optima quaedam; ceteris, vilia et
minuta ponebat. vinum etiam parvulis laguncul is in
tria genera deſcripſerat, non vt poteſtas eligendi, ſed
ne ius eſſet recuſandi: et aliud ſibi et nobis, aliud mi-
noribus amicis (nam gradatim amicos habet) aliud ſuis
3 noſtriſque libertis. Animadvertit, qui mihi proximus
recumbebat, et, *An probarem?* interrogavit. Nega-
vi. *Tu ergo*, inquit, *quam conſuetudinem ſequeris?* *Ea-
dem omnibus pono. Ad coenam enim, non ad notam, in-
vito: cunctiſque rebus exaequo, quos menſa et toro aequa-*
4 *vi. Etiamne libertos? Etiam. Convictores enim tunc,*
non

12 *principia librorum*) Tale eſt illud, quod incipit *Orbem Romanum* apud Petronium. Tale eſt principium carminis, quod fabellarum ſuarum 4, 6 Phaedrus intexuit, iam Scheffero hic laudatum.

VI, 1 *diligentem*) Frugalem, quem hodie *oeconomum* vocant. Saepe ita optimi quique. Vid. Cic. in Verr. 4, 25.

3 *Ad coenam*) Bene Cellarius alludi ait ad ἔτυμον. eſt enim *Coena* quaſi κοινὴ δαὶς *communis cibus*.

non libertos, puto. Et ille, *Magno tibi conſtat. Minime. Qui fieri poteſt? Poteſt. quia ſcilicet liberti mei non idem, quod ego, bibunt, ſed idem ego, quod liberti.* Et hercule, 5 ſi gulae temperes, non eſt oneroſum, quo vtaris ipſe, communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quaſi in ordinem redigenda eſt, ſi ſumtibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia, quam aliena contumelia, conſulas. Quorſum haec? Ne tibi opti- 6 mae indolis iuveni quorundam in menſa luxuria ſpecie frugalitatis imponat. Convenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, ſub exemplo praemonere, quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis eſſe 7 vitandum, quam iſtam luxuriae et ſordium novam ſocietatem: quae cum ſint turpiſſima diſcreta ac ſeparata, turpius iunguntur. Vale.

VII. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Narrat, triumphalem ſtatuam Spurinnae ob res bene geſtas: etiam filio eius defuncto aliam ſolatii cauſſa poſitam eſſe.

Heri a ſenatu Veſtricio Spurinnae, principe auctore, triumphalis ſtatua decreta eſt: non ita, vt multis, qui nunquam in acie ſteterunt, nunquam caſtra viderunt, nunquam denique tubarum ſonum, niſi in ſpectaculis, audierunt: verum vt illis, qui decus iſtud ſudore et ſanguine et factis adſequebantur. Nam Spurinna 2 Bructerum regem vi et armis induxit in regnum: oſtentatoque bello, ferociſſimam gentem (quod eſt pulcherrimum victoriae genus) terrore perdomuit. Et hoc 3 quidem virtutis praemium; illud ſolatium doloris accepit, quod filio eius Cottio, quem amiſit abſens, habitus eſt honor ſtatuae. Rarum id in iuvene: ſed pater hoc quoque merebatur, cuius graviſſimo vulneri ma-

bus, quem fere cum hoſpitibus qua diſtinguuntur inter ſe alio- capiunt lautiores; *nota* autem eſt, quin ſimilia.

VIII, 1

4 gno aliquo fomento medendum fuit. Praeterea Cot-
tius ipſe tam clarum ſpecimen indolis dederat, vt vita eius brevis et anguſta debuerit hac veluti immortalitate proferri. nam tanta ei ſanctitas, gravitas, auctoritas etiam, vt poſſet ſenes illos provocare virtute, quibus
5 nunc honore adaequatus eſt. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modo defuncti memoriae et dolori patris, verum etiam exemplo proſpectum eſt. acuent ad bonas artes iuventutem adoleſcentibus quoque (digni ſint modo) tanta praemia conſtituta: acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos et gaudia
6 ex ſuperſtitibus, et ex amiſſis tam glorioſa ſolatia. His ex cauſſis ſtatua Cottii publice laetor, nec privatim minus. Amavi conſummatiſſimum iuvenem tam ardenter, quam nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius ſubinde intueri, ſubinde reſpicere, ſub hac conſiſtere, praeter hanc commea-
7 re. Etenim ſi defunctorum imagines domi poſitae dolorem noſtrum levant, quanto magis eae, quibus in celeberrimo loco non modo ſpecies et vultus illorum, ſed honor etiam et gloria refertur? Vale.

VIII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Ad Larium lacum ruſticari optat.

Studes? an piſcaris? an venaris? an ſimul omnia? poſſunt enim omnia ſimul fieri ad Larium noſtrum. nam lacus piſcem, feras ſilvae quibus lacus cingitur,
2 *ſtudia altiſſimus iſte ſeceſſus*, affatim ſuggerunt. Sed ſive omnia ſimul, ſive aliquid facias, non poſſum dicere, *Invideo:* angor tamen non et mihi licere, quae ſic concupiſco, vt aegri vinum, balinea, fontes. Nunquamne hos arctiſſimos laqueos, ſi ſolvere negatur, abrumpam?

Nun-

VIII, 1 *ad Larium noſtrum*) Comum patria Plinii noſtri Lario lacui adiacet.

IX, 1

Nunquam, puto. nam veteribus negotiis nova accre- 3
ſcunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot
quaſi catenis maius in dies occupationum agmen ex-
tenditur. Vale.

IX. C. PLINIVS APOLLINARI SVO S.

Erucium candidatum Apollinari commendat.

Anxium me et inquietum habet petitio Sexti Erucii
mei. adficior cura, et quam pro me ſolicitudinem
non adii, quaſi pro me altero patior: et alioquin meus
pudor, mea exiſtimatio, mea dignitas in diſcrimen ad-
ducitur. Ego Sexto latum clavum a Caeſare noſtro, 2
ego quaeſturam impetravi: meo ſuffragio pervenit ad
ius tribunatus petendi, quem niſi obtinet in ſenatu, ve-
reor, ne decepiſſe Caeſarem videar. Proinde adniten- 3
dum eſt mihi, vt talem eum iudicent omnes, qualem
eſſe princeps mihi credidit. Quae cauſſa ſi ſtudium
meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuvenem
probiſſimum, graviſſimum, eruditiſſimum, omni deni-
que laude digniſſimum, et quidem cum tota domo. Nam 4
pater eius Erucius Clarus, vir ſanctus, antiquus, diſer-
tus, atque in agendis cauſſis exercitatus, quas ſumma
fide, pari conſtantia, nec verecundia minore defendit.
Habet avunculum C. Septicium, quo nihil verius, nihil
ſimplicius, nihil candidius, nihil fidelius novi. Omnes 5
me certatim, et tamen aequaliter amant: omnibus
nunc ego in vno referre gratiam poſſum. Itaque pren-
ſo amicos, ſupplico, ambio, domos, ſtationesque cir-
cumeo: quantumque vel auctoritate vel gratia va-
leam,

IX, 1 *Erucii*) Sic Cortius ex MSS. alii *Euricii*.

pro me altero) Nota amici περίφρασις, quam illuſtrat Cortius ad h. l. et ad Cic. fam. 2, 15, 5. Vnum ſufficiat Cic. fam. 7, 5 ad Caeſarem, *Vide, quam mihi perſuaſerim, te eſſe me alterum.*

2 *decepiſſe Caeſarem*) commendando homine, quem Senatus indignum honoribus iudicet.

6 leam, precibus experior. Te quoque obſecro, vt ali-
quam oneris mei partem ſuſcipere tanti putes. Red-
dam vicem, ſi repoſces: reddam et ſi non repoſces.
Diligeris, coleris, frequentaris: oſtende modo velle te,
nec deerunt, qui, quod tu velis, cupiant. Vale.

X. C. PLINIVS OCTAVIO SVO S.

Ad carminum editionem, ſaltem ad recitationem, adhortatur.

Hominem te patientem, vel potius durum ac paene
crudelem! qui tam inſignes libros tamdiu teneas!
2 Quousque et tibi et nobis invidebis: tibi, maxima lau-
de; nobis, voluptate? Sine per ora hominum feran-
tur, iisdemque, quibus lingua Romana, ſpatiis perva-
gentur. magna etiam longaque exſpectatio eſt: quam
3 fruſtrari adhuc et differre non debes. Enotuerunt
quidam tui verſus, et invito te clauſtra tua fregerunt:
hos niſi retrahis in corpus, quandoque, vt errones, ali-
4 quem, cuius dicantur, invenient. Habe ante oculos
mortalitatem: a qua adſerere te hoc vno monimento
potes. nam cetera, fragilia et caduca, non minus quam
ipſi homines, occidunt deſinuntque. Dices, vt ſoles,
5 Amici mei viderint. Opto equidem amicos tibi tam
fideles, tam eruditos, tam laborioſos, vt tantum curae
intentionisque ſuſcipere et poſſint et velint: ſed diſpi-
ce, ne ſit parum providum, ſperare ex aliis, quod tibi
6 ipſe non praeſtes. Et de editione quidem interim, vt
voles: recita ſaltem, quo magis libeat emittere: vtque

tandem

X, 3 *tua*) *ſua*. Heinſ. ad Virg. Aen. 12, 835.

quandoque vt errones) Cum ſemel exierint *quandocunque*, ſerius ocius, invenient, te quidem tacente, qui ſe auctorem ferat. Poteſt enim hic retinere vim antiquam et propriam hoc adverbium, quam, monente primum Victorio ad Columell. 2, 4, 5, certatim deinde reſtitutam explicatamque videas. Interim negari non poteſt, *quandoque* eo intellectu, vt ſignificet *aliquando, olim*, poſitum etiam tum ab aliis, tum a noſtro, ſi minus hic et 4, 13, 6 certe Paneg. 10, 5 et 28, 5.

XI, I

tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non
temere praeſumo. Imaginor enim, qui concurſus, quae 7
admiratio te, qui clamor, quod etiam ſilentium maneat,
quo ego, quum dico vel recito, non minus quam cla-
more delector; ſit modo ſilentium acre et intentum et
cupidum vlteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam 8
parato, deſine ſtudia tua infinita iſta cunctatione frau-
dare: quae quum modum excedit, verendum eſt, ne
inertiae et deſidiae, vel etiam timiditatis nomen acci-
piat. Vale.

XI. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Narrat, ſe actore et Tacito, Africae proconſulem Marium, repetundarum reum, a ſenatu damnatum eſſe.

Solet eſſe gaudio tibi, ſi quid actum eſt in ſenatu di-
gnum ordine illo. Quamvis enim quietis amore
ſeceſſeris, inſidet tamen animo tuo maieſtatis publicae
cura. Accipe ergo quod per hos dies actum eſt, per-
ſonae claritate famoſum, ſeveritate exempli ſalubre, rei
magnitudine aeternum. Marius Priſcus, accuſantibus 2
Afris, quibus proconſul praefuit, omiſſa defenſione, iu-
dices petiit. Ego et Cornelius Tacitus adeſſe provin-
cialibus iuſſi, exiſtimavimus fidei noſtrae convenire, no-
tum ſenatui facere, exceſſiſſe Priſcum immanitate et
ſaevitia crimina, quibus dari iudices poſſent: quum ob
innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecu-
nias accepiſſet. Reſpondit Fronto Catius, deprecatus- 3
que eſt, ne quid vltra repetundarum legem quaerere-
tur, omniaque actionis ſuae vela vir movendarum la-
crymarum peritiſſimus, quodam velut vento miſeratio-
nis implevit. Magna contentio, magni vtrinque cla-

 mores:

XI, 2 *iudices petiit*) Potius quam in Senatu cauſſam dicere apud iudices a Praetore datos, maluit.

4 *lege*

mores: aliis cognitionem ſenatus lege concluſam, aliis liberam ſolutamque dicentibus: quantumque admiſiſ-
5 ſet reus, tantum vindicandum. Noviſſime conſul deſignatus Iulius Ferox, vir rectus et ſanctus, Mario quidem iudices interim cenſuit dandos: evocandos autem,
6 quibus diceretur innocentium poenas vendidiſſe. Quae ſententia non praevaluit modo, ſed omnino poſt tantas diſſenſiones fuit ſola frequens: adnotatumque experimentis, quod favor et miſericordia acres et vehementes primos impetus habent, paullatim conſilio et ratione,
7 quaſi reſtincta, conſidunt. Vnde evenit, vt quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus ceteris dicere velit. pateſcit enim, quum ſeparaвis a turba, con-
8 templatio rerum, quae turba teguntur. Venerunt qui adeſſe erant iuſſi, Vitellius Honoratus, et Flavius Martianus, ex quibus Honoratus trecentis millibus exſilium equitis Romani, ſeptemque amicorum eius vltimam poenam; Martianus vnius equitis Romani ſeptingentis millibus plura ſupplicia arguebatur emiſſe. erat enim fuſtibus caeſus, damnatus in metallum, ſtrangu-
9 latus in carcere. Sed Honoratum cognitioni ſenatus mors opportuna ſubtraxit: Martianus inductus eſt abſente Priſco. itaque Tuccius Cerealis conſularis iure ſenatorio poſtulavit; vt Priſcus certior fieret: ſive quia miſe-

4 *lege concluſam*) Qua? viderint ICti: exſpectabam hoc a Cortio. Sed fruſtra. Catanaeus ad Repetundarum legem ait reſpici, qua multandum iam cenſuerit Senatus; vel ad eam legem, qua cautum eſſet, ne bis de eadem re ageretur. Neutrum vero probat.

6 *adnotatumque — quod*) Recentioris aetatis et ab aurea declinantis indicium, τὴν *quod* poni, vbi ſuperiores infinitum cum quarto caſu adhibebant: qua de re exſtat diſſertatio noſtra in theſauro Fabriano. ' Quid ſi vero poſt *adnotatumque* intelligamus *hoc ipſum eſt aliis* experimentis: quod i. e. *quia*.

9 *Tuccius*) Ex omni varietate huius nominis a Cortio propoſita (*Tutius*, *Tucius*, *Duclius*, *Titius*) illud videbatur praeferendum.

iure Senatorio) Quo poterat ante ſententiam dicere etiam de qua re vellet, et quam diu vellet. Iam laudarunt hic Gell. 4,10.

miſerabiliorem, ſive quia invidioſiorem fore arbitrabatur,
ſi praeſens fuiſſet: ſive (quod maxime credo) quia aequiſ-
ſimum erat commune crimen ab vtroque defendi: et ſi
dilui non potuiſſet, in vtroque puniri. Dilata res eſt in 10
proximum ſenatum, cuius ipſe conſpectus auguſtiſſimus
fuit. Princeps praeſidebat, erat enim conſul: ad hoc Ia-
nuarius menſis cum cetera, tum praecipue ſenatorum
frequentia celeberrimus: praeterea cauſſae amplitudo,
auctaque dilatione exſpectatio et fama, inſitumque mor-
talibus ſtudium magna et inuſitata noſcendi, omnes vn-
dique exciverat. Imaginare quae ſolicitudo nobis, qui 11
metus, quibus ſuper tanta re in illo coetu, praeſente
Caeſare dicendum erat. Equidem in ſenatu non ſemel
egi: quin immo nuſquam audiri benignius ſoleo: tunc
me tamen, vt nova omnia novo metu permovebant.
Obverſabatur praeter illa, quae ſupra dixi, cauſſae diffi- 12
cultas: ſtabat modo Conſularis, modo Septemvir Epu-
lonum, iam neutrum. Erat igitur perquam oneroſum, 13
accuſare damnatum: quem vt premebat atrocitas cri-
minis, ita quaſi peractae damnationis miſeratio tueba-
tur. Vtcunque tamen animum cogitationemque col- 14
legi, coepi dicere non minore audientium adſenſu, quam
ſolicitudine mea: dixi horis paene quinque. nam X.
clepſydris, quas ſpatioſiſſimas acceperam, ſunt additae

 quatuor,

10 *Ianuarius—celeberrimus*). Novi hic magiſtratus, quorum actionibus magis etiam probare diligentiam ſtudent, vt magiſtratus, ita ceteri.

12 *Septemvir epulonum*) Cic. de Orat. 3, 19 fin. *Pontifices veteres propter ſacrificiorum multitudinem tres viros epulones eſſe voluerunt, cum eſſent ipſi a Numa, vt etiam illud ludorum epulare ſacrificium facerent, inſtituti.* Ita a Numa. Auctus deinde numerus vt in *duumviris*, mox *Quinqueviris*, porro *Decemviris*, ac *Quindecimviris* denique ſacrorum. *Septemviri epulonum* etiam in vett. inſcriptionibus occurrunt.

13 *quem vt premebat*) vid. Cic. pro Cluent. c. 41.

14 *duodecim clepſydris*) Variatur in numeris. Catanaeus legit XX. quibus IV additae efficiunt XXIV: quibus cum horae paene quinque reſpondeant, conſequens eſt, vt V clepſydrae horam emetiantur. ſed ſi XII verius eſt, tribuendae erunt horae vni tres

quatuor. adeo illa ipſa quae dura et adverſa dicturo vi-
15 debantur, ſecunda dicenti fuerunt. Caeſar quidem mi-
hi tantum ſtudium, tantam etiam curam (nimium eſt
enim dicere ſolicitudinem) praeſtitit, vt libertum
meum poſt me ſtantem, ſaepius admoneret, *voci lateri-
que conſulerem:* quum me vehementius putaret inten-
di, quam gracilitas mea perpeti poſſet. Reſpondit mihi
16 pro Martiano Claudius Marcellinus. Miſſus deinde ſe-
natus, et revocatus in poſterum. neque enim iam in-
choari poterat actio, niſi vt noctis interventu ſcindere-
17 tur. Poſtero die dixit pro Mario Salvius Liberalis, vir
ſubtilis, diſpoſitus, acer, diſertus: in illa vero cauſſa
omnes artes ſuas protulit. Reſpondit Cornelius Taci-
tus eloquentiſſime, et, quod eximium orationi eius in-
18 eſt, σεμνῶς. Dixit pro Mario rurſus Fronto Catius in-
ſigniter: vtque iam locus ille poſcebat, plus in precibus
temporis, quam in defenſione conſumſit. Huius actio-
nem veſpera incluſit: non tamen ſic, vt abrumperet.
itaque in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc
ipſum pulchrum et antiquum, ſenatum nocte dimitti,
19 triduo vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus
c o s. deſignatus, vir egregius, et pro veritate firmiſſi-
mus, cenſuit *ſeptingenta millia, quae acceperat Marius,
aerario inferenda: Mario vrbe Italiaque interdicendum;
Martiano hoc amplius, Africa.* In fine ſententiae adie-
cit, *Quod ego et Tacitus iniuncta advocatione diligenter
fortiterque functi eſſemus, arbitrari ſenatum, ita nos feciſſe,
vt*

tres clepſydrae. Illud quidem ex ipſa varietate apparet, notis, non integris vocibus numerum, quicunque fuerit, in libris antiquis expreſſum fuiſſe. Etiam horae modum neſcimus qua menſem: niſi forte habuerunt aliquam aequinoctialium horarum menſuram ordinariam. Ceterum, quantum temporis datum ſit actoribus, quantum reis, intelligas ex 4, 9, 9.

19 *advocatione*) Ne quis cum Catanaeo ſimpliciter *advocationem* dici pro accuſatione exiſtimet, reſpiciendum ad ſ. 2 *Ego et Cornelius Tacitus* adeſſe *provincialibus iuſſi*: *advocatio* igitur refertur non ad eum, contra quem

vt dignum mandatis partibus fuerit. Adſenſerunt con- 20
ſules deſignati, omnes etiam conſulares vſque ad Pompe-
ium Collegam: ille et *ſeptingenta millia, quae acceperat
Marius, aerario inferenda*, et *Martianum in quinquen-
nium relegandum: Marium repetundarum poenae, quam
iam paſſus eſſet, cenſuit relinquendum.* Erant in vtraque 21
ſententia multi, fortaſſe etiam plures in hac vel ſolu-
tiore vel molliore. nam quidam ex illis quoque, qui
Cornuto videbantur adſenſi, hunc qui poſt ipſos cen-
ſuerat, ſequebantur. Sed quum fieret diſceſſio, qui 22
ſellis conſulum adſtiterant, in Cornuti ſententiam ire
coeperunt. tum illi, qui ſe Collegae adnumerari patie-
bantur, in diverſum tranſierunt: Collega cum paucis
relictus. multum poſtea de impulſoribus ſuis, praecipue
de Regulo, queſtus eſt, qui ſe in ſententia, quam ipſe
dictaverat, deſeruiſſet. Eſt alioqui Regulo tam mobile
ingenium, vt plurimum audeat, plurimum timeat. Hic 23
finis cognitionis ampliſſimae, ſupereſt tamen λειτούργιον
non leve, Hoſtilius Firminus, legatus Marii Priſci, qui
permiſtus cauſſae, graviter vehementerque vexatus eſt.
Nam et rationibus Martiani, et ſermone, quem ille ha-
buerat in ordine Leptitanorum, operam ſuam Priſco
ad turpiſſimum miniſterium commodaſſe, ſtipulatusque
de Martiano quinquaginta millia denarium probabatur:
ipſe

quem venimus, ſed ad eum, quem defendimus.

20 *conſules deſignati*) vid. Heuſing. oſtendentem, quot tum eſſe potuerint Coſſ. deſſ.

21 *cenſuit relinquendum*) vid. Gronov. ad Tacit. Annall. 1, 74.

ſolutiore vel molliore) Dubitat, verbumne durius vehementiusque adhibendum ſit, an lenius? *ſolutus* enim nimis eſt mollis.

23 λειτούργιον) Deminutiva ſignificatione vocem accipio cum charientiſmo quodam, quem etiam additum *non leve* indicat.

ſtipulatus de Martiano) Hic nimirum ſ. 8 *ſeptingentis millibus emerat a Mario Priſco plura ſupplicia vnius equitis:* interceſſor et proxeneta huius negotii fuit Hoſtilius Firminus, ſtipulatusque eſt Mario, *de Martiano* h. e. ex arca illius ſolvenda *quinquaginta millia denarium.* Ceterum *ſti-
pulari*

ipſe praeterea accepiſſe ſeſtertium decem millia, foediſſimo quidem titulo; nomine vnguentarii, qui titulus a vita hominis comti ſemper et pumicati non abhorre-
24 bat. Placuit, cenſente Cornuto, referri de eo proximo ſenatu. tunc enim, caſu incertum, an conſcientia, abfue-
25 rat. Habes res vrbanas: invicem ruſticas ſcribe; quid arbuſculae tuae, quid vineae, quid ſegetes agant, quid oves delicatiſſimae? In ſumma, niſi aeque longam epiſtolam reddes, non eſt quod poſtea, niſi breviſſimam, exſpectes. Vale.

XII. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Eventum cauſſae Firmini legati, quam ſuperiori epiſtola notaverat, perſcribit.

Λειτούργιον illud, quod ſupereſſe Marii Priſci cauſſae proxime ſcripſeram, neſcio an ſatis circumciſum,
2 tamen et adraſum eſt. Firminus inductus in ſenatum reſpon-

pulari de aliquo inſolentius dictum videri poteſt. Ita tamen etiam Africanus l. 37 π. de vſufr. et quemadmodum. *Si, cum in annos decem proximos vſum fructum de te dari ſtipulatus eſſem, per te ſteterit, quo minus dares.* Iterum eadem lege, *ſi Stichi decem annorum operas de te dari ſtipulatus ſim.*

vnguentarii) Pecuniae in vnguenta impendendae, foedus titulus in provinciali praeſertim et milite, quos *allium obolere quam vnguentum*, non tantum barbati illi et capillati Quirites, ſed Veſpaſianus etiam malebat apud Sueton. c. 8: quo eodem loco etiam *calcearii* mentio, quod *vnguentarii* formam habet. *Clavarium, camelarium, vaſarium, veſtiarium, hordearium, cerarium, linguarium* (quo linguae temeritas redimitur Muret. V. L. 12, 5.) *vxorium, locarium*, ipſumque adeo *congiarium, honorarium, ſalarium*, eodem modo dici, a viris doctis oſtenſum eſt.

pumicati) Pumice enim vtebantur ad laevigandas non membranas modo, quibus inſcriberent, ſed ad pellem etiam ſuam molles. Laudavit hic poſt Cellarium Cortius Savaronem ad Sidon. 1, 7 et 8, 3.

XII, 1 Λειτούργιον) Vid. 2, 11, 23.

circumciſum — adraſum) Sic ſcripſiſſe putamus Plinium. Sic certe Aldus edidit, ſic ſententia poſtulat. *Circumcidere* plus eſſe quam *adradere*, dubium non eſt: ſi quis tamen dubitet, illum facile ſcriptorum rei ruſticae vſus in viam reducat. Firminus de Plinii ſententia et Cornuti *circumci-*

reſpondit crimini noto. Sequutae ſunt diverſae ſenten-
tiae conſulum deſignatorum. Cornutus Tertullus cen-
ſuit ordine movendum: acutius Nerva, in ſortitione
provinciae rationem eius non habendam. quae ſenten-
tia, tanquam mitior, vicit, quum ſit alioqui durior tri-
ſtiorque. Quid enim miſerius, quam exſectum et exem- 3
tum honoribus ſenatoriis, labore et moleſtia non care-
re? quid gravius, quam tanta ignominia adfectum, non
in ſolitudine latere, ſed in hac altiſſima ſpecula conſpi-
ciendum ſe monſtrandumque praebere? Praeterea, 4
quid publice minus aut congruens aut decorum? nota-
tum a ſenatu in ſenatu ſedere? ipſisque illis, a quibus
ſit notatus, aequari? ſubmotum a proconſulatu, quia ſe
in legatione turpiter gesſerat, de proconſulibus iudica-
re? damnatumque ſordium, vel damnare alios vel ab-
ſolvere? Sed hoc pluribus viſum eſt. NVMERANTVR 5
enim ſententiae, non ponderantur: nec aliud in publi-
co conſilio poteſt fieri. in quo nihil eſt tam inaequale,
quam aequalitas ipſa. nam quum ſit impar prudentia,
par omnium ius eſt. Implevi promiſſum, priorisque 6
epiſtolae fidem exſolvi, quam ex ſpatio temporis iam
recepiſſe te colligo. nam et feſtinanti et diligenti tabel-
lario dedi: niſi quid impedimenti in via paſſus eſt.
Tuae nunc partes, vt primum illam, deinde hanc re- 7
munereris literis, quales iſthinc redire vberrimae poſ-
ſunt. Vale.

XIII.

cumcidendus erat, *amputandus* plane, corrupti membri aut praeputii inſtar, a ſenatu: ſed *adraſus* modo eſt, iure provinciae adminiſtrandae privatus. Ita λειτούργιον illud, munus illud reipublicae ſi non *circumciſione* et amputatione Firmini, tamen *adraſo* ipſo *quoque* non minus quam Priſco, perfectum eſt.

2 *acutius Nerva*) Primo Nervam imperatorem nemo hic cogitet. Rem ſub Traiano geſtam, conſtat. Deinde illud *acutius* ironicum eſſe, clare monſtrant, quae mox dicuntur. Poteſtne enim *acutum* eſſe, quod *miſerum*, *minime congruens*; *minime decorum*? Putat Heuſing. locum corruptum ex Iulius Ferox vel ſimili nomine.

XIII, 4

XIII. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Voconium Romanum commendat.

Et tu occaſiones obligandi me avidiſſime amplecteris,
2 et ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de
cauſſis a te potiſſimum petere conſtitui, quod impetra-
tum maxime cupio. Regis exercitum ampliſſimum; hinc
tibi beneficiorum larga materia, longum praeterea tem-
3 pus, quo amicos tuos exornare potuiſti. Convertere ad
noſtros, nec hos multos. Malles tu quidem multos, ſed
meae verecundiae ſufficit vnus aut alter, ac potius vnus.
4 Is erit Voconius Romanus. Pater ei in equeſtri gradu
clarus, clarior vitricus, immo pater alius. nam huic
quoque nomini pietate ſucceſſit. Mater e primis citerio-
ris Hiſpaniae. Scis quod iudicium provinciae illius,
5 quanta ſit gravitas. Flamen proxime fuit. Hunc ego,
quum ſimul ſtuderemus, arcte familiariterque dilexi: ille
meus in vrbe, ille in ſeceſſu contubernalis: cum hoc
6 ſeria, cum hoc iocos miſcui. Quid enim aut illo fide-
lius amico, aut ſodale iucundius? Mira in ſermone,
7 mira etiam in ore ipſo vultuque ſuavitas. Ad hoc in-
genium excelſum, ſubtile, dulce, facile, eruditum in
cauſſis agendis. Epiſtolas quidem ſcribit, vt Muſas ipſas
8 Latine loqui credas. Amatur a me plurimum, nec ta-
men vincitur. Equidem iuvenis ſtatim iuveni, quan-
tum potui per aetatem, avidiſſime contuli, et nuper ab
optimo principe trium liberorum ei ius impetravi.
quod quamquam parce et cum delectu daret, mihi ta-
9 men, tanquam eligeret, indulſit. Haec beneficia mea
tueri nullo modo melius, quam vt augeam, poſſum,
praeſertim quum ipſe illa tam grate interpretetur, vt
10 dum priora accipit, poſteriora mereatur. Habes qua-
lis, quam probatus carusque ſit nobis. quem rogo, pro
ingenio,

XIII, 4 *iudicium provinciae*) Quam recte et ſalubriter de honeſtate, felicitate, officio, iudicent illius provinciae homines.

ingenio, pro fortuna tua exornes. In primis ama ho-
minem. nam licet tribuas ei quantum ampliſſimum
potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cuius
eſſe eum vſque in intimam familiaritatem capacem, quo
magis ſcires, breviter tibi ſtudia, mores, omnem denique
vitam eius expreſſi. Extenderem preces, niſi et tu ro- 11
gari diu nolles, et ego tota hac epiſtola feciſſem. Ro-
gat enim et quidem efficaciſſime, qui reddit cauſſas
rogandi. Vale.

XIV. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Centumvirales cauſſas ab adoleſcentulis profanatas queritur.

Verum opinaris: diſtringor centumviralibus cauſſis,
quae me exercent magis, quam delectant. Sunt
enim pleraeque parvae et exiles. raro incidit vel per-
ſonarum claritate vel negotii magnitudine inſignis.
Ad hoc, perpauci, cum quibus iuvet dicere: ceteri au- 2
daces, atque etiam magna ex parte adoleſcentuli obſcu-
ri ad declamandum huc tranſeunt, tam irreverenter et
temere, vt mihi Attilius noſter expreſſe dixiſſe videa-
tur, ſic in foro pueros a centumviralibus cauſſis auſpi-
cari, vt ab Homero in ſcholis. Nam hic quoque, vt
illic, primum coepit eſſe quod maximum eſt. At her- 3
cule ante memoriam meam, (ita maiores natu ſolent
dicere) ne nobiliſſimis quidem adoleſcentibus locus
erat,

XIV, 2 *ad declamandum*) * Perſuaſerat auctoritas I. F. Gronovii, ſummis viri meritis quaeſita, aliis vt *a declamando* mallent legere contra omnes Codices, quia ille eum putabat ſenſum, a declamationibus et ſchola ſtatim ad centumvirales cauſſas tranſire iuvenes, non ante in minoribus virium facere experimenta. Sed iam vidit Cortius, acumen ineſſe in Secundi verbis. Ante in ſcholis et vmbra declamabant adoleſcentes, nunc declamant, h. e. exercent ſe, et rudimenta dicendi ponunt in eo cauſſarum genere, ad quod non niſi exercitatos venire eos par fuerat.

expreſſe) ἐμφατικῶς, vt rem ipſam luculenter declararet.

3 (*ita maiores natu ſ. d.*) Hoc vult, Non diu eſt, vtor enim, vir iuvenis adhuc, ea formula,

erat, niſi aliquo conſulari producente: tanta veneratio-
4 ne pulcherrimum opus colebatur. Nunc, refractis pu-
doris et reverentiae clauſtris, omnia patent omnibus;
nec inducuntur, ſed irrumpunt. Sequuntur auditores
actoribus ſimiles, conducti et redemti: manceps conve-
nitur in media baſilica, vbi tam palam ſportulae, quam
in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mer-
5 cede tranſitur. Inde iam non inurbane Σοφοκλεῖς vo-
cantur: iisdem Latinum nomen impoſitum eſt laudi-
coeni: et tamen creſcit in dies foeditas vtraque lingua
6 notata. Heri duo nomenclatores mei, (habent ſane
aetatem

mula, qua vti ſolent ſenes, cum tempus non diu praeteritum, et res nuper demum in deterius mutatas indicare volunt.

4 *manceps conuenitur*) Lectio Codicis Medicei a Cortio prolata. *Manceps* eſt, qui pretio accepto negotium ſibi imponi paſſus eſt ab oratore, vt numis conducat ei laudatores et plauſores. Hic *manceps conuenitur in media baſilica.* Cum enim IV fere iudicia eodem tempore haberi in baſilica Iulia ſolerent (vid. ſupra 1, 18, 3); manceps in medio commodiſſime fungi poteſt munere ſuo, et tum ſuadere, vt huc vel illuc tranſeant homines ad ſuum locatorem ſcilicet, tum laudis plauſusque pretium illis repraeſentare. Quin ſi plurium forte idem manceps ſit, poteſt eos, qui in vno iudicio operam ipſi dedere, traducere ad alterum. Ceterum de illis laudationibus, quibus actio ſaepe ipſa interpellaretur, plura Quinctil. 11, 3, 121. 126. 131.

5 Σοφοκλεῖς) Ex hoc quidem loco non ſatis patet, quinam Σοφοκλεῖς, qui *Laudicoeni* dicti ſint, oratoresne, qui ad σοφῶς illud ſibi *acclamandum homines* per mancipes ſuos conducerent, et *laudes* ſuas *coenis* redimerent; an plauſores, qui σοφῶς clamarent *laudibusque* ferrent dicentes, vt *vocarentur* ad *coenam.* Poſteriores equidem intelligere mallem. Nimirum poſterior pars Σοφοκλεῦς ἀπὸ τοῦ καλεῖν hic derivatur, (a quo etiam ipſum κλέος eſt) *Laudicoeni* autem dicuntur ex adliteratione ad *Laodiceam*, quae *Laudicea* dicebatur, non minus *Lautumia* pro *Laotomia* etc. Ceterum verba adclamationum collegit Voſſ. de imitat. p. 41. vbi nempe de recitatione c. 7. ſq.

6 *nomenclatores*) Servos fuiſſe, qui occurrentium nomina dominis ſubiicerent, pervulgatum eſt. Humaniores et literatos fuiſſe, ex hoc ipſo illorum officio colligas. Ita fuiſſe veſtitos, vt etiam pro civibus haberi poſſent ab ignotis, vel ex hoc ipſo loco videtur intelligi. Quis enim ferret ſervum hominem, quem omnes talem ſciunt, immiſcere ſe togatis *etc.* Sen. de Clem. 1, 24. pr. Quid ſi verba parentheſi incluſa ita intelligamus. *Habent* nomenclatores *aetatem eorum*
oratorum

aetatem eorum, qui nuper togas ſumſerint) ternis denariis ad laudandum trahebantur. tanti conſtat, vt ſis diſertiſſimus. Hoc pretio quamlibet numeroſa ſubſellia implentur: hoc ingens corona colligitur: hoc infiniti clamores commoventur, quum *μεσόχορος* dedit
ſignum. Opus eſt enim ſigno apud non intelligentes, 7
ne audientes quidem. nam plerique non audiunt, nec
vlli magis laudant. Si quando tranſibis per baſilicam, 8
et voles ſcire, quomodo quisque dicat, nihil eſt, quod tribunal adſcendas, nihil, quod praebeas aurem: facilis divinatio. Scito eum peſſime dicere, qui laudabitur ma-
xime. Primus hunc audiendi morem induxit Largius 9
Licinius: hactenus tamen, vt auditores corrogaret. Ita certe ex Quintiliano, praeceptore meo, audiſſe memini.
narrabat ille, *Adſectabar Domitium Afrum, quum apud* 10
centumviros diceret graviter et lente, (hoc enim illi actionis genus erat) audiit ex proximo immodicum inſolitumque clamorem: admiratus reticuit: vbi ſilentium factum eſt, repetiit quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit: et
poſt ſilentium, coepit idem tertio. Noviſſime, quis diceret, 11
quaeſivit: reſponſum eſt, Licinius. Tum intermiſſa cauſſa,
Centumviri, *inquit*, hoc artificium periit. Quod alio- 12
qui

oratorum ad quos laudandos invitantur, vtpote *qui nuper togas ſumſerint?* vt ipſi ſervi nuper togam ſumſiſſe, h. e. quintum decimum annum aetatis ingreſſi intelligantur. De hoc tempore ſumendae togae Noriſium ad Cenot. Piſan. 2, 4 laudat Cortius.

μεσόχορος) Praecentor, qui medio in choro conſtitutus manu, nutu, voce, tempora et voces moderatur: Manceps nimirum in media baſilica intentus operis a ſe conductis. *Χορὸν οἰκεῖον καὶ συνᾴδοντα* hac in re laudat Luc. Rhet. praec. p. 321. m.

8 *tribunal adſcendas*) Locum gradu vno alteroque elevatiorem, in quo ſella praetoris, ac ſubſellia iudicum, proſcenium quaſi forenſis illius theatri, in quo actores ipſi verſantur.

9 *Largius Licinius*) Ventoſum hominem, et famam pecunia emere conantem, intelligas ex 3, 5, 17 vbi Plinii maioris Electa emere cupit.

Quintiliano) vid. Inſtitutt. Oratt. 5, 7, 7. et 6, 3, 42.

11. *hoc artificium periit*) Licinius efficere poteſt, vt ſibi plaudatur, fruſtra eſt vt aliquis bonis

dicendi

qui perire incipiebat, quum periiſſe Afro videretur; nunc vero prope funditus exſtinctum et everſum eſt. Pudet referre, quae, quam fracta pronuntiatione dicantur; quibus, quam teneris clamoribus excipiantur.
13 Plauſus tantum, ac potius ſola cymbala, et tympana illis canticis deſunt. Vlulatus quidem (neque enim alio vocabulo poteſt exprimi theatris quoque indecora lau-
14 datio) large ſuperſunt. Nos tamen adhuc et vtilitas amicorum, et ratio aetatis moratur, ac retinet. Veremur enim, ne forte non has indignitates reliquiſſe, ſed laborem refugiſſe videamur. Sumus tamen ſolito rariores: quod initium eſt gradatim deſinendi. Vale.

XV. C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Quomodo veteres, et novi coëmti agri placeant, interrogat.

Quo modo te veteres Marſi tui? quo modo emtio nova? placent agri, poſtquam tui facti ſunt? Rarum id quidem! NIHIL enim aeque gratum eſt ad-
2 eptis, quam concupiſcentibus. Me praedia materna parum commode tractant: delectant tamen, vt materna: alioqui longa patientia obcallui. Habent hunc finem aſſiduae querelae, quod queri pudet. Vale.

XVI.

dicendi artibus ad gloriam et famam contendat. Eſt indignatio ſimilis illi Martialis 9, 75 *Scinde leves calamos, et frange Thalia libellos, Si dare ſutori calceus iſta poteſt.* Sic virorum fortitudinem periiſſe dicebat ille poſt inventas bombardas.

12 *fracta pronunt.*) Molli et effeminata vel puerili, huc pertinent etiam *teneri* clamores, vt intelligamus plauſores pueros.

13 *Plauſus tantum*) Proprie dictus, qui fit comploſis manibus. Sed ne hunc quidem plane abeſſe, indicat illud *ac potius*, quod in optimis libris invenit Cortius, male ab aliis omiſſum.

illis canticis) Quintil. 11, 3, 57 *Quodcunque vitium magis tulerim, quam quo nunc maxime laboratur in cauſſis omnibus ſcholisque, cantandi: quod inutilius ſit an foedius, neſcio. Quid enim minus oratori convenit, quam modulatio ſcenica, et nonnunquam ebriorum aut comiſſantium licentiae ſimilis?*

14 *ratio aetatis*) quae nondum tribuit vacationem talium officiorum. vid. 3, 1, 10 ſqq.

XVI, 1

XVI. C. PLINIVS ANNIANO SVO S.

Monenti, vt codicillos Aciliani irritos faciat, non confirmatos teſtamento; reſpondet, voluntatem legantis ſibi pro lege eſſe.

Tu quidem pro cetera tua diligentia admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte inſtituit heredem, pro non ſcriptis habendos, quia non ſint confirmati teſtamento: quod ius ne mihi quidem ignotum 2
eſt, quum ſit iis etiam notum, qui nihil aliud ſciunt. Sed ego propriam quandam legem mihi dixi, vt defunctorum voluntates, etiamſi iure deficerent, quaſi perfectas tuerer. Conſtat autem, codicillos iſtos Aciliani manu ſcriptos. Licet ergo non ſint confirmati teſta- 3
mento, a me tamen, vt confirmati, obſervabuntur; praeſertim quum delatori locus non ſit. Nam ſi verendum 4
eſſet, ne, quod ego dediſſem, populus eriperet, cunctatior fortaſſe et cautior eſſe deberem: quum vero liceat heredi donare, quod in hereditate ſubſedit, nihil eſt, quod obſtet illi meae legi, cui publicae leges non repugnant. Vale.

XVII. C. PLINIVS GALLO SVO S.

Deſcriptio villae Laurentinae.

Miraris, cur me Laurentinum, vel, ſi ita mavis, Laurens meum tantopere delectet. Deſines mirari,

XVI, 1 *pro cetera tua dilig.*) Vt 3, 8, 1 *Facis pro cetera reverentia.*

2 *qui nihil aliud ſciunt*) Qui plane alioqui iuris imperiti ſunt, ii non ignorant codicillos teſtamento quidem anteriores, teſtamento non confirmatos; pro non ſcriptis habendos.

3 *delatori*) Qui cauſſari queat, legatum illud publico inferendum, tanquam caducum, vt adeo, tacente etiam Plinio et Codicillos non improbante, tamen legatum ad illos non perveniat, quibus teſtator deſtinarat.

4 *in hered. ſubſedit*) Recte iſta interpretantur ex noſtro 4, 12, 2 et l. 76 *π*. §. 1 et ad Leg. Falcid. Nimirum *ſubſidit*, quidquid apud heredem remanet, cum ex teſtamento tribuendum alii fuiſſet.

XVII. Ad hanc epiſtolam, itemque ad alteram 5, 6. vbi Tuſcos

quum cognoveris gratiam villae, opportunitatem loci,
2 littoris ſpatium. Decem et ſeptem millibus paſſuum ab

eos ſuos deſcribit Plinius, in vniverſum praefandum aliquid hic videtur, ne cui forte in magnae cuiusdam negligentiae ſuſpicionem veniamus, et parum vſi temporum felicitate ad declarandum ſcriptorem elegantiſſimum videamur. Edidit I. F. Felibenius deſcriptionem vtriusque villae architectonicam, in qua verba Plinii Latine Galliceque propoſita tum animadverſionibus quibusdam, tum praeſertim formis aeri inciſis explicare ſtuderet. (*Les Plans & deſcriptions de deux des plus belles maiſons de campagne de Pline le Conſul*, tum alias, tum *Lond.* 1707. 12 apud *Dan. Mortier.*) Laudandum ſtudium viri, et elegantia ingenioſa; ſed cui non reſpondit eventus, qui antiquitatis amantes iuvare poſſit. Ille enim plerorumque gentis ſuae interpretum morem ſecutus, non hoc egiſſe videtur, vt, quales villae Secundi fuerint, ipſius opera intelligeremus; ſed vt oſtenderet, quomodo aliquis aedificare villam poſſit, quae quidem hodiernis eruditisque Gallorum ingeniis placeat, in qua idem circiter numerus membrorum ſit, qui fuit in Laurentino, vel in Tuſcis. Quoties igitur commode potuit ſitus et connexio membrorum indicata Plinio ſervari, id factum eſt: ceterum pluribus in locis aperte contradictum domino. Non multo, ad antiquitatis quidem lucem, felicior fuit longe ſplendidioris licet, et pro magnificentia et copiis Britanniae elaborati operis auctor Robertus Caſtellus, qui villas veterum dedit patrio ſermone illuſtratas (*the villa's of the Ancients illuſtrated Lond.* 1728. f. Alph. 1 pl. 12 ch. max. qualis ad Geographicas chartas adhiberi ſolet, cum XI eius modi imaginibus aeri inciſis). Huic facile fuit ſcilicet inventis Felibenii addere quaedam, quibus vel propius ad Plinii mentem accederet, vel magnificentiam operum a ſe deſignatorum augeret. Quod ſi coecus antiquitatis amor me teneret, arriperem illud opus, et magnitudinem Romanam apud parum cautos inde augerem. Verum non eſt candoris noſtri diſſimulare, nimis multa et hic eſſe a mente Plinii ita aliena, vt ſi quis Deus illum ab inferis excitatum in talem villam immitteret, vel formam certe Caſtellianam oſtenderet, videatur ille quidem probaturus magno opere vel opus vel formam operis, forte etiam his quae vnquam vidiſſet in illo genere praelaturus: ceterum ſuum Laurens, ſuos Tuſcos minime ibi deprehenſurum exiſtimo, ſed admiraturum non minus, quam lecto Platonis dialogo admiratum ferunt Socratem, *eos referri ſermones ſuos, de quibus in mentem nunquam ſibi veniſſet:* (vid. Diog. Laërt. 3, 35.) Non eſſet difficile per ſingula ire, et oſtendere, quibus in locis Plinium relinquat nunc Felibenius nunc Caſtellus, plerumque vterque: poſſet etiam ſpeciminibus quibuſdam declarari, quam parum vterque ſcriptor linguam ipſam et ſermonem Plinii intelligat: ſed cum hoc exiguam vtilitatem

ab vrbe ſeceſſit: vt peractis, quae agenda fuerint, ſalvo iam et compoſito die, poſſis ibi manere. Aditur non

E 3 vna

litatem habeat, prioris autem generis cenſura niſi comparatis libris et tabulis auctorum intelligi commode non poſſit; id quod oppido paucorum eſſe ſentio: ſatis fuerit ad ea provocare, quae de hoc genere tum in Actis Eruditorum Lipſ. an. 1731 p. 111, tum ad ornithonem Varronis de re ruſt. 3, 5, 9 ſq. diſputata nobis ſunt.

Multo laetiora Secundo noſtro et antiquitatis amatoribus exſpectare iubebat (et forte nec dum plane ſpes illa decollavit) Io. Maria Lanciſius in phyſiologicis animadverſionibus in Plinianam villam nuper in Laurentino detectam, editis primum Rom. 1714. f. recuſis deinde Tom. II. opp. p. 335 ſqq. vbi cum de novis a mari aggeſtionibus et plantis ibi ſuborientibus agat, haec etiam habet §. 6 p. 338 ſq. „Ne cui „vero ſuſpicio forte oboriatur, „Villaene Plinianae, an alterius „ſint aedium reliquiae, quas iſtic „paullo ante detectas et lapide „quadrato ſ. reticulato, vt aiunt, „opere ſtructas cernimus; ipſa „certe loci diſtantia ab eodem „Plinio indicata cum ab vrbe, „tum ab Oſtienſi colonia, atque „a proximo vico, quem *Piaſtra* „hodie appellant, ac praeſertim „trium atriorum, totidemque „porticuum et arearum, nec non „duarum turrium ad propugnaculum villae; cubiculorum item „numerus adſpectusque, omnem „plane dubitationem abſtergunt. „Tuum itaque erit, vir Nobiliſſime, (*Adloquitur Marcellum Sacchettum Hieroſolymitani Ordinis apud Clementem XI P. M. Oratorem) „vt ad eius rei fidem, „(quippe qui Architecturae per „te ipſum peritiſſimus haberis) „Ichnographiam, et prae cunctis „interiorem tam per longitudinem, quam per latitudinem „eiuſdem aedificii formam cum „pavimentis opere pleriſque locis muſivo, et Numidico aut „Alexandrino marmore ſtratis; „parietibuſque vario cruſtarum „genere diſtinctis, atque ornatis „quam citiſſime delineandam ſuſcipias, aerique inciſam publici „iuris facias. Ita enim quam villam e tenebris, in quibus tam „diu ſepulta iacuerat, eruiſti, in „ſempiternam hominum lucem, „tanquam priſcae munditiae pariter ac frugalitatis imaginem, „editis tabulis proferes. Quid? „quod magni ad honorem noſtrum, qui Romani ſumus, intereſſe videtur, Plinium in vrbe Conſulem ab omni mendacii „nota vindicare; vt nimirum „vera et facta, non ficta et fabulis ſimilia literis mandaſſe putetur.

Hanc ſi deſcriptionem haberemus, facile carerent, Philologi quidem, Felibenii Caſtellique elegantiis, eaſque hodiernae architecturae ſtudioſis lubentes permitterent: vel potius tum Caſtelli opem implorarent, vt ex veris Laurentini veſtigiis aliquid excitet non dignum modo Conſule, ſed ad antiquitatis rationem adcommodatum. vid. Fabrett. Inſcr. antt. p. 732. de ſitu villae Laurentinae contra Holſten. Iſta dum ſcribo, perfertur ad me titulus

vna via: nam et Laurentina et Oſtienſis eodem ferunt,
ſed Laurentina a quartodecimo lapide, Oſtienſis ab vn-
decimo relinquenda eſt. Vtrinque excipit iter aliqua
ex parte arenoſum, iunctis paullo gravius et longius,
3 equo breve et molle. Varia hinc atque inde facies.
Nam modo occurrentibus ſilvis via coarctatur, modo
latiſſimis pratis diffunditur et pateſcit. Multi greges
ovium, multa ibi equorum boumque armenta: quae
montibus hieme depulſa, herbis et tepore verno niteſ-
4 cunt. Villa vſibus capax, non ſumtuoſa tutela, cuius
in prima parte atrium frugi, nec tamen ſordidum: de-
inde porticus, in D literae ſimilitudine circumactae:
quibus

tulus libri Gallici, *Delices de la maiſon de Toſcane, & de la maiſon de Laurentin par Parfait* 12. Pertinet ille haud dubie ad villas Plinii: ſed vtrum habeat aliquid a Felibenii Caſtellique inventis diverſum, arbitrari non licet. vid. ad 5, 6, 1. Adriani Caeſaris villam in Tiburtino per molium et ſubſtructionum reliquias diligenter perſecutus eſt Franc. Continus: quod opus conferre cum noſtro operae pretium videtur. Editum Rom. 1658. ch. max.

2 *ſalvo iam — die*) Sicut *periit dies*, quo nihil actum eſt honeſti negotii, quo vel ipſi meliores facti ſumus vel alii: ita *ſalvus* eſt dies, quo functi ſumus officio etc. Idem *compoſitus* eſt, h. e. ordinatus, in ſua officia diſtributus, et rebus agendis adhibitus, vt quod ſupereſt curando corpori dare vir gravis, nemine improbante, poſſit.

iunctis paullo gravius) Ita legendum pro *iumentis* auctoritate optimorum librorum. Nimirum *iuncta* ſunt animalia ad currum adiuncta, vid. Scheffer. de re vehic. 1, 12 p. 144 et 2, 17 p. 258. his propter rotarum attritum iter paullo procedit difficilius.

3 *occurrentibus*) forte leg. *concurrentibus.*

depulſa) i. e. montium obiectu excluſa.

niteſcunt) Quod ſalubritatis indicium eſt. Vid. ad illud Caton. R. R. 1, 2 *Vicini quo pacto niteant: in bona regione bene nitere oportebit.*

4 *non ſumtuoſa tutela*) Nam eodem Catone iudice 1, 6 *idem ager quod homo quamvis quaeſtuoſus ſiet, ſi ſumtuoſus erit, relinquitur non multum. Tutela* hic ſpeciatim ad *ſarta tecta* aedificii et villae pertinet. Alias latius patet. Sic Colum. 7, 1, 2 *Tutelae exiguae animal aſinus*, in quem ſcilicet non multum ſit curae vel cibi impendendum. *Tueri* eo, quo hic opus eſt, intellectu poſuit noſter Paneg. 51, 1.

in D literae ſimilitudine) Sic optimi libri apud Cortium. O, quam praeferunt editi, et ſequuntur

quibus parvula, ſed feſtiva, area includitur.. egregium hae adverſum tempeſtates receptaculum: nam ſpecularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Eſt contra medias cavaedium hilare: mox tricli- 5
nium ſatis pulchrum, quod in littus excurrit: ac ſi quando Africo mare impulſum eſt, fractis iam et noviſſimis fluctibus leviter adluitur. Vndique valvas, aut feneſtras non minores valvis habet: atque ita a lateribus et a fronte quaſi tria maria proſpectat. a tergo cavaedium, porticum, aream; porticum rurſus, mox atrium, ſilvas et longinquos reſpicit montes. Huius a 6
laeva retractius paullo cubiculum eſt amplum: deinde aliud minus, quod altera feneſtra admittit orientem, occi-

E 4

quuntur Felibenius atque Caſtellus, ex ea etiam ratione, nec iniuria puto, reiicit Cortius, quod non opus habebat Plinius, ſi hanc voluit, ad literam confugere, ſed *circulum, orbemve* nominare potuit. Ex eadem etiam ratione Δ ſ. delta vocare opus non fuit, cum trianguli aequilateri appellatio ſit familiaris adeo. Forma D apta ad porticus quam quae maxime, quod vel theatra loquuntur, quorum eadem figura eſt. Aliam literam non habent Latini, quae huc conveniat; cum *aream includere porticus* dicantur.

ſpecularibus) Cruſtis ſ. laminis a ſpeculari lapide, de quo Plin. 36, 22 ſ. 45. Martial. 8, 14

Hibernis obiecta notis ſpecularia puros.
Admittunt ſoles et ſine faece diem.

5 *cavaedium hilare*) id eſt lucidum. Lucian. de domo pr. οἶκον vocat φωτὶ φαιδρότατον.

feneſtras non minores valvis) *Feneſtras* eſſe ipſa foramina et hiatum, quo continuus paries disiungitur, notum eſt: *valvas* autem ſuſpenſas e cardinibus tabulas binas, quae intus veluti feneſtram aperiant, efficiantque adeo feneſtram valvatam. *Feneſtras non minores valvis* itaque interpreteris vel ſimpliciter foramina aeque magna atque ea ſunt, quae valvis alias muniri ſolent; vel foramina ſpeculari lapide munita. Etiam deinde ſ. 20 *valvae* et *feneſtrae* diſtinguuntur. *Feneſtrae* itaque videntur oppoſitae locis, vnde neque ventus neque vapor metueretur; valvae his, vbi excludendi eſſent. Interim *feneſtras* etiam ſimpliciter dici, quae tamen aperiri vel claudi poſſunt, apparet ex ſ. 22. Itaque poſſint etiam ſimpliciter *feneſtrae* intelligi, quae lucis admittendae cauſſa factae ſunt, *valvae, fores* ſ. ianuae, quae ad pavimentum vſque deſcendunt.

a tergo cavaedium) Eodem ordine quaſi retrogreditur, quo ingreſſus fuerat, quod imaginandi facultatem iuvat.

6 *occiden-*

occidentem altera retinet. Haec et ſubiacens mare
7 longius quidem, ſed ſecurius intuetur. Huius cubiculi
et triclinii illius obiectu includitur angulus, qui puriſſi-
mum ſolem continet et accendit. Hoc hibernaculum,
hoc etiam gymnaſium meorum eſt. Ibi omnes ſilent
venti, exceptis qui nubilum inducunt, et ſerenum ante,
8 quam vſum loci, eripiunt. Adnectitur angulo cubicu-
lum in apſida curvatum, quod ambitum ſolis feneſtris
omnibus ſequitur. Parieti eius, in bibliothecae ſpeciem
armarium inſertum eſt, quod non legendos libros, ſed
9 lectitandos capit. Adhaeret dormitorium membrum,
tranſitu interiacente, qui, ſuſpenſus et tabulatus, con-
ceptum vaporem ſalubri temperamento huc illucque
digerit et miniſtrat. Reliqua pars lateris huius ſervo-
rum libertorumque vſibus detinetur, plerisque tam
10 mundis, vt accipere hoſpites poſſint. Ex alio latere
cubi-

6 occidentem retinet) Sol ex eo videri poteſt, donec plane occiderit.

longius quidem) magis e longinquo, quia retractius eſt quam contiguum triclinium.

7 continet et accendit) Speculi concavi inſtar excipit radios ſolis et reflexione mutua diſſipari non patitur, ſed in vnum locum cogit.

8 in apſida curvatum) De fornice, pro lacunari impoſito non ita locutus eſſet Plinius. Quin, res ipſa loquitur, parietem vnum cubiculi non recta linea procurriſſe, ſed ſegmentum circuli effeciſſe inſtar *apſidis* (*abſida* mavult Gronovius) h. e. canthi in rota, vt eo pluribus coeli partibus ſuam cuique feneſtram eo commodius obverteret. Media v. g. illius lateris feneſtra in ipſum meridiem fuit directa, ſiniſtima orientem ſolem excepit, dextima occidentem, interiectas autem plagas ſive horas intermediae.

9 ſuſpenſus ac tabulatus) *Suſpenſus* tranſitus ab vno membro domus ad alterum pontis inſtar porrectus, ſolum, niſi columellis forte et pilis ſubiectis, non contingat. Hunc vocis eius intellectum tum ad Fabrum tum alias ſatis illuſtratum dedimus. *Tabulatus* porro fuit h. e. ligneus, qui proinde conciperet facile vaporem, quem deinde, prout facto opus eſſet, in altervtrum membrum admittere, vel excludere inde facile erat.

plerisque tam mundis) Syneſi conſueta intelliguntur ſub *reliqua parte* cubicula vel membra, quorum ita pleraque ſunt munda et libera ſordibus, vt nec pudor ſit, hoſpitem in iis collocare.

10 vel

cubiculum eſt politiſſimum, deinde vel cubiculum grande, vel modica coenatio, quae plurimo ſole, plurimo mari lucet. poſt hanc cubiculum cum procoetone, altitudine aeſtivum, munimentis hibernum. eſt enim ſubductum omnibus ventis: huic cubiculo aliud, et procoeton, communi pariete iunguntur. Inde balinei cel- 11
la frigidaria ſpatioſa et effuſa, cuius in contrariis parietibus duo baptiſteria, velut eiecta, ſinuantur, abunde capacia, ſi innare in proximo cogites. Adiacet vnctorium, hypocauſton, adiacet propnigeon balinei: mox duae cellae, magis elegantes, quam ſumtuoſae. cohaeret calida piſcina mirifice, ex qua natantes mare adſpiciunt. Nec procul ſphaeriſterium, quod calidiſſimo ſoli, incli- 12
nato iam die, occurrit. hinc turris erigitur, ſub qua diaetae duae; totidem in ipſa. praeterea coenatio, quae latiſſimum mare, longiſſimum littus, amoeniſſimas villas proſpicit. Eſt et alia turris: in hac cubiculum, in 13

10 *vel cubiculum grande*) Modus huius membri is eſt, vt vel pro cubiculo grandi haberi poſſit, vel pro modico triclinio.

mari lucet) Non puto a mari ſplendere[illegible]d ob id ipſum, quia mari opp[illegible]eſt, non interceptis radiis nec impedito proſpectu, illuſtrem eſſe hanc coenationem. Non ignoro tamen ἅλα μαρμαρέην, et ipſum *marmor* apud Poëtas celebrari: nec abſorberi radios omnes, ſed multos, vt a ſpeculo, reflecti.

altitudine aeſtivum) Vtrum hoc vult altum eſſe cubiculum ita vt inter lacunar atque pavimentum ſpatii multum pateret, quae res liberiorem reſpirandi facultatem praebet; an *altum* intelligit *profundum*, et cellae inſtar depreſſum, quae res et ipſa frigus conciliat?

11 *velut eiecta*) eminentia extra regulam parietis, quae *proiecta* alias vocantur vel *proiecturae*.

vnctorium, hypocauſtum) Sic incidere viſum eſt. Neque enim in ipſo *hypocauſto* ſ. *caldaria cella* vnxiſſe videntur, vt *vnctorium hypocauſtum* dici poſſit; ſed in *tepidaria*, quae ob id ipſum *vnctorium* vel, vt alii habent, *vnctuarium* vocatur. Vid. qui de balneis egerunt v. g. Salmaſ. ad Vopiſci Carinum c. 17, qui Luciani praeſertim Balneo vtitur, tum Fabricium ad Sexti Empir. Hyp. 1, 110 p. 30.

12 *turris erigitur*) Cum reliqua membra villae vna tantum contignatione vel fornicatione conſtent, hic eminet δίστεγος aedificatio, inſtar *Papilionum*, quibus diſtinguuntur hodie humiliora

quo ſol naſcitur conditurque: lata poſt apotheca et
horreum. ſub hoc triclinium, quod turbati maris non
niſi fragorem et ſonum patitur, eumque iam languidum
ac deſinentem; hortum et geſtationem videt, qua hor-
14 tus includitur. Geſtatio buxo, aut rore marino, vbi
deficit buxus, ambitur. nam buxus, qua parte defendi-
tur tectis, abunde viret; aperto coelo apertoque ven-
to, et, quamquam longinqua adſpergine maris, inareſ-
15 cit. Adiacet geſtationi interiore circuitu vinea tenera
et vmbroſa, nudisque etiam pedibus mollis et cedens.
Hortum morus et ficus frequens veſtit: quarum arbo-
rum illa vel maxime ferax eſt terra, malignior ceteris.
Hac non deteriore, quam maris facie, coenatio remota
a mari fruitur. Cingitur diaetis duabus a tergo, quarum
feneſtris ſubiacet veſtibulum villae, et hortus alius, pin-
16 guior et ruſticus. Hinc cryptoporticus, prope publici
operis, extenditur. Vtrinque feneſtrae, a mari plures,
ab horto ſingulae, et alternis pauciores. Hae, quum ſe-
renus dies et immotus, omnes; quum hinc vel inde
ventus inquietus, qua venti quieſcunt, ſine iniuria pa-
tent.

miliora membra. Haec *turris* videtur.

15 *nudisque etiam pedibus*) Terra ipſa non ſcrupoſa aut duris glebis aſpera ſed pura, putris, pulla (nam hoc etiam nomine teneram et quaſi puellam notari ad ruſticos obſervavimus) facile etiam pedi nudo cedens: tum vinea ipſa iuvenis, quae nec nudas nodoſasque radices oſtendat, neque eminentibus et impedientibus viam duris ſarmentis pollicibusque antiquis tibias ac ſuras inambulantium ſtringat et vulneret. Sic *vinea* quorundam, quam *vineae* ſubſtituunt, nihil opus eſt.

16 *et alternis pauciores*) Verſus mare crebriores denſioresque ſunt feneſtrae, ſed verſus hortum binis reſpondent ſingulae, et alternis, omiſſa vna, reſpondet v. g. ſecundae feneſtrae mari oppoſitae prima in hortum patens, quartae ſecunda, tertia ſextae etc. *Scilicet *alternis* legendum eſt, non *altius*, quod ex illo, quo modo corruptum ſit, patet iis, qui norunt, perpetuo fere ſyllabam *ter* in MSS. exprimi apice ad t appoſito; qui cum eſſet tenuior, pro puncto ſequenti literae impoſito habitus eſt: porro *ius* et *nis* in MSS. nulla nota diſtingui, tralaticium eſt.

20 *dein-*

tent. Ante cryptoporticum xyſtus violis odoratus. Te- 17
porem ſolis infuſi repercuſſu cryptoporticus auget, quae vt tenet ſolem, ſic aquilonem inhibet ſubmovetque: quantumque caloris ante, tantum retro frigoris. ſimiliter Africum ſiſtit, atque ita diverſiſſimos ventos, alium alio a latere, frangit et finit. Haec iucunditas eius hie- 18
me, maior aeſtate. Nam ante meridiem, xyſtum, poſt meridiem geſtationes hortique proximam partem vmbra ſua temperat: quae, vt dies crevit decrevitque, modo brevior, modo longior hac vel illac cadit. Ipſa vero 19
cryptoporticus tunc maxime caret ſole, quum ardentiſſimus culmini eius inſiſtit. Ad hoc patentibus feneſtris favonios accipit transmittitque: nec vnquam aëre pigro et manente ingraveſcit. In capite xyſti deinceps 20
cryptoporticus, horti diaeta eſt, amores mei; re vera amores: ipſe poſui. In hac heliocaminus quidem, alia xyſtum, alia mare, vtraque ſolem, cubiculum autem valvis, cryptoporticum feneſtra proſpicit. Qua mare 21
contra parietem medium, zotheca perquam eleganter recedit: quae ſpecularibus et velis obductis reductisque modo adiicitur cubiculo, modo aufertur. Lectum et duas cathedras capit: a pedibus mare, a tergo villae, a capite ſilvae: tot facies locorum totidem fene-

ſtris

20 *deinceps cryptoporticus*) *Xyſtus* et *cryptoporticus* iuxta procurrunt h. e. paralleli ſunt, quod colligo ex ſ. 17. igitur quod eſt in capite xyſti, etiam eſt in capite cryptoporticus deinceps poſitae.

valvis—feneſtra) Vid. ad ſ. 5.

21 *Qua mare*) Refertur ad ſuperiora *alia xyſtum*, *alia mare*. Plenum itaque fuerit, *qua parte mare proſpicit*.

zotheca) Eruditorum de hoc loco et hac voce diſputationes exhibet Cortius. Nobis illud ſatis eſt, *zothecam* eſſe a libris optimis, et ſignificare nidum quendam amoeniorem, maiori cubiculo adiunctum, in quo quis incluſus legere, ſcribere, commentari poſſit. *Cabinetum* hodiernae linguae vocant deflexumne a *cavena?* de qua Voſſ. de vitiis ſerm. 3, 3 extr. certe vtrumque a *cavis* animalium, ſicut *zothecam* fuiſſe cellulam ſaginandis animalibus deſtinatam obſervat Salmaſ. ad Solin. p. 850 ſq.

22 *An-*

22 ſtris et diſtinguit et miſcet. Iunctum eſt cubiculum
noctis et ſomni. non illud voces ſervulorum, non ma-
ris murmur, non tempeſtatum motus, non fulgurum
lumen, ac ne diem quidem ſentit, niſi feneſtris apertis.
Tam alti abditique ſecreti illa ratio, quod interiacens
andron parietem cubiculi hortique diſtinguit, atque ita
23 omnem ſonum media inanitate conſumit. Applicitum
eſt cubiculo hypocauſtum perexiguum, quod anguſta
feneſtra ſuppoſitum calorem, vt ratio exigit, aut effun-
dit aut retinet. Procoeton inde et cubiculum porrigi-
tur in ſolem: quem orientem ſtatim exceptum vltra
24 meridiem, obliquum quidem, ſed tamen ſervat. In
hanc ego diaetam quum me recipio, abeſſe mihi etiam
a villa mea videor, magnamque eius voluptatem, prae-
cipue Saturnalibus, capio, quum reliqua pars tecti, li-
centia dierum, feſtisque clamoribus perſonat. Nam
nec ipſe meorum luſibus, nec illi ſtudiis meis obſtre-
25 punt. Haec vtilitas, haec amoenitas deficitur aqua ſa-
lienti, ſed puteos, ac potius fontes habet. ſunt enim
in ſummo. Et omnino littoris illius mira natura: quo-
cunque loco moveris humum, obvius et paratus hu-
mor occurrit, isque ſincerus ac ne leviter quidem tan-
26 ta maris vicinitate ſalſus. Suggerunt affatim ligna pro-
ximae ſilvae: ceteras copias Oſtienſis colonia mini-
ſtrat. Frugi quidem homini ſufficit etiam vicus, quem
vna villa diſcernit: in hoc balinea meritoria tria: ma-
gna commoditas, ſi forte balineum domi vel ſubitus ad-
ventus,

22 *Andron*) Iam adnotarunt Catanaeus et Cellarius ex Vitruv. 6, 10 ἀνδρῶνα aliud Graecis ſignificare, aliud Latinis. Illis enim eſt convivium aut conventus virorum; his interiectus inter duos parietes, inter aulas duas, tranſitus et iter, μεσαύλιον: et notat Caelius Rhodig. 27, 24 etiam a civibus ſuis *Andrones* vel *Andronellas* vocari angiportus transverſos, quibus commeatur inter duas plateas maiores. Haec ſignificatio oppido huc convenit.

25 *ſunt enim in ſummo*) Et ob id ipſum, quod non depreſſis demum foveis adfluunt, ſed in ſummo emicant, pro *fontibus* potius quam pro *puteis* habendi.

ventus, vel brevior mora calefacere diſſuadeat. Littus 27
ornant varietate gratiſſima, nunc continua, nunc inter-
miſſa tecta villarum, quae praeſtent multarum vrbium
faciem, ſive mari, ſive ipſo littore vtare. quod non-
nunquam longa tranquillitas mollit; ſaepius frequens
et contrarius fluctus indurat. Mare non ſane pretioſis 28
piſcibus abundat: ſoleas tamen et ſquillas optimas ſub-
gerit. Villa vero noſtra etiam mediterraneas copias
praeſtat, lac in primis. nam illuc e paſcuis pecora con-
veniunt, ſi quando aquam vmbramque ſectantur. Iu- 29
ſtisne de cauſſis eum tibi videor incolere, inhabitare, di-
ligere ſeceſſum? quem tu, nimis vrbanus es, niſi con-
cupiſcis: atque vtinam concupiſcas! vt tot tantisque
dotibus villulae noſtrae maxima commendatio ex tuo
contubernio accedat. Vale.

XVIII. C. PLINIVS MAVRICO SVO S.

Promittit, ſe fratris illius filiis praeceptorem electurum eſſe.

Quid a te iucundius mihi potuit iniungi, quam vt
praeceptorem fratris tui liberis quaererem? Nam
beneficio tuo in ſcholam redeo: illam dulciſſimam ae-
tatem quaſi reſumo. Sedeo inter iuvenes, vt ſolebam:
atque etiam experior, quantum apud illos auctoritatis
ex ſtudiis habeam. Nam proxime frequenti auditorio 2
inter ſe coram multis ordinis noſtri clare loquebantur:
intravi, conticuerunt. Quod non referrem, niſi ad il-
lorum magis laudem, quam ad meam, pertineret: ac
niſi ſperare te vellem, poſſe fratris tui filios probe diſ-
cere.

XVIII, 2 *coram multis—loquebatur*) Ita ex bonis libris Cortius. Honos Plinio ſilentio habitus a iuvenibus, qui cum maxime aliis Senatoriis praeſentibus nullo pudore *clare loquebantur*: *loquebantur*, inquam, non *iocabantur*, quod cum *clare* non bene convenit: et maior honos, clare loqui deſinere, quam iocari.

probe diſcere) vt in commilitio iuvenum proborum et pudoris eximii.

3 cere. Quod ſupereſt, quum omnes, qui profitentur,
audiero, quid de quoque ſentiam, ſcribam: efficiam-
que, quantum tamen epiſtola conſequi potero, vt ipſe
4 omnes audiſſe videaris. Debeo enim tibi, debeo me-
moriae fratris tui hanc fidem, hoc ſtudium, praeſertim
ſuper tanta re. Nam quid magis intereſt veſtra, quam
vt liberi (dicerem tui, niſi nunc illos magis amares) di-
gni illo patre, te patruo reperiantur? Quam curam mi-
5 hi, etiam ſi non mandaſſes, vindicaſſem. Nec ignoro
ſuſcipiendas offenſas in eligendo praeceptore: ſed opor-
tet me non modo offenſas, verum etiam ſimultates pro
fratris tui filiis tam aequo animo ſubire, quam paren-
tes pro ſuis. Vale.

XIX. C. PLINIVS CEREALI SVO S.

Hortanti, vt actionem quandam recitet, productis dubitandi rationibus, rem curatius expendendam proponit.

Hortaris, vt orationem amicis pluribus recitem. Fa-
ciam, quia hortaris: quamvis vehementer addu-
2 bitem. Neque enim me praeterit, actiones, quae re-
citantur, impetum omnem caloremque ac prope no-
men ſuum perdere, vt quas ſoleant commendare ſimul
et accendere iudicum conſeſſus, celebritas advocatorum,
exſpectatio eventus, fama non vnius actoris, deductum-
que in partes audientium ſtudium: ad hoc dicentis ge-
ſtus, inceſſus, diſcurſus etiam, omnibusque motibus
animi

4 *magis amares*) Vix ſufficit illa tuorum appellatio exprimendo ſtudio quo nunc illos proſequeris, qui et tui fratres ſint, et ſuo patre deſtituti.

XIX, 2 *vt quas ſoleant*) Non inepte refertur ad ipſas actiones, et eſt in omnibus editis. Cortius praetulit ex Cod. Mediceo *quae*, vt reſpiciat ad *impetum, calorem, nomen.*

diſcurſus) Hunc tamen et rariſſimum eſſe debere, et non niſi ſumma quadam opportunitate moderate adhiberi, ſuadent iſta Quintiliani, magiſtri optimi 11, 3, 126 p. 1026 *Procurſio opportuna, brevis, moderata, rara. Conveniens etiam ambulatio quaedam, propter immodicas laudationum moras; quamquam Cicero* (Orat. c. 18) *rarum inceſſum neque ita longum*

animi conſentaneus vigor corporis. Vnde accidit, vt 3
hi, qui ſedentes agunt, quamvis illis maxima ex parte
ſuperſint eadem illa, quae ſtantibus, tamen hoc quod
ſedent, quaſi debilitentur et deprimantur. Recitan- 4
tium vero praecipua pronuntiationis adiumenta, oculi,
manus praepediuntur: quo minus mirum eſt, ſi audito-
rum intentio langueſcit, nullis extrinſecus aut blandi-
mentis capta aut aculeis excitata. His accedit, quod 5
oratio, de qua loquor, pugnax et contentioſa eſt. Por-
ro ita natura comparatum eſt, vt ea quae ſcripſimus
cum labore; cum labore etiam audiri putemus. Et 6
ſane quotusquisque tam rectus auditor, quem non po-
tius dulcia haec et ſonantia, quam auſtera et preſſa, de-
lectent? Eſt quidem omnino turpis iſta diſcordia: eſt
tamen; quod plerumque evenit, vt aliud auditores,
aliud iudices exigant: quum alioqui praecipue auditor
iis adfici debeat, quibus idem ſi foret iudex, maxime
permoveretur. Poteſt tamen fieri, vt quamquam in 7
his difficultatibus libro iſti novitas lenocinetur. novi-
tas apud noſtros: apud Graecos enim eſt quiddam,
quamvis ex diverſo, non tamen omnino diſſimile.
Nam, vt illis erat moris, leges, quas vt contrarias prio- 8
ribus legibus arguebant, aliarum collatione convince-
re; ita nobis, ineſſe repetundarum legi, quod poſtu-
laremus, cum hac ipſa lege, tum aliis colligendum fuit.
quod nequaquam blandum auribus imperitorum, tan-
to maiorem apud doctos habere gratiam debet, quanto
minorem

longum probat. Diſcurſare vero, et quod Domitius Afer de Surio Manlio dixit, ſatagere, *ineptiſſimum: vrbaneque Flavius Virginius interrogavit de quodam ſuo antiſophiſta*, Quot millia paſſuum declamaſſet?

4 *oculi, manus praeped.*) Illi ad librum reſpicientes, hae tenentes eum et evolventes.

6 *auſtera et preſſa*) Vel ex ipſa oppoſitione intelligitur, *auſtera* eſſe, quae ſententiam adverſario moleſtam, verbis rem ipſam ſignantibus ſimpliciter et ſine ambagibus explicent: *preſſa*, quae nihil, quod non ad rem pertineat, nihil, quod mitiget aſperitatem, adiiciant.

8 *leges, quas vt contrarias*)
Hinc

9 minorem apud indoctos habet. Nos autem, ſi placuerit, recitare, adhibituri ſumus eruditiſſimum quemque. Sed plane adhuc, an ſit recitandum, examina tecum, omnesque, quos ego movi, in vtraque parte calculos pone, idque elige, in quo vicerit ratio. a te enim ratio exigetur, nos excuſabit obſequium. Vale.

XX. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Regulum tribus iucundis exemplis, vt teſtamentorum inſidiatorem et iniuſtum heredem, deſcribit.

Aſſem para, et accipe auream fabulam: fabulas immo. nam me priorum nova admonuit: nec re-
2 fert, a qua potiſſimum incipiam. Verania Piſonis graviter iacebat. (huius dico Piſonis, quem Galba adoptavit) ad hanc Regulus venit. Primum impudentiam hominis, qui venerit ad aegram, cuius marito inimiciſ-
3 ſimus, ipſi inviſiſſimus fuerat. Eſto, ſi venit tantum: at ille etiam proximus toro ſedit: *quo die, qua hora nata eſſet?* interrogavit: vbi audivit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agitat digitos, computat, nihil, niſi vt diu miſeram exſpectatione ſuſpendat.
4 *Habes*, inquit, *climactericum tempus, ſed evades. quod vt tibi magis liqueat, aruſpicem conſulam, quem ſum fre-*
5 *quenter expertus.* Nec mora: ſacrificium facit, adfirmat, *exta cum ſiderum ſignificatione congruere.* Illa, vt in

Hinc ſtatus apud illos ἀντινομίας, quem *contrariarum legum* vocat, et illuſtrat Fabius 7, 7.

XX, 4 *climactericum temp.*) Decantatae ſuperſtitionis rationes nemo adcuratius pleniusque expoſuit Salmaſio, cuius ſententiae de *climactericis* i. e. periculoſis annis, menſibus, diebus, horis, ex horoſcopo ſ. themate genethliaco derivandis, ex hac ipſa narratione confirmatur. Quid enim opus erat *intendere oculos, labra movere, agitare digitos, computare, diu miſeram exſpectatione ſuſpendere, ſi climactericus* annus ſ. *ſcanſilis* eſt, quicumque ſeptenario vel novenario vel vtrisque conſtat, et his numeris quaſi exhauriri poteſt vt XIV, XVIII, XXI, XXVII etc. Quin diſerte deinde *ſiderum ſignificationem* appellat.

6 *in*

in periculo credula, poſcit codicillos: legatum Regulo
ſcribit, mox ingraveſcit: clamat moriens, *O hominem
nequam, perfidum, ac plus etiam quam periurum!* qui ſibi
per ſalutem filii peieraſſet. Facit hoc Regulus non 6
minus ſcelerate quam frequenter, quod iram deorum,
quos ipſe quotidie fallit, in caput infelicis pueri deteſta-
tur. Velleius Blaeſus, ille locuples conſularis, noviſ- 7
ſima valetudine conflictabatur: cupiebat mutare teſta-
mentum. Regulus, qui ſperaret aliquid ex novis ta-
bulis, quia nuper captare eum coeperat, medicos hor-
tari, rogare, *quoquo modo ſpiritum homini prorogarent.*
Poſtquam ſignatum eſt teſtamentum, mutat perſonam, 8
vertit alloquutionem, iisdemque medicis, *Quousque mi-
ſerum cruciatis? quid invidetis bonam mortem, cui dare
vitam non poteſtis?* Moritur Blaeſus: et tanquam omnia
audiſſet, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt 9
duae fabulae. An ſcholaſtica lege tertiam poſcis? Eſt
vnde fiat. Aurelia, ornata femina, ſignatura teſta- 10
mentum, ſumſerat pulcherrimas tunicas: Regulus quum
veniſſet ad ſignandum, *Rogo*, inquit, *has mihi leges.*
Aurelia ludere hominem putabat; ille ſerio inſtabat.
Nec multa: coëgit mulierem aperire tabulas, ac ſibi 11
tunicas, quas erat induta, legare: obſervavit ſcriben-
tem,

6 *in caput inf. pueri deteſt.*) Oſtendit V. C. Chr. Gottlob Schwarzius in Diſſert. de deteſtatione ſacrorum §. 12 *deteſtari* eſſe adhibitis teſtibus denuntiare. Nec video, quid commodius ſit ad hunc ipſum locum interpretandum illa ipſa ſignificatione. Publice et ſolenniter, certe multis praeſentibus, *deteſtatur* h. e. denuntiat et imprecatur Regulus *iram deorum in caput filii ſui,* dum in hanc fere formulam iurat, *Si ſciens fallo, filius meus genium ſuum iratum habeat.*

9 *ſcholaſtica lege*) Proverbio forte, cui ſimile illud noſtrum, *Aller guten Dinge müſſen drey ſeyn, Omne trinum perfectum* etc.

10 *pulcherrimas tunicas*) Fruſtra huc adferunt, qui hinc probant antiquum morem, quo ſumerent morituri veſtimenta pulcherrima. Nullum hic veſtigium cogitatae mortis tanquam inſtantis proxime; ne morbi quidem. Aurelia apud amicos munda videri voluit atque hilaris.

tem, inſpexit an ſcripſiſſet. Et Aurelia quidem vivit ille tamen iſtud tanquam morituram coëgit. et hic he-
12 reditates, hic legata, quaſi mereatur, accepit! Ἀλλὰ τί διατείνομαι in ea civitate, in qua iampridem non minora praemia, immo maiora, nequitia et improbitas
13 quam pudor et virtus habent? Adſpice Regulum, qui ex paupere et tenui ad tantas opes per flagitia proceſſit, vt ipſe mihi dixerit, quum conſuleret, quam cito ſeſtertium ſexcenties impleturus eſſet, inveniſſe ſeſe exta duplicia, quibus portendi, millies et ducenties habi-
14 turum. Et habebit, ſi modo, vt coepit, aliena teſtamenta, quod eſt improbiſſimum genus falſi, ipſis, quorum ſunt illa, dictaverit. Vale.

12 *τί διατείνομαι*) *Quid intendor?* quid exclamatione vtor? tanquam in re inſolenti et gravi, cum iſta ſint quotidiana. Demoſth. pro Cor. c. 46. *τί ἂν ταῦτ' ἐπήρεαμαι, καὶ διετεινάμην οὕτω σφοδρῶς.*

13 *exta duplicia*) Vſus forte eſt Regulus tanquam praeiudicio auſpiciis illis, quae Auguſto contigiſſe narrat avunculus noſtri 11, 37 ſ. 73 *Divo Auguſto Spoleti ſacrificanti primo poteſtatis ſuae die, ſex victimarum iecinora replicata intrinſecus ab ima fibra reperta ſunt: reſponſumque duplicaturum intra annum imperium.* Eadem ſed perturbatius Sueton. Aug. c. 95. quod copioſe oſtendit Burmannus. Sic *iecur operimento duplici tectum* Iuliano portendit imperium apud Ammian. Marcell. 22, 1. vbi Lindebrogius tum reliqua, tum laudat Val. Max. 1, 6, 9. Add. Iul. Obſ. de prodig. 129.

14 *genus falſi*) Lege Cornelia de falſis tenetur v. g. qui ſibi in teſtamento alterius aliquid adſcripſit, quod multae Pandectarum leges h. t. docent: add. Tit. Cod. de his, qui ſibi adſcribunt in teſtam. vid. Io. Iac. Maſcovii de hac re diſp. Lipſ. 1731. Indignatur igitur Secundus, non eadem poena teneri, qui teſtatori dictaverit teſtamentum. Sed hunc abſolvit l. 22 C. de teſtamentis, *Dictantibus teſtamenta legatum - teſtatorem poſſe relinquere, minime dubitandum eſt.* Cauſſa diverſitatis forte haec eſt, quod dictantem audit teſtator ac teſtem qui ſcribit, poteſt facilius fallere.

LIBER

LIBER III.

I. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Spurinnae vitam laudat, ſibique ſimile aliquando otium contingat, precatur.

Neſcio, an vllum iucundius tempus exegerim, quam
quo nuper apud Spurinnam fui; adeo quidem,
vt neminem magis in ſenectute (ſi modo ſeneſcere da-
tum eſt) aemulari velim: nihil eſt enim illo vitae gene-
re diſtinctius. Me autem vt certus ſiderum curſus, ita 2
vita hominum diſpoſita delectat, ſenum praeſertim.
Nam iuvenes adhuc confuſa quaedam et quaſi turbata
non indecent: ſenibus placida omnia et ordinata con-
veniunt, quibus induſtria ſera, turpis ambitio eſt. Hanc 3
regulam Spurinna conſtantiſſime ſervat; quin etiam
parva haec, (parva, ſi non quotidie fiant) ordine quo-
dam et velut orbe circumagit. Mane lectulo contine- 4
tur: hora ſecunda calceos poſcit: ambulat millia paſ-
ſuum tria: nec minus animum quam corpus exercet. Si
adſunt amici, honeſtiſſimi ſermones explicantur: ſi non,
liber legitur: interdum etiam praeſentibus amicis, ſi
tamen illi non gravantur. Deinde conſidit, et liber 5
rurſus, aut ſermo libro potior: mox vehiculum adſcen-
dit: adſumit vxorem ſingularis exempli, vel aliquem
amicorum, vt me proxime. Quam pulchrum illud, 6
quam dulce ſecretum! quantum ibi antiquitatis! quae
facta, quos viros audias, quibus praeceptis imbuare!
quamvis ille hoc temperamentum modeſtiae ſuae indi-
xerit, ne praecipere videatur. Peractis ſeptem millibus 7

 paſſuum,

I, 2 *induſtria ſera*) Nominat duas res, quae turbare illum ordinem atque diſtinctionem vitae, ac honeſte quidem poſſunt: in aliis, induſtriam atque ambitionem; oſtenditque, eas in ſenibus locum non habere.

5 *conſidit*) *Sic ex Mediceo Cortius: qui *alias* etiam formas huius verbi *paſſim* exſtare obſervat.

6 *ſecretum*) Quod cum vno comite vehitur.

7 *ſcribit*

paſſuum, iterum ambulat mille, iterum reſidet, vel ſe cubiculo ac ſtilo reddit. Scribit enim, et quidem vtraque lingua, lyrica doctiſſime. Mira illis dulcedo, mira ſuavitas, mira hilaritas: cuius gratiam cumulat ſanctitas
8 ſcribentis. Vbi hora balinei nuntiata eſt, (eſt autem hieme nona, aeſtate octava) in ſole, ſi caret vento, ambulat nudus. Deinde movetur pila vehementer et diu: nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum ſenectute. Lotus accubat, et paulliſper cibum differt: interim

7 *ſcribit lyrica*) Edidit Caſp. Barthius cum Venaticis et Bucolicis Latinis Hanoviae 1613. 8. odas quatuor Veſpricl Spurinnae e membranis Merſeburgi a ſe inventis, quas ex diſperſis in ordinem a ſe redactas notis quibusdam illuſtravit: ſecundas deinde curas iis impendit Adv. 14, 5: vbi huius Veſtricii Spurinnae eſſe contendit, quod antea in mentem non venerat. Iac. Vlitius in prolegom. poëtarum venaticorum, ex hac ipſa Plinii epiſtola efficta (a Barthione, an ab antiquiore quodam?) contendit: quin Fabricius ὁ μακαρίτης candidiſſimus ille ingeniorum aeſtimator Bibl. Lat. 1, 16, 2 p. 284 *Conferenti*, inquit, *apparet, haec Spurinnae vniverſa depromta eſſe ex Plinii iun. lib. III. Epiſtola* 1. Equidem verba ex Plinio depromta non animadverto; ideam ipſam viri poſt negotioſam vitam ad otii portum ſe conferentis hinc hauſtam, ſcholaſticumque aliquem, aut, ſi placet, ipſum adeo Barthium, materiem luſui ſuo a Pliniano Spurinna ſumſiſſe, non negaverim. Diu eſt, cum ſcripſit mihi Theophilus Sigefr. Baierus V. C. ſe meditari aliquid de illis carminibus. Abiecit, puto, illud conſilium, poſtquam Seras et Indos Tatarosque manſuetioribus muſis praetulit, vel potius aliquid ſuae elegantiae et humanitatis illis impertiit.

8 *hieme nona*) Seriusne igitur hieme quam aeſtate? Quin contra. Nimirum adtendendum eſt ad rationem horarum Romanarum. Hae καιρικαὶ erant, h. e. diem naturalem dividebant in XII partes aequales ſive is longus eſſet ſ. brevis. Horae igitur Romanae cum noſtris conveniunt modo in aequinoctiis, hieme ſunt breviores, productiores aeſtate. Quare pone ſolſtitii tempore diem in dupla ratione diei brumalis, vt apud nos H. XVI et VIII, erit hora aeſtiva in eadem ratione ad horam brumalem. Cumque aequinoctialis hora minutas habeat 60, aeſtivae cedent 80, hibernae non niſi 40. Itaque aeſtiva hora VIII conveniet noſtrae h. 2 m. 40; hiberna vero IX incidet in ipſam noſtram h. 2. Si cui haec nimis brevia et abrupta videantur, ille legat Aldi Manutii ea de re libellum, qui praefationis inſtar Rei Ruſticae ſcriptoribus adponi ſolet, et in noſtra editione locum octavum obtinet.

pugnat cum ſenectute) Commode huc advocant Cic. de Sen.

interim audit legentem remiſſius aliquid et dulcius.
Per hoc omne tempus liberum eſt amicis vel eadem
agere, vel alia, ſi malint. Apponitur coena non mi- 9
nus nitida quam frugi, in argento puro et antiquo.
Sunt in vſu et Corinthia, quibus delectatur, nec adfici-
tur. Frequenter comoedis coena diſtinguitur, vt vo-
luptates quoque ſtudiis condiantur. Sumit aliquid de
nocte, et aeſtate. Nemini hoc longum eſt; tanta co-
mitate convivium trahitur. Inde illi poſt ſeptimum et 10
ſeptuageſimum annum aurium oculorumque vigor in-
teger; inde agile et vividum corpus, ſolaque ex ſene-
ctute prudentia. Hanc ego vitam voto et cogitatione 11
praeſumo, ingreſſurus avidiſſime, vt primum ratio ae-
tatis receptui canere permiſerit. Interim mille labori-
bus conteror, quorum mihi et ſolatium et exemplum
eſt idem Spurinna. Nam ille quoque, quoad hone-
ſtum fuit, obiit officia, geſſit magiſtratus, provincias
rexit: multoque labore hoc otium meruit. Igitur eun- 12
dem mihi curſum, eundem terminum ſtatuo: idque
iam nunc apud te ſubſigno: vt ſi me longius evehi vi-
deris, in ius voces ad hanc epiſtolam meam, et quieſce-
re iubeas, quum inertiae crimen effugero. Vale.

II. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Arrianum commendat.

Quod ipſe amicis tuis obtuliſſem, ſi mihi eadem ma-
teria ſuppeteret; id nunc iure videor a te meis
petiturus. Arrianus Maturius Altinatium eſt prin- 2
ceps. quum dico princeps, non de facultatibus loquor,
quae illi large ſuperſunt: ſed de caſtitate, iuſtitia, gra-
vitate, prudentia. Huius ego conſilio, in negotiis; 3
iudicio,

Sen. 11 *Pugnandum tanquam contra morbum, ſic contra ſenectutem. Habenda ratio valetudinis: vtendum exercitationibus modicis.*

9 *comoedis*) Vid. 1, 15, 2.

12 *inertiae crimen*) Vid. 4, 23, 4.

III, 1 *ma-*

iudicio, in ſtudiis vtor. nam plurimum fide, pluri-
4 mum veritate, plurimum intelligentia praeſtat. Amat
me (nihil poſſum ardentius dicere) vt tu. Caret ambitu: ideo ſe in equeſtri gradu tenuit, quum facile poſſet adſcendere altiſſimum. mihi tamen ornandus exco-
5 lendusque eſt. Itaque magni aeſtimo, dignitati eius aliquid adſtruere, inopinantis, neſcientis, immo etiam fortaſſe nolentis: adſtruere autem, quod ſit ſplendi-
6 dum, nec moleſtum. cuius generis, quae prima occaſio tibi, conferas in eum, rogo; habebis me, habebis ipſum gratiſſimum debitorem. Quamvis enim iſta non appetat, tam grate tamen excipit, quam ſi concupiſcat. Vale.

III. C. PLINIVS CORELLIAE HISPVLLAE S.

Corelliae conſulit de filii ſtudiis inſtituendis, ideam boni magiſtri in Iulio Genitore praeſcribens.

Quum patrem tuum, graviſſimum et ſanctiſſimum virum, ſuſpexerim magis an amaverim, dubitem: teque in memoriam eius, et in honorem tuum, vnice diligam; cupiam neceſſe eſt, atque etiam, quantum in me fuerit, enitar vt filius tuus avo ſimilis exſiſtat: equidem malo, materno: quamquam illi paternus etiam clarus ſpectatusque contigerit: pater quoque et patruus illuſtri laude conſpicui. quibus omnibus ita demum ſimilis adoleſcet, ſi imbutus honeſtis artibus fuerit,
3 quas plurimum refert, a quo potiſſimum accipiat. Adhuc illum pueritiae ratio intra contubernium tuum tenuit, praeceptores domi habuit, vbi eſt vel erroribus modica

III, 1 *malim materno*) Dat hoc tum ipſi Corelliae, cui ſic blanditur, tum amici memoriae.

3 *vbi eſt vel erroribus*) Ne quis temere iſta transponat, legatque, *vbi eſt erroribus vel modica, vel etiam nulla materia*, intercedit aliorum vſus oſtenſus a Wopkenio Lectt. Tull. 1, 7. Sed qui vſu didicit, quantum ſibi in mu-

modica vel etiam nulla materia. Iam ſtudia eius extra
limen proferenda ſunt, iam circumſpiciendus rhetor La-
tinus, cuius ſcholae ſeveritas, pudor, in primis caſti-
tas, conſtet. Adeſt enim adoleſcenti noſtro cum cete- 4
ris naturae fortunaeque dotibus, eximia corporis pul-
chritudo: cui in hoc lubrico aetatis non praeceptor
modo, ſed cuſtos etiam rectorque quaerendus eſt. Vi- 5
deor ego demonſtrare tibi poſſe Iulium Genitorem.
amatur a me: iudicio tamen meo non obſtat caritas
hominis, quae ex iudicio nata eſt. Vir eſt emendatus
et gravis; paullo etiam horridior et durior, vt in hac
licentia temporum. Quantum eloquentia valeat, plu- 6
ribus credere potes. nam dicendi facultas aperta et ex-
poſita ſtatim cernitur: VITA hominum altos receſſus
magnasque latebras habet; cuius pro Genitore me
ſponſorem accipe. Nihil ex hoc viro filius tuus au-
diet, niſi profuturum: nihil diſcet, quod neſciſſe rectius
fuerit. Nec minus ſaepe ab illo, quam a te meque ad- 7
monebitur, quibus imaginibus oneretur, quae nomina
et quanta ſuſtineat. Proinde, faventibus diis, trade
eum praeceptori, a quo mores primum, mox eloquen-
tiam diſcat, quae male ſine moribus diſcitur. Vale.

in mutando verborum ordine ſumſerint librarii, ille multum etiam hic licere Critico intelliget.

pudor, in primis caſtitas) Sic incidendum. *Pudor* enim latius patet, et omnem omnis turpitudinis metum ſignificat; praecipua pudoris pars eſt *caſtitas*, quae tanto magis hic ſpectanda, quanto frequentiores iuvenum corruptelae, quas innuit et deteſtatur magis, quam explicat Fabius 1, 2, 4. 1, 3, 16 etc.

5 *vt in hac licentia*) Si alio et paullo ſeveriore ſeculo vixiſſet, nemo duriuſculum diceret: ſed mollities et diſſolutio huius aetatis facit, vt horridior videatur. Eam vim τῆς *vt* ſatis illuſtramus ad Fabrum.

7 *quibus imaginibus oner.*) Magna omnia nempe exſpectantur ab eo, qui tam claris maioribus (quorum ſpectantur in atriis imagines) ortus ſit. Eſt haec ratio ſimilis Ciceronianae illi ſententiae ad Curionem, fam. 2, 4 *Eſt tibi gravis adverſaria conſtituta et parata, incredibilis quaedam exſpectatio, quam tu vna re facillime vinces* etc.

IV, 2 pu-

IV. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Cauſſas exponit, cur advocationem pro Baeticis ſuſceperit: et conſulit, an recte fecerit.

Quamvis et amici, quos praeſentes habebam, et ſermones hominum factum meum comprobaſſe videantur, magni tamen aeſtimo ſcire, quid ſentias tu.
2 Nam cuius integra re conſilium exquirere optaſſem; huius etiam peracta iudicium noſſe, mire concupiſco. Quum publicum opus mea pecunia inchoaturus in Tuſcos excurriſſem, accepto, vt praefectus aerarii, commeatu; legati provinciae Baeticae, queſturi de proconſulatu Caecilii Claſſici, advocatum me a ſenatu petie-
3 runt. Collegae optimi, meique amantiſſimi, de communis officii neceſſitatibus praeloquuti, excuſare me et eximere tentarunt. Factum eſt SC. perquam honorificum, *vt darer provincialibus patronus, ſi ab ipſo me im-*
4 *petraſſent.* Legati rurſus inducti, iterum me iam praeſentem poſtulaverunt advocatum: implorantes fidem meam, quam eſſent contra Maſſam Baebium experti: adlegantes patrocinii foedus. Sequuta eſt clariſſima ſenatus adſenſio, quae ſolet decreta praecurrere. Tum ego; *Deſino,* inquam, *P. C. putare, me iuſtas excuſatio-*
5 *nis cauſſas adtuliſſe.* Placuit et modeſtia ſermonis et ratio. Compulit autem me ad hoc conſilium non ſolum conſenſus ſenatus, (quamquam hic maxime) verum etiam alii quidam minores, ſed tamen numeri. Veniebat

IV, 2 *publicum opus*) Templum in Tiferno Tiberino de quo 4, 1, 4. *Tuſcos* autem ſuos deſcribit 5, 6.

Caecilii Claſſici) De quo et de ſucceſſu cauſſae, quam hic a ſe ſuſceptam narrat, hoc libro ep. 9 exponit.

3 *Collegae optimi*) Reliqui Praefecti aerarii, de quo magiſtratu vid. Torrent. ad Sueton. Claud. c. 24. Quam laborioſum illud munus fuerit, quamque iuſtam adeo aliorum munerum excuſationem praebuerit, vid. apud noſtrum 1, 10, 9.

4 *contra Maſſam Baebium*) De quo 7, 33.

5 *minores — numeri*) Nihil ſolemnius, quam *rationes* vocare, vbi

bat in mentem, priores noſtros, etiam ſingulorum hoſpitum iniurias accuſationibus voluntariis exſecutos, quo deformius arbitrabar publici hoſpitii iura negligere. Praeterea, quum recordarer, quanta pro iisdem 6
Baeticis priore advocatione etiam pericula ſubiiſſem, conſervandum veteris officii meritum novo videbatur. Eſt enim ita comparatum, vt antiquiora beneficia ſubvertas, niſi illa poſterioribus cumules. nam QVAMLIBET ſaepe obligati, ſi quid vnum neges, hoc ſolum meminerunt, quod negatum eſt. Ducebar etiam, quod 7
deceſſerat Claſſicus, amotumque erat, quod in eiusmodi cauſſis ſolet eſſe triſtiſſimum, periculum ſenatoris. Videbam ergo, advocationi meae non minorem gratiam, quam ſi viveret ille, propoſitam; invidiam nullam. In ſumma, computabam, ſi munere hoc, iam tertio 8
fungerer, faciliorem mihi excuſationem fore, ſi quis incidiſſet, quem non deberem accuſare. Nam quum eſt omnium officiorum finis aliquis, tum OPTIME libertati venia obſequio praeparatur. Audiſti conſilii mei 9
motus, ſupereſt alterutra ex parte iudicium tuum: in quo mihi aeque iucunda erit ſimplicitas diſſentientis, quam comprobantis auctoritas. Vale.

V. C. PLINIVS MACRO SVO S.

Plinii maioris libri, vitaeque et ſtudiorum ratio.

Pergratum eſt mihi, quod tam diligenter libros avunculi mei lectitas, vt habere omnes velis, quaerasque,

vbi de conſilio capiendo ſermo eſt, hinc *calculorum* mentio, hinc *duci*, *putari* dicitur *ratio* etc. Huc etiam referendum quod *numeros* appellat cauſſas, quibus motum ſe dicit. Sic deinde ſ. 8 *In ſumma, computabam* etc.

7 *invidiam nullam*) Sed non invidioſum erat, contra mortuum dicere? Neſcimus ſcilicet totam cauſſam.

V Hanc epiſtolam, quam Plinio ſuo praemiſit etiam Harduinus, copioſius interpretatus olim ſum in fronte Chreſtomathiae Plinianae, vnde potiora huc referentur.

2 que, qui ſint omnes. Fungar indicis partibus, atque etiam quo ſint ordine ſcripti, notum tibi faciam. Eſt enim haec quoque ſtudioſis non iniucunda cognitio.
3 *De iaculatione equeſtri vnus.* hunc, quum praefectus alae militaret, pari ingenio curaque compoſuit. *De vita Pomponii Secundi duo*, a quo ſingulariter amatus, hoc memoriae amici, quaſi debitum munus, exſolvit.
4 *Bellorum Germaniae viginti*, quibus omnia, quae cum Germanis geſſimus bella, collegit. Inchoavit, quum in Germania militaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germaniae latiſſime victor ibi periit: commendabat memoriam ſui,
5 orabatque, vt ſe ab iniuria oblivionis adſereret. *Studioſi tres*, in ſex volumina propter amplitudinem diviſi: quibus oratorem ab incunabulis inſtituit et perficit.

Dubii

3 *de iaculatione equeſtri*) Mentionem ipſe facit Auctor H. N. 8, 42 ſ. 65. Quae ſit *iaculatio equeſtris* non quaeret, qui viderit hodie ad caput Mauri, ad annulum etc. ex equo iaculantes.

alae militaret) Non eius, puto, quam etiam hodie ita vocamus, quae alias *cornu* eſt: ſed agminis minoris equeſtris, cui a CCC ad M vſque capita tribui videas, de quo praeſertim H. R. Schelius ad Hygin. Grammat. p. 66.

Pomponii Secundi) De quo libro ipſe Plin. 14, 4 ſ. 6. Poëtam Conſularem vocat 7, 19 ſ. 18. Principatum Tragicorum Latinorum illi tribuit Quintil. 10, 1, 98. Cum Domitio Afro comparatur in Dial. de corr. eloq. 13, 4.

4 *Bellorum Germaniae*) Eorum mentionem facit Tacitus A. 1, 69. Iam rariores ſua aetate fuiſſe indicat Symmachus 4, 18. *Enitar, ſi fors votum iuvat, etiam Plinii Secundi bella Germanica conquirere.*

latiſſime victor) vt Virg. Aen. 1, 25 *populum late regem.* Nihil igitur cauſſae erat, cur Harduinus ſcribi iuberet *latiſſimae*.

5 *Studioſi*) Iam tum *ſtudere* ſimpliciter de literis adhibebant, et *ſtudioſus* erat eloquentiae, quae apex tum ſtudiorum, cupidus. Noſter 8, 12, 1 *Colit ſtudia, ſtudioſos amat* etc. * Fecit igitur operi ſuo titulum Plinius Maior *Studioſus*. Eſt enim *Studioſi* hic caſus ſecundus, vt *Bellorum Germaniae. Dubii ſermonis, Naturae hiſtoriarum.* Igitur apud Gellium 9, 16 vbi huius operis mentio fit, non legendum videtur, vt eſt in pleriſque libris, *Is libros reliquit, quos Studioſorum inſcripſit*. Sed *Studioſi*, quam coniecturam iuvat lectio MS. *ſtudioſe*.

Dubii

Dubii ſermonis octo ſcripſit, ſub Nerone noviſſimis annis, quum omne ſtudiorum genus paullo liberius et erectius, periculoſum ſervitus feciſſet. *A fine Aufidii* 6 *Baſſi* TRIGINTA VNVS. *Naturae hiſtoriarum* TRIGINTA SEPTEM, opus diffuſum, eruditum, nec minus varium quam ipſa natura. Miraris, quod tot vo- 7
lumina, multaque in his tam ſcrupuloſa, homo occupatus abſolverit? Magis miraberis, ſi ſcieris, illum aliquamdiu cauſſas actitaſſe; deceſſiſſe anno ſexto et quinquageſimo: medium tempus diſtentum impeditumque qua officiis maximis, qua amicitia principum egiſſe. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma 8
vigilantia. Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auſpicandi cauſſa, ſed ſtudendi, ſtatim a nocte multa: hieme vero, hora ſeptima, vel quum tardiſſime, octava, ſaepe ſexta. Erat ſane ſomni paratiſſimi, nonnunquam

Dubii ſermonis) Saepe advocantur ab antiquis Grammaticis, quod Putſchianus index docet.

6 *a fine Aufidii*) Hiſtoriam ſuorum temporum, iuſtum opus ab iis temporibus, vbi Aufidius Baſſus (Quintiliano laudatus 10, 1, 104) deſierat. Vid. Plin. H. N. praef. it. 2, 83 ſ. 85 it. 2, 105 ſ. 106.

Naturae hiſtoriarum) Quod ſolum opus naufragium illud infelix evaſit, et vel ſolum bibliothecae inſtar eſt.

7 *medium tempus*) Inter cauſſas agendas et mortem interiectum.

8 *Vulcanalibus*) Quae incidunt, Kalendariis antiquis teſtibus in X Kal. Sept.

auſpicandi cauſſa) Initii bene ominati faciendi, quod Vulcani ſacrum moneret homines, nunc cius h. e. ignis beneficio opus eſſe incipere ad obeunda negotia: vt Ianuariis Kalendis Ovidio teſte Faſt. 1, 169.)

Quisque ſuas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.

Vid. Schoettg. ad Colum. 11, 2, 98. Nam etiam ruſtici *auſpicantur* Kal. Ian.

hora ſeptima) Si obſerves, quae ad 3, 1, 8 de ratione horarum dicta ſunt, patebit, circa brumam VItae Romanae convenire ipſam noſtram h. 12; VIImae h. 1. m. 20. VIIIvae h. 2. m. 40.

paratiſſimi) Qui praeſto eſſet, quocunque tempore opus eſſet, adeo vt ſomni cauſſa interrumpere laborem, nihil opus eſſet, cuius quocunque otio ſe offerente, parata eſſet facultas. Firmavit hanc lectionem Cortius, merito-

9 quam etiam inter ſtudia inſtantis et deſerentis. Ante
lucem ibat ad Veſpaſianum imperatorem: nam ille
quoque noctibus vtebatur: inde ad delegatum ſibi offi-
cium. Reverſus domum, quod reliquum erat tempo-
10 ris, ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſaepe (quem inter-
diu levem et facilem, veterum more ſumebat) aeſtate,
ſi quid otii, iacebat in ſole: liber legebatur: adnota-
bat excerpebatque. Nihil enim legit, quod non ex-
cerperet. Dicere etiam ſolebat; NVLLVM *eſſe librum*
11 *tam malum, vt non aliqua parte prodeſſet.* Poſt ſolem
plerumque frigida lavabatur. Deinde guſtabat, dor-
miebatque minimum. Mox, quaſi alio die, ſtudebat
in coenae tempus. Super hanc liber legebatur; adno-
12 tabatur, et quidem curſim. Memini quendam ex ami-
cis, quum lector quaedam perperam pronuntiaſſet, re-
vocaſſe et repeti coëgiſſe: huic avunculum meum di-
xiſſe, *Intellexeras nempe?* quum ille adnuiſſet, *Cur ergo
revocabas? decem amplius verſus hac tua interpellatione*
13 *perdidimus.* Tanta erat parſimonia temporis. Surge-
bat aeſtate a coena, luce; hieme, intra primam noctis:
et tanquam aliqua lege cogente. Haec inter medios
14 labores vrbisque fremitum. In ſeceſſu ſolum balinei
tempus ſtudiis eximebatur. quum dico balinei, de in-
terioribus

meritoque alteri *parciſſimi* praeferendam oſtendit. *Parciſſimi* non differt a ſumma vigilantia. *Paratiſſimi* etiam Heuſing. Emendd. 2, 10. p. 276. ex vet. libro ſuo.

10 *levem et facilem*) *Poſt quem lavandae non ſunt manus* Sen. epiſt. 83. Laudat de hoc more Cortius Ioſ. Waſſe ad Sall. de rep. ordin. 1. in Add. p. 313 ſq.

iacebat in ſole) Haec *apricatio* ſ. *inſolatio* veterum, diaetcticae medicinae pars non parva: ad hanc bonus *heliocaminus* 2, 17, 20. Vid. P. Victor. V. L. 21, 13.

11 *guſtabat*) Haec guſtatio non coenae initium eſt, ſ. *promulſis* vt alias: ſed cibus ſiccus inter prandium et coenam ſumtus. Vid. Salmaſ. ad Vopiſci Tac. 2 p. 614 ſq.

14 *In ſeceſſu* Quoties curandi corporis aut animi cauſſa in villam ſeceſſerat. Haec adnotare nihil adtinebat, niſi mirifica quaedam hic alii traderent. Hoc etiam ad proximam obſervationem pertinet.

de interioribus) *ſtudiis* intellige, h. e. altioribus, ad quae adcuratiore

terioribus loquor. Nam dum deſtringitur tergiturque,
audiebat aliquid aut dictabat. In itinere, quaſi ſolutus 15
ceteris curis, huic vni vacabat. Ad latus notarius
cum libro et pugillaribus, cuius manus hieme manicis
muniebantur, vt ne coeli quidem aſperitas vllum ſtu-
diis tempus eriperet: qua ex cauſſa Romae quoque ſel-
la vehebatur. Repeto, me correptum ab eo, cur am- 16
bularem, *Poteras*, inquit, *has horas non perdere*. Nam
perire omne tempus arbitrabatur, quod ſtudiis non im-
pertiretur. Hac intentione tot iſta volumina peregit, 17
Electorumque commentarios centum ſexaginta mihi reli-
quit, opiſthographos quidem et minutiſſime ſcriptos:
qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe,
potuiſſe ſe, quum procuraret in Hiſpania, vendere hos
commentarios Largio Licinio, quadringentis millibus
nummum: et tunc aliquanto pauciores erant. Non- 18
ne videtur tibi, recordanti quantum legerit, quantum
ſcripſe-

curatiore meditatione opus eſſet. Vid Cic. de N. D. 3, 16. It. fam. 3, 10 poſt med. et 7, 33 med.

deſtringitur) Sic legendum, cum de auferendis ſtrigili ſordibus ſermo eſt, oſtendit poſt alios Cortius. De ipſo opere vid. Mercurial. de arte gymn. 1, 8 et Eſchenbach. de vnctr. gentil. Diſſ. Acad. p. 483.

15 *notarius*) Tachygraphus, qui adhibitis *notis*, h. e. vocum compendiis, celerrime quamvis loquentis voces excipere poſſet. *Scriptor velox* (Manil. 4, 160.) *cui litera verbum eſt, Quique notis linguam ſuperet, curſimque loquentis Excipiat longas nova per* compendia *voces.* Huius (Martial. 14, 208) *Currant verba licet, manus eſt velocior illis: Nondum lingua ſuum; dextra peregit opus.*

ſella vehebatur) Clauſa, puto, ob interpellatores, et in qua *ſedendi* facultas; quod legenti commodius.

17 *Electorum*) h. e. excerptorum, ſilvae cuiusdam obſervationum, e qua materia libris futuris peteretur.

opiſthographos) etiam in averſa pagina ſcriptos, cum volumina alias in adverſa tantum ſcriberentur. Vid. Scalig. ad Guilandi de papyro p. 45. Salm. ad Vopiſci Firmum c. 3 p. 701 ſq.

Largio Licinio) Ventoſo homini et falſae choragium gloriae vndique corroganti, vt apparet etiam ex 2, 14, 9.

quadringentis M. N.) Noſtrae pecuniae floreni Imperiales ſ. Rhenani 20000. Summa luculenta, pro qua bibliothecam hodie emas minime contemnendam.

VI, 1 *in*

ſcripſerit, nec in officiis vllis, nec in amicitia principum fuiſſe? rurſus, quum audis, quid ſtudiis laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis nec legiſſe? Quid eſt enim, quod non aut illae occupationes impedire, aut haec
19 inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere, quum me quidam ſtudioſum vocant, qui, ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia diſtringunt? Quis ex iſtis, qui tota vita literis adſident, collatus illi, non
20 quaſi ſomno et inertiae deditus erubeſcat? Extendi epiſtolam, quamvis hoc ſolum quod requirebas, ſcribere deſtinaſſem, quos libros reliquiſſet. Confido tamen, haec quoque tibi non minus grata, quam ipſos libros, futura: quae te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad ſimile aliquid elaborandum, poſſunt aemulationis ſtimulis excitare. Vale.

VI. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Statuam Corinthii aeris in templo patriae poſiturus, rogat, vt baſis ex marmore paretur.

Ex hereditate, quae mihi obvenit, emi proxime Corinthium ſignum, modicum quidem, ſed feſtivum et expreſſum, quantum ego ſapio, qui fortaſſe in omni re, in hac certe perquam exiguum ſapio: hoc tamen ſignum
2 ego quoque intelligo. Eſt enim nudum, nec aut vitia, ſi qua

VI, 1 *in hac certe perq. exig.)* Imitaturne Ciceronem ſuum? qui in Verrina oratione de ſignis paſſim ac ſtudioſe ſubtiliorem intellectum harum rerum diſſimulat, vt eo magis iſto nobilium quorundam morbo carere videatur, qui intelligendi iſto ambitu ſe ſolos dignos haberi vellent, qui pretioſas tabulas, ſigna, vaſcula et reliquam luxuriei eruditae ſupellectilem poſſiderent. Vid. Verr. 4, 2 et 3.

2 *Eſt enim nudum)* Ita loquitur, quaſi difficilius putet de veſtito ſigno, quam de nudo iudicare; quo quidem ipſo forte probat, ſe non nimis multum hac in re intelligere. Quid enim? non aeque facile, quin facilius eſt videre, ſi quid in pallio vel toga ſtatuae peccatum ſit, quam ſi in

ſi qua ſunt, celat: aut laudes parum oſtentat. Effingit ſenem ſtantem: oſſa, muſculi, nervi, venae, rugae etiam vt ſpirantis apparent: rari et cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum: pendent lacerti, papillae iacent, receſſit venter. A tergo quoque 3
eadem aetas, vt a tergo. aes ipſum, quantum verus color indicat, vetus et antiquum. talia denique omnia, vt poſſint artificum oculos tenere, delectare imperitorum. Quod me, quamquam tirunculum, ſolicitavit ad 4
emendum. Emi autem, non vt haberem domi, (neque enim vllum adhuc Corinthium domi habeo) verum vt in patria noſtra celebri loco ponerem; ac potiſſimum in Iovis templo. Videtur enim dignum tem- 5
plo, dignum deo donum. Tu ergo, vt ſoles omnia, quae a me tibi iniunguntur, ſuſcipe hanc curam, et iam nunc iube baſim fieri, ex quo voles marmore, quae nomen meum honoresque capiat, ſi hos quoque putabis addendos. Ego ſignum ipſum, vt primum invenero 6
aliquem, qui non gravetur, mittam tibi: vel ipſe, quod mavis, adferam mecum. Deſtino enim (ſi tamen officii ratio permiſerit) excurrere iſto. Gaudes, quod me 7
venturum eſſe polliceor: ſed contrahes frontem, quum adiecero, ad paucos dies. Neque enim diutius abeſſe me ſinunt eadem haec, quae nondum exire patiuntur. Vale.

VII.

ſi in ſurae muſculo, vel flexu digiti?

vt ſpirantis) Iam advocata huc ſunt *ſpirantia molliter aera* ex Virg. Aen. 6, 848.

cedentes capilli) Interpretor defluentes, deficientes, propter quod iam rari ſunt.

exile collum) Vt larynx, tendines, venae, ob carnis et pinguedinis defectum, appareant.

pendent lacerti) Lacerti non iam rotundi ſunt, ſubſtricti, toroſique; ſed penſiles et flaccidos muſculos, ab vna modo parte haerentes, habent.

3 *vt a tergo*) Quantum nimirum a tergo oſtendi poteſt, in quo non tot expreſſa aetatum veſtigia in oculos incurrunt ſcilicet.

5 *dignum templo, dignum deo*) Cic. Verr. 4, 28 de candelabro Antiochi, *dignam rem eſſe regno Syriae, dignam regio munere, dignam Capitolio.*

VII, 3

VII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Silium Italicum, quem deceſſiſſe nuntiat, meritis laudibus ornat.

Modo nuntiatus eſt Silius Italicus in Neapolitano ſuo
inedia vitam finiſſe. Cauſſa mortis, valetudo.
2 Erat illi natus inſanabilis clavus, cuius taedio ad mor-
tem irrevocabili conſtantia decucurrit: vſque ad ſupre-
mum diem beatus et felix, niſi quod minorem e libe-
ris duobus amiſit, ſed maiorem melioremque, floren-
3 tem, atque etiam conſularem reliquit. Laeſerat fa-
mam ſuam ſub Nerone; credebatur ſponte accuſaſſe:
ſed in Vitellii amicitia ſapienter ſe et comiter geſſerat:
ex proconſulatu Aſiae gloriam reportaverat: maculam
4 veteris induſtriae laudabili otio abluerat. Fuit inter
principes civitatis ſine potentia, ſine invidia. Saluta-
batur, colebatur, multumque in lectulo iacens, cubicu-
5 lo ſemper non ex fortuna frequenti. Doctiſſimis ſer-
monibus dies tranſigebat, quum a ſcribendo vacaret,
ſcribebat carmina maiore cura quam ingenio, nonnun-
quam iudicia hominum recitationibus experiebatur.
6 Noviſſime, ita ſuadentibus annis, ab vrbe ſeceſſit, ſe-

que

VII, 3 *ſponte accuſaſſe*) Nemine deferente, vt a provinciis deferebantur accuſationes contra magiſtratus ſuos viris eloquentiae et integritatis laude florentibus. Taceo quod ſub tyranno accuſare ſemper fere invidioſum eſt.

4 *multumque in lectulo*) h. e. idque multum, vel, et multum quidem. Ita avunculus noſtri aliquoties *praeterque* ponit, pro *et praeter ea*.

non ex fortuna) Poterat etiam, *pro fortuna* dicere. Cubiculum Silii frequentius fuit, quam in homine, qui ad otium ſe contuliſſet, qui ſine potentia eſſet, praeterea aegroto, et mox morituro, filio herede, putares: talem enim plerumque alias deſerunt. *Cortius legit, *non ex fortuna praeſenti*, ac totum hoc refert ad *ſalutabatur, colebatur*. Sed duriuſculum ſic videtur illud *cubiculo ſemper*: neque enim puto dici *colebatur ſemper cubiculo*; minus etiam iungi poteſt cum participio *iacens*, quod adiunctum ſibi ſuum iam habeat *lectulo*. Neque ſane eſt, cur impeditum adeo ſermonis genus tribuamus Plinio, cum *frequenti* non minus magnas auctoritates habeat altero *praeſenti*.

6 *ſuadentibus annis*) ob ſenectutem.

que in Campania tenuit: ac ne adventu quidem novi principis inde commotus eſt. Magna Caeſaris laus, 7
ſub quo hoc liberum fuit: magna illius, qui hac libertate auſus vti. Erat φιλόκαλος vſque ad emacitatis reprehenſionem. Plures iisdem in locis villas poſſide- 8
bat, adamatisque novis, priores negligebat. Multum vbique librorum, multum ſtatuarum, multum imaginum, quas non habebat modo, verum etiam venerabatur: Virgilii ante omnes, cuius natalem religioſius, quam ſuum, celebrabat; Neapoli maxime, vbi monimentum eius adire, vt templum, ſolebat. In hac tran- 9
quillitate annum quintum et ſeptuageſimum exceſſit, delicato magis corpore, quam infirmo. Vtque noviſſimus a Nerone factus eſt conſul, ita poſtremus ex omnibus, quos Nero conſules fecerat, deceſſit. Illud 10
etiam notabile, vltimus ex Neronianis conſularibus obiit, quo conſule Nero periit. Quod me recordantem, fragilitatis humanae miſeratio ſubit. Quid enim 11
tam circumciſum, tam breve, quam hominis vita longiſſima? An non videtur tibi Nero modo fuiſſe, quum interim ex iis, qui ſub illo geſſerant conſulatum, nemo

nectutem. Vid. ſupra 3, 1, 11 et 2, 14, 14.

novi principis) Traianum e Germanico bello defuncto Nerva redeuntem ſignari, apparet.

8 *Virgilii natalem*) Religio ea tempeſtate ſolennis. Martial. 12, 68 *Octobres Maro conſecravit Idus. Idus ſaepe colas et has et illas, Qui magni celebras Maronis Idus.* Sic Epicuri natalem ſui celebrabant; ſic, vt in poëtis maneamus, ſplendidiſſimo carmine (Silv. 2, 7) Lucani defuncti natalem celebravit Papinius. Simili cauſſa ducti Chriſtiani *natales* martyrum ſuorum, h. e. dies, quibus ad vitam meliorem per cruciatum tranſierant, colere inſtituerunt: quemadmodum etiam ad monimenta eorum et cineres adire non diſpari religione coeperunt. Vid. quos hic laudat Cortius.

Neapoli) Vbi repertum epitaphium ex Mabillonii Muſeo Ital. p. 112 memorat Cellarius: SISTITE VIATORES QVAESO PAVCA LEGITE HIC MARO SITVS EST.

9 *vt templum*) Sic Statius Silv. 4, 4, 54 *Maroneum templum*, eodem Cellario monente, dixit.

12 mo iam ſupereſt? Quamquam quid hoc miror? nuper Lucius Piſo, pater Piſonis illius, qui a Valerio Feſto per ſummum facinus in Africa occiſus eſt, dicere ſolebat, *Neminem ſe videre in ſenatu, quem conſul ipſe ſententiam*
13 *rogaviſſet.* Tam anguſtis terminis tantae multitudinis vivacitas ipſa concluditur: vt mihi non venia ſolum dignae, verum etiam laude videantur illae regiae lacrymae. Nam ferunt, Xerxem, quum immenſum exercitum oculis obiſſet; illacrymaſſe, quod tot millibus
14 tam brevis immineret occaſus. Sed tanto magis hoc, quidquid eſt temporis, futilis et caduci, ſi non datur factis, (nam horum materia in aliena manu) certe ſtudiis proferamus: et quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixiſſe teſtemur.
15 Scio te ſtimulis non egere; me tamen tui caritas evocat, vt currentem quoque inſtigem, ſicut tu ſoles me. Ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις, quum invicem ſe mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

VIII.

13 *tantae multitudinis*) Ante Sullam CCC Senatores: poſt Iulii Caeſaris necem Antonii nundinationibus ſupra mille: Auguſtus revocavit ad DC. vid. viri docti ad Sueton. Aug. 35. Per tantas turbas, quae in haec tempora inciderunt, minus mirum fuit, L. Piſonem DC hominibus ſui ordinis ſupervixiſſe.

Xerxem) *Xerxen* recte ſcribi oſtendit hic Cortius. Hiſtoria eſt apud Herodotum 7, 45 ſq. Cauſſam ipſe reddit lacrymarum ſuarum hanc: ὡς βραχὺς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τούτων γε ἐόντων τοσούτων, οὐδεὶς εἰς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται. At, o bone, non opus erat centum annis. Egregia tua opera factum eſt, vt pauci decem aut duos adeo annos supervixerint.

14 *materia in aliena manu*) Non poteſt, vt hoc vtar, vir magnus bellum gerere, cauſſas agere, prout ipſi viſum fuerit, ſed vti ſe res dant, et occaſiones rerum. Ita Clodium *materiam* gloriae Milonis vocat Tullius pro Milone c. 13. vid. ad Quintil. 2, 8, 12.

15 Ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις) Heſiod. Oper. 24 de aemulatione artificum omnis generis, quae acuat illas et excitet, vincendi et optime omnia agendi ſtudio.

VIII. C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Tribunatum Suetonio impetratum, ipſo petente, in alium ſe tranſlaturum, ſignificat.

Facis pro cetera reverentia, quam mihi praeſtas, quod
tam ſolicite petis, vt tribunatum, quem a Neratio
Marcello, clariſſimo viro, impetravi tibi, in Caeſen-
nium Silvanum, propinquum tuum, transferam. Mihi 2
autem ſicut iucundiſſimum, ipſum te tribunum; ita non
minus gratum, alium per te videre. Neque enim eſſe
congruens arbitror, quem augere [honoribus] cupias,
huic pietatis titulos invidere, qui ſunt omnibus hono-
ribus pulchriores. Video etiam, quum ſit egregium 3
et mereri beneficia et dare, vtramque te laudem ſimul
adſequuturum, ſi, quod ipſe meruiſti, aliis tribuas.
Praeterea intelligo, mihi quoque gloriae fore, ſi ex hoc
tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere
tantum tribunatus poſſe, verum etiam dare. Quare 4
ego vero honeſtiſſimae voluntati tuae pareo. Neque
enim adhuc nomen in numeros relatum eſt: ideoque
liberum eſt nobis Silvanum in locum tuum ſubdere:
cui cupio tam gratum eſſe munus tuum, quam tibi
meum eſt. Vale.

IX. C. PLINIVS MINVCIANO SVO S.

Singulos actus et eventum accuſationis Claſſici enarrat.

Poſſum iam perſcribere tibi, quantum in publica pro-
vinciae Baeticae cauſſa laboris exhauſerim. Nam fuit 2

G 2 multi-

VIII, 1 *pro cetera reverentia*) Vt 2, 16, 1 *Tu quidem pro cetera tua diligentia.*

2 *augere* [*honoribus*]) Abeſt poſterior vox in Mediceo codice, et commode poteſt abeſſe. *Augere* enim, vt *αὔξειν*, etiam cum ſolum eſt, honoris et amplitudinis adiunctam notionem habet. Vid. Cortius hic et ad Sall. Iug. 86, 3. Ne tamen plane eam vocem delerem, fecit, quod ſequitur, *Qui ſunt omnibus* honoribus *pulchriores.*

4 *Quare ego vero*) Offendit quoſdam haec compoſitio. Sed ſimilis eſt illa 8, 8, 7 *Quamquam tu vero:* et plane eadem 4, 17, 11 *Quare ego vero Corelliae* etc.

IX, 1 *in publica — cauſſa*) de qua ſupra 3, 4.

2 *unde-*

multiplex, actaque eſt ſaepius cum magna varietate. Vnde varietas? vnde plures actiones? Caecilius Claſſicus, homo foedus et aperte malus, proconſulatum in ea non minus violenter quam ſordide geſſerat, eodem
3 anno, quo in Africa Marius Priſcus. Erat autem Priſcus ex Baetica, ex Africa Claſſicus. Inde dictum Baeticorum (vt plerumque dolor etiam venuſtos facit) non illepidum ferebatur; DEDI MALVM, ET ACCEPI.
4 Sed Marium vna civitas publice, multique privati reum
5 peregerunt; in Claſſicum tota provincia incubuit. Ille accuſationem vel fortuita vel voluntaria morte praevertit. nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen. Etenim credibile videbatur, voluiſſe exire de vita, quum defendi non poſſet; ita mirum, pudorem damnationis morte fugiſſe, quem non puduiſſet damnanda commit-
6 tere. Nihilominus Baetica etiam in defuncti accuſatione perſtabat. Proviſum hoc legibus, intermiſſum tamen, et poſt longam intercapedinem tunc reductum.

Addi-

2 *vnde plures actiones?*) Ab hoc commate abeſſe debere interrogationis notam, monuit Caſaubonus: ſed non indicavit cauſſam. Nobis videbatur retinenda, vt gemina interrogatione argumentum totius narrationis indicetur.

in Africa Marius) de quo ſupra 2, 11.

3 *dolor etiam venuſtos facit*) Plura ex hoc genere in Verrem Tullius, v. g. 4, 43 *Nunquam tam male eſt Siculis, quin aliquid facete et commode dicant* etc. *Venuſtatem* vero etiam in facetiis et iocis ſedem habere, non ex Seneca modo conſtat, cuius loca hic laudavit Cellarius: ſed etiam ex Cicerone v. g. Fam. 15, 21 med. *Quod illa ſive* faceta *ſunt, ſive ſic fiunt narrante te* venuſtiſſima, *quin etiam ante quam ad me veniatur,* riſus *omnis paene conſumitur.* Sic de Orat. 1, 57 cum *de ſale et lepore et facetiis* Craſſi *illudentis* et aperte iocantis, *dicendi*, inquit, *vis egregia ſumma feſtivitate et venuſtate coniuncta profuit.*

dedi malum et accepi) Reciprocum id eſt, et ob id ipſum venuſtum. *Dedi* ego Africa *malum* Claſſicum Baeticis, *et accepi malum* Priſcum ab iiſdem: *Dedi* ego Baetica etc.

6 *Proviſum hoc legibus*) v. g. l. 2 π. de Leg. Iul. repetund. Scaevola, *Datur*, inquit, *ex hac lege et in heredes actio intra annum dumtaxat a morte eius, qui arguebatur.*

Addide-

Addiderunt Baetici, quod ſimul ſocios miniſtroſque
Claſſici detulerunt: nominatimque in eos inquiſitio-
nem poſtulaverunt. Aderam Baeticis, mecumque Lu- 7
ceius Albinus, vir in dicendo copioſus, ornatus: quem
ego quum olim mutuo diligerem, ex hac officii ſocieta-
te amare ardentius coepi. Habet quidem gloria, in 8
ſtudiis praeſertim, quiddam ἀκοινώνητον: nobis tamen
nullum certamen, nulla contentio: quum vterque pari
iugo non pro ſe, ſed pro cauſſa niteretur. Cuius et ma-
gnitudo et vtilitas viſa eſt poſtulare, ne tantum oneris
ſingulis actionibus ſubiremus. Verebamur, ne nos 9
dies, ne vox, ne latera deficerent, ſi tot crimina, tot reos
vno velut faſce complecteremur: deinde ne iudicum
intentio multis nominibus multisque cauſſis non laſ-
ſaretur modo, verum etiam confunderetur: mox ne
gratia ſingulorum collata atque permiſta, pro ſingulis
quoque vires omnium acciperet: poſtremo, ne poten-
tiſſimi, viliſſimo quoque quaſi piaculari dato, alienis
poenis elaberentur. Etenim tum maxime favor et 10
ambitio dominatur, quum ſub aliqua ſpecie ſeveritatis

 delite-

Addiderunt Baetici) Hoc novum et ſupra exempla ſuperiora inſtituerunt.

ἀκοινώνητον) Regnum enim vnusquisque adfectat nec civitatis modo, ſed rerum omnium: Regna autem ſocium non ferre tralaticium eſt. Eandem ſententiam Nepos Cornelius ita extulit Att. 6, 4 *Id, quod erat difficillimum, efficiebat* Atticus; *vt inter quos tantae laudis eſſet aemulatio*, (de Hortenſio ac Cicerone loquitur) *nulla intercederet obtrectatio, eſſetque talium virorum copula.*

pari iugo) Translatum a iumentis iunctis, quae cum aequali vi nituntur, iugum manet aequale, et angulos pares ſ. rectos ad vtrumque latus temonis efficit.

ne tantum oneris) Duo Advocati ſingulas actiones inſtituere, vnaque adeo actione totam vnusquisque cauſſam, totum crimen ita varium variorum complecti nolunt: ſed plures (tres, vid. ſ. 19) pro diverſitate criminum et perſonarum, actiones vnusquisque eorum inſtituere. * Haec ſi perpendiſſent viri docti, non poſtulaſſent, contra librorum omnium fidem, ipſamque Mediceam religionem, (ὡς κριτικὸν ἔπος εἰπεῖν) coniunctionem *ne* in *vt* mutari.

II *Serto-*

79612

11 deliteſcere poteſt. Erat in conſilio Sertorianum illud
exemplum, qui robuſtiſſimum et infirmiſſimum mili-
tem iuſſit caudam equi: reliqua noſti. Nam nos quo-
que tam numeroſum agmen reorum ita demum videba-
12 mus poſſe ſuperari, ſi per ſingulos carperetur. Placuit
in primis ipſum Claſſicum oſtendere nocentem: hic
aptiſſimus ad ſocios eius et miniſtros tranſitus erat,
quia ſocii miniſtrique probari, niſi illo nocente, non
poterant. Ex quibus duos ſtatim Claſſico iunximus:
Baebium Probum, et Fabium Hiſpanum: vtrumque
13 gratia, Hiſpanum etiam facundia, validum. Et circa
Claſſicum quidem brevis et expeditus labor. Sua ma-
nu reliquerat ſcriptum, quid ex quaque re, quid ex qua-
que cauſſa accepiſſet. Miſerat etiam epiſtolas Romam
ad amiculam quandam, iactantes et glorioſas, his qui-
dem verbis: *io io, liber ad te venio: iam ſeſtertium qua-*
14 *dragies redegi, parte vendita Baeticorum.* Circa Hiſpa-
num et Probum multum ſudoris. Horum antequam
crimina ingrederer, neceſſarium credidi elaborare, vt
conſtaret, miniſterium crimen eſſe. quod niſi effeciſ-
15 ſem, fruſtra miniſtros probaſſem. Neque enim ita de-
fendebantur, vt negarent, ſed vt neceſſitati veniam pre-
carentur: eſſe enim ſe provinciales, et ad omne pro-
16 conſulum imperium metu cogi. Solet dicere Claudius
Reſtitutus, qui mihi reſpondit, vir exercitatus et vigi-
lans, et quamlibet ſubitis paratus, *nunquam ſibi tantum*
caliginis,

11 *Sertorianum illud*) Quod narrant Valer. Max. 7, 3, 6 Frontin. 1, 10, 1 et Plutarchus in Sertorio p. 1051 ſq. H. Steph. ſimile illi, quod de Sciluro Scytha, ſagittarum faſciculum rumpendum praebente octoginta filiis, narrat idem Plutarchus de garrulit. p. 907.

12 *probari, niſi illo nocente*) Exaudiendum *nocentes*: ex eo, quod ſequitur. Non poterat oſtendi, nocentes eſſe miniſtros, niſi ipſum Claſſicum nocentem eſſe, antea probatum eſſet. Plura id genus hic dedit Cortius.

13 *io io, liber ad te venio*) Aere alieno, quod ex praeda provincialium facile diſſolvam: *Io, io* triumphum quaſi e provincia reportantis vox eſt.

19 *Claſſici*

caliginis, tantum perturbationis offuſum, quam quum ea
praerepta et extorta defenſioni ſuae cerneret, in quibus
omnem fiduciam reponebat. Conſilii noſtri exitus fuit: 17
Bona Claſſici, quae habuiſſet ante provinciam, placuit ſe-
natui *a reliquis ſeparari; illa filiae, haec ſpoliatis relinqui.*
Additum eſt, *ut pecuniae, quas creditoribus ſolverat, re-*
vocarentur. Hiſpanus et Probus in quinquennium re-
legati. Adeo grave viſum eſt, quod initio dubitabatur,
an omnino crimen eſſet. Poſt paucos dies Clavium 18
Fuſcum, Claſſici generum, et Stillonium Priſcum, qui
tribunus cohortis ſub Claſſico fuerat, accuſavimus, diſ-
pari eventu. Priſco in biennium Italia interdictum:
abſolutus eſt Fuſcus. Actione tertia commodiſſimum 19
putavimus plures congregare, ne, ſi longius eſſet extra-
cta cognitio, ſatietate et taedio quodam iuſtitia cognoſ-
centium ſeveritasque langueſceret: alioqui ſupererant
minores rei, data opera hunc in locum reſervati: ex-
cepta tamen Claſſici vxore, quae ſicut implicita ſuſpi-
cionibus, ita non ſatis convinci probationibus viſa eſt.
Nam Claſſici filia, (quae et ipſa inter reos erat) ne 20
ſuſpicionibus quidem haerebat. Itaque quum ad no-
men eius in extrema actione veniſſem (neque enim, vt
initio, ſic etiam in fine verendum erat, ne per hoc to-
tius accuſationis auctoritas minueretur) honeſtiſſimum
credidi, non premere immerentem: idque ipſum dixi
et libere et varie. Nam modo legatos interrogabam, 21
docuiſſentne me aliquid, quod re probari poſſe conſiderent?
modo conſilium a ſenatu petebam, *putaretne debere me,*

19 *Claſſici vxore*) De vxoribus Procoſſ. cautum l. 4 π. de offic. Procoſ. §. 2. ſed ita, vt, ſi verba legis conſideremus, res ambiguitatem habere videatur, ipſaene conveniri poſſint, an earum mariti? *Sciat, Senatum Cotta* et *Meſſala* COSS. *cenſuiſſe futurum, vt, ſi quid vxores eorum, qui ad officia proficiſcuntur, deliquerint,* ab ipſis *ratio et vindicta exigatur.* Apud Tacitum A. 3, 33 ſq. diſputatur, vtrum permittendum, vt vxoribus comitati in provincias eant?

ſi quam haberem in dicendo facultatem, in iugulum innocentis quaſi telum aliquod, intendere? poſtremo totum locum hoc fine concluſi, *Dicet aliquis, Iudicas ergo? Ego vero non iudico: memini tamen me advocatum ex iu-*
22 *dicibus datum.* Hic numeroſiſſimae cauſſae terminus fuit, quibusdam abſolutis, pluribus damnatis, atque
23 etiam relegatis, aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eodem SC. induſtria, fides, conſtantia noſtra pleniſſimo teſtimonio comprobata eſt: dignum ſolumque par pre-
24 tium tanti laboris. Concipere animo potes, quam ſimus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi teſtes interrogandi, ſublevandi, refu-
25 tandi. Iam illa quam ardua, quam moleſta, tot reorum amicis ſecreto rogantibus negare, adverſantibus palam obſiſtere? Referam vnum aliquod ex iis, quae dixi. Quum mihi quidam e iudicibus ipſis pro reo gratioſiſſimo reclamarent, *Non minus*, inquam, *hic innocens erit,*
26 *ſi ego omnia dixero.* Coniectabis ex hoc, quantas contentiones, quantas etiam offenſas ſubierimus, dumtaxat ad breve tempus. Nam *fides* in praeſentia eos, quibus reſiſtit, offendit; deinde ab illis ipſis ſuſpicitur laudaturque. Non potui magis te in rem praeſentem perdu-
27 cere. Dices, *Non fuit tanti. quid enim mihi cum tam longa epiſtola?* Nolito ergo identidem quaerere, *Quid Romae geratur?* et tamen memento eſſe non epiſtolam longam, quae tot dies, tot cognitiones, tot denique reos
28 cauſſasque complexa ſit. Quae omnia videor mihi non minus breviter, quam diligenter, perſequutus. Temere dixi *diligenter*: ſuccurrit quod praeterieram, et quidem ſero: ſed, quamquam praepoſtere, reddetur. Facit hoc Homerus, multique illius exemplo. Eſt alioqui perdeco-

25 *ſi omnia dixero*) Nolite ergo, volebat intelligi Plinius, interpellare me, et impedire quo minus dicam omnia.

28 *Facit hoc Homerus*) Commode huc advocavit Cellarius illud Cic. Att. 1, 16 pr. ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. Nota illa Homeri

perdecorum. a me tamen non ideo fiet. Ex teſtibus 29
quidam, ſive iratus, quod evocatus eſſet invitus, ſive
ſubornatus ab aliquo reorum, vt accuſationem exarma-
ret, Norbanum Licinianum, legatum et inquiſitorem,
reum poſtulavit, tanquam in cauſſa Caſtae (vxor haec
Claſſici) praevaricaretur. Eſt lege cautum, vt reus an- 30
te peragatur, tunc de praevaricatore quaeratur, quia
optime ex accuſatione ipſa accuſatoris fides aeſtimatur.
Norbano tamen non ordo legis, non legati nomen, non 31
inquiſitionis officium praeſidio fuit: tanta conflagravit
invidia homo alioqui flagitioſus, et Domitiani tempori-
bus vſus, vt multi: electusque tunc a provincia ad in-
quirendum, non tanquam bonus et fidelis, ſed tanquam
Claſſici inimicus. Erat ab illo relegatus. Dari ſibi 32
diem ad diluenda crimina poſtulavit. Neutrum impe-
travit; coactus eſt ſtatim reſpondere: reſpondit: ma-
lum pravumque ingenium hominis facit, vt dubitem,
confidenter an conſtanter, certe paratiſſime. Obiecta 33
ſunt multa, quae magis, quam praevaricatio, nocue-
runt. Quin etiam duo conſulares, Pomponius Rufus
et Libo Frugi, laeſerunt eum teſtimonio, tanquam apud
iudicem, ſub Domitiano, Salvii Liberalis accuſatoribus
adfuiſſet. Damnatus et in inſulam relegatus eſt. Ita- 34
que quum Caſtam accuſarem, nihil magis preſſi, quam
quod accuſator eius praevaricationis crimine corruiſ-
ſet. Preſſi tamen fruſtra. accidit enim res contraria
et nova, vt, accuſatore praevaricationis damnato, rea
abſolveretur. Quaeris, quid nos dum haec aguntur? 35
Indicavimus ſenatui, ex Norbano didiciſſe nos publicam
cauſſam, rurſusque debere ex integro diſcere, ſi ille

meri et poëtarum omnium con-ſuetudo, in medium actum ſtatim inducendi lectores ſuos, tum ſuperiora narrationibus interpoſitis revocandi.

31 *Domitiani tempor. vſus*) Opportunitate illa ex delatione quaerendi rem et honores.

32 *Confidenter an conſtanter*) Illud enim etiam in ſcelerati hominis improbitatem convenit; hoc ſolius ſapientis eſt. Sic deinde

praevaricator probaretur. Atque ita dum ille peragitur reus, ſedimus: poſtea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit: eandémque vſque ad extremum
37 vel conſtantiam vel audaciam pertulit. Interrogo ipſe me, an aliquid omiſerim rurſus: et rurſus paene omiſi. Summo die Salvius Liberalis reliquos legatos graviter increpuit, tanquam non omnes, quos mandaſſet provincia, reos peregiſſent; atque vt eſt vehemens et diſertus, in diſcrimen adduxit. Protexi viros optimos, eosdémque gratiſſimos: mihi certe debere ſe praedi-
37 cant; quod illum turbinem evaſerint. Hic erit epiſtolae finis, re vera finis: literam non addam; etiamſi adhuc aliquid praeteriſſe me ſenſero. Vale.

X. C. PLINIVS SPVRINNAE SVO ET COCCIAE S.

Quae de Spurinnae filio compoſuerat, parentibus mittit legenda et emendanda.

Compoſuiſſe me quaedam de filio veſtro, non dixi vobis, quum proxime apud vos fui: primum, quia non ideo ſcripſeram, vt dicerem, ſed vt meo amori, meo dolori ſatisfacerem; deinde, quia te, Spurinna, quum audiſſes recitaſſe me, (vt mihi ipſe dixiſti) quid
2 recitaſſem, ſimul audiſſe credebam. Praeterea veritus ſum, ne vos feſtis diebus confunderem, ſi in memoriam graviſſimi luctus reduxiſſem. Nunc quoque paulliſper haeſitavi, id ſolum, quod recitavi, mitterem exigentibus vobis, an adiicerem, quae in aliud volumen cogito
3 reſervare. Neque enim adfectibus meis vno libello cariſſimam mihi et ſanctiſſimam memoriam proſequi ſatis eſt: cuius famae latius conſuletur, ſi diſpenſata et digeſta

inde ſ. 35 *eandem vel conſtantiam vel audaciam pertulit.*

X, 3 *diſpenſata et digeſta*) Per plures libellos diſtributa laus Spurinnae iuvenis facilius aetatem feret: cum ſpes ſit vnius exemplis pereuntibus, alterum tamen forte ſuperſuturum.

6 vt

geſta fuerit. Verum haeſitanti mihi, omnia, quae iam 4
compoſui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem;
ſimplicius et amicius mihi viſum eſt, omnia, praecipue
quum adfirmetis, intra vos futura, donec placeat emit-
tere. Quod ſupereſt, rogo, vt pari ſimplicitate, ſi qua 5
exiſtimatis addenda, commutanda, omittenda, indicetis.
Mihi difficile eſt hucuſque intendere animum in dolo- 6
re; difficile et vobis. ſed tamen vt ſculptorem, vt pi-
ctorem, qui filii veſtri imaginem faceret, admoneretis,
quid exprimere, quid emendare deberet; ita me quo-
que formate, regite, qui non fragilem et caducam, ſed
immortalem, vt vos putatis, effigiem conor efficere:
quae hoc diuturnior erit, quo verior, melior, abſolu-
tior, fuerit. Vale.

XI. C. PLINIVS IVLIO GENITORI SVO S.

Gratus animus Artemidori, officium Plinii erga ſe praedicantis, vna cum aliis virtutibus laudatur.

Eſt omnino Artemidori noſtri tam benigna natura, vt officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, vt vera, ita ſupra meritum praedicatione circumfert. Equidem quum eſſent philoſophi ab vrbe ſubmoti, fui apud illum in ſuburbano: et quo notabilius hoc periculoſiusque eſſet, fui praetor. Pecuniam etiam, qua tunc illi ampliore opus erat, vt aes alienum exſolveret, contractum ex pulcherrimis cauſſis, muſſantibus magnis quibuſdam et locupletibus amicis, mutua-

6 *vt vos putatis*) Modeſtiae cauſſa addit: Non ipſe immortalitatem pollicetur ſuis ſcriptis et per ea Spurinnae: ſed loqui ſe indicat de ſententia blanda amicorum.

XI, 1 *Artemidori*) Vix patiuntur temporum rationes, vt ὀνειροκριτικῶν ſcriptorem hic intelligamus, qui aliquantum iunior hoc noſtro fuit. Vid. Fabric.

2 *philoſophi ab vrbe ſubm.*) Domitiani edicto, de quo Sueton. c. 10.

3 *quaſi*

3 mutuatus ipſe, gratuitam dedi. Atque haec feci, quum ſeptem amicis meis aut occiſis aut relegatis, (occiſis, Senecione, Ruſtico, Helvidio; relegatis, Maurico, Gratilla, Arria, Fannia) tot circa me iactis fulminibus quaſi ambuſtus, mihi quoque impendere idem exitium, certis
4 quibusdam notis augurarer. Non ideo tamen eximiam gloriam meruiſſe me, vt ille praedicat, credo; ſed tan-
5 tum effugiſſe flagitium. Nam et C. Muſonium, ſocerum eius, (quantum licitum eſt per aetatem) cum admiratione dilexi, et Artemidorum ipſum iam tum, quum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus ſum: idque primum non nullius indolis dedi ſpecimen, quod virum aut ſapientem, aut proximum
6 ſimillimumque ſapienti, intelligere ſum viſus. Nam ex omnibus, qui nunc ſe philoſophos vocant, vix vnum aut alterum invenies tanta ſinceritate, tanta veritate. Mitto, qua patientia corporis hiemes iuxta et aeſtates ferat, vt nullis laboribus cedat, vt nihil in cibo aut potu voluptatibus tribuat, vt oculos animumque con-
7 tineat. Sunt haec magna, ſed in alio: in hoc vero minima, ſi ceteris virtutibus comparentur, quibus meruit, vt a C. Muſonio ex omnibus omnium ordinum
8 adſectatoribus gener adſumeretur. Quae mihi recordanti eſt quidem iucundum, quod me quum apud alios, tum apud te, tantis laudibus cumulet. vereor tamen, ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim,
9 vnde coepi, revertor) non ſolet tenere. Nam in hoc vno interdum, vir alioqui prudentiſſimus, honeſto quidem, ſed tamen errore verſatur, quod pluris amicos ſuos, quam ſunt, arbitratur. Vale.

XII.

3 *quaſi ambuſtus*) Sic Liv. 22, 35 *L. Aemilius Paullus* dicitur *damnatione collegae et ſua prope ambuſtus evaſiſſe.* add. Paneg. 90, 5.

5 *proximum—ſapienti*) Nemo enim perfecte ſapiens. Stoicus ille ſapiens idea eſt, nomen eſt.

intelligere ſum viſus) Id ipſum enim iam profectus non mediocris

XII. C. PLINIVS CATILIO SVO S.

Invitatus ad coenam, qua conditione iturus ſit, reſpondet.

Veniam ad coenam: ſed iam nunc paciſcor, ſit expedita, ſit parca: Socraticis tantum ſermonibus abundet: in his quoque teneat modum. Erunt officia 2 antelucana, in quae incidere impune ne Catoni quidem licuit, quem tamen C. Caeſar ita reprehendit, vt laudet. Scribit enim, *eos, quibus obvius fuerat, quum caput ebrii* 3 *retexiſſent, erubuiſſe: deinde adiicit, putares, non ab illis Catonem, ſed illos a Catone deprehenſos.* Potuitne plus auctoritatis tribui Catoni, quam ſi ebrius quoque tam venerabilis erat? Noſtrae tamen coenae vt apparatus 4 et impendii, ſic temporis modus conſtet. Neque enim ii ſumus, quos vituperare ne inimici quidem poſſint, niſi vt ſimul laudent. Vale.

XIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Panegyricum, Traiano dictum, emendandum mittit.

Librum, quo nuper optimo principi conſul gratias egi, miſi exigenti tibi: miſſurus, etſi non exegiſſes. In hoc conſideres velim, vt pulchritudinem materiae, 2 ita difficultatem. in ceteris enim lectorem novitas ipſa intentum habet: in hoc nota, vulgata dicta ſunt omnia; quo fit, vt quaſi otioſus ſecurusque lector tantum eloquutioni

mediocris indicium: Cum de ſapiente, vt de poëta, muſico, pictore non iudicare niſi ille queat, qui gradum aliquem eius virtutis adſecutus ſit.

XII, 2 *C. Caeſar)* Vt veriſimile eſt, in Anti-Catone ſuo, Ciceronis Catoni Vticenſi oppoſito, de quo vid. quos laudat Fabricius ad Auguſti fragm. p. 168. vbi de ſimili Auguſti opere, *Reſcriptis Bruto de Catone*, agit.

3 *Scribit enim)* Retinui emendationem Caſauboni, a Cellario adſumtam. Vulgatum illud *deſcribit* fruſtra defenditur ex Tac. Ann. 6, 24 *Deſcripta* enim ibi non pro ſimplici *ſcripta* ponitur, ſed diſpenſationem atque ordinationem ſignificat.

caput—retexiſſent) Quod toga adducta obvolverat ſcilicet, ne noſceretur.

quutioni vacet, in qua ſatisfacere difficilius eſt, quum
3 ſola aeſtimatur. Atque vtinam ordo ſaltem, et tranſitus, et figurae ſimul ſpectarentur! Nam invenire praeclare, enuntiare magnifice, interdum etiam barbari ſolent: diſponere apte, figurare varie, niſi eruditis, ne-
4 gatum eſt. Nec vero adfectanda ſunt ſemper elata et excelſa. Nam, vt in pictura lumen non alia res magis quam vmbra commendat, ita orationem tam ſub-
5 mittere, quam adtollere decet. Sed quid ego haec doctiſſimo viro? quin potius illud: adnota, quae putaveris corrigenda. Ita enim magis credam, cetera tibi placere, ſi quaedam diſplicuiſſe cognovero. Vale.

XIV. C. PLINIVS ACILIO SVO S.

Macedonem, ſaevum dominum, a ſervis ſuis in balneo oppreſſum narrat.

Rem atrocem, nec tantum epiſtola dignam, Largius Macedo, vir praetorius, a ſervis ſuis paſſus eſt: ſuperbus alioqui dominus et ſaevus, et qui, ſerviſſe
2 patrem ſuum, parum, immo minimum meminiſſet. Lavabatur in villa Formiana: repente eum ſervi circumſiſtunt: alius fauces invadit, alius os verberat, alius pectus, et ventrem, atque etiam (foedum dictu) verenda contundit: et quum exanimem putarent, abiiciunt in fervens pavimentum, vt experirentur, an viveret. Ille, ſive quia non ſentiebat, ſive quia non ſentire ſimulabat, immobilis et extentus fidem peractae mortis im-
3 plevit. Tum demum, quaſi aeſtu ſolutus effertur: excipiunt ſervi fideliores: concubinae cum vlulatu et clamore concurrunt. Ita et vocibus excitatus, et recreatus loci frigore, ſublatis oculis agitatoque corpore, vi-

vere

XIV, 1 *non tantum epiſtola*) Sed hiſtoria, vel tragoedia adeo.

2 *quia non ſentire ſimulab.*) Al. *quia ſe non ſ. ſ.* Sed illud *ſe* tum MSS. auctoritate, tum exemplis optimorum ſcriptorum, eiecit Cortius.

3 *conſi-*

vere ſe (et iam tutum erat) confitetur. Diffugiunt 4
ſervi: quorum magna pars comprehenſa eſt, ceteri
requiruntur: ipſe paucis diebus aegre refocillatus, non
ſine vltionis ſolatio deceſſit, ita vivus vindicatus, vt oc-
ciſi ſolent. Vides, quot periculis, quot contumeliis, 5
quot ludibriis, ſimus obnoxii. Nec eſt, quod quisquam
poſſit eſſe ſecurus, quia ſit remiſſus et mitis. non enim
iudicio domini, ſed ſcelere perimuntur. Verum haec
hactenus. Quid praeterea novi? Quid? Nihil: alio- 6
qui ſubiungerem. nam et charta adhuc ſupereſt, et dies
feriatus patitur plura contexi. Addam, quod oppor-
tune de eodem Macedone ſuccurrit. Quum in publico
Romae lavaretur, notabilis atque etiam, vt exitus do-
cuit, ominoſa res accidit. Eques, Romanus a ſervo 7
eius, vt tranſitum daret, manu leviter admonitus, con-
vertit ſe, nec ſervum a quo erat tactus, ſed ipſum Ma-
cedonem tam graviter palma percuſſit, vt paene con-
cideret. Ita balneum illi, quaſi per gradus quosdam 8
primum contumeliae locus deinde exitii fuit. Vale.

XV. C. PLINIVS PROCVLO SVO S.

Roganti Proculo, vt verſus ſuos emendaret; reſpondet, id libenter ſe ſuſcepturum eſſe.

Petis, vt libellos tuos in ſeceſſu legam, examinemque, an editione ſint digni: adhibes preces: adlegas exem-

3 *confitetur*) Non ideo modo hoc verbo vti puto Plinium, quia ante parum tutum erat Macedoni, et puniendum illico, ſi vivere ſe oſtendiſſet: ſed quod in vniverſum *confitendi* verbo de iis quoque rebus, quae non voluntate modo ſed ſenſu etiam carent, ſic vtuntur. Palladius 1, 3 *His contraria* (loquutus erat autem de ſignis ſalubris caeli) *noxium caeli illius ſpiritum confitentur*, et Iun. 7, 6. de examine apum *Si duo vel plura vbera ſuſpendens ſe populus imitatur, - - tot reges eſſe, quot velut vbera videris, confitentur*. Ita apud eundem Ian. 15, 12 *fatentur maturitatem amygdala*, et Oct. 11, 2 *fatetur vetuſtatem ſinapi*.

5 *non iudicio*) Servi in domini caput coniurant *non iudicio*, quod cauſſas ponderet, et prout aequum eſt decernat: ſed *ſcelere*,

exemplum: rogas etiam, vt aliquid ſubſecivi temporis
ſtudiis meis ſubtraham, impertiam tuis: adiicis, M.
Tullium mira benignitate poëtarum ingenia foviſſe.
2 Sed ego nec rogandus ſum, nec hortandus. Nam et
poëticen ipſam religioſiſſime veneror, et te validiſſime
diligo. Faciam ergo, quod deſideras, tam diligenter,
3 quam libenter. Videor autem iam nunc poſſe reſcri-
bere, eſſe opus pulchrum, nec ſupprimendum, quan-
tum aeſtimare licuit ex iis, quae me praeſente recitaſti:
ſi modo mihi non impoſuit recitatio tua. legis enim
ſuaviſſime et peritiſſime. Confido tamen, me non ſic
auribus duci, vt omnes aculei iudicii mei illarum delini-
4 mentis refringantur. Hebetentur fortaſſe, et paullu-
lum retundantur; evelli quidem extorquerique non
5 poſſunt. Igitur non temere iam nunc de vniverſitate
pronuntio: de partibus experiar legendo. Vale.

XVI. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Alia maiora, alia clariora eſſe, Arriae factis et exemplo probat.

Adnotaſſe videor, facta dictaque virorum feminarum-
2 que illuſtrium alia clariora eſſe, alia maiora. Con-
firmata eſt opinio mea heſterno Fanniae ſermone. Ne-
ptis haec Arriae illius, quae marito et ſolatium mortis
et exemplum fuit. Multa referebat aviae ſuae non mi-
nora hoc, ſed obſcuriora: quae tibi exiſtimo tam mira-
3 bilia legenti fore, quam mihi audienti fuerunt. Aegro-
tabat Caecina Paetus, maritus eius, aegrotabat et filius,
vterque mortifere, vt videbatur: filius deceſſit, eximia
pulchri-

lere, et ferino quodam impetu, qui in bonos etiam et mites dominos expetere poteſt.

XV, 3 *refringantur*) Aptiſſimum ad *aculeos* verbum. Avunculus noſtri, a Cortio excitatus, 8, 15 extr. *Mirum pardos, pantheras, leones, et ſimilia, condito in corporis vaginas vnguium mucrone, ne refringatur hebeteturve, ingredi.* *Itaque verbum hoc reponendum erat, etſi plerique libri haberent *reſtringantur.* Quanto magis, cum contra ſe res habeat. *Evelli* pro *revelli* ex libris poſuit Cortius.

XVI, 6

pulchritudine, pari verecundia, et parentibus non mi-
nus ob alia carus, quam quod filius erat. Huic illa ita 4
fūnus paravit, ita duxit exſequias, vt ignoraret maritus.
Quin immo, quoties cubiculum eius intraret, vivere
filium, atque etiam commodiorem eſſe ſimulabat. Ac
perſaepe interroganti, *quid ageret puer?* reſpondebat,
Bene quievit, libenter cibum ſumſit. Deinde quum diu 5
cohibitae lacrymae vincerent prorumperentque, egre-
diebatur. tum ſe dolori dabat. ſatiata, ſiccis oculis,
compoſito vultu redibat, tanquam orbitatem foris re-
liquiſſet. Praeclarum quidem illud eiuſdem, ferrum 6
ſtringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, por-
rigere marito, addere vocem immortalem ac paene
divinam, PAETE, NON DOLET. Sed tamen iſta fa-
cienti dicentique gloria et aeternitas ante oculos erant:
quo maius eſt ſine praemio aeternitatis, ſine praemio
gloriae abdere lacrymas, operire luctum, amiſſoque filio,
matrem adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico 7
contra Claudium moverat: fuerat Paetus in partibus, et
occiſo Scriboniano, Romam trahebatur. Erat adſcenſu- 8
rus navem, Arria milites orabat, vt ſimul imponeretur.
Nempe enim, inquit, *daturi eſtis conſulari viro ſervulos ali-
quos, quorum e manu cibum capiat, a quibus veſtiatur, a qui-
bus calcietur: omnia vel ſola praeſtabo.* Non impetravit.
Conduxit piſcatoriam naviculam, ingensque navigium 9
minimo ſequuta eſt. Eadem apud Claudium vxori Scri-
boniani, quum illa profiteretur indicium, *Ego*, inquit, *te
audiam,*

XVI, 6 *Paete, non dolet*) Martialis I, 14

Caſta ſuo gladium cum traderet Arria Paeto,
Quem de viſceribus traxerat ipſa ſuis,
Si qua fides, vulnus, quod feci non dolet, inquit,
Sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet.

7 *Scribonianus*) Rem narrat Sueton. Claud. c. 13.

9 *Ego te audiam*) et videam lucis vſura fruentem, et periculum amicis mariti tui creantem, vt ipſa impunitatem conſequaris. Illud enim fere praemium *indicii*. Formulam *profiteri indicium* illuſtravit Cort. ad Sall. Iug. 35, 6.

audiam, cuius in gremio Scribonianus occiſus eſt, et vivis? Ex quo manifeſtum eſt, ei conſilium pulcherrimae mortis
10 non ſubitum fuiſſe. Quin etiam quum Thraſea, gener eius, deprecaretur, ne mori pergeret, interque alia dixiſſet, *Tu vis ergo filiam tuam, ſi mihi pereundum fuerit, mori mecum?* reſpondit, *Si tam diu tantaque concordia vixerit*
11 *tecum, quam ego cum Paeto, volo.* Auxerat hoc reſponſo curam ſuorum: attentius cuſtodiebatur: ſenſit, et, *Nihil agitis,* inquit: *poteſtis enim efficere, vt male moriar; ne*
12 *moriar, non poteſtis.* Dum haec dicit, exſiluit cathedra, adverſoque parieti caput ingenti impetu impegit, et corruit. Refocillata, *Dixeram,* inquit, *vobis, inventuram me, quamlibet duram, ad mortem viam; ſi vos facilem*
13 *negaſſetis.* Videnturne haec tibi maiora illo, *Paete, non dolet,* ad quod per haec perventum eſt? quum interim illud quidem ingens fama, haec, nulla circumfert. Vnde colligitur, quod initio dixi, ALIA eſſe clariora, alia maiora. Vale.

XVII. C. PLINIVS SERVIANO SVO S.

Anxius de ſalute amici ob ſilentium eius, monet, vt propediem nuntiet, quid agat.

Rectene omnia? quod iampridem epiſtolae tuae ceſſant: An omnia recte; ſed occupatus es tu? An
2 tu non occupatus; ſed occaſio ſcribendi vel rara vel nulla?

XVII, 1 *Rectene omnia?*) Interrogatio ſoliciti et metuentis aliquid ſiniſtrum, vt illud *ſatin' ſalvae?* apud Livium 1, 58 et alias ſaepe. Quin Ter. Andr. 4, 6, 9 *Quid vos quo pacto hic? ſatin' ne recte?* Et noſter 6, 2, 10 *Ecquid omnia in tua* (domo) *recte?* Vid. omnino Briſſon. de form. 8, 65 pag. 724 nuperae edit. *Ceterum hunc locum repraeſentavimus ex coniecturis Caſauboni, quas firmant libri, qui Cortio patuere. Vulgata ſententiam non habet, niſi quid forte exſculpis, lector, ex iſtis: *Rectene omnia, quod iam pridem epiſtolae tuae ceſſant, an non omnia recte? Sed occupatus es tu. An tu occupatus? Sed occaſio ſcribendi vel rara, vel nulla.*

nulla? Exime hunc mihi ſcrupulum, cui par eſſe non poſſum. Exime autem vel data opera tabellario miſſo: ego viaticum, ego etiam praemium dabo: nuntiet mihi modo, quod opto. Ipſe valeo: ſi valere eſt, ſuſpen- 3
ſum et anxium vivere, exſpectantem in horas, timentemque pro capite amiciſſimo, quidquid accidere homini poteſt. Vale.

XVIII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Panegyrici, vberius, quam in ſenatu dixerat, elaborati, recitationem cum voluptate exceptam denarrat.

Officium conſulatus iniunxit mihi, vt reipubl. nomine principi gratias agerem. quod ego in ſenatu quum ad rationem et loci et temporis ex more feciſſem; bono civi convenientiſſimum credidi, eadem illa ſpatioſius et vberius volumine amplecti. primum, vt 2
imperatori noſtro virtutes ſuae veris laudibus commendarentur: deinde, vt futuri principes non quaſi a magiſtro, ſed tamen ſub exemplo praemonerentur, qua potiſſimum via poſſent ad eandem gloriam niti. Nam 3
praecipere, qualis eſſe debeat princeps, pulchrum quidem, ſed oneroſum, ac prope ſuperbum eſt: laudare vero optimum principem, ac per hoc poſteris, velut e ſpecula lumen, quod ſequantur, oſtendere; idem vtilitatis habet, arrogantiae nihil. Cepi autem non medio- 4
crem voluptatem, quod hunc librum, quum amicis recitare voluiſſem; non per codicillos, non per libellos, ſed *ſi commodum eſſet* et *ſi valde vacaret*, admoniti (nunquam porro, aut valde raro, vacat Romae, aut commodum eſt, audire recitantem) foediſſimis inſuper tempeſtatibus per biduum convenerunt: quumque modeſtia mea finem recitationi facere voluiſſet, vt adiicerem tertium diem, exegerunt. Mihi hunc honorem habitum 5
putem, an ſtudiis? Studiis malo; quo prope exſtincta refoventur. At cui materiae hanc ſedulitatem praeſti- 6

 terunt?

terunt? nempe quam in ſenatu quoque, vbi perpeti neceſſe erat, gravari tamen vel puncto temporis ſolebamus; eandem nunc et qui recitare, et qui audire triduo velint, inveniuntur: non quia eloquentius, quam prius, ſed quia liberius, ideoque etiam libentius
7 ſcribitur. Accedet ergo hoc quoque laudibus principis noſtri, quod res antea tam inviſa quam falſa; nunc
8 vt vera, ita amabilis facta eſt. Sed ego cum ſtudium audientium, tum iudicium mire probavi. Animadverti
9 enim ſeveriſſima quaeque vel maxime ſatisfacere. Memini quidem, me non multis recitaſſe, quod omnibus ſcripſi: nihilominus tamen, tanquam ſit eadem omnium futura ſententia, hac ſeveritate aurium laetor. Ac ſicut olim theatra male muſicos canere docuerunt, ita nunc in ſpem adducor, poſſe fieri, vt eadem theatra
10 bene canere muſicos doceant. Omnes enim, qui placendi cauſſa ſcribunt, qualia placere viderint, ſcribent. Ac mihi quidem confido, in hoc genere materiae laetioris ſtili conſtare rationem, quum ea potius, quae preſſius et adſtrictius, quam illa, quae hilarius et quaſi exſultantius ſcripſi, poſſint videri arceſſita et inducta: non ideo tamen ſegnius precor, vt quandoque veniat dies (vtinamque iam venerit!) quo auſteris iſtis ſeveriſque dulcia haec blandaque vel iuſta poſſeſſione dece-
11 dant. Habes acta mea tridui: quibus cognitis volui tantum te voluptatis abſentem et ſtudiorum nomine et meo capere, quantum praeſens percipere potuiſſes. Vale.

XIX.

XVIII, 9 *theatra male muſicos*) Corruptorum ab aula hominum iudicium ſecuti tum ſcriptores: nunc ſpes eſt, meliora etiam ſcripturos homines, cum aulae vitia rectum de ſcriptis iudicium non amplius pervertunt.

10 *laetioris ſtili*) * Sic in pari fere auctoritate malui quam *latioris*, quia ſynonymως videtur deinde dicere, *hilarius* et *exſultantius*.

XIX, 6

XIX. C. PLINIVS CALVISIO RVFO S.

Conſulit, an emat praedia ſuis agris vicina, propoſitis in vtramque partem rationibus.

Adſumo te in conſilium rei familiaris, vt ſoleo. Prae-
dia agris meis vicina, atque etiam inſerta, venalia
ſunt. In his me multa ſolicitant; aliqua nec minora de-
terrent. Solicitat primum ipſa pulchritudo iungendi: 2
deinde, quod non minus vtile quam voluptuoſum, poſ-
ſe vtraque eadem opera, eodem viatico inviſere, ſub
eodem procuratore, ac paene iiſdem actoribus habere,
vnam villam colere et ornare, alteram tantum tueri.
Ineſt huic computationi ſumtus ſupellectilis, ſumtus 3
atrienſium, topiariorum, fabrorum, atque etiam vena-
torii inſtrumenti: quae plurimum refert, vnum in lo-
cum conferas, an in diverſa diſpergas. Contra vereor, 4
ne ſit incautum, rem tam magnam iiſdem tempeſtati-
bus, iiſdem caſibus ſubdere. Tutius videtur, incerta
fortunae poſſeſſionum varietatibus experiri. Habet
etiam multum iucunditatis ſoli coelique mutatio, ipſa-
que illa peregrinatio interſita. Iam, quod deliberatio- 5
nis noſtrae caput eſt, agri ſunt fertiles, pingues, aquoſi:
conſtant campis, vineis, ſilvis, quae materiam et ex ea
reditum ſicut modicum, ita ſtatum praeſtant. Sed haec 6
felicitas terrae imbecillis cultoribus fatigatur. Nam
poſſeſſor prior saepius vendidit pignora: et dum reli-
qua colonorum minuit ad tempus, vires in po-

XIX, 6 *vendidit pignora*) colonis ablata a duro domino, (Servianae hypothecae nomine, qua obligantur coloni bona domino) ſi ii moroſi viderentur in ſolvendis reliquis. *Pignora* autem cum nominat, comprehendit in primis inſtrumentum ruſticum, de quo poſtea lege Honorii et Theodoſii 8 C. quae res pignori, cautum eſt, *Pignorum gratia aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non convenit.* His nimirum ablatis ipſe cultus agrorum impeditur, ac debilitantur coloni, auctis denuo reliquis. *Reliqua*, ἐλλείμματα, funeſtum nomen, vt hodie *die Reſte*, *der Rückſtand*, apud ruſticos noſtros.

ſterum exhauſit, quarum defectione rurſus reliqua cre-
7 verunt. Sunt ergo inſtruendi complures frugi mancipes. Nam nec ipſe vſquam vinctos habeo, nec ibi quiſquam. Supereſt, vt ſcias, quanti videantur poſſe emi; ſeſtertio tricies: non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum et hac penuria colonorum et communi temporis iniquitate, vt reditus agrorum, ſic
8 etiam pretium retro abiit. Quaeris, an hoc ipſum tricies facile colligere poſſimus? ſum quidem prope totus

7 *inſtruendi — mancipes*) Exhauſtis veteribus colonis, vel iidem ipſi, vel iis maiorem partem diſſipatis, aut migrare iuſſis adeo, alii novi mancipes *inſtruendi ſunt*, et ornandi inſtrumento et rebus aliis neceſſariis, vt *frugi* et vtiles ſibi ac domino eſſe poſſint. De novis quidem mancipibus (qui a colonis nomine ſolo differunt, quod latius patet et omne genus redemtoris complectitur) hic agi, ſatis illud indicat, quod negat Plinius *ſe vinctos habere*, quibus colere agrum poſſit. * Sic, puto, ſatis commode interpretari licet vulgatam lectionem. Eſt et alia a Gronovio prolata ex libris, et probata Cortio, *inſtruendi eo pluris, quod frugi, mancipes*, quae ad ſententiam parum a nobis diſcedit. Ceterum erat, cum aliter caperemus hunc locum, et *pignora* intelligeremus natos colonorum, a ſaevis dominis ablatos colonis cunctatoribus, venditosque; quorſum vtebamur aliquot legibus Codicis ex L. 11 tit. 47-52 e quibus apparet, fuiſſe tum colonos ſervilis conditionis, eos certe, qui adſcripticii vocantur; et loco ex Evangelio Matth. 18, 24 vbi ad reliqua ſolvenda vendere iubetur ſive procurator eſt, ſive villicus, vxorem ac liberos; itemque illa Noodtiana ſententia de iure liberos vendendi ad Conſtantini vſque M. aetatem durante. Sed in viam me reduxit Conſultiſſimus idemque humaniſſimus Gebauerus noſter, qui me docuit, colonos ſervilis conditionis et adſcripticios ad Conſtantini demum ſerius aevum pertinere, et a barbaris et Germanis videri in Romanum imperium invectos; ius autem illud vendendi liberos iam Plinii aetate ita fuiſſe reſtrictum, vt non niſi cum ad extrema ventum eſſet, vti illo liceret. Itaque manendum tandem putavi in ea quam ſupra propoſui, probataque Gebauero, interpretatione.

nec ibi quiſquam. Supereſt) Poſt *quiſquam* intellige, *vinctos habet*. Non eſt diſciplina illius viciniae, habere vinctos in agris, quorum conducere operas a dominis poſſis: ſed colonis vtuntur ſ. mancipibus. * Debetur haec diſtinctio ingenio Gruteri. Vulgo legebatur, *nec ibi quiſquam ſupereſt*. Nihil ſolemnius. Secundo illa formula, *Supereſt vt*, v. g. 10, 50, 3. 10, 93, 3 etc.

8 *foenore*)

tus in praediis, aliquid tamen foenore, nec moleſtum erit mutuari. Accipiam a ſocru, cuius arca non ſecus ac mea vtor. Proinde hoc te non moveat, ſi cetera 9 non refragantur, quae velim quam diligentiſſime examines. Nam quum in omnibus rebus, tum in diſponendis facultatibus plurimum tibi et vſus et providentiae ſupereſt. Vale.

XX. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

In comitiis modum per tabellas ſuffragandi reſtitutum narrat, ex quo incommoda futura auguratur.

Meminiſtine, te ſaepe legiſſe, quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quantumque ipſi latori vel gloriae vel reprehenſionis adtulerit? At nunc in 2 ſenatu ſine vlla diſſenſione hoc quidem, vt optimum, placuit. Omnes comitiorum die tabellas poſtulaverunt. Exceſſeramus ſane manifeſtis illis apertisque ſuf- 3 fragiis licentiam concionum. Non tempus loquendi, non tacendi modeſtia, non denique ſedendi dignitas cuſtodiebatur. Magni vndique diſſonique clamores: 4 procurrebant omnes cum ſuis candidatis: multa agmina in medio; multique circuli et indecora confuſio: adeo deſciveramus a conſuetudine parentum, apud quos omnia diſpoſita, moderata, tranquilla, maieſtatem loci pudoremque retinebant. Superſunt ſenes, ex quibus 5

H 4 audire

8 *foenore*) Cortius ex Mediceo et coniect. Lectii *foenero* legit. Si *foenore* ſervandum; ita interpungam. Aliquid tamen foenore (nec moleſtum erit mutuari) accipiam a ſocru.

XX, 1 *lex tabellaria*) De ſuffragiis, invidiae vitandae cauſſa, non voce ſed tabella ferendis, de qua laudatus hic a viris doctis Cic. de LL. 3, 15 ſq. De ipſa ratione ſuffragia ferendi fraudisque et nectendae et deprehendendae quaedam a nobis diſputata ſunt ad Varr. de R. R. 3, 5, 18 p. 335 ſq.

2 *in ſenatu*) Ad quem *comitia e campo translata* iam Tiberii aetate, teſte Tacito Ann. 1, 15, 1 vbi Lipſius peculiari excurſu, quibus illud gradibus initio a Iulio Caeſare facto contigerit, declarat.

7 *quae*

audire ſoleo hunc ordinem comitiorum. Citato nomi-
ne candidati, ſilentium ſummum. Dicebat ipſe pro ſe,
vitam ſuam explicabat, teſtes et laudatores dabat, vel
eum, ſub quo militaverat, vel eum, cui quaeſtor fuerat,
vel vtrumque, ſi poterat: addebat quoſdam ex ſuffra-
6 gatoribus; illi graviter et paucis loquebantur. Plus
hoc, quam preces, proderat. Nonnunquam candida-
tus aut natales competitoris, aut annos, aut etiam mo-
res arguebat. Audiebat ſenatus gravitate cenſoria. Ita
7 ſaepius digni, quam gratioſi, praevalebant. Quae nunc
immodico favore corrupta, ad tacita ſuffragia, quaſi
ad remedium, decurrerunt. quod interim plane reme-
8 dium fuit: erat enim novum et ſubitum. Sed vereor,
ne procedente tempore ex ipſo remedio vitia naſcan-
tur. Eſt enim periculum, ne tacitis ſuffragiis impu-
dentia irrepat. Nam quotocuique eadem honeſtatis
cura ſecreto, quae palam? MVLTI famam, conſcien-
9 tiam pauci verentur. Sed nimis cito de futuris: in-
terim beneficio tabellarum habebimus magiſtratus, qui
maxime fieri debuerunt. Nam vt in recuperatoriis
iudiciis, ſic nos in his comitiis, quaſi repente apprehenſi,
10 ſinceri iudices fuimus. Haec tibi ſcripſi, primum vt
aliquid novi ſcriberem, deinde vt nonnunquam de re-
publica loquerer, cuius materiae nobis quanto rarior,
11 quam veteribus, occaſio, tanto minus omittenda eſt. Et
hercule quouſque illa vulgaria? *Eho, quid agis? Ec-
quid commode vales?* Habeant noſtrae quoque literae
aliquid

7 *quae nunc—decurrerunt*) Ciceroniana figura adiuncta ponuntur pro ſubiectis. Sententia enim haec eſt, *quae cum corrupta ſunt, decurrerunt homines*; vel, *quibus corruptis decurſum eſt.* Ipſi profecto homines corrupti, animadverſa levitate ſua, cui aliter obſiſti non poſſet, decurrerunt ad illud remedium.

9 *recuperatoriis iudiciis*) Recuperatores ex omni conventu civium ſubito datos eſſe, ex Cic. Verr. 3, 59 ſq. et Liv. 26, 48 hic oſtendit Cortius. Ceterum *repente apprehenſi* eo *ſunt ſinceri iudices*, quod tempus non habent corruptorem audiendi, vel ſtruendi fraudem.

aliquid non humile, nec ſordidum, nec privatis rebus incluſum. Sunt quidem cuncta ſub vnius arbitrio, qui 12
pro vtilitate communi ſolus omnium curas laboresque ſuſcepit: quidam tamen ſalubri quodam temperamento ad nos quoque, velut rivi ex illo benigniſſimo fonte, decurrunt, quos et haurire ipſi, et abſentibus amicis quaſi miniſtrare epiſtolis poſſumus. Vale.

XXI. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Mortem Martialis nuntiat, eiusque ingenium, ab ipſo laudatus, laudat.

Audio Valerium Martialem deceſſiſſe, et moleſte fero. Erat homo ingenioſus, acutus, acer, et qui plurimum in ſcribendo et ſalis haberet et fellis, nec candoris minus. Proſequutus eram viatico ſeceden- 2
tem. Dederam hoc amicitiae, dederam etiam verſiculis, quos de me compoſuit. Fuit moris antiqui, eos, 3
qui vel ſingulorum laudes, vel vrbium ſcripſerant, aut honoribus aut pecunia ornare: noſtris vero temporibus, vt alia ſpecioſa et egregia, ita hoc in primis exolevit. Nam poſtquam deſiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quaeris, qui ſint ver- 4
ſiculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipſum volumen, niſi quoſdam tenerem: tu, ſi placuerint hi, ceteros in libro requires. Adloquitur Muſam, man- 6
dat, vt domum meam Eſquiliis quaerat, adeat reverenter:

Sed, ne tempore non tuo diſertam
Pulſes ebria ianuam, videto,

 Totos

XXI, 2 *ſecedentem*) In patriam ſuam Bilbilim. Vid. de tempore huius ſeceſſus, mortisque adeo poëtae, Maſſonus in vita Plinii noſtri ad A. Chr. C. §. 12. Agit de hoc ſeceſſu ſuo ipſe poëta in praefatione libri 12.

5 *Eſquiliis*) Sine praepoſitione et ſecunda litera *S* ex libris

Totos dat tetricae dies Minervae,
Dum centum *ſtudet auribus* virorum,
Hoc quod ſecula poſterique poſſint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas.
Haec hora eſt tua, quum furit Lyaeus,
Quum regnat roſa, quum madent capilli,
Tunc me vel rigidi legant Catones.

6 Meritone eum, qui haec de me ſcripſit, et tunc dimiſi amiciſſime, et nunc, vt amiciſſimum, defunctum eſſe doleo? Dedit enim mihi, quantum maxime potuit, daturus amplius, ſi potuiſſet. Tametſi quid homini poteſt
7 dari maius, quam gloria, et laus, et aeternitas? At non erunt aeterna, quae ſcripſit. Non erunt fortaſſe: ille tamen ſcripſit tanquam eſſent futura. Vale.

bris optimis poſuit Cortius. Ceterum totum carmen Martialis exſtat Epigr. 10, 19.

Arpinis chartis). Ciceronis Arpinatis aemulum ſe nuſquam negat Plinius.

LIBER

LIBER IV.

I. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Proſocero adventum ſuum ſignificat, eodem itinere Tifernî templum dedicaturus.

Cupis poſt longum tempus neptem tuam meque vna videre. Gratum eſt vtrique noſtrum, quod cupis; mutuo me hercule. Nam invicem nos incredibili quo- 2 dam deſiderio veſtri tenemur, quod non vltra differemus. Atque adeo iam ſarcinulas adligamus, feſtinaturi, quantum itineris ratio permiſerit. Erit vna, ſed 3 brevis, mora: deflectemus in Tuſcos, non vt agros remque familiarem oculis ſubiiciamus (id enim poſtponi poteſt) ſed vt fungamur neceſſario officio. Op- 4 pidum eſt, praediis noſtris vicinum; nomen Tifernum Tiberinum, quod me paene adhuc puerum patronum cooptavit: tanto maiore ſtudio, quanto minore iudicio, adventus meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego vt referrem gratiam (nam 5 VINCI in amore turpiſſimum eſt) templum pecunia mea exſtruxi: cuius dedicationem, quum ſit paratum, differre longius, irreligioſum eſt. Erimus ergo ibi de- 6 dicationis die, quem epulo celebrare conſtitui. Subſiſtemus fortaſſe et ſequenti: ſed tanto magis viam ipſam corripiemus. Contingat modo te filiamque tuam for- 7 tes invenire! nam hilares certum eſt, ſi nos incolumes receperitis. Vale.

II.

I, 1 *neptem tuam*) Calpurniam filii Fabati huius filiam, quam poſt obitum prioris vxoris duxerat.

4 *minore iudicio*) quia puer eram.

6 *epulo celebrare*) In dedicatione omni epulas fuiſſe adhibitas ex Dione 57 p. 610 Grut. Inſcr. p. 414. 2. Savaro. ad Sidon. 4, 15 pr. oſtendit Cortius. Et qui aliter? cum dedicatio ſine ſacrificio non fieret, nec ſine epulis ſacrificium, quemadmodum nec epulae ſolemniores ſine deorum honore ipſa Ebraeorum ſacrificia

II. C. PLINIVS CLEMENTI SVO S.

M. Regulum, morte filii dolorem ſimulantem, notabiliter perſtringit.

Regulus filium amiſit: hoc vno malo indignus, quod neſcio an malum putet. Erat puer acris ingenii, ſed ambigui: qui tamen poſſet recta ſectari, ſi patrem 2 non referret. Hunc Regulus emancipavit, vt heres matris exſiſteret. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebantur) foeda et inſolita parentibus indulgentiae ſimulatione captabat. Incredibile eſt; ſed Re- 3 gulum cogita. Amiſſum tamen luget inſane. Habebat puer mannulos multos, et vinctos et ſolutos: habebat canes maiores minoresque: habebat luſcinias, pſittacos, 4 merulas: omnes Regulus circa rogum trucidavit. Nec dolor erat ille, ſed oſtentatio doloris. Convenitur ad eum mira celebritate. Cuncti deteſtantur, oderunt, et quaſi probent, quaſi diligant, curſant, frequentant: vtque breviter, quod ſentio, enuntiem, in Regulo deme- 5 rendo, Regulum imitantur. Tenet ſe trans Tiberim in hortis, in quibus latiſſimum ſolum porticibus immenſis, ripam ſtatuis ſuis occupavit, vt eſt in ſumma avaritia

ſacrificia epulis bonam partem comitata etc.

II, 2 *emancipavit*) Filius in patris poteſtate ac manu dum eſt, nihil ſibi acquirit, omnia patri. Reguli filium mater mores mariti exoſa heredem non vult ſcribere, ſi in patris poteſtate eſſet; vel quod ne corrumpatur metuit, vel ne inſidias filio pater ſtruat. Emancipat igitur et poteſtate ſua ſolvit eum pater. Simillimam huic ſpeciem habes 8, 18, 4.

exſiſteret) Non ſimpliciter *eſſet* ſignificat, vt faex Scholaſticorum poſtea vſurpavit: ſed *evaderet, prodiret, fieret.*

Mancipatum) Debebat dicere, ſi recta via rem enarrare voluiſſet, *emancipatum*. Sed iocum vna refert hominum, qui non tam ſolutum patria poteſtate Reguli filium iſta emancipatione dicere vellent, quam nova indulgentia, muneribus, corruptelis, *mancipatum* patri, et nexu novo devinctum. Regulus igitur vt eſt tota vita ſimulator et fallax, et e contrariis vitiis compoſitus, dum *emancipat* filium imaginaria venditione, re ipſa emit et *mancipat*.

6 vexat

ritia ſumtuoſus, in ſumma infamia glorioſus. Vexat 6
ergo civitatem inſaluberrimo tempore; et quod vexat,
ſolatium putat. Dicit ſe velle ducere vxorem: hoc
quoque, ſicut alia, perverſe. Audies brevi nuptias lu- 7
gentis, nuptias ſenis: quorum alterum, immaturum;
alterum, ſerum eſt. Vnde hoc augurer, quaeris? non 8
quia adfirmat ipſe (quo mendacius nihil eſt), ſed quia
certum eſt, Regulum eſſe facturum, quidquid fieri non
oportet. Vale.

III. C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Laus Antonini non tam ex honoribus, quos ampliſſimos geſſerat, quam ex ingenio et ſtilo Graeco.

Quod ſemel atque iterum conſul fuiſti, ſimilis antiquis, quod proconſul Aſiae, qualis ante te, qualis poſt te vix vnus aut alter, (non ſinit enim me verecundia tua dicere, nemo) quod ſanctitate, quod auctoritate, aetate quoque princeps civitatis; eſt quidem venerabile et pulchrum: ego tamen te vel magis in remiſſionibus miror. Nam ſeveritatem iſtam pari iucundi- 2
tate condire, ſummaeque gravitati tantum comitatis adiungere, non minus difficile, quam magnum eſt. Id tu cum incredibili quadam ſuavitate ſermonum, tum vel praecipue ſtilo adſequeris. Nam et loquenti tibi illa 3
Homerici ſenis mella profluere, et quae ſcribis, complere

6 *vexat civitatem*) Dum ſeceſſu ſuo imponit neceſſitatem ſalutatoribus, et adloquendi conſolandique cauſſa ad eum venientibus, per aeſtum et vapores Romanos iter illud ſuſcipere.

7 *immaturum*) nondum maturum, nimis praecipitatum, vt qui in ipſo luctu, quem graviſſimum ſimulat, nuptias et voluptatem cogitet.

3 *Antonino*) *Diſſenſus inter Codd. facit, vt dubium ſit, *Antonino*ne legendum ſit, an *Hadriano*. Laudati iam ſunt a viris doctis Caſaubon. in Capitolini Anton. Pium c. 1. Reineſ. V. L. p. 277. Paullus Cigalinus de Plinii patria p. 1622.

3 *Homerici ſenis*) Neſtoris, de quo Il. α. 249 Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

et necta-

plere apes floribus, et nectare videntur. Ita certe ſum adfectus ipſe, quum Graeca epigrammata tua, quum
4 iambos proxime legerem. Quantum ibi humanitatis, venuſtatis! quam dulcia illa! quam antiqua! quam arguta! quam recta! Callimachum me, vel Herodem, vel ſi quid his melius, tenere credebam: quorum tamen neuter vtrumque aut abſolvit aut attigit.
5 Hominemne Romanum tam Graece loqui? Non, medius fidius, ipſas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? Invideo Graecis, quod illorum lingua ſcribere maluiſti. Neque enim coniectura eget, quid ſermone patrio exprimere poſſis, quum hoc inſiticio et inducto tam praeclara opera perfeceris. Vale.

IV.

et nectare) *Al. *nectere* vel *innectere*, verba floribus et ſertis illa quidem commoda et coniuncta, ſed non nimis apta forte apibus. Et male ſane hanc cauſſam egit, qui Ovidianum *innectere tempora ſertis* huc advocavit. Maius praeſidium illa habet Virg. Georg. 4, 250 *Complebuntque foros, et floribus horrea texent:* Vnde Ambroſius *Intexta floribus horrea* illis tribuit. Cum tamen poëticum illud ſit, et *nectare* ſit ipſum quoque in bonis libris, hoc praetuli.

4 *quam dulcia illa!*) *quam amantia* hic inſerunt libri plerique, quod expunxit merito Cortius.

Herodem) *Vix patiuntur temporum rationes, vt Herodes ille nobilis ſub Hadriano et Antoninis Sophiſta intelligatur, de cuius reliquiis Cl. Salmaſius; de vita autem et temporum rationibus Olearius ad Philoſtratos immortaliter meriti ſunt. Igitur vel alterius maioris Herodis memoriam intercidiſſe oportet, vel hic locus corruptela non vacat. *Philetem* ſuſpicabatur Barthius, Callimacho alias etiam iungi ſolitum, *Eratoſthenem* Cortius. Mihi N. L.

5 *inſiticio*) Verbum paullo rarius, ſed eleganter ſignificans. *Inſiticia* proprie ſunt, quae in aliam ſtirpem inſeruntur, et loco non natali aluntur. Deinde transtulerunt ad alia, quae loco non nativo poſita intelligi volunt. Ita *inſiticius ſomnus* Varronis eſt, R. R. 1, 2, 5 qui medio die, vigilandique adeo tempore capitur: apud eundem 2, 8, 1 *inſiticii et bigeneri muli*, in aliud genus inſiti. Plane idem ſibi vult *inſitivus*, quod oſtendunt non *inſitiva* modo Horatii Ep. 2, 19 *pira:* ſed *inſitivus* ille *Gracchus* Ciceronis pro Sextio c. 47 i. e. in illud genus eamque familiam fraude inſertus. Sic *inſitivi liberi* Phaedr. 3, 3, 10 per adulterium in alienam familiam illati. *Inſiticius* igitur *ſermo* eſt Graecus hominis non Graeci, non primum enatus quaſi in Antonino, ſed arte paratus

et

IV. C. PLINIVS SOSSIO SVO S.

Tribunatum ſemeſtrem Calviſio Nepoti petit.

Calviſium Nepotem validiſſime diligo; virum induſtrium, diſertum, rectum, quod apud me vel potiſſimum eſt. Idem C. Calviſium, contubernalem meum, amicum tuum, arcta propinquitate complectitur. Eſt enim filius ſororis. Hunc ergo rogo, ſemeſtri tribu- 2
natu ſplendidiorem et ſibi et avunculo ſuo facias. Ob- 3
ligabis me, obligabis Calviſium noſtrum, obligabis ipſum, non minus idoneum debitorem, quam nos putas. Multa beneficia in multos contuliſti: auſim con- 4
tendere, nullum te melius, aeque bene vix vnum aut alterum collocaſſe. Vale.

V. C. PLINIVS SPARSO SVO S.

Studium auditorii, quum recitaret orationem, comparat cum Aeſchinis auditoribus Rhodiis.

Aeſchinem, aiunt, petentibus Rhodiis legiſſe orationem ſuam, deinde Demoſthenis, ſummis vtramque clamoribus. Quod tantorum virorum contigiſſe 2
ſcriptis non miror, quum orationem meam proxime doctiſſimi homines hoc ſtudio, hoc adſenſu, hoc etiam labore

et illi velut inſitus. Conf. infra 4, 18.

IV, 2 *ſemeſtri tribunatu*) Oſtendit, hoc ipſo in primis loco vſus, Lipſius de Mil. Rom. 2, 9 propter multitudinem petentium *ſemeſtres tribunatus* datos, et hinc explicat obſcurum ante locum Iuvenalis 7, 89 de Paride Domitiani hiſtrione,

Ille et militiae multis largitur honorem,
Semeſtri vatum digitos circum ligat auro.

Semeſtre enim *aurum*, annulus tribunorum ſemeſtrium. vid. Maſſon. 20, 4.

V, 1 *Aeſchinem*) Vid. ea de re ſupra ad 2, 3, 10.

ſummis—clamoribus) laudantium puta et plaudentium auditorum. Sic ſaepius noſter, de quo vid. Ind. Sed etiam Cic. de Orat. 1, 33 *Haec ſunt*, quae clamores et *admirationes* in *bonis oratoribus efficiunt*. Hinc illud ad Q. Fratr. 3, 1, 3 *Clamores efficiam*, h. e. mirificum quid praeſtabo.

labore per biduum audierint: quamvis hanc intentionem eorum nulla hinc et inde collatio, nullum quaſi
3 certamen accenderet. Nam Rhodii quum ipſis orationum virtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur; noſtra oratio ſine aemulationis gratia probabatur. An merito, ſcies, quum legeris librum; cuius amplitu-
4 do non ſinit me longiore epiſtola praeloqui. Oportet enim nos in hac certe, in qua poſſumus, breves eſſe: quo ſit excuſatius, quod librum ipſum, non tamen vltra cauſſae amplitudinem, extendimus. Vale.

VI. C. PLINIVS NASONI SVO S.

Laurentinum, propter ſtudiorum ſecretum, reliquis praediis praefert.

Tuſci grandine excuſſi; in regione Tranſpadana ſumma abundantia, ſed par vilitas nuntiatur: ſolum
2 mihi Laurentinum meum in reditu. Nihil quidem ibi poſſideo praeter tectum et hortum, ſtatimque arenas: ſolum tamen mihi in reditu. Ibi enim plurimum ſcribo: nec agrum (quem non habeo) ſed ipſum me ſtudiis excolo; ac iam poſſum tibi, vt aliis in locis
3 horreum plenum, ſic ibi ſcrinium oſtendere. Igitur tu quoque, ſi certa et fructuoſa praedia concupiſcis, aliquid in hoc littore para. Vale.

VII.

VI, 1 *par vilitas*) Non minus ſumma, quam eſt abundantia. Haec enim fere coniuncta ſunt. Cic. in Verr. 3, 98 *Annona pretium, niſi in calamitate fructuum, non habet. Si autem vbertas in percipiendis fructibus fuit, conſequitur vilitas in vendendo* etc.

2 *ſtatimque arenas*) Eſt enim maritima villa ipſi littori impoſita. vid. 2, 17.

3 *certa*) Cum alias *fides* praediorum laudetur, vel accuſetur *fallacia*: hic Plinius alludens eo nomine *certa* vocat, quod ingenii fetus ſubminiſtrant, nullis tempeſtatum caſibus expoſitos.

VII, 2

VII. C. PLINIVS LEPIDO SVO S.

Reguli ingenium et induſtriam in laudando et ornando filio deſcribit.

Saepe tibi dico, ineſſe vim Regulo. Mirum eſt quam
efficiat, in quod incubuit. Placuit ei lugere filium:
luget, vt nemo. Placuit ſtatuas ei et imagines quam
plurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum
coloribus, illum cera, illum aere, illum argento, illum
auro, ebore, marmore effingit. Ipſe vero et nuper, ad- 2
hibito ingenti auditorio, librum de vita eius recitavit:
de vita pueri recitavit; tamen eundem librum, in ex-
emplaria transſcriptum mille, per totam Italiam provin-
ciasque dimiſit. Scripſit publice, vt a decurionibus
eligeretur vocaliſſimus aliquis ex ipſis, qui legeret eum
populo: factum eſt. Hanc ille vim (ſeu quo alio no- 3
mine vocanda eſt intentio, quidquid velis, obtinendi)
ſi ad potiora vertiſſet, quantum boni efficere potuiſſet?
quamquam minor vis bonis, quam malis, ineſt, ac ſicut
ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta
ingenia debilitat verecundia, perverſa confirmat auda-
cia. Exemplo eſt Regulus. Imbecillum latus, os con- 4
fuſum, haeſitans lingua, tardiſſima inventio, memoria
nulla: nihil denique praeter ingenium inſanum: et ta-
men eo impudentia ipſoque illo furore pervenit, vt a
plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio 5
mirifice

VII, 2 *Ipſe vero et nuper*) Damus hic lectionem a Cortio ex bonis libris probatam, qui etiam id genus repetitionis, quae δεινότητα quandam adfert orationis, tum noſtro, tum optimis quibusque ſcriptoribus familiare eſſe oſtendit.

ſcripſit publice) ad civitates. Neque enim ea tantum *publice* ſcribuntur vel fiunt, quae *populi nomine* fiunt; ſed ea quoque, quae *ad populum* referuntur. Sic Cic. fam. 5, 7 pr. et alias.

3 *ἀμαθία μὲν θράσος*) Vox Periclis in ſermone epitaphio apud Thucyd. 2, 40. Vertit Aem. Portus, *Imperitia quidem audaciam: conſideratio vero difficultatum ac periculorum cunctationem et metum adfert.* Add. 5, 17, 3. 7, 17, 13.

5 *Cato-*

mirifice Catonis illud de oratore in hunc e contrario vertit: *Orator eſt vir malus, dicendi imperitus.* Non, mehercule, Cato ipſe tam bene verum oratorem, quam 6 hic Regulum expreſſit. Habesne, quo tali epiſtolae parem gratiam referas? Habes, ſi reſcripſeris, Num aliquis in municipio veſtro ex ſodalibus meis, num etiam ipſe tu nunc luctuoſum Reguli librum, vt circulator, in foro legeris, ſcilicet, vt ait Demoſthenes, ἐπάρας τὴν φωνὴν καὶ γεγηθώς, καὶ λαρυγγίζων. 7 Eſt enim tam ineptus, vt riſum magis poſſit exprimere, quam gemitum. Credas non de puero ſcriptum, ſed a puero. Vale.

VIII. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Gratulationi de auguratu reſpondet, cauſſas explicans, cur eo honore praecipue laetetur.

Gratularis mihi, quod acceperim auguratum. iure gratularis. primum, quod graviſſimi principis iudicium in minoribus etiam rebus conſequi pulchrum eſt: deinde quod ſacerdotium ipſum cum priſcum et religioſum, tum hoc quoque ſacrum plane et inſigne 2 eſt, quod non adimitur viventi. Nam cetera, quamquam dignitate propemodum paria, vt tribuuntur, ſic auferuntur. In hoc fortunae hactenus licet, vt dari poſſit

5 *Catonis*) Definitio Catoniana, *Vir bonus dicendi peritus* eſt apud Quintil. 12, 1, 1.

6 *Demoſthenes*) Orat. pro Corona c. 90 p. 166 cuius loci ſuavitas, et acumen Plinii intelligi non poteſt, niſi totus inſpiciatur. Accuſat inimicum ſuum Demoſthenes, qui in commemoranda calamitate publica οὐδ' ἐδάκρυσεν, οὐδ' ἔπαθεν οὐδὲν τοιοῦτον τῇ ψυχῇ, *neque lacrymam effuderit, neque animo ſe commoveri oſtenderit*; ſed *ſublata voce, exſultabundus* (illud enim eſt γεγηθώς; quod gaudii notionem adiunctam habet) et *modulanti gutture* locutus ſit etc. Hunc Aeſchinem igitur imitatus eſt, de Plinii ſuſpicione, Lepidus in praelegendo Reguli libro, vt non lugubri voce, et actione ad materiem compoſita, ſed laetus, hilaris, ludensque recitaret. add. Luc. Rhet. praec. p. 320.

poſſit. Mihi vero etiam illud gratulatione dignum vi- 3
detur, quod ſucceſſi Iulio Frontino, principi viro: qui me nominationis die per hos continuos annos inter ſacerdotes nominabat, tanquam in locum ſuum cooptaret, quod nunc eventus ita comprobavit, vt non fortuitum videatur. Te quidem, vt ſcribis, ob hoc maxi- 4
me delectat auguratus meus, quod Marcus Tullius augur fuit. Laetaris enim, quod honoribus eius inſiſtam, quem aemulari in ſtudiis cupio. Sed vtinam vt 5
ſacerdotium idem et conſulatum, multo etiam iuvenior quam ille, ſum conſequutus: ita ſenex ſaltem ingenium eius aliqua ex parte adſequi poſſim! Sed nimi- 6
rum quae ſunt in manu hominum, et mihi et multis contigerunt: illud vero vt adipiſci arduum, ſic etiam ſperare nimium eſt, quod dari niſi a diis non poteſt. Vale.

IX. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Narrat, Baſſum, ex Bithynia repetundarum reum, a ſe defenſum liberatumque eſſe.

Cauſſam per hos dies dixit Iulius Baſſus, homo laborioſus et adverſis ſuis clarus. Accuſatus eſt ſub Veſpaſiano a privatis duobus: ad ſenatum remiſſus, diu pependit; tandemque abſolutus vindicatusque eſt. Ti- 2
tum timuit, vt Domitiani amicus; a Domitiano relega-

VIII, 3 *Iulio Frontino*) Nobili auctori Strategematum et libri de aquaeductibus, de cuius mortis tempore, atque adeo, quo anno augur factus fuerit Secundus, diſputatur a Cl. Maſſono in vita Plinii ad A. C. CIII. et ab Illmo Poleno in Prolegom. ad Frontin. c. 1 §. 42 ſqq.

nominationis die) Vid. ad 2, 1, 8.

5 *iuvenior*) Etiam apud Apuleium eſſe hunc comparativum iam a Cellario obſervatum eſt.

IX, 2 *vt Domitiani amicus*) Non tamen erat, quod vehementer timeret Titum, ſi vera narrat Suetonius c. 9 *Fratrem inſidiari ſibi non deſinentem, ſed paene ex profeſſo ſolicitantem exercitus, meditantem fugam nec occidere, neque ſeponere, ac ne in minore quidem honore habere ſuſtinuit* etc.

tus eſt. Revocatus a Nerva, ſortitusque Bithyniam, rediit reus, accuſatus non minus acriter, quam fideliter defenſus: varias ſententias habuit, plures tamen, quaſi
3 mitiores. Egit contra eum Pomponius Rufus, vir paratus et vehemens. Rufo ſucceſſit Theophanes, vnus
4 ex legatis, fax accuſationis et origo. Reſpondi ego. Nam mihi Baſſus iniunxerat, vt totius defenſionis fundamenta iacerem: dicerem de ornamentis ſuis, quae illi et ex generis claritate et ex periculis ipſis magna
5 erant; dicerem de conſpiratione delatorum, quam in quaeſtu habebant; dicerem cauſſas, quibus factioſiſſimum quemque, vt illum ipſum Theophanem, offendiſſet. Eundem me voluerat occurrere crimini, quo maxime premebatur: in aliis enim, quamvis auditu grauioribus, non abſolutionem modo, verum etiam
6 laudem merebatur. Hoc illum alias onerabat, quod homo ſimplex et incautus quaedam a provincialibus, vt amicis, acceperat. Nam fuerat in provincia eadem quaeſtor. Haec accuſatores furta ac rapinas; ipſe munera vocabat: ſed lex munera quoque accipi vetat.
7 Hic ego quid agerem? quod iter defenſionis ingrederer? Negarem? Verebar, ne plane furtum videretur, quod confiteri timerem. Praeterea rem manifeſtam infitiari, augentis erat crimen, non diluentis: praeſertim quum reus ipſe nihil integrum advocatis reliquiſſet. Multis enim, atque etiam principi, dixerat, ſola ſe munuſcula, dumtaxat natali ſuo aut Saturnalibus, acce piſſe,

2 *quaſi mitiores*) Vid. ſ. 17 et 18.

3 *Pomponius Rufus*) *Varenus*, de quo 5, 20, 1.

fax accuſationis) Al. *princeps*. Propoſitam lectionem libris et auctoritate Plinii tuetur Cortius.

5 *in quaeſtu habebant*) Quod quarta bonorum eius, quem damnaſſent, pars illis cederet, vnde *quadruplatores* dicti.

6 *lex munera accipi vetat*) Laudat hic Cellarius *Cinciam* legem, *Aciliam* item et *Calpurniam*. Sed neſcio, an ipſa, de qua hic agitur, ſpecies in vlla earum, quatenus notae ſunt hodie, oſtendi poſſit. Facilius forte fuerit hoc demonſtrare de *Cornelia* itemque

cepiſſe, et pleriſque miſiſſe. Veniam ergo peterem? 8
Iugularem reum, quem ita deliquiſſe concederem, vt
ſervari, niſi venia, non poſſet. Tanquam recte factum
tuerer? Non illi profuiſſem, ſed ipſe impudens exſti-
tiſſem. In hac difficultate placuit medium quiddam 9
tenere. Videor tenuiſſe. Actionem meam, vt praelia
ſolet, nox diremit. Egeram horis tribus et dimidia;
ſupererat ſeſquihora. Nam quum e lege accuſator ſex
[illegible]ras, novem reus accepiſſet; ita diviſerat tempus reus
i[illegible]ne, et eum, qui dicturus poſt erat, vt ego quin-
qu[illegible]is, ille reliquis vteretur. Mihi ſucceſſus actio- 10
nis [illegible]tium finemque ſuadebat. Temerarium eſt
enim, [illegible]ndis non eſſe contentum. Ad hoc verebar,
ne mox co[illegible]oris vires iterato labore deficerent; quem
difficilius eſt repetere, quam iungere. Erat etiam pe- 11
riculum, ne reliqua actio mea et frigus, vt depoſita, et
taedium, vt reſumta pateretur. Vt enim faces ignem
aſſidua concuſſione cuſtodiunt, dimiſſum aegerrime re-
parant; ſic et dicentis calor et audientis intentio con-
tinuatione ſervatur, intercapedine et quaſi remiſſione
langueſcit. Sed Baſſus multis precibus, paene etiam 12
lacrymis, obſecrabat, implorem meum tempus. Parui,
vtilitatemque eius praetuli meae. Bene ceſſit: inveni
ita erectos animos ſenatus, ita recentes, vt priori actio-
ne incitati magis, quam ſatiati viderentur. Succeſſit 13
mihi Lucius Albinus tam apte, vt orationes noſtrae va-
rietatem duarum, contextum vnius habuiſſe credantur.
Reſpondit Herennius Pollio inſtanter et graviter: de- 14

itemque *Iuliae repetundarum*. Sed hoc agunt ICti.

10 *repetere, quam iungere*) *Repetere* nimirum *laborem* eſt intermiſſum denuo adgredi; *iungere* eſt continuare. Verum hoc deprehendunt viatores, qui multo facilius durant, ſi vno quaſi tenore pergant, quam ſi aliquamdiu interquieverint.

11 *Frigus — taedium*) *Frigus* intellige adteſtuum; cito enim areſcit lacrymula ab oratore expreſſa: *taedium* eſt a continuatione et longitudine.

inde Theophanes rurſus. Fecit enim hoc quoque, vt cetera, impudentiſſime, quod poſt duos, et conſulares et diſertos, tempus ſibi, et quidem laxius, vindicavit. Dixit in noctem, atque etiam nocte, inlatis lucernis.
15 Poſtero die egerunt pro Baſſo Titius Homullus, et Fronto, mirifice: quartum diem probationes occupa-
16 verunt. Cenſuit Baebius Macer, conſul deſignatus, lege repetundarum Baſſum teneri: Caepio Hiſpo, ſalva
17 dignitate, iudices dandos. Vterque recte. Qui fieri poteſt, inquis, quum tam diverſa cenſuerint? Quia ſcilicet et Macro, legem intuenti, conſentaneum fuit damnare eum, qui contra legem munera acceperat: et Caepio, quum putaret licere ſenatui, ſicut licet, et mitigare leges et intendere, non ſine ratione veniam de-
18 dit facto, vetito quidem, non tamen inuſitato. Praevaluit ſententia Caepionis: quin immo conſurgenti ei ad cenſendum, acclamatum eſt, quod ſolet reſidentibus. Ex quo potes aeſtimare, quanto conſenſu ſit exceptum, quum diceret, quod tam favorabile fuit, quum dictu-
19 rus videretur. Sunt tamen, vt in ſenatu, ita in civitate, in duas partes hominum iudicia diviſa. Nam quibus ſententia Caepionis placuit, ſententiam Macri, vt duram rigidamque, reprehendunt: quibus Macri, illam alteram diſſolutam atque etiam incongruentem vocant. Negant enim congruens eſſe, retinere in ſena-
20 tu, cui iudices dederis. Fuit et tertia ſententia. Valerius Paullinus adſenſus Caepioni, hoc amplius cenſuit, referendum de Theophane, quum legationem renuntiaſſet. Arguebat enim multa in accuſatione feciſſe, quae illa ipſa lege, qua Baſſum accuſaverat, te-
21 nerentur. Sed hanc ſententiam conſules, quamquam maximae parti ſenatus mire probatur, non ſunt perſequuti.

20 *legat. renuntiaſſet*) h. e. depoſuiſſet. Renuntiato enim quid egeris, finita cenſetur legatio. Copioſe illuſtrat hanc formulam Burmannus ad Quintil. 7, 4 p. 634.

23 *exſpe-*

quuti. Paullinus tamen et iuſtitiae famam et conſtantiae tulit. Miſſo ſenatu Baſſus, magna hominum fre- 22
quentia, magno clamore, magno gaudio exceptus eſt. Fecerat eum favorabilem renovata diſcriminum vetus fama, notumque periculis nomen, et in procero corpore moeſta et ſqualida ſenectus. Habebis hanc inte- 23
rim epiſtolam vt *πρόδρομον*: exſpectabis orationem plenam onuſtamque: et exſpectabis diu: neque enim leviter et curſim, vt de re tanta, retractanda eſt. Vale.

X. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Heres [illegible] Sabino factus de libertate ſervi, quamvis non plene ſcripta, ex aequitate cenſet.

Scribis mihi, Sabinam, quae nos reliquit heredes, Modeſtum ſervum ſuum nuſquam liberum eſſe iuſſiſſe: eidem tamen, ſic adſcripſiſſe legatum, *Modeſto, quem liberum eſſe iuſſi.* Quaeris, quid ſentiam? Contuli cum prudentibus. Convenit inter omnes, nec libertatem 2
deberi, quia non ſit data; nec legatum, quia ſervo ſuo dederit. Sed mihi manifeſtus error videtur: ideoque puto nobis, quaſi ſcripſerit Sabina, faciendum, quod ipſa ſcripſiſſe ſe credidit. Confido, acceſſurum te ſenten- 3
tiae meae, quum religioſiſſime ſoleas cuſtodire defunctorum voluntatem, quam bonis heredibus intellexiſſe pro iure eſt. Neque enim minus apud nos honeſtas, quam apud alios neceſſitas valet. Moretur ergo in li- 4
bertate, ſinentibus nobis, fruatur legato, quaſi omnia diligentiſſime caverit. Cavit enim, quae heredes bene elegit. Vale.

23 *exſpectabis orationem*) Vid. ſupra quae diximus, ad 1, 20, 6.

X, 1 *cum prudentibus*) Cortius ex Mediceo, *cum peritis iuris.* Sententia eadem; quae ſint *reſponſa prudentum*, nemo ignorat.

4 *caverit*) Etiam hoc iuris verbum, quo ludit aliquoties apud Trebatium ſuum, et contra Servium pro Murena Tullius.

XI. C. PLINIVS MINVTIANO SVO S.

Liciniani rhetoricam profeſſionem narrat, tanquam propter inceſtum cum Veſtali a Domitiano ad exſilium redacti.

Audiſtine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? nondum te puto audiſſe; eſt enim recens nuntius. Praetorius hic modo inter eloquentiſſimos cauſſarum actores habebatur: nunc eo decidit, vt exſul de ſenato-
2 re, rhetor de oratore fieret. Itaque ipſe in praefatione dixit dolenter et graviter, *quos tibi fortuna ludos facis? Facis enim ex Profeſſoribus Senatores, ex Senatoribus Profeſſores.* Cui ſententiae tantum bilis, tantum amaritudinis ineſt, vt mihi videatur ideo profeſſus, vt
3 hoc diceret. Idem, quum Graeco pallio amictus intraſſet (carent enim togae iure, quibus aqua et igni interdictum eſt) poſtquam ſe compoſuit, circumſpexitque habitum ſuum: *Latine*, inquit, *declamaturus ſum.*
4 Dices, Triſtia et miſeranda: dignum tamen illum,
5 quia haec ipſa ſtudia inceſti ſcelere maculaverit. Confeſſus

XI, 1 *profiteri*) literas intellige, ſpeciatim Rhetoricen. Sic dixerat etiam 2, 18, 4.

2 *amaritudinis*) Quaeret forte aliquis, qua in re inſit δριμύτης illa ſive amaritudo? Credo ego in eo, quod Quintilianum mordet, Hiſpanum hominem, et artis, quam profitebatur, opera honores ſummos et ornamenta Conſularia adeptum. Quantacunque enim eſſet viri virtus, non poterat tamen carere fortuna ipſius, quam diu vixit, obtrectatoribus. Igitur etiam Iuvenalis dentem in illum ſtringit 7, 189 ſqq. et nec meritis viri, nec iudicio principum tribuit, quod *ſaltus multos haberet*; verum *ſideribus, quae exceperint modo primos incipientem edere vagitus* etc. Altera pars dicti, quo vſus eſt Valerianus, ad M. Tullium etiam ſpectare videtur, qui Senatoriis curis a Iulio Caeſare liberatus, ſcholas domi ſuae habuit. Denique cum fortunae tribuit mutatam vitae ſuae conditionem, innocens videri vult.

3 *poſtquam ſe compoſuit*) Vid. quae diximus ſupra ad 2, 3, 2.

Latine declamaturus ſum) Licet veſtis me admoneat Romanae ac Latinae adeo civitatis, et veſtis iure excidiſſe, *Latine* tamen, quod ſolum adhuc poſſum, *declamaturus ſum*.

4 *inceſti ſcelere*) In Veſtalem commiſſi, vti ea quae ſequuntur declarant.

5 *deſti-*

feſſus eſt quidem inceſtum: ſed incertum, vtrum quia verum erat, an quia graviora metuebat, ſi negaſſet. Fremebat enim Domitianus, aeſtuabatque ingenti invidia, deſtitutus. Nam quum Corneliam, maximam Ve- 6
ſtalem, defodere vivam concupiſſet, vt qui illuſtrari ſeculum ſuum eiuſmodi exemplo arbitraretur, pontificis maximi iure, ſeu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in Regiam, ſed in Albanam villam convocavit. Nec minore ſcelere, [illegible]m quod vlciſci videbatur, abſentem inauditamque [illegible]avit inceſti, quum ipſe fratris filiam inceſto non po[illegible]ſſet ſolum, verum etiam occidiſſet: nam vidua ab[illegible]periit. Miſſi ſtatim pontifices, qui defodien- 7
dam ne[illegible]ndamque curarent. Illa nunc ad Veſtam, nunc ad [illegible]eteros deos manus tendens, multa, ſed hoc frequentiſſ[illegible]me, clamitabat: *Me Caeſar inceſtam putat;*

 qua

5 *deſ[illegible]utus*) a teſtibus tanti ſceleris, cuius Veſtalem virginem damnare cuperet. Suetonius tamen Domit. c. 8. *Corneliam Virginem Maximam, abſolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam atque convictam, defodi imperavit, ſtupratoresque virgis in comitio ad necem caedi:* adiungit tamen, quod ad hunc noſtrum pertinet, *excepto Praetorio viro, cui* dubia etiam tum cauſſa, et incertis quaeſtionibus atque tormentis de ſemet profeſſo, *exſilium indulſit.*

6 *maximam Veſtalem*) Ita dicuntur vt *Pontifices maximi.* Saepe ita Inſcriptiones antiquae v. g. apud Gruterum p. 309 ſqq.

Regiam) Servius ad Aen. 8, 363 *Domus, in qua Pontifex habitat, Regia dicitur, quod in ea Rex ſacrificulus habitare conſueſſet.*

cum ipſe fratris filiam) Iuliam Titi Veſpaſiani filiam: narrat Sueton. Domit. c. 22. *vbi de hoc ipſo Plinii noſtri loco Heinſianam coniecturam profert Burmannus. Cum enim vix appareat, aiunt, cur *viduam* appellet Plinius, quae viro iam antea orbata erat, quum ex Domitiano conciperet; forte legendum, *nam biduo ab abortu periit.* Vt dignam Heinſii ingenio coniecturam haud negaverim: ſic *viduae* appellationem apud Plinium minime ſupervacuam eſſe, arbitror. Intelligitur enim cauſſa, cur Domitianus illam coëgerit abortivum ſumere, quod ſcilicet non eſſet decorum viduae parere, quod ex marito defuncto conceptum dicere non poſſet.

7 *multa — clamitabat*) Debet hoc factum eſſe ante vltimam et ſolemnem ad ipſum ſupplicium deductionem, ſi recte rem narrat Plutarchus in Numa p. 122 H. Steph.

8 *quâ ſacra faciente, vicit, triumphavit.* Blandiens haec, an irridens; ex fiducia ſui, an ex contemtu principis dixerit, dubium eſt. dixit, donec ad ſupplicium, neſcio
9 an innocens, certe tanquam innocens, ducta eſt. Quin etiam, quum in illud ſubterraneum cubiculum demitteretur, haeſiſſetque deſcendenti ſtola, vertit ſe ac recollegit; quumque ei carnifex manum daret, averſata eſt, et reſiluit; foedumque contagium, quaſi plane a caſto puroque corpore, noviſſima ſanctitate reiecit; omnibusque numeris pudoris, *πολλὴν πρόνοιαν εἶχ[illegible] εὐσχ[illegible]*

Steph. *αὐτὴν δὲ τὴν κολαζομένην, εἰς φορεῖον ἐνθέμενοι, καὶ κατασεγάζοντες ἔξωθεν καὶ καταλαβόντες ἱμᾶσιν, ὡς μηδὲ φωνὴν ἐξάκυστον γενέσθαι κ. τ. λ.* Nam lecticae ſi impoſita fuit contectae vndique et obligatae, vt vox inde exaudiri non poſſet, non eſt, vt apophthegmata eius obſervari potuerint. Eſt etiam aliud in Plutarchi deſcriptione, quod cum Plinio pugnare videtur. Facit hic mentionem carnificis. Sed vide quid Plutarchus *ὅταν πρὸς τὸν τόπον κομισθῇ τὸ φορεῖον, οἱ μὲν ὑπηρέται τὰς δεσμὰς* (non ipſius Veſtalis, puto, ſed lora quibus lectica devincta et occluſa fuit vndique) *ἐξέλυσαν, ὁ δὲ τῶν ἱερῶν ἔξαρχος — ἐξάγει συγκεκαλυμμένην καὶ καθίστησιν ἐπὶ κλίμακος εἰς τὸ οἴκημα κάτω φερούσης.* Sed reſponſionem forte ſubiiciunt, quae ſtatim ſequuntur. *Εἶτα αὐτὸς μὲν ἀποτρέπεται μετὰ τῶν ἄλλων ἱερέων, τῆς δὲ καταβάσης ἡ δὲ κλίμαξ ἀναιρεῖται κ. τ. λ.* Videtur itaque, ſalva Plutarchi deſcriptione, carnifex (cuius etiam eſſe potuerunt *ὑπηρέται* modo commemorati) cui forte ingerendae telluris negotium datum fuit, retro abeunte Pontifice, illud miniſterium Veſtali obtuliſſe.

8 *neſcio an innocen[illegible]*) Qui[illegible] Germanice ſic ordinat ve[illegible], dubitat ita, vt ad negante[illegible]ſententiam inclinet. Ali[illegible]r Latine, quod et hic multi[illegible] demonſtrat Cortius, et copioſe [illegible]d Fabrianum theſaurum oſtenſu[illegible] eſt. *Neſcio an innocens* ſimpliciter ſignificat, forte innocens.

tanquam innocen[illegible]) i. e. omnium opinione innocens. Sic ex Mediceo Cortius.

9 *quaſi plane a caſto*) Quid ſi transpoſitis verbis duobus legamus, *quaſi a caſto plane puroque corpore.* Certe ἡ *plane* ad *caſto* referenda eſt haud dubie. Et quam frequentes ſint in libris antiquis id genus transpoſitiones, nemo ignorat.

πολλὴν πρόνοιαν) Verſus Euripidis in Hecuba. Inſpiciamus totam Talthybii de vltimo actu vitae Polyxenae narrationem verſ. 568 Ἡ δὲ θνήσκουσ' ὅμως Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν Κρύπτειν θ' ἃ κρύπτειν ὄμματ' ἀρσένων χρεών. Tranſtulit Ovid. metam. 13, 479

Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, caſtique decus ſervare pudoris.

De

εὐσχήμως πεσεῖν. Praeterea Celer, eques Romanus, 10 cui Cornelia obiiciebatur, quum in comitio virgis caederetur, in hac voce perſtiterat, *quid feci? nihil feci.* Ardebat ergo Domitianus et crudelitatis et iniquitatis 11 infamia. Arripit Licinianum, quod in agris ſuis occultaſſet Corneliae libertam: ille ab iis, quibus erat curae, praemonetur, ſi comitium et virgas pati nollet, ad confeſſionem confugeret, quaſi ad veniam: fecit. Lo- 12 quutus eſt pro abſente Herennius Senecio tale quid[illegible] quale eſt illud, κεῖται Πάτροκλος. Ait enim, *ex A[illegible]ato nuntius factus ſum. Receſſit Licinianus.* Gra- 13 tum [illegible]c Domitiano, adeo quidem, vt gaudio proderetur, [illegible]retque, *Abſolvit nos Licinianus.* Adiecit etiam, *Non [illegible]ſſe verecundiae eius inſtandum:* ipſi vero permiſit, ſi q[illegible]a poſſet, ex rebus ſuis raperet, antequam bona publ[illegible]carentur; exſilium molle, velut praemium, dedit. [illegible]x quo tamen poſtea clementia divi Nervae 14 transla[illegible]s eſt in Siciliam, vbi nunc profitetur, ſeque de fortuna praefationibus vindicat. Vides, quam obſe- 15 quenter

De ſimili decoris et verecundiae in moribundis ſtudio plura hic notavit Cortius. v. g. de Lucretia Ovid. Faſt. 2, 833

Tunc quoque iam moriens, ne non procumbat honeſte,
Reſpicit; haec etiam cura cadentis erat.

10 *in comitio*) More veteri. Liv. 22, 57 *L. Cantilius, ſcriba Pontificis, quos nunc minores Pontifices appellant, qui cum Floronia* (Veſtali, ſub terram ad portam Collinam necata) *ſtuprum fecerat, a Pontifice Maximo eo vſque virgis in comitio caeſus erat, vt inter verbera exſpiraret.*

12 κεῖται Πάτροκλος) Iliad. σ, 20 vbi Antilochus Patrocli mortem ita narrat Achilli, Κεῖται Πάτροκλος. νέκυος δὲ δὴ ἀμφιμάχονται Γυμνοῦ· ἀτὰρ τάγε τεύχε' ἔχει κορυθαίολος Ἕκτωρ. De hoc loco Quintil. 10, 1, 49 *Narrare vero quis brevius* (poteſt) *quam qui mortem nuntiat Patrocli?*

13 *non eſſe—inſtandum*) Vt revocatus ab exſilio cauſſam dicat, aut crimen fateatur. Scilicet metuerat tyrannus, ne forti defenſione Licinianus invidiam ſibi maiorem crearet: triumphat igitur, Licinianum fuga ſua et voluntario exſilio confeſſionem edidiſſe, non falſo crimine interfectam Corneliam: igitur beneficium agnoſcit ſeceſſum Liciniani, et ei praemium tribuit, molle exſilium.

14 *praefationibus*) Vid. 2, 3, 1. *Proluſiones* fere appellant recen-

quenter paream tibi, qui non ſolum res vrbanas, verum etiam peregrinas tam ſedulo ſcribo, vt altius repetam. Et ſane putabam te, quia tunc abfuiſti, nihil aliud de Liciniano audiſſe, quam relegatum ob inceſtum. Summam enim rerum nuntiat fama, non ordi-
16 nem. Mereor, vt viciſſim, quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (ſolent enim notabilia quaedam incidere) perſcribas: denique quidquid voles, dummodo non minus longa epiſtola nunties. Ego non paginas tantum, ſed etiam verſus ſyllabasque numerabo. Vale.

XII. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Marcellini factum laudat, qui defuncti ſcribae reſiduum ſalarium apud ſe ſubſidere noluerit.

Amas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi ſaepe commendas: amabis magis commendabisque,
2 ſi cognoveris recens eius factum. Quum in provinciam quaeſtor exiſſet, ſcribamque, qui ſorte obtigerat, ante legitimum ſalarii tempus amiſiſſet, quod acceperat ſcribae daturus, intellexit et ſtatuit ſubſidere apud
3 ſe non oportere. Itaque reverſus, Caeſarem, deinde, Caeſare auctore, ſenatum conſuluit, quid fieri de ſalario vellet. Parva, ſed tamen quaeſtio. Heredes ſcri-
4 bae ſibi; praefecti aerario populo vindicabant. Acta cauſſa eſt: dixit heredum advocatus, deinde populi: vterque percommode. Caecilius Strabo aerario cenſuit inferendum: Baebius Macer heredibus dandum.
5 Obtinuit Strabo. Tu lauda Marcellinum, vt ego ſtatim feci. Quamvis enim abunde ſufficiat illi, quod eſt et a principe et a ſenatu probatus; gaudebit tamen teſti-

monio

recentiores, item diſputationes in *ſtudiorum inſtauratione* habitas.

XII, 2 *ſubſidere*) Explicavimus ad 2, 16, 4.

7 *gloria lata, quam magna*) *Lata*, quae ad multos pervaſit, vt etiam remoti locorum intervallis de nobis audiant; *magna*, quae magnifica nobis facta, ſed inter paucos tribuit.

XIII, 1

monio tuo. Omnes enim, qui gloria famaque ducun- 6
tur, mirum in modum adſenſio et laus, a minoribus
etiam profecta, delectat. Te vero Marcellinus ita re-
veretur, vt iudicio tuo plurimum tribuat. Accedit his, 7
quod, ſi cognoverit factum ſuum iſto vſque penetraſ-
ſe, neceſſe eſt, laudis ſuae ſpatio, et curſu, et peregri-
natione laetetur. Etenim, neſcio quo pacto, vel magis
homines iuvat gloria lata, quam magna. Vale.

XIII. C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Municipes ſuos hortatur, vt ſcholam inſtituant, etiam tertiam ſumtus partem pollicitus; rogat Tacitum, vt praeceptores circumſpiciat.

Salvum te in vrbem veniſſe gaudeo. Veniſti autem,
ſi quando alias, nunc maxime mihi deſideratus.
Ipſe pauculis adhuc diebus in Tuſculano commorabor,
vt opuſculum, quod eſt in manibus, abſolvam. Vereor 2
enim, ne, ſi hanc intentionem iam in finem laxavero,
aegre reſumam: interim ne quid feſtinationi meae per-
eat, quod ſum praeſens petiturus, hac quaſi praecur-
ſoria epiſtola rogo. Sed prius accipe cauſſas rogandi.

(deinde

XIII, 1 *in Tuſculano commor.*) Nimirum *Tuſculanum* etiam praedium habuit Plinius. Vid. 5, 6, 45.

2 *in finem laxavero*) *In finem* eſt verſus finem. Quid autem ſit *laxare intentionem*, dubitationem non habet, nimirum *remittere* ſive ad tempus, ſive in perpetuum. *Commoda igitur eſt lectio Aldi et MSS. Palatinorum. Verum eſt alia etiam non minoribus praeſidiis nixa, *in fine intermiſero*, quam pro gloſſa habuit Cellarius; alteri autem Cortius praetulit. Mihi N. L.

feſtinationi) Paullo aliter hoc nomine vtuntur Romani, quam linguae hodiernae his, quae Synonyma ei habentur. Significat enim non actum modo, quo vrgemus opus, ſed etiam ſtudium et cupiditatem mox perficiendi, aut perfectum videndi opus alterius. Sic Cicero in nobiliſſima ad Lucceium epiſtola 5, 12 vbi etiam *alacritatem* eodem modo accipit; ſic hoc in loco Plinius.

(deinde

3 (deinde ipſum, quod peto.) Proxime quum in patria
mea fui, venit ad me ſalutandum municipis mei filius
praetextatus. Huic ego, *Studes?* inquam. Reſpondit,
Etiam. Vbi? Mediolani. Cur non hic? Et patet eius,
(erat enim vna, atque etiam ipſe adduxerat puerum)
4 *Quia nullos hic praeceptores habemus. Quare nullos?*
Nam vehementer intererat veſtra, qui patres eſtis, (et op-
portune complures patres audiebant) *liberos veſtros*
hic potiſſimum diſcere. Vbi enim aut iucundius moraren-
tur, quam in patria; aut pudicius continerentur, quam
ſub oculis parentum? aut minore ſumtu, quam domi?
5 *Quantulum eſt ergo, collata pecunia, conducere prae-*
ceptores? quodque nunc in habitationes, in viatica, in ea
quae peregre emuntur, (*omnia autem peregre emuntur*)
impenditis, adiicere mercedibus? Atque adeo ego, qui non-
dum liberos habeo, paratus ſum pro republica noſtra, quaſi
pro filia vel parente, tertiam partem eius, quod conferre
6 *vobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, niſi time-*
rem, ne hoc munus meum quandoque ambitu corrumpere-
tur, vt accidere multis in locis video, in quibus praecepto-
res

(*deinde — peto*) * Incluſa tum Medicei libri auctoritate, tum eo nomine abeſſe vult Cortius, quod putidum faciant Plinium. Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔγω δῶκην, ἕτερον δ' ἀπονεύσω. Rogationem ſuam quidni in duo quaſi capita tribuat, *in cauſſas rogandi*, et in *ipſum* id, *quod petit?*

3 *Mediolani*) Commode huc advocat Cellarius Inſcriptionem ex Grut. p. 177, 4 qua vel vrbs vel pars eius *Novarum Athenarum* nomine indicatur.

5 (*omnia autem — emuntur*) Incluſa in quibusdam abſunt. Sed habent optimi et plures libri.

tertiam partem eius) Conſidera lector prudentem Secundi liberalitatem, et quas quaſi fidiculas ſuis municipibus adhibeat, ad extorquendam et ipſis collationem. Non pollicetur certam ſummam: Sed ſolus promittit trientem eius ſummae, cuius reliqui municipes beſſem collaturi eſſent. Itaque non pudorem modo bonorum virorum acuit, vt erubeſcant nimis parum conferre: ſed ipſam quorundam malevolentiam ſervire optimo inſtituto cogit. Procul dubio enim erant, qui iactationem interpretarentur illam Plinii promiſſionem, eaque vt ipſi non parvo conſtaret, plus quam alioqui tuliſſet animus, conferrent.

res publice conducuntur. Huic vitio vno remedio occurri 7
poteſt, ſi parentibus ſolis ius conducendi relinquatur, iis-
demque religio recte iudicandi neceſſitate collationis adda-
tur. Nam qui fortaſſe de alieno negligentes, certe de ſuo 8
diligentes erunt: dabuntque operam, ne a me pecuniam
[*non*] *niſi dignus, accipiat, ſi accepturus et ab ipſis erit.*
Proinde conſentite, conſpirate, maioremque animum, ex 9
meo ſumite, qui cupio eſſe quam plurimum, quod debeam
conferre. Nihil honeſtius praeſtare liberis veſtris, nihil
gratius patriae poteſtis. Edoceantur hic, qui hic naſcun-
tur, ſtatimque ab infantia natale ſolum amare, frequen-
tare conſueſcant. Atque vtinam tam claros praeceptores 10
inducatis, vt a finitimis oppidis ſtudia hinc petantur! vt-
que nunc liberi veſtri aliena in loca, ita mox alieni in hunc
locum confluant. Haec putavi altius et quaſi a fonte 11
repetenda, quo magis ſcires, quam gratum mihi fo-
ret, ſi ſuſciperes, quod iniungo. Iniungo autem, et
pro rei magnitudine rogo, vt ex copia ſtudioſorum,
quae ad te ex admiratione ingenii tui convenit, cir-
cumſpicias praeceptores, quos ſolicitare poſſimus; ſub
ea tamen conditione, ne cui fidem meam obſtringam.
Omnia enim libera parentibus ſervo. Illi iudicent, illi
eligant: ego mihi curam tantum et impendium vindi-
co. Proinde ſi quis fuerit repertus, qui ingenio ſuo 12
fidat, eat illuc ea lege, vt hinc nihil aliud certum,
quam fiduciam ſuam ferat. Vale.

XIV.

8 *ne a me pecuniam* [*non*] *niſi dignus*) Varietatem circa hunc locum notarunt viri docti, quod pro *a me* habent *meam* quidam, alii *eam*, alii denique vtrumque. Sed illud nemo, quod ſciam, obſervavit, negationem hic plane incongruam eſſe, et ad ſententiam perturbandam evertendamque pertinere. Quid enim? illudne dari operam vult Secundus, *Ne non accipiat niſi dignus*? an potius, *Ne accipiat niſi dignus*? Igitur *non* illud importunum vncis certe incluſi, ne temere turbet aliquid, dum librorum praeſidio quandoque eiiciatur, vel praecedens *ne* in *vt* mutetur.

XIV. C. PLINIVS PATERNO SVO S.

Hendecaſyllabos, quorum laſciviam excuſat, iudicio Paterni ſubmittit.

Tu fortaſſe orationem, vt ſoles, et flagitas et exſpectas: at ego, quaſi ex aliqua peregrina delicataque
2 merce, luſus meos tibi prodo. Accipies cum hac epiſtola hendecaſyllabos noſtros: quibus nos in vehiculo, in balineo, inter coenam oblectamus otium temporis.
3 His iocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, iraſcimur: deſcribimus aliquid modo preſſius, modo elatius: atque ipſa veritate tentamus efficere, vt alia
4 aliis, quaedam fortaſſe omnibus placeant. Ex quibus tamen ſi nonnulla tibi paullo petulantiora videbuntur, erit eruditionis tuae cogitare, ſummos illos et graviſſimos viros, qui talia ſcripſerunt, non modo laſcivia rerum, ſed ne verbis quidem nudis abſtinuiſſe. quae nos refugimus, non quia ſeveriores (vnde enim?) ſed
5 quia timidiores ſumus. Scimus alioqui huius opuſculi illam eſſe veriſſimam legem, quam Catullus expreſſit,

Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt:
Qui tunc denique habent ſalem et leporem,
Si ſunt molliculi et parum pudici.

6 Ego quanti faciam iudicium tuum, vel ex hoc potes aeſtimare, quod malui omnia a te penſitari, quam electa laudari. Et ſane quae ſunt commodiſſima, deſinunt videri,

XIV, 1 *luſus meos tibi prodo*) Verum quidem eſt, quod hic obſervat Cortius, *prodere* eſſe interdum ſimpliciter proferre, producere. Sed tamen nihil impedit, quo minus hoc potiſſimum verbo vſum dicamus Plinium, vti ſignificaret, ſe arcana quaſi ſua, et non temere omnibus oſtendenda, illi aperire. Hoc ſuadet etiam ſ. 6.

2 *hendecaſyllabos*) De toto illo inſtituto ſuo, verſiculos faciendi, agit 7, 4.

5 *Catullus*) Exſtant carm. 16 ad Aurelium et Furium. add. quae dicimus ad illa 4, 27, 4 *I nunc, quiſquis amas.*

videri, quum paria eſſe coeperunt. Praeterea ſa- 7
piens ſubtiliſque lector, debet non diverſis conferre
diverſa, ſed ſingula expendere, nec deterius alio puta-
re, quod eſt in ſuo genere perfectum. Sed quid ego 8
plura? Nam longiore praefatione vel excuſare vel
commendare ineptias, ineptiſſimum eſt. Vnum illud
praedicendum videtur, cogitare me has nugas meas ita
inſcribere, HENDECASYLLABI, qui titulus ſola
metri lege conſtringitur. Proinde ſive *epigrammata*, 9
ſive *idyllia*, ſive *eclogas*, ſive (vt multi) *poëmatia*, ſeu
quod aliud vocare malueris, licebit voces: ego tantum
hendecaſyllabos praeſto. A ſimplicitate tua peto, vt, 10
quod de libello meo dicturus es aliis, mihi dicas: ne-
que eſt difficile, quod poſtulo. Nam ſi hoc opuſcu-
lum noſtrum aut potiſſimum eſſet aut ſolum, fortaſſe
poſſet durum videri dicere, *quaere, quod agas*: molle
et humanum eſt, *habes, quod agas*. Vale.

XV.

6 *cum paria eſſe coeperunt*) Cum vno tenore plura leguntur brevia carmina, aeque arguta, aeque ſalſa, gratiam amittunt omnia, vel ob id ipſum, quod nihil eminet. Haec ipſa cauſſa eſt, quod argutiis illis, quibus condiuntur epigrammata in ſeria oratione caute admodum et moderate vtendum eſt non minus, quam condimentis acrioribus etc.

8 *metri lege*) Vndecim nimirum ſyllabarum menſurae adſtricti ſunt verſiculi; quo in genere ſunt Sapphici, Phaleuci, et Hipponactei.

9 *hendecaſyllabos praeſto*) Poſterior vox in bonis quibusdam libris abeſt; et poteſt intelligi ex ſuperioribus *voco*. Sed elegans etiam eſt *praeſto*, ex forenſi illa ſignificatione, q. d. ego nihil aliud promitto niſi verſiculos XI ſyllabis concluſos; Si quis v. g. *epigrammata* exſpectet, is ſibi imputet, ſi falſus fuerit: non mihi qui nihil promiſerim.

10 *a ſimplicitate tua*) Candore adulari, diſſimulare, mentiri, neſcio.

quaere, quod agas) Circumſpice aliud ſcribendi genus, in quo operae pretium facias: in hoc enim laudem vix aſſequeris. Contra Plinio poteſt dici, Habes orationes, in quibus decus aliquod iam conſecutus es, in his porro elabora, et ſpera plauſum eruditum; quid tibi vis cum verſiculis, quibus facilius partam gloriam effundes, quam novam parias.

XV. C. PLINIVS FVNDANO SVO S.

Futuro conſuli, vt auguratur, Aſinium, tanquam eius quaeſtorem futurum, commendat.

Si quid omnino,* hoc certe iudicio facio, quod Aſinium Rufum ſingulariter amo. Eſt homo eximius et bonorum amantiſſimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum (ſcis quem virum) arcta familiaritate complexus eſt.
2 Proinde ſi vtrumque noſtrum probas, de Rufo quoque neceſſe eſt idem ſentias, quum ſit ad connectendas amicitias vel tenaciſſimum vinculum, morum ſimilitudo.
3 Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoque functus eſt optimi civis officio, quod foecunditate vxoris large frui voluit eo ſeculo, quo plerisque etiam ſingulos filios orbitatis praemia graves faciunt: quibus ille deſpectis, avi quoque nomen adſumſit. Eſt enim avus, et quidem ex Saturio Firmo, quem diliges vt ego, ſi,
4 vt ego, propius inſpexeris. Haec eo pertinent, vt ſcias, quam copioſam, quam numeroſam domum vno beneficio ſis obligaturus? ad quod petendum, voto pri-
5 mum, deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi ominamurque in proximum annum conſulatum. Ita nos virtutes tuae, ita iudicia principis
6 augurari volunt. Concurrit autem, vt ſit eodem anno quaeſtor, maximus ex liberis Rufi, Aſinius Baſſus, iuvenis,

XV, 1 *iudicio facio*) Non caeco impetu, amore praecurrente cognitionem: ſed poſtquam inſpexi hominem, et iudicavi amore meo dignum.

3 *orbitatis praemia*) Orbos enim captant reliqui, et infimis blanditiis teſtamenti honorem ab iis promereri cupiunt. Multa in orborum captatores Horatius v. g. Sat. 2, 5, 28 ſqq. et Iuvenalis 4, 18 inprimis 5, 137 *Dominus tamen, et Domini Rex Si vis tu fieri nullus tibi parvulus aula Luſerit Aeneas, nec filia dulcior illo.* it. 6, 3, 8 ſqq. et 12, 99. Lepidiſſimus autem vt vbique ita circa hoc argumentum, in mortuorum Dialogis Lucianus.

5 *iudicia principis*) optimi ac ſapientiſſimi, Traiani, bonos eligere conſueti.

6 *neſcio*

nis, (neſcio an dicam, quod me pater et ſentire et dicere cupit, adoleſcentis verecundia vetat) ipſo patre melior. Difficile eſt, vt mihi de abſente credas, quam- 7
quam credere ſoles omnia, tantum in illo induſtriae, probitatis, eruditionis, ingenii, ſtudii, memoriae denique eſſe, quantum expertus invenies. Vellem tam fe- 8
rax ſeculum bonis artibus haberemus, vt aliquos Baſſo praeferre deberes: tum ego te primus hortarer moneremque, circumferres oculos, ac diu penſitares, quem potiſſimum eligeres. Nunc vero: ſed nihil vo- 9
lo de amico meo arrogantius: hoc ſolum dico, dignum eſſe iuvenem, quem more maiorum in filii locum adſumas. Debent autem ſapientes viri, vt tu, tales quaſi 10
a republica liberos accipere, quales a natura ſolemus optare. Decorus erit tibi conſuli quaeſtor patre praetorio, propinquis conſularibus: quibus, iudicio ipſorum, quamquam adoleſcentulus adhuc, iam tamen invicem ornamento eſt. Proinde indulge precibus meis, 11
obſequere conſilio, et ante omnia, ſi feſtinare videor, ignoſce: primum [quia votis ſuis amor plerumque praecurrit: deinde] quod in ea civitate, in qua omnia

6 *neſcio an dicam*) Nota, qui veram pulchritudinem vel amas, vel intelligere cupis, vt amare poſſis; obſerva igitur ἦθος mirificum, pater videri cupit filium ſuum ſe ipſo meliorem, adoleſcentis verecundia vetat hoc dicere Plinium. Ita me Deus amet, vt pater ille amabilis, vt amari digniſſimus filius, vt venuſtiſſimus, qui iſta prodiderit, Secundus, et ipſa dubitatione ſua quaſi animaverit, atque in rem praeſentem nos deduxerit.

9 *Nunc vero: ſed*) Apoſiopeſis elegans. Reticet, quod triſte erat commemorare, et invidioſum, nimirum ſeculum adeo effoetum et inane, vt inveniri par Baſſo virtus non poſſit.

in filii locum) Religionem enim et pietatem quaſi paternam inter Conſulem et Quaeſtorem intercedere volebant Romani, de qua *ſortis neceſſitudine* vt ibi vocatur, loca Ciceronis plura laudat Boſius ad Nepotis Catonem 1, 3.

11 [*quia votis — deinde*]) Haec Cortio teſte abſunt in optimis libris et vix efficiunt ſententiam Plinio dignam.

deinde) Sic libri optimi modo laudati: alii habent *in ſumma*.

praeſum-

quaſi ab occupantibus aguntur, quae legitimum tempus exſpectant, non matura, ſed fera ſunt: deinde, quod rerum, quas adſequi cupias, praeſumtio ipſa iu-
12 cunda eſt. Revertatur iam te Baſſus vt conſulem: tu dilige eum vt quaeſtorem: nos denique, vtriuſque ve-
13 ſtrum amantiſſimi, duplici laetitia perfruamur. Etenim quum ſic te, ſic Baſſum diligamus, vt et illum cuiuſcunque, et tuum quemcunque quaeſtorem in petendis honoribus omni opera, omni labore, gratia ſimus iuvaturi; perquam iucundum nobis erit, ſi in eundem [iuvenem] ſtudium noſtrum, et amicitiae meae et conſulatus tui ratio contulerit: ſi denique precibus meis tu potiſſimum adiutor acceſſeris, cuius ſenatus et ſuffragio libentiſſime indulgeat, et teſtimonio plurimum credat. Vale.

XVI. C. PLINIVS VALERIO PAVLLINO SVO S.

Hortatur ad ſtudium, quum ſit literis adhuc honor.

Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine. Adhuc honor ſtudiis durat. Proxime, quum dicturus apud centumviros eſſem, adeundi mihi locus, niſi a tribunali, niſi per ipſos iudices, non fuit: tanta
2 ſtipatione cetera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adoleſcens, ſciſſis tunicis, vt in frequentia ſolet, ſola

praeſumtio) Fructus quaſi praecox, cum ante tempus legitimum frui licet votis. Videmus hoc quotidie in lautorum hominum epulis, qui aſparagos, piſa, ceraſa, flores, res alioquin ſatis vulgares, tempore non ſuo magno redimunt, maturas adſpernantur.

13 [*iuvenem*]) Deſideratur haec vox in bonis quibuſdam libris, et abeſſe poteſt, iudice Cortio.

XVI, 2 *ſciſſis tunicis*) Merito miratur Marklandus ad Stat. Silv. 4, 9, 24 quomodo ſcindi tunicae potuerint, toga integra, ſuſpicaturque legendum *ſciſſa toga, ſola velatus tunica.* Huic ita ſatis putabat fieri poſſe Cortius, quod toga laxius iniecta prementibus facillime cederet, eam potuiſſe integram

la velatus toga perſtitit, et quidem horis ſeptem. Nam tamdiu dixi, magno cum labore, ſed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec deſidiae noſtrae praetendamus alienam. 3 Sunt qui audiant, ſunt qui legant: nos modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus. Vale.

XVII. C. PLINIVS GALLO SVO S.

Admonitus a Gallo, Corelliae ſuam operam contra deſignatum conſulem pollicetur; idque propter Corellii patris in ſe merita, quae praedicat.

Et admones et rogas, vt ſuſcipiam abſentis Corelliae cauſſam contra C. Caecilium, conſulem deſignatum. Quod admones, gratias ago: quod rogas, queror. Admoneri enim debeo, vt ſciam: rogari non debeo, vt faciam, quod mihi non facere turpiſſimum eſt. An ego tueri Corellii filiam dubitem? Eſt quidem mi- 2 hi cum illo, contra quem me advocas, non plane familiaris, ſed tamen amicitia. Accedit huc dignitas ho- 3 minis, atque hic ipſe, cui deſtinatus eſt, honor: cuius nobis hoc maior habenda reverentia eſt, quod iam illo functi ſumus. Naturale eſt enim, vt ea, quae quis

 adeptus

integram ſervari, non item tunicam preſſius adſtrictam. Nobis videbatur ita etiam tueri licere lectionem receptam, vti dicamus, togam et robuſtiorem et in brachium humerosque collectam facilius vim vrgentium ſuſtinuiſſe, quam tenuioris fili tunicas, quas ita colligere non licuiſſet. Ita noſtris moribus pallio integro ſcindi poſſunt veſtes aliae.

XVII, 1 *quod rogas, queror*) Vt ille Terentianus Chremes Andr. 3, 3, 12 *Ah ne me obſecra, Quaſi hoc te orando a me impetrare oporteat.* Pluſcula ex hoc genere ſunt apud Ciceronem, quibus indicatur, in vera amicitia non opus eſſe precibus ad hoc, vt alter alterius commoda procuret; indicato tantum opus eſſe, et monitu, vt ſciatur, qua ratione conſuli illi queat.

2 *Corellii filiam*) De quo 1, 12. et 3, 3 quae ad ipſam Corelliam ſcripta eſt.

non plane familiaris) Lectio elegans et vera a Cortio e MSS. prolata. *Non plane familiaris amicitia, ſed amicitia tamen.* Conſueta Plinio ellipſis. Etiam reliqua, in quibus a Cellariana editione

4 adeptus eſt ipſe, quam ampliſſima exiſtimari velit. Sed mihi cogitanti, adfuturum me Corellii filiae, omnia iſta frigida et inania videntur. Obverſatur oculis ille vir, quo neminem aetas noſtra graviorem, ſanctiorem, ſubtiliorem denique tulit: quem ego, quum ex admiratione diligere coepiſſem, quod evenire contra ſolet, magis
5 admiratus ſum, poſtquam penitus inſpexi. Inſpexi enim penitus: nihil a me ille ſecretum, non io-
6 culare, non ſerium, non triſte, non laetum. Adoleſcentulus eram, et iam mihi ab illo honor, atque etiam (audebo dicere) reverentia, vt aequali, habebatur. Ille meus in petendis honoribus ſuffragator et teſtis; ille in inchoandis deductor et comes; ille in gerendis conſiliator et rector; ille denique in omnibus officiis noſtris, quamquam et imbecillus et ſenior, quaſi iuve-
7 nis et validus conſpiciebatur. Quantum ille famae meae domi, quantum in publico, quantum etiam apud
8 principem adſtruxit? Nam quum forte de bonis iuvenibus apud Nervam imperatorem ſermo incidiſſet et plerique me laudibus ferrent, paulliſper ſe intra ſilentium tenuit, quod illi plurimum auctoritatis addebat; deinde gravitate, quam noras, *Neceſſe eſt*, inquit, *parcius laudem Secundum, quia nihil niſi ex conſilio
9 meo facit.* Qua voce tribuit mihi, quantum petere voto immodicum erat: nihil me facere non ſapientiſſime, quum omnia ex conſilio ſapientiſſimi viri facerem. Quin etiam moriens, filiae ſuae, (vt ipſa ſolet praedicare) *Multos quidem amicos*, inquit, *tibi in longiore vita paravi, praecipuos tamen, Secundum et Cornu-
10 tum.* Quod dum recordor, intelligo mihi laborandum, ne qua parte videar hanc de me fiduciam providentiſſimi

tione hic diſceditur, Cortii debentur diligentiae.

4 *quod evenire contra ſolet*) Plerique enim extra nitent, introrſum turpes; quo magis noveris, eo magis contemnendi. Hinc illud quod minuit praeſentia famam, quod pauca adeo beata coniugia.

11 *quare*

dentiſſimi viri deſtituiſſe. Quare ego vero Corelliae 11
adero promtiſſime; nec ſubire offenſas recuſabo: quam, quam non ſolum veniam me, verum etiam laudem apud iſtum ipſum, a quo, vt ais, nova lis fortaſſe, vt feminae, intenditur, arbitror conſequuturum, ſi haec eadem in actione, latius ſcilicet et vberius, quam epiſtolarum anguſtiae ſinunt, contigerit mihi vel in excuſationem, vel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

XVIII. C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Antonini epigrammata Graeca laudat, ex quibus Latine ſe, ſed impari ſucceſſu, convertiſſe dicit.

Quemadmodum magis approbare tibi poſſum, quantopere mirer epigrammata tua Graeca, quam quod quaedam aemulari Latine et exprimere tentavi? In deterius quidem. Accidit hoc primum imbecillitate ingenii mei, deinde inopia, vel potius, vt Lucretius ait, egeſtate patrii ſermonis. Quod ſi haec, quae 2
ſunt et Latina, et mea, habere tibi aliquid venuſtatis videbuntur, quantum putas ineſſe eis gratiae, quae et a te, et Graece, proferuntur? Vale.

11 *quare ego vero*) Vid. de hac compoſitione ad 3, 8, 4.

vt feminae) Scio quas interpretationes admittat ἢ *vt*. Poteſt intelligi, *tanquam feminae*, quae conſilii inops ſit. Verum hoc prudentiae adverſarii repugnat et honeſtati, quam non negat illi hoc ipſo loco Plinius. Poteſt intelligi de iuribus et privilegiis mulierum, et hoc malim. * Sed vide tamen, an non commodius ſit, ſi addicant quandoque libri, legere ſimpliciter, *nova lis fortaſſe* huic *feminae intenditur.*

18 *Antonino*) Conf. ſupra 4, 3.

XVIII, 1 *vt Lucretius ait*) v. g. de *homoeomeria* Anaxagorae 1, 832 *Quam Graeci memorant, nec noſtra dicere lingua Concedit nobis patrii ſermonis egeſtas*, Add. 1, 140. Eſt autem *egeſtas* amplius quiddam et gravius, quam *paupertas.*

XIX. C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

Vxoris ingenium et mores, ſoceri ſorori, quae educaverat, mirifice laudat, et gratias agit.

Quum ſis pietatis exemplum, fratremque optimum, et amantiſſimum tui, pari caritate dilexeris, filiamque eius, vt tuam, diligas, nec tantum amitae eius, verum etiam patris amiſſi adfectum repraeſentes; non dubito, maximo tibi gaudio fore, quum cognoveris, dignam patre, dignam te, dignam avo eva-
2 dere. Summum eſt acumen, ſumma frugalitas: amat me, quod caſtitatis indicium eſt. Accedit his ſtudium
3 literarum, quod ex mei caritate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediſcit etiam. Qua illa ſolicitudine, quum videor acturus, quanto, quum egi, gaudio adficitur? Diſponit, qui nuntient ſibi, quem adſenſum, quos clamores excitarim, quem eventum iudicii tulerim. Eadem, ſi quando recito, in proximo, diſcreta velo, ſedet, laudesque noſtras avidiſſimis auri-
4 bus excipit. Verſus quidem meos cantat formatque cithara, non artifice aliquo docente, ſed amore, qui
5 magiſter eſt optimus. His ex cauſſis in ſpem certiſſimam adducor, perpetuam nobis maioremque in dies futuram eſſe concordiam. Non enim aetatem meam, aut corpus, quae paullatim occidunt ac ſeneſcunt, ſed
6 gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis praeceptis inſtitutam: quae nihil in contubernio tuo viderit, niſi ſanctum honeſtumque: quae denique amare me ex tua praedicatione conſueverit.
7 Nam quum matrem meam parentis loco venerarere; me quoque

XIX *Hiſpullae*) Corellii, de quo 1, 12 et 3, 3 itemque 4, 17 viduae.

1 *fratrem optimum*) Patrem Calpurniae ſecundae coniugis Plinii noſtri ante patrem ſuum Fabatum, quod vel ex hac epiſtola verbisque quae tractamus apparet, defunctum.

3 *quos clamores*) Plauſus vid. 4, 5, 1.

quoque a pueritia ſtatim formare, laudare, talemque, qualis nunc vxori meae videor, ominari ſolebas. Cer- 8
tatim ergo tibi gratias agimus: ego, quod illam mihi: illa, quod me ſibi dederis, quaſi invicem elegeris. Vale.

XX. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

De libris Maximi cum laude eorundem iudicat.

Quid ſenſerim de ſingulis libris tuis, notum tibi, vt quemque perlegeram, feci. Accipe nunc, quid de vniverſis generaliter iudicem. Eſt opus pulchrum, 2
validum, acre, ſublime, varium, elegans, purum, figuratum, ſpatioſum etiam, et cum magna tua laude diffuſum. In quo tu ingenii ſimul dolorisque velis latiſſime vectus es, et horum vtrumque invicem adiumento fuit. Nam dolori ſublimitatem et magnificentiam 3
ingenium; ingenio vim et amaritudinem dolor addidit. Vale.

XXI. C. PLINIVS VELIO CEREALI SVO S.

Helvidias ſorores, a partu exſtinctas, deſlet.

Triſtem et acerbum caſum Helvidiarum ſororum! Vtraque a partu, vtraque filiam enixa deceſſit. Adficior dolore, nec tamen ſupra modum doleo. Ita 2
mihi luctuoſum videtur, quod puellas honeſtiſſimas in flore primo foecunditas abſtulit. Angor infantium ſorte, quae ſunt parentibus ſtatim, et dum naſcuntur, orbatae. Angor optimorum maritorum, angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quo- 3
que perſeverantiſſime diligo, vt actione mea, librisque

XX, 3 *amaritudinem*) Quam δεινότητα vocant Graeci; acrimoniam vehementem ac mordacem, quae ad iram, invidiam, reprehenſionem, ſeveritatem, pertinet.

XXI, 1 *Helvidiarum*) De quarum patre et actione librisque, quos deinde ſ. 3 commemorat, agit infra 9, 13.

teſtatum eſt, cui nunc vnus ex tribus liberis ſupereſt,
domumque, pluribus adminiculis paullo ante funda-
4 tam, deſolatus fulcit ac ſuſtinet. Magno tamen fo-
mento dolor meus adquieſcet, ſi hunc ſaltem fortem
et incolumem, paremque illi patri, illi avo fortuna ſer-
vaverit. Cuius ego pro ſalute pro moribus, hoc ſum
5 magis anxius: quod vnicus factus eſt. Noſti in amo-
re mollitiem animi mei, noſti metus. Quo minus te
mirari oportebit, quod plurimum timeam, de quo
plurimum ſpero. Vale.

XXII. C. PLINIVS SEMPRONIO RVFO SVO S.

Iunii Maurici graviter et fortiter dicta.

Interfui principis optimi cognitioni, in conſilium ad-
ſumtus. Gymnicus agon apud Viennenſes, ex cu-
iuſdam teſtamento, celebrabatur. Hunc Trebonius
Rufinus, vir egregius nobiſque amicus, in duumvira-
tu ſuo tollendum abolendumque curavit. Negabatur
2 ex auctoritate publica feciſſe. Egit ipſe cauſſam non
minus feliciter quam diſerte. Commendabat actio-
nem, quod tanquam homo Romanus et bonus civis
3 in negotio ſuo mature et graviter loquebatur. Quum
ſententiae perrogarentur, dixit Iunius Mauricus (quo
viro nihil firmius, nihil verius) non eſſe reſtituendum
Viennenſibus agona: adiecit, *vellem etiam Romae tolli*
4 *poſſet.* Conſtanter, inquis, et fortiter. Quidni? Sed
hoc Maurico novum non eſt. Idem apud Nervam
impera-

XXII, 1 *in duumviratu) Duumviros* in coloniis et municipiis eo loco fuiſſe inter decuriones, quo in Senatu Romano Conſules, notum. Laudarunt iam hic viri docti Sigonium de iure Ital. 3, 4.

3 *vellem etiam Romae)* Viri graves ſemper ludos publicos, otii, luxuriae, libidinum officinas vel contemſerunt vel reprehenderunt: Chriſtiani etiam deteſtati ſunt, ac *daemonum malorum conſiſtoria* dixere.

5 *dixi*

imperatorem non minus fortiter. Coenabat Nerva
cum paucis. Veiento proximus, atque etiam in ſinu
recumbebat. Dixi omnia, quum hominem nominavi.
Incidit ſermo de Catullo Meſſalino, qui, luminibus orba- 5
tus, ingenio ſaevo mala caecitatis addiderat: non vere-
batur, non erubeſcebat, non miſerebatur: quo ſaepius
a Domitiano non ſecus ac tela, quae et ipſa caeca et
improvida feruntur, in optimum quemque contorque-
batur. De eius nequitia ſanguinariisque ſententiis in 6
commune omnes ſuper coenam loquebantur, cum ipſe
imperator, *Quid putamus paſſurum fuiſſe, ſi viveret?* et
Mauricus, *nobiſcum coenaret.* Longius abii, libens ta- 7
men. Placuit agona tolli, qui mores Viennenſium in-
fecerat, vt noſter hic omnium. Nam Viennenſium
vitia intra ipſos reſidunt, noſtra late vagantur: vtque
in corporibus, ſic in imperio, graviſſimus eſt morbus,
qui a capite diffunditur. Vale.

XXIII.

5 *dixi omnia*) Satis tibi iam deſcripſi hominem, cum nominavi. Impotentem adulatorem et gratia principis abutentem colligas ex Iuvenalis 3, 185 et 6, 113. Cum Catullo Meſſalino iungit 4, 113 vbi Senatum Domitiani recenſet de magno piſce convocatum, *Et cum mortifero prudens Veiento Catullo, qui mox Coecus, adulator* ab eo vocatur. Dicit deinde talem ſententiam Veiento, vnde inter principes adulatores fuiſſe intelligas.

Catullo Meſſalino) De quo modo ex Iuvenali. Vnde probari poſſit, eſſe eum ipſum Catullum, cuius Cyrenaicae praefecti crudelitatem in Iudaeos, et miſerum vitae exitum enarrat Ioſephus de Bel. Iud. 7. extr. neſcio. Ingenium quidem convenit, nec repugnant tempora. Inter dedecora ſeculi Domitiani refert etiam Meſſalinum Tac. Agric. c. 45.

mala caecitatis) Non phyſica vt diſtinguunt hodie, ſed moralia, quae ſtatim ſequuntur, quod non erubeſceret etc. Iuvenalis aliter, ſed amare non minus de eodem homine 4, 113 *Qui nunquam viſae flagrabat amore puellae.*

6 *nobiſcum coenaret*) Amariſſima vox, qua lenitatem aut lentitudinem potius et *ἀοργησίαν* Nervae obiicit Mauricus. *Nobiſcum coenaret*, inquit, non minus quam Veiento ille ſocius ſcelerum, in tuo, Caeſar, ſinu recumbit.

XXIII. C. PLINIVS POMPONIO BASSO SVO S.

Laudat Pomponium, ſapienter otio in ſenectute vſum: ſibique ſimilem aliquando quietem optat.

Magnam cepi voluptatem, quum ex communibus amicis cognovi, te, vt ſapientia tua dignum eſt, et diſponere otium et ferre, habitare amoeniſſime, et nunc terra, nunc mari corpus agitare; multum diſputare, multum audire, multum lectitare; quumque plu-
2 rimum ſcias, quotidie tamen aliquid addiſcere. Ita ſeneſcere oportet virum, qui magiſtratus ampliſſimos geſſerit, exercitus rexerit, totumque ſe reipublicae,
3 quamdiu decebat, obtulerit. Nam et prima vitae tempora et media patriae, extrema nobis impertire debemus, vt ipſae leges monent, quae maiorem annis LX
4 otio reddunt. Quando mihi licebit? quando per aetatem honeſtum erit imitari iſtud pulcherrimae quietis exemplum? quando receſſus mei non deſidiae nomen, ſed tranquillitatis accipient? Vale.

XXIV. C. PLINIVS VALENTI SVO S.

Fragilitatis humanae admonetur, quum nullos in quadruplici iudicio, quos iuvenis in eodem habuerat, ſocios vidiſſet.

Proxime quum apud centumviros in quadruplici iudicio dixiſſem, ſubiit recordatio, egiſſe me iuvenem aeque

XXIII, 3 *maiorem annis LX*) Sen. de brevit. vitae c. 20 *Lex a ſexageſimo anno ſenatorem non citat.* Sed Seneca pater controv. 1, 8. *Senator poſt ſexageſimum et quintum annum in curiam venire nec cogitur nec vetatur.* Diverſaene leges ſunt, an interdum rotundo numero vtuntur ſcriptores, an numeri corrupti? Obſervat certe Cortius, in optimis Plinii Codicibus numerum plane abeſſe. Videndi, ad priorem locum Senecae Lipſius; ad alterum, qui in primis copioſus eſt, Schottus, qui etiam de *ſenibus depontanis* h. e. de ponte comitiorum poſt LX annum deiiciendis, diſputat.

4 *quando mihi licebit*) Vid. 3, 1, 12.

XXIV, 1 *in quadruplici iudicio*)

aeque in quadruplici. Proceſſit animus, vt ſolet, longius: coepi reputare, quos in hoc iudicio, quos in illo ſocios laboris habuiſſem. Solus eram, qui in vtroque dixiſſem: tantas converſiones aut fragilitas mortalitatis aut fortunae mobilitas facit. Quidam ex iis, qui tunc egerant, deceſſerunt; exſulant alii; huic aetas et valetudo ſilentium ſuaſit; hic ſponte beatiſſimo otio fruitur; alius exercitum regit; illum civilibus officiis principis amicitia exemit. Circa nos ipſos quam multa mutata ſunt? Studiis proceſſimus: ſtudiis periclitati ſumus, rurſusque proceſſimus. Profuerunt nobis bonorum amicitiae, et obfuerunt, iterumque proſunt. Si computes annos, exiguum tempus: ſi vices rerum, aevum putes. Quod poteſt eſſe documento, NIHIL deſperare, nulli rei fidere, quum videamus tot varietates tam volubili orbe circumagi. Mihi autem familiare eſt, omnes cogitationes meas tecum communicare, iiſdemque te vel praeceptis vel exemplis monere, quibus ipſe me moneo: quae ratio huius epiſtolae fuit. Vale.

2 3 4 5 6 7

XXV. C. PLINIVS MESSIO MAXIMO SVO S.

Narrat eveniſſe, quod de tabellaria lege praedixerat: et in ſcurriliter ludentes invehitur.

Scripſeram tibi, verendum eſſe, ne ex tacitis ſuffragiis vitium aliquod exſiſteret: factum eſt, proximis comitiis in quibuſdam tabellis multa iocularia, atque etiam foeda dictu; in vna vero pro candidatorum nominibus, ſuffragatorum nomina, inventa ſunt. Excanduit ſenatus, 2

dicio) Vid. 1, 18, 3. Ceterum non puto commode abeſſe haec verba in MSS. a Cortio laudatis, propter verba, quae ſequuntur, *aeque in quadruplici.*

4 *ſtudiis periclitati ſumus*) ſub Domitiano bonos quacunque arte ſuſpectos habente. Breviter complectitur curſum illum ſuum Paneg. 95, 4.

XXV, 1 *ſcripſeram tibi*) ſupra 3, 20.

2 *iratum*

tus, magnoque clamore ei, qui ſcripſiſſet, *iratum principem* eſt comprecatus. Ille tamen fefellit, et latuit, for-
3 taſſe etiam inter indignantes fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re, tam ſerio tempore, tam ſcurriliter ludat? qui denique omnino in ſenatu di-
4 cax et vrbanus et bellus eſt? Tantum licentiae pravis ingeniis adiicit illa fiducia, *quis enim ſciet?* Popoſcit tabellas, ſtilum accepit, demiſit caput, neminem veretur, ſe contemnit. Inde iſta ludibria, ſcena et pulpi-
5 to digna. Quo te vertas? quae remedia conquiras? vbique vitia remediis fortiora: ἀλλὰ ταῦτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἄλλῳ μελήσει, cui multum quotidie vigiliarum, multum laboris adiicit haec noſtra iners, ſed tamen effrenata petulantia. Vale.

XXVI. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Pollicetur, libellos ſe emendaturum eſſe, etiam alios additurum.

Petis, vt libellos meos, quos ſtudioſiſſime comparaſti, recognoſcendos emendandosque curem. faciam. Quid enim ſuſcipere libentius debeo, te prae-
2 ſertim exigente? Nam cum vir graviſſimus, doctiſſimus, diſertiſſimus, ſuper haec occupatiſſimus, maximae provinciae praefuturus, tanti putes ſcripta noſtra circumferre tecum; quanto opere mihi providendum eſt, ne haec pars ſarcinarum, tanquam ſupervacua offendat?

2 *iratum principem*) Vti contra *propitium principem* comprecabantur. vid. 6, 5, 5.

4 *demiſit caput*) ſcribendi cauſſa, in ſinum veſtis, quo facto non ita facile apparet, ſi conſcientia ruborem illi exprimat. * Itaque non multum tribuo coniecturae meae, qua putabam, forte ſcriptum fuiſſe *demiſit tabulam*, id eſt, *tabulam* ſuffragii, in ſitulam.

5 ἀλλὰ ταῦτα) Non recte diſtinxerunt nuperi editores, neque melius interpretati ſunt iſta, *ſed haec alii eorum, qui ſupra nos, erunt curae.* Debebant ita. *Sed haec ſupra nos: alii curae erunt*, nimirum Traiano, optimo principi, *cui multum quotidie vigiliarum* etc. Adiungenda enim haec propoſitio, nec vt adhuc factum interpuncto a Graecis ſeparanda.

ſendat? Adnitar ergo primum, vt comites iſtos quam 3
commodiſſimos habeas: deinde vt reverſus invenias,
quos iſtis addere velis. Neque enim mediocriter me
ad nova opera tu lector hortaris. Vale.

XXVII. C. PLINIVS FALCONI SVO S.

Commendat Augurini poëmata, occaſione eorum, quae in laudem ſuam ſcripſerat.

Tertius dies eſt, quod audivi recitantem Sentium Augurinum cum ſumma mea voluptate, immo etiam admiratione. poëmatia appellat. multa tenuiter, multa ſublimiter, multa venuſte, multa tenere, multa dulci-
ter, multa cum bile. Aliquot annis, puto, nihil gene- 2
ris eiuſdem abſolutius ſcriptum, niſi forte me fallit aut
amor eius, aut quod me ipſum laudibus evexit. Nam 3
lemma ſibi ſumſit, quod ego interdum verſibus ludo. Atque adeo iudicii mei te iudicem faciam, ſi mihi ex hoc ipſo lemmate ſecundus verſus occurrerit. Nam ceteros teneo, et iam explicui.

Canto carmina verſibus minutis, 4
His, olim quibus et meus Catullus,
Et Calvus, veteresque. Sed quid ad me?
Vnus Plinius eſt mihi priores.
Mavult verſiculos, foro relicto.
Et quaerit, quod amet, putatque amari,

Ille

XXVII, 3 *lemma ſibi ſumſit*) Paregmenon eſſet, ſi Graece locutus eſſet: λῆμμα enim *ſumtio* eſt. Intelligit nempe argumentum ſ. materiam, quam quis ſibi ſumit: Vnde inſcripta paucis vel ſingulis adeo verbis argumenta *lemmata* et ipſa dicuntur. Mox *lemma* pro carmine poſuit, vt ſcilicet *argumentum* pro narratione vel pictura.

4 *eſt mihi priores*) Vt deinde, *Ille o Plinius ille quot Catones!* Eſt mihi inſtar multorum Catonum, inſtar antiquorum omnium: Hi enim Plinio ſunt *priores* v. g. 3, 4, 5. Neque ſingularis *eſt* offendere quemquam debet. Multa ex eo genere ſe contuliſſe ait Cortius ad illud Lucani 3, 108 *Omnia Caeſar erat.* Et ſane incommodo noſtro illis theſauris perpetuo forte carebimus.

putatque amari) Senſus plane idem eſt ſive legas, *putat amari ſe Plinius*, ſive paullo altius repetita conſtructione, *Quaerit quod amet.*

Ille o Plinius, ille quot Catones!
I nunc, quiſquis amas, amare noli.

5 Vides, quam acuta omnia, quam apta, quam expreſſa? Ad hunc guſtum totum librum repromitto; quem tibi, vt primum publicaverit, exhibebo. Interim ama iuvenem et temporibus noſtris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Vivit cum Spurinna, vivit cum Antonio: quorum alteri adfinis, vtrique con-
6 tubernalis eſt. Poſſis ex hoc facere coniecturam, quam ſit emendatus adoleſcens, qui a graviſſimis ſenibus ſic amatur. Eſt enim illud veriſſimum

γιγνώσκων, ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Vale.

XXVIII.

amet, et quod putat mutuo ſe *amare*, quod placet Cortio. Niſi quod ſic melius legeretur *putet*, et quod obſcura eſt nihilo minus conſtructio. Reliqua in hoc epigrammate ſ. lemmate dedimus ad mentem Heinſii, et qui illum laudat Cortii, h. e. ex auctoritate MSStorum.

I nunc quiſquis) Si figuram demas, hoc dicit, Poſt Plinium auctorem mollium et amatoriorum verſiculorum, pudere neminem eius rei debet. *Amas* enim et *amare* non ad rem ipſam, ſed ad verſiculos pertinere, res loquitur. Inter egregia enim humanae ſtultitiae ſpecimina illud referas non poſtremum, quod licet multis verbis, lacrymis etiam et Deorum invocationibus atque ſacramentis interpoſitis, ea de ſe praedicare poëtis, quae ſi feciſſe eos alius arguat, calumniatorem dicant et inimicum machinis omnibus repellendum.

Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum; verſiculos, nihil neceſſe eſt.

vid. noſter 4, 14, 4 ſq. et 5, 3 init. Sic Vara Vibiam ſequitur, Secundus Catullum, hunc Augurinus; hos quaſi re bene geſta, et ſub magnis auſpiciis ſexcenti minuti muſarum ſtupratores, qui meminiſſe debebant illius quod eſt apud Quintilianum 10, 1, 100 vbi tales ait *mores ſuos fateri.* Sidon. Apoll. 3, 13. vlt. *Denique facilius obtingit, vt quiſpiam ſeria loquens vivat obſcene, quam valeat oſtendi, qui pariter exſiſtat improbus dictis et probus moribus.*

5 *Ad hunc guſtum*) Opportune laudavit huc Cortius Senec. de clem. 1, 1 *Principatus tuus ad anni guſtum exigitur:* quemadmodum Gronovius hoc noſtro ad Senecam vſus fuerat. *Guſtus* eſt ſpecimen quod a venditore rerum eſculentarum poculentarumve emtori offertur.

Spurinna) De quo 3, 1. de Antonino 4, 3.

6 γιγνώσκων, ὅτι) *Mihi non ſit

XXVIII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Cornelii Nepotis et T. Caſſii imagines pro Herennii bibliotheca fieri poſtulat.

Herennius Severus, vir doctiſſimus, magni aeſtimat
in bibliotheca ſua ponere imagines municipum
tuorum, Cornelii Nepotis et Titi Caſſii: petitque, ſi
ſunt iſthic, vt eſſe credibile eſt, exſcribendas pingen-
dasque delegem. Quam curam tibi potiſſimum iniun- 2
go: primum, quia deſideriis meis amiciſſime obſeque-
ris: deinde, tibi ſtudiorum ſumma reverentia, ſum-
mus amor ſtudioſorum: poſtremo, quod patriam tuam,
omnesque qui nomen eius auxerunt, vt patriam ipſam,
veneraris et diligis. Peto autem, vt pictorem quam 3
diligentiſſimum adſumas. Nam cum eſt arduum ſimi-
litudinem effingere ex vero, tum longe difficillima eſt
imitationis imitatio. A qua, rogo, vt artificem, quem
elegeris, ne in melius quidem, ſinas aberrare. Vale.

XXIX.

ſit veriſimile ita, vt hic expreſſus eſt, laudatum a Plinio Euripidis locum. Certe illud γιγνώσκων non apparet, quomodo vſurpare potuerit. Cohaeret enim ſententia, quam ex Barneſianis fragmentis, Phoenice, verſ. 9 (ex Aeſchine in Timarchum p. 191 edit. 1607 f.) proponemus, hoc modo,

Ὅϛις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων, ὅτι
Τοιῦτός ἐϛιν, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Negat ſe inquirendum vltra putaſſe in mores eius viri, qui pravorum conſortio delectaretur, *quod ſciret*, talem eſſe, quales ſint, quorum ſocietate gaudeat. Quomodo, quaeſo vos, illud γινώσκων ad Plinii ſententiam pertinet? Quantum ſibi in Graeca licere putaverint librarii et Critici, conſtat. Itaque putaverim ita dediſſe Plinium Τοιῦτός ἐϛιν ἕκαϛος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Vocem ἕκαϛος habent libri quidam: eiecerunt, puto, qui apud Aeſchinem abeſſe, et in metro redundare, viderent.

XXVIII, 1 *T. Caſſii*) Circa nomen et patriam huius Caſſii nihil conſtitui poteſt. Coniecturas dabunt Cellarius et Cortius.

3 *difficillima imitationis imitatio*) Dum acumen quaerit Secundus noſter, verum, puto, deſerit. Novi ego mediocres pictores, qui magnorum pictorum opera ſatis felici penicillo imitentur, ſimilitudinem certe vultuum ita adſequantur, vt nihil deſiderare poſſis; naturam, quod

illi

XXIX. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Voconium Romanum monet, vt ad iudicandum veniat, ne multam committat.

Eia tu, quum proxime res agentur, quoquo modo ad iudicandum veni. Nihil eſt, quod in dextram
2 aurem fiducia mei dormias: non impune ceſſatur. Ecce, Licinius Nepos, praetor, acer et fortis vir, multam dixit etiam ſenatori. Egit ille in ſenatu cauſſam ſuam: egit autem ſic, vt deprecaretur. Remiſſa eſt multa:
3 ſed timuit, ſed rogavit, ſed opus venia fuit. Dices, Non omnes praetores tam ſeveri. Falleris. Nam vel inſtituere vel reducere eiuſmodi exemplum, non niſi ſeveri: inſtitutum, reductumve exercere, etiam leniſſimi poſſunt. Vale.

XXX. C. PLINIVS LICINIO SVO S.

Miram naturam fontis in Comenſi agro narrat, cuius cauſſam et ipſe inquirit, et inquirendum commendat.

Attuli tibi ex patria mea pro munuſculo quaeſtio-
2 nem, altiſſima iſta eruditione digniſſimam. Fons oritur in monte, per ſaxa decurrit, excipitur coenatiuncula manu facta: ibi paullulum retentus in Larium lacum decidit. Huius mira natura: ter in die, ſtatis
3 auctibus ac diminutionibus, creſcit decreſcitque. Cernitur id palam, et cum ſumma voluptate deprehenditur. Iuxta recumbis et veſceris: atque etiam ex ipſo fonte

illi magni homines potuere, conſequi, et ex animali exemplo in mutam tabellam transferre veritatem non poſſint. Et nota ſunt pictorum tirocinia.

XXX, 1 *altiſſima iſta erudit.*) *Non habent quidam libri pronomen *iſta*. Concedo. Non poſuit Plinius. non pugnaverim. Non habet quod agat *iſta*. immo habet, ſignificat enim eruditionem eius, ad quem ſcribitur, non minus quam ſi poſuiſſet Plinius, *altiſſima eruditione tua digniſſimam*. Niſi forte otioſum putamus in illo Cic. Phil. 2, 25 *Tu iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate, tantum vini exhauſeras.*

5 *Spiri-*

fonte (nam eſt frigidiſſimus) potas: interim ille certis
dimenſisque momentis vel ſubtrahitur vel adſurgit.
Annulum, ſeu quid aliud, ponis in ſicco, adluitur ſen- 4
ſim, ac noviſſime operitur: detegitur rurſus paulla-
timque deſeritur: ſi diutius obſerves, vtrumque ite-
rum ac tertio videas. Spiritusne aliquis occultior os 5
fontis et fauces modo laxat, modo includit, prout illa-
tus occurrit, aut deceſſit expulſus? Quod in ampul- 6
lis ceterisque generis eiuſdem videmus accidere, qui-
bus non hians, nec ſtatim patens exitus. Nam illa
quoque, quamquam prona et vergentia, per quaſdam
obluctantis animae moras crebris quaſi ſingultibus
ſiſtunt, quod effundunt. An quae Oceano natura, 7
fonti quoque? quaque ille ratione aut impellitur aut
reſorbetur, hac modicus hic humor vicibus alternis
ſupprimitur vel egeritur? An vt flumina, quae in 8
mare deferuntur, adverſantibus ventis, obvioque aeſtu
retorquentur, ita eſt aliquid, quod huius fontis ex-
curſum [per momenta] repercutiat? An latentibus 9
venis certa menſura, quae dum colligit quod exhauſe-
rat, minor rivus eſt et pigrior: quum collegit, agilior

5 *Spiritus aliquis occultior*) Hic ventus eſſet, cuius ita ſtati et temporum vices ſervantis rationes reddere non facilius eſt, quam ipſius fluxus et refluxus.

7 *quae Oceano natura*) Obſcurum, quid hic ſit *natura?* Dixeris aliquid, ſi ponas per occultos meatus et quaſi cuniculos commeare ex ipſo Oceano aquas. Sed deinde docendum etiam fuerit, quomodo ſalſus non ſit fons ille. Dicere forte poſſis effluentem in mare rivum ſubterraneum ab aeſtu retineri, vt redundet circa fontem, quale quid in Albi, vt hoc vtamur, ſentiunt Hamburgenſes. Et fateor hanc rationem, a qua non multum abludit ea, quae ſequitur, maxime mihi arridere, ſi cetera conveniant nimirum.

8 [*per momenta*]) *Abſunt quidem haec verba a bonis quibusdam libris: ſed cum nulla cauſſa vel occaſio fuerit inſerendi, omittendi plures; malim ea ſervari.

9 *latentibus venis*) Hic iterum quaerendum ſupererit, cur venae per intervalla impleant menſuram et depleant, cur non potius quantum ſupra menſuram adfluit, tantundem redundet iisdem portionibus.

10 maiorque profertur? An, neſcio quod, libramentum abditum et coecum, quod quum exinanitum eſt, ſuſcitat et elicit fontem: quum repletum, moratur et
11 ſtrangulat? Scrutare tu cauſſas (potes enim) quae tantum miraculum efficiunt. Mihi abunde eſt, ſi ſatis expreſſi, quod efficitur. Vale.

10 *libramentum*) Hic non intelligo illud, quod in diſciplina aquaeductuum proprie *libramentum* vocatur, nimirum, definiente Illuſtriſſimo Poleno ad Frontinum p. 25, 19, menſura declivitatis plani, ſupra quod aqua ducitur: ſed machinationem ei ſimilem quam in *clauſtris aquarum* quae vocant, ſive catarractis videmus, vbi, pro ſtructurae diverſitate, adfluens aqua ſibi viam vel praecludit vel aperit. *Libramentum* ad verſatilem quamcunque machinam referri poſſe, tum coniugata nominis oſtendunt, tum locus Plinii maioris de theatro Scauri 36, 15 ſ. 24 vbi *theatra duo* memorat *e ligno, cardinum ſingulorum verſatili ſuſpenſa libramento.* Alia illa quaeſtio eſt, An commode commentus ſit Plinius tale in natura huius fontis libramentum? de quo equidem vehementer dubito.

LIBER V.

I. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Narrat, quae, heres Gratillae factus, cum filio eius exhaeredato egerit.

Legatum mihi obvenit modicum, ſed ampliſſimo
gratius. Cur ampliſſimo gratius? Pomponia Gra-
tilla, exheredato filio Aſſudio Curiano, heredem reli-
querat me: dederat coheredes Sertorium Severum,
praetorium virum, aliosque equites Romanos ſplendi-
dos. Curianus filius orabat, vt ſibi donarem por- 2
tionem meam, ſeque praeiudicio iuvarem: eandem ta-
cita conventione ſalvam mihi pollicebatur. Reſpon- 3
debam; non convenire moribus meis aliud palam,
aliud agere ſecreto. Praeterea: Non eſſe ſatis hone-
ſtum dare et locupleti et orbo: in ſumma, non profutu-
rum ei, ſi donaſſem: profuturum, ſi ceſſiſſem: eſſe au-
tem me paratum cedere, ſi iniquè exheredatum mihi
liqueret. Ad hoc ille, *Rogo cognoſcas.* Cunctatus paul- 4
lum, *Faciam,* inquam: *neque enim video, cur ipſe me mi-
norem putem, quam tibi videor. Sed iam nunc memento,
non defuturam mihi conſtantiam, ſi ita fides duxerit, ſe-
cundum matrem tuam pronuntiandi. Vt voles,* ait: *vo-* 5

I, 1 *Cur ampliſſimo gratius?*) Plinianum eſſe, ita per interrogationem repetere dicta oſtendit Cortius ex 3, 9, 2. 6, 2, 1 et 23, 1 itemque 29, 2. Igitur ſervanda Plinio interrogatio, licet in quibusdam libris deſideretur.

2 *praeiudicio*) eo de moribus ipſius, et pietate in primis, iudicio, quod alii deinde ſequerentur?

3 *locupleti et orbo,*) quem proinde non ſublevare donatione, cum ſit dives; ſed captare, quod liberos non haberet, videretur. Vid. ad 4, 15, 3.

mihi liqueret) Iudiciale verbum, de certa ſcientia. Itaque ſtatim Curianus ipſum iudicem conſtituit, et *vt cognoſcat*, petit.

4 *minorem*) Minori magnitudine animi et conſtantia praeditum, vt non poſſim vel contra meam vtilitatem te immerentem pronuntiare; vel invidiam ſuſcipere iudicii in rem meam facti, ſi mihi pareat, matrem recte de te iudicaſſe.

les enim, quod aequiſſimum. Adhibui in conſilium duos, quos tunc civitas noſtra ſpectatiſſimos habuit, Corellium et Frontinum. His circumdatus in cubiculo meo
6 ſedi. Dixit Curianus, quae pro ſe putabat. Reſpondi paucis ego (neque enim aderat alius, qui defunctae pudorem tueretur,) deinde ſeceſſi, et ex conſilii ſententia, *Videtur*, inquam, *Curiane*, *mater tua iuſtas habuiſſe cauſſas iraſcendi tibi.* Poſt hoc ille cum ceteris ſubſcripſit centumvirale iudicium, mecum non ſub-
7 ſcripſit. Appetebat iudicii dies: coheredes mei componere et tranſigere cupiebant: non diffidentia cauſſae, ſed metu temporum. Verebantur, quod videbant multis accidiſſe, ne ex centumvirali iudicio capitis rei
8 exirent. Et erant quidem in illis, quibus obiici et Gratillae amicitia et Ruſtici poſſet: rogant me, vt
9 cum Curiano loquar. Convenimus in aedem Concordiae. Ibi ego: *Si mater*, inquam, *te ex parte quarta ſcripſiſſet heredem*, *num queri poſſes? Quid ſi heredem quidem inſtituiſſet ex aſſe*, *ſed legatis ita exhauſiſſet*, *vt non amplius apud te*, *quam quarta*, *remaneret? Igitur ſufficere tibi debet*, *ſi*, *exheredatus a matre*, *quartam partem*

6 *pudorem*) Honorem mulieris ſapientis nec impiae aut nimis certe durae.

ſubſcripſit centumv. iudicium) Accuſavit ceteros heredes, et repetiit ab iis hereditatem maternam contra tabulas. Vid. 1, 20, 7. Phraſin totam eſſe inſolentiorem, monuere interpretes; ſententia quidem aperta.

7 *metu temporum*) Domitiani; cui quaelibet cauſſa ſufficeret ad poenam innocentis. Interfectus fuerat Ruſticus, relegata vxor eius Gratilla, de cuius hereditate quaerebatur: invidioſa igitur heredibus amicitia talis qua filio praeferrentur.

9 *inſtituiſſet ex aſſe*) Hoc ipſum altero capite legis Falcidiae iam Divi Auguſti temporibus latae cautum fuit. Verba ſervavit Paullus ICtus, et ex illo Tribonianus l. 1 π. ad L. Falcidiam, *Quicunque civis Romanus poſt hanc legem rogatam teſtamentum faciet, is quantam cuique civi Romano pecuniam iure publico dare, legare, volet, ius poteſtasque eſto, dum ita detur legetur, ne minus quam quartam partem hereditatis eo teſtamento heredes capiant.* Itaque Vlpiano auctore l. 8 π. de inofficioſo teſtam. §. 8 *Quarta debitae portionis ſufficit ad excludendam querelam.*

10 *bien-*

tem ab heredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. Scis te non ſubſcripſiſſe mecum, et iam biennium tranſiſſe, 10 *omniaque me vſucepiſſe. ſed vt te coheredes mei tractabiliorem experiantur, vtque tibi nihil abſtulerit reverentia mei; offero pro mea parte tantundem.* Tuli fructum non conſcientiae modo, verum etiam famae. Ille ergo 11 Curianus legatum mihi reliquit: et factum meum, niſi forte blandior mihi, antiquum nobili honore ſignavit. Haec tibi ſcripſi, quia de omnibus, quae me vel dele- 12 ctant vel angunt, non aliter tecum, quam mecum, loqui ſoleo: deinde, quod durum exiſtimabam, te amantiſſimum mei fraudare voluptate, quam ipſe capiebam. Neque enim ſum tam ſapiens, vt nihil mea interſit, an 13 iis, quae honeſte feciſſe me credo, teſtificatio quaedam, et quaſi praemium accedat. Vale.

II. C. PLINIVS FLACCO SVO S.

Gratias agit pro turdorum dono.

Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec vllis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempeſtatibus poſſum. Recipies 2 ergo epiſtolas ſteriles, et ſimpliciter ingratas: ac ne illam quidem ſolertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed, quae facilitas tua, hoc magis dabis veniam, quod ſe non mereri fatentur. Vale.

10 *biennium tranſiſſe*) Quod conſtitutum olim erat vſucapioni, pr. Inſtit. h. t.

11 *factum — ſignavit*) Ita ex Mediceo libro Cortius. *Factum antiquum* eſt antiqua fide et religione adminiſtratum, *nobilis honor* vel *notabilis* (vtrumque enim legitur) eſt legatum teſtamento relictum, quod *honoris* nomine centies venit.

II, 2 *ſimpliciter ingratas*) Ingenue profeſſas, ſe nihil habere, quo gratias referant.

Diomedis ſolertiam) Qui perfecit, vt ſibi permutaret Glaucus χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. Il. ζ, 236.

III. C. PLINIVS ARISTONI SVO S.

Reprehenſus quorumdam ſermonibus, quod verſus laſciviores ſcribat recitetque; ſe aliorum exemplo tuetur.

Cum plurima officia tua mihi grata et iucunda ſunt, tum vel maxime, quod me celandum non putaſti, fuiſſe apud te de verſiculis meis multum copioſumque ſermonem, eumque diverſitate iudiciorum longius proceſſiſſe: exſtitiſſe etiam quoſdam, qui ſcripta quidem ipſa non improbarent, me tamen amice ſimpliciterque reprehenderent, quod haec ſcriberem recita-
2 remque. Quibus ego, vt augeam meam culpam, ita reſpondeo; Facio non nunquam verſiculos, ſeveros parum, facio comoedias, et audio, et ſpecto mimos, et lyricos lego, et Sotadicos intelligo: aliquando praeterea rideo, iocor, ludo; vtque omnia innoxiae remiſſionis
3 genera breviter amplectar, homo ſum. Nec vero moleſte fero, hanc eſſe de moribus meis exiſtimationem, vt, qui neſciunt, talia doctiſſimos, graviſſimos, ſanctiſ-
4 ſimos homines ſcriptitaſſe, me ſcribere mirentur. Ab illis autem, quibus notum eſt, quos quantosque auctores ſequar, facile impetrari poſſe confido, vt errare me, ſed cum illis, ſinant, quorum non ſeria modo, ve-
5 rum etiam luſus exprimere, laudabile eſt. An ego verear (neminem viventium, ne quam in ſpeciem adulationis incidam, nominabo) ſed ego verear, ne me non ſatis deceat, quod decuit M. Tullium, Caium Calvum, Aſinium

III, 2 *Sotadicos*) Oſtendit hic Plinius, ſe a magiſtro iam liberum, et parum curare Quintilianum ſuum praeceptorem, qui *de Sotadeis*, inquit, obſcenis nimirum impuriſque carminibus, *ne praecipiendum quidem eſt* 1, 8, 6.

3 *hanc eſſe de moribus*) Id ipſum, quod mirantur homines, verſus parum ſeveros a Plinio ſcribi, indicat, illos bene alioqui de illo exiſtimare, et virum gravem putare, a quo leve ita ſcripturae genus non exſpectarent.

5 *M. Tullium*) Texit hic catalogum poëtarum ſatis longum, qui longae diſputationi materiem praebere poſſit. Sed praeſtat, credo, hic nihil dicere, et rem integram

Aſinium Pollionem, Marcum Meſſallam, Quintum Hortenſium, M. Brutum, L. Sullam, Q. Catulum, Quintum Scaevolam, Ser. Sulpicium, Varronem, Torquatum (immo Torquatos) C. Memmium, Lentulum, Gaetulicum, Annaeum Senecam, et proxime Verginium Rufum, et, ſi non ſufficiunt exempla privata, divum Iulium, divum Auguſtum, divum Nervam, T. Caeſarem? Neronem enim tranſeo, quamvis ſciam, non 6
corrumpi in deterius, quae aliquando etiam a malis; ſed honeſta manere, quae ſaepius a bonis fiunt. Inter quos vel praecipue numerandus eſt P. Virgilius, Corn. Nepos, et prius Ennius, Acciusque. non quidem hi ſenatores: ſed ſanctitas morum non diſtat ordinibus. Re- 7
cito tamen: quod illi an fecerint, neſcio. Etiam. Sed illi iudicio ſuo poterant eſſe contenti: mihi modeſtior conſcientia eſt, quam vt ſatis abſolutum putem, quod a me probetur. Itaque has recitandi cauſſas ſequor: 8
primum quod ipſe, qui recitat, aliquanto acrius ſcriptis ſuis, auditorum reverentia, intendit: deinde, quod de quibus dubitat, quaſi ex conſilii ſententia ſtatuit. Mul- 9
ta etiam a multis admonetur: et, ſi non admoneatur, quid quiſque ſentiat; perſpicit ex vultu, oculis, nutu, manu, murmure, ſilentio; quae ſatis apertis notis iudicium ab humanitate diſcernunt. Atque adeo, ſi cui 10
forte eorum, qui interfuerunt, curae fuerit eadem illa legere, intelliget me quaedam aut commutaſſe, aut praeteriſſe, fortaſſe etiam ex ſuo iudicio, quamvis ipſe nihil dixerit mihi. Atque ita hoc diſputo, quaſi po- 11
pulum in auditorium, non in cubiculum amicos advocarim, quos plures habere, multis glorioſum, reprehenſioni nemini fuit. Vale.

L 5 IV.

Integram relinquere, ſi quis Voſſianum de Poëtis opus, poſthumum et imperfectum, retractare velit.

7 *Recito tamen*) Reſtituit hunc locum Cortius. Nos declarare conabimur. Duo crimina ſunt, quibus reſpondet Plinius:

IV. C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Avaritiam Nominati cauſſidici notat, qui Vicentinos, a quibus grandem pecuniam acceperat, feſellit.

Res parva, ſed initium non parvae. Vir praetorius Solers a ſenatu petiit, vt ſibi inſtituere in agris ſuis nundinas permitteretur: contradixerunt Vicentinorum legati: adfuit Tuſcilius Nominatus: dilata cauſſa eſt.
2 Alio ſenatu Vicentini ſine advocato intraverunt: dixerunt, *ſe deceptos:* Lapſine verbo, an quia ita ſentiebant? Interrogati a Nepote praetore, *Quem docuiſſent;* reſponderunt, *Quem prius:* Interrogati, *An tunc gratis adfuiſſet?* reſponderunt, *Sex millibus nummûm:* An rurſus aliquid dediſſent? dixerunt, *Mille denarios.*
3 Nepos poſtulavit, vt Nominatus induceretur.* Hactenus illo die. Sed, quantum auguror, longius res procedet. Nam pleraque tacta tantum et omnino commota, latiſ-
4 ſime ſerpunt. Erexi aures tuas. Quam diu nunc oportet, quam blande roges, vt reliqua cognoſcas, ſi tamen non ante ob haec ipſa veneris Romam, ſpectatorque malueris eſſe, quam lector. Vale.

V.

nius: vnum quod ſcribit carmina obſcena, alterum quod recitat. Priori ſatisfeciſſe ſe putat auctoribus laudatis: iam tranſit ad alterum. *Recito tamen* etc. Illud *Etiam* eſt concedentis, quod obiectum fuit. Quoties ita vſus ſit Plinius, docet Index.

IV, 2 *ſe deceptos*) Deſtitutos ab advocato, qui ſecum ſe intraturum recepiſſet. Vid. 5, 14, 2. Quaerit Plinius, cur vſi ſint hoc verbo, *ſe deceptos*, ſtudione ita grave verbum adhibuerint, an lapſi errore, cum ſe deſtitutos vellent dicere.

Quem docuiſſent) Cauſſam ſuam, vt ille eam deinde in Senatu ageret.

3 *et omnino commota*) Quantumvis leviter commota, vt nihil aliud, niſi commota eſſe dici poſſit. * Sanitas loci huius Scheffero debetur, cuius coniecturam (qua *tacita* in *tacta* mutavit) bene eſt, quod recepit Cortius: *et omnino* ex libris eſt.

4 *vt reliqua cognoſcas*) Cui longum eſt exſpectare, adeat 5, 14. vbi exitus narratur.

V. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Fannii obitum luget tum ob alias cauſſas, tum maxime, quod opus de ſceleribus Neronis imperfectum reliquerat.

Nuntiatum mihi eſt, C. Fannium deceſſiſſe, qui nun-
tius gravi me dolore confudit. Primum, quod
amavi hominem elegantem et diſertum: deinde, quod
iudicio eius vti ſolebam. Erat enim natura acutus, vſu
exercitatus, varietate promtiſſimus. Angit me ſuper 2
iſta, caſus ipſius. Deceſſit veteri teſtamento: omiſit,
quos maxime diligebat: proſequutus eſt, quibus offen-
ſior erat. Sed hoc vtcunque tolerabile: gravius illud,
quod pulcherrimum opus imperfectum reliquit. Quam- 3
vis enim agendis cauſſis diſtringeretur, ſcribebat tamen
exitus occiſorum, aut relegatorum a Nerone: et iam
tres libros abſolverat, ſubtiles, et diligentes, et Lati-
nos, atque inter ſermonem hiſtoriamque medios. Ac
tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto fre-
quentius hi lectitabantur. Mihi autem videtur acerba 4
ſemper et immatura mors eorum, qui immortale ali-
quid parant. Nam qui voluptatibus dediti quaſi in
diem vivunt, vivendi cauſſas quotidie finiunt: qui ve-
ro poſteros cogitant, et memoriam ſui operibus exten-
dunt, his nulla mors non repentina eſt, vt quae ſemper
inchoatum aliquid abrumpat. Caius quidem Fannius 5
quod accidit, multo ante praeſenſit. Viſus eſt ſibi per
nocturnam quietem iacere in lectulo ſuo compoſitus in
habitum ſtudentis, habere ante ſe ſcrinium ita, vt ſole-
bat:

V, 3 *inter ſermonem hiſtor.*) De qua differentia vid. noſter 5, 8, 9 ſq.

4 *quaſi in diem vivunt*) Hanc formulam commodiſſime interpretatur Columella 3, 3, 6 *Fructum plerique quam vberrimum conſectantur*, nec provident futuro tempori, *ſed quaſi plane in diem vivant, ſic imperant vitibus et eas multis palmitibus onerant, vt* poſteritati non conſulant.

5 *in lectulo ſuo*) Notum eſt, in lectis vel lecticis iacentes non cibum modo cepiſſe, verum etiam ſtuduiſſe. Multa ad Auguſti *lecticulam lucubratoriam*, Sueton. c. 78 Caſaubonus.

VI Habet

bat: mox imaginatus eſt veniſſe Neronem, in toro reſediſſe: promſiſſe primum librum, quem de ſceleribus eius ediderat, eumque ad extremum revolviſſe, idem
6 in ſecundo ac tertio feciſſe, tunc abiiſſe. Expavit; et ſic interpretatus eſt, tanquam idem ſibi futurus eſſet ſcribendi finis, qui fuiſſet illi legendi: et fuit idem.
7 Quod me recordantem miſeratio ſubit, quantum vigiliarum, quantum laboris exhauſerit fruſtra. Occurſant animo mea mortalitas, mea ſcripta. Nec dubito, te quoque eadem cogitatione terreri pro iſtis, quae in-
8 ter manus habes. Proinde, dum ſuppetit vita, enitamur, vt mors quam pauciſſima, quae abolere poſſit, inveniat. Vale.

VI. C. PLINIVS APOLLINARI SVO S.

Apollinari, qui Plinio, in Tuſcis aeſtatem acturo, timuerat, et ſalubritatem huius villae, et commoditatem exponit.

Amavi curam et ſolicitudinem tuam, quod, quum audiſſes me aeſtate Tuſcos meos petiturum, ne fa-
2 cerem ſuaſiſti, dum putas inſalubres. Et ſane gravis et peſtilens ora Tuſcorum, quae per litus extenditur. Sed hi procul a mari receſſerunt: quin etiam Apennino, ſaluberrimo montium, ſubiacent. Atque adeo, vt omnem pro me metum ponas, accipe temperiem coeli,

VI Habet haec epiſtola elegantem villae in Tuſcis Plinianae deſcriptionem, de qua eadem hic dicta intelligi volumus, quae ſupra ad Laurentinam 2, 17 obſervata ſunt. Non difficile eſſet hic etiam ire per ſingula, et quantum Felibenius, quantum Caſtellus, a verbis et ſententia Plinii aberraverint, oſtendere. Sed cum pictorem et chalcographum vix admittat haec editio, nec multum referat aliorum errores redarguere, niſi meliora ipſe ſubſtituas: ſatis in praeſentia fuerit, novum quaſi opus nunciaſſe viris alioquin elegantiſſimis, ne illorum aedificationes Plinianis epiſtolis in poſterum officiant. Ceterum video recuſum eſſe Felibenii opuſculum hoc titulo: *Delices des maiſons de campagne appellées le Laurentin & la maiſon de Toſcane.* Amſt. 1736, 12. Et Plinii et Felibenii mentio fraude neſcio cuius omiſſa.

li; regionis ſitum, villae amoenitatem: quae et tibi
auditu, et mihi relatu iucunda erunt. Coelum eſt hie- 4
me frigidum et gelidum, myrtos, oleas, quaeque alia
aſſiduo tepore laetantur, aſpernatur ac reſpuit: lau-
rum tamen patitur, atque etiam nitidiſſimam pro-
fert: interdum, ſed non ſaepius quam ſub vrbe noſtra,
necat. Aeſtatis mira clementia. Semper aer ſpiritu 5
aliquo movetur; frequentius tamen auras, quam ven-
tos habet. Hinc ſenes multos videas, avos proavos- 6
que iam iuvenum; audias fabulas veteres; ſermones-
que maiorum: quumque veneris illo, putes alio te ſe-
culo natum. Regionis forma pulcherrima: imaginare 7
amphitheatrum aliquod immenſum; et quale ſola re-
rum natura poſſit effingere. Lata et diffuſa planities
montibus cingitur; montes ſumma ſui parte procera
nemora, et antiqua habent. Frequens ibi et varia ve- 8
natio: inde caeduae ſilvae cum ipſo monte deſcendunt:
has inter pingues terrenique colles (neque enim facile
vnquam ſaxum, etiam ſi quaeratur, occurrit) planiſſi-
mis campis fertilitate non cedunt, opimamque meſſem
ſerius tantum, ſed non minus percoquunt. Sub his 9
per latus omne vineae porriguntur, vnamque faciem
longe lateque contexunt; quarum a fine imoque quaſi
margine, arbuſta naſcuntur; prata inde, campique:
campi, quos non niſi ingentes boves et fortiſſima arâtra 10
perfringunt. tantis glebis tenaciſſimum ſolum, cum
primum proſecatur, adſurgit, vt nono demum ſulco
perdometur. Prata florida et gemmea, trifolium, alias- 11
que

VI, 7 *antiqua habent*) *Caeduis* ſilvis opponuntur *antiquae*, quibus vel ob religionem aliquam parcitur, vel quod remotiores ſunt ab habitationibus hominum.

10 *nono demum ſulco*) Incredibile videatur nona demum aratione in pulverem redigi terram, et eſſe, qui tantum laboris impendant agro ita difficili. Sed eadem tradit avunculus noſtri 18, 20 ſ. 49 n. 3. Vtrumque igitur Plinium advocavimus nuper ad Colum. 2, 4, 2 vbi *complures* et ipſe *iterationes* poſtulat.

12 *aeſta-*

que herbas, teneras ſemper et molles, et quaſi novas
alunt. Cuncta enim perennibus rivis nutriuntur: ſed
vbi aquae plurimum, palus nulla; quia devexa terra
quidquid liquoris accepit, nec abſorbuit, effundit in
12 Tiberim. Medios ille agros ſecat; navium patiens,
omnesque fruges devehit in vrbem, hieme dumtaxat et
vere; aeſtate ſubmittitur, immenſique fluminis no-
13 men arenti alveo deſerit, auctumno reſumit. Magnam
capies voluptatem, ſi hunc regionis ſitum ex monte
proſpexeris. Neque enim terras tibi, ſed formam ali-
quam, ad eximiam pulchritudinem pictam, videberis
cernere. Ea varietate, ea deſcriptione, quocunque
14 inciderint oculi, reficiuntur. Villa in colle imo ſita
proſpicit quaſi ex ſummo, ita leniter et ſenſim clivo
fallente conſurgit, vt quum adſcendere non putes, ſen-
tias adſcendiſſe. A tergo Apenninum, ſed longius ha-
het. Accipit ab hoc auras quamlibet ſereno et placido
die, non tamen acres et immodicas, ſed ſpatio ipſo laſ-
15 ſas et infractas. Magna ſui parte meridiem ſpectat,
aeſtivumque ſolem ab hora ſexta, hibernum, aliquanto
maturius, quaſi invitat in porticum latam, et pro mo-
do

12 *aeſtate ſubmittitur*) h. e. ſubſidit, humilior multum fit ripis ſuis et marginibus, vt nec nomen magni fluminis iam tueatur, ſed potius deſerat.

13 *formam—pictam*) Picturam in qua artifex formam ſ. ideam pulchrae regionis animo conceptam propoſuerit: quod genus hodie vocamus *Landſchaften*, Galli *paiſages*. Antiquum id genus picturae apud Romanos etiam. Sic *ſitum Carthaginis et expugnationes depictas proponit in foro Hoſtilius Mancinus* apud Plin. 35, 4 ſ. 7. *Formam* et *ſitum* in tali re iungit Horatius epiſt. 1, 16, 4.

14 *in colle imo ſita*) Cave *ſita* iungas cum *villa*. Nec enim villa ſita eſt in imo colle; ſed ea quae *ſita* ſunt *in imo colle quaſi proſpicit ex ſummo.*

15 *ab hora ſexta*) h. e. poſt horam ſextam. Hoc docent ea quae ſequuntur. Illud enim *aliquanto maturius* ad ipſum meridiem refero. Hieme ſol in meridiano conſtitutus aliquanto humilior eſt, vt nihil obſtante tecto et proiectis porticus eam intus illuſtrare poſſit; aeſtate altior, vt eodem non perveniat, niſi poſt aliquam in occaſum declinationem.

16 *paene*

do longam. Multa in hac membra; atrium etiam ex more veterum. Ante porticum xyſtus conciſus in plu- 16
rimas ſpecies, diſtinctusque buxo; demiſſus inde pronusque pulvinus, cui beſtiarum effigies invicem adverſas buxus inſcripſit. Acanthus in plano mollis, et, paene dixerim, liquidus. Ambit hunc ambulatio preſſis 17
varieque tonſis viridibus incluſa: ab his geſtatio in modum circi, quae buxum multiformem, humilesque et retonſas manu arbuſculas circumit. Omnia maceria muniuntur: hanc gradata buxus operit et ſubtrahit. Pratum inde non minus natura, quam ſuperiora illa ar- 18
te, viſendum: campi deinde porro, multaque alia prata et arbuſta. A capite porticus triclinium excurrit, 19
valvis xyſtum deſinentem, et protinus pratum, multumque ruris, videt feneſtris. Hac latus xyſti, et quod proſilit villae, hac adiacentis hippodromi nemus co-

masque

16 *paene dixerim*) Opus omnino fuit, audax epitheton, et herbae vix aptum, iſta adiectione excuſare et reddere tolerabilius. Vult autem hoc indicare, nihil durum, aut ſpinoſum (eſt enim etiam acanthus ſilveſtris, vim nominis ſui, quod *ſpinas* notat, implens) nihil emarcidum, nihil pedibus, manibus, oculisve moleſtum, acantho huic admiſtum eſſe.

17 *preſſis viridibus*) Proprium rei hortenſi et vinitoriae verbum, quo notatur ſubinde tondendo et iis quae ſuccreſcunt amputandis intra certum modum continere plantam. Praeivit poëta Georg. 1, 57 *Ruris opaci Falce premes vmbras.*

retentas manu) Ab incremento nimio tonſura frequenti et putatione *retentas* et impeditas hominum opera. * Sic recte legit et interpretatur Cortius. *Retonſas* quod habent alii, bonum eſſet, niſi illud *manu* adiectum ineptum paene faciat Plinium. *Retentae* dici poſſunt quacunque etiam alia cauſſa arbuſculae, vt non ſit otioſum *manu*: qui *retonſas* dixit, *manu* adiicere nihil opus habet.

gradata buxus) cuius remotiores á maceria plantae preſſe tonſae ad terram continentur; quo proximiores ſunt maceriae, tanto altioribus truncis conſurgunt, in ſummo tantum virides: ſic fit vt tota tegatur et a conſpectu ſubducatur maceria. Nomen *gradatus* didiciſſe videtur noſter ab avunculo ſuo, qui 13, 4 ſ. 7 *gradatos corticum pollices* palmis tribuit.

19 *valvis—feneſtris*) De harum differentia dicimus ad 2,17,5.

hippodromi) Spatioſior locus,

viis

20 masque proſpectat. Contra mediam fere porticum
diaeta paullum recedit; cingit areolam, quae quatuor
platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua
exundat, circumiectasque platanos, et ſubiecta platanis
21 leni adſpergine fovet. Eſt in hac diaeta dormitorium
cubiculum, quod diem, clamorem ſonumque excludit;
iunctaque quotidiana amicorum coenatio. Areolam
illam porticus alia, eademque omnia, quae porticus,
22 adſpicit. Eſt et aliud cubiculum a proxima platano viride
et vmbroſum, marmore excultum podio tenus:
nec cedit gratiae marmoris, ramos, inſidentesque ra-
23 mis aves imitata pictura. Cui ſubeſt fonticulus. in
hoc fonte crater, circa ſiphunculi plures miſcent iucundiſſi-

viis latioribus, longioribus, ſemicircularem anfractum habentibus diſtinctus, vmbroſus item, verbo ita inſtitutus, vt in eo non molli modo geſtatione vti, ſed in equo etiam moveri fortius, vel iunctis etiam equis raptare per ea ſpatia currum poſſis. Hoc nomen docet, Graecis vſitatum; hoc deſcriptio ingerit, quam latiorem habet ſ. 32 ſq. * *Hippodromi* habent typis vulgati, credo, omnes ex MSS. procul dubio; *Hipodromi* Mediceus, quo vſus eſt Cortius: neque quiſquam de mutatione cogitaſſet, niſi Iac. Sirmondo, viro doctiſſimo, ad Sidon. 2, 2 in mentem veniſſet *Hypodromum* ſubſtituere, et interpretari *tectam longitudinem*, et *clauſum vndequaque deambulacrum*, quae quidem ipſa *cryptoporticus* definitio eſt, et clariſſime repugnat Plinianae deſcriptioni ſ. 32. Mirum eſt, quam multa committantur a viris etiam doctiſſimis in veterum librorum vel emendatione vel interpretatione ea cauſſa, quod non totos legunt, quos curare volunt, ſed vt in quemque locum inciderunt, ita, ingenio ſuo confiſi ſcilicet, ſanare illum locum aggrediuntur, conatu ſpecioſo, et cui plauſores tanto minus deſunt, quo pauciores ſerio et totos legunt libros veterum; ſed infelici ſaepe ſucceſſu.

21 *eademque omnia quae porticus*) *Eadem* porticus cuius hic cum areola mentionem facit, *adſpicit*, h. e. in conſpectu habet *omnia, quae porticus* illa ſuperior a ſ. 15 deſcripta.

22 *podio tenus*) Ad proiecturam vſque parietum, cui lacunar impoſitum eſt: dictam a podio theatri, ſ. ima et proiecta aliquantum vltra murum praecinctione theatri. Niſi vero melius videatur ſic accipere: ad dimidii hominis altitudinem, ad feneſtrarum limen inferius.

23 *Cui ſubeſt fonticulus*) Cubiculo, intelligo ſubeſſe, vel in proximo eſſe fontem, non in ipſo cubiculo ſalire ſiphunculos. Fene-

cundiſſimum murmur. In cornu porticus ampliſſimum
cubiculum a triclinio occurrit; aliis feneſtris xyſtum,
aliis deſpicit pratum, ſed ante piſcinam; quae feneſtris
ſervit ac ſubiacet, ſtrepitu viſuque iucunda. Nam ex 24
edito deſiliens aqua, ſuſcepta marmore, albeſcit. Idem
cubiculum hieme tepidiſſimum, quia plurimo ſole per-
funditur. Cohaeret hypocauſton, et, ſi dies nubilus,
immiſſo vapore, ſolis vicem ſupplet. Inde apodyte- 25
rium balinei laxum et hilare excipit cella frigidaria; in
qua baptiſterium amplum atque opacum. Si natare la-
tius aut tepidius velis, in area piſcina eſt, in proximo
puteus, ex quo poſſis rurſus adſtringi, ſi poeniteat te-
poris. Frigidariae cellae connectitur media, cui ſol 26
benigniſſime praeſto eſt; caldariae magis: prominet
enim. In hac tres deſcenſiones: duae in ſole, tertia a
ſole longius, a luce non longius. Apodyterio ſuper- 27
poſitum eſt ſphaeriſterium, quod plura genera exerci-
tationis, pluresque circulos capit. Nec procul a bali-
neo ſcalae, quae in cryptoporticum ferunt, prius ad
diaetas tres. harum alia areolae illi, in qua platani qua-
tuor, alia prato, alia vineis imminet, diverſasque coeli
partes, vt proſpectus, habet. In ſumma cryptoporti- 28
cu cubiculum, ex ipſa cryptoporticu exciſum, quod
hippodromum, vineas, montes, intuetur. Iungitur
cubiculum obvium ſoli, maxime hiberno. Hinc ori-
tur

Feneſtris ſervit) Vide de vſu huius verbi dicta ad 1, 3, 1.

25 *baptiſterium*) Sidon. Apoll. 2, 2 *Huic baſilicae appendix piſcina forinſecus ſ. ſi Graecari mavis, baptiſterium.*

26 *deſcenſiones*) loca depreſſiora, lacus, labra, in quae deſcendere lavandi, natandive cauſſa poſſis.

27 *circulos*) Vna ludentium pila, (σφαῖρα a qua σφαιρίζειν eſt *pila ludere* etc.) eoque motu corpus exercentium. De ſphaeriſterio et diverſitate luſuum horum vid. Mercurial. de arte gymnaſt. 1, 9 it. 2, 4 et 5.

ſcalae) Non opus eſt, vt intelligamus gradus in ipſa aedificatione comprehenſos ac tectos: poſſunt eſſe gradus etiam ſubdivales, quibus diverſae in eodem colle planities iunguntur.

tur diaeta, quae villae hippodromum adnectit. Haec
29 facies, hic viſus a fronte. A latere aeſtiva crytoporticus, in edito poſita; quae non adſpicere vineas, ſed tangere videtur. In media triclinium ſaluberrimum adflatum ex Apenninis vallibus recipit: poſt latiſſimis feneſtris vineas, valvis aeque vineas, ſed per crypto-
30 porticum quaſi, admittit. A latere triclinii, quod feneſtris caret, ſcalae convivio vtilia ſecretiore ambitu ſuggerunt. In fine cubiculum; cui non minus iucundum proſpectum cryptoporticus ipſa, quam vineae praebent. Subeſt cryptoporticus, ſubterraneae ſimilis; aeſtate incluſo frigore riget, contentaque aëre ſuo,
31 nec deſiderat auras nec admittit. Poſt vtramque cryptoporticum, vnde triclinium deſinit, incipit porticus; ante medium diem, hiberna; inclinato die, aeſtiva. Hac adeuntur diaetae duae, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, vt circuit ſol, aut ſole vtuntur,
32 aut vmbra. Hanc diſpoſitionem amoenitatemque tectorum longe praecedit hippodromus. medius pateſcit, ſtatimque intrantium oculis totus offertur, platanis circuitur. illae hedera veſtiuntur, vtque ſummae ſuis, ita imae alienis frondibus virent. Hedera truncum et ramos pererrat, vicinasque platanos tranſitu ſuo copulat. has buxus interiacet. Exteriores buxos circumvenit laurus, vmbraque platanorum ſuam con-
33 fert. Rectus hic hippodromi limes in extrema parte hemicyclo frangitur, mutatque faciem: cupreſſis ambitur et tegitur, denſiore vmbra opacior nigriorque; interioribus circulis (ſunt enim plures) puriſſimum
34 diem recipit. Inde etiam roſas effert vmbrarumque frigus non ingrato ſole diſtinguit. Finito vario illo multiplicique curvamine recto limiti redditur, nec huic vni. Nam viae plures, intercedentibus buxis, di-
vidun-

33 *hemicyclo*) Cortius *hemicyclio* dedit e cod. Medic. etc.

35 *metu*:

viduntur. Alibi pratulum, alibi ipſa buxus intervenit 35
in formas mille deſcripta, literis interdum, quae mo-
do nomen domini dicunt, modo artificis; alternis me-
tulae ſurgunt, alternis inſerta ſunt poma: et in opere
vrbaniſſimo ſubita velut illati ruris imitatio medium in
ſpatium brevioribus vtrinque platanis adornatur. Poſt 36
has acanthus hinc inde lubricus et flexuoſus, deinde
plures figurae, pluraque nomina. In capite ſtibadium
candido marmore, vite protegitur. Vitem quatuor
columellae Caryſtiae ſubeunt. E ſtibadio aqua, velut
expreſſa cubantium pondere, ſiphunculis effluit; cava-
to lapide ſuſcipitur, gracili marmore continetur, atque
ita occulte temperatur, vt impleat, nec redundet. Gu- 37
ſtatorium, graviorque coenatio, margini imponitur;
levior navicularum et avium figuris innatans circuit.
Contra fons egerit aquam et recipit: nam expulſa in
M 2 altum

35 *metulae*) Coni ex buxo, pinu aut ſimilis incrementi arbore formati.

36 *acanthus hinc inde lubricus et flexuoſus*) An indicat in labyrinthi parvuli formam diſpoſitum acanthum? Quamquam ne hoc quidem plane intelligo.

columellae Caryſtiae) E marmore Caryſtio. Laudavit Cellarius Plin. 36, 6 et Tib. 3, 3, 14 vbi reliquos citat Broukhuſius.

aqua—effluit) Magnam ſtibadium hoc ſimilitudinem habet cum ornithone Varronis, quem deſcripſit ipſe, nos explicavimus de R. R. 3, 5, 10 ſqq. *Stibadium* hoc reſpondet *faleri* Varroniano. Ex interiore huius margine proſilit aqua in cavatum lapidem; hic occultum habet emiſſarium, quo cum defluat et quaſi reſorbeatur aquae tantundem, quantum e ſiphunculis influxit, ea nunquam vltra definitam lineam et ipſum os emiſſarii attollitur. conf. ſ. 37.

37 *Guſtatorium — coenatio*) Haec vocabula pro ipſis lancibus et menſis (*menſis* inquam, quae idem quod lances interdum ſive patinae) cum cibis vel liquidis vel ſolidis quos continent, poni, res ipſa loquitur. Margo autem intelligitur ipſius ſtibadii, in quo accumbunt hoſpites. Ex veteribus formis tricliniorum apud Mercurialem atque alios, apparet, cibos vel in eadem libella ſ. horizontali linea, vel non multum certe altius poſitos fuiſſe, quam erant lecti accubitorii. Itaque margo ille ſtibadii tantum videtur fuiſſe elevatus, vt cum pulvinis in reliqua parte poſitis, quibus fulciuntur hoſpites, aequaretur.

38 *xothe-*

altum in ſe cadit; iunctisque hiatibus et abſorbetur et
tollitur. E regione ſtibadii adverſum cubiculum tan-
tum ſtibadio reddit ornatus, quantum accipit ab illo.
38 A marmore ſplendet, valvis in viridia prominet et exit:
alia viridia ſuperioribus inferioribusque feneſtris ſuſpi-
cit deſpicitque. Mox zothecula refugit quaſi in cubi-
culum idem atque aliud. Lectus hic, et vndique fe-
neſtrae, et tamen lumen obſcurum vmbra premente.
39 Nam laetiſſima vitis per omne tectum in culmen niti-
tur et adſcendit. Non ſecus ibi, quam in nemore, ia-
ceas; imbrem tantum, tanquam in nemore, non ſen-
tias. Hic quoque fons naſcitur, ſimulque ſubducitur.
40 Sunt locis pluribus diſpoſita ſedilia e marmore, quae
ambulatione feſſos, vt cubiculum ipſum, iuvant. Fon-
ticuli ſedilibus adiacent, per totum hippodromum indu-
ctis fiſtulis ſtrepunt rivi, et, qua manus duxit, ſequun-
tur. His nunc illa viridia, nunc haec, interdum ſimul
omnia, iuvantur. Vitaſſem iamdudum, ne viderer ar-
gutior, niſi propoſuiſſem omnes angulos tecum epiſto-
41 la circumire. Neque enim verebar, ne laborioſum eſ-
ſet legenti tibi, quod viſenti non fuiſſet; praeſertim
quum interquieſcere, ſi liberet, depoſitaque epiſtola,
quaſi reſidere, ſaepius poſſes. Praeterea indulſi amo-
ri meo. Amo enim, quae maxima ex parte ipſe in-
42 choavi, aut inchoata percolui. In ſumma (cur enim
non aperiam tibi vel iudicium meum vel errorem?)
primum

38 *zothecula*) Vid. ad 2, 17, 21. *Qui *diaetulam* hic defendunt, non cogitare videntur, *diaetam* eſſe non partem aut parvum membrum cubiculo adiunctum; verum pluribus ipſum cubiculis conſtare, quod vel ex ſ. 31 ſatis conſtat. Denique ſi 2, 17, 21 recte *zotheca* ex libris optimis reſtituta et explicata eſt; de *zothecula* hic non poteſt dubitari.

40 *locis pluribus*) Hippodromi, in quo deſcribendo adhuc verſatur.

iuvantur) *Cortius in pari fere auctoritate librorum praefert *lavantur*: ſed hoc videtur eſſe poëtarum proprium. Burmannus notis maioribus ad Phaedr. 2, 5, 14 *laetantur* malit, quod pulchrum ſane eſt, nec ab auctoritate librorum deſtituitur.

43 *Home-*

primum ego officium ſcriptoris exiſtimo, vt titulum
ſuum legat, atque identidem interroget ſe, quid coe-
perit ſcribere: ſciatque, ſi materiae immoratur, non
eſſe longum; longiſſimum, ſi aliquid arceſſit atque ad-
trahit. Vides, quot verſibus Homerus, quot Virgilius 43
arma, hic Aeneae, Achillis ille, deſcribat: brevis tamen
vterque eſt, quia facit, quod inſtituit. Vides, vt Ara-
tus minutiſſima etiam ſidera conſectetur et colligat,
modum tamen ſervat. Non enim excurſus hic eius,
ſed opus ipſum eſt. Similiter nos, vt parva magnis, 44
quum totam villam oculis tuis ſubiicere conamur, ſi
nihil inductum, et quaſi devium, loquimur, non epi-
ſtola, quae deſcribit, ſed villa, quae deſcribitur, magna
eſt. Verum illuc, vnde coepi; ne ſecundum legem
meam iure reprehendar, ſi longior fuero in hoc, in
quod exceſſi. Habes cauſſas, cur ego Tuſcos meos 45
Tuſculanis, Tiburtinis, Praeneſtinisque meis praepo-
nam. Nam ſuper illa, quae retuli, altius ibi otium et
pinguius, eoque ſecurius; nulla neceſſitas togae, nemo
arceſſitor ex proximo. Placita omnia et quieſcentia,
quod ipſum ſalubritati regionis, vt purius coelum, vt

 aër

43 *Homerus—Virgilius*) Ille Il. σ, 478 ſqq. hic Aen. 8, 407 ſqq.

44 *vt parva magnis*) ſcil. *componamus.* Proverbium ex illo Virg. ecl. 1, 23, ſic *magnis componere parva ſolebam.* Vt ſupra 1, 2, 2 *Pauci quos aequus amavit.* *Nam *conferamus* quod eſt in libris quibusdam, e gloſſa eſt.

in quod exceſſi) in eo argumento in quod digreſſus ſum. *Exceſſum* pro oratoria *digreſſione* tum noſter, tum Quintilianus dixere. *Praepoſitionem *in* ante *quod* ex libris dedit Cortius.

45 *neceſſitas togae*) Qua ſcil. extra vrbem et forum nihil opus eſt. Pars vitae beatioris ſecundum Martialem 10, 47 *toga rara.* Multa hic de non vſu togae extra vrbem Buchnerus.

ſalubritati—accedit) Ipſa illa tranquillitas, et placida in liberali otio quies a nullis negotiis importunis vel hominibus interturbata, *accedit ſalubritati*, vel partem illius ſalubritatis, quam haec praeſtat villa, efficit. Eſt ſane etiam Medicis inter res, quas non naturales vocant, vel maximi momenti, ſtatus ille tum animi tum corporis, vel quietus vel turbatior.

46 (*venia*

aër liquidior, accedit. Ibi animo, ibi corpore, maxime valeo. Nam ſtudiis animum, venatu corpus exer-
46 ceo. Mei quoque nuſquam ſalubrius degunt; vſque adhuc certe neminem ex iis, quos eduxeram mecum (venia ſit dicto) ibi amiſi. Dii modo in poſterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco ſervent. Vale.

VII. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Saturninus Plinium heredem inſtituerat et rempublicam Comenſium, quod ipſe ratum vult eſſe, etſi ſecundum leges reſpublica heres inſtitui non poſſit, quod vt decurionibus indicetur, rogat.

Nec heredem inſtitui, nec praecipere poſſe rempublicam, conſtat: Saturninus autem, qui nos reliquit heredes, quadrantem reipublicae noſtrae, deinde pro quadrante praeceptionem quadringentorum mil-
2 lium dedit. Hoc, ſi ius adſpicias, irritum; ſi defuncti voluntatem, ratum et firmum eſt. Mihi autem defuncti

46 *(venia ſit dicto)* a diva Nemeſi, quae invidia quadam proſequitur eos, qui beati ſibi nimis videntur, et felicitatem ſuam praedicant, vel praedicari libenter audiunt; precibus proinde placanda, quoties iactantius aliquid nobis, vel aliis de nobis excidit. Praeclara, ſi DIS placet, eius rei ratio eſt, quam ſapiens ille Solon profert in Diſputatione cum Croeſo, apud Herodotum 1, 32 τὸ θεῖον πᾶν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες. Rationem hanc deteſtamur hodie, ſed rem ipſam vt aliis in rebus ſcilicet retinemus. Laudavimus pulchellum infantem et valentulum; ſubiicimus, *Gott behüte es!* Diximus aliquid de ſecunda fortuna noſtra vel aliorum; exſilit illud, *Gott laſſe mich es zur guten Stunde reden!* Hoc ipſum eſt, *venia ſit dicto!*

VII, 1 *nec praecipere)* *Praecipere* apud ICtos eſt partem aliquam hereditatis ante reliquos heredes capere, vnde dicitur *praecipuum.* Qui igitur aliquid *praecipere* teſtamento iubetur, illum eo ipſo heredem etiam cum aliis eſſe intelligitur. Vid. Briſſon. de form. 7, 143 p. 635 ſq. Sed hic paullo alia videtur ſpecies. Saturninus primo ex quadrante inſtituerat rempublicam, deinde hoc mutavit, et loco illius quadrantis ex integra hereditate praecipi et ante diviſionem numerari reipublicae iuſſit quadringenta millia: ſive quod putaret ita eludi legem poſſe, quae inſtitui heredem vetaret rempublicam, ſive quacunque alia cauſſa.

3 *An*

functi voluntas (vereor, quam in partem iuriſconſulti, quod ſum dicturus, accipiant) antiquior iure eſt, vtique in eo, quod ad communem patriam voluit pervenire. An, cui de meo ſeſtertium vndecies contuli, 3
huic quadringentorum millium paullo amplius tertiam partem ex adventicio denegem? Scio te quoque a iudicio meo non abhorrere, cum eandem rempublicam, vt civis optimus diligas. Velim ergo, quum pro- 4
xime decuriones contrahantur, quid ſit iuris, indices, parce tamen et modeſte; deinde ſubiungas, nos quadringenta millia offerre, ſicut praecepit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas; noſtrum tantum obſequium vocetur. Haec ego ſcribere publice ſuperſe- 5
di: primum, quod memineram pro neceſſitudine amicitiae noſtrae, pro facultate prudentiae tuae, et debere te et poſſe perinde meis ac tuis partibus fungi: deinde, quia verebar, ne modum, quem tibi in ſermone cuſtodire facile eſt, tenuiſſe in epiſtola non viderer. Nam ſermonem vultus, geſtus, vox ipſa moderatur: 6
epiſtola, omnibus commendationibus deſtituta, malignitati interpretantium exponitur. Vale.

VIII. C. PLINIVS CAPITONI SVO S.

Admonitus vt hiſtoriam ſcriberet, reſpondet ſibi idem ſletiſſe, cauſſasque conſilii ita exponit, vt diſcrimen ſimul orationis et hiſtoriae oſtendat.

Suades, vt hiſtoriam ſcribam, et ſuades non ſolus: multi hoc me ſaepius monuerunt, et ego volo, non

3 *An, cui de meo*) Contulerat Plinius reipublicae per varias occaſiones *vndecies*, intell. centena millia HS. quae ſunt 55000 florenorum imperialium (quos beſſes $\frac{2}{3}$ vocant mercatores) in alimenta ingenuorum, in aedes ſacras etc. In hac liberalitate parum ſibi conſtitiſſet, ſi 400000 HS. ſ. 20000 floren. imp. quae paullo amplius tertia pars eſt ſuperioris ſummae (eſt enim ipſa tertia ex duodecies) aliunde ei obvenientia, invideret, vel tabulis teſtamenti oppugnatis negaret.

4 *decuriones contrahantur*) Si de Roma ſermo eſſet, diceret, *Senatus cogatur.*

quia commode facturum eſſe confido (id enim temere credas, niſi expertus,) ſed quia mihi pulchrum in primis videtur, non pati occidere, quibus aeternitas de-
2 beatur; aliorumque famam cum ſua extendere. Me autem nihil aeque ac diuturnitatis amor et cupido ſollicitat: res homine digniſſima, praeſertim qui nullius ſibi conſcius culpae, poſteritatis memoriam non refor-
3 midet. Itaque diebus ac noctibus cogito, ſi *qua me quoque poſſim Tollere humo:* (id enim voto meo ſufficit: illud ſupra votum) *victorque virûm volitare per ora. Quamquam o!* Sed hoc ſatis eſt, quod prope ſola hiſtoria polliceri videtur. Orationi enim et carmini parva gratia, niſi eloquentia ſit ſumma: hiſtoria quoquo mo-
4 do ſcripta delectat. Sunt enim homines natura curioſi, et quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, vt qui ſermunculis etiam fabellisque ducantur: me vero ad hoc ſtudium impellit domeſticum quoque exem-
5 plum. Avunculus meus, idemque per adoptionem pater, hiſtorias, et quidem religioſiſſime, ſcripſit. Invenio autem apud ſapientes, honeſtiſſimum eſſe maiorum veſtigia ſequi, ſi modo recto itinere praeceſſerint.
6 Cur ego cunctor? Egi magnas et graves cauſſas. Has (etiamſi mihi tenuis ex eis ſpes) deſtino retractare, ne tantus ille labor meus, ni hoc, quod reliquum eſt ſtu-
7 dii, addidero, mecum pariter intercidat. Nam ſi rationem

VIII, 3 *ſi qua me quoque*) Virg. Georg. 3, 8 *Tentanda via eſt, qua me quoque poſſim Tollere humo, victorque virum volitare per ora.*

Quamquam o!) Elegans apoſiopeſis itidem Virgiliana, apud quem Aen. 5, 195 Mneſtheus, *Non iam prima peto, neque vincere certo; Quamquam o - - Sed ſuperent quibus hoc, Neptune, dediſti.* Similiter noſter, poſt apoſiopeſin, *ſed hoc ſatis eſt* nimirum *diuturnitas, et memoria poſteritatis.*

5 *hiſtorias ſcripſit*) Vid. ſupra 3, 5, 4 ſq.

6 *mecum intercidat*) Et tamen intercidit. Poteras itaque, Secunde, quantum ad nos illo retractandi labore ſuperſedere. Sed exſtiterunt tamen aliquamdiu poſt Plinium Orationes illius, quod ex Apollinari Sidonio et Caſſiodoro conſtat.

9 *Huic*

tionem poſteritatis habeas, quidquid non eſt peractum,
pro non inchoato eſt. Dices, Potes ſimul et reſcribe-
re actiones, et componere hiſtoriam. Vtinam! ſed
vtrumque tam magnum eſt; vt abunde ſit alterum ef-
ficere. Vndeviceſimo aetatis anno dicere in foro coe- 8
pi, et nunc demum, quid praeſtare debeat orator, ad-
huc tamen per caliginem, video. Quid ſi huic oneri
novum acceſſerit? Habet quidem oratio et hiſtoria 9
multa communia, ſed plura diverſa in his ipſis, quae
communia videntur. Narrat ſane ipſa, narrat haec:
ſed, aliter. Huic pleraque humilia et ſordida, et ex
medio petita; illi omnia recondita, ſplendida, excelſa
conveniunt. Hanc ſaepius oſſa, muſculi, nervi; illam 10
tori quidam, et quaſi iubae decent. Haec vel maxime
vi, amaritudine, inſtantia; illa tractu et ſuavitate, at-
que etiam dulcedine, placet. Poſtremo alia verba,
alius ſonus, alia conſtructio. Nam plurimum refert, 11
vt Thucydides ait, κτῆμα ſit, an ἀγώνισμα: quorum
alterum oratio, alterum hiſtoria eſt. His ex cauſſis
non adducor, vt duo diſſimilia, et hoc ipſo diverſa,
quod maxima, confundam miſceamque, ne tanta quaſi
collu-

9 *Huic pleraque humilia*) Ad orationem haec pertinent, (contra quam viſum Catanaeo) vbi etiam de tribus capellis, aut de ſtillicidio, aut de ſterquilinio adeo narrandum eſt quam planiſſime.

11 κτῆμα—ἀγώνισμα) Hiſtoria κτῆμα eſt, poſſeſſio bonum perpetuo noſtrum poſtquam ſemel eſſe coepit (vid. ſupra 1, 3, 3) ex quo ſera etiam poſteritas de nobis iudicat. Oratio autem ἀγώνισμα eſt certamen, in quo ſemel viciſſe ſatis eſt, non curante auctore, quid deinde de ea iudicent alii. Ceterum locus Thucydidis eſt 1, 22 extr. qui de ſua hiſtoria κτῆμα ἐς ἀεὶ μᾶλλον, ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκύειν σύγκειται. Quintilianus 10, 1, 31 *Non ad actum rei pugnamque praeſentem, ſed ad memoriam poſteritatis et ingenii famam componitur.* Ceterum videndum adhuc, annon reſpexerit forte Thucydides ad illam recitationem Herodoti in ludis Olympicis, quae lacrymas excuſſiſſe dicitur puero Thucydidi.

diverſa, quod maxima) Ob id ipſum non poſſunt ab eodem homine tempore eodem tractari, quod ſunt maxima et ſuum ſibi hominem integrum vnum quodque depoſcit.

ibi

colluvione turbatus ibi faciam, quod hic debeo. Ideoque interim veniam (ne a meis verbis diſcedam) ad-
12 vocandi peto. Tu tamen iam nunc cogita, quae potiſſimum tempora adgrediamur. Vetera et ſcripta aliis? parata inquiſitio, ſed onerosa collatio; intacta et nova?
13 graves offenſae, levis gratia. Nam praeter id, quod in tantis vitiis hominum plura culpanda ſunt, quam laudanda: tum ſi laudaveris, parcus; ſi culpaveris, nimius fuiſſe dicaris; quamvis illud pleniſſime, hoc
14 reſtrictiſſime feceris. Sed haec me non retardant: eſt enim mihi pro fide ſatis animi. Illud peto praeſtruas, ad quod hortaris, eligasque materiam, ne mihi, iam ſcribere parato, alia rurſus cunctationis et morae iuſta ratio naſcatur. Vale.

IX. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Dolet, Valentem graviter iacere: moleſtius fert, Avitum deceſſiſſe.

Varie me adfecerunt literae tuae: nam partim laeta, partim triſtia continebant. Laeta, quod te in vrbe teneri nuntiabant. Nollem, inquis: ſed ego volo, propterea, quod recitaturum ſtatim, vt ego veniſſem,
2 pollicebantur. Ago gratias, quod exſpector. Triſte illud, quod Iulius Valens graviter iacet; quamquam ne hoc

ibi faciam, quod hic debeo) Ne in hiſtoria contentioſius aſperiusque, aut in oratione nitidius feſtiviusque quam deceat, agam et vtriusque generis virtutes permutem, quae hoc ipſo fiunt vitia, quod loco non adhibentur.

(*ne a meis verbis diſcedam*) Vt iis verbis vtar, quibus vti in foro et cauſſis conſuevi. Ita praefatur formulae e foro deſumtae, quam mox declarabimus. *Recepi nimirum Cortianam, ſ. Mediceam potius, hic quoque lectionem; *al. ne a* forenſibus *verbis recedam*, quod ex gloſſa eſt procul dubio.

veniam advocandi) Nimirum amicos, et cum iis de cauſſa deliberandi. Quae quidem res adeo frequens in iudiciis fuit, vt inde *advocatio* pro mora ac dilatione frequenter dicatur. vid. ad Cic. fam. 7, 11 et Sen. Conſol. ad Marc. 10.

hoc quidem triſte, ſi illius vtilitatibus aeſtimetur, cu-
ius intereſt quam maturiſſime inexplicabili morbo libe-
rari. Illud plane non triſte ſolum, verum etiam lu- 3
ctuoſum, quod Iulius Avitus deceſſit, dum ex quaeſtu-
ra redit: deceſſit autem in navi, procul a fratre aman-
tiſſimo, procul a matre, a ſororibus. Nihil iſta ad mor- 4
tuum pertinent; ſed pertinuerunt quum moreretur:
pertinent ad hos, qui ſuperſunt. Iam, quod in flore 5
primo tantae indolis iuvenis exſtinctus eſt, ſumma con-
ſequuturus, ſi virtutes eius maturuiſſent. Quo ille ſtu-
diorum amore flagrabat? quantum legit? quantum et-
iam ſcripſit? quae nunc omnia cum ipſo ſine fructu
poſteritatis aruerunt. Sed quid ego indulgeo dolori? 6
cui ſi frenos remittas, nulla materia non maxima eſt.
Finem epiſtolae faciam, vt facere poſſim etiam lacry-
mis, quas epiſtola expreſſit. Vale.

X. C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Verſus Antonini laudat, vt ſibi inimitabiles, et ad plures edendos hortatur.

Cum verſus tuos aemulor, tum maxime quam ſint
boni experior. Vt enim pictores pulchram abſolu-
tamque faciem raro, niſi in peius, effingunt; ita ego
ab hoc archetypo labor et decido. Quo magis hortor, 2
vt quam plurima proferas, quae imitari omnes concu-
piſcant, nemo, aut pauciſſimi, poſſint. Vale.

XI.

IX, 2 *morbo liberari*) Refero ad illud neſcio cuius Οἱ *μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσι*. Quo acutior eſt morbus, tanto minus durat. Cumque *inexplicabilem* praeterea *morbum* dicat, puto, Secundum *εὐφημίᾳ* quadam vſum, inſtantem proxime Valenti mortem ſic indicare, ipſamque in beneficio ponere, quae deſperato illum morbo liberet.

5 *Iam, quod in*) Ex ſuperioribus ita explenda oratio, *Iam illud luctuoſum eſt* etc.

XI, 1

XI. C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Hortatur ad edenda ſua ſcripta, quia ipſe eorum ſpem hendecaſyllabis fecerat.

Libera tandem hendecaſyllaborum meorum fidem, qui ſcripta tua communibus amicis ſpoponderunt. Appellantur quotidie et flagitantur: ac iam periculum eſt, ne cogantur ad exhibendum formulam accipere.
2 Sum et ipſe in edendo haeſitator, tu mora tamen meam quoque cunctationem tarditatemque viciſti. Proinde aut rumpe iam moras, aut cave, ne eoſdem illos libellos, quos tibi hendecaſyllabi noſtri blanditiis elicere
3 non poſſunt, convicio ſcazontes extorqueant. Perfectum opus abſolutumque eſt; nec iam ſplendeſcit lima, ſed atteritur. Patere, me videre titulum tuum; patere

XI, 1 *ad exhibend. formulam*) Accipit *formulam* in iure, et a Praetore, non actor modo, ſed etiam is, quicum agitur, vel vnde petitur; actionis ille, hic exceptionis. Vid. Briſſon. de form. 5, 74. Hendecaſyllabi Pliniani *appellantur*, *flagitantur*, agitur cum illis, vt praeſtent denique praeſentiam ſcriptorum Tranquilli. Miram ſuavitatem huius loci intelliget, qui conſiderabit Vlpiani verba l. 3 π. §. 8 de hom. libero exhibendo. *Ait Praetor* Exhibeas: Exhibere *eſt in publicum producere, et videndi tangendique hominis facultatem praebere.* *Proprie autem* exhibere *eſt* extra ſecretum habere. Vt igitur *plagium*, quod eſt furtum in libero capite commiſſum, eleganter ad libros et ſcripta transtulere; ita hic *ad exhibendum* agitur cum eo, qui ſcripta, quae libera vagari debebant, domi per iniuriam continet. Luſerintne praeterea in nominum *libri* et *liberi* ſimilitudine, non temere dixerim.

2 *convicio ſcazontes*) Scazontes aſperum et ſatiricis epigrammatis aptum genus carminis, aptum proinde etiam *convicio* faciendo, quod non ad maledicta ſemper, ſed ad importunam quoque, et parum modeſtam repetitamque ſubinde petitionem vel admonitionem pertinet, vt in praefatione Quintiliani ad Tryphonem, *Efflagitaſti quotidiano convicio* etc.

3 *ſed atteritur*) Summa in his elegantia, quod translationem continuat. Laudavit iam Cellarius 9, 35, 2, et Quintil. 10, 4, 4 *vt opus poliat lima non exterat*, quem praeceptoris ſui locum imitatus videtur noſter. Deſcribitur hic illud vitium, quod κακιζοτεχνίαν poſſis appellare cum avunculo noſtri 34, 8 ſ. 19 vbi commemoratur ab illo Callimachus inter nobiles ſtatuarios (quorum *lima* eſt propria) *ſemper calumniator ſui, neque finem habens diligentiae* etc.

titulum tuum) libro inſcriptum

re audire, deſcribi, legi, vaenire volumina Tranquilli mei. Aequum eſt, nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

XII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Proſocerum laudat, quod porticum dedicaverit, et in portarum ornamentum pecuniam promiſerit.

Accepi literas tuas, ex quibus cognovi ſpecioſiſſimam te porticum ſub tuo filiique tui nomine dedicaſſe; ſequenti die in portarum ornatum pecuniam promiſiſſe, vt initium novae liberalitatis eſſet conſummatio prioris. Gaudeo primum tua gloria, cuius ad 2
me pars aliqua pro neceſſitudine noſtra redundat: deinde quod memoriam ſoceri mei pulcherrimis operibus video proferri: poſtremo, quod patria noſtra floreſcit: quam mihi a quocunque excoli iucundum, a te vero laetiſſimum eſt. Quod ſupereſt, Deos precor, vt ani- 3
mum iſtum tibi, animo iſti tempus quam longiſſimum, tribuant. Nam liquet mihi futurum, vt peracto, quod proxime promiſiſti, inchoës aliud. Neſcit enim ſemel incitata liberalitas ſtare, cuius pulchritudinem vſus ipſe commendat. Vale.

ptum et pendentem in bibliopoliis, atque bibliothecis.

XII, 1 Quod ſaepe obſervo, Plinium in his epiſtolis voluiſſe nobis imaginem animi ſui pulcherrimam relinquere, illud hic etiam locum habet. Intererat ipſius, liberorum ſuorum proavum quam adſtrictiſſimum eſſe; et corradere potius magnam rem familiarem, quam publica eam liberalitate minuere. At gratulatur illius magnificentiae, eamque ſtimulis incitat quantum poteſt; quod non multo minus eſt, quam ſi ipſe elargitus eſſet, quae publico impendit proſocer.

XIII. C. PLINIVS SCAVRO SVO S.

Orationem, paucis amicis recitatam, iudicio Scauri ſubiicit.

Recitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, advocavi aliquos, vt vererer; paucos, vt verum audirem. Nam mihi duplex ratio recitandi: vna, vt ſolicitudine incendar; altera, vt admonear, ſi quid for-
2 te me, vt meum, fallat. Tuli, quod petebam: inveni, qui mihi copiam conſilii ſui facerent. Ipſe praeterea quaedam emendanda adnotavi. Emendavi librum,
3 quem miſi tibi. Materiam ex titulo cognoſces, cetera liber explicabit: quem iam nunc oportet ita conſue-
4 ſcere, vt ſine praefatione intelligatur. Tu velim, quid de vniverſo, quid de partibus, ſentias, ſcribas mihi. Ero enim vel cautior in continendo, vel conſtantior in edendo, ſi huc vel illuc auctoritas tua acceſſerit. Vale.

XIV. C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Cauſſa et iudicium Tuſcilii, quem exitum habuerit, pernarrat.

Et tu rogas, et ego promiſi, ſi rogaſſes, ſcripturum me tibi, quem habuiſſet eventum poſtulatio Nepotis circa Tuſcilium Nominatum. Inductus eſt Nominatus; egit ipſe pro ſe, nullo accuſante. Etenim legati Vicentinorum non modo non preſſerunt eum,
2 verum etiam ſublevaverunt. Summa defenſionis, *Non fidem ſibi in advocatione, ſed conſtantiam defuiſſe; deſcendiſſe vt acturum, atque etiam in curia viſum; deinde ſermonibus amicorum perterritum receſſiſſe; monitum enim, ne deſiderio ſenatoris, non iam quaſi de nundinis, ſed quaſi de gratia, fama, dignitate certantis, tam pertinaciter, praeſer-*

XIII, 3 *ita conſueſcere*) Si figuram demas, illud dicere videtur, oportet librum ipſum per ſe ita paullatim notum et familiarem fieri hominibus, vt ſine praefatione argumentum et ordinem indicante, quid ſibi velit intelligant.

XIV, 1 *poſtulatio Nepotis*) de qua ſupra 5, 4.

*praeſertim in ſenatu, repugnaret; alioqui maiorem invi-
diam, quam proxime, paſſurus.* Erat ſane prius, tamen 3
a paucis, acclamatum exeunti. Inde ſubiunxit preces
multumque lacrymarum: quin etiam tota actione, ho-
mo in dicendo exercitatus, operam dedit, vt deprecari
magis (id enim et favorabilius et tutius) quam defendi
videretur. Abſolutus eſt ſententia deſignati conſulis
Afranii Dextri, cuius haec ſumma, *Melius quidem No-* 4
*minatum fuiſſe facturum, ſi cauſſam Vicentinorum eodem
animo, quo ſuſceperat, pertuliſſet: quia tamen in hoc ge-
nus culpae non fraude incidiſſet, nihilque dignum animad-
verſione admiſiſſe convinceretur, liberandum: Vicentinis,
quod acceperat, redderet.* Adſenſerunt omnes, praeter
Flavium Aprum. Is *Interdicendum ei advocationibus in* 5
quinquennium cenſuit: et quamvis neminem auctoritate
traxiſſet, conſtanter in ſententia manſit: quin etiam
Dextrum, qui primus diverſum cenſuerat, prolata lege
de ſenatu habendo, iurare coëgit, *E republica eſſe, quod
cenſuiſſet.* Cui, quamquam legitimae poſtulationi, a 6
quibuſdam reclamatum eſt. Exprobrare enim cenſenti
ambitionem videbatur. Sed priuſquam ſententiae di-
cerentur, Nigrinus, tribunus plebis, recitavit libellum
diſertum et gravem, quo queſtus eſt, *Vaenire advoca-
tiones, vaenire etiam praevaricationes; in lites coiri: et
gloriae*

2 *ne repugnaret—paſſurus*) Si haec verba, vt ſunt iam interpunctione connexa, etiam ſententia et conſtructione iungantur, nihil impedit, quo minus retineamus nominativum *paſſurus* ad verbum *repugnaret* reſpicientem. Sed nec damnamus alteram rationem in Mediceo libro inventam, *ne repugnaret: alioquin -- paſſurum.*

5 *prolata lege*) Laudavit legem Aper, praelegi forte iuſſit, certe Senatum illius admonuit. Nimirum moris fuiſſe, vt Senatus iuratus nonnunquam ſententias diceret, (hoc enim eſt *cenſere*) multis oſtendit Lipſius ad Tac. Annal. 4, 21. * Sed quod *id* ipſum lege Traiani ſancitum eſſe ex hoc quem tradimus, loco effici putat (quod ipſi ſuaſerunt, credo, libri, qui *perlata lege* habent, non *prolata*) in eo diſſentientem habet Caſaubonum ad Sueton. Aug. c. 35 qui ad ipſum hunc principem referre eam legem malit.

6 *in lites coiri*) Paciſci homines

gloriae loco poni ex ſpoliis civium magnos et ſtatos reditus.
7 Recitavit capita legum, admonuit SCtorum: in fine
dixit, *Petendum ab optimo principe, vt, quia leges, quia*
ſenatusconſulta contemnerentur, ipſe tantis vitiis medere-
8 *tur.* Pauci dies, et liber principis ſeverus, et tamen
moderatus. leges ipſum; eſt in publicis actis. Quam
me iuvat, quod in cauſſis agendis non modo pactione,
dono, munere, verum etiam xeniis ſemper abſtinui!
9 OPORTET quidem, quae ſunt inhoneſta, non quaſi
illicita, ſed quaſi pudenda, vitare: iucundum tamen, ſi
prohiberi publice videas, quod nunquam tibi ipſe per-
10 miſeris. Erit fortaſſe, immo non dubie, huius propo-
ſiti mei et minor laus, et obſcurior fama, quum omnes
ex neceſſitate facient, quod ego ſponte faciebam. Interim fruor voluptate, quum alii divinum me; alii meis rapinis meae avaritiae occurſum, per ludum ac iocum dictitant. Vale.

XV. C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Cornutum curatorem viae factum eſſe, vel ideo laetatur, quia tum amicitia ſemper, tum collegio non ſemel coniuncti fuerint. Addit de ſuis in villa hoſpitibus.

Seceſſeram in municipium, quum mihi nuntiatum eſt, Cornutum Tertullum accepiſſe

Aemiliae

mines de eventu litium cum advocatis, cum ipſis adeo iudicibus. Notae ſunt noſtro et patrum ſeculo ſponſiones, cum talibus perſonis factae, quae procurare vel impedire eventum eius rei, de qua ſponſio fiebat, poſſent.

7 *legum — SCtorum*) Quae enarrantur a ICtis, cum de Lege Cincia agunt. Vid. noſter 4, 9, 6. 5, 21, 4.

8 *dono — munere — xeniis*) Hic forte locum habeat illa horum verborum differentia, quam tradit Vlpianus l. 194 de V. S. quod *munus* ſit *donum cum cauſſa, vt puta natalicium, nuptialicium. Xenia* non melius intelliguntur, quam ex XIII Martialis. Sunt nimirum eſculenta et poculenta varia, ſed quae tamen ex quantitate certe pretium habere poſſunt, vt *piper, alica, far, ficus, caſei, vina* varii generis etc.

10 *divinum me*) Qui praeviderim fore, vt interdicatur omni genere munerum, atque ideo ante legem illis abſtinuerim. De *divinatione* Attici ſui ſimilia Nepos 9, 1.

XV, 1

Aemiliae viae curam. Exprimere non poſſum, quanto 2
ſim gaudio adfectus et ipſius et meo nomine. Ipſius, quod
ſit licet, ſicut eſt, ab omni ambitione longe remotus, debeat tamen ei iucundus eſſe honor vltro datus; meo,
quod aliquanto magis me delectat mandatum mihi officium, poſtquam par Cornuto datum video. Neque enim 3
augeri dignitate, quam aequari bonis, gratius. Cornuto autem quid melius? quid ſanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expreſſius? Quod mihi cognitum eſt non fama, qua alioqui optima et meritiſſima fruitur, ſed longis magnisque experimentis.
Vna diligimus, vna dileximus omnes fere, quos aetas 4
noſtra in vtroque ſexu aemulandos tulit: quae ſocietas amicitiarum arctiſſima nos familiaritate coniunxit. Ac- 5
ceſſit vinculum neceſſitudinis publicae. Idem enim mihi, vt ſcis, collega, quaſi voto petitus, in praefectura aerarii fuit: fuit et in conſulatu. tum ego, qui vir, et quantus eſſet, altiſſime inſpexi, quum ſequerer vt magiſtrum, vt parentem vererer: quod non tam aetatis maturitate, quam vitae, merebatur. His ex cauſſis 6
vt illi, ſic mihi gratulor: nec privatim magis, quam publice, quod tandem homines non ad pericula, vt prius, verum ad honores virtute perveniunt. In infi- 7
nitum epiſtolam extendam, ſi gaudio meo indulgeam.
Praever-

XV, 1 *Aemiliae viae curam*) Rem Cenſorum olim propriam, quo magis viris Conſularibus eam demandabant, Auguſti inſtituto, Imperatores. De his poſt Lipſ. ad Tac. An. 3, 31 ſive Exc. E copioſe egit Ev. Otto de tutela viar. publ. 2, 5. Ceterum Plinius noſter non ipſe quoque fuit *Curator viae Aemiliae*, ſed *Curator alvei Tiberis et riparum, et cloacarum vrbis*, cuius muneris memoria eſt in inſcriptione, quam et nos vitae ipſius ſubiecimus. Huic *muneri par eſt curatio viae Aemiliae*, quod ait ſ. 2. conf. ſ. 9. Viderat hoc Buchnerus, probarunt Cellarius et Maſſonus ad A. Plinii 39 et 40, 6. Ceterum *alveus ripaeque Tiberis* iunguntur cum *cloacis*, quod hae ad illud ipſum quoque ſtructae fuerant, magnum Romae et orbis miraculum, vt exundantem Tiberim reciperent, et eadem eluerentur ipſae, atque eluvionem ab vrbe averterent.

Praevertor ad ea, quae me, agentem hic, nuntius de-
8 prehendit. Eram cum proſocero meo, eram cum amita vxoris, eram cum amicis diu deſideratis; circumibam agellos; audiebam multum ruſticarum querelarum: rationes legebam invitus et curſim (aliis enim chartis, aliis ſum literis initiatus) coeperam etiam iti-
9 neri me praeparare. Nam includor anguſtiis commeatus, eoque ipſo, quod delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque ſub idem tempus Campania tua remittat, ne quis, quum in vrbem rediero, contubernio noſtro dies pereat. Vale.

XVI. C. PLINIVS MARCELLINO SVO S.

Mortem Fundani filiae luget, et Marcellinum, vt patrem conſoletur, monet.

Triſtiſſimus haec tibi ſcribo. Fundani noſtri filia minor eſt defuncta: qua puella nihil vnquam feſtivius, amabilius, nec modo longiore vita, ſed prope
2 immortalitate, dignius vidi. Nondum annos quatuordecim impleverat, et iam illi anilis prudentia, matronalis gravitas erat: et tamen ſuavitas puellaris cum
3 virginali verecundia. Vt illa patris cervicibus inhaerebat! vt nos amicos paternos et amanter et modeſte complectebatur! vt nutrices, vt paedagogos, vt praeceptores, pro ſuo quemque officio, diligebat! quam ſtudioſe, quam intelligenter lectitabat! vt parce cuſtoditeque ludebat! qua illa temperantia, qua patientia, qua etiam conſtantia noviſſimam valetudinem tulit!
4 medicis obſequebatur, ſororem, patrem adhortabatur, ipſamque ſe deſtitutam corporis ſui viribus, vigore
5 animi ſuſtinebat. Duravit hic illi vſque ad extremum, nec aut ſpatio valetudinis, aut metu mortis infractus eſt; quo plures gravioresque nobis cauſſas relinqueret
6 et deſiderii et doloris. O triſte plane acerbumque funus! o morte ipſa mortis tempus indignius! Iam de-

ſtinata

ſtinata erat egregio iuveni, iam electus nuptiarum dies, iam nos vocati. Quod gaudium quo moerore 7
mutatum eſt? Non poſſum exprimere verbis, quantum animo vulnus acceperim, quum audivi, Fundanum ipſum (vt multa luctuoſa dolor invenit) praecipientem, quod in veſtes, margarita, gemmas, fuerat erogaturus, hoc in thura et vnguenta et odores impenderetur. Eſt quidem ille eruditus et ſapiens, vt qui 8
ſe ab ineunte aetate altioribus ſtudiis artibusque dediderit: ſed nunc omnia, quae audiit ſaepe, quae dixit, aſpernatur; expulſisque virtutibus aliis, pietatis eſt totus. Ignoſces, laudabis etiam, ſi cogitaveris, quid ami- 9
ſerit. Amiſit enim filiam, quae non minus mores eius, quam os vultumque referebat, totumque patrem mira ſimilitudine exſcripſerat. Proinde ſi quas ad 10
eum de dolore tam iuſto literas mittes, memento adhibere ſolatium, non quaſi caſtigatorium et nimis forte, ſed molle et humanum. Quod vt facilius admittat, multum faciet medii temporis ſpatium. VT enim 11
crudum adhuc vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltro requirit; ſic recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, et clementer admotis acquieſcit. Vale.

XVII. C. PLINIVS SPVRINNAE SVO S.

Calpurnium bene recitaſſe nuntiat, fratrisque illius pietate laudata, nobiles adoleſcentes hortatur.

Scio, quantopere bonis artibus faveas, quantum gaudii capias, ſi nobiles iuvenes dignum aliquid maioribus ſuis faciant: quo feſtinantius nuntio tibi, fuiſſe me hodie in auditorio Calpurnii Piſonis. Recitabat 2
καταστερισμῶν eruditam ſane luculentamque materiam.

N 2 Scripta

XVII, 2 καταστερισμῶν) Relationum in ſtellas ſ. rerum hominumque in ſidera relatorum hiſtorias. * Alii, et Cortius etiam, ἐρωτο-

Scripta elegis erat fluentibus, et teneris, et enodibus, ſublimibus etiam, vt popoſcit locus. Apte enim et varie nunc attollebatur, nunc reſidebat: excelſa depreſſis, exilia plenis, ſeveris iucunda mutabat; omnia
3 ingenio pari. Commendabat haec voce ſuaviſſima, vocem verecundia. multum ſanguinis, multum ſollicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim, neſcio quo pacto, MAGIS in ſtudiis homines timor,
4 quam fiducia decet. Ne plura: (quamquam libet plura, quo ſunt pulchriora de iuvene, rariora de nobili,) recitatione finita, multum ac diu exoſculatus adoleſcentem, qui eſt acerrimus ſtimulus monendi, laudibus incitavi, *Pergeret qua coepiſſet, lumenque, quod ſibi ma-*
5 *iores ſui praetuliſſent, poſteris ipſe praeferret.* Gratulatus ſum optimae matri, gratulatus et fratri, qui ex auditorio illo non minorem pietatis gloriam, quam ille alter eloquentiae tulit: tam notabiliter pro fratre recitante primum metus eius, mox gaudium eminuit.
6 Dii faciant, vt talia tibi ſaepius nuntiem! Faveo enim ſeculo, ne ſit ſterile et effoetum: mireque cupio, ne nobiles noſtri nihil in domibus ſuis pulchrum, niſi imagines

ἱερωτοπαίγνιον. Sed cum *eruditam luculentamque materiam* vocet Secundus, quod neſcio quam bene ἱερωτοπαιγνίῳ conveniat, (quo titulo alioquin habemus lepidum carmen Auſonii) ac praeterea magna ſit, vt fere ſolet in Graecis, huius loci in libris varietas: reducere auſus ſum Aldi ac Medicei codicis lectionem, a qua non longe abire *tactepigmon* et ſimilia monſtra lectionum, ille videt, qui obſervavit, quomodo in Graecis exprimendis verſari ſoleant Latini librarii. Poteſt vocari *erudita materia καταστερισμῶν*, de relatis in ſidera hominibus, animalibus, rebus aliis; quod mythicae hiſtoriae bonam partem complectatur ſcilicet: *luculentam* nemo negabit, niſi qui lucem aſtris. Nondum obſervavi καταστερισμῶν nomen: ſed dubitare nos de vi illius et ſignificatione non ſinit vel vnus Apollodori locus 3, 8 extr. p. 190 Galei, de Iove, τὴν δὲ Καλλιστὼ κατ-αστερίσας ἐκάλεσεν Ἄρκτον. Sic nuper ἀπαστέρωσιν legimus de relata carmine Emman. Martini inter aſtra ipſius arca. Vid. Gregor. Mayanſii Epiſt. 5, 7 p. 290.

3 *magis — timor, quam fiduc.*) Nimirum Ἀμαθία μὲν θράσος κ. τ. λ. vid. 4, 7, 3.

6 *agno-*

gines habeant: quae nunc mihi hos adoleſcentes tacite laudare, adhortari, et, quod amborum gloriae ſatis magnum eſt, agnoſcere videntur. Vale.

XVIII. C. PLINIVS MACRO SVO S.

Seceſſus amoenitatem ei gratulatur.

Bene eſt mihi, quia tibi bene eſt. Habes vxorem tecum, habes filium. Frueris mari, fontibus, viridibus, agro, villa amoeniſſima. Neque enim dubito eſſe amoeniſſimam, in qua ſe compoſuerat homo felicior, antequam feliciſſimus fieret. Ego in Tuſcis et 2
venor et ſtudeo, quae interdum alternis, et interdum ſimul facio: nec tamen adhuc poſſum pronuntiare, vtrum ſit difficilius capere aliquid, an ſcribere. Vale.

XIX. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Rogat, vt Paullinus villam ſuam Zoſimo liberto commodet valetudinis recuperandae cauſſa.

Video, quam molliter tuos habeas: quo ſimplicius tibi confitebor, qua indulgentia meos tractem. Eſt mihi ſemper in animo et Homericum illud, πατὴρ 2
δ᾽ ὥς

6 *agnoſcere*) Proſopopoeia vtitur. Imagines maiorum ſuorum agnoſcunt Calpurnium, et dicunt ei, quod Terentianus Demea Ad. 4, 2, 25 *Laudo, o Cteſipho, patriſſas: abi, virum te iudico.* Hoc eſt, agnoſcunt homines, qui vtroſque norunt, ſimilitudinem quandam inter veteres Calpurnios, et hunc iuvenem. Huic glorioſum eſt maioribus eſſe ſimilem: illis decorum, tales praedicari, qualis eſt hic eorum ſanguine ortus etc.

XVIII, 1 *in qua ſe compoſ.*) ad vitam privatam, vt ſuo arbitratu viveret, redierat: vt *componere ſe* dicuntur, qui in lecto ad menſam vel alias accumbunt. Ceterum ille *felicior homo ante, quam feliciſſimus fieret.* Nerva videtur Cataneo. Mihi magis placet, quod etiam Cortio in mentem venit, ipſum Sullam *Fauſtum*, illum, *Felicem*, ἐπαφρόδιτον, intelligere, eiusque villam Puteolanam, de qua Victor de Vir. Ill. c. 75. Brevi nimirum ſententia complectitur noſter, quod latius ab avunculo ipſius diſputatur 7, 43 ſ. 44.

2 *et venor*) Vid. 1, 6 init.

XIX, 2 *Homericum*) Od. β. 47 et 234. Quantam autem vim habeat

δ' ὡς ἤπιος ἦεν, et hoc noſtrum, PATER FAMILIAS?
Quod ſi eſſem natura aſperior et durior, frangeret me
tamen infirmitas liberti mei Zoſimi, cui tanto maior
humanitas exhibenda eſt, quanto nunc illa magis eget.
3 Eſt homo probus, officioſus, literatus, et ars quidem
eius, et quaſi inſcriptio, comoedus, in qua plurimum
facit. Nam pronuntiat acriter, ſapienter, apte, de-
center etiam; vtitur et cithara perite, vltra quam com-
oedo neceſſe eſt. Idem tam commode orationes et
hiſtorias et carmina legit, vt hoc ſolum didiciſſe videa-
4 tur. Haec tibi ſedulo expoſui, quo magis ſcires, quam
multa vnus mihi et quam iucunda miniſteria praeſta-
ret. Accedit huc longa iam caritas hominis, quam
5 ipſa pericula auxerunt. Eſt enim ita natura compara-
tum, vt nihil aeque amorem incitet et accendat, quam
carendi metus, quem ego pro hoc non ſemel patior.
6 Nam ante aliquot annos, dum intente inſtanterque pro-
nuntiat, ſanguinem reiecit, atque ob hoc in Aegyptum
miſſus

habeat ea vox apud Homerum inde quoque apparet, quod Iupiter omnem ſuam benevolentiam pollicens Palladi Il. θ, 40 ἐθέλω δὲ, inquit, τοὶ ἤπιος εἶναι: Dixerat θάρσει, φίλον τέκος, κ. τ. λ.

3 *inſcriptio*) Titulus, qui in tabella a collo ipſius pendente ſcribendus eſſet, ſi inter venales proſtare iubeas.

apte, decenter) *Decenter* aliquanto plus eſt, quam *apte*. *Apte* pronuntiat, qui perſonam non laedit, cum ſenem agit, ſenili geſtu vtitur, et voce tremula etc. *Decenter* qui ad minutias vſque minimas deſcendit, et perſonam totam ita, vt pulchra imago animale exemplum ſuum, exprimit. add. 6, 21, 5.

commode — legit) Nimirum comoedo operam dabant, qui legere recte aut agere in concione diſcere vellent. Vid. Quinct. 1, 11, 1 *Dandum aliquid comoedo quoque* etc.

6 *ob hoc in Aegyptum*) Apposite laudavit hic Cellarius Plinium maiorem 31, 6 ſ. 33 *Neque Aegyptus propter ſe petitur, ſed propter longinquitatem navigandi.* Sed maxime huc pertinent, quae praecedunt, *Principalis* maris vſus eſt *navigandi phthiſi affectis, aut ſanguinem egerentibus.* Quod autem negavit *Aegyptum propter ſe peti*, in hoc contradicere videtur Celſo, qui, 3, 22 phthiſicis *opus eſt*, inquit, *ſi vires patiuntur, longa navigatione, coeli mutatione, ſic, vt denſius, quam id eſt, ex quo diſcedit aeger, petatur: ideoque aptiſſime Alexandriam ex Italia itur.*

miſſus a me, poſt longam peregrinationem confirmatus rediit nuper: deinde dum per continuos dies nimis imperat voci, veteris infirmitatis tuſſicula admonitus, rurſus ſanguinem reddidit. Qua ex cauſſa deſtinavi 7
eum mittere in praedia tua, quae Foroiulii poſſides. Audivi enim te ſaepe referentem, eſſe ibi et aëra ſalubrem, et lac huiuſmodi curationibus accommodatiſſimum. Rogo ergo, ſcribas tuis, vt illi villa, vt domus 8
pateat; offerant etiam ſumtibus eius, ſi quid opus erit: erit autem opus modico. eſt enim tam parcus et con- 9
tinens, vt non ſolum delicias, verum etiam neceſſitates valetudinis, frugalitate reſtringat. Ego proficiſcenti tantum viatici dabo, quantum ſufficiat eunti in tua. Vale.

XX. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Varenum, a Bithynis ex proconſulatu accuſatum, defendit.

Iterum Bithyni, poſt breve tempus a Iulio Baſſo, etiam Rufum Varenum proconſulem detulerunt: Varenum, quem nuper adverſus Baſſum advocatum et poſtularant et acceperant. Inducti in ſenatum, inquiſitio- 2
nem poſtulaverunt: tum Varenus petiit, vt ſibi quoque defenſionis cauſſa evocare teſtes liceret: recuſantibus Bithynis, cognitio ſuſcepta eſt. Egi ego pro

 Vareno,

XX, 1 *a Iulio Baſſo*) h. e. poſt accuſatum a ſe Iulium Baſſum, qua de re ſupra 4, 9 actum. *Rufus Varenus* eſt ille *Pomponius* de quo 4, 9, 3.

ſibi quoque) Nimirum qui *inquiſitionem poſtulant*, ii petunt mitti in provinciam, qui quaerant de factis, qui inſtrumenta conquirant, qui teſtes adducant: hic Varenus *invicem* ſibi *quoque* hoc vult tribui, vt *evocare* liceat teſtes. Hoc cum negarent fieri debere Bithyni; de hoc, nondum de criminibus Vareni, *cognitio ſuſcepta eſt*; de hoc egit Plinius, *non ſine eventu*. nam *impetratum eſt*, vt et ex hac ipſa epiſtola ſ. 7 apparet, et repetitur 6, 5, 1 it. 6, 13 *init.* ac 6, 29, 11. * Haec monenda fuere, quod vir doctus hic putabat, τὸ *quoque* nihil habere, quo referatur, et ſubſtitui volebat ex Mediceo libro *vndique*.

nam

Vareno, non ſine eventu: nam bene an male, liber in-
3 dicabit. In actionibus enim vtramque in partem for-
tuna dominatur: multum commendationis et detrahit
et adfert memoria, vox, geſtus, tempus ipſum; poſtre-
mo vel amor vel odium rei: liber offenſis, liber gratia,
4 liber et ſecundis caſibus, et adverſis caret. Reſpondit
mihi Fonteius Magnus, vnus ex Bithynis, plurimis ver-
bis, pauciſſimis rebus. Eſt plerisque Graecorum, vt
illi, pro copia volubilitas: tam longas, tamque frigidas
5 periodos vno ſpiritu, quaſi torrente, contorquent. Ita-
que Iulius Candidus non invenuſte ſolet dicere, *aliud
eſſe eloquentiam*, *aliud loquentiam.* Nam eloquentia vix
vni aut alteri, immo, ſi Marco Antonio credimus, ne-
mini; haec vero, quam Candidus *loquentiam* appellat,
multis, atque etiam impudentiſſimo cuique maxime
6 contingit. Poſtero die dixit pro Vareno Homullus
callide, acriter, culte; contra Nigrinus preſſe, graviter,
ornate. Cenſuit Acilius Rufus, conſul deſignatus, in-
quiſitionem Bithynis dandam: poſtulationem Vareni
7 ſilentio praeteriit. Haec forma negandi fuit. Corne-
lius Priſcus conſularis et accuſatoribus, quae petebant,
et reo tribuit, vicitque numero. Impetravimus rem

nec

nam bene, an male) Illud *nam* Atticae cuiusdam elegantiae eſt, et indicat omiſſam propoſitionem, hic ita forte ſupplendam: Dixi, *non ſine eventu.* Non mirum, me eventum ſolum commemorare: *nam ſine* etc. Saepe ita Quintilianus v. g. 2, 12, 7. 6, 3, 63 et 76. Saepe Lucianus, et confabulatores Attici.

liber indicabit) Hoc eſt oratio ſcripta. De differentia *actionis* et *orationis* ſ. libri noſter 1, 20, 9 ſq.

4 *Eſt plerisque*) *Revocavit hanc lectionem e bonis libris Cortius, et mox *frigidas* e Mediceo. De hoc res clara, et vel ſine libro audenda. Quod Graecos nominat, ſui illum temporis homines Aſiatico tumore corruptos intelligere, palam eſt.

contorquent) Manet in metaphora de *ſpiritu* et *torrente:* haec duo enim *contorquent* obvia quaeque; arbores, venti, ſaxa fluvii etc.

5 *M. Antonio*) Apud Ciceronem in Oratore c. 5 *Diſertos* ait *ſe vidiſſe multos, eloquentem omnino neminem*, quod explicat ibi Tullius.

8 *Home-*

nec lege comprehenſam, nec ſatis vſitatam, iuſtam tamen. Quare iuſtam, non ſum epiſtola exſequuturus, vt 8
deſideres actionem. Nam ſi verum eſt Homericum illud

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
Ἥπερ ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται,

apud te providendum eſt mihi, ne gratiam novitatis et florem, quae oratiunculam meam vel maxime commendat, epiſtolae loquacitate praecerpam. Vale.

XXI. C. PLINIVS RVFO SVO S.

Centumvirale iudicium, edicto praetoris propoſito dimiſſum dilatumque, et varii hominum de eo ſermones.

Deſcenderam in baſilicam Iuliam, auditurus, quibus proxima comperendinatione reſpondere debebam. Sedebant iudices, decemviri venerant, obverſabantur 2
advocati; ſilentium longum, tandem a praetore nuntius. Dimittuntur centumviri: eximitur dies, me gaudente, qui nunquam ita paratus ſum, vt non mora laeter. Cauſſa dilationis, Nepos praetor, qui legibus 3
quaerit. Propoſuerat breve edictum; admonebat accuſatores, admonebat reos, exſequuturum ſe, quae ſenatusconſulto continerentur. Suberat edicto ſenatusconſultum: hoc OMNES, QVIDQVID NEGOTII 4
HABERENT, IVRARE PRIVS QVAM AGERENT,

iube-

8 *Homericum*) Od. α, 351.

XXI, 1 *Decemviri venerant*) *Decemviri litibus iudicandis*, qui nempe cogebant centumviros et iis praeerant. vid. Cuiac. Obſervatt. 3, 32. atque ad Pompon. de O. I. §. 29. Add. Torrent. ad Sueton. Aug. 37.

3 *qui legibus quaerit*) Sic habere libros optimos, notat Cortius, nec opus eſſe emblemate illo, *de muneribus*. *Leges* autem intellige iudiciales contra munera, praevaricationes, corruptiones, quales ſunt, de quibus noſter 5, 14. 6 ſq. itemque *quaeſtiones perpetuae de pecuniis repetundis*, de quibus Cic. Bruto c. 27. et ad quas hanc etiam ſpeciem referri, apparet ex 6, 5, 2. Huc pertinet bona pars legis Cinciae ad quam *Brummerus* c. 6, 6 ſq. de hoc etiam loco diſputat, quod indicavit Cortius.

iubebantur, NIHIL SE OB ADVOCATIONEM CVIQVAM DEDISSE, PROMISISSE, CAVISSE. His enim verbis, ac mille praeterea, et vaenire advocationes et emi vetabantur. Peractis tamen negotiis permittebatur pecuniam dumtaxat decem millium dare.
5 Hoc facto Nepotis commotus praetor, qui centumviralibus praeſidet, deliberaturus an ſequeretur exem-
6 plum inopinatum, nobis otium dedit. Interim tota civitate Nepotis edictum carpitur, laudatur. Multi, *invenimus, qui curva corrigeret, quid? ante hunc praetores non fuerunt? quis autem hic eſt, qui emendet publicos mores?* Alii contra, *rectiſſime fecit initurus magiſtratum, iura cognovit: ſenatusconſulta legit: reprimit foediſſimas pactiones: rem pulcherrimam turpiſſime vaenire non patitur.* Tales vbique ſermones: qui tamen alterutram in partem ex eventu praevalebunt. Eſt omnino iniquum, ſed vſu receptum, quod HONESTA conſilia vel turpia, prout male aut proſpere cedunt, ita vel probantur vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modo diligentiae, modo vanitatis, modo libertatis, modo furoris nomen accipiunt. Vale.

LIBER

LIBER VI.

I. C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Hortatur, vt in vrbem redeat, quia impatienter deſideretur.

Quamdiu ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam; poſtquam ego in vrbe, tu adhuc in Piceno, multo magis: ſeu quod ipſa loca, in quibus eſſe vna ſolemus, acrius me tui commonent: ſeu quod deſiderium abſentium nihil perinde ac vicinitas acuit: quoque propius acceſſeris ad ſpem fruendi, hoc impatientius careas. Quidquid in cauſſa, eripe me huic tor- 2 mento. Veni, aut ego illuc, vnde inconſulte properavi, revertar, vel ob hoc ſolum; vt experiar an mihi, quum ſine me Romae coeperis eſſe, ſimiles his epiſtolas mittas. Vale.

II. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

De increbeſcente brevitate forenſium actionum, qua ſtudia negligantur, conqueritur ita, vt Regulum quadam ratione deſideret.

Soleo nonnunquam in iudiciis quaerere Marcum Regulum, nolo enim dicere, deſiderare. Cur ergo quaero? Habebat ſtudiis honorem, timebat, pallebat, 2 ſcribebat: quamvis non poſſet dediſcere illud ipſum, quod oculum modo dextrum, modo ſiniſtrum circumlinebat; dextrum, ſi a petitore; alterum, ſi a poſſeſſore

II, 2 *ſcribebat*) Non fidebat ingenio vel extemporali facultate; ſed ſcribendi laborem et commentandi dum ſuſtineret, rem magnam eſſe bene dicere, oſtendebat.

oculum circumlinebat) Collyrio vtebatur, indicaturus lucubrationum frequentiam et noxam. Videtur autem liberum ſibi reliquiſſe eum oculum, quem iudici obverteret, vt cuius vultus obſervandus eſſet: quod ſi ponas, conſequetur ex hoc loco, petitorem dextrum ſtetiſſe iudici, poſſeſſorem ſiniſtrum. Sed poteſt etiam contra ſe res habuiſſe. Ceterum etiam qui in publicum prodirent non refugiſſe medicamenta, quae linerentur, notat iocus

re eſſet acturus: quod candidum ſplenium in hoc aut in illud ſupercilium transferebat: quod ſemper aruſpices conſulebat de actionis eventu, anili ſuperſtitione,
3 ſed tamen et a magno ſtudiorum honore veniebat. Iam illa perquam iucunda vna dicentibus, quod libera tempora petebat, quod audituros conrogabat. Quid enim iucundius, quam ſub alterius invidia, quamdiu velis, et in alieno auditorio quaſi deprehenſum commode dice-
4 re? Sed vtcunque ſe habent iſta, bene fecit Regulus, quod eſt mortuus; melius, ſi ante. Nunc enim ſane poterat ſine malo publico vivere ſub eo principe, ſub quo nocere non poterat. Ideo fas eſt, non nunquam
5 eum quaerere. Nam poſtquam obiit ille, increbuit paſſim

cus ille Sicinii apud Ciceronem Bruto c. 60 in Cn. Octavium conſulem, *qui devinctus erat faſciis, et multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus* etc. et Martialis, qui 11, 99 negat adverſus importunos baſiatores prodeſſe *labra pingui delibuta ceroto.* De *ſpleniis* multa ſunt apud eundem Martialem. Vid. Ramireſius ad 2, 29 p. 168. Gorraeus definit, linteolum vel emplaſtrum, quacunque forma; (non *ſplenis* tantum, vnde dictum) quo exceptum vel illitum medicamentum adhibetur.

aruſpices conſulebat) Quod aliis quoque in rebus ſolebat. Vid. 2, 20, 4 quo loco ad fallendum cum adhibuerit; fieri poteſt, vt non tam ſuperſtitione anili, quam iactatione quadam, et vt vanae choragium gloriae adhibuerit, tanquam qui maximam rem agi videri vellet, de cuius eventu vehementer laboret. Honos habetur auditoribus, ſi de illorum iudicio vehementer nos ſolicitos eſſe fingamus. *Quo magis probo et illud e libris adiectum a Cortio, cum alii habeant, *ſed tamen a magno* etc.

3 *libera tempora*) Gratioſus et potens petebat impetrabatque (vid. ſ. 7.) temporis quantum vellet: non clepſydris circumſcribi ſpatia patiebatur, quo fiebat, vt eadem libertas negari non poſſet in eodem iudicio dicentibus: quae enim invidia, ſi idem ſibi ſumat Plinius, quod in eadem cauſſa licuiſſet Regulo? Si quid inviſum aut moleſtum; hoc ad Regulum exempli auctorem omne pertinebat. *Sub* huius *invidia* dicit Plinius. De *corrogatis* auditoribus vid. 2, 14, 4. *Deprehenſus* eſt, qui dicit non quando, aut quam diu ipſe voluit ac deſtinavit; ſed ad alienam occaſionem vel voluntatem.

4 *nocere non poterat*) Calumniis, delationibus, vt ante Domitiani mortem. vid. ſupra 1, 5 init.

paſſim et invaluit conſuetudo, binas vel ſingulas clepſydras, interdum et dimidias, et dandi et petendi. Nam et qui dicunt, egiſſe malunt quam agere; et qui audiunt, finire quam iudicare. Tanta negligentia, tanta deſidia, tanta denique irreverentia ſtudiorum periculorumque eſt. An nos ſapientiores maioribus noſtris? 6
nos legibus ipſis iuſtiores, quae tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? hebetes illi et ſupra modum tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religioſius iudicamus, qui paucioribus clepſydris praecipitamus cauſſas, quam diebus explicari ſolebant? O Regule, qui ambitione ab omnibus obtine- 7
bas, quod fidei pauciſſimi praeſtant! Equidem quoties iudico, quod ſaepius facio quam dico, quantum quis plurimum poſtulat, aquae do. Etenim temerarium exi- 8
ſtimo, divinare quam ſpatioſa ſit cauſſa inaudita, tempusque negotio finire, cuius modum ignores: praeſertim quum primam religioni ſuae iudex patientiam debeat, quae pars magna iuſtitiae eſt. At quaedam ſupervacua dicuntur? etiam: ſed ſatius eſt et haec dici, quam non dici neceſſaria. Praeterea, an ſint ſuperva- 9
cua, niſi quum audieris, ſcire non poſſis. Sed de his melius coram, vt de pluribus vitiis civitatis. Nam tu quoque in more communi ſoles emendari cupere, quae iam corrigere difficile eſt. Nunc reſpiciamus domos 10
noſtras.

5 *periculorumque*) Notum eſt ſtatum reorum *periculi* nomine ſaepe venire apud Ciceronem: ſed videbatur mihi, ad oratorem etiam ſive patronum hic reſpici, qui et ipſe *dimicat de fama* fidei, diligentiae, eloquentiae, ac proinde in periculo eſt.

8 *patientiam*) diligenter audiendi attendendique ad cauſſae momenta omnia: hanc primam debet *religioni ſuae* h. e. iuri iurando quo adſtrictus eſt, et conſcientiae, quia ſine hac reliqua praeſtare non poteſt.

9 *in more communi*) *Nondum video melius quidquam Caſauboniana hac emendatione. In libris eſt, *Amore communium τῶν κοινῶν*, i. e. reipublicae; vel, *amore* tecum mihi *communi* in civitatem.

emendari—corrigere) *Emendat*

noſtras. Ecquid omnia in tua recte? in mea novi nihil. Mihi autem et gratiora ſunt bona, quod perſeverant; et leviora incommoda, quod adſuevi. Vale.

III. C. PLINIVS VERO SVO S.

Agellum, nutrici dono datum, colendum commendat.

Gratias ago, quod agellum, quem nutrici meae donaveram, colendum ſuſcepiſti. Erat, quum donarem, centum millium nummum; poſtea, decreſcente reditu, etiam pretium minuit, quod nunc, te curante,
2 reparabit. Tu modo memineris, commendari tibi a me non arbores et terram (quamquam haec quoque) ſed munuſculum meum; quod eſſe quam fructuoſiſſimum non illius magis intereſt, quae accepit, quam mea, qui dedi. Vale.

IV. C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Queritur, ſibi non licuiſſe per occupationes, cum vxore in Campaniam ſecedere, indeque vt ſaepe literas mittat, monet.

Nunquam ſum magis de occupationibus meis queſtus; quae me non ſunt paſſae aut proficiſcentem te, valetudinis cauſſa, in Campaniam proſequi, aut pro-
2 fectam e veſtigio ſubſequi. Nunc enim praecipue ſimul eſſe cupiebam, vt oculis meis crederem, quid viribus, quid corpuſculo adquireres, ecquid denique ſeceſſus voluptates, regionisque abundantiam, inoffenſa
3 transmitteres. Equidem etiam fortem te non ſine cura deſiderarem. Eſt enim ſuſpenſum et anxium de eo, quem ardentiſſime diligas, interdum nihil ſcire.
4 Nunc vero me cum abſentiae, tum infirmitatis tuae ratio,

dat qui etiam vnam de pluribus mendis tollit; *corrigit*, qui rectum facit ex pravo.

IV, 2 *ſeceſſus voluptates*) * Suſtuli inciſum poſt *ſeceſſus*: neque enim plures *ſeceſſus*, ſed vnius *ſeceſſus voluptates* commemorari puto.

4 *ſoli-*

ratio, incerta et varia ſolicitudine exterret. Vereor omnia, imaginor omnia, quaeque natura metuentium eſt; et maxime mihi, quae maxime abominor, fingo. Quo impenſius rogo, vt timori meo quotidie ſingulis, 5
vel etiam binis epiſtolis conſulas. Ero enim ſecurior, dum legam; ſtatimque timebo, quum legero. Vale.

V. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Licinium Nepotem et Iubentium Celſum in cauſſa Vareni inter ſe de legis additamento, quod Nepos ſuaſerat, altercatos fuiſſe, non ſine dolore refert.

Scripſeram tenuiſſe Varenum, vt ſibi evocare teſtes liceret: quod pluribus aequum, quibusdam iniquum, et quidem pertinaciter, viſum; maxime Licinio Nepoti, qui ſequenti ſenatu, quum de rebus aliis referretur, de proximo ſenatusconſulto diſſeruit, finitamque cauſſam retractavit. Addidit etiam, petendum 2
a conſulibus, vt referrent, ſub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adiici, vt, ſicut accuſatoribus inquirendi teſtibusque denuntiandi poteſtas ex ea lege eſſet, ita reis quoque fieret. Fuerunt quibus haec eius oratio, vt 3
ſera et intempeſtiva et praepoſtera, diſpliceret: quae omiſſo contradicendi tempore caſtigaret peractum, cui potuiſſet occurrere. Iubentius quidem Celſus praetor, 4
tanquam emendatorem ſenatus, et multis et vehementer increpuit. Reſpondit Nepos, rurſusque Celſus: neuter

4 *ſolicitudine exterret*) *Elegans Marklandi coniectura *exercet*: quam tamen receptae lectioni praeferre, cum Cortio dubitamus.

V, 1 *ſcripſeram*) 5, 20, 2 ſq.

4 *Iubentius*) **Iuventius* ex Aldino et Mediceo ſcribit Cortius. Si omnino placet tertiam literam eſſe V, ſcribendum porro videtur *Iuvencius*, a *Iuvenis*, *Iuvencus*. *Iubentius* haberet formam *Vincentii*, et *Venantii*, et *Vigilantii* etc. Cum auctoritates ſint fere pares, nihil definio. Sic de Priſco *Iavoleno* an *Iaboleno* ſe res habet 6, 15, 2.

5 vt

5 neuter contumeliis temperavit. Nolo referre, quae dici ab ipſis moleſte tuli: quo magis quoſdam e numero noſtro improbavi, qui modo ad Celſum, modo ad Nepotem, prout hic vel ille diceret, cupiditate audiendi curſitabant; et nunc quaſi ſtimularent et accenderent, nunc, quaſi reconciliarent componerentque, frequentius ſingulis, ambobus interdum, propitium Cae-
6 ſarem, vt in ludicro aliquo, precabantur. Mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quod ſunt alter alteri, quid pararent, indicati. Nam et Celſus Nepoti ex libello reſpondit, et Celſo Nepos ex pugillaribus.
7 Tanta loquacitas amicorum fuit, vt homines iurgaturi id ipſum invicem ſcirent, tanquam conveniſſent. Vale.

VI. C. PLINIVS FVNDANO SVO S.

Rogat Fundanum, vt ſe, pro Iulio Naſone petiturum, adiuvet.

Si quando, nunc praecipue cuperem eſſe te Romae, et ſis, rogo. Opus eſt mihi voti, laboris, ſolicitudinis ſocio. Petit honores Iulius Naſo: petit cum multis, cum bonis; quos vt glorioſum, ſic eſt difficile ſupe-
2 rare. Pendeo ergo, et exerceor ſpe, atque adficior metu, et me conſularem eſſe non ſentio. Nam rurſus
3 mihi videor omnium, quae decucurri, candidatus. Meretur hanc curam longa mei caritate. Eſt mihi cum

illo

5 *vt in ludicro*) In ludis gladiatoriis ſuo vel Threci vel mirmilloni; in Circenſibus ſuo quem elegit colori (vid. 9, 6, 2) quisque vt ipſe favet, ita favere optat Caeſarem. Compoſiti hic erant, et acerrime certabant viri graves. Hos favendo incitant homines.

6 *ſunt—indicati*) Effutiit v. g. aliquis apud Nepotem, quid dicturus eſſet Iubentius, et rurſus, quid hic reſponſurus eſſet, ad Nepotem relatum eſt etc.

VI, 2 *quae decucurri*) Iulius Naſo nunc primum honores petit, hoc eſt, Quaeſturam. Plinius tanto opere laborat pro amico, vt videatur ipſe ſibi curriculum illud honorum, quod emenſus erat, qui ad ſummum gradum, Conſulatum, perveniſſet, denuo ingredi.

6 *primus*

illo non ſane paterna amicitia; neque enim potuit eſſe
per meam aetatem: ſolebat tamen vixdum adoleſcen-
tulo mihi pater eius cum magna laude monſtrari.
Erat non ſtudiorum tantum, verum etiam ſtudioſorum
amantiſſimus: ac prope quotidie ad audiendos, quos
tunc ego frequentabam, Quintilianum et Niceten Sa-
cerdotem ventitabat: vir alioqui clarus et gravis, et
qui prodeſſe filio memoria ſui debeat. Sed multi nunc 4
in ſenatu, quibus ignotus ille; multi, quibus notus;
ſed non niſi viventes reverentur: quo magis huic,
omiſſa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gra-
tia infirma, ipſi enitendum et laborandum eſt. Quod 5
quidem ſemper, quaſi provideret hoc tempus, ſedulo
fecit; paravit amicos; quos paraverat, coluit: me cer-
te, vt primum ſibi iudicare permiſit, ad amorem
imitationemque delegit. Dicenti mihi ſolicitus adſi- 6
ſtit, adſidet recitanti: primus etiam et cum maxime
naſcentibus opuſculis meis intereſt, nunc ſolus, ante
cum fratre; cuius nuper amiſſi ego ſuſcipere partes,
ego vicem debeo implere. Doleo enim et illum im- 7
matura morte indigniſſime raptum, et hunc optimi
fratris adiumento deſtitutum, ſolisque amicis relictum.
Quibus ex cauſſis exigo, vt venias, et ſuffragio meo 8
tuum iungas. Permultum intereſt mea, te oſtentare,
tecum circuire. Ea eſt auctoritas tua, vt putem me
efficacius tecum etiam meos amicos rogaturum. Ab- 9
rumpe, ſi qua te retinent. hoc tempus meum, hoc
fides, hoc etiam dignitas poſtulat. Suſcepi candida-
tum, et ſuſcepiſſe me notum eſt: ego ambio, ego peri-
clitor.

6 *primus etiam*) Eadem ſententia legit Cortius *primis:* et ſunt ſane, quod luculenter probavit, *prima opuſcula* recentia, *naſcentia*, de manu auctoris ſui exeuntia.

8 *exigo*) Pro iure meo, vid. 6, 8, 5. 7, 12, 1.

circuire) Non in campo Martio, vt ſalva republica, ſed vt 2, 9, 5 *per domos, ſtationesque.* Iam tum enim ad Senatores ſolos ſuffragii

clitor. In ſumma, ſi datur Naſoni quod petit, illius honor; ſi negatur, mea repulſa eſt. Vale.

VII. C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Se non minori deſiderio illius teneri, quam illam ſui.

Scribis, te abſentia mea non mediocriter adfici, vnumque habere ſolatium, quod pro me libellos meos
2 teneas, ſaepe etiam in veſtigio meo colloces. Gratum eſt quod nos requiris, quod his fomentis adquieſcis: invicem ego epiſtolas tuas lectito, atque identidem in manus quaſi novas ſumo; ſed eo magis ad deſiderium
3 tui accendor. Nam cuius literae tantum habent ſuavitatis, huius ſermonibus quantum dulcedinis ineſt! Tu tamen frequentiſſime ſcribe, licet hoc ita me delectet, vt torqueat. Vale.

VIII. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Attilium in cauſſa pecuniaria commendat tum ab amicitia, quam ſecum colat: tum a propria virtute, adſperſo metu vindicandi damni, quia faceriſſimus ſit.

Attilium Creſcentem et noſti et amas. Quis enim illum ſpectatior paullo aut non novit, aut non amat? Hunc ego non vt multi, ſed arctiſſime diligo.
2 Oppida noſtra vnius diei itinere dirimuntur: ipſi amare invicem, qui eſt flagrantiſſimus amor, adoleſcentuli coepi-

fragii ius retulerat Tiberius, quod ex Tac. A. 1, 15 Cellarius hic memorat.

VII, 1 *in veſtigio meo*) In locis vbi ego adſidere vel accumbere tibi ſoleo, vt pro me illos habeas. *Veſtigium* poni pro ſignis etiam toto corpore impreſſis, copioſe oſtendit Cortius, laudato etiam Burmanno ad Ovid. Ar. 4, 721. Nihil magis huc pertinet, quam Cic. Verr. 3, 34 *Cum in lectulo decumanae mulieris veſtigia viderent recentia*. Pro loco autem vbi quis fuit, etiamſi non appareant veſtigia proprie dicta, poſuit ipſe noſter Paneg. 23, 5.

VIII, 2 *Oppida noſtra*) Patriae vrbes, vt *Capernaum Chriſti oppidum* vocatur. Sic noſter 2, 1, 8 *eadem regio*, et 7, 22, 2 *regio mea* etc.

3 οὔ τις

coepimus. Manſit hic poſtea, nec refrixit iudicio, ſed
invaluit. Sciunt, qui alterutrum noſtrum familiarius
intuentur. Nam et ille amicitiam meam latiſſima prae-
dicatione circumfert, et ego prae me fero, quam ſit
mihi curae modeſtia, quies, ſecuritas eius. Quin et- 3
iam quum inſolentiam cuiuſdam tribunatum plebis ini-
turi vereretur, idque indicaſſet mihi, reſpondi:

Οὔ τις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει.

Quorſum haec? Vt ſcias non poſſe Attilium, me in-
columi, iniuriam accipere. Iterum dices, Quorſum 4
haec? Debuit ei pecuniam Valerius Varus: huius eſt
heres Maximus noſter, quem et ipſe amo, ſed coniun-
ctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro iure amicitiae, 5
cures, vt Attilio meo ſalva ſit non ſors modo, ſed etiam
vſura plurium annorum. Homo eſt alieni abſtinentiſ-
ſimus, ſui diligens: nullis quaeſtibus ſuſtinetur, nullus
illi, niſi ex frugalitate reditus. Nam ſtudia, quibus 6
plurimum praeſtat, ad voluptatem tantum et gloriam
exercet. Gravis eſt ei vel minima iactura, quia repa-
rare, quod amiſeris, gravius eſt. Exime hunc illi, exi- 7
me hunc mihi ſcrupulum! ſine me ſuavitate eius, ſine
leporibus perfrui. Neque enim poſſum triſtem vide-
re, cuius hilaritas me triſtem eſſe non patitur. In ſum- 8
ma, noſti facetias hominis, quas velim attendas, ac in
bilem et amaritudinem vertat iniuria. Quam vim ha-
beat offenſus, crede ei, quam in amore habet. Non
feret magnum et liberum ingenium cum contumelia
damnum. Verum vt ferat ille, ego meum damnum, 9
meam contumeliam vindicabo: ſed non tanquam pro
mea, hoc eſt, gravius, iraſcar. Quamquam quid de-

3 Οὔ τις ἐμεῦ) Il. α, 88.
8 *crede ei*) H. e. ex ea vi collige, et duc argumentum, vt

10, 2, 2 *Sicut potes duobus meis matrimoniis credere.*

X, 1 *Ru-*

nuntiationibus et quaſi minis ago? Quin potius, vt coeperam, rogo, oro, des operam, ne ille ſe, quod validiſſime vereor, a me, ego me neglectum a te putem. Dabis autem, ſi hoc perinde curae eſt tibi, quam illud mihi. Vale.

IX. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Reſpondet commendanti Naſonem.

Commendas mihi Iulium Naſonem candidatum. Naſonem mihi? quid ſi me ipſum? Fero tamen et ignoſco. Eundem enim commendaſſem tibi, ſi, te Ro-
2 mae morante, ipſe abfuiſſem. Habet hoc ſolicitudo, quod omnia neceſſaria putat. Tu tamen, cenſeo, alios roges; ego precum tuarum miniſter, adiutor, particeps ero. Vale.

X. C. PLINIVS ALBINO SVO S.

Conqueritur, Verginio Rufo poſt decimum mortis annum nondum abſolutum ſepulcrum.

Quum veniſſem in ſocrus meae villam Alſienſem, quae aliquando Rufi Verginii fuit, ipſe mihi locus optimi illius et maximi viri deſiderium non ſine dolore renovavit. Hunc enim incolere ſeceſſum, atque etiam ſenectutis ſuae nidulum vocare conſueverat.
2 Quocunque me contuliſſem, illum animus, illum oculi requirebant. Libuit etiam monimentum eius videre, et vidiſſe poenituit. Eſt enim adhuc imperfectum: nec difficultas operis in cauſſa, modici, ac potius exi-
3 gui; ſed inertia eius, cui cura mandata eſt. Subit indignatio cum miſeratione, poſt decimum mortis annum reliquias, neglectumque cinerem, ſine titulo, ſine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria
4 pervagetur. At ille mandaverat caveratque, vt divinum illud et immortale factum verſibus inſcriberetur,

HIC

X, 1 *Rufi Verginii*) Vid. de funere eius 2, 1.

4 *divinum — factum*) Cuius teſtes hic laudat Cellarius Dionem

HIC SITVS EST RVFVS, PVLSO QVI VINDICE QVONDAM,
IMPERIVM ADSERVIT NON SIBI, SED PATRIAE.

Tam rara in amicitiis fides, tam parata oblivio mortuo- 5
rum, vt ipſi nobis debeamus etiam conditoria exſtruere, omniaque heredum officia praeſumere. Nam cui 6
non eſt verendum, quod videmus accidiſſe Verginio? cuius iniuriam vt indigniorem, ſic etiam notiorem ipſius claritas facit. Vale.

XI. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Laetatur, nobiles adoleſcentes ad ſui imitationem egiſſe, et nomen ac famam ex ſtudiis petere.

O diem laetum! adhibitus in conſilium a praefecto vrbis, audivi ex diverſo agentes ſummae ſpei, ſummae indolis iuvenes duos, Fuſcum Salinatorem et Numidium Quadratum, egregium par, nec modo temporibus noſtris, ſed literis ipſis ornamento futurum.
Mira vtrique probitas, conſtantia ſalva, decorus habi- 2

 tus,

nem Caſſium l. 63 p. 725 ſq. Wech. et Plut. in Galba. Huius pauca verba, ſicut ille Dionis, adſcribemus p. 1495 H. Steph. Narraverat, Vindicem ab illo ſuperatum, magnam Romani imperii partem reductam, delatum ei a militibus imperium in metu propter ea verſantem Galbam, Ἀλλ' ἐκεῖνος, addit, τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐμμένων λογισμοῖς, ἐφύλαττε τῇ συγκλήτῳ τὴν αἵρεσιν τοῦ αὐτοκράτορος. καίτοι φανερᾶς γε τῆς Νέρωνος τελευτῆς γενομένης, τό, τε πλῆθος ἐνέκειτο τῷ Οὐεργινίῳ πάλιν, καὶ τῶν χιλιάρχων τις τῶν ἐν τῇ σκηνῇ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἐκέλευε τὸν Οὐεργίνιον δέχεσθαι τὴν ἡγεμονίαν ἢ τὸν σίδηρον κ. τ. λ. Vltima verba facilius intelliges, certe vertes, ſi memineris, gladiatoribus inclamatum, *ferrum reciperent!*

XI, 2 *conſtantia ſalva*) Capio haec ſexto caſu, tanquam reſtrictionem *probitati* adiectam. Nimirum *probitas* ad verecundiam praeſertim refertur, quae vicina formidini et inconſtantiae adeo eſt. Horat. Sat. 1, 3, 56 *Probus quis Nobiſcum vivit? Multum demiſſus homo ille eſt.* Ne quis igitur ex laude *probitatis* aliquid ſuſpicetur huiusmodi, adiicit Secundus in tantum probos eſſe, vt *ſalva* ſimul ſit *conſtantia.*

os pla-

tus, os planum, vox virilis, tenax memoria, magnum ingenium, iudicium aequale: quae ſingula mihi voluptati fuerunt: atque inter haec illud, quod et ipſi me, vt rectorem, vt magiſtrum intuebantur, et iis, qui audiebant, me aemulari, meis inſtare veſtigiis videbantur.

3 O diem (repetam enim) laetum, notandumque mihi candidiſſimo calculo? Quid enim aut publice laetius quam clariſſimos iuvenes nomen et famam ex ſtudiis
petere, aut mihi optatius, quam me ad recta tenden-
4 tibus quaſi exemplar eſſe propoſitum? Quod gaudium
vt perpetuo capiam, deos oro: ab iisdem, teſte te, peto, vt omnes, qui me imitari tanti putabunt, meliores eſſe, quam me, velint. Vale.

XII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Reſpondet commendaticiae, et alteri caſtigatoriae epiſtolae, huic quidem immeritae.

Tu vero non debes ſuſpenſa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam et te decet multis prodeſſe,

os planum) Quod ſingula verba recte explicet, ſyllabas non obſcuret, aut devoret etc. * *Latinum os* quod habent quidam libri, ſi omnino ſervandum ſit (quod mihi tamen ſecus videtur) non interpreter cum Barthio faciem Heroicam, quae ſermonem Romanum condeceat: ſed referam ad illud Ciceronis de Orat. 3, 12 *Quare cum ſit quaedam certa* vox, Romani generis vrbisque propria, *in qua nihil offendere, nihil diſplicere, nihil animadverti poſſit, nihil ſonare aut olere peregrinum, hanc ſequamur, neque ſolam* ruſticam aſperitatem, *ſed etiam* peregrinam inſolentiam (haec duo ſunt oppoſita *voci Romanae*) *fugere diſcamus*. Praecedunt plura et ſequuntur, quae huc faciunt.

4 *ab iisdem, teſte te*) * Lectio ab Aldo prolata, cui ſuffragatur Mediceus: quam planam, liquidam, elegantem eſſe nemo temere negaverit. Editi tamen ante Aldum, et Gruterus ex libris Palatinis, ita: *ac eosdem teſtes peto, vt omnes* etc. Quod tum demum probaverim, ſi, vno apice immutato, vltimum verbum epiſtolae non *velint* legamus, ſed *velim*. Sic enim Plinius, candidiſſima anima, Deos teſtes advocaverit, ſe velle atque optare, vt ſui imitatores meliores fiant, quam ipſe, illorum exemplum. Sic illud *vt* valebit *quam*, et intendendi aliquam augendique vim habebit.

XII, 1 *ſuſpenſa manu*) Vt medicus vulnera tractat, non imponens totam, eaque innixus parti adfectae, quo dolorem et noxam

prodeſſe, et me ſuſcipere quidquid ad curam tuam pertinet. Itaque Vectio Priſco quantum plurimum po- 2
tuero, praeſtabo, praeſertim in arena mea, hoc eſt, apud centumviros. Epiſtolarum, quas mihi, vt ais, 3
aperto pectore ſcripſiſti, oblivifci me iubes: at ego nullarum libentius memini. ex illis enim vel praecipue ſentio, quantopere me diligas, cum ſic exegeris mecum, vt ſolebas cum tuo filio. Nec diſſimulo, hoc mihi iu- 4
cundiores eas fuiſſe, quod habebam bonam cauſſam, quum ſummo ſtudio curaſſem, quod tu curari volebas. Proinde etiam atque etiam rogo, vt mihi ſemper ea- 5
dem ſimplicitate, quoties ceſſare videbor (nunquam enim ceſſabo) convicium facias: quod et ego intelligam a ſummo amore proficiſci, et tu non meruiſſe me gaudeas. Vale.

XIII. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Cauſſam Bithynorum adverſus Varenum, narrare pergit.

Vnquamne vidiſti quemquam tam laborioſum et exercitum, quam Varenum meum? cui, quod ſumma contentione impetraverat, defendendum et quaſi rurſus petendum fuit. Bithyni ſenatusconſultum apud 2
conſules carpere et labefactare ſunt auſi, atque etiam abſenti principi criminari: ab illo ad ſenatum remiſſi, non deſtiterunt. Egit Claudius Capito irreverenter magis quam conſtanter, vt qui ipſum ſenatusconſultum apud ſenatum accuſaret. Reſpondit Fronto Catius 3
graviter et firme. Senatus ipſe mirificus. Nam illi

noxam augeat, ſed ſuſtinens eam et retrahens: vt *ſuſpenſo veſtigio* vel *gradu* incedit, qui non totam plantam cum impetu humi figit, ſed digitis tantum nititur.

3 *exegeris mecum*) Accurate egeris. Vid. 9, 26, 13. Laudavit hic Cortius Cic. fam. 10, 24, 15 *De his rebus vt exigeret cum eo, Furnio mandavi.*

XIII, 1 *Varenum meum*) De quo ſupra 5, 20, 2 vbi impetravit, vti ſibi quoque, reo, teſtes evocare liceret. Add. 7, 6.

quoque, qui prius negarant Vareno, quae petebat, ea-
4 dem danda, poſtquam erant data, cenſuerunt. *Singu-
los enim, integra re, diſſentire fas eſſe; peracta, quod plu-*
5 *ribus placuiſſet, cunctis tuendum.* Acilius tantum Rufus, et cum eo ſeptem an octo? (ſeptem immo) in priore ſententia perſeverarunt. Erant in hac paucitate nonnulli, quorum temporaria gravitas, vel potius gravita-
6 tis imitatio ridebatur. Tu tamen aeſtima, quantum non in ipſa pugna certaminis maneat, cuius quaſi praeluſio atque praecurſio has contentiones excitavit. Vale.

XIV. C. PLINIVS MAVRICO SVO S.

Adventum in villam Maurici promittit ſub conditione.

Solicitas me in Formianum. Veniam ea conditione, ne quid contra commodum tuum facias: qua pactione invicem mihi caveo. Neque enim mare et litus, ſed te, otium, libertatem ſequor: alioqui ſatius eſt in
2 vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad ſuum facere: mei certe ſtomachi haec natura eſt, vt nihil niſi totum et merum velit. Vale.

XV. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Paſſieni exemplo, ab Iavoleno interpellati, monet, recitaturis ſanae mentis auditores adhibendos eſſe.

Mirificae rei non interfuiſti: ne ego quidem: ſed me recens fabula excepit. Paſſienus Paullus, ſplendidus eques Romanus, et inprimis eruditus, ſcribit elegos. Gentilicium hoc illi: eſt enim municeps Propertii, atque etiam inter maiores ſuos Propertium
2 numerat. Is quum recitaret, ita coepit dicere, *Priſce*

XIV, 2 *omnia aut*) Acumen in hoc eſt, vt *omnia* capias pro vniverſis, et repetas h. m. *aut omnia ad alienum arbitrium facere*, vt in vrbe, *aut omnia ad ſuum*, quod ego ruri volo.

iubes? Ad hoc Iavolenus Priſcus (aderat enim, vt Paullo amiciſſimus) *Ego vero non iubeo.* Cogita, qui riſus hominum, qui ioci. Eſt omnino Priſcus dubiae ſani- 3
tatis: intereſt tamen officiis, adhibetur conſiliis, atque etiam ius civile publice reſpondet: quo magis, quod tunc fecit, et ridiculum et notabile fuit. Inte- 4
rim Paullo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. Tam ſolicite recitaturis providendum eſt, non ſolum vt ſint ipſi ſani, verum etiam vt ſanos adhibeant. Vale.

O 5 XVI.

XV, 2 *Iavolenus Priſcus*) *Ita ſcribere maluit hodie. Sed nec *Iabolenum* damnarim.

3 *Eſt Priſcus dubiae ſanitatis*) Hic eſt ille locus, ob quem male ſanus adhuc audiit Iavolenus; nuper *nugator*, et *mendax*, et *intolerabilis ambitionis homo*, et *nefarii conſilii* reus, eſſe coepit Plinius. Scilicet Plinius Paullum amavit, praeconem ſuae gloriae: eundem fortius amavit Iavolenus illius amiciſſimus. Itaque quem a plagiis ſuis (Martiali etiam adcuſatis 2, 20) fruſtra adhuc revocaverat, eum iam recitare incipientem, captata opportunitate, ſalſe et graviter reprehendit: Quod indigne ferebat Secundus adeo, vt hac epiſtola dolorem ſuum vlciſceretur. Sic vir doctus, *qui de Priſco Iavoleno ICto incomparabili et praecipuo ſeculi ſui ornamento diſſertationem* Lipſiae 1734. edidit, G. A. Ienichen. Sed poſuit, non probavit, Paullum Martialis eſſe noſtrum; vt nec illud probatum eſt, quod ſumunt viri docti, a Iuvenale eum tangi 1, 2 et 3, 8. Et fac ita eſſe, Martiali in animo fuiſſe Plinianum hunc Paullum: vtrum credemus facilius, poëtam maledixiſſe poëtae? an Plinium, adeo illum famae ſuae, et optimis quidem artibus, ſtudioſum, impudenti mendacio ſuos illos politiſſimos libellos et virtutis colore vndique nitentes, temere apud conſciam Romam, et orbem terrarum, maculaſſe? Et quam tandem iniuriam fecit Iavoleno? Dixit, *dubiae ſanitatis* eſſe: *delirationem* illi tribuit. Potuit tamen per Plinium vir doctiſſimus fuiſſe Iavolenus, et ſapiens, et probus: licet μελαγχολικῷ quodam πάθει quod magnis ingeniis ſolemne eſt, interdum extra oleas auferretur. Parum novit hiſtoriam hominum eruditorum, ſi quis putat, fieri non poſſe, vti *dubiae ſanitatis* aliquis videatur interdum, et tamen *officiis interſit, conſiliis adhibeatur, ius civile reſpondeat*, vel quamcunque aliam artem profiteatur. Maneat itaque per nos vir bonus Plinius, vir iuris conſultiſſimus cum defenſore ſuo Iavolenus, laude ſua omnes digniſſimi. Quid ſi Priſcus noſter imitari voluit illum Trebatium Horat. Sat. 2, 1, 5 ſq. Suſcepit igitur perſonam ridiculam: laeſit amicum etc.

4 *aliquantum frigor. attulit*) Fecit, vt minus ſtudioſe, minus calide audiretur Paullus, cum Priſci

XVI. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Avunculi exitum Tacito, hiſtoriam ſcripturo, rogatus narrat.

Petis, vt tibi avunculi mei exitum ſcribam, quo verius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nam video, morti eius, ſi celebretur a te, immortalem glo-
2 riam eſſe propoſitam. Quamvis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes, memorabili caſu, quaſi ſemper victurus, occiderit; quamvis ipſe plurima opera et manſura condiderit: multum tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorum aeternitas addet.
3 Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum eſt aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſſimos vero, quibus vtrumque. Horum in numero avunculus meus et ſuis libris et tuis erit. Quo libentius
4 ſuſcipio, depoſco etiam, quod iniungis. Erat Miſeni, claſſemque imperio praeſens regebat. Nonum Kalend. Septembres, hora fere ſeptima, mater mea indicat ei, apparere nubem inuſitata et magnitudine et ſpecie.
5 Vſus ille ſole, mox frigida, guſtaverat iacens, ſtudebatque;

Priſci cogitatio homines ſubinde ſubiret, et riſum iis excuteret, qui recitantem etiam Paullum a ſtudio et calore pronuntiandi pudore quodam revocaret. Sic *frigus* explicamus ad Quintil. 5, 7, 26.

XVI, 1 *avunculi mei*) Plinii maioris, a quo adoptatus noſter eſt. Hanc epiſtolam alias, in fronte Chreſtomathiae Plinianae ſatis copioſe illuſtravimus. Hic brevitate tenebimus inſtitutum.

2 *vt vrbes*) *Merito tuetur antiquam lectionem Cortius, contra Caſauboni coniecturam *vrbis* receptam a Cellario.

plurima opera) Quae recenſet noſter 3, 5. Nihil ſupereſſe praeter naturalem hiſtoriam, ibi indicatum eſt.

ſcriptorum tuor. aeternitas) Quae tamen hac parte intercepta eſt. Bene igitur, Plini, avunculi tui famae hac epiſtola conſuluiſti.

4 *Erat Miſeni*) Vbi ex inſtituto Auguſti legio Romana cum claſſe inferum mare, ipſamque adeo vrbem tuebatur. Vid. Tac. A. 4, 5, 1. Sueton. Aug. 49. praeſertim Veget. de re mil. 5, 1.

Nonum Kal. Sept.) *Hanc lectionem ex ipſa hiſtoria et Dione confirmat Maſſon. in vita Plin. iun. ad A. 17 et 18.

5 *vſus ille ſole*) Vt ſolebat. Vid. 3, 5, 11 vbi etiam de guſtatione.

Veſu-

batque; poſcit ſoleas, adſcendit locum, ex quo maxime miraculum illud conſpici poterat. nubes (incertum procul intuentibus, ex quo monte: Veſuvium fuiſſe poſtea cognitum eſt) oriebatur: cuius ſimilitudinem et formam non alia magis arbor, quam pinus expreſſerit. Nam longiſſimo velut trunco elata in altum, qui- 6
buſdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti ſpiritu evecta, deinde ſeneſcente eo deſtituta, aut etiam pondere ſuo victa, in latitudinem vaneſcebat: candida interdum, interdum ſordida et maculoſa, prout terram cineremve ſuſtulerat. Magnum propiusque no- 7
ſcendum, vt eruditiſſimo viro, viſum. Iubet Liburnicam aptari: mihi, ſi venire vna vellem, facit copiam. Reſpondi, ſtudere me malle: et forte ipſe, quod ſcriberem, dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos. 8
Retinae claſſiarii imminenti periculo exterriti (nam villa

Veſuvium) Hoc primum illius montis vulgo habitum eſſe illo tempore incendium, tum noſtri narratio, tum Dionis apud Xiphilinum ſatis docet: nec adeo prope acceſſurus videtur fuiſſe naturae hiſtoricus, ſi quid de illo monte compertum habuiſſet. Interim non ex traditione modo, ſed ex ipſa campi Phlegraei adpellatione, et ingenio loci argumentati Diodorus Siculus, et Vitruvius, ille lib. 4, 21. hic 2, 6, olim arſiſſe hanc regionem, perſuadent. Hic *Non minus*, inquit, *memoratur antiquitus creviſſe ardores, et abundaviſſe ſub Veſuvio monte, et inde evomuiſſe circa agros flammam.*

6 *vaneſcebat*) *Neſcio vnde ſit in Cortiana *evaneſcebat*. Alterum agnoſcunt libri, quod mihi conſtet, omnes: nec varietatem notat Cortius. Itaque ſphalma puto.

8 *accipit codicillos. Retinae*) Primo lectionem receptam interpretabimur: deinde quaedam monebimus, a recentioribus editoribus neſcio quam bene praetermiſſa. *Accipit codicillos*, in quibus vel ſua vel librarii manu enotaret phaenomena illa: ſic Buchnerus. *Retinae*, quod vici nomen eſt, collocati in caſtris nauticis *claſſiarii*, *orabant* Plinium, *vt ſe* (claſſiarios) *tanto diſcrimini* ſubmiſſis navibus *eriperet*. Haec ſic ſatis capio. Sed non capio ſitum, quem *Retinae* illi adſignant Hermolaus Barbarus ad h. l. in fronte caſtigationum Plinianarum, et hunc forte ſecutus Cellarius. Si enim *ſub Miſeno*, vt narrant, vt pingunt, fuit, fuit ſatis longe adhuc remota a periculo; nec vllo modo imaginari licet, quomodo is, qui e Miſeno verſus Retinam contendit, *Stabias* devenire potuerit. Rectius itaque

villa ea ſubiacebat, nec vlla niſi navibus fuga) vt ſe
9 tanto diſcrimini eriperet, orabant. Vertit ille conſilium, et quod ſtudioſo animo inchoaverat, obit maximo. Deducit quadriremes; adſcendit ipſe non Retinae

itaque. *Retinam*, vel *Reſinam*, vt malunt hodie ſcribere, ſubiiciunt ipſi Veſevo inter Porticum et Herculanum tabellae Io. Ba. Maſculi Neapolitani, qui operis ſui, de incendio Veſuvii A. 1631 excitato, libro decimo etiam topographiam Veſuvii propoſuit: quem ſequuntur tabulae Homannianae, tum ea, quae Neapolitanum regnum exhibet, tum altera, quae vrbem ſolam cum vicinia. Hunc igitur locum non inluſtravit tabella Cellariana (viri alioquin immortaliter de vetere Geographia meriti) ſed obſcuravit. Hoc vnum erat. Iam illud non diſſimulandum, magna ſcripturae varietate hunc locum laborare, circa diſtinctionem praeſertim, et circa vocem *claſſiarii*, pro qua *Taſci*, *naſci*, *iraſci* habent MSS. et typis excuſi quidam. Porro narrat Hermolaus, fuiſſe qui *Retinam* mulieris nomen intelligant, quae fuerit vxor Caeſii Baſſi, et nomen forte ipſi vico dederit. De illo Caeſio Baſſo deinde Probi (Huic nempe tribuebant Vetera ſcholia ad Perſ. 6, 1) locum adfert, laudatum etiam Volaterrano p. m. 144, *Caeſium Baſſum poëtam lyricum fama eſt in praediis ſuis, ardente Veſevo monte, et late vagantibus ignibus, cum villa ſua conflagraſſe.* Hiſce accommodatiſſima erit Aldina lectio, circa vnum illud tam varie ſcriptum nomen leviter immutata, vt pro *naſci* legamus *Baſſi*, hoc modo: *Egrediebatur domo. Accipit codicillos* (tumultuarium genus epiſtolarum) *Rectinae* (ſic eſt pro *Retinae*) *Baſſi*, *imminenti periculo* (quod forte iam hauſerat maritum) *exterritae. nam villa eius* (nomine illius poſtea dicta) *ſubiacebat* Veſevo monti, (vt pingitur a Maſculo) *nec vlla inde niſi navibus fuga*, itaque *vt ſe* (Retinam) *tanto diſcrimine eriperet*, ipſa Retina *orabat*. Compara quae ſequuntur, et optime cohaerere videbis. Sed ſi *claſſiarii*, et quae ei lectioni cohaerent, ſunt e bonis libris; et certe iam ita legebatur aetate Hermolai: malim quadriremes propter eos deduci, quam propter mulierem, licet nobiliſſimam, et non ſolam.

9 *Vertit ille conſilium*) Malo conſilio adverbium *non* ante *vertit* ponunt non nulli, quaſi hoc vellet Plinius, avunculum ſuum, rogatum a claſſiariis, vt *ſe ipſum* eriperet periculo, non mutaſſe prius illud accedendi propius conſilium. Si claſſiarii omnino orarunt, quod dubium eſſe modo oſtendimus, ipſi eripi voluere diſcrimini, non rogarunt vt parceret ipſe ſibi Plinius. *Vertit* etiam re ipſa Plinius *conſilium* ſuum. Ante enim Liburnica vna volebat exploratum ire rem novam ac miram: nunc deducit quadriremes: ante *ſtudioſo animo* et ſciendi cupido *inchoaverat* navigationem, nunc *obit* eam *maximo*, vt qui cum ſuae commoditatis, et ſalutis adeo neglectu adiutum eat vel claſſiarios, vel Retinam Baſſi vxorem, et familiam illius, totamque illam viciniam.

11 *ruina-*

nae modo, ſed multis (erat enim frequens amoenitas 1
orae) laturus auxilium. Properat illuc, vnde alii fu- 10
giunt; rectumque curſum, recta gubernacula in peri-
culum tenet, adeo ſolutus metu, vt omnes illius mali
motus, omnes figuras, vt deprehenderat oculis, dicta- 1
ret enotaretque. Iam navibus cinis inciderat, quo pro- 11
pius accederet, calidior et denſior; iam pumices etiam,
nigrique et ambuſti et fracti igne lapides: iam vadum
ſubitum, ruinaque montis litora obſtantia. Cunctatus 1
paullum, an retro flecteret? mox gubernatori vt ita
faceret monenti, FORTES, inquit, *fortuna iuvat*, *Pom-
ponianum pete*. Stabiis erat, diremtus ſinu medio. Nam 12
ſenſim circumactis curvatisque litoribus mare infundi-
tur. Ibi, quamquam nondum periculo appropinquan- 1
te, conſpicuo tamen, et, quum creſceret, proximo,
ſarcinas contulerat in naves, certus fugae, ſi contrarius
ventus reſediſſet: quo tunc avunculus meus ſecundiſ-
ſimo invectus complectitur trepidantem, conſolatur,
hortatur: vtque timorem eius ſua ſecuritate leniret,
deferri ſe in balineum iubet; lotus accubat, coenat, at-
que hilaris, aut, quod eſt aeque magnum, ſimilis hilari.
Interim e Veſuvio monte pluribus locis latiſſimae flam- 13
mae altaque incendia relucebant, quorum fulgor et cla-
ritas tenebris noctis excitabatur. Ille agreſtium trepi-
datione igni relictas deſertasque villas per ſolitudinem
ardere, in remedium formidinis, dictitabat. Tum ſe
quieti dedit, et quievit veriſſimo quidem ſomno. Nam
meatus animae, qui illi propter amplitudinem corporis
gravior et ſonantior erat, ab iis, qui limini obverſa-
bantur,

11 *ruinaque montis*) Ipſius Veſevi, niſi obſcure locutus eſt Plinius. Scilicet *Retinam* petebat primo ſive mulierem ſive villam, periculo quidem proximam. Hic cum appellendi copia non eſſet, ad dextrum latus flectere iubet gubernatorem, petere Stabias.

Pomponianum pete) Filium forte *Pomponii Secundi Conſularis poëtae*, cuius vitam ſcripſit Plinius maior, quod ipſe commemorat

14 bantur, audiebatur. Sed area, ex qua diaeta adibatur, ita iam cinere, mixtisque pumicibus oppleta ſurrexerat, vt ſi longior in cubiculo mora eſſet, exitus negaretur. Excitatus procedit, ſeque Pomponiano, ceteris-
15 que qui pervigilarant, reddit. In commune conſultant, intra tecta ſubſiſtant, an in aperto vagentur: nam crebris vaſtisque tremoribus tecta nutabant, et quaſi emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire aut re-
16 ferri videbantur. Sub dio rurſus, quamquam levium exeſorumque, pumicum caſus metuebatur. quod tamen periculorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Cervicalia capitibus impoſita linteis conſtringunt. Id mu-
17 nimentum adverſus decidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior denſiorque: quam tamen faces multae variaque lumina ſolvebant. Placuit egredi

memorat 14, 4 ſ. 6 et noſter 3, 5, 3.

14 *area, ex qua diaeta*) Obſervent antiquitatis ſtudioſi, quod non obſervatum his, qui Plinianas villas delinearunt, membra villarum non vno tecto comprehenſa fuiſſe, ſed prout res ferret, per lacinias quasdam diſperſa, vt ſunt aediculae Carthuſianorum etc. Hoc item videtur adparere ex Luciani Aſino, vbi paſſim δωματίων mentio, membrorum vnius domus: balneum item Luciani conſideranti idem videbatur.

17 *ſolvebant.*) * In quibusdam MSS. cum eſſet *ſolebantur*, coniecerat Cortius, *ſolabantur*, idque poſtea ita inventum in tribus Brummeri libris, teſtatur Longolius. Recepiſſem eam contra vulgatam, licet ei faveant plures libri antiqui, in quibus eſt *ſolebant*. Sed obſtabat hoc, quod illac *faces multae variaque lumina* poſſunt intelligi, non de his quae parabant ſibi homines, ſed de erumpentibus hinc inde flammis maioribus, quarum vis perrumperet nonnunquam fumos, et terribilem illam noctem terrore alio *ſolveret*, quo minus continua eſſet, non *ſolaretur*. Et profecto non fuit, quod Tacitum doceret Secundus, accenſas ab hominibus faces, quibus *ſolarentur tenebras*, niſi voluit ob formulam loquendi politulam putidiuſculus amico ſuo et nobis videri: at hoc pertinet ad deſcribendum illum naturae motum, et imaginem magnae noctis concipiendam, vt dicat, interlucentibus flammis eam interdum diſtinctam fuiſſe. Idem hic phaenomenon deſcribit ex proximo, quod e longinquo obſervatum pingit deinde 6, 20, 9 *Nubes atra et horrenda* etc.

18 *frigi-*

egredi in litus, et e proximo adſpicere, ecquid iam mare admitteret, quod adhuc vaſtum et adverſum permanebat. Ibi ſuper abiectum linteum recubans, ſemel 18
atque iterum frigidam popoſcit, hauſitque. Deinde flammae, flammarumque praenuntius odor ſulfuris, alios in fugam vertunt, excitant illum. Innixus ſervis 19
duobus adſurrexit, et ſtatim concidit, vt ego coniecto, craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, clauſoque ſtomacho, qui illi natura invalidus et anguſtus et frequenter interaeſtuans erat. Vbi dies redditus (is ab eo, quem no- 20
viſſime viderat, tertius) corpus inventum eſt integrum, illaeſum opertumque, vt fuerat indutus: habitus corporis quieſcenti, quam defuncto, ſimilior. In- 21
terim Miſeni ego et mater. Sed nihil ad hiſtoriam, nec tu aliud, quam de exitu eius, ſcire voluiſti. Finem ergo faciam. Vnum adiiciam, omnia me, qui- 22
bus interfueram, quaeque ſtatim, quum maxime vera, memorantur, audiveram, vere perſequutum. Tu potiſſima excerpes. Aliud eſt enim epiſtolam, aliud hiſtoriam; aliud amico, aliud omnibus ſcribere. Vale.

XVII.

18 *frigidam popoſcit,*) ſtimulante ſitim aeſtu, et ſubtiliore ex incendio montis vapore.

19 *clauſoque ſtomacho,*) Loqui auctorem de orificio ventriculi, negari non poteſt. quorſum enim illud *interaeſtuans* referas, niſi ad ſingultum et ructus, quae vtraque ſedem in illo, nec vſquam praeterea, habent. Sed quomodo hic ſtomachus claudi a ſulfureo vapore potuerit, quomodo clauſum ſtomachum cita mors conſequi? non apparet. Nempe parum naturae noſtrae conſultus erat Secundus, qui neſciret, quod clariſſime hodie oſtendunt Medici, conſtrictis ab acidiſſimo ſulfuris ardentis vapore tunicis nerveis vaſorum pulmonalium, quae aëra alias admittunt, et inflata laxant ſanguinis canaliculos, circulum illum et commeatum ſanguinis, quo vita noſtra continetur, intercludi.

20 *Vbi dies — tertius*) Sic de Aetneis ignibus Cic. de N. D. 2. c. 38 *Cum autem tertio die ſol illuxiſſet.*

21 *Interim Miſeni*) Quod hic abrumpit auctor, perſequitur mox ep. 20.

XVII. C. PLINIVS RESTITVTO SVO S.

Indignatur, quoſdam, eruditos ſibi viſos, recitanti amico nullum ſignum laetitiae dediſſe.

Indignatiunculam, quam in cuiusdam amici auditorio cepi, non poſſum mihi temperare, quo minus apud te, quia non contigit coram, per epiſtolam effundam.
2 Recitabatur liber abſolutiſſimus: hunc duo aut tres, vt ſibi et paucis videntur, diſerti, ſurdis mutisque ſimiles audiebant. Non labra diduxerunt; non moverunt manum, non denique adſurrexerunt, ſaltem laſſitudine
3 ſedendi. Quae tanta gravitas? quae tanta ſapientia? quae immo pigritia, arrogantia, ſiniſteritas ac potius amentia, in hoc totum diem impendere, vt offendas, vt inimicum relinquas, ad quem tanquam amiciſſimus ve-
4 neris? Diſertior ipſe es? tanto magis ne inuideris: nam, QVI invidet, minor eſt. Denique, ſive plus, ſive minus, ſive idem praeſtas, lauda vel inferiorem, vel ſuperiorem, vel parem. Superiorem, quia niſi laudandus ille eſt, non potes ipſe laudari; inferiorem aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam maximum
5 videri, quem praecedis vel exaequas. Equidem omnes, qui

XVII, 2 *labra diduxerunt*) Genera ſumma plauſus complectitur, vocis, manus, aſſurgendi, de quibus etiam 2, 10, 6 et 5, 3, 9. De reliquis pervulgatum. Adſurrectio magna alioquin venuſtae humanitatis pars, hic, puto, non tam ad ipſum honorem et plauſum, quam ad attentionem ſignificandam pertinet, quod tamen ipſum laudandi genus eſt.

3 *ſiniſteritas*) Non tam ad malignam voluntatem refero, quam ad imperitiam illam *dexteritati* oppoſitam, qua quis non vtitur, aut non recte vtitur, remediis, ad finem, quem ipſe ſibi propoſuit, conſequendum: vt qui ſiniſtrae manus miniſterio vtitur, (non a puero adſuefactus) vbi dextra opus erat. Sic illud *mens non laeva* apud poëtam non voluntatem, ſed vim intelligendi reſpicit. Ita apud Gellium 6, 2 *ſcaevitas, et voluntarius impetus*, iunguntur vt duae cauſſae actionum; non explicandi cauſſa ſibi adiiciuntur: nimirum eadem ratione, qua in prologo operis, vt nunc putatur (olim erat epilogus) *ſcaevitatem et invidentiam iungit*, alterum intellectus vitium, alterum voluntatis.

6 pote-

qui aliquid in ſtudiis faciunt, venerari etiam mirarique ſoleo. Eſt enim res difficilis, ardua, faſtidioſa, et quae eos, a quibus contemnitur, dedignatur. Niſi forte aliud iudicas tu: quamquam quis vno te reverentior huius operis, quis benignior aeſtimator? Qua ratione 6
ductus, tibi potiſſimum indignationem meam prodidi, quem habere ſocium maxime poteram. Vale.

XVIII. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Promittit, Firmanorum ſe cauſſam acturum eſſe.

Rogas, vt agam Firmanorum publicam cauſſam; quod ego, quamquam plurimis occupationibus diſtentus, adnitar. Cupio enim et ornatiſſimam coloniam advocationis officio, et te gratiſſimo tibi munere obſtringere. Nam quum familiaritatem noſtram, vt ſo- 2
les praedicare, ad praeſidium ornamentumque tibi ſumſeris, nihil eſt quod negare debeam, praeſertim pro patria petenti. Quid enim precibus aut honeſtius piis, aut efficacius amantis? Proinde Firmanis tuis, ac 3
iam potius noſtris, obliga fidem meam; quos labore et ſtudio meo dignos cum ſplendor ipſorum, tum hoc maxime pollicetur, quod credibile eſt optimos eſſe, inter quos tu talis exſtiteris. Vale.

XIX. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Pretium agrorum creviſſe ſcribit: quia candidati tertiam patrimonii partem in praedia Italica iuſſi ſint impendere.

Scis tu acceſſiſſe pretium agris, praecipue ſuburbanis? Cauſſa ſubitae caritatis, res multis agitata ſermonibus, proximis comitiis honeſtiſſimas voces ſenatui expreſſit: CANDIDATI NE CONVIVENTVR, NE MITTANT MVNERA, NE PECVNIAS DEPONANT. Ex

6 *poteram)* Marklandus Epiſt. Crit. p. 48. *optaram.* ſine cauſſa.

2 Ex quibus duo priora tam aperte, quam immodice fiebant: hoc tertium, quamquam occultaretur, pro com-
3 perto habebatur. Homullus deinde noſter, vſus vigilanter hoc conſenſu ſenatus, ſententiae loco poſtulavit, vt conſules deſiderium vniverſorum notum principi facerent, peterentque, ſicut aliis vitiis, huic quoque
4 providentia ſua occurreret: occurrit. Nam ſumtus candidatorum, foedos illos et infames, ambitus lege reſtrinxit: eosdem patrimonii tertiam partem conferre iuſſit in ea, quae ſolo continerentur, deforme arbitratus (vt erat) honorem petituros, vrbem Italiamque non pro patria, ſed pro hoſpitio aut ſtabulo quaſi pere-
5 grinantes habere. Concurſant ergo candidati certatim: quidquid venale audiunt, emtitant; vt ſint quo-
6 que plura venalia efficiunt. Proinde, ſi poenitet te Italicorum praediorum, hoc vendendi tempus tam hercule, quam in provinciis comparandi: dum iidem candidati illic vendunt, vt hic emant. Vale.

XX. C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Narrat, quae ex Veſuvii incendio, cum matre Miſeni relictus, pertulerit.

Ais, te adductum literis, quas exigenti tibi de morte avunculi mei ſcripſi, cupere cognoſcere, quos ego Miſeni relictus (id enim ingreſſus abruperam) non ſolum metus, verum etiam caſus pertulerim.

Quam-

XIX, 1 *ne pecunias deponant*) Apud *ſequeſtres* nempe, tum demum numerandas, cum ſuffragia tuliſſent candidati; ne accidat, quod factum eſſe apparet, vt accepta pecunia homines ſuam tamen in ſuffragando (per tabellas praeſertim) libertatem ſervarent. Vid. Viri docti ad Cic. divin. in Caec. c. 7.

XX, 1 *literis; quas*) Quae nunc ſunt 6, 16.

id enim ingreſſus) Intellige, ad narrandum; reſpicit enim verba ſ. 21 *Interim Miſeni ego et mater. Sed nihil* etc. Verba *quamquam*

Quamquam animus meminiſſe horret, - - -
Incipiam.

Profecto avunculo, ipſe reliquum tempus ſtudiis (ideo 2
enim remanſeram) impendi: mox balineum, coena,
ſomnus inquietus et brevis. Praeceſſerat per multos 3
dies tremor terrae minus formidoloſus, quia Campa-
niae ſolitus: illa vero nocte ita invaluit, vt non moveri
omnia, ſed everti crederentur. Irrumpit cubiculum 4
meum mater: ſurgebam, invicem ſi quieſceret, exci-
taturus. Reſidimus in area domus, quae mare a tectis
modico ſpatio dividebat. Dubito conſtantiam vocare 5
an imprudentiam debeam: agebam enim duodeviceſi-
mum annum. Poſco librum Titi Livii, et quaſi per
otium lego, atque etiam, vt coeperam, excerpo. Ecce,
amicus avunculi, qui nuper ad eum ex Hiſpania vene-
rat, vt me et matrem ſedentes, me vero etiam legen-
tem videt, illius patientiam, ſecuritatem meam corri-
pit: nihilo ſegnius ego intentus in librum. Iam hora 6
diei prima, et adhuc dubius et quaſi languidus dies,
iam quaſſatis circumiacentibus tectis, quamquam in
aperto loco, anguſto tamen, magnus et certus ruinae
metus. Tum demum excedere oppido viſum. Se- 7
quitur vulgus attonitum, quodque in pavore ſimile
prudentiae, alienum conſilium ſuo praefert, ingentique
agmine abeuntes premit et impellit. Egreſſi tecta con- 8
ſiſtimus. Multa ibi miranda, multas formidines pati-
mur. Nam vehicula quae produci iuſſeramus, quam-

quamquam animus ſunt Virg. Aen. 2, 12.

3 *illa vero nocte*) *Auctiores ſunt hic libri quidam, ſed iidem etiam vitioſi. Heinſ. ad Ovid. metam. 7, 492 ita concinnat, *Illa vero nocte ita invaluit, vt non ſolum caſtella, verum etiam oppida omnia non moveri, ſed everti crederentur.* Cortius hoc modo, *Illa vero nocte non ſolum caſtella, verum etiam oppida moveri omnia et verti credebantur. Invaſit in cubic.* ita enim legitur in Mediceo et aliis pro *irrumpit.*

5 *an imprudentiam*) *Sic optimi quique libri: ſic ipſa ratio poſtulat. Imprudenter ergo Monachi imprudentis commentum in quasdam editiones adſumtum.

quam in planiſſimo campo, in contrarias partes agebantur, ac ne lapidibus quidem fulta, in eodem veſti-
9 gio quieſcebant. Praeterea mare in ſe reſorberi, et tremore terrae quaſi repelli videbatur. Certe proceſſerat litus, multaque animalia maris in ſiccis arenis detinebat. Ab altero latere nubes atra et horrenda ignei ſpiritus tortis vibratisque diſcurſibus rupta, in longas flammarum figuras dehiſcebat: fulgoribus illae et
10 ſimiles et maiores erant. Tum vero ille idem ex Hiſpania amicus, acrius et inſtantius, *Si frater*, inquit, *tuus, ſi tuus avunculus vivit, vult eſſe vos ſalvos: ſi periit, ſuperſtites voluit: proinde quid ceſſatis evadere?* Reſpondimus, *non commiſſuros, vt de ſalute eius incerti,*
11 *noſtrae conſuleremus.* Non moratus vltra proripit ſe, effuſoque curſu periculo aufertur: nec multo poſt, illa nubes deſcendere in terras, operire maria. Cinxerat Capreas et abſconderat: Miſeni quod procurrit, abſtu-
12 lerat. Tum mater orare, hortari, iubere, *quoquo modo fugerem; poſſe enim iuvenem: ſe et annis et corpore gravem bene morituram, ſi mihi cauſſa mortis non fuiſſet.* Ego contra, *ſalvum me, niſi vna, non futurum:* deinde manum eius amplexus, addere gradum cogo; paret
13 aegre, incuſatque ſe, quod me moretur. Iam cinis, adhuc tamen rarus: reſpicio; denſa caligo tergis imminebat, quae nos torrentis modo infuſa terrae ſequebatur. *Deflectamus*, inquam, *dum videmus, ne in via*
14 *ſtrati, comitantium turba in tenebris obteramur.* Vix conſederamus, et nox, non quaſi illunis aut nubila, ſed qualis in locis clauſis lumine exſtincto: audires vlulatus feminarum, infantium quiritatus, clamores virorum:

9 *tortis vibratisque*) Prius verbum ad celeritatem, qualis eſt telorum tormentis excuſſorum, pertinet: poſterius etiam ad motus oppoſitos recurrentium quaſi per vices angulorum, quos Galli *Sicſac* appellant.

14 *infantium quiritatus,*) Non diſſimulo, *Quiritatus* a clamoribus fidem *Quiritium* implorantibus

rum: alii parentes, alii liberos, alii coniuges vocibus
requirebant, vocibus noſcitabant: hi ſuum caſum, illi
ſuorum miſerebantur: erant qui metu mortis mortem
precarentur. Multi ad deos manus tollere: plures, 15
nusquam iam deos vllos, aeternamque illam et noviſſi-
mam noctem mundo interpretabantur. Nec defue-
runt, qui fictis mentitisque terroribus vera pericula
augerent. *Aderant, qui Miſeni fuiſſe, illud ruiſſe, illud
ardere,* falſo, ſed credentibus nuntiabant. Paullum 16
reluxit; quod non dies nobis, ſed adventantis ignis in-
dicium videbatur: et ignis quidem longius ſubſtitit:
tenebrae rurſus, cinis rurſus multus et gravis:
hunc identidem adſurgentes excutiebamus: operti
alioqui, atque etiam obliſi pondere eſſemus. Poſſem 17
gloriari, non gemitum mihi, non vocem parum for-
tem in tantis periculis excidiſſe, niſi me cum omnibus,
omnia mecum perire, miſero, magno tamen mortali-

 tatis

rantibus ductos, in infantibus mihi non vehementer probari. vid. Arntz. ad Paneg. 29, 3. vbi fere ad *queritatus* propendet. Interim *queritatus*, quod habent libri quidam, ſuſpectum facit forma inſolita, et quod apud Val. Max. etiam 9, 2, 1 *queritatus* habent, Cortio hic obſervante, libri quidam, vbi de militibus civium fidem implorantibus ſermo eſt. Quid igitur? Verbum quod certam adſtrictamque ſignificationem olim habuerat, ſequiori aetate translatum ad alia: quod conferenti loca in theſauro linguae Latinae allata, quem cum maxime recenſemus, apparebit.

15 *nusquam iam Deos vllos*) Dii gentiles enim rerum naturae fere illigati, cum ea ſimul pereunt et in chaos recidunt. Laudavit hic Buchnerus Sen. Thyeſt. 828

Trepidant, trepidant pectora magno
Percuſſa metu, ne fatali
Cuncta ruina quaſſata labent:
Iterumque Deos *hominesque premat*
Deforme chaos. Addidit Cortius e Lucano 5, 636 *Noctem manes Deis mixturam.* et e Virg. Georg. 1, 468 *aeternam*, quam *metuerunt ſecula, noctem.*

Miſeni fuiſſe, illud) * Cum viderem in quibusdam libris ita legi, *Aderant, qui Miſeni illud fuiſſe*, in aliis ita, *Ad. -- qui Miſeni illud ruiſſe*: vtramque lectionem coniungendam putavi: ita certe idoneam ſententiam oriri, nemo temere negaverit. vid. Heuſing. Emendd. 2, 13. p. 315.

17 *miſero, magno tamen ſolatio*) Saepe admodum illo vtitur Cicero, cum negat vel periculum

18 tatis ſolatio crediidiſſem. Tandem illa caligo tenuata
quaſi in fumum nebulamve deceſſit: mox dies vere,
ſol etiam effulſit, luridus tamen: qualis eſſe, quum de-
ficit, ſolet. Occurſabant trepidantibus adhuc oculis
mutata omnia, altoque cinere, tanquam nive, obducta.
19 Regreſſi Miſenum, curatis vtcunque corporibus, ſuſ-
penſam dubiamque noctem ſpe ac metu exegimus:
metus praevalebat. Nam et tremor terrae perſevera-
bat, et plerique lymphati terrificis vaticinationibus et
20 ſua et aliena mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc
quidem, quamquam et expertis periculum, et exſpe-
ctantibus, abeundi conſilium, donec de avunculo nun-
tius. Haec, nequaquam hiſtoria digna, non ſcriptu-
rus leges, et tibi, ſcilicet qui requiſiſti, imputabis, ſi
digna ne epiſtola quidem videbuntur. Vale.

XXI. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Verginii Romani probitatem et doctrinam, praeſertim in comoedia ſcribenda, laudat.

Sum ex iis, qui mirer antiquos: non tamen, vt qui-
dam, temporum noſtrorum ingenia deſpicio. Ne-
que enim quaſi laſſa et effoeta natura, vt nihil iam lau-
2 dabile pariat. Atque adeo nuper audii Verginium Ro-
manum paucis legentem comoediam, ad exemplar ve-
teris comoediae ſcriptam, tam bene, vt eſſe quandoque
3 poſſit exemplar. Neſcio, an noris hominem, quam-
quam noſſe debes. Eſt enim probitate morum, inge-
4 nii elegantia, operum varietate monſtrabilis. Scripſit

culum amico *inſtare*, quod non ſit commune *omnibus*, vel ſeparatam a *reliquis fortunam* alicui expetendam. Vide verbi cauſſa primas aliquot libri ſexti. Igitur Plinius hac ſe *communi* deſperatione quaſi obriguiſſe, non ſpe aliqua animum ſuſtentaſſe, fatetur.

20 *Haec nequaquam*) * Gruterus haec interpolata putat, legendumque brevius, *Haec nequaquam hiſtoria digna: tibi imputabis, ſi digna neque epiſtola videbuntur.*

mimiiambos tenuiter, argute, venuſte, atque in hoc genere eloquentiſſime. Nullum eſt enim genus, quod, abſolutum non poſſit eloquentiſſimum dici. Scripſit comoedias, Menandrum alioſque aetatis eiusdem aemulatus. Licet has inter Plautinas, Terentianasque numeres. Nunc primum ſe in vetere comoedia, ſed 5 non tanquam inciperet, oſtendit. Non illi vis, non granditas, non ſubtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. Ornavit virtutes, inſectatus eſt vitia, fictis nominibus decenter, veris vſus eſt apte. Circa 6 me tantum benignitate nimia modum exceſſit, niſi quod tamen poëtis mentiri licet. In ſumma, extor- 7 quebo ei librum, legendumque, immo ediſcendum, mittam tibi. Neque enim dubito futurum, vt non deponas, ſi ſemel ſumſeris. Vale.

XXII. C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Tironem, provinciam ſortitum, exemplo Bruttiani, a familiari ſuo accuſati, monet, ne cuiquam nimis fidat.

Magna res acta eſt omnium, qui ſunt provinciis praefuturi, magna omnium, qui ſe ſimpliciter credunt amicis. Luſtricus Bruttianus quum Montanum 2 Atticinum comitem ſuum, in multis flagitiis deprehendiſſet, Caeſari ſcripſit. Atticinus flagitiis addidit, vt quem deceperat, accuſaret. Recepta cognitio eſt: fui in conſilio: egit vterque pro ſe; egit autem carptim,

XXI, 4 *Nullum eſt enim*) Excuſat, quod *mimiiambos* genus verſuum humile, ſenariolos, quibus mimi in theatro vtuntur ad actiones hominum et vitas, praeſertim qua ridiculae ſunt, exprimendas, *eloquentiſſime* ſcriptos dixerat. Scilicet *eloquentiſſimum* dici poſſe, quidquid in ſuo genere abſolutum et perfectum eſt.

5 *non tanquam inciperet,*). Haec adiicit, ne quis *primum* perverſe interpretetur *recentem*, *rudem*, atque *tironem*; cum ipſe tempus modo indicare velit, ante quod in hoc genere non elaborarit.

decenter — apte.) Vide, quae notamus de his adverbiis ad 5, 19, 3.

XXII, 4

ptim, et κατὰ κεφάλαια, quo genere veritas ſtatim
3 oſtenditur. Protulit Bruttianus teſtamentum ſuum,
quod Atticini manu ſcriptum eſſe dicebat. Hoc enim
et arcana familiaritas, et querendi de eo, quem ſic
4 amaſſet, neceſſitas indicabatur. Enumeravit crimina
foeda manifeſtaque: ille, quum diluere non poſſet, ita
regeſſit, vt, dum defenditur, turpis, dum accuſat, ſce-
leratus probaretur. Corrupto enim ſcribae ſervo, in-
terceperat commentarios, interciderat que, ac per ſum-
mum nefas vtebatur adverſus amicum crimine ſuo.
5 Fecit pulcherrime Caeſar. Non enim de Bruttiano,
ſed ſtatim de Atticino perrogavit. Damnatus et in in-
ſulam relegatus; Bruttiano iuſtiſſimum integritatis te-
ſtimonium redditum, quem quidem etiam conſtantiae
6 gloria ſecuta eſt. Nam defenſus expeditiſſime, accu-
ſavit vehementer; nec minus acer, quam bonus et ſin-
7 cerus apparuit. Quod tibi ſcripſi, vt te ſortitum pro-
vinciam praemonerem, plurimum tibi credas, nec cui-
quam ſatis fidas: deinde ſcias, ſi quis forte te, quod
abominor, fallat, paratam vltionem: qua tamen ne ſit
8 opus, etiam atque etiam attende. Neque enim tam
iucundum eſt vindicare, quam decipi miſerum. Vale.

XXIII.

XXII, 4 *interciderat*) Qui norit, quid ſit apud ruſticos *interradere, intervellere*, nempe, inter plura eiusdem generis eradere quaedam vel evellere; idem etiam *intercidere* quid ſibi velit, facile intelliget, nimirum de commentariis hinc inde aliquid excidere et quaſi caſtrare, quod hic fecit Atticinus, tum vt ſcripto ſuo convinceret de quibusdam Bruttianum, tum vt probandi quaedam facultatem illi adimeret. Sic vtebatur adverſus amicum crimine ſuo h. e. inſtrumentis quae produci non poterant, quin perfidia ipſius vna proferretur.

5 *de Atticino perrogavit.*) Sententias et ſuffragia omnium a primo ad vltimum rogavit, vt damnatus ante Atticinus iam neminem, niſi fortunas ſuas et ſcelus accuſare poſſet.

7 *ſatis fidas:*) Non puto opus eſſe, vt *ſatis* hic dicamus idem eſſe quod *valde* vel *nimis* adeo: ne *fidas.* quantum *ſatis* eſt ad hoc, vt fallaris.

XXIII. C. PLINIVS TRIARIO SVO S.

Cauſſae defenſionem, quam rogatus fuerat, ea lege promittit, vt Ruſo adoleſcens, quem in forum producturus erat, ſecum ageret.

Impenſe petis, vt agam cauſſam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioquin et famoſam: faciam, ſed non gratis. Qui fieri poteſt, inquis, vt non gratis tu? Poteſt. Exigam enim mercedem honeſtiorem gratuito patrocinio. Peto, atque etiam paciſcor, vt 2
ſimul agat Cremutius Ruſo. Solitum hoc mihi, et iam in pluribus claris adoleſcentibus factitatum. Nam mire concupiſco bonos iuvenes oſtendere foro, adſignare famae. Quod ſi cui, praeſtare Ruſoni meo debeo, vel 3
propter natales ipſius, vel propter eximiam mei caritatem: quem magni aeſtimo in iisdem iudiciis, ex iisdem etiam partibus, conſpici, audiri. Obliga me: obliga 4
antequam dicat. nam quum dixerit, gratias ages. Spondeo, ſolicitudini tuae, ſpei meae, magnitudini cauſſae ſuffecturum. Eſt indolis optimae, brevi producturus alios, ſi interim provectus fuerit a nobis. Ne- 5
que enim cuiquam tam clarum ſtatim ingenium eſt, vt poſſit emergere, niſi illi materia, occaſio, fautor etiam commendatorque contingat. Vale.

XXIV. C. PLINIVS MACRO SVO S.

Famam in factis conditionem facientium ſequi, exemplo municipis feminae, quae marito dux et comes mortis fuerat, oſtendit.

Quam multum intereſt, quid a quo fiat! Eadem enim facta claritate vel obſcuritate facientium aut

XXIII, 1 *vt non gratis tu?*) *Qui in cauſſis agendis non modo pactione, dono, munere; verum etiam xeniis ſemper abſtinueris* 5, 14, 8.

3 *ex iisdem etiam partibus,*) Vt vel vna accuſet, vel vna defendat, vbi favere illi, ſublevare, laudare illum, teſtimonium ei perhibere liceat: cum ſi a diverſa parte agat, oppugnandus ſit omnibus machinis pro fide patrocinii.

XXIV, 2

aut tolluntur altiſſime, aut humillime deprimuntur.
2 Navigabam per Larium noſtrum, quum ſenior amicus oſtendit mihi villam, atque etiam cubiculum, quod in lacum prominet. *Ex hoc,* (inquit) *aliquando municeps*
3 *noſtra cum marito ſe praecipitavit.* Cauſſam requiſivi. *Maritus ex diutino morbo circa velanda corporis, vlceribus putreſcebat: vxor, vt inſpiceret, exegit: neque enim*
4 *quemquam fidelius indicaturum, poſſetne ſanari. Vidit, deſperavit: hortata eſt, vt moreretur, comesque ipſa mortis, dux immo, et exemplum, et neceſſitas fuit. Nam ſe*
5 *cum marito ligavit, abiecitque in lacum. Quod factum ne mihi quidem, qui municeps, niſi proxime auditum eſt; non quia minus illo clariſſimo Arriae facto, ſed quia minor eſt ipſa.* Vale.

XXV. C. PLINIVS HISPANO SVO S.

De Robuſto, qui peregre profectus diſparuerat, promittit ſe quaeſiturum eſſe: ex ſimili autem exemplo timet, ne fruſtra ſit.

Scribis, Robuſtum, ſplendidum equitem Romanum, cum Attilio Scauro, amico meo, Ocriculum vſque commune iter peregiſſe, deinde nusquam comparuiſſe; petis vt Scaurus veniat, nosque, ſi poteſt, in aliqua in-
2 quiſitionis veſtigia inducat. Veniet; vereor ne fruſtra. Suſpicor enim tale neſcio quid Robuſto accidiſſe, quale
3 aliquando Metilio Criſpo, municipi meo. Huic ego ordines

XXIV, 2 *Larium noſtrum*) Cui patria noſtra, Comum, adiaceat.

3 *fidelius indicaturum*) *Sic legendum ex Mediceo libro potius, quam *iudicaturum.* In hac enim re non tam eſt, quod *iudicium* corrumpat, quam quod retrahat aliquem a *fideli indicio.* Videt medicus, videt familiaris et iudicat, ſanari non poſſe vlcus: recte *iudicat* Agrippa, curari non poſſe fiſtulam putrem Attici: ſed tamen non *fideliter indicat,* quia mavult amico, Attico, vel ad horas aliquot vitam prorogare. In ſimillima cauſſa *quemquam fidelius indicaturum* negat vxor; quod eventus etiam comprobavit.

ordines impetraveram, atque etiam proficiſcenti quadraginta millia nummum ad inſtruendum ſe ornandumque donaveram; nec poſtea aut epiſtolas eius, aut aliquem de exitu nuntium accepi. Interceptusne ſit a 4
ſuis, an cum ſuis, dubium: certe non ipſe, non quiſquam ex ſervis eius apparuit. Vtinam ne in Robuſto idem experiamur! Tamen arceſſamus Scaurum. De- 5
mus hoc tuis, demus optimi adoleſcentis honeſtiſſimis precibus, qui pietate ſumma, mira etiam ſagacitate, patrem quaerit. Dii faveant, vt ſic inveniat ipſum, quemadmodum iam, cum quo fuiſſet, invenit! Vale.

XXVI. C. PLINIVS SERVIANO SVO S.

Gratulatur illi generum.

Gaudeo, et gratulor, quod Fuſco Salinatori filiam tuam deſtinaſti. Domus patricia; pater honeſtiſſimus; mater pari laude. Ipſe eſt ſtudioſus, literatus, etiam diſertus: puer ſimplicitate, comitate iuvenis, ſenex gravitate: neque enim amore decipior. Amo qui- 2
dem effuſe (ita officiis, ita reverentia meruit) iudico tamen, et quidem tanto acrius, quanto magis amo: tibique, vt qui exploraverim, ſpondeo, habiturum te generum, quo melior fingi, ne voto quidem, potuit. Su- 3
pereſt, vt avum te quam maturiſſime ſimilium ſui faciat. Quam felix tempus illud, quo mihi liberos illius, nepotes tuos, vt meos vel liberos vel nepotes, ex veſtro ſinu ſumere, et quaſi pari iure tenere continget! Vale.

XXVII.

XXV, 3 *ordines*) Legitur etiam *ordinem*, quod ipſum quoque rectum eſſe, et non minus quam *ordines*, militarem aliquem gradum notare, hic oſtendit Cortius. Ad centurionatum, et primi praeſertim pili, pertinere, alias obſervamus.

XXVII, 1

XXVII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Rogantem deſignatum conſulem, quid in laudem principis adferret, docet exemplo ſuo, quid faciendum: addit et novam ex novis rebus geſtis materiam.

Rogas, vt cogitem, quid deſignatus conſul in honorem principis cenſeas. Facilis inventio, non facilis electio. Eſt enim ex virtutibus eius larga materia; ſcribam tamen, vel, quod malo, coram indicabo, ſi prius haeſitationem meam oſtendero. Dubito, num
2 idem tibi ſuadere, quod mihi, debeam. Deſignatus ego conſul, omni hac, etſi non adulatione, ſpecie tamen adulationis, abſtinui: non tanquam liber et conſtans, ſed tanquam intelligens principis noſtri: cuius videbam hanc eſſe praecipuam laudem, ſi nihil quaſi
3 ex neceſſitate decernerem. Recordabar etiam, plurimos honores peſſimo cuique delatos; a quibus hic optimus ſeparari non alio modo magis poterat, quam diverſitate cenſendi: quod ipſum diſſimulatione et ſilentio non praeterii, ne forte non iudicium illud
4 meum, ſed oblivio videretur. Hoc tunc ego: ſed non omnibus eadem placent, nec conveniunt quidem. Praeterea, faciendi aliquid vel non faciendi vera ratio cum

XXVII, 1 *cenſeas.*) Tanquam primam ſententiam dicas in Senatu. Deſignatus enim Conſul primus rogatur ſententiam: porro qui dicit ſententiam, ille *cenſere* dicitur, cui verbo eo magis hic locus eſt, quia in tali ſententia fere honor aliquis novus, ſtatua, titulus, templum, triumphus, decernitur. Denique Plinianus Panegyricus non a deſignato Conſule, ſed inito iam magiſtratu, auctoritate Senatus habitus eſt.

ſcribam tamen,) *Sic reſtituit ex Mediceo libro, cui alii adſtipulantur, Cortius. Vulgo legebatur, *materia; tamen, quod malo quidem, indicabo.*

3 *ſilentio non praeterii,*) Hoc ita intelligo. Deſignatus Conſul Secundus interrogatus a Conſule Senatum habente, *Quid cenſes Secunde?* exordio tali vſus eſt, vti diceret, *ſe ſtudio abſtinere hic a laudibus principis, et vti felicitate temporum, qua etiam de veris decoribus Imperatoris tacere liceat* etc.

4 *nec conveniunt*) *Malim, *ne conveniunt:* prima vocis poſterioris litera temere adhaeſiſſe videtur praecedenti.

5 *quod*

cum hominum ipſorum, tum rerum etiam ac tempo-
rum conditione mutatur. Nam recentia opera maxi- 5
mi principis praebent facultatem nova, magna, vera
cenſendi: quibus ex cauſſis, vt ſupra ſcripſi, dubito, an
idem nunc tibi, quod tunc mihi, ſuadeam. Illud non
dubito, debuiſſe me in parte conſilii tui ponere, quod
ipſe feciſſem. Vale.

XXVIII. C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Excuſationem illius admittit; fructus, quos miſerat, moderandos in poſterum, denuntiat.

Scio, quae tibi cauſſa fuerit impedimento, quo minus
praecurrere adventum meum in Campaniam poſ-
ſes: ſed, quamquam abſens, totus huc migraſti. Tan-
tum mihi copiarum tam vrbanarum quam ruſticarum
nomine tuo oblatum eſt, quas omnes improbe quidem,
accepi tamen. Nam me tui, vt ita facerem, rogabant; 2
et verebar, ne et mihi et illis iraſcereris, ſi non feciſ-
ſem: in poſterum, niſi adhibueris modum, ego adhi-
bebo. Etiam tuis denuntiavi, ſi rurſus tam multa ad-
tuliſſent, omnia relaturos. Dices, oportere me tuis 3
rebus vt meis vti: etiam; ſed perinde illis ac meis par-
co. Vale.

XXIX. C. PLINIVS QVADRATO SVO S.

Quietum monet tum Thraſeae dicto, tum ſuo exemplo, quae cauſſae agendae ſint.

Avidius Quietus, qui me vnice dilexit, et, quo non
minus gaudeo, probavit, vt multa alia Thraſeae
(fuit enim familiaris) ita hoc ſaepe referebat, praeci-
pere ſolitum, *ſuſcipiendas eſſe cauſſas, aut amicorum, aut
deſti-*

5 *quod ipſe feciſſem,)* Hic abrumpit, et ipſum conſilium in illud tempus reiicit, quo coram ſuadere poſſit. Hinc confirmatur emendatio ſupra propoſita, in verbis *coram indicabo.*

XXIX, 7

2 *deſtitutas, aut ad exemplum pertinentes.* Cur *amicorum?* Non eget interpretatione. Cur *deſtitutas?* Quod in illis maxime et conſtantia agentis et humanitas cerneretur. Cur *pertinentes ad exemplum?* Quia plurimum
3 refert, bonum an malum induceretur. Ad haec ego genera cauſſarum, ambitioſe fortaſſe, addam tamen, *claras et illuſtres.* Aequum enim eſt agere non nunquam gloriae et famae: id eſt, ſuam cauſſam. Hos terminos, quia me conſuluiſti, dignitati ac verecundiae
4 tuae ſtatuo. Nec me praeterit, VSVM et eſſe et haberi optimum dicendi magiſtrum. Video etiam, multos parvo ingenio, literis nullis, vt bene agerent,
5 agendo conſequutos. Sed et illud quod vel Pollionis, vel tanquam Pollionis accepi, veriſſimum experior: *Commode agendo factum eſt, vt ſaepe agerem; ſaepe agendo, vt minus commode:* quia ſcilicet aſſiduitate nimia facilitas magis quam facultas, nec fiducia, ſed te-
6 meritas, paratur. Nec vero Iſocrati, quo minus haberetur ſummus orator, offecit, quod infirmitate vocis, mollitie frontis, ne in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, ſcribe, meditare, vt poſſis, quum voles, dicere; dices, quum velle debebis. Hoc fere
7 temperamentum ipſe ſervavi. Non nunquam neceſſitati, quae pars rationis eſt, parui. Egi enim quaſdam a ſenatu iuſſus, quae tertio in numero fuerunt ex illa Thraſeae diviſione, hoc eſt, ad exemplum pertinentes. Adfui Baeticis contra Baebium Maſſam. Quaeſitum
8 eſt, *An danda eſſet inquiſitio?* data eſt. Adfui rurſus iisdem querentibus de Caecilio Claſſico. Quaeſitum eſt, *An provinciales, vt ſocios miniſtroſque proconſulis,*
9 *plecti oporteret?* poenas luerunt. Accuſavi Marium Priſcum; qui lege repetundarum damnatus, vtebatur clementia legis, cuius ſeveritatem immanitate criminum

excaſſe-

XXIX, 7 *Adfui Baeticis*) Vid. 3, 4, 2. de *Mario Priſco* 2, 11. de 3, 4, 4 et 7, 33. de *Caecilio Claſſico* *Iulio Baſſo* 4, 9. *pro Vareno* 5, 20.

XXXI, 1

exceſſerat: relegatus eſt. Tuitus ſum Iulium Baſſum, 10 vt incuſtoditum nimis et incautum, ita minime malum; iudicibus acceptis in ſenatu remanſit. Dixi pro- 11 xime pro Vareno, poſtulante, vt ſibi invicem vocare teſtes liceret: impetratum eſt. In poſterum opto, vt ea potiſſimum iubeat, quae me deceat vel ſponte feciſſe. Vale.

XXX. C. PLINIVS FABATO SVO S.

Proſoceri villae durum et laborioſum hominem praeficiendum eſſe ſuadet.

Debemus, me Hercule, natales tuos perinde ac noſtros celebrare, cum laetitia noſtrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia et cura hic hilares, iſtic ſecuri ſumus. Villa Camilliana, quam in Campania poſſides, 2 eſt quidem vetuſtate vexata; ea tamen quae ſunt pretioſiora, aut integra manent, aut leviſſime laeſa ſunt. Attendimus ergo, vt quam ſaluberrime reficiantur. 3 Ego videor habere multos amicos, ſed huius generis, cuius et tu quaeris et res exigit, prope neminem. Sunt 4 enim omnes togati et vrbani: ruſticorum autem praediorum adminiſtratio poſcit durum aliquem et agreſtem, cui nec labor ille gravis, nec cura ſordida, nec triſtis ſolitudo videatur. Tu de Rufo honeſtiſſime co- 5 gitas: fuit enim filio tuo familiaris. Quid tamen nobis ibi praeſtare poſſit ignoro; velle plurimum, credo. Vale.

XXXI. C. PLINIVS CORNELIANO SVO S.

Quid Centumcellis in ſeceſſu principis peractum ſit egregie, enarrat, ſimulque loci ſitum et munitionem deſcribit.

Evocatus in conſilium a Caeſare noſtro ad Centum Cellas (hoc loco nomen) longe maximam cepi volupta-

XXXI, 1 (*hoc loco nomen*) Forte illo tempore *Centumcellarum* nomen demum accepit: alioqui ſupervacua, et gloſſae ſimilia

2 voluptatem. Quid enim iucundius, quam principis iuſtitiam, gravitatem, comitatem in ſeceſſu quoque, vbi haec maxime recluduntur, inſpicere? Fuerunt variae cognitiones, et quae virtutes iudicis per plures ſpecies
3 experirentur. Dixit cauſſam Claudius Ariſton, princeps Epheſiorum, homo munificus, et innoxie popularis: inde invidia, et ab diſſimillimis delator immiſſus:
4 itaque abſolutus vindicatusque eſt. Sequenti die audita eſt Galitta, adulterii rea. Nupta haec tribuno militum, honores petituro, et ſuam et mariti dignitatem centurionis amore maculaverat: maritus legato conſu-
5 lari, ille Caeſari ſcripſerat. Caeſar, excuſſis probationibus, centurionem exauctoravit, atque etiam relegavit. Supererat crimini, quod niſi duorum eſſe non poterat, reliqua pars vltionis; ſed maritum, non ſine aliqua reprehenſione patientiae, amor vxoris retardabat. quam quidem, etiam poſt delatum adulterium, domi habue-
6 rat, quaſi contentus aemulum removiſſe. Admonitus, vt perageret accuſationem, peregit invitus, ſed illam damnari, etiam invito accuſatore, neceſſe erat: damnata, et Iuliae legis poenis relicta eſt: Caeſar et nomen centu-

ſimilia mihi viderentur tria iſta verba. *Cività vecchia* eo loco hodie eſſe, docent Geographi. Vid. viri docti ad Rutilii itin. 1, 237.

3 *innoxie popularis:*) *Sic ex libris Cortius: ſed nec damnaverim alterum, *innoxiae popularitatis.*

ab diſſimillimis) * i. e. peſſimis, vt ipſe erat optimus. Liceat enim nobis retinere vulgatam ab Aldo aliisque lectionem. Cortius ex libris antiquis *et diſſimillimis diſſimilis del. immiſſus.* Si omnino bis ponere iuvat adiectivum, malim, *ab diſſimillimis diſſimilis delator immiſſus:* Vel ita, *ab diſſimillimis bis ſimilis delator im.* Poteſt etiam ſic dediſſe Secundus, *et diſſimillimus del. im.*

4 *Legato conſulari*) Qui ex Conſulatu legionibus omnibus praeeſt, vt diſtinguatur ab ſingularum legatis Praetoriis. Iam laudavit Cellarius Lipſium de mil. Rom. 2, 11 qui ex Dione lib. 52 et 53 explicat.

6 *Iuliae legis poenis*) De quibus multum diſputatum eſt ante quam integrae ederentur Paulli ſententiae receptae, in quibus 2, 26, 12 iſta habentur, *Adulterii convictas mulieres dimidia parte dotis, et tertia parte bonorum, ac relegatione in inſulam, placuit coërceri.*

ne omnes

centurionis, et commemorationem diſciplinae militaris ſententiae adiecit, ne omnes eiusmodi cauſſas revocare ad ſe videretur. Tertio die inducta cognitio eſt, mul- 7
tis ſermonibus et vario rumore iactata de Iulii Tironis codicillis, quos ex parte veros eſſe conſtabat, ex parte falſi dicebantur. Subſtituebantur crimini Sempronius 8
Senecio, eques Romanus, et Eurythmus, Caeſaris libertus et procurator. Heredes, quum Caeſar eſſet in Dacia, communiter epiſtola ſcripta, petierant, vt ſuſciperet cognitionem: ſuſceperat. Reverſus diem dixe- 9
rat: et, quum ex heredibus quidam, quaſi reverentia Eurythmi, remitterent accuſationem, pulcherrime dixerat, *Nec ille Polycletus eſt, nec ego Nero.* Indulſerat tamen petentibus dilationem; cuius tempore exacto, conſederat auditurus. A parte heredum intraverunt 10
duo: omnino poſtularunt, vt omnes heredes agere cogerentur, quum detuliſſent omnes, aut ſibi quoque deſiſtere permitteretur. Loquutus eſt Caeſar ſumma gra- 11
vitate, ſumma moderatione: quumque advocatus Senecionis et Eurythmi dixiſſet, ſuſpicionibus relinqui reos, niſi audirentur; *non curo*, inquit, *an iſti ſuſpicionibus relinquantur: ego relinquor.* Dein, converſus ad 12
nos, Ἐπίςασθε, *quid facere debeamus? iſti enim queri volunt, quod ſibi licuerit non accuſare.* Tum ex conſilii ſenten-

ne omnes eiusmodi cauſſas) Si iure Principis id feciſſet. Scilicet Auguſti exemplum ſecutus rem militarem ſibi vindicavit in ſolidum; reliquarum rerum nomen certe et vſum Senatui reliquit.

8 *Subſtituebantur crimini*) ſubiiciebantur, in crimen vocabantur: ſic Celſus l. 30 π. de oper. libert. (38, 1) *Et fere ea mens eſt perſonam arbitrio ſubſtituentium, vt quia ſperent eum recte arbitraturum, id faciant* etc. Et Vlpianus l. 2. π. de admin. rer. ad civit. (50, 8) §. 11 *Cum poſterior locatio ſolidae praeſtationi rei publicae eam ſubſtituerit.* Quo vtroque loco *ſubſtituere* haud dubie eſt *ſubiicere.*

9 *Polycletus*) Potentiſſimus Neronis libertus, de quo laudavit Cellarius Tac. Annal. 14, 39 Hiſt. 1, 37 ac 2, 95. De moderatione Traiani circa libertos ſuos noſter Paneg. c. 88.

12 *quod ſibi licuer. non acc.*) Acute. Licuerat accuſatoribus non

ſententia iuſſit denuntiari heredibus omnibus, *Aut age-*
rent, *aut ſinguli approbarent cauſſas non agendi*, *alioqui*
13 *ſe vel de calumnia pronuntiaturum.* Vides, quam hone-
ſti, quam ſeveri dies: quos iucundiſſimae remiſſiones
ſequebantur. Adhibebamur quotidie coenae: erat mo-
dica, ſi principem cogitares: interdum ἀκροάματα au-
diebamus: interdum iucundiſſimis ſermonibus nox du-
14 cebatur. Summo die abeuntibus nobis (quam diligens
in Caeſare humanitas!) xenia ſunt miſſa: ſed mihi, vt
gravitas cognitionum, conſilii honor, ſuavitas ſimplici-
15 tasque convictus, ita locus ipſe periucundus fuit. Villa
pulcherrima cingitur viridiſſimis agris: imminet litori,
cuius in ſinu fit cum maxime portus. Huius ſiniſtrum
brachium firmiſſimo opere munitum eſt; dextrum ela-
16 boratur.* In ore portus inſula adſurgit, quae illatum
vento mare obiacens frangat, tutumque ab vtroque la-
tere decurſum navibus praeſtet. Adſurgit autem arte
viſenda. Ingentia ſaxa latiſſima navis provehit: [con-
tra,] haec alia ſuper alia deiecta ipſo pondere manent,
ac

non accuſare, ab initio: nunc poſtquam detulerunt nomina, non licet. Si queruntur ergo, ſe ad accuſandum cogi, re ipſa hoc queruntur, quod male ſua libertate vſi fuerint. Si tamen nimis argutum hoc videatur, geminemus negandi adverbium, hoc modo, *quod ſibi non licuerit non accuſare:* ita plane difficultatem non habebit. Iam enim *non licet ipſis non accuſare*, h. e. revocare accuſationem, ne Principi eam condonaſſe videantur.

15 *fit cum maxime portus.*) *Lectio a Cortio reſtituta e libris. Vulgo, *Cuius in ſinu quam maximus portus velut amphitheatrum.* Vltima verba gloſſam putat ex Rutilii itin. 1, 239, vbi de hoc portu, *Molibus*, inquit, *aethereum concluditur amphitheatrum:* reliquam mutationem ortam ex ignorato vſu τῆς *cum maxime*, quem docet index noſter, et hic ſtabiliunt, quae proxime ſequuntur, vnde intelligimus nimirum *eo ipſo tempore*, hoc eſt *cum maxime*, elaboratum eſſe in portu.

16 [*contra*,] *haec*) * Vix dubito, corruptum eſſe illud *contra:* certe mihi ignorabile eſt: et cum ſine illo ſententia mihi videatur planior, interim vncis coërcere auſus ſum, dum quid illo faciamus, decernatur. Non multum iuvat Cortius, cum obſervat, aut *contra* portum *provehi*, aut *contra* eum *deiici* ſaxa: neutrum enim a me intelligi fateor, certe, quid opus ſit ea praepoſitione, non comminiſcor. In mentem veniebat

ac ſenſim, quodam velut aggere conſtruuntur. Emi- 17
net iam et apparet ſaxeum dorſum: impactosque fluctus in immenſum elidit et tollit. Vaſtus illic fragor, canumque circa mare. Saxis deinde pilae adiiciuntur, quae procedenti tempore enatam inſulam imitentur. Habebit hic portus etiam nomen auctoris, eritque vel maxime ſalutaris. Nam per longiſſimum ſpatium litus importuoſum hoc receptaculo vtetur. Vale.

XXXII. C. PLINIVS QVINTILIANO SVO S.

Nubenti Quintiliani filiae dono offert L. millia nummum.

Quamvis et ipſe ſis continentiſſimus, et filiam tuam ita inſtitueris, vt decebat filiam tuam, Tutilii neptem; quum tamen ſit nuptura honeſtiſſimo viro, Nonio Celeri, cui ratio civilium officiorum neceſſitatem quandam nitoris imponit; debet, ſecundum conditiones mariti, veſte, comitatu (quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen) inſtrui. Te porro animo 2
beatiſſimum, modicum facultatibus ſcio: itaque partem

bat ſic legere *Quadra* i. e. quadrata *haec* ſaxa *alia ſuper alia* etc. Cui compendia et notae librariorum non ignota ſunt, ille dabit nobis, potuiſſe *quadra* in *contra* mutari, vocem inſolentiorem, bonam tamen, in notiorem: Quin *ſaxa quadrata* huic rei ſint aptiſſima, quae facilius ſibi applicentur, moveantur difficilius, dubitari nulla ratione poteſt.

17 *Saxis pilae adiiciuntur*) i. e. ſtructurae in lateribus molis ex caementis, calce, et pulvere Puteolano, quas diſertiſſime deſcribit Vitruvius 5, 12. Cum enim illa ex pulvere Puteolano ſtructura hoc habeat, vt in aqua magis magisque indureſcat, moles eiusmodi paullatim in ſaxoſae inſulae naturam mutabitur.

nomen auctoris) Traiani portus aliquamdiu dictus eſt, ſed *Centumcellarum* nomen mox rediiſſe, vel Rutilii loco citato conſtat. Accidit hic Traiano, quod ſaepe aliis, vt deſideratam gloriam poſteri invideant, qui propter frequentes ipſius in muris publicorum operum titulos *herba parietaria* a Conſtantino M. dictus ſit, teſte Aur. Vict. Epit. 41, 13. Add. Ammian. Marcell. 27, 3 p. 523.

XXXII, 2 *modicum facultat.*) Non pro rhetore: nam ſic dives erat

tem oneris tui mihi vindico, et tanquam parens puellae noſtrae, confero quinquaginta millia nummum: plus collaturus, niſi a verecundia tua ſola mediocritate munuſculi impetrari poſſe conſiderem, ne recuſares. Vale.

XXXIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Triumphat oratione ſua, pro Accia apud centumviros habita, cuius artes detegit.

Tollite cuncta, inquit, coeptosque auferte labores. Seu
ſcribis aliquid, ſeu legis, tolli, auferri iube, et
accipe orationem meam, vt illi arma, divinam. Num
ſuperbius potui? revera, vt inter meas pulchram. nam
2 mihi ſatis eſt certare mecum. Eſt haec pro Accia Va-
riola et dignitate perſonae et exempli raritate, et iudi-
cii magnitudine inſignis. Nam femina ſplendide nata,
nupta praetorio viro, exheredata ab octogenario patre,
intra vndecim dies, quam ille novercam ei, amore ca-
ptus, induxerat, quadruplici iudicio bona paterna re-
3 petebat. Sedebant iudices centum et octoginta: tot
enim quatuor conſiliis conſcribuntur, ingens vtrinque
advocatio, et numeroſa ſubſellia: praeterea denſa cir-
cumſtantium corona latiſſimum iudicium, multiplici
4 circulo ambibat. Ad hoc, ſtipatum tribunal, atque et-
iam

erat Fabius. vid. Iuven. 7, 188 ſq. Verum pro genero, viro ſplendido, et forte Hiſpaniae Praeſide, quod coniiciunt viri docti eum eſſe, de quo Martialis 7, 51. vid. praef. Quintil. §. 9, 11.

XXXIII, 1 *Tollite cuncta,*) Verba Vulcani Aen. 18, 439 quibus ceteris ſepoſitis arma Aeneae parare iubet ſuos Cyclopas.

vt inter meas) Haec verba plane corrigunt, et ad modeſtiam revocant, ſi quid praecedens iocus habere arrogantiae videbatur. Habent enim eam vim, *Quatenus inter meas pulchra eſſe poteſt oratio*, vel, *modo poſſit meum quidquam pulchrum vocari.*

2 *quadruplici iudicio*) Centumvirali. Vid. ſupra 1, 5, 4 et 1, 18, 3. Add. Quintil. 12, 5, 6.

3 *conſcribuntur,*) *colliguntur* Cort. *diſcribuntur* Schreiterus in Sacramentor. antiquitatibus p. 21,

6 *Sube-*

iam ex ſuperiore baſilicae parte, qua feminae, qua
viri, et audiendi, quod erat difficile, et, quod facile, vi-
ſendi ſtudio imminebant. Magna exſpectatio patrum,
magna filiarum, magna etiam novercarum. Sequutus 5
eſt varius eventus. Nam duobus conſiliis vicimus, tot-
idem victi ſumus. Notabilis prorſus res et mira; ea-
dem in cauſſa, iisdem iudicibus, iisdem advocatis, eo-
dem tempore tanta diverſitas accidit caſu quidem, ſed
non vt caſus videretur. Victa eſt noverca: ipſa heres 6
ex parte ſexta. Victus Suberinus; qui exheredatus
a patre ſingulari impudentia alieni patris bona vindica-
bat, non auſus ſui petere. Haec tibi expoſui, primum 7
vt ex epiſtola ſcires, quae ex oratione non poteras: de-
inde, (nam detegam artes) vt orationem libentius le-
geres, ſi non legere tibi, ſed intereſſe iudicio videreris:
quam, ſit licet magna, non deſpero gratiam breviſſimae
impetraturam. Nam et copia rerum, et arguta divi- 8
ſione, et narratiunculis pluribus, et eloquendi varie-
tate, renovatur. Sunt multa (non auderem niſi tibi
dicere) elata, multa pugnantia, multa ſubtilia. Inter- 9
venit enim acribus illis et erectis frequens neceſſitas
computandi, ac paene calculos tabulamque poſcendi,
vt repente in privati iudicii formam centumvirale ver-
tatur. Dedimus vela indignationi; dedimus irae, de- 10
dimus dolori; et in ampliſſima cauſſa, quaſi magno
mari, pluribus ventis ſumus vecti. In ſumma, ſolent 11

 quidam

6 *Suberinus*) Hic videtur fuiſſe privignus octogenarii ſe-nis, filius mulieris, quam ille novercam Acciae Variolae filiae ſuae induxit, qui iam pro ſua matre ageret.

8 *pugnantia*) Interpretantur acria, vehementia, contentioſa, fortia: quod firmant libri, in quibus legitur *pugnacia*. Sed mihi videbantur *pugnantia* hic intelligi illud genus acuminum, quae ex contrariis conſtant, *enthymemata* vocant rhetores. Vid. Quintil. 5, 10, 2 it. 8, 5, 9.

9 *in privati iudicii*) Quo v. g. pater familias cum villico rationes putat: nam alio intellectu centumviralia iudicia ſunt privata, h. e. de re privata et familiari, et a publicis differunt.

11 ὡς

quidam ex contubernalibus noſtris exiſtimare hanc orationem (iterum dicam) praecipuam, vt inter meas ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος eſſe. An vere, tu facillime iudicabis, quia tam memoriter tenes omnes, vt conferre cum hac, dum hanc ſolam legis, poſſis. Vale.

XXXIV. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximi munus gladiatorium in funere vxoris commendat: dolet autem pantheras tardius adveniſſe.

Recte feciſti, quod gladiatorium munus Veronenſibus noſtris promiſiſti; a quibus olim amaris, ſuſpiceris, ornaris. Inde etiam vxorem cariſſimam tibi et probatiſſimam habuiſti; cuius memoriae aut opus aliquod, aut ſpectaculum, atque hoc potiſſimum, quod
2 maxime funeri, debebatur. Praeterea, tanto conſenſu rogabaris, vt negare non conſtans, ſed durum videretur. Illud quoque egregium, quod tam facilis, tam
3 liberalis in edendo fuiſti. Nam per haec etiam magnus animus oſtenditur. Vellem Africanae, quas coëmeras plurimas, ad praefinitum diem occurriſſent: ſed licet ceſſaverint illae, tempeſtate detentae, tu tamen meruiſti, vt acceptum tibi fieret, quod, quo minus exhiberes, non per te ſtetit. Vale.

11 *ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος*) Qua Cteſiphontem, et decretam ſibi ab illo coronam defendit, quam quod regina orationum Demoſthenis iudicaretur, vna cum adcuſatione Aeſchinis Latine transtulerat Cicero. Vid. ſupra 1, 2, 1.

XXXIV, 1 *Veronenſibus noſtris*) Sicut 1, 16, 5 *Catullum ſuum* vocat, tum propter Comi patriae ſuae viciniam, tum quod avunculus, Plinius maior, Veronenſis eſſet.

aut opus aliquod) Monumentum ſepulcri, templum, quo ſervatur memoria: ab opere diverſum *ſpectaculum*, ludi cuiuscunque generis; *potiſſimum* vero *hoc* debebatur, quia *debebatur funeri*; in funeribus autem ludos fuiſſe editos, vel ex Terentianis didaſcaliis ſatis conſtat.

2 *non conſtans*,) Videtur enim alioqui conſtantis viri eſſe, negare populo crudelem adeo voluptatem, in qua nihil ſit, quod delectare virum ſapientem poſſit. Vide ſapientiſſimam Ciceronis ad Marium epiſtolam fam. 7, 1.

liberalis in edendo) Vt Paneg. 33, 2 *Quam deinde in edendo liberalitatem -- exhibuit* etc.

LIBER

LIBER VII.

I. C. PLINIVS RESTITVTO SVO S.

Aegrotantem hortatur, vt valetudinem patienter ferat, ſuoque exemplo docet medicis obtemperare.

Terret me haec tua pertinax valetudo, et, quamquam te temperantiſſimum noverim, vereor tamen, ne quid illi etiam in mores tuos liceat. Proinde moneo, 2 patienter reſiſtas. Hoc laudabile, hoc ſalutare. Admittit humana natura, quod ſuadeo. Ipſe certe ſic agere ſanus cum meis ſoleo: *Spero quidem, ſi forte in* 3 *adverſam valetudinem incidero, nihil me deſideraturum vel pudore vel poenitentia dignum: ſi tamen ſuperaverit morbus, denuntio, ne quid mihi detur, niſi permittentibus medicis: ſciantque, ſi dederint, ita vindicaturum, vt ſolent alii, quae negantur.* Quin etiam quum peruſtus ardentiſſima febri, tandem remiſſus vnctusque acciperem a 4

medico

I, 1 *in mores tuos liceat.*) Abſtinentiam, moderationem, patientiam tuam expugnet, et vitia inducat contraria.

2 *Admittit humana natura,*) Alioqui fruſtra ſuaderem. Poſt argumenta ab *honeſto* et *vtili*, vt vocant, ſubiungit etiam *poſſibili*, idque ita eſſe, ſuo exemplo oſtendit: vel potius, vt ſuum exemplum laudare queat, hoc praeſtruit. * Ceterum interpunxi ante haec verba, quae adhuc nulla nota diſcreta fuerant. Et video iam monuiſſe Cortium, ita diſtinguendum eſſe, vt agnoſcamus Plinium.

cum meis) Non opus erat hic monere intelligi familiares, ſervos praeſertim, aegrotum herum curare iuſſos, niſi adſcriptum eſſet ex Catanaeo, *Hortari meos infirmos, vt fortiter ferant:* quibus verbis totum Plinii conſilium evertitur.

3 *ne quid mihi detur—ſciantque*) * Ferri poteſt haec lectio, qua poſita tranſire dicemus Plinium a directa oratione, quam vocant, ad indirectam. Sed exprimi voluit ex libris Cortius, (quamquam illi non niſi ex dimidia parte obtemperatum eſt;) *ne quid mihi detis – ſciatisque, ſi dederitis* etc. Legitur importune, *ſciatisque, ſi dederint.*

4 *remiſſus vnctusque*) Commodum huc retulit Cellarius Celſi auctoritatem 2, 14 *Vngi, leniterque pertractari corpus etiam in acutis et recentibus morbis oportet*; in remiſſione *tamen, et ante cibum.*

vt

medico potionem, porrexi manum, vtque me tangeret,
5 dixi, admotumque iam labris poculum reddidi. Poſtea quum viceſimo valetudinis die balineo praepararer, muſſantesque medicos repente vidiſſem, cauſſam requiſivi. Reſponderunt, *poſſe me tuto lavari, non tamen omnino ſine aliqua ſuſpicione. Quid* (inquam) *neceſſe eſt?* At-
6 que ita ſpe balinei, cui iam videbar inferri, placide leniterque dimiſſa, ad abſtinentiam rurſus, non ſecus, ac modo ad balineum, animum vultumque compoſui.
7 Quae tibi ſcripſi, primum vt te non ſine exemplo monerem, deinde vt in poſterum ipſe ad eandem temperantiam adſtringerer, quum me hac epiſtola quaſi pignore obligaviſſem. Vale.

II. C. PLINIVS IVSTO SVO S.

Promittit aliquid ſcriptorum ſuorum, quum aeſtas transmiſſa fuerit.

Quemadmodum congruit, vt ſimul et adfirmes, te aſſiduis occupationibus impediri, et ſcripta noſtra deſideres, quae vix ab otioſis impetrare aliquid pe-
2 rituri temporis poſſunt? Patiar ergo, aeſtatem inquietam vobis exercitamque transcurrere, et hieme demum, quum

vt me tangeret,) Exploraret tum arteria tangenda, tum calore obſervando, poſſetne tuto dari potus? Antequam de hoc conſtaret, bibere ſcilicet, ſitiens licet exuſtusque, noluit.

5 *muſſantesque medicos*) Conferentes capita, vt in re ancipiti, tergiverſantes, proloqui tamen non auſos, ne refutanda, certe reiicienda atque differenda, cupiditate aegrotantis, ipſum contriſtarent, vel ad iram adeo incitarent. Cogitandum tibi eſt, lector, ſi velis vim huius loci, et abſtinentiam Secundi noſtri percipere, balneorum uſum illis hominibus quotidianum, partemque earum rerum, voluptatum, fuiſſe, quibus *dolet natura negatis.*

7 *adſtringerer*) Inter elegantiſſimos hunc locum refero: adeo venuſte excuſat περιαυτολογίαν ſuam. *Ceterum ſic optimi quique libri. Cellarianum *adſtringeres* ſervatum videtur ex Boxhorniana, in quam temere irrepſit. Illud placeret, ſi legeretur, *Vt in poſterum ipſe ad eandem me patientiam* adſtringeres etc.

III, 3.

quum credibile erit, noctibus ſaltem vacare te poſſe; quaeram quid potiſſimum ex nugis meis tibi exhibeam. Interim abunde eſt, ſi epiſtolae non ſunt moleſtae. Sunt 3 autem, et ideo breviores erunt. Vale.

III. C. PLINIVS PRAESENTI SVO S.

Amicum a longo ſeceſſu in vrbem revocat.

Tantane perſeverantia tu modo in Lucania, modo in Campania? Ipſe enim (inquis) Lucanus, vxor Campana. Iuſta cauſſa longioris abſentiae, non perpetuae tamen. Quin ergo aliquando in vrbem redis? vbi 2 dignitas, honor, amicitiae tam ſuperiores quam minores. Quouſque regnabis? quouſque vigilabis quum voles? dormies quamdiu voles? quouſque calcei nuſquam? toga feriata? liber totos dies? Tempus eſt, te 3 reviſere moleſtias noſtras, vel ob hoc ſolum, ne volu-

Q 5 ptates

III, 2 *quouſque regnabis?*) Non tantum de libertate vivendi, vt velis interpretor, quod quidem et ipſum *regnum* eſſe non negaverit, qui ſervitutem cogitet, qua maximos etiam quosque homines vrbanorum officiorum neceſſitas adſtringit: ſed de illo etiam honore, in quo ruri et inter municipes humiliores verſantur magni cives, quam diu ruſticari illis placet.

dormies quamdiu voles?) Non impeditus *ſub Galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat* Hor. Sat. 1, 1, 10. neque antelucanis officiis lecto excuſſus, de quibus noſter 3, 5, 9 et 12, 2.

calcei nusquam?) Senatorii et forenſis habitus pars calcei; *ſoleati* ſunt in ſeceſſu, et generatim extra vrbem. Sic Plinius maior 6, 16, 5 *poſcit ſoleas*. *Toga feriata* eodem intellectu dicitur. Sic Martialis iudicio 10, 47 in eis *vitam quae faciunt beatiorem*, eſt quoque *toga rara*. De coniugio illo quaſi *calcei* et *togae*, quorum neutrum ſcilicet ſine altero, Salmaſ. ad Tertull. de pallio p. 386 vbi eundem hunc locum ita exhibet, vti nos poſt Lipſium Cellariumque repraeſentavimus.

liber totus dies?) Sic Cortius bonis auctoribus. Sententia clara, *liber tibi eſt* et nullis moleſtiis, interpellationibus, impeditus, *totus dies*. Sed neque non elegans altera lectio, *liber totos dies:* quod vel cum Gronovio interpreteris *liber* in manibus tibi eſt, et legitur, nemine impediente, *totos dies:* vel *liber* h. e. ſolutus negotiis et moleſtiis es, *totos dies*.

3 *Tempus eſt, te reviſere*) Sic Cic. Tuſc. 1, 41 *Tempus eſt, iam hinc*

ptates iſtae ſatietate langueſcant. Saluta paulliſper, quo, ſit tibi iucundius ſalutari: terere in hac turba, vt
4 te ſolitudo delectet. Sed quid imprudens, quem revocare conor, retardo? Fortaſſe enim his ipſis admoneris, vt te magis ac magis otio involvas; quod ego non
5 abrumpi, ſed intermitti volo. Vt enim ſi coenam tibi facerem, dulcibus cibis acres acutosque miſcerem, vt obtuſus illis et oblitus ſtomachus his excitaretur; ita nunc hortor, vt iucundiſſimum genus vitae nonnullis interdum quaſi acoribus condias. Vale.

IV. C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Miranti, qui Plinius, ſeverus homo, hendecaſyllabos ſcripſerit, poëtica ſua ſtudia ab vltima aetate recenſet.

Ais legiſſe te hendecaſyllabos meos: requiris etiam, quemadmodum coeperim ſcribere, homo, vt tibi
2 videor, ſeverus, vt ipſe fateor, non ineptus. Nunquam a poëtice (altius enim repetam) alienus fui; quin etiam quatuordecim natus annos Graecam tragoediam ſcripſi.
3 Qualem? inquis. Neſcio, tragoedia vocabatur. Mox quum e militia rediens, in Icaria inſula ventis detinerer, Latinos elegos in illud ipſum mare ipſamque inſulam feci. Expertus ſum me aliquando et heroico; hendecaſyllabis nunc primum, quorum hic naturalis, hae
4 cauſſae. Legebantur in Laurentino mihi libri Aſinii Galli, de comparatione patris et Ciceronis: incidit epigramma

hinc abire me, vt moriar, vos, vt vitam agatis.

terere in hac turba) Male interpretantur, *tere te: exſere te forenſibus negotiis:* pertinet ad *turbam* vrgentium, prementium, ac proinde *terentium* ſe invicem, in ſalutationibus, aliisque vrbanis officiis.

IV, 1 *non ineptus.*) Vide quam bene huic etiam loco illa *inepti* notio conveniat, qua comprehendi totum illius ambitum putamus. *Non ineptus* eſt, qui in parvis et nugacibus rebus non nimis ſtudioſe et cupide verſatur, qui proinde faciendis verſiculis, qui luſus tamen ſunt, cum optimi ſunt, non impendit tantum temporis, quantum rei ſeriae et ſeverae.

4 *de comparatione patris*) Quo

gramma Ciceronis in Tironem ſuum: dein, quum meridie (erat enim aeſtas) dormiturus me recepiſſem, nec obreperet ſomnus, coepi reputare, maximos oratores hoc ſtudii genus, et in oblectationibus habuiſſe et in laude poſuiſſe. Intendi animum, contraque opinionem 5
meam, poſt longam deſuetudinem, perquam exiguo temporis momento id ipſum, quod me ad ſcribendum ſolicitaverat, his verſibus exaravi:

Quum libros Galli legerem, quibus ille parenti 6
Auſus de Cicerone dare eſt palmamque decusque,
Laſcivum inveni luſum Ciceronis, et illo
Spectandum ingenio quo ſeria condidit, et quo
Humanis ſalibus, multo varioque lepore
Magnorum oſtendit mentes gaudere virorum.
Nam queritur, quod fraude mala fruſtratus amantem
Paucula coenato ſibi debita ſuavia Tiro
Tempore nocturno ſubtraxerit. His ego lectis,
Cur poſt haec, inquam, noſtros celamus amores?
Nullumque in medium timidi damus? atque fatemur
Tironisque dolos, Tironis noſſe fugaces
Blanditias, et furta novas addentia flammas?

Tranſii

Quo libro, vt mox docemur, palmam dare patri contra Ciceronem auſus eſt. Quintil. 12, 1, 22. Reſpondit illi Claudius imperator, Suetonio teſte c. 41. Ruſtice contra filius ſtili Claudiani iniuriam pugionibus vlciſci conatus eſt, quod narrat idem Sueton. c. 13. Ceterum obieciſſe videtur Tullio Aſinius impudicos in Tironem ſuum amores, eiusque rei declarandae cauſſa epigramma Ciceronis protuliſſe.

6 *Quum libros Galli*) Quacunque alia in re imitatus eſſes Tullium, Secunde. Sed hoc quidem adſecutus es, vt non minus male proceſſiſſe tibi carmen, ſciamus, quam tuo archetypo. Verum bene eſt, quod vera illius decora feliciter aemulatus es, quo facilius tibi has ineptias, niſi modicae eſſent, condonat poſteritas.

Auſus — dare eſt) *Rurſus — daret* legendum ait Burmannus ad Virg. Georg. 2, 260. Nam alias quoque hoc feciſſe Gallum.

Cur — noſtros celamus amores?) Iam malo te verſiculos Ciceronis tui imitari, Secunde, quam Conſularis viri levitatem et laſciviam, gloriari etiam dedecoribus ſuis auſam.

fugaces blanditias) Hoc forte vnum pro poëta in hoc carmine dictum. *Fugaces blanditiae*, quae

ſubducunt

7 Tranſii ad elegos; hos quoque non minus celeriter ex-
plicui: addidi alios facilitate corruptus: deinde in vr-
8 bem reverſus, ſodalibus legi. Probaverunt. Dein plu-
ra metra, ſi quid otii, maxime in itinere, tentavi. Po-
ſtremo placuit exemplo multorum, vnum ſeparatim
hendecaſyllaborum volumen abſolvere; nec poenitet.
9 Legitur, deſcribitur, cantatur etiam; a Graecis quo-
que, quos Latine huius libelli amor docuit, nunc citha-
10 ra nunc lyra perſonatur. Sed quid ego tam glorioſe?
quamquam poetis furere conceſſum eſt; et tamen non de meo, ſed de aliorum iudicio loquor; qui ſive iudicant, ſive errant, me delectant. Vnum precor, vt poſteri quoque aut errent ſimiliter, aut iudicent. Vale.

V. C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Magno ſe vxoris deſiderio teneri ſignificat.

Incredibile eſt, quanto deſiderio tui tenear. In cauſſa amor primum; deinde, quod non conſuevimus abeſſe. Inde eſt, quod magnam partem noctium in imagine tua vigil exigo: inde, quod interdiu, quibus horis te viſere ſolebam, ad diaetam tuam ipſi me, vt veriſſime dicitur, pedes ducunt: quod denique aeger et

ſubducunt ſe, et ipſa illa praebendi malignitate invitant et accendunt, amantem. *Furta* etiam hic non ſolemni illa amatorum ſignificatione dixit; ſed illam ſubtrahentis ſe, et ſpem fruſtrantis ſimul et acuentis petulantiam.

9 *quos Latine—amor*) Reſpicit forte ad ſolemne illud *Amor docet muſicam.* Venerant nempe blandi quidam Graeculi ad Plinium, qui dicerent, ſe vel ob hoc Latine didiciſſe, vt ſuavitate hendecaſyllaborum illius frui poſſent. Et credidit Plinius. Quis vero non credat? Vere, ſi quid vnquam Tullius Tuſc. 5, 22 *Adhuc neminem cognovi poëtam (et mihi fuit cum Aquinio amicitia*: ſubſtituere poteris, lector, Tullium, Plinium; Geſnerum etiam, ſi volueris) *qui ſibi non optimus videretur.*

10 *aut errent, aut iudicent.*) Ne qui ſic erret quidem, novi; nedum qui iudicet. Itaque hoc votum tuum, Plini, *volucres diſperſit in auras* Delius, *inque notos vocem vertere porcellae* (ex Aen. 11, 795 ſq.)

V, 1 *pedes ducunt:*) Mirus lepos. Indicat ſe ita plenum eſſe imagine

et moeſtus, et ſimilis excluſo, a vacuo limine recedo. Vnum tempus his tormentis caret, quo in foro et amicorum litibus conteror. Aeſtima tu, quae vita mea 2 ſit, cui requies in labore, in miſeria curisque ſolatium eſt. Vale.

VI. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Bithynos decreto accuſationem Vareni omiſiſſe: tacere conſultius interdum quam multa loqui.

Rara et notabilis res contigit Vareno, ſit licet adhuc dubia. Bithyni accuſationem eius, vt temere inchoatam, omiſiſſe narrantur. Narrantur dico? adeſt provinciae legatus: attulit decretum conſilii ad Caeſarem, attulit ad multos principes viros, attulit etiam ad nos, Vareni advocatos. Perſtat tamen idem ille Ma- 2 gnus: quin etiam Nigrinum, optimum virum, pertinaciſſime exercet. Per hunc a Conſulibus poſtulabat, vt Varenus exhibere rationes cogeretur. Adſiſtebam 3 Vareno iam tantum vt amicus, et tacere decreveram. Nihil enim tam contrarium, quam ſi advocatus a ſenatu datus defenderem vt reum, cui opus eſſet, ne reus videretur. Quum tamen, finita poſtulatione Nigrini, 4 conſules ad me oculos retuliſſent. *Scietis*, inquam, *conſtare nobis ſilentii noſtri rationem, quum veros legatos provinciae*

Conſtare

imagine vxoris, vt ſaepe aliud agens, quaſi adeſſet illa, ad diaetam ipſius veniat. Philoſophi hodierni dicerent mechaniſmo quodam corporis, et ſimilium caſuum exſpectatione illud contingere. Ceterum formulam fuiſſe non inconſuetam, tum hic ipſe locus indicat, tum illud Varronis R. R. 2 pr. 6 *Propterea quod te emturientem in campos macros ad mercatum adducunt crebro pedes:* quo quidem in loco illud modo intelligi puto, pedibus non equo ire aut iumentis iunctis Turranium; ſed ludit ſuaviter Plinius, a pedibus, iam adſuetis illi itineri nimirum, ſe duci ſignificans, non ab animo cogitante.

VI, 1 *Vareno,*) Repetendae ſunt res huius Vareni ex 5, 20 et 6, 13. Nominatim de Magno 5, 20, 4.

2 *Nigrinum,*) Qui contra Varenum dixerat etiam ſuperiore actione 5, 20, 6. Iam vero invitus videtur agere.

4 *Contra*

vinciae audieritis. Contra Nigrinus, *Ad quem miſſi ſunt?*
5 Ego, *Ad me quoque: habeo decretum provinciae.* Rurſus ille, *Poteſt tibi liquere.* Ad hoc ego, *Si tibi ex diverſo liquet; poteſt et mihi, quod eſt melius in cauſſa, liquere.*
6 Tum legatus Polyaenus cauſſas abolitae accuſationis expoſuit, poſtulavitque, *Ne cognitioni Caeſaris praeiudicium fieret.* Reſpondit Magnus, iterumque Polyaenus. Ipſe raro et breviter interloquutus, multum me intra
7 ſilentium tenui. Accepi enim, NON minus interdum oratorium eſſe tacere, quam dicere: atque adeo repeto, quibusdam me capitis reis vel magis ſilentio, quam ora-
8 tione accuratiſſima profuiſſe. Mater amiſſo filio (quid enim prohibet, quamquam alia ratio ſcribendae epiſtolae fuerit, de ſtudiis diſputare?) libertos eius, eosdemque coheredes ſuos, falſi et veneficii reos detulerat ad Principem, iudicemque impetraverat Iulium Servianum.

4 *Contra Nigrinus*) *Secuti ſumus veriſſimam ex bonis libris emendationem Cortii. Nuperae editiones continuabant, *audieritis contra Nigrinum, ad quem miſſi ſunt: ego ad me* etc.

Ad quem miſſi ſunt?) Apud Senatum res adhuc acta fuerat. Legati novi non ad Senatum miſſi, ſed ad Principem, et ad privatos quosdam. Haec igitur interrogatio Nigrini, quem cogit Magnus contra Varenum dicere, eo pertinet, vt indicet, cauſſam peragendam in Senatu, nec rationem habendam novae Legationis.

5 *Poteſt tibi liquere.*) Elicere vult Nigrinus reſponſum plenius a Plinio, q. d. Quid cunctaris? quid ſubtrahis te a cauſſa brevitate illa obſcura reſpondendi? *poteſt tibi* de tota *re liquere*; quid cauto illo ſilentio et Laconiſmo opus eſt? Hic argute cadit Plinii reſponſum, *Si tibi ex diverſo*, qui es in accuſatoris ſubſelliis *liquet, quod eſt melius in hac cauſſa*, nimirum tacere me, et forum hoc declinare; quam ob cauſſam veteratorie, certe oratorie, me in aliam mentem impellere conaris, et efficere, vt cauſſa dicenda forum hoc, et hanc cognitionem agnoſcam; ſi, inquam, tibi hoc liquere poteſt: *poteſt et mihi liquere*, vt proinde non committam, ad quod tu impellere me conaris.

6 *Polyaenus. Ipſe*) *Interpunctione mutata videor mihi lucidiorem hunc locum reddidiſſe. Ille enim *ipſe*, qui *raro et breviter interloquutus* eſſe dicitur, non Polyaenus eſt, ſed idem ipſe Plinius, qui *multum ſe intra ſilentium tenuit.*

8 *falſi et veneficii*) Falſi f. ſubiecti teſtamenti, et *veneficii*, quo filium ſuum interfeciſſent.

num. Defenderam reos ingenti quidem coetu. Erat
enim cauſſa notiſſima; praeterea vtrinque ingenia cla-
riſſima. Finem cognitioni quaeſtio impoſuit; quae ſe-
cundum reos dedit. Poſtea mater adiit Principem; ad- 10
firmavit ſe novas probationes inveniſſe. Praeceptum
eſt Serviano, vt vacaret finitam cauſſam retractanti, ſi
quid novi adferret. Aderat matri Iulius Africanus, ne- 11
pos Iulii oratoris, (quo audito Paſſienus Criſpus dixit,
Bene, *me hercule*, *bene: ſed quo tam bene?*) huius ne-
pos, iuvenis ingenioſus, ſed parum callidus, quum mul-
ta dixiſſet, adſignatumque tempus impleſſet, *Rogo*, in-
quit, *Serviane*, *permittas mihi vnum verſum adiicere.*
Tum ego, quum omnes me, vt diu reſponſurum, in- 12
tuerentur, *Reſpondiſſem*, inquam, *ſi vnum illum verſum*
Africanus adieciſſet, *in quo non dubito omnia nova fuiſſe.*
Non facile me repeto tantum conſequutum adſenſum 13
agendo,

9 *quaeſtio — ſecundum reos dedit*) Proprie iudex dicitur *dare* (litem, iudicium) *ſecundum*, vel *contra* aliquem; hic vero quaeſtio. Nimirum ſervi in quaeſtionem tormentorum dati, ſua confeſſione reos liberarunt.

10 *Serviano*) **Suburano* legit ex libris Cortius hic et mox ſ. 11. Sed ſilentium primo, et reſponſum deinde Plinii valde importunum videbatur mihi futurum fuiſſe, ſi alius iam iudicio praeſideret, quam antea in prima actione. Iam *Servianum* ſine animadverſione habet ſ. 8 ipſe Cortius. Igitur nihil mutavi.

11 (*quo audito — bene?*) *Bene parentheſin hanc obſervavit, et pro *Iulius nepos* ſcripſit *huius nepos* Cortius. Nimirum Iulii avi mentio monuit Secundum noſtrum, vt Paſſieni de illo apophthegma proponeret, quo facto redit ad nepotem more ſibi conſueto, *huius* Iulii, de quo modo dixi, *nepos* etc.

Bene, *me hercule*,) Iudicat eleganter, accurate, docte, ſtudioſe, dicere Iulium, ſed in cauſſa, quae ſimplicius agi poſceret, et nimia diligentia corrumperetur.

12 *ſi — adieciſſet*,) Non paſſus igitur ſit oportet Servianus vltra attributum ſibi tempus dicere Iulium. Plinii vox non modo illud indicat, quod maxime fuit in cauſſa, nihil novi allatum ab actore; ſed eius illum ſtultitiae accuſat, quae ridetur in illo, qui redux e Gallia, in qua XII annos commoratus fuerat, interrogante quodam, ecquid Gallice loqueretur? deieravit, ſi paucas adhuc hebdomades ibi fuiſſet, ſe facultatem illam, qua planiſſime carebat, adepturum fuiſſe.

13 *hacte-*

agendo, quantum tunc non agendo. Similiter nunc et probatum et exceptum eſt, quod pro Vareno hacte-
14 nus non tacui. Conſules, vt Polyaenus poſtulabat, omnia integra Principi ſervaverunt; cuius cognitionem ſuſpenſus exſpecto. Nam dies ille nobis pro Vareno aut ſecuritatem et otium dabit, aut intermiſſum laborem renovata ſolicitudine iniunget. Vale.

VII. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Gaudet Saturnini et Priſci coniunctione, et hunc ad ſe reverti ſatiatum otio, cupit.

Et proxime Priſco noſtro, et rurſus, quia ita iuſſiſti, gratias egi, libentiſſime quidem. Eſt enim mihi periucundum, quod viri optimi mihique amiciſſimi
2 adeo cohaeſiſtis, vt invicem vos obligari putetis. Nam ille quoque praecipuam ſe voluptatem ex amicitia tua capere profitetur, certatque tecum honeſtiſſimo certamine mutuae caritatis, quam ipſum tempus augebit. Te negotiis diſtineri ob hoc moleſte fero, quod deſervire ſtudiis non potes, ſi tamen alteram litem per iudicem, alteram, vt ais, ipſe finieris, incipies primum illic otio frui, deinde ſatiatus ad nos reverti. Vale.

VIII. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Eandem laetitiam ſignificat Priſco, eumque ad conſtantiam hortatur.

Exprimere non poſſum, quam iucundum ſit mihi, quod Saturninus noſter ſummas tibi apud me gratias,

13 *hactenus non tacui.*) Illud *non* non concoquunt quidam editores. Sed reperit in optimis quibusque Cortius, et *hactenus* adiectum facit, vt eadem prope ſententia exſiſtat. Nempe, *hactenus*, inquit, *non tacui*, vt loquerer paucula illa, quae dixi; ceterum plane a dicendo abſtinui. Τὴν *non* omiſiſſe primum videntur, qui *hactenus* ceperunt pro *adhuc*: qua ratione contra diceret his, quae praeceſſerunt.

14 *ſuſpenſus exſpecto.*) Si tu etiam, lector, adi huius libri epiſtolam 10.

tias aliis ſuper alias epiſtolis agit. Perge vt coepiſti, 2
virumque optimum quam familiariſſime dilige, magnam
voluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad bre-
ve tempus. Nam cum omnibus virtutibus abundat, 3
tum hac praecipue, quod habet maximam in amore
conſtantiam. Vale.

IX. C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Quaerenti amico, rationem exercendi ſtili praeſcribit.

Quaeris quemadmodum in ſeceſſu, quo iamdiu frue-
ris, putem te ſtudere oportere. Vtile in primis, 2
et multi praecipiunt, vel ex Graeco in Latinum, vel ex
Latino vertere in Graecum: quo genere exercitationis
proprietas ſplendorque verborum, copia figurarum,
vis explicandi, praeterea imitatione optimorum ſimilia
inveniendi facultas paratur: ſimul quae legentem fe-
felliſſent, transferentem fugere non poſſunt. Intelli-
gentia ex hoc et iudicium adquiritur. Nihil obfuerit, 3
quae legeris hactenus, vt rem argumentumque teneas,
quaſi aemulum ſcribere, lectisque conferre, ac ſedulo
penſitare, quid tu, quid ille commodius. Magna gra-
tulatio, ſi non nulla tu; magnus pudor, ſi cuncta ille
melius. Licebit interdum et notiſſima eligere, et cer-
tare cum electis. Audax haec, non tamen improba, 4
quia ſecreta, contentio: quamquam multos videmus
eiuſmodi certamina ſibi cum multa laude ſumſiſſe,
quoſque ſubſequi ſatis habebant, dum non deſperant,
anteceſſiſſe. Poteris et, quae dixeris, poſt oblivionem 5
retra-

VIII, 3 *cum—abundat,*) *Sic docet Cortius eſſe in libris, non *abundet*: quam ceteroqui conſtructionem, exemplis probatam hic a Cellario, non damnat.

IX, 3 *notiſſima eligere,*) *Notiſſima eligere*, vt eo magis elaborandum ſit in varianda oratione; difficilius enim eſt notis et communibus ſubſtituere abſtruſiora quaedam, et tamen eadem propria. Sic difficilius eſt *certare cum electis*, tanquam pulcherrimis ſcilicet, et non temere ſuperandis.

retractare; multa retinere, plura tranſire; alia inter-
6 ſcribere, alia reſcribere. Laborioſum iſtud et taedio
plenum, ſed difficultate ipſa fructuoſum, recaleſcere ex
integro, et reſumere impetum fractum omiſſumque:
poſtremo, nova velut membra peracto corpori intexe-
7 re, nec tamen priora turbare. Scio nunc tibi eſſe prae-
cipuum ſtudium orandi; ſed non ideo ſemper pugna-
cem hunc et quaſi bellatorium ſtilum ſuaſerim. Vt
enim terrae variis mutatisque ſeminibus, ita ingenia
noſtra nunc hac, nunc illa meditatione recoluntur.
8 Volo, interdum aliquem ex hiſtoria locum apprehen-
das: volo epiſtolam diligentius ſcribas. [volo carmina.]
Nam ſaepe in orationes quoque non hiſtoricae modo,
ſed prope poëticae deſcriptionis neceſſitas, incidit; et
9 preſſus ſermo puruſque ex epiſtolis petitur. Fas eſt
et carmine remitti, non dico continuo et longo (id
enim perfici niſi in otio non poteſt) ſed hoc arguto et
brevi, quod apte quantaslibet occupationes curasque
10 diſtinguit. Luſus vocantur; ſed hi luſus non minorem
interdum gloriam, quam ſeria conſequuntur: atque
adeo (Cur enim te ad verſus non verſibus adhorter?)

11 *Vt laus eſt cerae, mollis cedensque ſequatur*
Si doctos digitos, iuſſaque fiat opus;
Et nunc informet Martem, caſtamque Minervam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum:
Vtque ſacri fontes non ſola incendia ſiſtunt,
Saepe etiam flores vernaque prata iuvant;

Sic

8 [*volo carmina.*] *Incluſa ſunt a Cortio verba, quae abſunt ab optimis libris, et hic non neceſſaria. Quod enim *prope poëticae deſcriptionis neceſſitas* memoratur, illud modo per occaſionem *hiſtoricae deſcriptionis* incidit. Ceterum deinde demum ſ. 9 *Fas eſt*, inquit, *et carmine remitti.*

11 *Vt laus eſt cerae,*) Vid. quos laudamus de hac ſimilitudine ad Quintil. 10, 5, 9. Fundus eſt Demetrius de Elocut. ſ. 317.

iuſſaque fiat opus;) De inanimatis, formam quamcunque ab arte accipientibus, hoc verbo et cognatis vtuntur, poëtae praeſertim. *Iuſſos rivos* ſic dixit Colu-

mella

Sic hominum ingenium flecti ducique per artes
Non rigidas docta mobilitate decet.

Itaque ſummi oratores, ſummi etiam viri ſic ſe aut ex- 12
ercebant aut delectabant, immo delectabant exercebantque. Nam mirum eſt, vt his opuſculis animus inten- 13
datur remittaturque. Recipiunt enim amores, odia, iras, miſericordiam, vrbanitatem, omnia denique, quae in vita, atque etiam in foro cauſſisque verſantur. Ineſt 14
his quoque eadem, quae aliis carminibus vtilitas, quod metri neceſſitate deuincti, ſoluta oratione laetamur, et quod facilius eſſe comparatio oſtendit, libentius ſcribimus. Habes plura etiam fortaſſe, quam requirebas; 15
vnum tamen omiſi. Non enim dixi, quae legenda arbitrarer: quamquam dixi, quum dicerem, quae ſcribenda. Tu memineris, ſui cuiusque generis auctores diligenter eligere. (Aiunt enim, MVLTVM LEGENDVM ESSE, NON MVLTA.) Qui ſint hi, adeo 16
notum prouocatumque eſt, vt demonſtratione non egeant: et alioqui tam immodice epiſtola me extendi, vt dum tibi, quemadmodum ſtudere debeas, ſuadeo, ſtu-

mella 10, 48. Sic *imperare, parere, ſequi* etc.

13 *opuſculis*) vid. Quintil. 2, 1, 8.

14 *neceſſitate deuincti*) *Habent iſta intellectum bonum et facilem. Sed blandiebatur nobis tamen ſuſpicio, an non conuenientius eſſet legere *metri neceſſitate defuncti:* ſic enim indicaretur, ſuperata illa difficultate, abiectis quaſi illis compedibus atque vinculis, quibus carmina adſtricta ſunt, laetius procedere orationem liberam, vt retenti canes in venatu, tanto erumpunt et procurrunt cupidius, vt ſtabulis hibernis emiſſa pecora laſciuius exſultant.

15 *multum — non multa.*) Vid. quae in hanc ſententiam diſputat Quintil. 10, 1, 19. Loquuntur nempe de initiis et formando ſtilo; non condemnant nos ad Siſypheum aliquod ſaxum: aut, aſini inſtar ad molam vincti, vel canis machinam culinarem vano adſcenſu circumagentis, in minimo pauciſſimorum librorum orbe volunt conſeneſcere. Itaque optimis magiſtris non contra dixiſſe mihi videor, cum in praefatione ad Liuium de curſoria non minus quam de ſtataria lectione diſputaui.

16 *epiſtola me extendi,*) Forte: *epiſtolam extendi.*

dendi tempus abſtulerim. Quin ergo pugillares reſumis, et aliquid ex his, vel iſtud ipſum quod coeperas, ſcribis. Vale.

X. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Eventum actionis Bithynorum contra Varenum narrat.

Quia ipſe, quum prima cognovi, iungere extrema, quaſi avulſa, cupio: te quoque exiſtimo velle de Vareno et Bithynis reliqua cognoſcere. Acta cauſſa
2 hinc a Polyaeno, inde a Magno. Finitis actionibus
Caeſar, *Neutra*, inquit, *pars de mora queretur. Erit*
3 *mihi curae, explorare provinciae voluntatem.* Multum
interim Varenus tulit. Etenim quam dubium eſt, an merito accuſetur, qui an omnino accuſetur, incertum eſt? Supereſt, ne rurſus provinciae, quod damnaſſe dicitur, placeat, agatque poenitentiam poenitentiae ſuae. Vale.

XI. C. PLINIVS FABATO SVO S.

Liberalitas in Corelliam explicatur.

Miraris, quod Hermes libertus meus hereditarios agros, quos ego iuſſeram proſcribi, non exſpectata auctione, pro meo quincunce ex ſeptingentis millibus Corelliae addixerit. Adiicis, poſſe eos nongentis

aliquid ex his,) Quae hac tibi epiſtola commendavi.

X, 1 *de Vareno et Bythinis*) Coeperat 5, 20 perrexit 6, 13 et 7, 6.

2 *provinciae voluntatem.*) De qua dubium eſt, cum Legati et literae poſteriores contra dicant prioribus.

XI, 1 *ex ſeptingentis millibus*) Quincuncem Plinii Hermes addixit ea portione, ac ſi totus as ſeptingentis millibus aeſtimatus eſſet, cum tamen illi agri toti, totus as, potuerint nongentis venire. Sed eamus ad calculos. Cum 700000 ex Eiſenſchmidiana computatione valeant 35000 florenos Rhenanos, erit quincunx 14583⅓. Sed de 900000 h. e. 45000 florenis Rhenanis, quincunx 18750. Condonavit ergo Corelliae

gentis millibus venire, ac tanto magis quaeris, an,
quod geſſit, ratum ſervem. Ego vero ſervo: quibus
ex cauſſis accipe. cupio enim et tibi probatum, et co-
heredibus meis excuſatum eſſe, quod me ab illis, ma-
iore officio iubente, ſecerno. Corelliam cum ſumma 3
reverentia diligo; primum vt ſororem Corellii Rufi;
cuius mihi memoria ſacroſancta eſt; deinde, vt matri
meae familiariſſimam. Sunt mihi et cum marito eius, 4
Minucio Fuſco*, optimo viro, vetera iura: fuerunt et
cum filio maxima: adeo quidem, vt praetore me ludis
meis praeſederit. Haec, quum proxime iſtic fui, indi- 5
cavit mihi, cupere ſe aliquid circa Larium noſtrum
poſſidere: ego illi ex praediis meis, quod vellet, et
quanti vellet, obtuli, exceptis paternis maternisque:
his enim cedere ne Corelliae quidem poſſum. Igitur 6
quum obveniſſet mihi hereditas, in qua praedia iſta,
ſcripſi ei venalia futura. Has epiſtolas Hermes tulit,
exigentique, vt ſtatim portionem meam ſibi addiceret,
paruit. Vides, quam ratum habere debeam, quod li-
bertus meus meis moribus geſſit? Supereſt, vt co- 7
heredes aequo animo ferant, ſeparatim me vendidiſſe,
quod mihi licuit omnino vendere. Nec vero coguntur
imitari meum exemplum. non enim illis eadem cum Co- 8

relliae Plinius 4167 florenos ſ. imperiales 2778. Agit de hoc loco diligenter, et a perverſis interpretationibus eum vindicat I. F. Gronovius de Pec. Vet. 4, 5 p. 290 ſq.

4 *Minucio Fuſco*) * *Minicio Iuſto* ex Mediceo libro dedit Cortius. Dubitabam vnius libri fide tam receptam lectionem loco movere.

ludis meis praeſederit.) Alios interdum aliorum nomine praeſediſſe ludis oſtendit hic Cortius ex Sueton. Aug. 45 et Claud. 7. it. Neron. 12, et laudavit Cuperum Obſſ. 4, 13.

6 *meis moribus*) Qui coniecturam faceret ex moribus meis, quid facturus tali in re eſſem: cumque ſciret, me hoc non negaturum Corelliae, fecit, quod petebat. Iuris doctores ex *conſenſu praeſumto* talia docent fieri.

8 *eadem cum Corellia*) Opus videtur, hic monere, ne quis τὸ *cum* iungat pronomini *eadem*. *Sunt mihi iura cum marito* iam dixit ſ. 4 nempe amicitiae.

rellia iura ſunt. Poſſunt ergo intueri vtilitatem ſuam, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.

XII. C. PLINIVS MINVCIO SVO S.

Libellum poſtulatum ſero mittens, per iocum ſe excuſat, aliosque iocos inſpergit.

Libellum formatum a me, ſicut exegeras, quo amicus tuus, immo noſter, (quid enim non commune nobis?) ſi res poſceret, vteretur, miſi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, id eſt, diſperdendi,
2 haberes. Habebis tamen, an emendandi, neſcio; vtique diſperdendi (ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι) optima quae-
3 que ſi detraxeris. Quod ſi feceris, boni conſulam. poſtea enim illis ex aliqua occaſione, vt meis, vtar, et beneficio faſtidii tui ipſe laudabor, vt in eo quod adnotatum invenies, et ſupraſcripto aliter explicitum. Nam,

pro qua mihi fuit) Quanti alii vtilitatem faciunt, tanti ego amicitiam, vt magnae mihi vtilitatis inſtar ſit, amicum, et veteris benevolentiae memorem etiam cum iactura rei familiaris videri. Iungenda eſt huic epiſtolae quarta decima huius libri.

XII, 2 (ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι) *Si κακόζηλοι eſt a Plinio, legendum puto Ἡμεῖς, et accipiendum cum μιμήσει quadam h. m. *Nos enim*, veſtro iudicio ſcilicet, ſumus κακόζηλοι, *mala affectatione* (quae eſt Fabiana definitio 8, 3, 56) *per omne dicendi genus peccantes*, -- quorum *ingenium iudicio caret, et ſpecie boni fallitur* --*Igitur optima quaeque*, meo iudicio, vos *detrahenda* de ſcriptis noſtris putatis. Si vero vtique Ὑμεῖς legendum, malim κακιζότεχνοι *corruptores artis* per nimiam emendandi diligentiam etc. Vox inſolentior, ſed familiaris noſtro vel ex avunculi ſui H. N. 34, 8 ſ. 19. Vel denique ipſum κακόζηλοι hoc intellectu accipiendum. Aſt, ne quid diſſimulem, primum mihi maxime placebat, tum quod blandius eſt, tum in primis propter ea, quae dicuntur ſ. 4: et forte nobiscum ſentiet, ſi quis totam Fabii de cacozelo tractationem contulerit.

3 *illis — vt meis, vtar,*) Ea, quae tu tanquam κακόζηλα, et nimis tumida expunxeris, in alium librum conferam, et tanquam mea ſcripta, vel ſub meo nomine, edam, vel alii, vt pro ſuis vtatur, dabo: ab iisque, quae tu faſtidieris, laudem conſequar: quemadmodum propter illum ipſum locum laudabor ab intelligentibus, quem adnotavi, et verbis aliis in interſtitio verſuum ſcriptis reddidi. *Nam cum* etc.

6 *vide*

Nam, quum ſuſpicarer, futurum, vt tibi tumidius vi- 4
deretur, quod eſt ſonantius et elatius; non alienum
exiſtimavi, ne te torqueres, addere ſtatim preſſius quid-
dam et exilius, vel potius humilius et peius, veſtro ta-
men iudicio rectius. Cur enim non vſquequaque te- 5
nuitatem veſtram inſequar et exagitem? Haec, vt in-
ter iſtas occupationes aliquid aliquando rideres: illud
ſerio. Vide, vt mihi viaticum reddas, quod impendi, 6
data opera curſore dimiſſo. Nae tu, quum hoc lege-
ris, non partes libelli, ſed totum libellum improbabis,
negabisque vllius pretii eſſe, cuius pretium repoſceris.
Vale.

XIII. C. PLINIVS FEROCI SVO S.

Ferocis elegantem epiſtolam laudat.

Eadem epiſtola et ſtudere te et non ſtudere ſignificat.
Aenigmata loquor. Ita plane, donec diſtinctius,
quod ſentio, enuntiem. Negat enim te ſtudere, ſed 2
eſt tam polita, quae niſi a ſtudente, non poteſt ſcribi:
aut es tu ſuper omnes beatus, ſi talia per deſidiam et
otium perficis. Vale.

XIV. C. PLINIVS CORELLIAE SVAE S.

Firmat liberalitatem ſuperiorem.

Tu quidem honeſtiſſime, quod tam impenſe et rogas
et exigis, vt accipi iubeam a te pretium agrorum

6 *vide, vt mihi viaticum*) Hic magis etiam quam ante iocatur vir liberaliſſimus, et multa millia nummum donare ſolitus. Ceterum *dimiſſus data opera curſor* illis placebit, quibus forte opus fuerit Latine dicere, quem Romanica lingua *Expreſſum* vocare ſolet. Videtur autem curſore dimiſſo compenſare voluiſſe tarditatem, de qua eſt in principio epiſtolae.

XIII, 2 *quae — non poteſt*) Puto indicativo modo poſt relativum, quod cauſſam ſignificare poteſt, ideo vſum Plinium, vt eo adſeveratius negaret.

non ex ſeptingentis millibus, quanti illos a liberto meo, ſed ex nongentis, quanti a publicanis partem viceſimam 2 emiſti. Invicem ego et rogo et exigo, vt non ſolum quid te, verum etiam quid me deceat, adſpicias, patiarisque, me in hoc vno tibi eodem animo repugnare, quo in omnibus obſequi ſoleo. Vale.

XV. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Rem publicam ac amicorum curare honeſtiſſimum eſſe docet.

Requiris, quid agam? Quo noſti, diſtringor officio: amicis deſervio: ſtudeo interdum; quod non interdum, ſed ſolum ſemperque facere, non audeo dice-
2 re rectius, certe beatius erat. Te alia omnia, quam quae velis agere, moleſte ferrem, niſi ea quae agis, eſſent honeſtiſſima. Nam et reipublicae ſervire negotiis,
3 et diſceptare inter amicos, laude digniſſimum eſt. Priſci noſtri contubernium iucundum tibi futurum ſciebam. Noveram ſimplicitatem eius, noveram comitatem: eundem eſſe, quod minus noram, gratiſſimum, experior, quum tam iucunde officiorum noſtrorum meminiſſe eum ſcribas. Vale.

XVI.

XIV, 1 *ex ſeptingentis*) Interpretati ſumus ad 7, 11, 1. Breviter, *ἡ ex* notat proportionem et comparationem cum aſſe.

a publicanis partem viceſ.) Nimirum *viceſima hereditatum* debetur, vt vectigalia reliqua, publicano. Vid. noſter Paneg. 37, 1 ſqq. Corellia, quae coëmeret agros illos hereditarios, etiam partem hanc publicanorum ab iis emit, et quidem *ex nongentis*, h. e. vt diximus, ea portione, vt as totus aeſtimaretur 900000 nummum. Cedebant igitur publicano HS 45000 ſ. 45 ſeſtertia, qui ſunt floreni Rhenani 2250.

XV, 2 *reip. ſervire negotiis,*) *Cortius ex Mediceo *Reip. ſuae negotia curare, et diſc.* ſententia eadem.

3 *experior,*) Non exuit hic vim ſuam verbum hoc: non ſimpliciter ſignificat, *audio, comperio*; ſed ad experimentum proprie dictum, cum quis de re ſua eventu ipſo docetur, reſpicit,

XVI, 2

XVI. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Tironem ſe facile inducturum ſignificat, vt ex via ad Fabatum declinet, et vindicta, quos iuſſerit, liberet.

Caleſtrium Tironem familiariſſime diligo, et privatis mihi et publicis neceſſitudinibus implicitum. Si- 2 mul militavimus, ſimul quaeſtores Caeſaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorum iure praeceſſit; ego illum in praetura ſum conſequutus, quum mihi Caeſar annum remiſiſſet. Ego in villas eius ſaepe ſeceſſi; ille in domo mea ſaepe convaluit. Hic nunc proconſul pro- 3 vinciam Baeticam per Ticinum eſt petiturus. Spero, immo confido, facile me impetraturum, vt ex itinere deflectat ad te. Si voles vindicta liberare, quos proxi- 4 me inter amicos manumiſiſti, nihil eſt, quod verearis, ne ſit hoc illi moleſtum, cui orbem terrarum circumire, non erit longum mea cauſſa. Proinde nimiam ve- 5 recundiam pone, teque, quid velis, conſule. Illi tam iucundum, quod ego, quam mihi, quod tu iubes. Vale.

XVI, 2 *quaeſtores Caeſaris*) Iidem *candidati principis*, cuius mandata ad Senatum perferrent. Vid. Ill. Spanhem. de vſu et praeſt. numm. 10, 5. p. 166.

2 *liberorum iure*) Quod haberet liberos, quibus ego tum carebam. De praerogativis eorum, qui liberos haberent, prae his, qui caelibes eſſent, vel orbi, iam non opus eſt ad loca veterum ſcriptorum diſputare, quod ſtudioſe hic factum a Cellario; cum obſervata virorum doctorum collecta ſint ICtis v. g. Ill. Heineccio Antiquit. Iuris 1, 25, 3 ſqq.

2 *annum remiſiſſet.*) Vt anno vno prius liceret Praeturam gerere, quam lege annali conſtitutum eſſet, de qua Lipſ. de Magiſtratt. P. R. 5. Locus claſſicus eſt Cic. Philipp. 5, 17. Vnde illud in primis liquet, Conſulatui ſtatutum eſſe annum aetatis tertium et quadrageſimum.

4 *vindicta liberare,*) Vt e Latina libertate, quam manumiſſione privata adeptus eſt, plenam civitatem Romanam conſequatur. Eſt integer titulus in digeſtis 40, 2 *de manumiſſis vindicta*, vnde peti poſſunt, quae hic opus ſunt, omnia.

XVII. C. PLINIVS CELERI SVO S.

Orationes quoque perinde ac carmina ac hiſtorias recitari poſſe, contra quosdam reprehenſores defendit.

Sua cuique ratio recitandi; mihi, quod ſaepe iam dixi,
2 vt, ſi quid me fugit, vt certe fugit, admonear. Quo magis miror, quod ſcribis fuiſſe quosdam, qui reprehenderent, quod orationes omnino recitarem: niſi vero has ſolas non putant emendandas. A quibus liben-
3 ter requiſierim, Cur concedant (ſi concedant tamen) hiſtoriam debere recitari, quae non oſtentationi, ſed fidei veritatique componitur? cur tragoediam, quae non auditorium, ſed ſcenam et actores? cur lyrica, quae non lectorem, ſed chorum et lyram poſcunt? *At*
4 *horum recitatio vſu iam recepta eſt?* Num ergo culpandus eſt ille qui coepit? Quamquam orationes quoque
5 et noſtri quidam, et Graeci lectitaverunt. *Supervacuum tamen eſt recitare, quae dixeris?* Etiam, ſi eadem omnia, iisdem omnibus, ſi ſtatim recites: ſi vero multa inſeras, multa commutes; ſi quosdam novos, quosdam eosdem, ſed poſt tempus, adſumas, cur minus probabilis ſit cauſſa recitandi quae dixeris, quam eden-
6 di? *Sed difficile eſt, vt oratio, dum recitatur, ſatisfaciat?* Iam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad ratio-
7 nem non recitandi. Nec vero ego dum recito, laudari; ſed dum legor, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto: ac primum quae ſcripſi, mecum ipſe pertra-

XVII, 4 *Num ergo culpand.*) Reprehenſus fuerat Plinius, quod orationes recitaret. Reſpondet, eadem ſe ratione facere, qua alii recitent hiſtoriam, tragoedias, lyrica. Obiicit adverſarius, *At horum recitatio vſu iam recepta eſt*; orationum non item. Plinius reſpondet, In reliquis etiam initium aliquando factum, rogatque, *num ergo culpandus eſt ille, qui coepit iſta?* Aliam adhuc reſponſionem ſubiicit, nempe ſe neque primum eſſe, qui recitet orationem: idem et noſtros et Graecos quosdam factitaſſe etc. *Retinui igitur lectionem antiquam, et a Boxhornio adhuc ſervatam; reductamque, cum alii mutaſſent, a Cortio.

7 *tanto*

pertracto; deinde duobus aut tribus lego, mox aliis trado adnotanda: notasque eorum, ſi dubito, cum vno rurſus aut altero penſito; noviſſime pluribus recito, ac, ſi quid mihi credis, tunc acerrime emendo. Nam tanto diligentius, quanto ſolicitius, intendo. Optime autem reverentia, pudor, metus iudicant. Id- 8
que adeo ſic habe. Nonne, ſi loquuturus es cum aliquo, quamlibet docto, vno tamen, minus commoveris, quam ſi cum multis, vel indoctis? Nonne, quum 9
ſurgis ad agendum, tum maxime tibi ipſe diffidis, tum commutata, non dico plurima, ſed omnia cupis? Vtique ſi latior ſcena, et corona diffuſior. Nam illos quoque ſordidos pullatosque reveremur. Nonne, ſi 10
prima quaeque improbari putas, debilitaris et concidis? Opinor; quia in numero ipſo eſt quoddam magnum collatumque conſilium; quibusque ſingulis iudicii parum, omnibus plurimum. Itaque Pomponius 11
Secundus (hic ſcriptor tragoediarum) ſi quid forte familiarior amicus tollendum, ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſolebat, AD POPVLVM PROVOCO: atque

7 *tanto diligentius, quanto ſolicitius,*) Quanto magis ſolicitus ſum de iudicio amicorum, quos ad recitationem audiendam convocavi; tanto diligentius intendo animum, tum antequam ad illos adfero ſcriptum meum, tum in ipſa recitatione, vbi obſervo quid placeat, quid frontem illis corruget etc.

9 *pullatosque*) *Tunica pulla* indutos, quod Verri obiicit Cicero 4, 24. Opportune hic laudavit Cellarius Sueton. Aug. c. 40, vbi *pullatorum* pro concione *turbae* indignatur Auguſtus. Multa ibi, et hunc ipſum locum dedit Caſaubonus.

10 *debilitaris et concidis?*) Imitatur Tullium ſuum de fin. 5, 15 *Victi debilitantur, animosque demittunt.*

omnibus plurimum.) Certe in hac cauſſa. Cum enim hoc petat orator, populo placere, probari populo: iudicio multitudinis omnino illi ſtandum eſt. Alioquin ſi quis ſimpliciter iſtam ſententiam tribuat Secundo, collectam ſtultorum multitudinem ſapienter iudicare, iniuriam prudentiſſimo viro fecerit: et aliter ipſum ſenſiſſe, quae ſequuntur ſ. 10 declarant.

11 *ad populum provoco:*) Lepide abutebatur notiſſima formula Quiritium, fidem implorantium populi, aut provocatione certantium.

atque ita ex populi vel ſilentio vel adſenſu aut ſuam aut
12 amici ſententiam ſequebatur. Tantum ille populo dabat. Recte an ſecus, nihil ad me. Ego enim non populum advocare, ſed certos electosque ſoleo, quos intuear, quibus credam, quos denique et tanquam ſingulos obſervem, et tanquam non ſingulos timeam.
13 Nam quod M. Cicero de ſtilo, ego de metu ſentio. TIMOR eſt emendator acerrimus. Hoc ipſum, quod nos recitaturos cogitamus, emendat: quod auditorium ingredimur, emendat: quod pallemus, horreſcimus, cir-
14 cumſpicimus, emendat. Proinde non poenitet me conſuetudinis meae, quam vtiliſſimam experior: adeoque non deterreor ſermunculis iſtorum, vt vltro te rogem,
15 monſtres aliquid, quod his addam. Nihil enim curae meae ſatis eſt. Cogito, quam ſit magnum, dare aliquid in manus hominum: nec perſuadere mihi poſſum, non, et cum multis, et ſaepe tractandum, quod placere et ſemper et omnibus cupias. Vale.

XVIII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Caninio rogatus ſuadet, vt quam Comenſibus in epulum pecuniam promiſerat, ita diſponat, vt ipſe ſuam in alimenta ingenuorum.

Deliberas mecum, quemadmodum pecunia, quam municipibus noſtris in epulum obtuliſti, poſt te quoque ſalva ſit. Honeſta conſultatio, non expedita ſententia. Numeres reipublicae ſummam? Verendum eſt, ne dilabatur. Des agros? vt publici, negligentur.
2 Equidem nihil commodius invenio, quam quod ipſe feci.

13 *Cicero de ſtilo,*) Reſpicit illud magiſtrorum bonorum vocibus decantatum, vtinam diligentius a iuventute obſequendo expreſſum, ex I de orat. 33 *Stilus optimus et praeſtantiſſimus dicendi effector et magiſter.*

emendator acerrimus.) **Aſperrimus* ex bonis libris dedit Cortius, quod vel ideo non diſplicet, quod *limam* ſaepe adhibet hac in re Plinius, cuius dos eſt *aſperam* eſſe.

XVIII, 2

feci. Nam pro quingentis millibus nummum, quae in alimenta ingenuorum promiſeram, agrum ex meis, longe pluris, actori publico mancipavi: eundem vectigali impoſito recepi, tricena millia annua daturus. Per hoc 3
enim et reipublicae ſors in tuto, nec reditus incertus, et ager ipſe propter id, quod vectigali large ſupercurrit, ſemper dominum, a quo exerceatur, inveniet. Nec 4
ignoro, me plus aliquanto, quam donaſſe videor, erogaviſſe, quum pulcherrimi agri pretium neceſſitas vectigalis infregerit. Sed oportet privatis utilitatibus pu- 5
blicas, mortalibus aeternas anteferre; multoque diligentius muneri ſuo conſulere, quam facultatibus. Vale.

XIX. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Fanniam, cuius valetudinem dolenter fert, meritis laudibus exornat.

Angit me Fanniae valetudo. Contraxit hanc dum adſidet Iuniae Virgini, ſponte primum, (eſt enim adfinis) deinde etiam ex auctoritate pontificum. Nam 2
virgines, quum vi morbi atrio Veſtae coguntur excedere,

XVIII, 2 *actori publico mancipavi:*) Servo publico (vt alii, non ſibi, acquirere poſſet) imaginaria venditione tradidi. Multa hac de re viri docti ad illud Tac. An. 2, 30 *Quia vetere ſenatusconſulto quaeſtio in caput domini prohibebatur, callidus et novi iuris repertor Tiberius mancipari ſingulos* actori publico *iubet: ſcilicet vt in Libonem ex ſervis ſalvo ſenatusconſulto quaereretur.* Hic *mancipat* Plinius *agrum*, qui *longe pluris* eſſet, quam quingentorum millium *actori publico*, vt iam eſſet reipublicae: ab hac illum deinde recipit vectigalem, et promittit *tricena millia* annua, tanquam vſuras ſemiſſes (6 per centum.) Cum autem ager multo plus referat quotannis, quam tricena millia, (*longe* enim *pluris* eſt, quam quingentorum millium) *ſemper inveniet, qui exercere illum* et vectigal ſolvere reip. velit.

XIX, 2 *Nam virgines,*) Adparet ex talibus locis, Plinium poſteritati ſcripſiſſe, quia ſaepiuſcule talia monet, quae tum non facile quis ignoraret. Ceterum quod hic *Virgines* ſimpliciter dicuntur, omiſſo *Veſtales*; et paullo ante *Virgini* (vbi librorum auctoritate *Veſtali* delevit Cortius) illud inuſitatum non eſſe, et hic oſtendit idem Cortius, et probavit vir doctus in Miſcell. obſſ. 4, 3 p. 432.

6 aboli-

cedere, matronarum curae cuſtodiaeque mandantur. Quo munere Fannia dum ſedulo fungitur, hoc diſcri-
3 mine implicita eſt. Inſident febres, tuſſis increſcit, ſumma macies, ſumma defectio: animus tantum et ſpiritus viget, Helvidio marito, Thraſea patre digniſſimus; reliqua labuntur, meque non metu tantum, ve-
4 rum etiam dolore conficiunt. Doleo enim, maximam feminam eripi oculis civitatis, neſcio an aliquid ſimile viſuris. Quae caſtitas illius? quae ſanctitas? quanta gravitas? quanta conſtantia? bis maritum ſequuta in exſilium eſt, tertio ipſa propter maritum relegata.
5 Nam, quum Senecio reus eſſet, quod de vita Helvidii libros compoſuiſſet, rogatumque ſe a Fannia in defenſione dixiſſet. quaerente minaciter Metio Caro, *An rogaſſet?* reſpondit; *Rogavi: An commentarios ſcripturo dediſſet? Dedi: An ſciente matre? Neſciente.* Poſtre-
6 mo nullam vocem cedentem periculo emiſit. Quin etiam illos ipſos libros, quamquam ex neceſſitate et metu temporum abolitos SC. publicatis bonis, ſervavit, ha-
7 buit, tulitque in exſilium exſilii cauſſam. Eadem quam iucunda, quam comis, quam denique (quod paucis datum eſt) non minus amabilis, quam veneranda? Erit ſane, quam poſtea vxoribus noſtris oſtentare poſſimus: erit, a qua viri quoque fortitudinis exempla ſumamus, quam ſic cernentes audientesque miramur, vt illas,
8 quae leguntur. Ac mihi domus ipſa nutare, convulſaque ſedibus ſuis ruitura ſupra videtur, licet adhuc poſteros habeat. Quantis enim virtutibus quantisque factis
9 adſequentur, vt haec non noviſſima occiderit? Me quidem illud etiam adfligit et torquet, quod matrem eius, illam (nihil poſſum illuſtrius dicere) tantae femi-

nae

6 *abolitos*) Publice in comitio exuſtos, quod monuere iam viri docti ex Tac. Agric. 2.

8 *noviſſima occiderit?*) Eo ſenſu, quo Cremutius Cordus *Caſſium Romanorum vltimum* dixerat apud Tac. An. 4, 34 vbi plura Lipſius.

10 *ſola-*

nae matrem, rurſus videor amittere, quam haec, vt reddit ac refert nobis, ſic auferet ſecum, meque et novo pariter et reſciſſo vulnere adficiet. Vtramque co- 10
lui, vtramque dilexi: vtram magis, neſcio; nec diſcerni volebant. Habuerunt officia mea in ſecundis: habuerunt in adverſis. Ego ſolatium relegatarum, ego vltor reverſarum: non feci tamen paria, atque eo magis hanc cupio ſervari, vt mihi ſolvendi tempora ſuperſint. In 11
his eram curis, quum ſcriberem ad te; quas ſi deus aliquis in gaudium verterit, de metu non querar. Vale.

XX. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Taciti librum, a ſe notatum, remittit; in ſuo libro vicem exſpectat, et amicitia illius, ſtudiorumque ac famae ſocietate delectatur.

Librum tuum legi, et, quam diligentiſſime potui, adnotavi, quae commutanda, quae examinanda arbitrarer. Nam et ego verum dicere adſuevi, et tu libenter audire. NEQVE enim vlli patientius reprehenduntur, quam qui maxime laudari merentur. Nunc 2
a te librum meum cum adnotationibus tuis exſpecto. O iucundas, o pulchras vices! Quam me delectat, quod, ſi qua poſteris cura noſtri, vsquequaque narrabitur, qua concordia, ſimplicitate, fide, vixerimus! Erit ra- 3
rum et inſigne, duos homines, aetate propemodum aequales, non nullius in literis nominis (cogor enim de te quoque parcius dicere, quia de me ſimul dico) alterum alterius ſtudia foviſſe. Equidem adoleſcentu- 4
lus, quum iam tu fama gloriaque floreres, te ſequi, tibi *longo, ſed proximus, intervallo* et eſſe et haberi concupiſce-

10 *ſolatium—vltor*) De illo vid. 3, 11, 3 de hoc 9, 13.
non feci paria,) Intellige *acceptis expenſa*; rationum enim verbum eſſe, ſtatim ipſe indicat, cum *ſolvendi tempora* optat.

XX, 4 *longo, ſed proximus*,) Ex Aen. 5, 320. Non *ſecundum* ſe vocat,

cupiſcebam. Et erant multa clariſſima ingenia: ſed tu
mihi (ita ſimilitudo naturae ferebat) maxime imitabilis,
5 maxime imitandus videbaris. Quo magis gaudeo, quod,
ſi quis de ſtudiis ſermo, vna nominamur; quod de te
loquentibus, ſtatim occurro. Nec deſunt, qui vtrique
6 noſtrum praeferantur. Sed nihil intereſt mea, quo lo-
co iungimur. Nam mihi primus, qui a te proximus.
Quin etiam in teſtamentis debes adnotaſſe, niſi quis
forte alterutri noſtrum amiciſſimus: eadem legata, et
7 quidem pariter, accipimus. Quae omnia huc ſpectant,
vt invicem ardentius diligamus, cum tot vinculis nos
ſtudia, mores, fama, ſuprema denique hominum iudicia
conſtringant. Vale.

XXI. C. PLINIVS CORNVTO SVO S.

Conſilio de curandis oculis ſe pariturum ſcribit, et pro gallina iocabundus gratias agit.

Pareo, collega cariſſime, et infirmitati oculorum, vt iubes, conſulo. Nam et huc, tecto vehiculo vndique incluſus, quaſi in cubiculo, perveni, et non ſtilo

modo,

vocat, quod plus eſt, ſed *proximum.* Sic apud Horat. 1 od. 12, 20 *Proximos* Iovi (cui tamen *nihil ſecundum naſcitur*) *honores occupavit Pallas.*

ita ſimilitudo naturae) Haec adiicit, ne vulgari imitatorum vitio illud quod deterrimum eſt arripuiſſe, vel certe dum ſe extenuat, Tacitum ſimul deprimere, videatur: ideo etiam cum *imitabili* coniungit *imitandum.*

6 *qui a te proximus.*) Sic reſtituit e bonis libris Cortius. *Nihil,* inquit Plinius, *intereſt mea, quo loco iungamur,* modo iungamur, neque inter te et me quisquam interponatur. Nam *primus* ille *mihi* videtur, *qui a te proximus.* Eum cum me faciant omnes; licet alios praeponant tibi, mihi tamen non eripient, vt non ob id ipſum primus mihi videar et ſat honoratus mortalis, quod a te ponor proximus.

7 *ſtudia, mores, fama,*) Quam venuſte iungit et colligit, quae ſeparatim adhuc poſuerat!

XXI, 1 *Collega*) In Conſulatu et in praefectura aerarii. Vid. 5, 15, 5. Forte ipſo collegii anno iſta ſcripſit, aut ſcripſiſſe fingit: quamquam receſſus ſuadet aliud. Antiquiores *collegae* nomen in Auguratu praeſertim, cuius perpetuus honos eſſet, vſurparunt; in reliquis, ipſo tantum curationis tempore.

3 *Balineum*

modo, verum etiam lectionibus difficulter, ſed abſtineo, ſolisque auribus ſtudeo. Cubicula obductis velis 2
opaca, nec tamen obſcura, facio. Cryptoporticus quoque, adopertis inferioribus feneſtris, tantum vmbrae, quantum luminis, habet. Sic paullatim lucem ferre condiſco. Balineum adſumo, quia prodeſt: vinum, 3
quia non nocet; parciſſime tamen. Ita adſuevi, et nunc cuſtos adeſt. Gallinam, vt a te miſſam, libenter 4
accepi; quam ſatis acribus oculis, quamquam adhuc lippus, pinguiſſimam vidi. Vale.

XXII. C. PLINIVS FALCONI SVO S.

Aperte commendat, cui non nominato tribunatum impetraverat.

Minus miraberis, me tam inſtanter petiſſe, vt in amicum meum conferres tribunatum, quum ſcieris, quis ille qualisque. Poſſum autem iam tibi et nomen indicare, et deſcribere ipſum, poſtquam polliceris. Eſt 2
Cornelius Minucianus, ornamentum regionis meae, ſeu dignitate, ſeu moribus. Natus ſplendide, abundat facultatibus, amat ſtudia, vt ſolent pauperes. Idem rectiſſimus iudex, fortiſſimus advocatus, fideliſſimus amicus. Accepiſſe te beneficium credes, quum propius 3
inſpexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil volo elatius de modeſtiſſimo viro dicere) parem. Vale.

XXIII.

3 *Balineum — prodeſt:*) Adſcripſit Cellarius Celſi locum 6, 6 *Curari oculos balneo, fotu, vino, vetuſtiſſimus auctor Hippocrates memoriae prodidit.* Porro *cuſtodem* quem adeſſe ait, medicum, vxorem, libertum, ſervum, amicum denique intelligere licet.

XXII, 2 *vt ſolent pauperes.*) Sic Athenienſes φιλοσοφίᾳ καὶ πενίᾳ σύντροφοι a Lucianeo Nigrino vocantur: et ad *bonae mentis paupertatem ſororem*, quae eſt apud Petron. c. 84, multa in hanc ſententiam viri docti.

XXIII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Proſocerum monet, vt domi proconſulem exſpectet, nec obviam ei procurrat.

Gaudeo quidem eſſe te tam fortem, vt Mediolani occurrere Tironi poſſis: ſed, vt perſeveres eſſe tam fortis, rogo, ne tibi contra rationem aetatis tantum laboris iniungas. Quin immo denuntio, vt illum et domi, et intra domum, atque etiam intra cu-
2 biculi limen, exſpectes. Etenim quum a me vt frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco obſervo, exigere officium, quod parenti ſuo remiſiſſet. Vale.

XXIV. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Numidiae mortem nuntiat, et ex heredibus nepotem, eiusque educationem laudat.

Numidia Quadratilla paullo minus octogeſimo aetatis anno deceſſit, vſque ad noviſſimam valetudinem viridis, atque etiam vltra matronalem modum compa-
2 cto corpore et robuſto. Deceſſit honeſtiſſimo teſtamento. Reliquit heredes, ex beſſe nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum novi: nepotem familiariſſime diligo; adoleſcentem ſingularem, nec iis tantum, quos ſanguine attingit, inter propinquos aman-
3 dum. Ac primum, conſpicuus forma, omnes ſermones malignorum et puer et iuvenis evaſit: intra quartum et viceſimum annum maritus, et, ſi deus adnuiſſet, pater. Vixit in contubernio aviae delicatae ſeveriſſi-
4 me, et tamen obſequentiſſime. Habebat illa pantomimos fovebatque effuſius, quam principi feminae conveniret. Hos Quadratus non in theatro, non domi ſpectabat,

XXIV,2 *Nepotem*) Numidium Quadratum, de quo 6, 11.
4 *non domi*) Privatim itaque, cum theatra eſſent publica. Sic *in hortis Praetoris ludi ſpectati* Quint. 3, 6, 18.

5 *otio*

ctabat; nec illa exigebat. Audii ipſam, quum mihi 5
commendaret nepotis ſui ſtudia, ſolere ſe, vt feminam in illo otio ſexus, laxare animum luſu calculorum, ſolere ſpectare pantomimos ſuos; ſed quum factura eſſet alterutrum, ſemper ſe nepoti ſuo praecepiſſe, abiret, ſtuderetque: quod mihi non amore eius magis facere, quam reverentia videbatur. Miraberis, et ego miratus 6
ſum. Proximis ſacerdotalibus ludis, productis in commiſſione pantomimis, quum ſimul theatro ego et Quadratus egrederemur, ait mihi; *Scis, me hodie primum vidiſſe ſaltantem aviae meae libertum?* Hoc nepos. At, 7
hercule, alieniſſimi homines in honorem Quadratillae: pudet me dixiſſe honorem; per adulationis officium, in theatrum curſitabant, exſultabant, plaudebant, mirabantur: ac deinde ſingulos geſtus dominae cum canti-

5 *otio ſexus*) Et aetatis: talis enim et alea ludunt ſenes: Sic γεροντικῶς *luſiſſe* ſe ſcribit ad Tiberium Auguſtus Sueton. c. 71.

reverentia) Illa nimirum, quam *puero* etiam *deberi maximam* Iuvenalis ait 14, 47. Et *peccaturo obſtet tibi filius infans.*

6 *in commiſſione*) Cum committerentur ac certamen inirent: proprium ludicris pariter ac ſeriis certaminibus verbum.

7 *pudet me dixiſſe*) Dicere coepit, *homines alieniſſimos* (quos nepoti opponit, nulla cognatione coniunctos) in theatrum veniſſe, quoties ſaltarent Quadratillae pantomimi, idque feciſſe *in honorem Quadratillae:* hoc vero corrigit, *honorem* dicere non vult; *adulationis officium*, ſubſtituit. Nempe heredipetae, inter alias artes ſuas, captabant ita Quadratillam, vt viderent, laudarent, illius Pantomimos; quemadmodum contra apud Lucian. de merc. cond. p. 469 Gr. crimen eſt, non laudaſſe ſaltantem ſervulum. Hunc igitur Plinius negat honorem eſſe Quadratillae habitum; adulationem vocat - - Hanc adulandi indignitatem deinde deſcribit graphice: *curſitabant* in theatrum, *exſultabant* quaſi gaudio, quoties bene rem gerere viderentur Pantomimi; *plaudebant* voce, manu; *mirabantur* artem illorum, quam admiratione dignam non negaverit, qui Luciano illam deſcribenti credit in libello περὶ ὀρχήσεως: *reddebant dominae* illorum Quadratillae et repetito quaſi ſpectaculo exhibebant, *geſtus*, quos modo viderant, *cum canticis* et modis, ad quos illi ſaltaverant: eoque modo teſtamentum ſuae Reginae mereri ſtudebant. At fruſtrati ſunt egregie: *nunc* enim *exiguiſſima legata* etc.

cis reddebant; qui nunc exiguiſſima legata, theatralis operae corollarium, accipient ab herede, qui non ſpe-
8 ctabat. Quorſum haec? quia ſoles, ſi quid incidit novi, non invitus audire: deinde, quia iucundum eſt mihi, quod ceperim, gaudium, ſcribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctae, honore optimi iuvenis: laetor etiam, quod domus aliquando C. Caſſii, huius qui Caſſianae ſcholae princeps et parens fuit, ſerviet domi-
9 no non minori. Implebit enim illam Quadratus meus, et decebit, rurſusque ei priſtinam dignitatem, celebritatem, gloriamque reddet, quum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille conſultus. Vale.

XXV. C. PLINIVS RVFO SVO S.

Quam docti viri ſub habitu pagano lateant, exemplo Terentii Iunioris docet.

O quantum eruditorum, aut modeſtia ipſorum, aut quies operit et ſubtrahit famae! At nos eos tantum dicturi aliquid aut lecturi timemus, qui ſtudia ſua proferunt; quum illi, qui tacent, hoc amplius praeſtent, quod maximum opus ſilentio reverentur. Ex-
2 pertus ſcribo, quod ſcribo. Terentius Iunior, equeſtribus militiis, atque etiam procuratione Narbonenſis provin-

corollarium) Recte cum theatrali opera iungitur. Docet enim Varro, dictum *corollarium a corollis, cum placuerunt actores, in ſcena dari ſolitis* de L. L. p. 42, 2. Sed haec et plura, quae hic dedit Cellarius, commodius leguntur in Lexicis.

8 *Quorſum haec? quia*) *Brevius, ſed eadem ſententia Cortius, *Haec, quia ſoles* etc.

Caſſianae ſcholae) Cui *Proculeiana* ſe oppoſuit. De vtraque viri docti ad Pomponii enchiridion.

9 *Implebit — et decebit*) Eadem fere vis vtriusque verbi: *Implet* enim domum, qui ſatis magnus eſt, vt proportionem ad eam habeat. Sic Paneg. 15, 4 *quod denique tectum magnus hoſpes impleveris*, vbi vid.

XXV, 2 *equeſtribus militiis*) Egregie illuſtrarunt hunc locum viri docti adſcripto Sueton. Claud. c. 25 *Equeſtres militias ita ordinavit, vt poſt cohortem alam, poſt alam tribunatum legionis daret*, laudatoque Schelio ad Hygin. de caſtramet. p. 69 ſq. Breviter *equeſtres*

provinciae integerrime functus, recepit ſe in agros ſuos, paratisque honoribus tranquilliſſimum otium 3
praetulit. Hunc ego, invitatus hoſpitio, vt bonum patrem familiae, vt diligentem agricolam intuebar, de his loquuturus, in quibus illum verſari putabam: et coeperam, quum ille me doctiſſimo ſermone revocavit ad ſtudia. Quam terſa omnia? quam Latina? quam 4
Graeca? Nam tantum vtraque lingua valet, vt ea magis videatur excellere, quam cum maxime loquitur. Quantum ille legit? quantum tenet? Athenis vivere hominem, non in villa, putes. Quid multa? Auxit 5
ſolicitudinem meam, effecitque, vt illis, quos doctiſſimos novi, non minus hos ſeductos et quaſi ruſticos verear. Idem ſuadeo tibi. Sunt enim, vt in caſtris, ſic etiam 6
in literis noſtris plures cultu pagano, quos cinctos et armatos, et quidem ardentiſſimo ingenio, diligentius ſcrutatus invenies. Vale.

XXVI. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Morbo amici admonitus, hortatur, vt tales ſani perſeveremus, quales nos futuros infirmi profitemur.

Nuper me cuiusdam amici languor admonuit, optimos eſſe nos, dum infirmi ſumus. Quem enim infirmum aut avaritia aut libido ſolicitat? Non amo- 2
ribus ſervit, non appetit honores, opes negligit, et quantulumcunque, vt relicturus, ſatis habet: tunc deos, tunc hominem eſſe ſe meminit: invidet nemini, neminem miratur, neminem deſpicit, ac ne ſermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur: balinea imaginatur et fontes. Haec ſumma curarum, ſumma vo- 3
torum; mollemque in poſterum et pinguem, ſi contingat evadere, hoc eſt, innoxiam beatamque deſtinat vi-

equeſtres militiae ſunt equitum Romanorum, in ipſis legionibus, et inter pedites, praefecturae.

4 tam. Poſſum ergo, quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus philoſophi docere conantur, ipſe breviter tibi mihique praecipere, vt TALES eſſe ſani perſeveremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

XXVII. C. PLINIVS SVRAE SVO S.

An aliquid ſpectra ſint, ita quaerit, vt exemplis Curtii Rufi, et Athenodori philoſophi, tum domeſticorum ſuorum adfirmare videatur.

Et mihi diſcendi, et tibi docendi facultatem otium praebet. Igitur perquam velim ſcire, eſſe aliquid phantaſmata, et habere propriam figuram numenque aliquod putes, an inania et vana ex metu noſtro
2 imaginem accipere. Ego, vt eſſe credam, in primis eo ducor, quod audio accidiſſe Curtio Rufo. Tenuis adhuc et obſcurus obtinenti Africam comes haeſerat: inclinato die ſpatiabatur in porticu: offertur ei mulieris figura humana grandior pulchriorque: perterrito, *Africam ſe, futurorum praenuntiam*, dixit: *iturum enim Romam, honoreſque geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem provinciam reverſurum, ibique moritu-*
3 *rum.* Facta ſunt omnia. Praeterea accedenti Carthaginem, egredientique navem, eadem figura in litore occurriſſe

XXVII, 1 *Phantaſmata*) Non nego, *Phaſmata* bonum verbum eſſe, et huic rei aptum, quod vel veteres Gloſſae docent, in quibus *φάσμα moſtellum* eſt, diminuta a *monſtro* appellatione, qua ipſa hac epiſtola Plinius vtitur; et notum *Phaſma*, Menandri fabula, quae *Moſtellariam* Plauti peperit. Sic in Luciani philopſeude p. 336 Gr. Καὶ τὰ ἄλλα φάσματα ἐφαίνεθη κ. τ. λ. Quin p. 347 in fabula, quam haec Athènodori excluſiſſe videtur, *φάσματος* nomen bis occurrit. Sed hoc non eo valet, vt cum Caſaubono hic caſtrata voce *Phaſmata* legamus pro *Phantaſmata*, quod omnes in vniverſum libros habere docet Cortius, et quod ſacris viris hoc ſenſu placuit Matthaeo 14, 26 et Marco 6, 49.

2 *Curtio Rufo*) Vitam eius, neque hac diſſimulata fabula, breviter enarrat Tacitus Annal. 11, 21.

iturum enim) Hoc *enim* reſpicere poteſt ad verba, *futurorum praenuntiam*; haec firmat ipſa denuntiatione. * Gruteri igitur coniectura, *eum*, non opus eſt.

5 *Erat*

occurriſſe narratur. Ipſe certe implicitus morbo, fu-
tura praeteritis, adverſa ſecundis auguratus, ſpem ſa-
lutis, nullo ſuorum deſperante, proiecit. Iam illud, 4
nonne et magis terribile, et non minus mirum eſt?
quod exponam, vt accepi. Erat Athenis ſpatioſa et 5
capax domus, ſed infamis et peſtilens. Per ſilentium
noctis ſonus ferri, et, ſi attenderes acrius, ſtrepitus
vinculorum longius primo, deinde e proximo reddeba-
tur: mox apparebat idolon, ſenex macie et ſqualore
confectus, promiſſa barba, horrenti capillo, cruribus
compedes, manibus catenas gerebat quatiebatque. In- 6
de inhabitantibus triſtes diraeque noctes per metum
vigilabantur: vigiliam morbus, et, creſcente formidi-
ne, mors ſequebatur. Nam interdiu quoque, quam-
quam abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis iner-
rabat, longiorque cauſſis (timoris) timor erat. De-
ſerta inde et damnata ſolitudine domus, totaque illi
monſtro relicta: proſcribebatur tamen, ſeu quis emere,
ſeu quis conducere, ignarus tanti mali, vellet. Venit 7
Athenas philoſophus Athenodorus, legit titulum: audi-
toque pretio quia ſuſpecta vilitas, percunctatus, omnia
docetur, ac nihilominus, immo tanto magis conducit:
vbi coepit adveſperaſcere, iubet ſterni ſibi in prima do-

5 *Erat Athenis*) In Luciani Philopſeude narratur, quod iam indicavi, fabella huic gemina, niſi quod Corinthi ſcena, non Athenis; quod pro Athenodoro Arignotus Pythagoricus eſt; et quod illud monſtrum Protei cuiusdam inſtar in varias ſe ſpecies mutat. Ceterum ad oſſa inſepulta deductus, vt hic Athenodorus, ita illic Arignotus, quibus ſepultis, quies reddita et ſalubritas domui ad eum diem peſtilenti.

idolon) Refugit adhuc Latinam appellationem *ſpectri*, qua εἴδωλον Graecorum donaverat Catius, deriſam nempe a Tullio fam. 15, 16: ſed poſtea in vſum etiam ſerio loquentium receptam.

ſenex macie et ſqualore confectus) Luciano αὐχμηρὸς, κομήτης, μελάντερος τοῦ ζόφου.

7 *legit titulum:*) Tabellam, in qua proſcriptio. Vid. Heinſ. ad illud Petron. c. 38 extr. *Hoc titulo auctionem proſcripſit.*

ſterni ſibi) Non dormiendi cauſſa, ſed ſtudendi, cui rei etiam lectos adhibeant. Vid. Burman. ad Quintil. 10, 3 p. 936.

mus parte, poſcit pugillares, ſtilum, lumen: ſuos omnes
in interiora dimittit, ipſe ad ſcribendum, animum, ocu-
los, manum intendit, ne vacua mens audita ſimulacra
8 et inanes ſibi metus fingeret. Initio, quale vbique,
ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula move-
ri: ille non tollere oculos, non remittere ſtilum, ſed
obfirmare animum, auribusque praetendere: tum cre-
breſcere fragor, adventare etiam, ac iam vt in limine,
iam vt intra limen audiri: reſpicit, videt, agnoſcitque
9 narratam ſibi effigiem. Stabat innuebatque digito,
ſimilis vocanti: hic contra, vt paullum exſpectaret, ma-
nu ſignificat, rurſusque ceris et ſtilo incumbit: illa
ſcribentis capiti catenis inſonabat: reſpicit rurſus idem,
quod prius, innuentem: nec moratus, tollit lumen, et
10 ſequitur. Ibat illa lento gradu, quaſi gravis vinculis:
poſtquam deflexit in aream domus, repente dilapſa deſe-
rit comitem: deſertus herbas et folia concerpta ſignum
11 loco ponit. Poſtero die adit magiſtratus, monet, vt il-
lum locum effodi iubeant. Inveniuntur oſſa inſerta
catenis et implicita, quae corpus aevo terraque putre-
factum nuda et exeſa reliquerat vinculis: collecta pu-
blice ſepeliuntur: domus poſtea rite conditis manibus
caruit.

8 *auribusque praetendere:*) *Auribus praetendere animum* ſignificat obſtinatione quadam ſtudendi impedire ne audiamus, certe audire nobis videamur, aliquid, vt qui manum vel ceram adeo praetendit. *Durum hoc videbatur Cl. Marklando ad Stat. Silv. 5, 23 quare legere nos volebat *acriusque pertendere*, eleganter vtique; et forte melius conſuluiſſet famae Plinius, ſi ita poſuiſſet. Verum vt forte nimis audax fuit Plinius, qui ita poſuerit; ſic mutare contra omnes libros, audax ipſum quoque videtur. Et iam commonefecit virum doctum Cortius illius Salluſtiani Catil. 58, 2 *Timor animi auribus officit.*

11 *rite conditis manibus*) Nempe ipſi manes vel anima condi et ſepeliri putantur, et ad quietem redigi, vna cum corpore vel oſſibus. Hinc preces inſepulti Archytae apud Horatium Od. 1, 28. Praeclare plebis antiqua perſuaſione vſi ſuperiorum ſeculorum ſacrificuli, qui Chriſtiani nominis profeſſionem nugis id genus ſexcentis interpolare auſi ſunt. Sed hoc non agimus.

caruit. Et haec quidem adfirmantibus credo. Illud 12
adfirmare aliis poſſum. Eſt libertus mihi Marcus, non illiteratus. Cum hoc minor frater eodem lecto quieſcebat. Is viſus eſt ſibi cernere quendam in toro reſidentem, admoventemque capiti ſuo cultros, atque etiam ex ipſo vertice amputantem capillos. Vbi illuxit, ipſe circa verticem tonſus, capilli iacentes reperiuntur. Exi- 13
guum temporis medium, et rurſus ſimile aliud priori fidem fecit. Puer in paedagogio miſtus pluribus dormiebat; venerunt per feneſtras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemque detonderunt; et qua venerant, receſſerunt. Hunc quoque tonſum, ſparſosque circa capillos dies oſtendit. Nihil notabile ſequutum, niſi 14
forte, quod non fui reus: futurus, ſi Domitianus, ſub quo haec acciderunt, diutius vixiſſet. Nam in ſcrinio eius datus a Caro de me libellus inventus eſt; ex quo coniectari poteſt, quia reis moris eſt ſubmittere capillum, receiſos meorum capillos depulſi, quod imminebat,

12 *ipſe—tonſus*) Sua forte, vel alterius aut conſcii, aut fraudem ipſi quoque molientis, manu.

13 *in paedagogio*) Nihil obſtare videtur, quo minus *paedagogium* et hic et alias capiamus pro loco, vbi educantur pueri elegantiores beatae familiae. Iudicare poterit, ſi quis legerit, quae diſputantur ad Sueton. Neron. 28. Hic illud praeſertim obſervandum, quod *miſtus pluribus dormit* puer: ergo in loco, vbi plures ſunt etc.

14 *datus a Caro*) Metio Caro, illo nobili delatore, de quo 1, 5, 3 et 7, 19, 5.

reis—ſubmittere capillum) Hoc eſt, alere et creſcere pati, tanquam partem *ſqualoris* illius, propter quem etiam *ſordidati* in publicum prodeunt. Poterat etiam cogitare, ſi ita ei libuiſſet, de naufragorum voto, qui capillum vovent dum metuunt, ac ponunt defuncti periculo, qua de re viri docti ad Petron. c. 103. Poterat ex coniectorum diſciplina etiam boni quidpiam ſuſpicari. Sane Artemidorus 1, 23 poſtquam de naufragorum et convaleſcentium ex magno morbo tonſura dixit, ſubiicit iſta, Κείρεσθαι ὑπὸ κουρέως ἀγαθὸν πᾶσιν ἐπ' ἴσης δηλοῖ. Ἔστι γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ καρεῖναι καὶ τὸ χαρῆναι, κατὰ παραλλαγὴν στοιχείου, ἐκδέξασθαι. καὶ μέντοι οὐδεὶς ἐν περιστάσει πονηρᾷ, ἢ συμφορᾷ τινὶ καθεστὼς, κείρεται, ἀλλ' οἷς μάλιστα μέλει εὐπρεπείας, ἀλύποις τε καὶ οὐκ ἀπόροις. Sed illud primum cogitare debebat videlicet, pueros petulantia vel quacumque malitia fucum feciſſe.

bat, periculi ſignum fuiſſe. Proinde rogo, eruditio-
15 nem tuam intendas. Digna res eſt, quam diu mul-
tumque conſideres: ne ego quidem indignus, cui co-
16 piam ſcientiae tuae facias. Licet etiam vtramque in partem, vt ſoles, diſputes: ex altera tamen fortius, ne me ſuſpenſum incertumque dimittas, cum mihi conſulendi cauſſa fuerit, vt dubitare deſinerem. Vale.

XXVIII. C. PLINIVS SEPTICIO SVO S.

Reprehenſus a nonnullis, quod nimium amicos laudet; amore ſe et benignitatis officio tuetur.

Ais, quosdam apud te reprehendiſſe, tanquam amicos meos ex omni occaſione vltra modum lau-
2 dem. Agnoſco crimen, amplector etiam. Quid enim honeſtius culpa benignitatis? Qui ſunt tamen iſti, qui amicos meos melius me norint? Sed vt norint; quid invident mihi feliciſſimo errore? Vt enim non ſint tales, quales a me praedicantur; ego tamen beatus,
3 quod mihi videntur. Igitur ad alios hanc ſiniſtram diligentiam conferant (nec ſunt parum multi) qui carpere amicos ſuos iudicium vocant: mihi nunquam perſuadebunt, vt meos amari a me nimium putem. Vale.

XXIX. C. PLINIVS MONTANO SVO S.

Pallantis liberti monumentum ridet cum indignatione.

Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, ſi lege-
2 ris, quod niſi legeris, non potes credere. Eſt via Tiburtina

XXVIII, 2 *feliciſſimo errore?*) Sic dedit e libris Cortius, et ſic hanc aetatem, ipſumque noſtrum, vſos *invidendi* verbo, poſt alios ad Quintil. 9, 3, 1 itemque in theſauro, qui prae manibus eſt, novo Latinae linguae oſtendimus. De vſu noſtri index conſuli poteſt.

XXIX, 1 *deinde ridebis,*) Poſt vices quasdam riſus et indignationis, riſus tandem obtinebit. * Repetitionem elegantem, Plinianamque

Tiburtinâ intra primum lapidem (proxime adnotavi) monimentum Pallantis, ita inſcriptum; HVIC SENATVS, OB FIDEM PIETATEMQVE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRAETORIA DECREVIT, ET SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, CVIVS HONORE CONTENTVS FVIT. Equidem nun- 3
quam ſum miratus, quae ſaepius a fortuna, quam a iudicio proficiſcerentur: maxime tamen hic me titulus admonuit, quam eſſent mimica et inepta, quae interdum in hoc coenum, in has ſordes abiicerentur: quae denique ille furcifer et recipere auſus eſt, et recuſare, atque etiam, vt moderationis exemplum, poſteris prodere. Sed quid indignor? Ridere ſatius eſt, ne ſe 4
magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perveniunt, vt rideantur. Vale.

XXX. C. PLINIVS GENITORI SVO S.

Dolet, amici ſtudia amiſſo diſcipulo impedita, nec ſua in ſeceſſu tranquilliora eſſe ſignificat, quamquam Demoſthenis amicus comparaverit.

Torqueor, quod diſcipulum, vt ſcribis, optimae ſpei amiſiſti, cuius et valotudine et morte impedita ſtudia

nianamque reſtituit, omiſſam a quibusdam, Cortius.

2 *Pallantis*) Liberti Claudii Caeſaris, de quo plura 8, 6, vbi etiam lucem accipiet, ſi quid forte hic obſcurum maneat.

centies quinquagies, cuius) Apparet etiam ex hoc loco verum eſſe, quod inprimis Gronovius docuit, *ſeſtertium* cum numerandi adverbiis eſſe ſingulare neutrius generis: refertur enim ad illud pronomen *cuius*. Ceterum ex Eiſenſchmidiana computatione, quam et accuratiſſimam et facillimam eandem deprehendiſſe mihi videor, *centies quinquagies ſeſtertium* aequat florenos Rhenanos 750000 ſive imperiales 500000; non ſane contemtibilis pro liberto pecunia, quae ſi quincuncibus collocari poſſit, imperiales reddat quotannis 25000.

3 *mimica*) Hoc vult, non maioris facienda fortunae, quae vulgo vocantur, bona, ſi in hominem adeo indignum incidant, quam regium forte pallium in humeris mimi. Sic nempe etiam Paneg. 16, 3 *mimicos currus* de falſa triumphi adſimulatione dixit: vtroque loco de *inimicis* ſomniarunt quidam librarii.

dia tua quidni ſciam? quum ſis omnium officiorum
obſervantiſſimus, quumque omnes, quos probas, effu-
2 ſiſſime diligas? Me huc quoque vrbana negotia proſe-
quuntur. Non deſunt enim, qui me iudicem, aut ar-
3 bitrum faciant. Accedunt querelae ruſticorum, qui
auribus meis poſt longum tempus ſuo iure abutuntur.
Inſtat et neceſſitas agrorum locandorum perquam
moleſta. Adeo rarum eſt invenire idoneos conducto-
4 res. Quibus ex cauſſis precario ſtudeo: ſtudeo tamen.
Nam et ſcribo aliquid et lego: ſed quum lego, ex com-
paratione ſentio, quam male ſcribam; licet tu mihi bo-
num animum facias, qui libellos meos de vltione Hel-
5 vidii, Orationi Demoſthenis κατὰ Μειδίȣ confers; quam
ſane, quum componerem illos, habui in manibus, non
vt aemularer (improbum enim ac paene furioſum) ſed
tamen imitarer et ſequerer, quantum aut diverſitas in-
geniorum, maximi aut minimi, aut cauſſae diſſimilitu-
do pateretur. Vale.

XXXI. C. PLINIVS CORNVTO SVO S.

Claudium Pollionem commendat.

Claudius Pollio amari a te cupit: dignus hoc ipſo quod cupit: deinde, quod ipſe te diligit. Neque

enim

XXX, 2 *non deſunt enim*) *Sic Aldus dedit: ſunt *enim* Mediceus apud Cortium. *Non delectant* quod inculcatur poſt *perſequuntur*, abeſt in optimis pleriſque.

3 *auribus—abutuntur.*) Ipſum illud *ſuo iure* indicat, *abuti* hic non ad vitioſum et malum vſum pertinere; ſed nihil aliud ſibi velle, quam pro arbitrio et vehementer vti.

4 *libellos de vltione Helvidii*) De quibus 9, 13. *Oratio Demoſthenis contra Midiam* exſtat, eum, a quo orator Bacchanaliorum die feſto pugnis in theatro caeſus fuerat.

5 *aemularer—imitarer*) Verba ſatis alioqui vicinae ſignificationis hic diſtinguuntur, vt *aemulari* ſtudium exaequandi, vel ſuperandi adeo, ſimul indicet; *imitari* autem is quoque dicatur, qui adſpirare ad aequalem gloriam minime audeat, ſed veſtigia tantum magni viri adoret.

maximi aut minimi) Forte legend. *max. et min.*

cauſſae diſſimilitudo) Cum Demoſthenes ſuas vltum iniurias eat, alienas Plinius.

XXXI, 2

enim fere quiſquam exigit illud, niſi qui facit. Vir alioqui rectus, integer, quietus, ac paene vltra modum (ſi quis tamen vltra modum) verecundus. Hunc, quum 2
ſimul militaremus, non ſolum, vt commilito inſpexi. Praeerat alae milliariae: ego iuſſus a legato conſulari rationem alarum et cohortium excutere, vt magnam quorundam foedamque avaritiam, et negligentiam parem, ita huius ſummam integritatem, ſolicitam diligentiam inveni. Poſtea promotus ad ampliſſimas procu- 3
rationes, nulla occaſione corruptus ab inſito abſtinentiae amore deflexit; nunquam ſecundis rebus intumuit, nunquam officiorum varietate continuam laudem humanitatis infregit: eademque firmitate animi laboribus ſuffecit, qua nunc otium patitur. Quod quidem paul- 4
liſper cum magna ſua laude intermiſit et poſuit, a Corellio noſtro ex liberalitate imperatoris Nervae emendis dividendisque agris adiutor adſumtus. Etenim qua gloria dignum eſt, ſummo viro in tanta eligendi facultate praecipue placuiſſe? Idem quam reverenter, quam 5
fideliter amicos colat, multorum ſupremis iudiciis, in his Muſonii Baſſi, graviſſimi civis, credere potes, cuius memoriam tam grata praedicatione prorogat et extendit, vt librum de vita eius (nam ſtudia quoque, ſicut alias artes bonas, veneratur) ediderit. Pulchrum 6
iſtud, et raritate ipſa probandum, quum plerique hactenus defunctorum meminerint, vt querantur. Hunc 7
hominem,

XXXI, 2 *alae milliariae*) Adiectus numerus ad diverſitatem alarum ſignificandam, cum eſſent etiam *quingenariae*. Egit de *alarum* equeſtrium diverſis generibus accuratiſſime poſt Lipſ. 2, 7 R. H. Schelius ad Hygin. p. 66 ſeqq. Add. Maſſon. 20, 6.

4 *ex liberalitate Nervae*) Cuius veſtigium eſt in Xiphilini excerptis ex Dion. lib. 68. Τοῖς πάνυ πένησι τῶν Ῥωμαίων ἐς χιλιάδα καὶ πεντακοσίας μυριάδας γῆς κτῆσιν ἐχαρίσατο, βουλευταῖς τισὶ τήν τε ἀγορασίαν αὐτῶν καὶ τὴν διανομὴν προστάξας.

5 *Muſonii Baſſi*) Neſcio, an hic ſit Philoſophus nobilis. Inquirere volenti materiem ſufficiet Olearius ad Philoſtr. vit. Apollon. 4, 3 p. 176.

hominem, appetentiſſimum tui (mihi crede) complectere, apprehende, immo et invita, ac ſic ama, tanquam gratiam referas. Neque enim obligandus, ſed remunerandus eſt in amoris officio, qui prior coepit. Vale.

XXXII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Tironem procoſ. ad Fabatum divertiſſe, plurimosque manumiſſos liberaſſe, vnice laetatur.

Delector, iucundum tibi fuiſſe Tironis mei adventum: quod vero ſcribis, oblata occaſione proconſulis, plurimos manumiſſos, vnice laetor. Cupio enim patriam noſtram omnibus quidem rebus augeri, maxime tamen civium numero: id enim oppidis firmiſſi-
2 mum ornamentum. Illud etiam me, non vt ambitioſum, ſed tamen iuvat, quod adiicis, me teque et gratiarum actione et laude celebratos. Eſt enim, vt Xenophon ait, ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος, vtique ſi te mereri putes. Vale.

XXXIII. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Rogat, vt hiſtoriis ſuis actionem contra Baebium Maſſam inſerat, cuius materiam recenſet.

Auguror, nec me fallit augurium, hiſtorias tuas immortales futuras: quo magis illis (ingenue fatebor)

XXXII, 1 *Tironis mei adventum:*) De quo promiſerat ſupra epiſtola 16, quam repete.

patriam noſtram) Comum, vbi aetatem exegit. Memoriam eius rei ſervat lapis literatus in Comenſi agro repertus, qui legitur apud Gruterum p. 382, 6.

2 *vt Xenophon ait,*) In fabula Prodicia Mem. Socr. 2, 1 τὸ πάντων ἥδιστον ἄκουσμα vocat; in principio Hieronis autem ἥδιστον ἀκρόαμα.

XXXIII, 1 *Auguror*) Hanc epiſtolam cum Tulliana 5, 12 qui contulerit, non indelectatus, modo humanus ſit, abibit. Par argumentum, perſonae prope pares, eventus in hoc idem, quod vel non conſecutus eſt vterque quod petiit, vel interciderunt monimenta tanto ſtudio quaeſita:

4 *Dede-*

bor) inſeri cupio. Nam ſi eſſe nobis curae ſolet, vt 2
facies noſtra ab optimo quoque artifice exprimatur;
nonne debemus optare, vt operibus noſtris ſimilis tui
ſcriptor praedicatorque contingat? Demonſtro itaque, 3
quamquam diligentiam tuam fugere non poſſit, quum
ſit in publicis actis, demonſtro tamen, quo magis cre-
das, iucundum mihi futurum, ſi factum meum, cuius
gratia periculo crevit, tuo ingenio, tuo teſtimonio or-
naveris. Dederat me ſenatus cum Herennio Senecio- 4
ne advocatum provinciae Baeticae contra Baebium Maſ-
ſam: damnatoque Maſſa, cenſuerat, vt bona eius pu-
blice cuſtodirentur. Senecio, quum exploraſſet, con-
ſules poſtulationibus vacaturos, convenit me; et, *Qua
concordia*, inquit, *iniunctam nobis accuſationem exſequuti
ſumus, hac adeamus conſules, petamusque, ne bona diſſi-
pari ſinant, quorum eſſe in cuſtodia debent.* Reſpondi, 5
*Quum ſimus advocati a ſenatu dati, diſpice, num peractas
putes partes noſtras, ſenatus cognitione finita.* Et ille,
*Tu, quem voles, tibi terminum ſtatues, cui nulla cum pro-
vincia neceſſitudo, niſi ex beneficio tuo, et hoc recenti: ipſe
et natus ibi, et quaeſtor in ea fui.* Tum ego, *Si fixum* 6
*tibi iſtud ac deliberatum, ſequar te, vt, ſi qua ex hoc invi-
dia erit, non tua tantum ſit.* Venimus ad conſules, di- 7
cit Senecio, quae res ferebat: aliqua ſubiungo. Vix-
dum conticueramus, et Maſſa queſtus, *Senecionem non
advocati fidem, ſed inimici amaritudinem impleſſe*, impie-
tatis reum poſtulat. Horror omnium: ego autem, 8
Vereor

4 *Dederat me*) Conf. 3, 4, 4 et 6, 29, 7.

7 *impietatis reum*) Neſcio, quam bene *crudelitatem erga reum* hic interpretatus ſit Catanaeus *impietatem:* neque quis inde *horror* exſiſtere audientium, aut quae laus Plinio naſci ex periculi ſocietate potuerit. *Impietatis* erga principem crimen horribile fuiſſe novimus, eique ſuccubuiſſe tandem Herennium, vel ex 7, 19, 5 et 1, 5, 3 poteſt colligi. Quam facile fuerit ſub malis principibus in illud crimen incidere, ne longe abeamus, apparet ex Paneg. 33, 3.

9 *privatus*

Vereor, inquam, *clariſſimi conſules, ne mihi Maſſa ſilen-
tio ſuo praevaricationem obiecerit, quod non et me reum
poſtulavit.* Quae vox et ſtatim excepta, et poſtea mul-
9 to ſermone celebrata eſt. Divus quidem Nerva (nam
privatus quoque attendebat his, quae recte in publico
fierent) miſſis ad me graviſſimis literis, non mihi ſo-
lum, verum etiam ſaeculo eſt gratulatus, cui exem-
plum (ſic enim ſcripſit) ſimile antiquis contigiſſet.
10 Haec, vtcunque ſe habent, notiora, clariora, maiora
tu facies: quamquam non exigo, vt excedas actae rei
modum. Nam nec hiſtoria debet egredi veritatem, et
honeſte factis veritas ſufficit. Vale.

9 *privatus quoque*) Forte etiam exſul eo tempore: a Domitiano enim, quod inſidiarum ſuſpectus eſſet, Tarenti habitare iuſſum, refert Philoſtratus vita Apollon. 7, 8. p. 284 Olear.

LIBER

LIBER VIII.

I. C. PLINIVS SEPTICIO SVO S.

Ex itineris aeſtu lectorem ſuum in morbum incidiſſe, ſolicite ſignificat.

Iter commode explicui, excepto quod quidam ex meis
adverſam valetudinem fervescentibus aeſtibus con-
traxerunt. Encolpius quidem lector, ille ſeria noſtra, 2
ille deliciae, exaſperatis faucibus pulvere, ſanguinem
reiecit. Quam triſte hoc ipſi, quam acerbum mihi,
ſi is, cui omnis ex ſtudiis gratia, inhabilis ſtudiis fue-
rit. Quis deinde libellos meos ſic leget? ſic amabit?
quem aures meae ſic ſequentur? Sed dii laetiora pro- 3
mittunt. Stetit ſanguis, reſedit dolor. Praeterea con-
tinens ipſe, nos ſoliciti, medici diligentes. Ad hoc
ſalubritas coeli, ſeceſſus, quies, tantum ſalutis, quan-
tum otii, pollicentur. Vale.

II. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Vindemiae emtoribus, quod fructus ſpem ſefellerat, remiſiſſe de pretio, et inde laudem conſequutum eſſe nuntiat.

Alii in praedia ſua proficiſcuntur, vt locupletiores
revertantur; ego, vt pauperior. Vendideram
vindemias certatim negotiatoribus ementibus. Invita-
bat pretium; et quod tunc, et quod fore videbatur.
Spes fefellit. Erat expeditum, omnibus remittere aequa- 2
liter, ſed non ſatis aequum. Mihi autem egregium
inprimis videtur, vt foris, ita domi, vt in magnis, ita
in parvis, vt in alienis, ita in ſuis, agitare iuſtitiam.
Nam ſi paria peccata; pares etiam laudes. Itaque omni- 3
bus

I, 2 *Encolpius — lector*) Forte hoc ipſum nomen ab hero accepit, cuius ἐνκόλπῳ *in ſinu* eſſet, qui non *ſeria* modo domini eſſet, ſed etiam *deliciae*.

II, 2 *ſi paria peccata;*) Ad Stoicorum illam ſententiam reſpicit, defenſam Ciceroni Parad. 2 et deriſam pro Murena c. 29. Hoc vult, Ex parva re recte admi-

niſtrata

bus quidem, ne quis mihi non donatus abiret, partem
octavam pretii, quo quis emerat, conceſſi: deinde iis,
qui ampliſſimas ſummas emtionibus occupaverant, ſe-
paratim conſului. Nam et me magis iuverant, et ma-
4 ius ipſi fecerant damnum. Igitur iis, qui pluris, quam
decem millibus emerant, ad illam communem, et quaſi
publicam octavam, addidi decimam eius ſummae, quae
5 decem millia exceſſerat. Vereor, ne parum expreſſe-
rim; apertius calculos oſtendam. Si qui forte quinde-
cim millibus emerant, hi et quindecim millium octa-
6 vam, et quinque millium decimam, tulerunt. Prae-
terea, quum reputarem quosdam ex debito aliquantum,
quosdam aliquid, quosdam nihil repoſuiſſe, nequa-
quam verum arbitrabar, quos non aequaſſet fides ſolu-
7 tionis, hos benignitate remiſſionis aequari. Rurſus
ergo iis, qui ſolverant, eius, quod ſolverant, decimam
remiſi. Per hoc enim aptiſſime et in praeteritum ſin-
gulis, pro cuiusque merito, gratia referri, et in futu-
rum omnes cum ad emendum, tum etiam ad ſolven-
8 dum allici videbantur. Magno mihi ſeu ratio haec, ſeu
facilitas ſtetit: ſed fuit tanti. Nam regione tota et no-
vitas remiſſionis et forma laudatur. Ex ipſis etiam,
quos non vna, vt dicitur, pertica, ſed diſtincte grada-
timque tractavi, quanto quis melior et probior, tanto
mihi obligatior abit, expertus non eſſe apud me, Ἐν δὲ
ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

III. C. PLINIVS SPARSO SVO S.

Laetatur, placuiſſe librum ſuum, quem miſerat, et de oratione, quam miſſurus erat, idem vel maius ſperat.

Librum, quem noviſſime tibi miſi, ex omnibus meis vel maxime placere ſignificas. Eſt eadem opinio

niſtrata aeque magna laus debetur auctori.

6 *nequaquam verum*) Iam advocarunt viri docti Horatianum illud epiſt. 1, 7 ext. *Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede verum eſt.* Reliqua damus in Lexicis.

8 *Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ*) Ex Il. ι, 319.

Studio

nio cuiusdam eruditiſſimi. Quo magis adducor, vt 2 neutrum falli putem; quia non eſt credibile, vtrumque falli, et quia tantum blandior mihi. Volo enim, proxima quaeque abſolutiſſima videri: et ideo iam nunc contra iſtum librum faveo orationi, quam nuper in publicum dedi: communicaturus tecum, vt primum diligentem tabellarium invenero. Erexi exſpectatio- 3
nem tuam? quam vereor, ne deſtituat oratio in manus ſumta. Interim tamen, tanquam placituram (et fortaſſe placebit) exſpecta. Vale.

IV. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Bellum Dacicum ſcripturo ſtimulos addit, et de flectendis barbaris nominibus conſilium dat.

Optime facis, quod bellum Dacicum ſcribere paras. Nam quae tam recens, tam copioſa, tam lata, quae denique tam poëtica, et (quamquam in veriſſimis rebus) tam fabuloſa materia? Dices immiſſa terris nova 2
flumina, novos pontes fluminibus iniectos, inſeſſa caſtris montium abrupta, pulſum regia, pulſum etiam vita, regem nihil deſperantem. Super haec, actos bis triumphos: quorum alter ex invicta gente primus, alter noviſſimus fuit. Vna, ſed maxima, difficultas, quod 3
haec aequare dicendo, arduum, immenſum, etiam tuo

Studio ſcribi curavi Ἐν δὲ ἰῷ non Ἐν δ' ἰῷ. Recte enim monuerunt Barneſius et Clarkius ι in ἰῷ corripi.

III, 3 *exſpecta*) Cum cupiditate quadam et praecepto quaſi amore, quae adiuncta eſſe ſolet exſpectationi notio.

IV, 2 *immiſſa—flumina,*) Primum a Decebalo, qui averſo Sargetia flumine, ſub ipſo alveo theſauros abſconderat, flumenque deinde reduxerat: deinde a Traiano, qui eruendi cauſſa ſimilem operam impendit: quod tradit ex Dionis lib. 68 Xiphilinus, qui ibidem de ponte Traiani ita commemorat, vt admirabile opus fuiſſe intelligamus, ne de loco quidem eius ſatis hodie conſtare, doleamus. Quidquid de his rebus ſcitur, a ſolo fere Xiphilino, at quo homine? petendum eſſe, conſtat: tanto maior iactura in Caninii hiſtoria facta eſt.

ingenio, quamquam altiſſime adſurgat, et ampliſſimis
operibus increſcat. Non nullus et in illo labor, vt bar-
bara et fera nomina, in primis regis ipſius, Graecis
4 verſibus non reſultent. Sed nihil eſt, quod non arte
curaque, ſi non poteſt vinci, mitigetur. Praeterea, ſi
datur Homero, et mollia vocabula et Graeca ad lenita-
tem verſus contrahere, extendere, inflectere; cur tibi
ſimilis audentia, praeſertim non delicata, ſed neceſſa-
5 ria, negetur? Proinde iure vatum, invocatis diis, et
inter deos ipſo, cuius res, opera, conſilia dicturus es,
immitte rudentes, pande vela, ac, ſi quando alias, to-
to ingenio vehere. Cur enim non ego quoque poëti-
6 ce cum poëta? Illud iam nunc paciſcor: prima quae-
que vt abſolveris, mitte, immo etiam, antequam ab-
ſolvas; ſic vt erunt recentia, et rudia, et adhuc ſimi-
7 lia naſcentibus. Reſpondebis, non poſſe perinde car-
ptim, vt contexta; perinde inchoata placere, vt effe-
cta. Scio. Itaque et a me aeſtimabuntur vt coepta;
ſpectabuntur vt membra; extremamque limam tuam
operientur in ſcrinio noſtro. Patere hoc me ſuper
cetera habere amoris tui pignus, vt ea quoque norim,
8 quae noſſe neminem velles. In ſumma, potero for-
taſſe ſcripta tua magis probare, laudare, quanto illa
tardius

3 *verſibus non reſultent*) Non patiantur ſe in verſus redigi, ſed repugnent metro. De tali difficultate querelas poëtarum hic collegit Cortius. Addi poſſunt tria lepida Martialis epigrammata in Earinum 9, 12 it. 13 et 14. Nomen regis Δεκέβαλος ſcribitur a Graecis: *Diurpaneus* eſt Oroſio 7, 10.

4 *delicata*) Αὐθαδείᾳ quadam et ſine alia cauſſa, quam quod ſic placeat, ſuſcepta. Sic paſſim *delicias* poni, vbi *capriciam* nominant Galli Italique, alias obſervamus.

5 *ipſo, cuius res—dicturus es*) Traianum in partes vocare iubet, vt Virgilius Auguſtum, Valerius Flaccus Veſpaſianum, alii alios invocant. *Illud *dictaturus es*, quod habent quidam codices, eſt a barbaro ſeculo, vbi *dictare* ſolum eſt auctorum.

immitte rudentes) Quibus vela intenduntur, tanquam nervos navis atque tendines, quibus ea moveatur; quod nunc transfert ad ſcribendi quaedam initia.

tardius cautiusque; ſed ipſum te magis amabo, magisque laudabo, quanto celerius et incautius miſeris. Vale.

V. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Macrinum vxoris ſanctiſſimae obitu graviſſimum vulnus accepiſſe, dolet.

Grave vulnus Macrinus noſter accepit. Amiſit vxorem ſingularis exempli, etiam ſi olim fuiſſet. Vixit cum hac triginta novem annis, ſine iurgio, ſine offenſa. Quam illa reverentiam marito ſuo praeſtitit, cum ipſa ſummam mereretur? Quot quantasque virtutes, ex diverſis aetatibus ſumtas, collegit et miſcuit? Habet quidem Macrinus grande ſolatium, quod tantum 2 bonum tam diu tenuit: ſed hoc magis exacerbatur, quod amiſit. Nam fruendis voluptatibus creſcit carendi dolor. Ero ergo ſuſpenſus pro homine amiciſſimo, 3 dum admittere avocamenta, et cicatricem pati poſſit; quam nihil aeque ac neceſſitas ipſa, et dies longa, et ſatietas doloris inducit. Vale.

VI. C. PLINIVS MONTANO SVO S.

Adulatorium ſenatusconſultum de Pallante liberto Claudii perſtringit indignabundus.

Cognoviſſe iam ex epiſtola mea debes, adnotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione:

T 3 HVIC

V, 1 *ex diverſis aetatibus*) Sicut de Salinatore dixit 6, 26, 1 *puer ſimplicitate, comitate iuvenis, ſenex gravitate*, obſervavit poſt Buchnerum Cellarius.

3 *ero ergo ſuſpenſus*) h. e. inquietus, ſolicitus, vt quae a filo ſuſpenſa, vel non tota baſi incumbentia facile moventur.

cicatricem pati) Quod non poſſunt, qui refricant ſubinde vulnera ſua, et recordatione iacturae quam fecerunt, dolorem renovant atque inſtaurant.

VI, 1 *ex epiſtola mea*) Superiori libro 29.

2 *Afri-*

HVIC SENATVS, OB FIDEM PIETATEMQVE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRAETORIA DECREVIT ET SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, CVIVS HONORE CONTENTVS FVIT.

2 Poſtea mihi viſum eſt pretium curae, ipſum SC. quaerere. Inveni tam copioſum et effuſum, vt ille ſuperbiſſimus titulus, modicus atque etiam demiſſus videretur. Conferant ſe, non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini, ſed hi proximi, Marii, Syllae, Pompeii; (nolo
3 progredi longius) infra Pallantis laudes iacebunt. Vrbanos, qui illa cenſuerunt, putem, an miſeros? Dicerem vrbanos, ſi ſenatum deceret vrbanitas. Miſeros ergo? ſed nemo tam miſer eſt, vt ad illa cogatur. Ambitio ergo, et procedendi libido? Sed quis adeo demens, vt per ſuum, per publicum dedecus procedere velit in ea civitate, in qua hic eſſet vſus florentiſſimae dignitatis, vt primus in ſenatu laudare Pallantem poſ-
4 ſet? Omitto, quod Pallanti ſervo praetoria ornamenta offeruntur; quippe offeruntur a ſervis: mitto, quod cenſent, NON EXHORTANDVM MODO, VERVM ETIAM COMPELLENDVM AD VSVM AVREORVM ANNVLORVM; erat enim contra maieſtatem
5 ſenatus, ſi ferreis praetorius vteretur. Levia haec et transeunda; illa memoranda, quod NOMINE PALLANTIS SENATVS, (nec expiata poſtea curia eſt?) PALLAN-

2 *Africani, Achaici*) Synecdoche nota ad poſteriores modo pertinet. Notum enim Scipiones Africanos eſſe duo, vnum L. Mummium Achaicum, et iuniorem Scipionem eundem Numantinum.

3 *Vrbanos*) Qui vanitatem liberti hominis verborum magnificorum inaniis per iocum paſcere ita voluerint.

4 *quippe offeruntur a ſervis*) Perdunt dignitatem ſuam ornamenta Praetoria eo *ipſo*, quod a ſervis offeruntur, *h. e.* abiectis ad humillimam adulationem hominibus: et hanc ob cauſſam nimis invidenda non ſunt, aut nimis mira in Pallante. Sic etiam in proximo membro cauſſam ſubiicit, cur minus admirandum videatur.

5 *nec expiata poſtea curia eſt*) Parentheſis acerrima, qua foedisſimam

LANTIS NOMINE SENATVS GRATIAS AGIT
CAESARI; QVOD ET IPSE, CVM SVMMO HONO-
RE MENTIONEM EIVS PROSEQVVTVS ES-
SET, ET SENATVI FACVLTATEM FECISSET
TESTANDI ERGA EVM BENEVOLENTIAM
SVAM. Quid enim ſenatui pulchrius, quam vt erga Pal- 6
lantem ſatis gratus videretur? Additur, VT PALLAS,
cui ſe omnes pro virili parte obligatos fatentur, SIN-
GVLARIS FIDEI, SINGVLARIS INDVSTRIAE
FRVCTVM MERITISSIMO FERAT. Prolatos im-
perii fines, redditos exercitus reipublicae credas. Ad- 7
ſtruitur his, QVVM SENATVI POPVLOQVE RO-
MANO LIBERALITATIS GRATIOR REPRAE-
SENTARI NVLLA MATERIA POSSET, QVAM
SI ABSTINENTISSIMI FIDELISSIMIQVE CV-
STODIS PRINCIPALIVM OPVM FACVLTATES
ADIVVARE CONTIGISSET. Hoc tunc votum ſe-
natus; hoc praecipuum gaudium populi; haec libera-
litatis materia gratiſſima, ſi Pallantis facultates adiuva-
re publicarum opum egeſtione contingeret. Iam quae 8
ſequuntur, VOLVISSE QVIDEM SENATVM CEN-
SERE, DANDVM EX AERARIO SESTERTIVM
CENTIES QVINQVAGIES, ET QVANTO AB
EIVSMODI CVPIDITATIBVS REMOTIOR EIVS
ANIMVS ESSET, TANTO IMPENSIVS PETE-
RE A PVBLICO PARENTE, VT EVM COMPEL-
LERET AD CEDENDVM SENATVI. Id vero de- 9
erat, vt cum Pallante auctoritate publica ageretur; Pal-
las rogaretur, vt ſenatui cederet: vt illi ſuperbiſſimae
abſtinentiae Caeſar ipſe patronus advocaretur, ne ſeſter-
tium centies quinquagies ſperneret. Sprevit quod ſo-
lum potuit, tantis opibus publice oblatis: arrogantius

T 4 fecit,

ſimam adulationem deteſtatur, quae profanaverit adeo curiam, vt expianda fuerit.

8 *centies quinquagies*) Vid. ad 7, 29, 2.

9 laudibus

fecit, quam ſi accepiſſet. Senatus tamen id quoque,
10 ſimilis querenti, laudibus tulit, his quidem verbis: SED QVVM PRINCEPS OPTIMVS, PARENSQVE PVBLICVS, ROGATVS A PALLANTE, EAM PARTEM SENTENTIAE, QVAE PERTINEBAT AD DANDVM EI EX AERARIO CENTIES QVINQVAGIES SESTERTIVM, REMITTI VOLVISSET; TESTARI SENATVM, ET SE LIBENTER AC MERITO HANC SVMMAM INTER RELIQVOS HONORES, OB FIDEM DILIGENTIAMQVE PALLANTIS, DECERNERE COEPISSE; VOLVNTATI TAMEN PRINCIPIS SVI, CVI IN NVLLA RE FAS PVTARET REPVGNARE, IN
11 HAC QVOQVE RE OBSEQVI. Imaginare Pallantem velut intercedentem ſenatus conſulto, moderantemque honores ſuos, et ſeſtertium centies quinquagies, vt nimium, recuſantem, quum praetoria ornamenta, tanquam minus, recepiſſet. Imaginare Caeſarem, liberti precibus, vel potius imperio, coram ſenatu obtemperantem. Imperat enim libertus patro-
12 no, quem in ſenatu rogat. Imaginare ſenatum, vsquequaque teſtantem, merito libenterque ſe hanc ſummam, inter reliquos honores, Pallanti coepiſſe decernere; et perſeveraturum fuiſſe ſe, niſi obſequeretur principis voluntati, cui non eſſet fas in vlla re repugnare. Ita, ne ſeſtertium centies quinquagies Pallas ex aerario referret, verecundia ipſius, obſequio ſenatus opus

9 *laudibus tulit*) Non contra dicam vulgari intellectui, laudibus extulit: ſed nec incongruum videbatur ſumere id verbum ex formula rationum, vbi *ferre* eſt *acceptum ferre*, adſcribere, imputare. Imputavit, adſcripſit laudibus Pallantis, quod ſprevit tantas opes. Nec eſt, quod obiicias, id eſſe *acceptum referre:* hac enim aetate et Plinio noſtro *ferre acceptum* in vſu fuiſſe, conſtat.

11 *imperat libertus*) Hoc vult non minus eſſe impudentem libertum, qui in ſenatu rogare patronum audeat, quam qui domi imperet: qui rogare poſſit in Senatu, eum poſſe domi imperare.

opus fuit? in hoc praecipue non obſequuturi, ſi in vlla
re putaſſet fas eſſe non obſequi. Finem exiſtimas? 13
Mane dum, et maiora accipe. VTIQVE, QVVM SIT
VTILE, PRINCIPIS BENIGNITATEM PROM-
TISSIMAM AD LAVDEM PRAEMIAQVE ME-
RENTIVM ILLVSTRARI VBIQVE, ET MAXI-
ME IIS LOCIS, QVIBVS INCITARI AD IMITA-
TIONEM PRAEPOSITI RERVM EIVS CVRAE
POSSENT, ET PALLANTIS SPECTATISSIMA
FIDES, ATQVE INNOCENTIA EXEMPLO PRO-
VOCARE STVDIVM TAM HONESTAE AEMV-
LATIONIS POSSET, EA QVAE IIII CALEND.
FEBRVARIAS, QVAE PROXIMAE FVISSENT,
IN AMPLISSIMO ORDINE OPTIMVS PRIN-
CEPS RECITASSET, SENATVSQVE CONSVL-
TA DE HIS REBVS FACTA IN AES INCIDE-
RENTVR, IDQVE AES FIGERETVR AD STA-
TVAM LORICATAM DIVI IVLII. Parum viſum 14
tantorum dedecorum eſſe curiam teſtem: delectus eſt
celeberrimus locus, quo legenda praeſentibus, legen-
da futuris proderentur. Placuit aere ſignari omnes
honores faſtidioſiſſimi mancipii: quosque repudiaſſet,
quosque, quantum ad decernentes pertinet, geſſiſſet.
Inciſa et inſculpta ſunt publicis aeternisque monimen-
tis praetoria; ſic quaſi foedera antiqua; ſic, quaſi ſa-
crae leges. Tanta principis, tanta ſenatus, tanta Pal- 15

13 *ad ſtatuam loricatam*) De qua maior Plinius 34, 5 ſ. 10 *Graeca res eſt nihil velare* (in ſtatuis) *At contra Romana ac militaris, thoracas addere. Caeſar quidem Dictator loricatam ſibi dicari in foro ſuo paſſus eſt.*

14 *quantum ad decernentes*) Per Senatum enim non ſtetit, quo minus gereret Praeturam is, cui Praetoria ornamenta decreviſſet.

foedera—leges) Qualium ex aere tabularum plures, certe earum fragmenta aetatem tulere, quae apud Briſſonium de formulis, et paſſim relata ſunt. Nobiliſſimorum vnum eſt Senatusconſultum de Bacchanalibus, Gronoviano Ciceroni additum, et accuratius deſcriptum a doctiſſimo Aegyptio, qui commentario erudito illud illuſtravit.

lantis ipſius, - - quid dicam, neſcio; vt vellent in ocu-
lis omnium figi Pallas inſolentiam ſuam, patientiam
Caeſar, humilitatem ſenatus. Nec puduit rationem
turpitudini obtendere: egregiam quidem pulchram-
que rationem, VT EXEMPLO PALLANTIS PRAE-
MIORVM AD STVDIVM AEMVLATIONIS CE-
16 TERI PROVOCARENTVR. Ea honorum vilitas
erat, illorum etiam, quos Pallas non dedignabatur. In-
veniebantur tamen honeſto loco nati, qui peterent cu-
perentque, quod dari liberto, promitti ſervis videbant.
17 Quam iuvat, quod in tempora illa non incidi, quorum
ſic me, tanquam illis vixerim, pudet! Non dubito,
ſimiliter adfici te. Scio, quam ſit tibi vivus et inge-
nuus animus: ideoque facilius eſt, vt me, quamquam
indignatione quibusdam in locis fortaſſe vltra epiſtolae
modum extulerim, parum doluiſſe, quam nimis credas.
Vale.

VII.

15 *quid dicam neſcio*) Abrumpit orationem deſperatione inveniendi nomina actionis huius indignitatem, ſtultitiamque exprimentia. Poterat forte *dementiam* ponere, *ſtuporem*, *inſaniam*, vel Graeca, quae Caſaubonus ſuſpicatus eſt *ἀβελτηρίαν*, *ἀπόνοιαν*.

16 *quos Pallas non dedign.*) Illi ſunt maiores honores, quos non dedignatur Pallas, qui ceteros faſtidioſe reiicit. Vileſcunt autem hi quoque vel ea ipſa re, quod cadunt in mancipium. *Mediceus Codex ita, vt iam Caſaubonus coniecerat, *quos Pallas non ſe dignabatur:* quae arguta ſane eſt ſententia. Nempe alii *dignantur ſe honore* i. e. dignos ſe illo putant. At faſtidioſus Pallas *honorem* de pluribus vnum *dignatur ſe*, ornamenta praetoria digna putat, quibus aliquid a ſe ſplendoris accedat. Illud centies et quinquagies ſeſtertium *non dignatur ſe*, infra ſe ſuamque dignitatem collocat. Ceterum ea vilitas hoc Senatusconſulto oſtenditur honorum, vel quos recepit Pallas, vel quos ſprevit, vt etiam *ſervis promittantur*. Qui enim ſervus eſt, fieri libertus poteſt; at liberto iſta dantur etc.

17 *vivus et ingenuus*) *Vivus* eſt *vividus*, acer, qui facile moveatur ad indignationem; *ingenuus*, ſimplex, qui non diſſimulet illam indignationem. Pro *vivus* quidam habent *verus*, quod et ipſum huc convenire puto, vt ſignificet *ſeverum*, et ſerio agentem quae agit.

vt me quamquam) Illud *me* primo refertur ad *extulerim*, *quamquam me extulerim*; deinde

ad

VII. C. PLINIVS TACITO SVO S.

A Tacito rogatus, vt librum ſuum tanquam magiſter corrigeret, ita promittit, quod is petierat, vt hyperbato titulum deprecetur.

Neque vt magiſtro magiſter, neque vt diſcipulo diſcipulus (ſic enim ſcribis) ſed vt diſcipulo magiſter, (nam tu magiſter, ego contra: atque ideo tu in ſcholam revocas, ego adhuc Saturnalia extendo) librum miſiſti. Num potui longius hyperbaton facere, atque 2
hoc ipſo probare, eum me eſſe, qui non modo magiſter tuus, ſed ne diſcipulus quidem debeam dici? Sumam tamen perſonam magiſtri; exſeramque in librum tuum ius, quod dediſti; eo liberius, quo nihil ex meis interim miſſurus ſum tibi, in quo te vlciſcaris. Vale.

VIII.

ad *credas, credas me parum doluiſſe.* *Nempe dedimus lectionem manuſcriptorum: vulgo illud totum *quamquam — extulerim* parentheſi includunt, et *indignationem* legunt pro *indignatione.* Ceterum de duplici illa verbi vnius relatione vid. quos laudat Cortius ad noſtri 3, 7, 4. Quaedam nos quoque ad Varr. R. R. 2, 1, 4 et in Lex. Ruſt. ſub verbis *Duplex* et *Vt.* add. mox 8, 10, 2.

VII, 1 *in ſcholam revocas*) Apposite huc adſcripſit Cellarius Mart. 5 ext. *Iam triſtis nucibus puer relictis Clamoſo revocatur a magiſtro - - - Saturnalia tranſiere tota: Extendere* amant pueri, i. e. continuare longius *Saturnalia, revocantur* a magiſtro. Plinius otioſum ſe fuiſſe ſignificat per occaſionem Saturnalium, interpellatum a Tacito.

2 *Num potui longius hyperb.*) Studio igitur *hyperbaton* commiſit, h. e. longiore parentheſi conſtructionis, Grammaticae ordinem exgreſſus eſt.

non modo magiſter) *Solenne eſſe *non* poſt *non modo* omittere, quoties nova ſequatur negatio, vt hic *ne quidem*, pervulgatum hodie eſt, et in bona Lexica relatum. Sed attentione dignus, quem hic Cortius profert, locus Ciceronis de Seneſt. 16 *Ad quem fruendum non modo retardat, verum etiam invitat atque allectat ſenectus.* Sic nempe legi docet hunc locum in veterrimis membranis Nonii 2, 68 et 4, 232: et video ita etiam dediſſe vtroque loco Mercerum. Sed apud ipſum Ciceronem non minus quam in aliis Nonii editionibus omnes, quod ſciam, *non* interſerunt. Vtri libri ſint ſinceriores, non temere dixerim: niſi quod nolim tam aperte vitiari canonem tot exemplis firmatum de non omittenda negatione poſt *non tantum*, niſi vbi nova negatio ſequatur.

quo nihil) *quod n.* MS. Medic.

in quo te vlciſcaris) Et me forte

VIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Clitumni fontis et fluvii naturam mirabilem perſcribit.

Vidiſtine aliquando Clitumnum fontem? Si nondum,
(et puto nondum: alioqui narraſſes mihi) vide;
2 quem ego (poenitet tarditatis) proxime vidi. Modicus
collis adſurgit, antiqua cupreſſu nemoroſus et opacus.
Hunc ſubter fons exit, et exprimitur pluribus venis,
ſed imparibus; eluctatusque facit gurgitem, qui lato
gremio pateſcit purus et vitreus, vt numerare iactas
3 ſtipes et relucentes calculos poſſis. Inde non loci de-
vexitate, ſed ipſa ſui copia et quaſi pondere, impellitur.
Fons adhuc, et iam ampliſſimum flumen atque etiam
navium patiens; quas, obvias quoque et contrario niſu
in diverſa tendentes, transmittit et perfert: adeo vali-
dus, vt illa, qua properat ipſe, quamquam per ſolum
planum, remis non adiuvetur: idem aegerrime remis
contis-

forte calumniantem viciſſim calumnieris. Suaviſſimus iocus.

VIII, 1 *Clitumnum*) Cui ita adſignat locum ſuum Cellarius, in Vmbria, cis Apenninum, inter Spoletium et Hiſpellum, qui Tiniae amni ad Mevaniam miſtus, in Tiberim cum illo perfertur. *Ad viſendum nemus flumenque Clitumni Mevaniam procedit* Caligula ap. Sueton. c. 43. Add. viri docti ad Virgil. Georg. 2, 146. et Broukh. ad Prop. 2, 15, 25.

2 *exprimitur*) Quaſi in machina hydraulica, vi vrgentis columnae liquidi.

iactas ſtipes) parvulos nummos, quos vt diis aliis ita fluminibus quoque iactari conſueviſſe Seneca docet Qu. nat. 4, 2 de his, quas *Nili venas* vocari ait, *In haec ora ſtipem ſacerdotes — iaciunt.* Laudaverat hunc etiam locum Cellarius.

3 *illa, qua — adiuvetur*) Illa via, qua ipſe fluvius properat, verbo, ſecundus fluvius non adiuvatur remis: quamquam per ſolum planum, vbi non ita incitatus eſſe poteſt curſus, quam vbi per declivia fertur, niſi magna vis inſequentis aquae praecedentem alveo ſuo coërcitam vrgeat. Hinc illud alterum conſequitur, vt cum adverſo tanto vehementius luctandum ſit. * Sequimur autem hic fidem libri Medicei; et illud obiter obſervamus, lacunam decem epiſtolarum, quae ab hoc ipſo loco incipit, ac de qua ex Eraſmo Fabric. B. L. T. 2 p. 764 iam in Aldina editione, an. 1508. 8. ex illo antiquiſſimo libro, quem ad Plinii aetatem accedere putabat, expletam; ac legi quoque in Mediceo Codice, quem eundem ab Aldo vſurpatum ſuſpicari poſſis.

4 *velut*

contiſque ſuperetur adverſus. Iucundum vtrumque 4
per iocum ludumque fluitantibus, vt flexerint curſum,
laborem otio, otium labore variare. Ripae fraxino multa, multa populo veſtiuntur: quas perſpicuus amnis, velut merſas, viridi imagine adnumerat. Rigor aquae certaverit nivibus; nec color cedit. Adiacet templum, 5
priſcum et religioſum. Stat Clitumnus ipſe, amictus ornatusque praetexta. Praeſens numen, atque etiam fatidicum, indicant ſortes. Sparſa ſunt circa ſacella complura, totidemque dei. ſua cuique veneratio, ſuum nomen: quibusdam vero etiam fontes. Nam praeter illum, quaſi parentem ceterorum, ſunt minores capite diſcreti; ſed flumini miſcentur, quod ponte transmittitur. Is terminus ſacri profanique. In ſuperiore 6
parte navigare tantum, infra etiam natare conceſſum. Balineum

4 *velut merſas*). Vt cacumina et coelum, remotiora nempe ab oculo ſpectatoris, infra in profundo merſa videantur: illo *adnumerat* indicatur, quot ſtant in ripa arbores, totidem in fluvio, tanquam in ſpeculo videri.

5 *Stat Clitumnus*) *Iovem Clitumnum* etiam coli, docet Vibius Sequeſter: Dubitat an idem ſit, quem hic laudat Plinius, Broukh. ad Propert. 2, 16, 25. Poſſit tamen aliquis, rem ita ſe habere, vel inde ſuſpicari, quod *ſtat Clitumnus*, qui Iovis et coeleſtium deorum habitus eſt, cum iacentes, et nixi cubitu, vel attollentes ex vndis ſuis caput, alias pingantur fluvii. Inſpice v. c. Rhenum apud Gronov. ad Melam p. 247. Si quis quaerere accuratius ea de re velit, illi Pauſanias praeſertim percurrendus erit, videndusque Aelianus H. V. 2, 33 qui locus claſſicus eſt. De fluviis in nummis, tauriformibus praeſertim et cornutis, Spanhem. diſſ. 7 p. 394 ſeq. Add. id. ad Callim. H. in Del. 110 p. 413.

totidemque Dei) * *Simulacra* hinc magnis auctoribus eiecit Cortius. Sermo eſt de aliorum quoque Deorum cultu. Itaque ſequitur, ſuum cuique *nomen* fuiſſe, quod parum ad ſimulacra plura vnius Clitumni convenit.

6 *navigare—natare*) In plane ſacris ne navigare quidem licet. Vide noſtrum 8, 20, 5. Verum magis etiam ſacra profanatur aqua nudo corpore, et pudendis quoque partibus contacta, quod egregie hic illuſtrat Cellarius advocato Tacito 14, 22, 7 vbi de Nerone, qui *fontem aquae Marciae ad vrbem deductae, nando inceſſerat. Videbatur*, inquit, *potus ſacros et cerimoniam loci corpore toto polluiſſe*. Satis apparet, quorſum illa ſpectaverit fontium religio; ad puritatem aquae et ſalubritatem ſervandam nimirum.

Balineum Hiſpellates, quibus illum locum divus Auguſtus dono dedit, publice praebent, praebent et hoſpitium. Nec deſunt villae, quae ſequutae fluminis amoe-
7 nitatem, margini inſiſtunt. In ſumma, nihil erit, ex quo non capias voluptatem. Nam ſtudebis quoque, et leges multa multorum omnibus columnis, omnibus parietibus inſcripta, quibus fons ille deusque celebratur. Plura laudabis, nonnulla ridebis; quamquam tu vero, quae tua humanitas, nulla ridebis. Vale.

IX. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Negotia amicorum praefert ſtudiis.

Olim non librum in manus, non ſtilum ſumſi. Olim neſcio, quid ſit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem, iucundum tamen, nihil agere, nihil eſſe: adeo multa me negotia amicorum nec ſecedere
2 nec ſtudere patiuntur. Nulla enim ſtudia tanti ſunt, vt amicitiae officium deſeratur: quod religioſiſſime cuſtodiendum, ſtudia ipſa praecipiunt. Vale.

X. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Abortum vxorem feciſſe, cum ſpe foecunditatis ſignificat.

Quo magis cupis ex nobis pronepotes videre, hoc triſtior audies, neptem tuam abortum feciſſe, dum ſe praegnantem eſſe puellariter neſcit; ac per hoc quaedam, cuſtodienda praegnantibus, omittit, facit omittenda. Quem errorem magnis documentis expiavit,

7 *quamquam tu vero*) Acervatio ſimilis illi 3, 8, 4 *Quare ego vero.*

IX, 1 *nihil eſſe*) Non Praetorem, non Advocatum, non Iudicem, non Salutatorem, non Convivam, etc.

X, 1 *magnis documentis*) Sic reſtituit e libris Cortius. Nec auſim tamen alterum *detrimentis* plane damnare. *Detrimentum* ſine dubio fuit abortus, ſive ipſius matris valetudinem ſpectes, ſive ſpem familiae. Sed ipſum

piavit, in ſummum periculum adducta. Igitur, vt ne- 2 ceſſe eſt, graviter accipias ſenectutem tuam quaſi paratis poſteris deſtitutam; ſic debes agere diis gratias, quod ita tibi in praeſentia pronepotes negaverint, vt ſervarint neptem, illos reddituri, quorum nobis ſpem certiorem haec ipſa, quamquam parum proſpere explorata, foecunditas facit. Iisdem nunc ego te, quibus 3 ipſum me, hortor, moneo, confirmo. Neque enim ardentius tu pronepotes, quam ego liberos cupio: quibus videor a meo tuoque latere pronum ad honores iter, et audita latius nomina, et non ſubitas imagines relicturus. Naſcantur modo, et hunc noſtrum dolorem gaudio mutent. Vale.

XI. C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

Soceri ſorori, eadem narrat.

Qvum adfectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorem; intelligo prius tibi, quod eſt poſterius, nuntiandum, vt praeſumta laetitia ſolicitudini locum non relinquat. Quamquam vereor, ne poſt gratulationem quoque in metum redeas; atque ita gaudeas periculo liberatam, vt ſimul, quod periclitata ſit, perhorreſcas. Iam hilaris, iam ſibi, 2 iam mihi reddita, incipit refici, transmiſſumque diſcrimen convaleſcendo remetiri. Fuit alioqui in ſummo diſcri-

ipſum nempe *detrimentum* idem *documentum* fuit.

2 *vt neceſſe eſt*) Etiam hic locus eſt inter eos, vbi vna vox duplicem quaſi perſonam ſuſtinere videtur, quod de ipſa hac *vt* aliquoties obſervavimus in Lexico ruſtico. Redi ad 8, 6, 17. Quamquam hic poteſt etiam coniunctio *vt*, ad particulam *ſic* in apodoſi poſitam referri; altera *vt* poſt *neceſſe eſt*, ſolemni ellipſi omiſſa eſſe.

XI. 2 *diſcrimen—remetiri*) *Diſcrimen* et vim morbi imaginemur vt ſubitum aliquem in profunda deſcenſum vel delapſum: Qui ſe ex gravi morbo recipit, ille quotidie quidem melius habet, ſed ipſa tamen tarditate, qua ad plenae valetudinis ſtatum redit, diſcit, quantum fuerit

diſcrimine (impune dixiſſe liceat) fuit nulla ſua culpa, aetatis aliqua. Inde abortus, et ignorati vteri triſte
3 experimentum. Proinde, etſi non contigit tibi deſiderium fratris amiſſi aut nepote eius aut nepte ſolari; memento tamen, dilatum magis iſtud, quam negatum, quum ſalva ſit, ex qua ſperari poteſt. Simul excuſa patri tuo caſum, cui paratior apud feminas venia eſt. Vale.

XII. C. PLINIVS MINVTIANO SVO S.

Capitonem auditurus, eius laudem praedicat.

Hunc ſolum diem excuſo. Recitaturus eſt Titinius Capito; quem ego audire, neſcio magis debeam, an cupiam. Vir eſt optimus, et inter praecipua ſeculi ornamenta numerandus: colit ſtudia, ſtudioſos amat, fovet, provehit, multorumque, qui aliqua componunt, portus, ſinus, praemium; omnium exemplum; ipſarum denique literarum iam ſeneſcentium reductor ac

rit diſcrimen, quam vehemens morbus: vt qui de praecipitio quodam vel de ſcalis praecipiti lapſu decidit, *remetiendo* paullatim viam eandem, et per gradus adſcendendo, demum intelligit, quam alte deciderit, quod aeſtimare tum per terrorem non poterat.

impune dixiſſe liceat) Haec verba ſimpliciter refero ad illud, quod initio promittit, ſe velle de periculo tum demum nuntiare, cum illud iam praeteriiſſe indicaſſet. *Impune* itaque puto eſſe, ſine tuo, Hiſpulla, terrore: iam enim audire potes de morbo graviſſimo, cum ſcias ſuperatum. Quod volunt Barthius et Cellarius ad Deos referri: quorum iram metuat, ſi ipſis potius imputet vxoris periculum, quam illius imprudentiae: neſcio quam firmum ſit. Aliquando etiam putabam eſſe εὐφημισμὸν, quo, poſt nuntiatum finem periculi, novum deprecetur. Sed primum maxime placet.

3 *cui paratior apud feminas venia*) Facilius tali errori a puellari ignoratione profecto ignoſcunt feminae, ſimilium ſibi conſciae, quam viri, quam avus praeſertim, cuius nupera et nondum depoſita conſuetudo, minores etiam neptis errores caſtigandi, cuius vehemens pronepotem videndi cupiditas, commotiorem illum hac in re poteſt reddere. Itaque deprecatricem apud avum parat vxori ſuae amitam.

ac reformator. Domum ſuam recitantibus praebet; 2
auditoria, non apud ſe tantum, benignitate mira frequentat: mihi certe, ſi modo in vrbe eſt, defuit nunquam. Porro, tanto turpius gratiam non referre, quanto honeſtior cauſſa referendae. An, ſi litibus tere- 3
rer, obſtrictum eſſe me crederem obeunti vadimonia mea: nunc, quia mihi omne negotium, omnis in ſtudiis cura; minus obligor tanta ſedulitate celebranti, in quo obligari ego, ne dicam ſolo, certe maxime poſſum? Quod ſi illi nullam vicem, nulla quaſi mutua officia debe- 4
rem; ſolicitarer tamen vel ingenio hominis pulcherrimo et maximo, et in ſumma ſeveritate dulciſſimo, vel honeſtate materiae. Scribit exitus illuſtrium virorum, in iis quorundam mihi cariſſimorum. Videor ergo fungi 5
pio munere, quorumque exſequias celebrare non licuit, horum quaſi funebribus laudationibus, ſeris quidem, ſed tanto magis veris, intereſſe. Vale.

XIII. C. PLINIVS GENIALI SVO S.

Felicem praedicat, quod docto patre vtatur.

Probo, quod libellos meos cum patre legiſti. Pertinet ad profectum tuum, a diſertiſſimo viro diſcere, quid laudandum, quid reprehendendum: ſimul ita inſtitui, vt verum dicere adſueſcas. Vides quem ſequi, cuius debeas implere veſtigia. O te beatum! cui con- 2
tigit vivum, atque idem optimum et coniunctiſſimum exemplar: qui denique eum potiſſimum imitandum habes, cui natura eſſe te ſimillimum voluit. Vale.

XIV.

XII, 3 *obeunti vadimonia*) *Vehementer placuit, quod Mediceus omittit praepoſitionem, qua oneratur vulgo hic locus, *obeunti ad vadimonia mea.*

4 *exitus illuſtrium virorum*) Quos ille vt coluerit, narrat noſter etiam 1, 17, 3.

XIII, 2 *vivum — exemplar*) *Nimis pulchra haec Gronovii emendatio, recepta a Cellario, quam vt expungere eam, et reponere cum Cortio illud dilutum nimis *vnum* poſſim. Quoties *vnum* intendendi ſive augendi vim habet, adiunctum ſibi proxime habet

V

XIV. C. PLINIVS ARISTONI SVO S.

Quaeſtionem ſenatoriam explicandam proponit.

Quum ſis peritiſſimus et privati iuris et publici, cuius pars ſenatorium eſt, cupio ex te potiſſimum audire, erraverim in ſenatu proxime, necne: non vt in praeteritum (ſerum enim) verum vt in futurum, ſi quid
2 ſimile inciderit, erudiar. Dices, *Cur quaeris, quod noſſe debebas?* Priorum temporum ſervitus, vt aliarum optimarum artium, ſic etiam iuris ſenatorii oblivionem
3 quandam et ignorationem induxit. Quotus enim quisque tam patiens, vt velit diſcere, quod in vſu non ſit habiturus? Adde, quod difficile eſt tenere, quae acceperis, niſi exerceas. Itaque reducta libertas rudes nos et imperitos deprehendit: cuius dulcedine accenſi
4 cogimur quaedam facere ante, quam noſſe. Erat autem antiquitus inſtitutum, vt a maioribus natu, non auribus modo, verum etiam oculis diſceremus, quae facienda mox ipſi, ac per vices quasdam tradenda minoribus, ha-
5 beremus. Inde adoleſcentuli ſtatim caſtrenſibus ſtipendiis

diis

bet adiectivum, cuius ita vis augetur. Hic proxime ſequitur *atque idem.* Igitur ſi quis me cogat retinere *vnum:* certe ita diſponam verba, *cui contigit vnum optimum, atque idem coniunctiſſimum exemplar.* Sed praeſtat, tria epitheta habere hoc exemplar, vt ſit a) *vivum*, adeoque praeſens, efficax, b) *optimum*, quod imitandum eſſet, etiamſi eſſet mortuum aut alienum, c) *coniunctiſſimum*, cuius penitius inſpiciendi, conſulendi, exprimendi quotidiana facultas.

XIV, 2 *quod noſſe debebas*) *Neque hic dubitavi Gronovianam coniecturam vulgato *debeas* anteponere. Pauci nimis ſunt MSti, et nimis durum, hoc eſt, minime Plinianum *debeas.*

Priorum temporum ſervitus) Nunquam excidiſſe debet lectori Plinii, ſcripſiſſe eum, poſt Domitiani furores recreata Nervae et Traiani beneficio republica. Quid tum iuvabat diſcere iura, quibus vti non liceret, ne ad hoc quidem, vt ea tibi cognita eſſe, ſignificares.

3 *deprehendit*) Ipſum hoc verbum habet eam vim, vt oppreſſum inopinato, et captum notet. Saepe ita Fabius meus, ſed proprie, et vnde intelligi metaphora poſſit Inſtit. Or. 12, 2, 14. *Parva quaedam animalia, in anguſtiis mobilia, campo deprehenduntur.* Add. mox 8, 17, 4.

6 quis

diis imbuebantur, vt IMPERARE parendo, duces age-
re, dum ſequuntur, adſueſcerent: inde honores peti-
turi adſiſtebant curiae foribus, et conſilii publici ſpe-
ctatores ante, quam conſortes, erant. Suus cuique 6
parens pro magiſtro, aut cui parens non erat, maxi-
mus quisque et vetuſtiſſimus pro parente. Quae po-
teſtas referentibus, quod cenſentibus ius, quae vis ma-
giſtratibus, quae ceteris libertas; vbi cedendum, vbi
reſiſtendum; quod ſilentii tempus, quis dicendi modus,
quae diſtinctio pugnantium ſententiarum, quae exſecu-
tio prioribus aliquid addentium, omnem denique ſena-
torium morem, quod FIDELISSIMVM praecipiendi
genus, exemplis docebantur. At nos iuvenes fuimus 7
quidem in caſtris; ſed quum ſuſpecta virtus, inertia in
pretio, quum ducibus auctoritas nulla, nulla militibus
verecundia, nusquam imperium, nusquam obſequium,
omnia ſoluta, turbata, atque etiam in contrarium verſa,
poſtremo oblivifcenda magis, quam tenenda. Iidem 8
proſpeximus curiam; ſed curiam trepidam et elinguem;

 quum

6 *quis dicendi modus*) Quamdiu dicere fas eſſet? an liceret, vt mora iniiciatur negotio, et differatur, quod iam impediri non poteſt, *diem dicendo eximere?* Locus ea de re claſſicus eſt Gell. 4, 10 *C. Caeſar conſul M. Catonem ſententiam rogavit. Cato rem, quam conſulebatur, quoniam non e republica videbatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendae, longa oratione vtebatur, eximebatque dicendo diem. Erat enim ius Senatori,* (en partem iuris ſenatorii!) *vt ſententiam rogatus, diceret ante quidquid vellet aliae rei, et quoad vellet.* Vid. Gronov. Obſſ. 1, 22 et add. ſupra 6, 5, 1 et 6, 19, 3. infra 9, 13, 9.

diſtinctio pugnantium ſent.) Recte explicat Catanaeus de *dividenda*, vt alias loquuntur, *ſententia*, vbi ex parte amplectimur alterius ſententiam, ex alia parte eam refutamus. Elegantiſſime Sen. ep. 21 *Quod in Senatu fieri ſolet, faciendum in philoſophia quoque eſſe exiſtimo. Cum cenſuit aliquis, quod ex parte mihi placeat, iubeo illum dividere ſententiam, et ſequor.* Laudavit h. l. et totam rem explicavit Briſſon. de form. 2, 59 p. 168 Conr. Conf. mox ſ. 15.

exſecutio) Nempe *exſequi* eſt perſequi ad finem: qui addit aliquid ſuperiori ſententiae, illam ſequitur vltra, quam auctor ipſe.

8 *proſpeximus curiam*) *Adſiſtentes nempe in curiae foribus,* quod dixerat ſ. 5.

ludibrio

quum dicere, quod velles, periculoſum; quod nolles,
miſerum eſſet. Quid tunc diſci potuit? quid didiciſſe
iuvit? quum ſenatus aut ad otium ſummum, aut ad
ſummum nefas vocaretur? et modo ludibrio, modo
dolori retentus, nunquam ſeria, triſtia ſaepe cenſeret?
9 Eadem mala iam ſenatores, iam participes malorum,
multos per annos vidimus, tulimusque: quibus ingenia
noſtra in poſterum quoque hebetata, fracta, contuſa
10 ſunt. Breve tempus (nam TANTO brevius omne,
quanto felicius tempus) quo libet ſcire, quid ſimus;
libet exercere, quod ſumus. Quo iuſtius peto; primum
vt errori (ſi quis eſt error) tribuas veniam, deinde
medearis ſcientia tua; cui ſemper fuit curae, ſic
iura publica, vt privata; ſic antiqua, vt recentia; ſic
11 rara, vt aſſidua, tractare. Atque ego arbitror illis etiam,
quibus plurimarum rerum agitatio frequens nihil
eſſe ignotum patiebatur, genus quaeſtionis, quod
adfero ad te, aut non ſatis tritum, aut etiam inexpertum
fuiſſe. Hoc et ego excuſatior, ſi forte ſum lapſus,
et tu dignior laude, ſi potes id quoque docere, quod
12 in obſcuro eſt, an didiceris. Referebatur de libertis
Afranii Dextri conſulis, incertum ſua an ſuorum manu,
ſcelere

ludibrio — dolori) Senatus retinebatur *ludibrio*, cum conſuleretur vel de nugis, vel de quibus iam ſtatuiſſet princeps: *dolori*, cum crudelitati vel ſuperbiae principis ſerviendum eſſet, decernendis innocentium ſuppliciis, vbi *ſeria*, et ex animi ſententia, *cenſere* nemo vir bonus potuit, niſi praeſentiſſimum vltro periculum vellet ſibi arceſſere. Prius illud graphice depingit Iuvenalis maiore parte ſatyrae quartae, vbi de ingenti rhombo convocatur et conſulitur ſanctior quidam Senatus.

10 *ſcire, quid ſimus*) Quae iura habeamus vt Senatores, vt magiſtratus. vid. ſ. 6. * Nimirum antiqua tenenda eſt lectio e Mediceo etiam libro firmata, prae Buchneriana coniectura, quam receperat Cellarius, *ſcire, quod ſcimus*.

11 *an didiceris*) Hoc eſt, an inciderit tua aetate talis ſpecies, vt diſcendi ſub exemplo fuerit occaſio.

12 *Afranii Dextri Cos.*) In Almeloveenianis faſtis refertur ad A. V. C. 850 poſt C. N. 98 ex Kal. Octob. De hiſtoria non puto aliunde conſtare.

Hoc

ſcelere an obſequio, peremti. Hos alius, (Quis? Ego; ſed nihil refert) poſt quaeſtionem ſupplicio liberandos, alius in inſulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum ſententiarum tanta diverſitas erat, vt non poſſent eſſe, niſi ſingulae. Quid enim com- 13
mune habet, occidere et relegare? Non hercule magis, quam relegare et abſolvere: quamquam propior aliquanto eſt ſententiae relegantis, quae abſolverit, quam quae occiderit. Vtraque enim ex illis vitam relinquit, haec adimit: quum interim et qui morte puniebant, et qui relegabant, vna ſedebant, et temporaria ſimulatione concordiae diſcordiam differebant. Ego poſtula- 14
bam, vt tribus ſententiis conſtaret ſuus numerus, nec ſe brevibus induciis duae iungerent. Exigebam ergo, vt, qui capitali ſupplicio adficiendos putabant, diſcederent a relegante, nec interim contra abſolventes mox diſſenſuri congregarentur; quia parvulum referret, an idem diſpliceret, quibus non idem placuiſſet. Illud 15
etiam mihi permirum videbatur, eum quidem, qui libertos relegandos, ſervos ſupplicio adficiendos cenſuiſſet, coactum eſſe dividere ſententiam; hunc autem qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam ſi oportuiſſet dividi ſententiam vnius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum poſſet iungi ſententia duorum tam diverſa cenſentium. Atque adeo permitte mihi, ſic apud te tan- 16

 quam

Hos alius (quis? ego;) Primo ſimpliciter narrare incipit alicuius ſententiam: deinde fingit, amicum interrogare, *Quis* eſt ille alius? Huic poterat reſpondere *Ego:* nimirum, ſe fuiſſe ipſum in hac ſententia. Sed ſuſtinet ſe, cum nihil ad rem faciat. Ex his, quae ſequuntur, apparet, omnino Plinium in ea fuiſſe ſententia, ſervos eſſe abſolvendos.

13 *vna ſedebant*) Nempe in hoc conveniebant, quod vtrique dicerent ſervos eſſe puniendos; diſſidebant de genere poenae. Sed ſic temporaria illa concordia ſuperabant mitem illam abſolventium ſententiam.

15 *dividere ſententiam*) Redi ad ea quae ſ. 6 hac de re diximus.

16 *carptim*

quam ibi; ſic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicii mei reddere: quaeque tunc carptim,
17 multis obſtrepentibus, dixi, per otium iungere. Fingamus, tres omnino iudices in hanc cauſſam datos eſſe: horum vni placuiſſe, perire libertos; alteri, relegari; tertio, abſolvi: vtrumne ſententiae duae, collatis viribus, noviſſimam periment? an ſeparatim vnaquaeque tantundem, quantum altera, valebit? nec magis poterit cum ſecunda prima connecti, quam ſecunda cum
18 tertia? Igitur in ſenatu quoque numerari, tanquam contrariae, debent, quae tanquam diverſae dicuntur. Quod ſi vnus atque idem et perdendos cenſeret et relegandos, num ex ſententia vnius et perire poſſent et relegari? num denique omnino vna ſententia putaretur,
19 quae tam diverſa coniungeret? Quemadmodum igitur, quum alter puniendos, alter cenſeat relegandos, videri poteſt vna ſententia, quae dicitur a duobus: quae non videretur vna, ſi ab vno diceretur? Quid? lex non aperte docet, dirimi debere ſententias occidentis et relegantis, quum ita diſceſſionem fieri iubet; QVI HAEC SENTITIS, IN HANC PARTEM: QVI ALIA OMNIA, IN ILLAM PARTEM ITE, QVA SENTITIS. Examina ſingula verba et expende, QVI HAEC CENSETIS, hoc eſt, qui relegandos putatis: IN HANC PARTEM, id eſt, in eam, in qua ſedet,
20 qui cenſuit relegandos. Ex quo manifeſtum eſt, non poſſe in eadem parte remanere eos, qui interficiendos arbitrantur. QVI ALIA OMNIA; animadvertis, vt

non

16 *carptim—dixi*) *Carptim* proprie ad ea pertinet animalia, quae non vno perpetuo quodam tenore atque tractu veſcuntur, ſed nunc hic nunc illic *carpunt* aliquid ſive decerpunt. Hinc *carptim* dicit, qui propter crebras interpellationes non poteſt contexere iuſtam orationem, ſed nunc hanc nunc aliam ſententiam breviter profert.

19 *qua ſentitis*) In quam inclinatis veſtra ſententia.

20 *alia omnia*) Nempe *alia omnia* ex mente Plinii non ſignificat hic plane diverſa, omnibus partibus alia; ſed vlla vel quae-

cunque

non contenta lex dicere ALIA; addiderit OMNIA. Num ergo dubium eſt, alia omnia ſentire eos, qui occidunt, quam qui relegant? IN ILLAM PARTEM ITE, QVA SENTITIS: nonne videtur ipſa lex eos, qui diſſentiunt, in contrariam partem vocare, cogere, impellere? non conſul etiam, vbi quisque remanere, quo transgredi debeat, non tantum ſolennibus verbis, ſed manu geſtuque demonſtrat? At enim futurum eſt, 21 vt, ſi dividantur ſententiae interficientis et relegantis, praevaleat illa, quae abſolvit. Quid iſtud ad cenſentes? quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat, quod eſt mitius. Oportet tamen eos, qui puniunt, et qui relegant, abſolventibus primum, mox inter ſe comparari; ſcilicet vt in ſpectaculis quibusdam

cunque alia, quocunque modo diverſa.

21 *At enim futurum*) Huius obiectionis haec vis eſt, iniquum eſſe, cum plures ſint longe, qui puniendos putent reos, licet diverſo modo, quam qui abſolvendos; tamen horum ſententiam ideo praevalere, quia illis in genere poenae non conveniat, abſolvique adeo reos maioris partis ſententia damnatos. Reſpondet Plinius, Illud iam non curandum eſſe cenſentibus etc.

qui puniunt) Nihil opus eſt hic gloſſa, quam quidam interſerunt, *morte*: etiam ſ. 19 iam ita abſolute poſuerat *punire* noſter, pro *interficere*.

in ſpectaculis) Diſertiſſime et plurimis verbis hoc non tam deſcripſit, quam actione velut quadam propoſuit Lucianus in Hermotimo p. 536 ſqq. Nempe ſi numero impari, v. g. novem ſint gladiatores, ſortes coniiciuntur binae earundem literarum, duae A, duae B, etc. Comparantur et committuntur duo, quibus eadem litera exiit. Sed reſtat vna ſors, quae parem non habet, vt hic, ſi ordinem elementorum ſecuti eſſent Praeſides ludi, E. Cui haec ſolitaria litera evenit, hic ἔφεδρος eſt, hic *ſedet* interim, et exſpectat victorem aliquem, quicum deinde, integer cum feſſo aliquantum, ſed forti, et victoria alacri, congreditur. * Non vſus eſt Luciano Lipſius Sat. 2, 14 quem laudant ad Plinium viri docti: alioqui accuratius ἔφεδρον Plutarchi interpretatus eſſet: quem *ſubſeſſorem* potius, quam *ſubditicium* aut *ſuppoſiticium* vocavimus in noſtra Luciani interpretatione, quae cum maxime Werſteniana prela exercet. *Hermes ſuppoſiticius* apud Martial. 5, 25 dicitur reſpectu fatigati gladiatoris, in cuius locum ſuccedit: Sed ἔφεδρος Graecorum ἐφεδρεύει, in inſidiis quaſi collocatus imminet victori.

22 *prima*

busdam ſors aliquem ſeponit ac ſervat, qui cum victore contendat; ſic in ſenatu ſunt aliqua prima, ſunt ſecunda certamina: et ex duabus ſententiis eam, quae ſupe-
22 rior exierit, tertia exſpectat. Quid? quod, prima ſententia comprobata, ceterae perimuntur. Qua ergo ratione poteſt eſſe [non] vnus atque idem locus ſen-
23 tentiarum, quarum nullus eſt poſtea? Planius repetam. Niſi, dicente ſententiam eo, qui relegat, illi, qui puniunt capite, initio ſtatim in alia diſcedunt, fruſtra poſtea diſſentient ab eo, cui paullo ante conſenſerint.
24 Sed quid ego ſimilis docenti, quum diſcere velim. An ſententias dividi, an iri in ſingulas, oportuerit? Obtinui quidem, quod poſtulabam: nihilominus tamen quaero, An poſtulare debuerim, an abſtinere? Quemadmodum obtinui? Is, qui vltimum ſupplicium ſumendum

22 *prima ſententia*) * Planiora eſſent haec, ſi ponamus fuiſſe in veteri libro, *vna*, vnde *ima* ortum ſit, et deinde *Ima*, ex quo aliquis *prima* fecerit. Certe hic intellectus eſt, *vna* ſententia probata, ceteras perimi, et non valere. Sed tamen recepta lectio etiam hanc ſententiam habere poteſt.

Qua ergo ratione) Locus forte inter difficillimos Plinii, et deſtitutus ab interpretibus. Si licet cum Genevenſi editione Catanaei negationem, quam ideo incluſimus, omittere, ſalva res erit, haec nempe ſententia: Quomodo poſſunt ſtare interim ſententiae morte multantes et coniungi cum relegantibus, ad ſuperandas abſolventes, quarum paullo poſt, comparatione cum relegantibus facta, nullus locus erit? cur valeant contra abſolventes, non valeant contra relegantes? Si poſt non valent, neque prius debent valere: ſi prius, etiam poſt.

24 *an ſententias dividi, an iri*) Cave putes haec eſſe membra disiuncta: *an* per anaphoran poſita non aliam vim habet, quam ſi ita dediſſet Plinius, *An ſententias dividi, ET iri in ſingulas oportuerit*; Hoc enim eſt dividere ſententias, ſi non in duas coniunctim itur, ſed in ſingulas. * Malebat Cortius pro poſteriori *an* legi *ac*: quod eodem redit.

Quemadmodum obtinui?) * Capitalis emendatio e Mediceo libro prolata a Cortio. Reliqui, *An poſtulare debuerim, an abſtinere, quemadmodum abſtinuit is, qui vltimum* — *cenſebat. Neſcio an iure* etc. Quae ab editoribus ita informata puto, cum ſemel pro *obtinui* irrepſiſſet *abſtinuit*. Plinianum eſt ita interrogare, et ſibi reſpondere, vid. 3, 9, 2. 6, 2, 1. 6, 23, 1. 6, 29, 1 ſq. 9, 17, 2. Vel proponere quaedam deinde repetenda, vt mox 8, 18, 6 vt 9, 16, 1 etc. Mediceus liber etiam verba *an abſtinere* omittit. Servavimus

mendum eſſe cenſebat, neſcio, an iure, certe aequitatê
poſtulationis meae victus, omiſſa ſententia ſua, acceſſit
releganti: veritus ſcilicet, ne, ſi dividerentur ſententiae
(quod alioqui fore videbatur) ea, quae abſolvendos eſſe
cenſebat, numero praevaleret. Etenim longe plures
in hac vna, quam in duabus ſingulis, erant. Tum illi 25
quoque, qui auctoritate eius trahebantur, tranſeunte
illo, deſtituti, reliquerunt ſententiam ab ipſo auctore
deſertam, ſequutique ſunt quaſi transfugam, quem du-
cem ſequebantur. Sic ex tribus ſententiis duae factae, 26
tenuitque ex duabus altera, tertia expulſa, quae quum
ambas ſuperare non poſſet, elegit, ab vtra vinceretur.
Vale.

XV. C. PLINIVS IVNIORI SVO S.

Non habenti quod legat in vineis, legendos mittit libros.

Oneravi te tot pariter miſſis voluminibus. Sed one-
ravi primum, quia exegeras; deinde, quia ſcripſe-
ras tam graciles iſtic vindemias eſſe, vt plane ſcirem ti-
bi vacaturum (quod vulgo dicitur) librum legere. Ea- 2
dem ex meis agellis nuntiantur. Igitur mihi quoque
licebit ſcribere, quae legas, ſit modo, vnde chartae emi
poſſint: quae ſi ſcabrae bibulaeve ſint, aut non ſcriben-
dum, aut neceſſario, quidquid ſcripſerimus boni mali-
ve, delebimus. Vale.

mus ea, cum quod ſenſum non incommodum habere poſſunt; ſubaudire enim licet, *abſtinere a poſtulando:* tum quod inde poteſt intelligi, vnde illud *abſtinuit* pro *obtinui* irrepſerit.

XV, 1 *quod vulgo dicitur*) Proverbium igitur tum inter ſcholaſticos homines vſitatum fuiſſe debet, de gracili vindemia, ex ambiguitate verbi *legere* tractum, nempe tale; Librum vna ferendum eſſe in vindemiam, vt ſi uvae non ſint, ſit tamen liber qui *legi* poſſit.

2 *delebimus*) Etiam hic luſus in verbo eſt, qui in bibula ac ſpongioſa nimis et ſcabra charta ſcribit, ille diffluentibus literis delere potius et lituras facere quam ſcribere videtur.

XVI. C. PLINIVS PATERNO SVO S.

De morbis et morte ſervorum queritur, additis ſolatiis.

Confecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam, et quidem iuvenum. Solatia duo, nequaquam paria tanto dolori, ſolatia tamen: vnum facilitas manumittendi, (videor enim non omnino immaturos perdidiſſe, quos iam liberos perdidi) alterum, quum permitto ſervis quoque quaſi teſtamenta facere, eaque, vt
2 legitima, cuſtodio. Mandant rogantque, quod viſum: pareo vt iuſſus. Dividunt, donant, relinquunt, dumtaxat intra domum. Nam ſervis respublica quaedam et
3 quaſi civitas domus eſt. Sed quamquam his ſolatiis adquieſcam, debilitor et frangor eadem illa humanitate, quae me, vt hoc ipſum permitterem, induxit. Non ideo tamen velim durior fieri, nec ignoro, alios huiusmodi caſus nihil amplius vocare, quam damnum; eoque ſibi magnos homines et ſapientes videri. Qui an magni ſapientesque ſint, neſcio: homines non ſunt.
4 Hominis eſt enim adfici dolore, ſentire; reſiſtere ta-
5 men, et ſolatia admittere, non ſolatiis non egere. Ve-

rum

XVI, 1 *iam liberos*) Propediem manumittendos, quare non modo damnum minuitur; ſed illa humaniſſima exoritur conſolatio, vicem illis pro ſuis meritis redditam.

2 *pareo vt iuſſus. Dividunt*) *Etiam hic locus Mediceo libro ſanitatem debet. Alii, *pareo ocius. Suis dividunt.*

quaſi civitas) Cum alias *caput* non habeat ſervus, nec vllam civilis iuris communionem, ac proinde nec facere teſtamentum, nec percipere ex alio teſtamento quidquam, quod ſuum ſit, poſſit, cum ipſe ſit domini.

3 *alios—damnum*) Cum moritur ſervus, illud modo computant, quanti fuerit, quanti emi alius aeque bonus poſſit? amicitiae, et ex conſuetudine ſuavitatis, rationem nullam habent. Tangit autem Catonem maiorem, *Sapientem* dictum, cuius erga ſervos vetulos vel morboſos inhumanitas, quam etiam in libello de re ruſtica c. 2 teſtatam reliquit, tum ab aliis, tum a Plutarcho praeſertim, reprehenditur. Vid. p. 333 Bryani, *vi-, non τὸ ἄγαν ἀγεννὲς, ſed τὸ ἄγαν ἀτενὲς, non *humilitatem* et *ignaviam*, ſed *auſteritatem ſeveritatemque* nimiam, obiici Catoni, alias obſervavimus.

5 *dolendi*

rum de his plura fortaſſe, quam debui, ſed pauciora, quam volui. Eſt enim quaedam etiam dolendi voluptas: praeſertim ſi in amici ſinu defleas, apud quem lacrumis tuis vel laus ſit parata, vel venia. Vale.

XVII. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Exundationem Tiberis et Anienis narrat, rogans vt ſibi nuntietur, ſi quid ſimile in aliis praediis accidiſſet.

Num iſtic quoque immite et turbidum caelum? Hic
aſſiduae tempeſtates, et crebra diluvia. Tiberis
alveum exceſſit, et demiſſioribus ripis alte ſuperfundi-
tur. Quamquam foſſa, quam providentiſſimus impe- 2
rator fecit, exhauſtus, premit valles, innatat campis;
quaque planum ſolum, pro ſolo cernitur. Inde, quae
ſolet flumina accipere, et permiſta devehere, velut ob-
vius retro cogit; atque ita alienis aquis operit agros,
quos ipſe non tangit. Anio, delicatiſſimus amnium,
ideoque adiacentibus villis velut invitatus retentusque,
magna ex parte nemora, quibus inumbratur, fregit et
rapuit. Subruit montes, et decidentium mole pluri-
bus locis clauſus, dum amiſſum iter quaerit, impulit
tecta, ac ſe ſuper ruinas evexit atque extulit. Vide- 4
runt hi, quos excelſioribus terris illa tempeſtas non de-
prehendit, alibi divitum apparatus, et gravem ſupelle-
ctilem,

5 *dolendi voluptas*) Pulchre huc advocarunt illud Ovid. Triſt. 4, 3, 37 *Eſt quaedam flere voluptas: Expletur lacrumis egeriturque dolor.*

XVII, 2 *retro cogit*) * Aeque elegans eſt, quod ex Mediceo dedit Cortius, *ſiſtere cogit*. Sic paullo poſt habet, *ſe ſuper ruinas eiecit*, pro aliorum *evexit*. Haec talia ſunt, vt, quod praeferam, non inveniam, ac proinde ex interdicto *uti poſſidetis*, interim agere ſtatuerim.

4 *tempeſtas non deprehendit*) *Deprehendere* eſſe opprimere, tanquam in decipula, ante obſervatum ad 8, 14, 3. Quosdam *excelſioribus locis* h. e. propter id ipſum, quod excelſioribus in locis verſarentur, non oppreſſit tempeſtas. Hi obſervare aliorum ſtrages et narrare poſſunt. * Servanda nempe omnibus modis eſt negativa particula, quam male omittit liber Mediceus, etiam in voce *qui* pro *quos* poſita vitioſus.

atque

ſtilem, alibi inſtrumenta ruris: ibi boves, aratra, rectores; hic ſoluta et libera armenta; atque inter haec arborum truncos, aut villarum trabes [atque culmina]
5 varie lateque fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo vacaverunt, ad quae non adſcendit amnis. Nam pro amne imber aſſiduus, et deiecti nubibus turbines: proruta opera, quibus pretioſa rura cinguntur: quaſſata atque etiam decuſſa monimenta. Multi eiuſmodi caſibus debilitati, obruti, obtriti, et aucta luctibus damna.
6 Ne quid ſimile iſtic, pro menſura periculi, vereor: teque rogo, ſi nihil tale eſt, quam maturiſſime ſolicitudini meae conſulas: ſed et, ſi tale, id quoque nunties. Nam parvulum differt, patiaris adverſa, an exſpectes: niſi quod tamen eſt dolendi modus, non eſt timendi. Doleas enim, quantum ſcias accidiſſe; timeas, quantum poſſit accidere. Vale.

XVIII. C. PLINIVS RVFINO SVO S.

Domitium Tullum laudat, qui moribus cetera non probatiſſimis, teſtamentum fecerat honeſtiſſimum, poſthabitis captatoribus, et ſcriptis vnice, quos pietas iubebat.

Falſum eſt nimirum, quod creditur vulgo, teſtamenta hominum ſpeculum eſſe morum: quum Domitius Tullus

atque culmina) *Abſunt a quibusdam codicibus haec verba.

5 *opera, quibus pretioſa*) Aggeres, quibus arbores impoſitae, maceriae, ſepes, de quibus ruſtici mei v. g. Varro 1, 14. *Volebam aliquando tranſpoſitis verbis duobus *pretioſa* iungere cum *operibus*: ſed quo pretioſiora ſunt rura, tanto plus in ſepta eorum impendi veriſimile eſt.

monimenta) Non ſepulcrorum modo, ſed alia etiam publica opera. Videtur Plinius cogitaſſe ſecundam oden Horatii, vbi Tiberis it *deiectum monimenta regis* etc.

6 *pro menſura periculi*) Intelligit, puto, analogiam et proportionem quandam. Si hic circa Anienis ac Tiberis confluentes, hoc eſt, in Latio, tanta diluvia, quanta *iſtic*, vbi tu es, Macrine; locis humilioribus, diluvio magis alias obnoxiis etc. forte in Transpadanis, ad Larium lacum, vbi praedia habuiſſe noſtrum conſtat.

Tullus longe melior apparuerit morte, quam vita. Nam, quum ſe captandum praebuiſſet, reliquit filiam 2
heredem, quae illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptaverat. Proſequutus eſt nepotes pluримis iucundiſſimisque legatis; proſequutus etiam pronepotem. In ſummá, omnia pietate pleniſſima; ac tanto magis, quoniam inexſpectata ſunt. Ergo varii tota ci- 3
vitate ſermones: alii fictum, ingratum, immemorem loquuntur, ſeque ipſos, dum inſectantur illum, turpiſſimis confeſſionibus produnt, vt qui de patre, avo, proavo, quaſi de orbo, querantur: alii contra hoc ipſum laudibus ferunt, quod ſit fruſtratus improbas ſpes hominum: quos ſic decipere, pro moribus temporum, prudentia eſt. Addunt etiam, non fuiſſe ei liberum, alio teſtamento mori; neque enim reliquiſſe opes filiae, ſed reddidiſſe, quibus auctus per filiam fuerat. Nam 4
Curtilius Mancia, peroſus generum ſuum Domitium Lucanum (frater eſt Tulli) ſub ea conditione filiam eius, neptem ſuam inſtituerat heredem, ſi eſſet manu patris emiſſa. Emiſerat pater, adoptaverat patruus: atque

XVIII, 2 *ſe captandum praebuiſſet*) Admiſiſſet blanditias, munera, obſequia, heredipetarum, quibus in teſtamentum illius irrepere conabantur. Fecit itaque Domitius, quod Coranus ille apud Horatium Sat. 2, 5, 55 ſq. quod ſenes plures in Luciani Dialogis mortuorum, verbo, *corvos deluſit biantes.*

3 *vt qui de patre*) Speciem habuiſſent querelae deluſorum captatorum, ſi *orbus* deceſſiſſet, ſine liberis, ſine pignore, Tullus: ſic enim aequum erat, eum gratias vltimo iudicio referre bene de ſe meritis aliis. Sed quod queruntur *de patre* filiae, *avo* nepotum, *proavo* pronepotis, qui ſ. 2. commemorati ſunt, in eo produnt ſe etc. *Nimirum recepimus ſine vlla mutatione Mediceam lectionem, vt plane huic loco aptam. Vulgatum adhuc, *qui de illo vti de patre, avo, proavo, quaſi orbi querantur.* Quae ſi lectio locum habere debeat, tum *orbi* fuerint, inaudita, quantum conſtat, ſignificatione, non qui liberis carent, ſed *exheredітati*: quem intellectum Buchnerus quidem ſibi inveniſſe videtur ſupra 5, 1, 3. Sed nihil impedit, quin ſententia cogit, vt et ibi ſolemnis ſignificatio obtineat; et iam contra dixit ad eum ipſum locum Gronovius.

4 *circum-*

atque ita circumſcripto teſtamento, conſors frater in patris poteſtatem, emancipatam filiam adoptionis fraude revocaverat, et quidem cum opibus ampliſſimis.
5 Fuit alioqui fratribus illis quaſi fato datum, vt divites fierent invitiſſimis, a quibus facti ſunt. Quin etiam Domitius Afer, qui illos in nomen adſumſit, reliquit teſtamentum ante octo et decem annos nuncupatum; adeoque poſtea improbatum ſibi, vt patris eorum bona
6 proſcribenda curaverit. Mira illius aſperitas, mira felicitas horum: illius aſperitas, qui numero civium excidit, quem ſocium etiam in liberis habuit; felicitas horum, quibus ſucceſſit in locum patris, qui patrem ab-
7 ſtulerat. Sed haec quoque hereditas Afri, vt reliqua cum fratre quaeſita, transmittenda erant filiae fratris, a quo Tullus ex aſſe heres inſtitutus, praelatusque filiae fuerat, vt conciliaretur. Quo laudabilius teſtamentum eſt, quod pietas, fides, pudor, ſcripſit: in quo denique omnibus adfinitatibus, pro cuiusque officio, gra-
8 tia relata eſt: relata et vxori. Accepit amoeniſſimas villas, accepit magnam pecuniam vxor optima et patientiſſima:

4 *circumſcripto teſtamento*) Commento quodam, quod iuris ſpeciem habet, eluſo et fruſtrato. Illa circumſcriptio in eo ineſt, quod filiam fratris, emancipari iuſſam, vt frui poſſet teſtamento avi ſui, adoptat frater is, qui *conſors* eſſet fratris emancipantis, h. e. in communione bonorum indiviſa cum illo viveret: hunc enim eſſe *conſortem*, ICti docent, et Burm. ad Vell. 1, 10. Igitur quod ad ipſum rediturum erat, de bonis filiae non emancipatae, illud iam redibat, poſtquam emancipata quidem, ſed eadem adoptata a fratre conſorte erat.

5 *Domitius Afer*) Profuit hic locus nobis ad interpretandum non nimis facilem locum Quintiliani 6, 3, 92, vbi putamus huius teſtamenti mentionem fieri.

6 *ſocium in liberis*) Cuius ipſe filios adoptaſſet, vt ſ. 2 *filiam, quae illi cum fratre communis.*

7 *vt conciliaretur*) Vt filiae ſuae propitium redderet fratrem ſuum, a quo illi inſidiae metuendae erant, ſi ipſa heres eſſet; illum ipſum heredem praeterita filia inſtituit, futurum arbitratus, quod accidit, vt nec vivus inſidiaretur ſuae ex fratre nepti, cuius iam bona nemine contradicente haberet; et curaret, cum liberos ex ſe natos non haberet, vt certe poſt mortem ſuam rediret ad illam hereditas.

tiſſima: ac tanto melius de viro merita, quanto ma-
gis eſt reprehenſa, quod nupſit. Nam mulier natali-
bus clara, moribus proba, aetate declivis, diu vidua,
mater olim, parum decore ſequuta matrimonium vide-
batur divitis ſenis, ita perditi morbo, vt eſſe taedio
poſſet vxori, quam iuvenis ſanusque duxiſſet. Quippe 9
omnibus membris extortus et fractus tantas opes ſolis
oculis obibat: ac ne in lectulo quidem, niſi ab aliis,
movebatur. Quin etiam (foedum miſerandumque di-
ctu) dentes lavandos fricandosque praebebat. Audi-
tum eſt frequenter ab ipſo, quum quereretur de con-
tumeliis debilitatis ſuae, *ſe digitos ſervorum ſuorum quo-
tidie lingere.* Vivebat tamen, et vivere volebat, ſuſten- 10
tante maxime vxore; quae culpam inchoati matrimo-
nii in gloriam perſeverantia verterat. Habes omnes 11
fabulas vrbis. Iam ſunt venales tabulae Tulli: exſpe-
ctatur auctio. Fuit enim tam copioſus, vt ampliſſimos
hortos eodem, quo emerat, die inſtruxerit plurimis et
antiquiſſimis ſtatuis. Tantum illi pulcherrimorum ope-
rum in horreis, quae negligebantur. Invicem tu, ſi
quid iſtic epiſtola dignum, ne gravare ſcribere. Nam 12
quum aures hominum novitate laetentur, tum ad ra-
tionem vitae exemplis erudimur. Vale.

XIX. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

*Infirmitate et mortibus ſuorum turbatus ſolatium in literis quae-
rit, et librum emendandum mittit.*

Et gaudium mihi et ſolatium in literis; nihilque tam
laetum, quod his laetius; nihil tam triſte, quod
non

10 *et vivere volebat*) Non praetulit ἀποκαρτέρησιν, quod honeſtum nomen quaeſitae per inediam mortis ab iis, qui dolores morborum vel curationis perferre nollent. His, quae ad Quintil. 8, 5, 23 dicimus, add. Tertull. Apol. cap. 46. Notum in primis exemplum Attici Corneliani: et Corellii Rufi apud noſtrum 1. 12. Cum Maecenate Tullum bene comparat Buchnerus, cuius verſiculos retulit Seneca epiſt. 101 *Debilem facito manu, Debilem pede, coxa: Tuber adſtrue gibberum, Lubricos quate dentes. Vita dum*

non per has ſit minus triſte. Itaque et infirmitate vxoris, et meorum periculo, quorundam vero etiam morte turbatus, ad vnicum doloris levamentum ſtudia confugio; quae praeſtant, vt adverſa magis intelligam, ſed
2 patientius feram. Eſt autem mihi moris, quod ſum daturus in manus hominum, ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, ſi quando, nunc intende libro, quem cum hac epiſtola accipies: quia vereor, ne ipſe, vt triſtis, parum intenderim. Imperare enim dolori, vt ſcriberem, potui; vt vacuo animo laetoque, non potui. Porro, vt ex ſtudiis gaudium, ſic ſtudia hilaritate proveniunt. Vale.

XX. C. PLINIVS GALLO SVO S.

Miranda lacus Vadimonis.

Ad quae noſcenda iter ingredi, transmittere mare ſolemus, ea ſub oculis poſita negligimus: ſeu quia ita natura comparatum, vt proximorum incurioſi, longinqua ſectemur: ſeu quod OMNIVM rerum cupido langueſcit, quum facilis occaſio eſt: ſeu quod differimus tanquam ſaepe viſuri, quod datur videre, quoties
2 velis cernere. Quacunque de cauſſa, permulta in vrbe noſtra, iuxtaque vrbem, non oculis modo, ſed ne auribus quidem novimus: quae ſi tuliſſet Achaia, Aegyptus, Aſia, aliave quaelibet miraculorum ferax commendatrixque terra; audita, perlecta, luſtrataque ha-
3 beremus. Ipſe certe nuper, quod nec audieram ante, nec videram, audivi pariter et vidi. Exegerat proſocer meus, vt Amerina praedia ſua inſpicerem. Haec perambulanti mihi oſtenditur ſubiacens lacus, nomine Vadi-

dum ſupereſt bene eſt. Hanc mihi vel acuta Si ſedeam cruce, ſuſtine.

XX, 3 *Amerina praedia*) Monet Cellarius, ea non tam ab *Ameria* vrbe dicta, quae trans Tiberim in extrema Vmbria fuit; quam a *caſtello Amerino* cis flumen in Etruria, inter confluentem Naris et Falerios etc.

Vadimo-

Vadimonis; ſimul quaedam incredibilia narrantur. Perveni ad ipſum. Lacus eſt in ſimilitudinem iacentis rota- 4
tae circumſcriptus, et vndique aequalis; nullus ſinus, obliquitas nulla; omnia dimenſa, paria, et quaſi artificis manu, cavata, et exciſa. Color caeruleo albidior; viridior et preſſior ſulphuris: odor ſaporque medicatus: vis, qua fracta ſolidantur: ſpatium modicum, quod tamen ſentiat ventos, et fluctibus intumeſcat.
Nulla in hoc navis (ſacer enim eſt) ſed innatant iuſulae 5
herbidae, omnes arundine et iunco tectae, quaeque alia foecundior palus, ipſaque illa extremitas lacus effert. Sua cuique figura, vt modus: cunctis margo deraſus, quia frequenter vel litori vel ſibi illiſae terunt teruntur- que. Par omnibus altitudo, par levitas: quippe in ſpeciem carinae humili radice deſcendunt. Haec ab omni 6
latere

Vadimonis) Pronuntiationis cauſſa notandum a Polybio 2, 20 Οάδμονα. λίμνην vocari, quem laudavit hic et in Geographia Cellarius, vt et Livium 9, 39. Florum 1, 13. Senecam quaeſt. nat. 3, 25 qui *vnius* modo natantis in eo inſulae mentionem facit, tum Plinium maiorem 2, 95 qui ſilvam natantem in eo memorat: ad quem locum Harduinus *lago di Beſſanello* hodie vocari, refert.

4 *viridior et preſſior ſulphuris*) Intelligo, *colore*. Nempe intermedium quendam habet colorem aqua huius lacus et mixtum, quem *caeruleum*, qui ſolemnis aquae color eſt, dicere non poſſis; eſt enim *albidior* pallidiorque. Inclinat ad flavum, ſed *ſulphuris* colore eſt *viridior et preſſior* h. e. obſcurior, et plus ex nigro trahens, quo ipſo ad caeruleum aliquantum vergit, quippe qui flavo mixtus dat viridem. Nempe ſequimur lectionem Mediceam, et antiquarum editionum. Vulgata lectio, *viridiore preſſior* debetur coniecturae Barthii. Praeterea ita diſtinguunt, *viridiore preſſior: ſulphuris odor, ſaporque medicatus: vis, qua fracta*. In qua lectione primo incommodum eſt, quod comparativus comparativo comparatur, *viridiore preſſior*, quod vix intelligo: deinde, niſi *odor ſaporque* coniungantur; ſi *que* ad ſapor adiecta male reſpondet reliquae verborum continuationi: poſuiſſet ſane Plinius, *ſulphuris odor, ſapor medicatus, vis, qua fracta* etc.

5 *Sacer enim eſt*) Vid. 8, 8, 6.

figura vt modus) Figura pariter et magnitudine, hic enim *modus* eſt, differunt. *Nolim tamen damnare *motus*, quod ad natatum illum et fluctuationem referri poteſt.

humili radice) Quae *alte* non deſcendit. Nam *humile* etiam *alto*

latere perſpicitur: eadem aqua pariter ſuſpenſa et merſa. Interdum iunctae copulataeque et continenti ſimiles ſunt; interdum diſcordantibus ventis digeruntur: nonnunquam deſtitutae, tranquillitate, ſingulae
7 fluitant. Saepe minores maioribus, velut cymbulae onerariis, adhaereſcunt; ſaepe inter ſe maiores minoresque quaſi curſum certamenque deſumunt; rurſus omnes in eundem locum appulſae, qua ſteterunt, promovent terram, et modo hac, modo illac, lacum reddunt auferuntque; ac tum demum, quum medium te-
8 nuere, non contrahunt. Conſtat, pecora herbas ſequuta, ſic in inſulas, vt in extremam ripam, procedere ſolere, nec prius intelligere mobile ſolum, quam litore abrepta, quaſi illata et impoſita, circumfuſum vndique lacum pavent; mox quo tulerit ventus egreſſa, non magis ſe deſcendiſſe ſentire quam ſenſerint adſcendiſſe.
9 Idem lacus in flumen egeritur; quod vbi ſe paulliſper oculis dedit, ſpecu mergitur, alteque conditum meat: ac, ſi quid, ante quam ſubduceretur, accepit, ſervat et
10 profert. Haec tibi ſcripſi, quia nec minus ignota quam mihi, nec minus grata credebam. Nam te quoque, vt me, nihil aeque ac naturae opera delectant. Vale.

XXI. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Graviora ſe ſtudia diſtinguere luſibus, exemplo recitati poëmatum libri oſtendit.

Vt in vita, ſic in ſtudiis pulcherrimum et humaniſſimum exiſtimo, ſeveritatem comitatemque miſcere,

alto, in quantum *profundum* notat, opponi, Columella oſtendit, cum 4, 1, 6 *humilem poſitionem* vitis, quam eandem *ſuſpenſam* vocat, altae opponit, quod in Indice noſtro declaravimus.

6 *deſtitutae*) *Deſtitutae* a ventis nimirum, *tranquillitate*, cum tranquillitas eſt: itaque incidendum curavi poſt vtrumque verbum, ne quis iungat.

7 *non contrahunt*) In quacunque parte litoris adhaereſcant inſulae, illa parte minui videtur lacus, produci et promoveri continens. Itaque tum lacus videtur maximus, cum verſus centrum illius coactae inſulae, ripas in circuitu relinquunt liberas. *Intempeſtive igitur negationem quidam omittendam cenſuere.

XXI, 2

re, ne illa in triſtitiam, haec in petulantiam procedat.
Qua ratione ductus, graviora opera luſibus iocisque 2
diſtinguo. Ad hos proferendos et tempus et locum
opportuniſſimum elegi; vtque iam nunc adſueſcerent
et ab otioſis et in triclinio audiri, Iulio menſe, quo ma-
xime lites interquieſcunt, poſitis ante lectos cathedris,
amicos collocavi. Forte accidit, vt eo die mane in ad- 3
vocationem ſubitam rogarer: quod mihi cauſſam prae-
loquendi dedit. Sum enim deprecatus, ne quis vt irre-
verentem operis argueret, quod recitaturus, quam-
quam et amicis, et paucis, idem iterum amicis, foro
et negotiis non abſtinuiſſem. Addidi, hunc ordinem
me et in ſcribendo ſequi, vt neceſſitates voluptatibus,
ſeria iucundis anteferrem, ac primum amicis, tum mi-
hi ſcriberem. Liber fuit et opuſculis varius et metris. 4
Ita ſolemus, qui ingenio parum fidimus, ſatietatis peri-
culum fugere. Recitavi biduo: hoc adſenſus audien-
tium exegit: et tamen vt alii tranſeunt quaedam, impu-
tantque, quod tranſeant; ſic ego nihil praetereo, at-
que etiam non praeterire me, teſtor. Lego enim omnia,
vt omnia emendem. Quod contingere non poteſt ele-

XXI, 2 *lites interquieſcunt*) Adſcribemus et nos locum Statii ſilv. 4, 4, 39 *Certe iam Latiae non miſcent iurgia leges, (Et pacem piger annus habet, meſſesque reverſae) Dimiſere forum.* Sunt tituli tum Pandectarum tum Codicis de Feriis. Quod paullo poſt de *advocatione ſubita* dicit, extraordinarium quiddam fuit, et morae impatiens.

poſitis ante lectos cathedris) Nempe *cathedra* hic eſt pulpitum, quo ante lectum poſito commodius ſcribere aliquid vel legere quis poſſit. Ita accipit Propertius 4, 5, 37 *poſita tu ſcribe cathedra Quidlibet.*

3 *cauſſam praeloquendi*) Vbi? in iudicione, an apud audituros recitantem? Puto poſterius. Parum enim decora in foro illa eſſet deprecatio. Sed apud privatos amicos, quibus tanquam muſicum epulum praebetur a recitatore, videtur excuſationem res mereri, ſi quis voce iam in foro obtuſa, imparatus, et quaſi obiter, atque adeo *irreverenter* ad recitandum accedat, cum exquiſita omnia et ſtudioſe parata exſpectent amici.

idem iterum) *Vehementer probo coniecturam Barthii, *idem interim.* Multo ſane commodius ita legeremus.

5 cta recitantibus. At illud modeſtius, et fortaſſe reverentius? Sed hoc ſimplicius et amantius. Amat enim, qui ſe ſic amari putat, vt taedium non pertimeſcat. Alioqui quid praeſtant ſodales, ſi conveniunt voluptatis ſuae cauſſa? Delicatus ac ſimilis ignoto eſt, qui
6 amici librum bonum mavult audire, quam facere. Non dubito, cupere te, pro cetera mei caritate, quam maturiſſime legere hunc adhuc muſteum librum. Leges; ſed retractatum; quae cauſſa recitandi fuit; et tamen non nulla iam ex eo noſti. Haec vel emendata poſtea, vel (quod interdum longiore mora ſolet) deteriora facta, quaſi nova rurſus, et reſcripta cognoſces. Nam, pleriſque mutatis, ea quoque mutata videntur, quae manent. Vale.

XXII. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

1 *Reprehendit quosdam, qui dare veniam, niſi ſibi neſciunt.*

Noſtine hos, qui omnium libidinum ſervi ſic aliorum vitiis iraſcuntur, quaſi invideant; et graviſſime puniunt, quos maxime imitantur? quum eos etiam, qui non indigent clementia vllius, nihil magis quam leni-
2 tas deceat. Atqui ego OPTIMVM et emendatiſſimum exiſtimo, qui ceteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet; ita peccatis abſtinet, tanquam nemini igno-
3 ſcat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitae genere teneamus, vt NOBIS implacabiles ſimus; exorabiles iſtis etiam, qui dare veniam, niſi ſibi, neſciunt: mandemusque memoriae, quod vir mitiſſimus, et ob hoc quoque maximus, Thraſea, crebro dicere ſolebat; QVI VITIA ODIT, HOMINES ODIT.

Fortaſſe

6 *longiore mora*) Ipſa *mora* quomodo fieri deteriora queant, non intelligebam: ſed referebam ad illam nimiam emendandi calumniam, et κακιζοτεχνίαν, qua quidam diu nimis limando, et corrigendo, ſcripta ſua perdunt et gratiam iis omnem delent: de qua dicimus ad Quintil. 8 pr. 31 et 10, 1, 115.

XXII, 3 *qui vitia odit*) Ita nempe, vt nulli ignoſcat, cum vitioſo

Fortaſſe quaeris, quo commotus haec ſcribam? Qui- 4
dam nuper - - Sed melius coram; quamquam ne tunc quidem. Vercor enim, ne id, quod improbo, inſectari; carpere, referre, huic, quod cum maxime praecipimus, repugnet. Quisquis ille, qualiscunque, ſileatur; quem inſignire, exempli non nihil; non inſignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

XXIII. C. PLINIVS MARCELLINO SVO S.

Obitus Aviti, cum laude ingenii morumque.

Omnia mihi ſtudia, omnes curas, omnia avocamenta exemit, excuſſit, eripuit dolor, quem ex morte Iunii Aviti graviſſimum cepi. Latum clavum in do- 2
mo mea induerat: ſuffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat: ad hoc, ita me diligebat, ita verebatur, vt me formatore morum, me quaſi magiſtro vteretur. Rarum hoc adoleſcentibus noſtris. Nam quo- 3
tusquisque vel aetati alterius, vel auctoritati, vt minor, cedit? Statim ſapiunt, ſtatim ſciunt omnia: neminem verentur, imitantur neminem, atque ipſi ſibi exempla ſunt. Sed non Avitus: cuius haec praecipua prudentia, quod alios prudentiores arbitrabatur; haec praecipua eruditio, quod diſcere volebat. Semper ille aut 4
de ſtudiis aliquid, aut de officiis vitae conſulebat: ſemper ita recedebat, vt melior factus: et erat factus vel eo, quod audierat, vel quod omnino quaeſierat. Quod 5
ille obſequium Serviano, exactiſſimo viro praeſtitit? quem legatum tribunus ita et intellexit, et cepit, vt ex

 Germa-

vitioſo nemine commune quidquam ſibi eſſe velit etc. Cum enim nusquam non vitii aliquid ſit, metus eſt, ne plane non aula, ſed vita excundum ſit ei, qui vitia omnia ita reformidet.

XXIII, 5 *et intellexit, et cepit*) Poſterius verbum ita omnino interpretandum videtur, vt aliquid a priore diverſum ſignificet, hoc nempe, devinxit ſibi humanitate ſua Servianum, vt Cornelianus Alcibiades Pharnabazum *ſua cepit humanitate* 7, 9, 3.

8 *igna-*

Germania in Pannoniam tranſeuntem, non vt commilito, ſed vt comes adſectatorque ſequeretur. Qua induſtria, qua modeſtia quaeſtor, conſulibus ſuis (et plures habuit) non minus iucundus et gratus, quam vſui fuit? Quo diſcurſu, qua vigilantia, hanc ipſam aedilitatem, cui praereptus eſt, petiit? Quod vel maxime
6 dolorem meum exulcerat. Obverſantur oculis caſſi labores, et infructuoſae preces, et honor, quem meruit tantum. Redit animo ille latus clavus in penatibus meis ſumtus: redeunt illa prima, illa poſtrema ſuffragia
7 mea, illi ſermones, illae conſultationes. Adficior adoleſcentia ipſius, adficior neceſſitudinum caſu. Erat illi grandis natu parens; erat vxor, quam ante annum virginem acceperat; erat filia, quam paullo ante ſuſtulerat. Tot ſpes, tot gaudia dies vnus in diverſa conver-
8 tit. Modo deſignatus aedilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, viduam vxorem, filiam pupillam, ignaramque patris, reliquit. Accedit lacrimis meis, quod abſens, et impendentis mali neſcius, pariter aegrum, pariter deceſſiſſe, cognovi, ne
9 graviſſimo dolori timore conſueſcerem. In tantis tormentis eram, quum ſcriberem haec, ſcriberem ſola. Neque enim nunc aliud aut cogitare aut loqui poſſum. Vale.

XXIV. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximum, ad Achaiam ordinandam miſſum, admonet, vt antiquitatis reverentia humaniter civitates tractet.

Amor in te meus cogit, non vt praecipiam (neque enim praeceptore eges) admoneam tamen, vt,
2 quae ſcis, teneas et obſerves, aut ſcias melius. Cogita, te

8 *ignaramque patris*) * Inſerunt alii et ipſe Mediceus liber *ignaram avi*, quod poteſt facere ad calamitatem puellae huius augendam, cui nec in avo praeſidium, qui alias patris mortui vices ſolent ſubire.

te miſſum in provinciam Achaiam, illam veram et me-
ram Graeciam, in qua primum humanitas, literae, et-
iam fruges, inventae eſſe creduntur; miſſum ad ordi-
nandum ſtatum liberarum civitatum, id eſt, ad homi-
nes maxime homines, ad liberos maxime liberos, qui
ius a natura datum virtute, meritis, amicitia, foedere
denique, et religione tenuerunt. Reverere conditores
deos, nomina deorum. Reverere gloriam veterem, et 3
hanc ipſam ſenectutem, quae in homine venerabilis, in
vrbibus ſacra eſt. Sit apud te honor antiquitati, ſit in-
gentibus factis, ſit fabulis quoque. Nihil ex cuiusquam
dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam ex iactatione
decerpſeris. Habe ante oculos, hanc eſſe terram, quae 4
nobis miſerit iura, quae leges non victa acceperit, ſed
petentibus dederit; Athenas eſſe, quas adeas; Lace-
daemonem eſſe, quam regas: quibus reliquam vm-
bram, et reſiduum libertatis nomen eripere, durum,
ferum, barbarumque eſt. Vides a medicis, quamquam 5

XXIV, 2 *provinciam Achaiam*) Latius patere Achaiae nomen, et cum tota Peloponneſo Atticam etiam et vicinas inſulas complecti, hic quoque obſervarunt viri docti.

homines maxime homines) *Homines maxime homines* ſunt ad humanitatem literis et conſuetudine exculti: *liberi maxime liberi*, qui naturalem libertatem contra vim externam Perſarum et Macedonum, internamque tyrannorum ſtrenue legibus et armis tuiti ſunt. * Nempe ſic elegantiſſime Mediceus liber. Repetitio vocis *maxime* fecit, vt ea ſemel cum proximis aliquot verbis omitteretur.

nomina deorum) Quae vrbes ipſae praeferunt, vt *Athenae τῆς Ἀθηνᾶς* ſive Palladis, tot *Apolloniae*, *Heracleae* etc. quam in tot aris, ſub tot ſtatuis, monumentisque leguntur. * Sequimur hic quoque Mediceam fidem. *Numina Deorum* plerique editi, quae cum a Diis non differrent, *nomina heroum* voluit Gronovius.

3 *nihil ex iactatione*) Patere illos ineptire, et magni putare ſuas antiquitates, ſuorum heroum veſtigia, ſuos artifices. Cicero de tali re in Verr. 4, 56 *Nimium fortaſſe haec illi mirentur atque efferant. Eſto. Verumtamen honeſtius eſt* etc.

4 *leges — dederit*) Reſpicit ad notam XII tabularum hiſtoriam, traditam a Livio 3, 31 extr. Totum autem hunc locum de Graeciae Europeae laudibus et reverentia eodem fere modo tractat Cic. pro Flacco c. 26.

in adverſa valetudine nihil ſervi ac liberi differant, mollius tamen liberos clementiusque tractari. Recordare, quid quaeque civitas fuerit; non vt deſpicias, quod eſſe deſierit. Abſit ſuperbia, aſperitas. Nec timueris
6 contemtum. An contemnitur, qui imperium, qui faſces habet, niſi qui humilis, et ſordidus, et qui ſe primus ipſe contemnit? MALE vim ſuam poteſtas aliorum contumeliis experitur: MALE terrore veneratio adquiritur; longeque VALENTIOR amor ad obtinendum quod velis, quam timor. Nam timor abit ſi recedas; manet amor: ac ſicut ille in odium, hic in
7 reverentiam vertitur. Te vero etiam atque etiam (repetam enim) meminiſſe oportet officii tui titulum, ac tibi ipſi interpretari; quale quantumque ſit ordinare ſtatum liberarum civitatum. Nam quid ordinatione civi-
8 lius? Quid libertate pretioſius? Porro quam turpe, ſi ordinatio everſione, libertas ſervitute mutetur? Accedit, quod tibi certamen eſt tecum: onerat te quaeſturae tuae fama, quam ex Bithynia optimam revexiſti: onerat teſtimonium principis: onerat tribunatus, praetura, atque haec ipſa legatio, quaſi praemium data.
9 Quo magis nitendum eſt, ne in longinqua provincia, quam ſuburbana; ne inter ſervientes, quam liberos; ne ſorte, quam iudicio miſſus; ne rudis et incognitus, quam exploratus probatusque; humanior, melior, peritior fuiſſe videaris: quum ſit alioqui, vt ſaepe audiſti, ſaepe legiſti, MVLTO deformius amittere, quam non
10 adſequi laudem. Haec velim credas, (quod initio dixi) ſcripſiſſe me admonentem, non praecipientem; quamquam praecipientem quoque. Quippe non vereor, in amore ne modum exceſſerim. Neque enim periculum eſt, ne ſit nimium, quod eſſe maximum debet. Vale.

10 *non vereor, in amore*) Si omnino peccatum a me ſit, quod praecipere tibi auſus ſum: at illud in eo fuerit peccatum, quod in amore modum exceſſi. Iam vero *modum* excedere in amore nemo poteſt.

LIBER

LIBER IX.

I. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximum hortatur, vt libros, contra Plantam vivum compoſitos, feſtinet edere, ne poſt mortem eius incohaſſe videatur.

Saepe te monui, vt libros, quos vel pro te, vel in Plantam, immo et pro te et in illum (ita enim materia cogebat) compoſuiſti, quam maturiſſime emitteres: quod nunc praecipue, morte eius audita, et hortor, et moneo. Quamvis enim legeris multis, legendosque 2
dederis, nolo tamen quemquam opinari, defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregiſti. Salva ſit 3
tibi conſtantiae fama. Erit autem, ſi notum aequis iniquisque fuerit, non poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam, ſed iam paratam editionem morte praeventam. Simul vitabis illud,

οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν.

Nam quod de vivente ſcriptum, de vivente recitatum 4
eſt, in defunctum quoque, tanquam viventem adhuc, editur, ſi editur, ſtatim. Igitur, ſi quid aliud in mani- 5
bus, interim differ: hoc perfice, quod nobis, qui legimus olim, abſolutum videtur: ſed iam videatur et tibi; cuius cunctationem nec res ipſa deſiderat, et temporis ratio praecidit. Vale.

II. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Longas et crebras epiſtolas flagitanti, excuſat ſe, quod materia deficiat.

Facis iucunde, quod non ſolum plurimas epiſtolas meas, verum etiam longiſſimas, flagitas: in quibus

 parcior

I, 3 οὐχ ὁσίη) Ex Odyſſ. χ, 412 Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι. *Secutus ſum Mediceum et optimos quosque libros cum Cortio. Ex memoria laudavit Plinius locum, et, vt ſolent in notis verſibus, abrupte.

5 *abſolutum videtur: —, et tibi*) Qui recitante te audivimus Anti-Plantam tuum, abſolutum et

parcior fui, partim quia tuas occupationes verebar, par-
tim quia ipſe multum diſtringebar plerumque frigidis
negotiis, quae ſimul et avocant animum et commi-
2 nuunt. Praeterea nec materia plura ſcribendi dabatur.
Neque enim eadem noſtra conditio, quae M. Tullii, ad
cuius exemplum nos vocas. Illi enim et copioſiſſimum
ingenium, et ingenio qua varietas rerum, qua magni-
3 tudo, largiſſime ſuppetebat. Nos quam anguſtis ter-
minis claudamur, etiam tacente me, perſpicis: niſi for-
te volumus ſcholaſticas tibi, atque (vt ita dicam) vm-
4 braticas literas mittere. Sed nihil minus aptum arbi-
tramur, quum arma veſtra, quum caſtra, quum denique
cornua, tubas, ſudorem, pulverem, ſoles cogitamus.
5 Habes, vt puto, iuſtam excuſationem: quam tamen du-
bito, an tibi probari velim. Eſt enim ſummi amoris,
negare veniam brevibus epiſtolis amicorum, quamvis
ſcias illis conſtare rationem. Vale.

III. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Bonam manſuramque famam omnibus aliis rebus anteponit.

Alius alium, ego beatiſſimum exiſtimo, qui bonae
manſuraeque famae praeſumtione perfruitur, cer-
tusque poſteritatis cum futura gloria vivit. Ac mihi
niſi praemium aeternitatis ante oculos, pingue illud al-
2 tumque otium placeat. Etenim omnes homines arbi-
tror oportere aut immortalitatem ſuam aut mortalita-
tem cogitare: et illos quidem contendere, eniti; hos
quieſcere, remitti, nec brevem vitam caducis laboribus
fatigare: vt video multos, miſera ſimul et ingrata ima-
3 gine induſtriae, ad vilitatem ſui pervenire. Haec ego
tecum,

et perfectum iudicavimus. Itaque noli tu cunctari, et calumniari tanquam imperfectum opus, diutius premendum, ac domi continendum, dum perpoliatur.

II, 5 *an tibi probari velim.*) Vt eam accipias, eaque contentus, in poſterum non poſtules, epiſtolas vel plures vel longiores.

III, 2 *imágine — pervenire*) Praeclare

tecum, quae quotidie mecum, vt deſinam mecum, ſi diſſenties tu: quamquam non diſſenties, vt qui ſemper clarum aliquid et immortale mediteris. Vale.

IV. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Excuſat orationem, quam mittit, tanquam in vniverſitate longiſſimam, breviſſimam in partibus.

Vererer, ne immodicam orationem putares, quam cum hac epiſtola accipies, niſi eſſet generis eius, vt ſaepe incipere, ſaepe deſinere videatur. Nam ſingulis criminibus ſingulae velut cauſſae continentur. Poteris ergo, vndecunque inceperis, vbicunque deſie- 2 ris, quae deinceps ſequentur, et quaſi incipientia legere, et quaſi cohaerentia; meque in vniverſitate longiſſimum, breviſſimum in partibus iudicare. Vale.

V. C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Aequitate Tironis erga provinciales laetatur.

Egregie facis (inquiro enim, et perſevere) quod iuſtitiam tuam provincialibus multa humanitate commendas: cuius praecipua pars eſt, honeſtiſſimum quemque complecti, atque ita a minoribus amari, vt ſimul a prin-

Praeclare interpretatur Gronovius: Stultis occupationibus, vana ſpecie diligentiae, iactando ſeſe, et in vanum laborando, hoc aſſequi, vt leviores et peiores habeantur, quam ſi quieviſſent: ſibique ipſi exprobrent ſtultitiam, qui in rebus inanibus, qualem putant ipſi gloriam, ita elaborent. Nempe *vilitas ſui* conſcientiae bonae famae oppoſita eſt: qui ſibi ipſe vilis et contemtibilis videtur, quid de aliorum iudiciis exſpectabit?

3 *clarum--mediteris)* *Vtrumque e bonis libris apud Cortium: licet ille prius tantum receperit. Vulg. *praeclarum--meditaris.*

IV, 1 *immodicam orationem)* Eam forte, de qua ſupra 3, 9.

V, 1 *et perſevere)* * Vehementer mihi, vt olim Thomaſio Cellarioque, placet Boxhorniana lectio, quae in parentheſi includit haec verba: *Inquiro enim, et perſevere* intell. inquiro, vt in rem, quam ſcire mea magni intereſt. Alii *(inquiro enim et perſevero)* Alii in quibus et Cortius, *(inquiro enim) et perſevera.*

3 longe

a principibus diligare. Plerique autem, dum verentur, ne gratiae potentium nimium impertiri videantur, ſiniſteritatis atque etiam malignitatis famam conſequuntur. 3 A quo vitio tu longe receſſiſti, ſcio: ſed temperare mihi non poſſum, quo minus laudem, ſimilis monenti, quod eum modum tenes, vt diſcrimina ordinum dignitatumque cuſtodias: quae ſi confuſa, turbata, permiſta ſint, nihil eſt ipſa aequalitate inaequalius. Vale.

VI. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Ridet vanitatem Circenſium ludorum, et illorum tempus ſtudiis impendit.

Omne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundiſſima quiete transmiſi. *Quemadmodum*, inquis, *in vrbe potuiſti?* Circenſes erant; quo genere ſpectaculi ne leviſſime quidem teneor. Nihil novum, nihil va-
2 rium, nihil quod non ſemel ſpectaſſe ſufficiat. Quo magis miror, tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, eſſet ratio non nulla: nunc favent panno, pannum amant: et ſi in ipſo curſu, medioque certamine, hic color illuc, ille huc transferatur; ſtudium favorque tranſibit, et repente agitatores illos, equos illos, quos procul noſcitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta auctoritas in
3 vna viliſſima tunica. Mitto apud vulgus, quod vilius tunica eſt; ſed apud quosdam graves homines: quos ego

3 *longe receſſiſti*) Quin ſi totam epiſtolam inſpicias, videtur ſubaccuſare Tironem ſuum Plinius, quod in hanc partem aliquantum propendeat.

VI, 2 *favent panno*) Cuius i. e. veſtimenti diverſis coloribus diſtinctae ſunt factiones Circi, in *Venetam* ſ. caeruleam, *Praſinam* ſ. viridem, et *Ruſſatam* ſ. rubram, atque *Albam*: de quibus locus claſſicus Caſſiodori Var. 3, 51. Add. Iac. Gothofr. ad l. 10 C. Theod. de equis curulibus.

ego quum recordor, in re inani, frigida, aſſidua, tam inſatiabiliter deſidere, capio aliquam voluptatem, quod hac voluptate non capiar. Ac per hos dies libentiſſime 4 otium meum in literis colloco, quos alii otioſiſſimis occupationibus perdunt. Vale.

VII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Villas ſuas ad Larium lacum, et in iis aedificationem deſcribit.

Aedificare te ſcribis: bene eſt: inveni patrocinium. Aedifico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non diſſimile, quod ad mare tu, ego ad Larium lacum. Huius in litore plures villae meae, ſed 2 duae vt maxime delectant, ita exercent. Altera impoſita ſaxis, more Baiano, lacum proſpicit: altera, aeque more Baiano, lacum tangit. Itaque illam, tragoediam; 3 hanc, appellare comoediam ſoleo: illam, quod quaſi cothurnis, hanc quod quaſi ſocculis, ſuſtinetur. Sua vtrique amoenitas, et vtramque poſſidenti ipſa diverſitate iucundior. Haec lacu propius, illa latius vtitur: 4 haec vnum ſuum molli curvamine amplectitur, illa editiſſimo dorſo duos dirimit: illic recta geſtatio longo limite ſuper litus extenditur, hic ſpatioſiſſimo xyſto leviter inflectitur: illa fluctus non ſentit, haec frangit: ex illa poſſis deſpicere piſcantes, ex hac ipſe piſcari, hamumque e cubiculo, ac paene etiam lectulo, vt e navicula, iacere. Hae mihi cauſſae vtrique, quae deſunt, adſtruendi, ob ea quae ſuperſunt. Etſi quid ego ratio- 5 nem tibi? apud quem pro ratione erit, idem facere. Vale.

VIII.

VII, 1 *ratione, quia tecum*) Neinpe, tuum mihi exemplum pro ratione eſt.

2 *more Baiano*) *Baiarum* enim amoenitas ita nota, ita celebrata omnibus, vt exemplum et nomen praeberent aliis. Nam, quod ait dives apud Horatium epiſt. 1, 1, 83 *Nullus in orbe ſinus Baiis praelucet amoenis*.

IX, 1

VIII. C. PLINIVS AVGVRINO SVO S.

Laudatus ab Augurino, laudare eum veretur, et tamen laudat.

Si laudatus a te laudare te coepero, vereor, ne non tam proferre iudicium meum, quam referre gratiam videar. Sed, licet videar, omnia ſcripta tua pulcherrima exiſtimo; maxime tamen illa, quae de nobis. Accidit hoc vna eademque de cauſſa. Nam et tu, quae de amicis, optime ſcribis; et ego, quae de me, vt optima, lego. Vale.

IX. C. PLINIVS COLONI SVO S.

Fidem Colonis erga defunctum amicum laudat, praeſertim quod dignus ille fuerat.

Vnice probo, quod Pompeii Quinctiani morte tam dolenter adficeris, vt amiſſi caritatem deſiderio extendas; non vt plerique, qui tantum viventes amant, ſeu potius amare ſe ſimulant, ac ne ſimulant quidem, niſi quos florentes vident. Nam miſerorum, non ſecus ac defunctorum, obliviſcuntur. Sed tibi perennis fides, tantaque in amore conſtantia, vt finiri, niſi tua morte, non poſſit. Et, Hercule, is fuit Quinctianus,
2 quem diligi deceat exemplo ipſius. Felices amabat, miſeros tuebatur, deſiderabat amiſſos. Iam illi quanta probitas in ore? quanta in ſermone cunctatio? quam pari libra gravitas comitasque? quod ſtudium literarum? quod iudicium? qua pietate cum diſſimillimo pa-

tre

IX, 1 *caritatem deſiderio extendas;*) Deſiderium effectus, quin ſpecies vel pars caritatis: Qui deſiderat defunctum, ille ſe amare nondum deſiiſſe oſtendit, producitque adeo et *extendit caritatem.*

2 *probitas in ore*) Pudor, qui facile erubeſcat, et illum virtutis colorem oſtendat. Eodem pertinet *cunctatio in ſermone*, quam parit hinc verecundia, hinc λογισμὸς ille, qui ὄκνον φέρει, vt ſupra 4, 7, 3. Impudentis et ſtupidi ſimul hominis eſt effutire, quidquid in buccam venerit. Itaque *preſſa et decora cunctatio* laudatur etiam 1, 22, 3.

cum diſſimillimo patre) Eſt *Afranius Quinctianus* inter C. Pi-

ſonis

ſtre vivebat? quam non obſtabat illi, quo minus vir optimus videretur, quod erat optimus filius? Sed quid dolorem tuum exulcero? Quamquam ſic amaſti 3 viventem, vt haec audire potius, quam de illo ſileri velis: a me praeſertim, cuius praedicatione putas vitam eius ornari, memoriam prorogari, ipſamque illam, qua eſt raptus, aetatem poſſe reſtitui. Vale.

X. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Quod ſtudiis et venationi non conveniat, illa ſola in ſeceſſu tractari ſignificat.

Cupio praeceptis tuis parere; ſed aprorum tanta penuria eſt, vt Minervae et Dianae, quas ais pariter colendas, convenire non poſſit. Itaque Minervae tan- 2 tum ſerviendum eſt; delicate tamen, vt in ſeceſſu, et aeſtate. In via plane nonnulla leviora, ſtatimque delenda, ea garrulitate, qua ſermones in vehiculo ferun-tur, extendi. His quaedam addidi in villa, quum aliud non liberet. Itaque poëmata quieſcunt; quae tu inter nemora

ſonis coniuratos apud Tac. A. 15, 49 extr. *Senatorii ordinis, mollitia corporis infamis, et a Nerone probroſo carmine diffamatus.* Hunc eſſe Quinctiani hic laudati patrem, non immerito ſuſpicatus iam eſt Catanaeus.

optimus filius) Qui malum etiam patrem revereretur et defenderet.

X, 1 *praeceptis tuis*) Cum tale quid praeceperit Tacito Plinius ipſe ſupra 1, 6 extr. hinc colligit Catanaeus, hanc eſſe Taciti, ad ſuperiorem reſpondentis. Sed probabile non eſt, vnam modo adoptatam alienam epiſtolam a Plinio. Quid prohibet, a Tacito admonitum Plinium ſuorum ipſius praeceptorum, cui hic reſpondeat? Quid impedit, ſcholaſticam eſſe, et exercitationis modo cauſſa ſcriptam, hanc pariter epiſtolam, et multas alias? Et vbinam in laudata epiſtola aliquid de eo, quod hic ſ. 2. dicitur, *inter nemora et lucos commodiſſime perfici poëmata?*

2 *in via*) In qua ſerio ſtudere ſolebat noſtri avunculus. vid. 3, 5, 15.

extendi) Reſpicit hoc verbum vberem illam et luxuriantem ſcribendi rationem, quam *garrulitatem* etiam vocat. Sic Stat. Silv. 5, 3, 22 *modos Arati extendere* eſt vel ſimpliciter continuare, vt plures fiant verſus Aratei, vel paraphraſi vberiore declarare.

XII, 1

3 nemora et lucos commodiſſime perfici putas. Oratiunculam vnam et alteram retractavi; quamquam id genus operis inamabile, inamoenum, magisque laboribus ruris, quam voluptatibus ſimile. Vale.

XI. C. PLINIVS GEMINO SVO S.

Materiam ſcribendi promittit rogatus, et ſua ſcripta trans Alpes legi laetatur.

Epiſtolam tuam iucundiſſimam recepi; eo maxime, quod aliquid ad te ſcribi volebas, quod libris inſeri poſſet. Obveniet materia, vel haec ipſa quam monſtras, vel potior alia. Sunt enim in hac offendicula
2 nonnulla: circumfer oculos, et occurrent. Bibliopolas Lugduni eſſe non putabam: ac tanto libentius ex literis tuis cognovi venditari libellos meos, quibus peregre manere gratiam, quam in vrbe collegerint, delector. Incipio enim ſatis abſolutum exiſtimare, de quo tanta diverſitate regionum diſcreta hominum iudicia conſentiunt. Vale.

XII. C. PLINIVS IVNIORI SVO S.

Quaedam filiis remittenda, nec ſemper vtendum ſeveritate, exemplo monet.

Caſtigabat quidam filium ſuum, quod paullo ſumtuoſius equos et canes emeret. Huic ego, iuvene digreſſo, *Heus tu, nunquamne feciſti, quod a patre corripi poſſet? Feciſti, dico? Non interdum facis, quod filius tuus, ſi repente pater ille, tu filius, pari gravitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur?*
2 *Non hic in illo ſibi, in hoc alius, indulget?* Haec tibi admonitus immodicae ſeveritatis exemplo, pro amore mutuo,

XII, 1 *equos et canes*) Delicias iuventutis, quae *gaudet equis, canibusque* etc. Querelas patrum de filiorum ἱπποτροφίᾳ eleganter proponit in Nubium principio Ariſtophanes.

XIII, 1

mutuo, ſcripſi, ne quando tu quoque filium tuum acerbius duriusque tractares. Cogita et illum puerum eſſe, et te fuiſſe: atque ita hoc, quod es pater, vtere, vt memineris, et hominem eſſe te, et hominis patrem. Vale.

XIII. C. PLINIVS QVADRATO SVO S.

Quae circa Helvidii vltionem egerit, pertuleritque, ordine renarrat.

Quanto ſtudioſius intentiusque legiſti libros, quos de Helvidii vltione compoſui; tanto impenſius poſtulas, vt perſcribam tibi, quaeque extra libros, quaeque circa libros, totum denique ordinem rei, cui per aetatem non interfuiſti. Occiſo Domitiano ſtatui me- 2
cum ac deliberavi, eſſe magnam pulchramque materiam inſectandi nocentes, miſeros vindicandi, ſe proferendi. Porro, inter multa ſcelera multorum, nullum atrocius videbatur, quam quod in ſenatu ſenator ſenatori, praetorius conſulari, reo iudex, manus intuliſſet. Fuerat alioqui mihi cum Helvidio amicitia, quanta potuerat eſſe cum eo, qui metu temporum nomen ingens, paresque virtutes, ſeceſſu tegebat. Fuerat cum Arria 3
et Fannia: quarum altera, Helvidii noverca, altera, mater novercae. Sed non ita me iura privata, vt publicum fas, et indignitas facti, et exempli ratio, incitabat. Ac primis quidem diebus redditae libertatis pro ſe 4
quisque inimicos ſuos, dumtaxat minores, incondito turbidoque clamore poſtulaverant ſimul et oppreſſerant: ego

XIII, 1 *de Helvidii vltione*) De quibus ſupra 7, 30, 4.

2 *manus intuliſſet*) De eadem re Tacitus Agric. c. 45 *Noſtrae duxere Helvidium in carcerem manus*, ſive ipſum manuum miniſterium intelligatur, ſive quod malunt ad eum locum cum Buchnero Boxhornius, delatoris accuſatorisque ſuſceptae partes ita notentur.

3 *Arria et Fannia*) De quibus etiam 3, 11, 3. Fannia noverca Helvidii.

4 *quisque — poſtulaverant*) Hanc pronominis *quisque* cum plurali

ego et modeſtius et conſtantius arbitratus immaniſſi-
mum reum non communi temporum invidia, ſed pro-
prio crimine vrgere: quum iam ſatis ille primus impe-
tus deferviſſet, et languidior in dies ira ad iuſtitiam
rediſſet, quamquam tum maxime triſtis, amiſſa nuper
vxore; mitto ad Anteiam (nupta haec Helvidio fuerat)
rogo vt veniat, quia me recens adhuc luctus limine
5 contineret. Vt venit; *Deſtinatum eſt*, inquam, *mihi,
maritum tuum non inultum pati: nuntia Arriae et Fan-
niae* (ab exſilio enim redierant) *conſule te, conſule illas,
an velitis adſcribi facto, in quo ego comite non egeo: ſed
non ita gloriae meae faverim, vt vobis ſocietatem eius in-*
6 *videam.* Perfert Anteia mandata; nec illae morantur.
Opportune Senatus intra diem tertium. Omnia ego
ſemper ad Corellium retuli, quem providentiſſimum
aetatis noſtrae ſapientiſſimumque cognovi. In hoc ta-
men contentus conſilio meo fui, veritus, ne vetaret;
erat enim cunctantior cautiorque. Sed non ſuſtinui
inducere in animum, quo minus illi eodem die factu-
rum me indicarem, quod an facerem non deliberabam:
expertus vſu, DE eo quod deſtinaveris, non eſſe con-
7 ſulendos, quibus conſultis obſequi debeas. Venio in
ſenatum: ius dicendi peto: dico paullisper maximo ad-
ſenſu. Vbi coepi crimen attingere, reum deſtinare
(adhuc tamen ſine nomine) vndique mihi reclamari.
Alius; *Sciamus, qui ſit, de quo extra ordinem referas:*
alius;

plurali conſtructionem copioſe hic ex MSS. probat Cortius.

deferviſſet) *Cortius ex Mediceo, *defremuiſſet*, quod ipſum quoque aptum huic rei eſſe, nemo negaverit. Sidonius, imitator Plinii, ep. 9, 9 *donec gentium concitatarum procella defremeret.* *Fremere* de indignantium vocibus et anhelitu dici, notum eſt.

tum maxime) Eandem vim habet, quam *cum maxime:* quod oſtendit, laudante Cortio, Ducker. ad Flor. 2, 16, 3.

5 *adſcribi facto*) Subſcribenda accuſatione, quam meditatur Plinius, a qua ſubſcriptione pro accuſatore ipſo *ſubſcriptor* nonnunquam dicitur. Subſcripſiſſe feminas, indicat verbis, *nec illae morantur.*

7 ante

alius; *Quis eſt ante relationem reus?* alius; *Salvi ſimus,*
qui ſuperſumus. Audio imperturbatus, interritus: tan- 8
tum ſuſceptae rei honeſtas valet, tantumque ad fidu-
ciam vel metum differt, nolint homines, quod facias,
an non probent. Longum eſt omnia, quae tunc hinc
inde iactata ſunt, recenſere. Noviſſime conſul; *Secun-* 9
de, ſententiae loco dices, ſi quid volueris. Permiſeris,
inquam, *quod vsque adhuc omnibus permiſiſti.* Reſido:
aguntur alia. Interea me quidam ex conſularibus ami- 10
cis ſecreto accuratoque ſermone, quaſi nimis fortiter
incauteque progreſſum, corripit, revocat, monet, vt
deſiſtam. Adiecit etiam, *Notabilem te futuris principi-*
bus feciſti. Eſto, inquam, *dum malis.* Vix ille diſceſſe- 11
rat, rurſus alter; *Quid audes? cur ruis? quibus te pe-*
riculis obiicis? quid praeſentibus confidis, incertus futuro-
rum? Laceſſis hominem iam praefectum aerarii, et brevi
conſulem; praeterea qua gratia, quibus amicitiis fultum?
Nominat quendam, qui tunc ad orientem ampliſſimum
exercitum, non ſine magnis dubiisque rumoribus, ob-
tinebat. Ad haec ego; *Omnia praecepi, atque animo* 12
mecum ante peregi: nec recuſo, ſi ita caſus attulerit, luere
poenas ob honeſtiſſimum factum, dum flagitioſiſſimum vlci-
ſcor. Iam cenſendi tempus. Dicit Domitius Apollina- 13
ris, conſul deſignatus, dicit Fabricius Veiento, Fabius
Poſtumius, Vectius Proculus, collega Publicii Certi, de
quo agebatur, vxoris autem meae, quam amiſeram, vi-
tricus: poſt hos Ammius Flaccus. Omnes Certum,

 nondum

7 *ante relationem reus*) Antequam *delatum* ſit *nomen* eius, eoque *recepto*, *relatum* de illo in Senatu.

ſalvi ſimus) Pauci ſuperſumus de crudelitate ſuperiorum Principum, de vindictae libidine contra delatores, de qua ante ſ. 4.

9 *ſententiae loco*) Vid. quae diximus de hoc more ad 8, 14, 6.

permiſeris) Non rogandi vel poſtulandi vox, vt modo ſ. 7. *ſciamus*: ſed ſubirati, certe iure ſuo nitentis, quaſi dicat, Nihil ita mihi beneficii tribueris, ſed ad commune ſenatorum ius me revocas.

12 *omnia praecepi*) Ex Aen. 6, 105 *vbi, quem ad modum hic *praecepi*, non *percepi* habent optimi quique libri.

15 *Avi-*

nondum a me nominatum, vt nominatum defendunt: crimenque quaſi in medio relictum defenſione ſuſci-
14 piunt. Quae praeterea dixerint, non eſt neceſſe narrare; in libris habes. Sum enim cuncta ipſorum verbis per-
15 ſequutus. Dicunt contra Avidius Quietus, Cornutus Tertullus. Quietus, *Iniquiſſimum eſſe, querelas dolentium excludi: ideoque Arriae et Fanniae ius querendi non auferendum: nec intereſſe, cuius ordinis quis ſit, ſed quam*
16 *cauſſam habeat.* Cornutus, *Datum ſe a conſulibus tutorem Helvidii filiae, petentibus matre eius et vitrico: nunc quoque non ſuſtinere deſerere officii ſui partes; in quo tamen, et ſuo dolori modum imponere, et optimarum feminarum perferre modeſtiſſimum adfectum: quas contentas eſſe, admonere ſenatum Publicii Certi cruentae adulationis: et petere, ſi poena flagitii manifeſtiſſimi remittatur;*
17 *nota Certo quaſi cenſoria inuratur.* Tum Satrius Rufus medio ambiguoque ſermone; *Puto*, inquit, *iniuriam factam Publicio Certo, ſi non abſolvitur: nominatus eſt ab amicis Arriae et Fanniae, nominatus ab amicis ſuis. Nec debemus ſoliciti eſſe. Idem enim nos, qui bene ſentimus de homine, iudicaturi ſumus: ſi innocens eſt, ſicuti et ſpero, et malo, donec aliquid probetur, credo poteritis abſol-*
18 *vere.* Haec illi, quo quiſque ordine citabantur. Venitur ad me: conſurgo: vtor initio, quod in libro eſt: reſpon-

15 *Avidius Quietus*) Idem, puto, de quo ſupra 6, 29, 1. *Cornutus* autem *Tertullus* Collega fuit in Conſulatu Plinii. vid. Paneg. 90, 3.

17 *Puto — iniuriam*) Mirum non eſt, ſi obſcuritatis aliquid habeat haec oratio Satrii, quum ipſe Secundus *ambiguam* appellet. Conabimur eam explicationem reddere. Cum nominatus ſit Certus non quidem a Plinio (vid. ſ. 13.) ſed ab aliis tum amicis Arriae et Fanniae, adverſariorum, tum ſuis; nec tamen probatum quidquam: iniuria illi fit, niſi abſolvitur: haeret enim crimen non probatum. Ergo interim abſolvendus videtur. Nec debemus nos Senatores ſoliciti eſſe, ne ſemel abſolutus, ſi forte nocens ſit, deinde damnari non poſſit. Hoc enim ſi appareat, nos qui bene de Certo ſentimus, idem de illo iudicaturi ſumus; quod ii, qui nocentem arbitrantur etc.

19 *auxi-*

reſpondeo ſingulis. Mirum qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modo reclamabant. Tanta converſio vel negotii dignitatem, vel proventum orationis, vel actoris conſtantiam ſubſequuta eſt.
Finio. Incipit reſpondere Veiento: nemo patitur: ob- 19
turbatur, obſtrepitur: adeo quidem, vt diceret, *Rogo, Patres C. ne me cogatis implorare auxilium tribunorum.* Et ſtatim Murena tribunus, *Permitto tibi, vir clariſſime Veiento, dicere.* Tunc quoque reclamatur. Inter mo- 20
ras conſul citatis nominibus et peracta diſceſſione, mittit ſenatum: ac paene adhuc ſtantem tentantemque dicere Veientonem relinquit. Multum ille de hac (ita vocitabat) contumelia, queſtus eſt Homerico verſu,

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.

Non fere quiſquam in ſenatu fuit, qui non me comple- 21
cteretur, exoſcularetur, certatimque laude cumularet, quod intermiſſum tamdiu morem in publicum conſulendi, ſuſceptis propriis ſimultatibus, reduxiſſem: quod denique ſenatum invidia liberaſſem, qua flagrabat apud ordines alios, quod ſeverus in ceteros, ſenatoribus ſolis, diſſimulatione quaſi mutua, parceret. Haec acta 22
ſunt abſente Certo. Abfuit enim, ſeu tale aliquid ſuſpicatus, ſive, vt excuſabatur, infirmus. Et relationem quidem de eo Caeſar ad ſenatum non remiſit: obtinui tamen, quod intenderam. Nam collega Certi conſula- 23
tum, ſucceſſorem Certus accepit: planeque factum eſt, quod dixeram in fine; *Reddat praemium ſub optimo prin-*

19 *auxilium tribunorum*) Quorum vim meminimus comparatam eſſe, ad ſuum cuique civium ius contra vim iniuſtam, magiſtratuum praeſertim patriciorum, tuendum.

20 ὦ γέρον) Il. θ. 102 verba Diomedis, admonentis Neſtorem, vt, cum ſenex ipſe nimis prematur a iuvenibus, in ſuum, Diomedis, currum tranſeat. Indicat igitur Veiento, ſe antiquum ſenatorem in ordinem cogi a iunioribus.

22 *relationem—ad ſenatum*) Non iuſſit rem denuo ad ſenatum referri, vt alias v. g. 4, 9, 1 etc.

23 *ſucceſſorem Certus*) Praefectus

cipe, quod a peſſimo accepit. Poſtea actionem meam, vt-
24 cunque potui, recollegi: addidi multa. Accidit fortui-
tum (ſed non tanquam fortuitum) quod, editis libris,
Certus intra pauciſſimos dies implicitus morbo deceſſit.
25 Audivi referentes, hanc imaginem menti eius, hanc
oculis oberraſſe, tanquam videret me ſibi cum ferro
imminere. Verane haec, adfirmare non auſim: inter-
26 eſt tamen exempli, vt vera videantur. Habes epiſto-
lam, ſi modum epiſtolae cogitas, libris, quos legiſti, non
minorem. Sed imputabis tibi, qui contentus libris non
fuiſti. Vale.

XIV. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Tacitum hortatur ad parandam ſcriptis immortalitatem.

Nec ipſe tibi plaudis, et ego nihil magis ex fide, quam de te ſcribo. Poſteris an aliqua cura noſtri, neſcio: nos certe meremur, vt ſit aliqua, non dico ingenio (id enim ſuperbum) ſed ſtudio, ſed labore, et reverentia poſterorum. Pergamus modo itinere inſtituto: quod vt paucos in lucem famamque provexit, ita multos e tenebris et ſilentio protulit. Vale.

XV,

fectus tum aerarii, brevi conſul, vt putabant homines, vid. ſ. 11.

24 *non tanquam fortuitum*) Nemo facile pro fortuito habuit, ſed cauſſam mortis Certi in Plinii actione ineſſe putarunt vulgo homines. Modeſtia quadam philoſophica vtitur Secundus. Non vult tribui ſibi eventum, ſed nec vehementer repugnat. Et nihil, profecto, impedit, quo minus mortem Certo horror, ira, metus, acceleraverit: nihil ab ingenii humani rationibus alienum, ſi febris illi imminentem cum ferro inimicum obiecit. Sed haec eadem cauſſa eſt, cur fingi talia probabilius poterant.

26 *modum epiſtolae*) Sic ex libris Cort. bene. *Modum* i. e. proportionem.

XIV *reverentia poſterorum*) De quorum nimirum iudicio de nobis ſoliciti, et moderatius vivimus, et cura maiore ſcribimus.

paucos—multos) Duos nobilitatis e literis et virtute gradus conſtituit. Prior, quem multi conſequuntur, eſt, vt *e tenebris et ſilentio proferantur*, ſciantque poſteri, eos vixiſſe: alter et excelſior, ſed qui paucis contingit, *vt provehantur in lucem et famam*, ſintque non noti modo vtcunque poſteris, ſed in illuſtri quaſi faſtigio poſiti.

XV, 2

XV. C. PLINIVS FALCONI SVO S.

Quid in villa agat.

Refugeram in Tuſcos, vt omnia ad arbitrium meum facerem: at hoc ne in Tuſcis quidem: tam multis vndique ruſticorum libellis, et tam querulis, inquietor; quos aliquanto magis invitus, quam meos, lego. Nam et meos invitus. Retracto enim actiunculas quaſdam; 2
quod, poſt intercapedinem temporis, et frigidum et acerbum eſt. Rationes, quaſi abſente me, negliguntur. Interdum tamen equum conſcendo, et patrem familiae 3
hactenus ago, quod aliquam partem praediorum, ſed pro geſtatione, percurro. Tu conſuetudinem ſerva, nobisque ſic ruſticis vrbana acta perſcribe. Vale.

XVI. C. PLINIVS MAMILIANO SVO S.

Non venari ſe propter vindemias, quamquam exiguas, poſſe, attamen verſiculos pro muſto devecturum, ſignificat.

Summam te voluptatem percepiſſe ex iſto copioſiſſimo genere venandi non miror, quum hiſtoricorum more ſcribas, numerum iniri non potuiſſe. Nobis venari nec vacat, nec libet: non vacat, quia vindemiae in manibus; non libet, quia exiguae. Devehe- 2
mus tamen pro novo muſto novos verſiculos tibi, quos iucundiſſime exigenti, vt primum videbuntur deferviſſe, mittemus. Vale.

XV, 2 *frigidum et acerbum*) *Frigidum*, cum impetus ille et ardor, qui agentem aut mox ab actione ſcribentem proſequitur, iam reſederit: *acerbum*, cum ſua vineta caedere, eaque, quae inventionis calor commendaverat, condemnare cogatur.

rationes) acceptorum et expenſorum, quas villici curant. Has neque praeſens inſpicit Plinius, libellis nimirum orationum ſuarum magis quam rationum intentus. *Ratiocinationes* quidam legunt, quos refutant libri optimi, et ipſe Mediceus.

3 *ſed pro geſtatione*) Hoc eſt, non eo conſilio, vt patrem familias agam, vt, quid agant mei, inſpiciam: ſed movendi illa geſtatione corporis, valetudinisque adeo, cauſſa.

XVI, 1 *hiſtoricorum more*) Vbi praelium et cladem aliquam vel ſuorum vel hoſtium referunt.

2 *deferviſſe*) Continuata eleganter

XVII. C. PLINIVS GENITORI SVO S.

Ferendos eſſe aliorum mores, vt iſti noſtros quoque ferant, acroamatum in conviviis exemplo monet.

Accepi tuas literas, quibus quereris, taedio tibi fuiſſe
quamvis lautiſſimam coenam, quia ſcurrae, cin-
2 aedi, moriones menſis inerrabant. Vis tu remittere
aliquid ex rugis? Equidem nihil tale habeo, habentes
tamen fero. Cur ergo non habeo? quia nequaquam
me, vt inexſpectatum feſtivumve delectat, ſi quid molle
a cinaedo, petulans a ſcurra, ſtultum a morione pro-
3 fertur. Non rationem, ſed ſtomachum tibi narro. At-
que adeo quam multos putas eſſe, quos aeque ea, qui-
bus ego et tu capimur et ducimur, partim vt inepta,
partim vt moleſtiſſima offendant? Quam multi, quum
lector aut lyriſtes aut comoedus inductus eſt, calceos
poſcunt, aut non minore cum taedio recubant, quam
4 tu iſta (ſic enim appellas) prodigia perpeſſus es? De-
mus igitur alienis oblectationibus veniam, vt noſtris
impetremus. Vale.

XVIII.

ganter metaphora, hoc notat, cum verſiculi erunt ſemel iterumque retractati, emendati, et illud muſteum quaſi ac turbidum, quod a primo calore ſcribendi traxere, depoſuerint.

XVII, 2 *vis tu remittere*) Admonendi formula. Sic Servius Sulpicius ad Ciceronem ſub fam. 4, 5 ſe ipſe alloquens, *Visne tu te, Servi, cohibere, et meminiſſe* etc.

non rationem, ſed ſtomachum) Negat ſe virtutis aut ſapientiae cuiusdam nomine, quae certa ratione agit omnia, imputari ſibi velle, quod ab id genus oblectamentis abhorreat: ſed *ſtomachum* eſſe, peculiarem et ſuum ſenſum atque iudicium, *guſtum* hodie appellant omnes. Sic 6, 14, 2 dixerat, *ſtomachi mei haec natura eſt.*

3 *calceos poſcunt*) Vt abituri nimirum de coena, quem ad modum *ſoleas poſcit* avunculus noſtri ſupra 6, 16, 5 cum *guſtaſſet iacens* et *ſtuduiſſet*, iam vero *adſcendere* vellet locum editum etc. *Soleas* ille, quia extra vrbem. Hic de vrbanis ſermo eſt, quorum *calceum* eſſe, ex 7, 3, 2 apparet.

prodigia) Puto, e tribus generibus ſupra propoſitis, ad primum maxime *cinaedorum* reſpici, quorum deteſtabilis, et ſexui illudens libido, non minus *prodigium* eſt, quam apud Romanos *hermaphroditus*, quod genus mari mergi expiandi prodigii cauſſa voluere. Liv. 27, 11 et 37 it. 31, 12 etc.

XVIII, 2

XVIII. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Deſideranti libellos ſuos promittit, ſed per partes, ne memoriam turbet.

Qua intentione, quo ſtudio, qua denique memoria, legeris libellos meos, epiſtola tua oſtendit. Ipſe igitur exhibes negotium tibi, qui elicis et invitas, vt quamplurima communicare tecum velim. Faciam; 2 per partes tamen, et quaſi digeſta, ne iſtam ipſam memoriam, cui gratias ago, aſſiduitate et copia turbem, oneratamque, et quaſi oppreſſam, cogam pluribus ſingula, poſterioribus priora dimittere. Vale.

XIX. C. PLINIVS RVFONI SVO S.

Verginium tuetur, quod factum ſuum ſepulcro inſcribi iuſſerit; et Frontinum laudat, qui monimentum ſibi fieri vetuerit.

Significas, legiſſe te in quadam epiſtola mea, iuſſiſſe Verginium Rufum inſcribi ſepulcro ſuo:

HIC SITVS EST RVFVS, PVLSO QVI VINDICE QVONDAM
IMPERIVM ADSERVIT NON SIBI, SED PATRIAE.

Reprehendis, quod iuſſerit; addis etiam, melius rectiusque Frontinum, quod vetuerit omnino monimentum ſibi fieri: meque ad extremum, quid de vtroque ſentiam, conſulis. Vtrumque dilexi; miratus ſum magis, 2 quem

XVIII, 2 *pluribus—dimittere*) Poſterius lecta vrgent quaſi et premunt memoriam, coguntque, vt poſteriora teneat, priora dimittere. Imaginatur memoriam vt manum, vt vas, quae vltra certum finem oblata vel infuſa capere, ac tenere capta, non poſſunt. Sed ſunt ſcilicet Briarei quidam centimani, ſunt Scaevolae: ſunt dolia pertuſa, ſunt oceani. In verbo *dimittere* Praeceptorem imitatus eſſe videri poteſt. Sic enim Fabius 11, 2, 9 *Invenio apud Platonem, obſtare memoriae vſum literarum: videlicet quod illa, quae ſcriptis repoſuimus, velut cuſtodire deſinimus, et ipſa ſecuritate dimittimus.*

XIX, 1 *in quadam epiſtola*) Eſt 6, 10 ad quam etiam de ipſo Verginii facto, quod hic celebratur, dictum eſt.

2 *atque*

quem tu reprehendis, atque ita miratus, vt non puta-
rem ſatis vnquam laudari poſſe, cuius nunc mihi ſub-
3 eunda defenſio eſt. Omnes ego, qui magnum aliquod
memorandumque fecerunt, non modo venia, verum
etiam laude digniſſimos iudico, ſi immortalitatem, quam
meruere, ſectantur, victurique nominis famam ſupre-
4 mis etiam titulis prorogare nituntur. Nec facile quem-
quam niſi Verginium invenio, cuius tanta in praedi-
5 cando verecundia, quanta gloria ex facto. Ipſe ſum
teſtis, familiariter ab eo dilectus probatusque, ſemel
omnino, me audiente, provectum, vt de rebus ſuis
hoc vnum referret, ita ſecum aliquando Cluvium lo-
quutum, *Scis, Vergini, quae hiſtoriae fides debeatur:*
proinde ſi quid in hiſtoriis meis legis aliter ac velles, rogo
ignoſcas. Ad hoc ſic illum, *Tune, Cluvi, ignoras, ideo*
me feciſſe, quod feci, vt eſſet liberum vobis ſcribere, quae
6 *libuiſſet.* Agedum, hunc ipſum Frontinum in hoc ipſo,
in quo tibi parcior videtur, et preſſior, comparemus.
Vetuit exſtrui monimentum: ſed quibus verbis? *Im-*
penſa monimenti ſupervacua eſt; memoria noſtri durabit,
ſi vita meruimus. An reſtrictius arbitraris per orbem
terrarum legendam dare duraturam memoriam ſui,
quam

2 *atque ita miratus*) *Florentina lectio. Al. e libro Modii, *adeoque miratus.*

3 *immortalitatem ſectantur*) Ciceronem ſuum hic etiam ſequitur Secundus, qui tum alias, tum luculenter in Archiana oratione hunc locum tractat, *optimum quemque laudis ſtudio trahi.* Plura hac de re in praefatione, vbi oſtendimus, id ipſum Secundo harum epiſtolarum vel ſcribendarum vel edendarum conſilium fuiſſe.

5 *tune Cluvi*) *Sic e Mediceo libro Cortius.

6 *parcior et preſſior*) *Parcior* ſuae laudis, et *preſſior* i. e. moderatior, non efferens ſe. *Preſſum* enim luxurianti, ſuperfluo, opponi, vel noſtri Secundi vſus, ex indice notus, ſatis docet.

per orbem terrarum) Hinc intelligimus, verba Frontini modo adſcripta, non in teſtamenti modo tabulis aut ſcripto privato poſita, ſed in librum in vulgus editum relata eſſe. Opponit enim Plinius haec duo, *per orbem terrarum legendum dare*, et, *vno in loco*, nempe in monimento ſepulcri, *duobus verſiculis ſignare:*

8 *mavult*

quam vno in loco duobus verſiculis ſignare, quod fece-
ris? Quamquam non habeo propoſitum illum repre- 7
hendendi, ſed hunc tuendi: cuius quae poteſt apud te
iuſtior eſſe defenſio, quam ex collatione eius, quem
praetuliſti? Meo quidem iudicio neuter culpandus, 8
quorum vterque ad gloriam pari cupiditate, diverſo
itinere, contendit: alter, dum expetit debitos titulos;
alter, dum mavult videri contemſiſſe. Vale.

XX. C. PLINIVS VENATORI SVO S.

Laetatur epiſtola, qua libros ſuos laudatos vidit; et de vindemiis nuntiat.

Tua vero epiſtola tanto mihi iucundior fuit, quanto
longior erat, praeſertim cum de libellis meis tota
loqueretur; quos tibi voluptati eſſe non miror, cum
omnia noſtra, perinde ac nos ames. Ipſe, cum maxi- 2
me, vindemias, graciles quidem, vberiores tamen quam
exſpectaveram, colligo; ſi colligere eſt, non nunquam
decerpere uvam, torculum inviſere, guſtare de lacu
muſtum, obrepere vrbanis, qui nunc ruſticis praeſunt,
meque notariis et lectoribus reliquerunt. Vale.

XXI. C. PLINIVS SABINIANO SVO S.

Libertum in gratiam cum patrono reducere tentat.
Adde epiſt. XXIV. huius libri.

Libertus tuus, cui ſuccenſere te dixeras, venit ad me,
advolutusque pedibus meis, tanquam tuis, haeſit.
Flevit multum, multumque rogavit; multum etiam
tacuit: in ſumma, fecit mihi fidem poenitentiae. Vere
credo emendatum, quia deliquiſſe ſe ſentit. Ira- 2
ſceris,

8 *mavult videri contemſiſſe.*) Fecit enim ſimile quiddam iis Philoſophis, qui in libris ſuis de contemnenda gloria nomen ſuum adſcribunt; aut, ſi inclementius agere lubeat, Diogeni, Platonis faſtum faſtu alio calcanti.

XXI, 3

ſceris, ſcio: et iraſceris merito, id quoque ſcio: ſed TVNC praecipua manſuetudinis laus, quum irae cauſſa
3 iuſtiſſima eſt. Amaſti hominem, et, ſpero, amabis: interim ſufficit, vt exorari te ſinas. Licebit rurſus iraſci, ſi meruerit: quod exoratus excuſatius facies. Remitte aliquid adoleſcentiae ipſius, remitte lacrymis, remitte indulgentiae tuae: ne torſeris illum, ne torſeris etiam
4 te. Torqueris enim, quum tam lenis iraſceris. Vereor ne videar non rogare, ſed cogere, ſi precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto plenius et effuſius, quanto ipſum acrius ſeveriusque corripui, deſtricte minatus, nunquam me poſtea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. Nam fortaſſe iterum rogabo, iterum impetrabo: ſit modo tale, vt rogare me, vt praeſtare te deceat. Vale.

XXII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Paſſieni aegritudine dolet, eiusque genus, mores et ingenium laudat.

Magna me ſolicitudine adfecit Paſſieni Paulli valetudo, et quidem plurimis iuſtiſſimisque de cauſſis. Vir eſt optimus, honeſtiſſimus, noſtri amantiſſimus; praeterea in literis veteres aemulatur, exprimit, reddit: Propertium in primis, a quo genus ducit, vera ſoboles,
2 eoque ſimillima illi, in quo ille praecipuus. Si elegos eius

XXI, 3 *torqueris enim, quum*) Quo quis natura lenior eſt et manſuetior, tanto ei ira gravior et nocentior ipſi ſolet eſſe. Hinc tritum illud, *patientia laeſa fit furor.* Admirabiliter hic tractat et verſat quaſi amicum ſuum Plinius: eamque in eo virtutem laudat, qua cum maxime opus eſt. Huc pertinet, quod ait, *vereor, ne videar non rogare, ſed cogere.* Indicat enim et amici officium, atque in ſe voluntatem, et ſuam in rogando modeſtiam, qui ob id ipſum rogare dubitet, quod ſciat ſibi nihil negare amicum poſſe.

4 *tibi non idem*) Poteſt omnino et ferri, et commode explicari, *tibi non idem,* nempe dico. Sed nec diffiteor, mihi etiam in mentem veniſſe, et non dubitaturum recipere, ſi in libro inveniam, illud, quod in Scheffero improbat Cortius, *tibi non item.*

XXII, 1 *in quo ille praecipuus*) In eo genere ſimillimus eſt Pro-

pertio

eius in manum ſumſeris, leges opus terſum, molle, iucundum, et plane in Propertii domo ſcriptum. Nuper ad lyrica deflexit, in quibus ita Horatium, vt in illis illum alterum, effingit. Putes, ſi quid in ſtudiis cognatio valet, et huius propinquum. Magna varietas, magna mobilitas. Amat, vt qui veriſſime; dolet, vt qui impatientiſſime; laudat, vt qui benigniſſime; ludit, vt qui facetiſſime: omnia denique tanquam ſingula abſolvit.
3 Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus aeger animo, quam corpore ille, tandem illum, tandem me recepi. Gratulare mihi; gratulare* etiam literis ipſis, quae ex periculo eius tantum diſcrimen adierunt, quantum ex ſalute gloriae conſequentur. Vale.

XXIII. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Laetatur, doctorum nomine ſe in primis et Tacitum intelligi.

Frequenter agenti mihi evenit, vt centumviri, quum diu ſe intra iudicum auctoritatem gravitatemque tenuiſſent, omnes repente, quaſi victi coactique conſurgerent laudarentque.
2 Frequenter e ſenatu famam, qualem maxime optaveram, retuli: nunquam tamen maiorem cepi voluptatem, quam nuper ex ſermone Cornelii Taciti. Narrabat, ſediſſe ſecum Circenſibus proximis equitem Romanum. hunc poſt varios eruditosque

pertio Severus, in quo ille eſt praecipuus, nempe in elegia.

2 *effingit, Putes*) *Hanc lectionem, quam a Boxhornio Thomaſioque accepit Cellarius, praefero ipſi Mediceae, *effingi putes: ſi quid in ſtudiis cognatio valet, et huius propinquus.* Nam malo illud *effingit* abſolute et ſimpliciter dici, *putes* autem adiungi ad illum luſum de *propinquo*; quam contra verbum *putes* adiici ad id, quod ſimpliciter verum eſt, excuſationem nullam ad figuratum de *propinquo* ſermonem apponi.

XXIII, 2 *ſediſſe ſecum equitem Romanum*) Potuit hoc fieri, vt Senatori Tacito adſideret eques. Nam licet in circo etiam ſua Senatui, ſua equitibus, loca adſignata eſſent Neronis inſtituto: potuit tamen Senator, privata veſte vſus, ſedere etiam vbi vellet: quod ex Dionis lib. 60 ad Tac. Ann. 15, 32 docet, nec hunc ipſum locum omittit, Lipſius.

*Nimi-

tosque ſermones requiſiſſe, *Italicus es, an provincialis?*
3 ſe reſpondiſſe, *Noſti me, et quidem ex ſtudiis.* Ad hoc illum, *Tacitus es, an Plinius?* Exprimere non poſſum, quam ſit iucundum mihi, quod nomina noſtra, quaſi literarum propria, non hominum, literis redduntur; quod vterque noſtrum his etiam ex ſtudiis notus, qui-
4 bus aliter ignotus eſt. Accidit aliud ante pauculos dies ſimile. Recumbebat mecum vir egregius, Fabius Rufinus, ſuper eum municeps ipſius, qui illo die primum in vrbem venerat: cui Rufinus, demonſtrans me, *Vides hunc?** Multa deinde de ſtudiis noſtris. Et ille,
5 *Plinius eſt*, inquit. Verum fatebor, capio magnum laboris mei fructum. An ſi Demoſthenes iure laetatus eſt, quod illum anus Attica ita noſcitavit, Οὗτός ἐστι Δημο-

* Nimirum ſervanda nobis videtur recepta lectio, et probata Buchnero Cellarioque interpretatio Lipſii. Quod dedit ex Mediceo Cortius, *ſediſſe ſe cum quodam Circenſibus proximis: hunc poſt* etc. non reprehendo equidem, et potuiſſe ita dare Secundum, concesserim. Sed manet eadem difficultas, ad quam Lipſii obſervatione opus eſt: niſi putamus Senatorem hic deſcribi, qui ſederit cum Tacito; eique alium Senatorem, collegam prope ſuum, virum fama celeberrimum, facie fuiſſe ignotum. Nec video cauſſam, cur non potuerit ſic interrogare eques Romanus, vrbanus etiam et politus, doctusque homo Tacitum ſpectaculorum dies non admodum obeuntem, nec alias multum verſantem in publico; in vrbe, qualis et quanta tum erat Roma. Si plebeium facimus hunc aſſeſſorem, tanto magis opus eſt Lipſiana animadverſione. Equitem minimum ſuadet eruditio, et locus cum Tacito: Senatorem negat ignorantia. Abſurdi profecto nihil habet recepta vel lectio vel interpretatio.

3 *nomina — literis redduntur*) *Reddere* alicui *nomen* ſuum apud avunculum noſtri frequentiſſime ſignificat, nomine illum ſuo compellare. Non vtar exemplis in re obvia. *Reddit ergo literis nomen Taciti et Plinii*, qui ita colligit, *Literatus eſt, ergo vel Tacitus vel Plinius.* Ita poëſi redditur nomen Homeri, vel Virgilii. Sic praeceptor noſtri Fabius 10, 1 p. 916 *Vt*, inquit, *Cicero iam non hominis ſed eloquentiae nomen habeatur*, hoc eſt, Ciceronis nomen reddatur eloquentiae.

5 *noſcitavit*) *Noſcitare* eſt eorum, qui dubiam adhuc notitiam confirmare ſtudent, et certo cupiunt cognoſcere. Hoc Plautinis praeſertim exemplis Ciſtell. 4, 2, 14 Epid. 4, 1, 10 Mil. 2, 6, 41 et Trin. 4, 2, 21 demonſtramus in theſauro, qui nos cum maxime exercitos habet, Linguae Latinae.

Igitur

Δημοσθένης; ego celebritate nominis mei gaudere non debeo? Ego vero et gaudeo, et gaudere me dico. Ne- 6
que enim vereor, ne iactantior videar, quum de me aliorum iudicium, non meum, profero: praeſertim apud te, qui nec vllius invides laudibus, et faves noſtris. Vale.

XXIV. C. PLINIVS SABINIANO SVO S.

Gratias agit, quod precibus pro liberto ſuis locum dederit. conf. 9, 21.

Bene feciſti, quod libertum, aliquando tibi carum, reducentibus epiſtolis meis in domum, in animum recepiſti. Iuvabit hoc te: me certe iuvat; primum, quod te talem video, vt in ira regi poſſis: deinde quod tantum mihi tribuis, vt vel auctoritati meae pareas, vel precibus indulgeas. Igitur et laudo et gratias ago. Simul in poſterum moneo, vt te erroribus tuorum, etſi non fuerit, qui deprecetur, placabilem praeſtes. Vale.

XXV. C. PLINIVS MAMILIANO SVO S.

Ex caſtris ſolicitatus de carminibus, miſſurum eſſe finito rerum actu, pollicetur.

Quereris de turba caſtrenſium negotiorum, et, tanquam ſummo otio perfruare, luſus et ineptias noſtras

Igitur hic interrogationis notam adpono et vocem arbitror, certe Plinium intellexiſſe puto, interrogantis mulierculae, *Hiccine eſt ille Demoſthenes?* Contigit huic etiam narratiunculae, quod multis aliis, vt varie pro cuiusque ingenio et referretur, et iudicaretur. Hic ſatis fuerit indicare loca Cic. Tuſc. 5, 36. Aelian. V. H. 9, 17. Schol. Perſ. ad 1, 28. Nempe illud, *Digito monſtrari, et dicier* HIC EST? ab hac narratione ortum volunt: Quod etiam Horatio placuit Od. 4, 3, 22.

XXIV *te talem video*) * Elegans eſt et Plinianum, quod ex Mediceo dedit Cortius, *te tam tractabilem video.* Sed dubitavi recipere, quia longior haec phraſis interpretatio videtur nominis *talem*, apparetque adeo ratio, qui in libros bonos venerit: non item contra, qua re ductus aliquis *tam tractabilem* expunxerit, ſubſtitueritque *talem*.

ſtras legis, amas, flagitas, meque ad ſimilia condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere ſtudiorum non ſolum oblectationem, verum etiam gloriam petere, poſt iudicium tuum, viri graviſſimi, eruditiſſimi, ac ſuper iſta veriſſimi. Nunc me rerum actus modice, ſed tamen diſtringit: quo finito aliquid earundem Camaenarum in iſtum benigniſſimum ſinum mittam. Tu paſſerculis et columbulis noſtris inter aquilas veſtras dabis pennas, ſi tamen et ſibi et tibi placebunt: ſi tantum ſibi, continendos caveá nidove curabis. Vale.

XXVI. C. PLINIVS LVPERCO SVO S.

Veterum exemplo probat, oratorem ſublimia interdum et fere praecipitia decere.

Dixi de quodam oratore ſeculi noſtri, recto quidem et ſano, ſed parum grandi et ornato, vt opinor, apte, NIHIL PECCAT, NISI QVOD NIHIL PECCAT. Debet enim orator erigi, attolli, interdum etiam effervéſcere, efferri, ac ſaepe accedere ad praeceps. Nam plerumque altis et excelſis adiacent abrupta: tutius per plana, ſed humilius et depreſſius iter: frequentior currentibus, quam reptantibus, lapſus: ſed his non labentibus nulla, illis non nulla laus, etiamſi labantur. Nam vt quasdam artes, ita eloquentiam nihil magis, quam ancipitia commendant. Vides, qui per funem in ſumma nituntur, quantos ſoleant excitare clamores, quum

XXV, 3 *inter aquilas veſtras*) In caſtris verſatur Mamilianus, inter *aquilas* ergo et ſigna militaria. Plinius mittit inter carmina alia etiam ludicra quaedam, et *paſſeri* Catulliano, noto, quod hodieque legitur, carmini, atque *columbae* Stellae, aequalis fere Plinio poëtae, (de qua Martial. 1, 8 et 7, 13. Statiusque Silv. 1, 2, 102) ſimilia. Alioquin etiam laſcivi paſſeres, columbae Veneri ſacrae et Venereae. Vid. Burm. ad Petron. c. 85 p. 418. Poteſt quoque fieri, vt hos ipſos titulos quibusdam libellis, vel partibus eorum, dederit Plinius.

XXVI, 4

quum iam iamque caſuri videntur. Sunt enim maxi- 4
me mirabilia, quae maxime inſperata, maxime pericu-
loſa, vtque Graeci magis exprimunt *παράβολα*. Ideo
nequaquam par gubernatoris eſt virtus, quum placido
et quum turbato mari vehitur: tunc admirante nullo
illaudatus, inglorius ſubit portum; at quum ſtridunt
funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille
clarus et diis maris proximus. Cur haec? Quia viſus 5
es, mihi in ſcriptis meis adnotaſſe quaedam vt tumida,
quae ego ſublimia; vt improba, quae ego audentia; vt
nimia, quae ego plena arbitrabar. Plurimum autem
refert, reprehendenda adnotes, an inſignia. Omnis 6
enim advertit quod eminet et exſtat; ſed acri intentio-
ne diiudicandum eſt, immodicum ſit an grande, altum
an enorme. Atque vt Homerum potiſſimum attingam,
quem tandem alterutram in partem poteſt fugere,

βράχε δ' εὐρεῖα χθών,
Ἀμφὶ δὲ σάλπιγξεν μέγας οὐρανός.

et *Ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο*

XXVI, 4 *maxime periculoſa*) Multa de his Rhetores. Graeci non *παράβολα* modo vocant, vt hic etiam monet Secundus, ſed *παρακεκινδυνευμένα, τολμηρὰ, ἐπισφαλῆ, ἀκροσφαλῆ κ. τ. λ.* Multa Latini, praeſertim Fabius, ad cuius 2, 11, 3 Longini pluſcula dedimus. Add. 8, 2, 20. 8, 6, 11. 10, 1, 128. *Parabolos*, proiectae audaciae gladiatores, et beſtiarum in amphitheatro confectores, illuſtravit hic ex Caſſiodoro et aliunde Cellarius.

DIs maris) Praeter Neptunum, Aeolumque, in primis Caſtori et Polluci, qui *θεοὶ σωτῆρες* ideo dicti, in inſcriptione Phari Aegyptiae; tum Palaemoni forte, l. Melicertae. etc.

6 *omnis enim*) Si retinere lubet ſcriptionem hanc librorum forte omnium: certe illud tenendum, quod iam Gronovius hic monuit, eſſe accuſativum pluralem. Conſtructio ſimilis et ſignificatio verbi *adverto* eſt 1, 10, 5. Cortius repoſuit *omnes*.

βράχε δ') Il. Φ, 387. quem ipſum verſum olim et recentiori aetate varia iudicia expertum videre licet ex Clarkii adnotatione, qui hanc verſionem probaſſe videtur *Remugiit lata tellus, Circumque clangorem reddidit magnum caelum.*

Ἠέρι δ' ἔγχος) Il. ε, 356. Qua in re inſit audacia et periculum huius formulae, non facile intelliget, ſi quis ſolam verſionem conſulet,

et totum illud,

Ὡς δ' ὅτε χείμαῤῥοι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες,
Ἐς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ.

7 Sed opus eſt examine et libra, incredibilia ſint haec et immania, an magnifica et caeleſtia. Nec nunc ego me his ſimilia aut dixiſſe aut poſſe dicere puto. Non ita inſanio; ſed hoc intelligi volo, laxandos eſſe eloquentiae frenos, nec anguſtiſſimo gyro ingeniorum impetus 8 refringendos. At enim alia conditio oratorum, alia poëtarum. Quaſi vero M. Tullius minus audeat. Quamquam hunc omitto: neque enim ambigi puto. Sed Demoſthenes ipſe, ille norma oratoris et regula, num ſe cohibet et comprimit, quum dicit illa notiſſima? Ἄνθρωποι μιαροὶ, καὶ κόλακες καὶ ἀλάστορες. Et rurſus:

conſulet, quae etiam in Clarkiana editione ſic habet, *caligine haſta Martis pugnam ſpectantis erat abdita.* Sic enim nihil aliud, quam hoc intelligitur, Martem videri potuiſſe ipſum, haſtam ipſius et equos, videri non potuiſſe. Ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο καὶ ταχέ' ἵππω. Et praeivit his interpretibus ſcholiorum minorum auctor. Verum non hoc dicit poëta, ſed ait, *in aëre reclinatam fuiſſe haſtam et equos*: vbi primum illud audaciſſimum, quod *in aëre reclinatam* dicit *haſtam*, vbi igitur? aut quid eam, tanquam paries retinuit? Nempe aëria erat etiam haſta, aut fumo poëtico conſtans. Deinde et illud notat Euſtathius, audacter eodem verbo haſtam et equos comprehendi etc. Prius monuiſſe ad Plinium intelligendum opus erat. Plinii enim etiam hunc locum putamus, revocatum a Cortio, licet abſit a plerisque editis.

totum illud) Il. δ, 452. in quibus τραχυφωνίαν μιμητικὴν τῶν πραγμάτων laudat Euſtathius, et iam expenderat Dionyſius Halic. περὶ συνθέσ. c. 16 apud quem ita vertitur *Non ſecus hiberni ſummis de montibus amnes Permiſſas volvunt plenis convallibus vndas.*

8 *Ἄνθρωποι μιαροὶ*) Circa hunc, et qui ſequuntur in hac epiſtola locos Demoſthenis eandem veniam rogo lectores, et impetraturum me confido, quam ceteri, qui in eo adhuc verſati ſunt. Fieri non poteſt, vt vim eorum, et id ipſum, propter quod laudavit illos Secundus, aliquis adſequatur, niſi Demoſthenem paene totum, ſtatum reipublicae, perſonas, et conſilium omne orationum harum cognoverit. Iſtam diſputationem vero non capiunt adnotationes, quales iam ſcribimus. Qui intelligere iſta volunt, ii debent malle ipſum Demoſthenem, quem tanto opere hic etiam commendat Secundus, cognoſcere: alioquin fruſtra illos

rurſus: οὐ γὰρ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ. Et ſtatim: οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὔβοιαν προὐβαλόμην ἐγὼ πρὸ τῆς Ἀττικῆς. (ὅσον ἦν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ δυνατόν:) Et alibi: ἐγὼ δὲ οἶμαι μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων. Iam quid audentius illo pulcherrimo 9
ac longiſſimo exceſſu? νόσημα γάρ. Quid haec breviora ſuperioribus, ſed audacia paria, Τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ᾽ ὑμῶν. Ex eadem nota: Ὅταν δὲ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τις, ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε. Simile his: Ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις γνώσεσι τριῶν δικαστηρίων. Et ibidem: σὺ τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προὔδωκας Ἀριστογεῖτον. μᾶλλον δὲ ἀνῄρηκας ὅλως. μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἑάλωκας λιμένας, καὶ προσβολῶν ἐνέπλησας, πρὸς τούτους ὁρμίζου. Et dixerat: Δέδοικα μὴ δόξητέ τισι τὸν ἀεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν. ἀσθενὴς μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς, καθ᾽ ἑαυτόν. Et deinceps: Τούτῳ δ᾽ οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας, βάραθρα. Nec ſatis: οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἵν᾽ ἀνείργητε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ, μηδ᾽ ἐπιθυμῇ κακίας. Adhuc: Εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς. Et mille talia; vt praeter-

 eam

los iudicare de talibus doceas. Huc vel maxime pertinet illud ſublimitatis magiſtri, ſ. 6. Ἡ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐστι πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα.

9 *ex eadem nota*) Hoc eſt eiusdem generis, vt vinum primae aut alterius *notae* eſſe dicitur.

in

eam quae ab Aeſchine θαύματα, non ῥήματα, vocan-
10 tur. In contrarium incidi. Dices, hunc quoque ob
iſta culpari. Sed vide quanto maior ſit, qui reprehen-
ditur, ipſo reprehendente; et maior ob haec quoque.
11 In aliis enim vis, in his granditas eius elucet. Num
autem Aeſchines ipſe iis, quae ab Demoſthene carpe-
bat, abſtinuit? χρὴ γὰρ (ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,) τὸ αὐτὸ
φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον· ὅταν δ᾽ ἑτέραν μὲν
φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δι-
καίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυν-
τίᾳ. Alio loco: ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν
τῷ ψηφίσματι πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πέντε τά-
λαντα, τοὺς πρέσβεις, ἀξιῶν τοὺς Ὠρείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ
Καλλίᾳ διδόναι. ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, ἀφελὼν τὸν κόμ-
πον, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὴν ἀλαζονείαν, ἐκ τοῦ ψηφίσ-
ματος ἀνάγνωθι. Iterum alio: καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς
τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιΐστασθαι. Quod adeo pro-
bavit, vt repetat, ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν
τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λό-
12 γους, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε. An
illa cuſtoditius preſſiusque? σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς, καὶ μᾶλ-
λόν σοι μέλει τῶν αὐθημέρων λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς
πόλεως. Altius illa: οὐκ ἀποπέμψησθαι τὸν ἄνθρωπον
ὡς κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συμφοράν, ἢ συλλαβόντες ὡς
λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα τιμω-
13 ρήσασθαι, et alia. Exſpecto, vt quaedam ex hac epiſto-
la, vt illud, *gubernacula gemunt*, et, *Diis maris proxi-*
mus,

in contrarium) Dum obiter Aeſchinis dictum profero, qui θαύματα vocavit audaciora illa Demoſthenis, quorum prolata adhuc ſunt ſpecimina; incidi in aliquid, quod contrarium eſt meae ſententiae, cum hoc ipſo verbo Aeſchines reprehendendi cauſſa hoc nomine vſus ſit.

13 *gubernacula gemunt*) ſupra ſ. 4.

exigere

mus, iisdem notis, quibus ea, de quibus ſcribo, confodias. Intelligo enim me, dum veniam prioribus peto, in illa ipſa, quae adnotaveras, incidiſſe. Sed confodias licet, dummodo iam nunc deſtines diem, quo et de illis et de his coram exigere poſſimus. Aut enim tu me timidum, aut ego te temerarium faciam. Vale.

XXVII. C. PLINIVS LATERANO SVO S.

Hiſtoriae reverentiam haberi, exemplo monſtrat.

Quanta poteſtas, quanta dignitas, quanta maieſtas, quantum denique numen ſit hiſtoriae, cum frequenter alias, tum proxime ſenſi. Recitaverat quidam veriſſimum librum, partemque eius in alium diem reſervaverat: ecce amici cuiusdam orantes obſecrantesque, ne reliqua recitaret. Tantus audiendi quae fecerint, pudor, quibus nullus faciendi, quae audire erubeſcunt. Et ille quidem praeſtitit, quod rogabatur: ſinebat fides. Liber tamen, vt factum ipſum, manet, manebit, legeturque ſemper, tanto magis, quia non ſtatim. Incitantur enim homines ad agnoſcenda, quae differuntur. Vale.

XXVIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Tribus epiſtolis reſpondet: quartam, curioſius ſcriptam, accepiſſe ſe negat.

Poſt longum tempus epiſtolas tuas, ſed tres pariter recepi, omnes elegantiſſimas, amantiſſimas, et quales a te venire, praeſertim deſideratas, oportebat: quarum vna iniungis mihi iucundiſſimum miniſterium, vt ad Plotinam, ſanctiſſimam feminam, literae tuae perferantur:

exigere poſſimus) Peculiaris verbi notio, in qua non illam modo vim habet, a qua *examen* quaſi *exagmen* dictum eſt; ſed illam quoque, vbi eſt *ad finem agere*, perficere, qualis eſt in *exſequi*, *exaedificare* etc. Vid. 5, 12, 3. et de illa *examinis* ſignificatione ad Quintil. 6, 5, 5.

XXVIII, 1 *Plotinam, ſanctiſſimam*

2 tur: perferentur. Eadem commendas Popilium Artemiſium: ſtatim praeſtiti, quod petebat. Indicas etiam, modicas te vindemias collegiſſe. Communis haec mihi tecum, quamquam in diverſiſſima parte terrarum,
3 querela eſt. Altera epiſtola nuntias, multa te nunc dictare, nunc ſcribere, quibus nos tibi repraeſentes. Gratias ago: agerem magis, ſi me illa ipſa, quae ſcribis aut dictas, legere voluiſſes. Et erat aequum vt te mea, ita me tua ſcripta cognoſcere, etiamſi ad alium, quam
4 ad me pertinerent. Polliceris in fine, quum certius de vitae noſtrae ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitivum rei familiaris, ſtatimque ad nos evolaturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas perfringere nul-
5 lo modo poſſis. Tertia epiſtola continebat, eſſe tibi redditam orationem pro Clario, eamque viſam vberiorem, quam dicente me, audiente te, fuerit. Eſt vberior. multa enim poſtea inſerui. Adiicis, alias te literas curioſius ſcriptas miſiſſe: an acceperim, quaeris; non accepi, et accipere geſtio. Proinde prima quaque occaſione mitte, appoſitis quidem vſuris, quas ego (num parcius poſſum?) centeſimas computabo. Vale.

XXIX.

ſimam feminam) Hoc eam titulo mactat, non tantum propter Auguſtum coniugium Traiani; ſed propter mores, quos Paneg. 83, 5. ſeq. etiam laudat.

3 *tibi repraeſentes*) Non tantum, nobiscum tanquam cum praeſentibus agas, inter ſtudendum, recitandum de nobis cogites: ſed maxime de nobis vel ad nos aliquid ſcribas, atque praeſentem adeo animo tuo et cogitationi ſine habeas. Hoc poſtulant aperte vltima huius ſegmenti verba.

4 *qui tibi — poſſis*) His verbis continetur reſponſum ad partem epiſtolae Virginii Romani. Scripſerat ille, *ſe evolaturum* ad Plinium. Hic, ſe iam vincula ei et *compedes nectere*, h. e. excogitare varias cauſſas, ferias, iocoſas, voluptates, negotia, quibus hoſpitem ita carum quam diutisſime apud ſe retineat.

5 *centeſimas computabo*) Vſurae maximae, vnus de centum in ſingulos menſes, adeoque vt nunc loquimur *XII per centum:* ſed non parcius poteſt aeſtimare Plinius damnum quod facit ex dilatione iucunditatis ſperatae ex literis amici, itaque *computaturum* h. e. imputaturum et proinde exacturum ſe dicit vſuras, quae maximae ſunt inter legitimas.

XXIX. C. PLINIVS RVSTICO SVO S.

Diffiſus perfectioni, in vno ſcribendi genere, ſe vario, merendae veniae cauſſa, exercet.

Vt ſatius, vnum aliquid inſigniter, quam facere plurima mediocriter; ita plurima mediocriter, ſi non poſſis vnum aliquid inſigniter. Quod intuens ego, variis me ſtudiorum generibus, nulli ſatis confiſus, experior. Proinde quum hoc vel illud leges, ita ſingulis ve- 2 niam, vt non ſingulis, dabis. An ceteris artibus excuſatio in numero, literis durior lex, in quibus difficilior effectus eſt? Quid autem ego de venia quaſi ingratus? Nam ſi ea facilitate haec proxima acceperis, qua priora, laus potius ſperanda, quam venia obſecranda eſt. Mihi tamen venia ſufficit. Vale.

XXX. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Quae vera liberalitas ſit, docet.

Laudas mihi, et frequenter praeſens, et nunc per epiſtolas, Nonium tuum, quod ſit liberalis in quosdam: et ipſe laudo, ſi tamen non in hos ſolos. Volo

 enim

XXIX, 2 *excuſatio in numero*) Vt quanto plures delibavit, tanto minus in ſingulis ab eo exſpectetur. Ceterum illud facile intelligitur, plures eſſe eius rei, de qua hic diſputatur, gradus. *a*) plurima inſigniter. *b*) vnum vel pauca inſigniter, multa mediocriter. *c*) multa mediocriter, nihil inſigniter. *d*) vnum inſigniter, cetera ne mediocriter quidem: quamquam, ſi illud vnum ſit praeclarum quiddam, poſſis illi etiam priorem locum adſignare. *e*) vnum mediocriter, cetera ne mediocriter quidem etc.

XXX, 1 *Nonium*) Quod *Liberalem* ſe *Nonium* legiſſe ait Cataneus, in monimentis Brixianorum, puto pertinere ad inſcriptionem, quam *Brixiae* deſcriptam refert Gruterus p. 828, 8 SILVANIAE FLORAE NONIVS LIBERALIS CONIVGI. Eſt igitur proprium; quid ſi ex huius noſtri virtute ortum?

in hos ſolos) Sic conieceerat Caſaubonus, ſic Boxhornius dedit, et Cellarius. Alii *in nos ſolos*. Sunt etiam qui legant *ſit tamen non* etc. facili errore librariorum, primam ſequentis ſyllabae priori etiam adſcribentium.

2 *viſcatis*

enim eum, qui ſit vere liberalis, tribuere patriae, propinquis, adfinibus, amicis, ſed amicis dico pauperibus; non vt iſti, qui iis potiſſimum donant, qui donare ma-
2 xime poſſunt. Hos ego viſcatis hamatisque muneribus non ſua promere puto, ſed aliena corripere. Sunt ingenio ſimili, qui quod huic donant, auferunt illi, fa-
3 mamque liberalitatis avaritia petunt. Primum eſt autem, ſuo eſſe contentum: deinde, quos praecipue ſcias indigere, ſuſtentantem foventemque, orbe quodam ſocietatis ambire. Quae cuncta ſi facit iſte, vſquequaque laudandus eſt: ſi vnum aliquod, minus quidem,
4 laudandus tamen. Tam rarum eſt etiam imperfectae liberalitatis exemplar. Ea invaſit homines habendi cupido, vt poſſideri magis, quam poſſidere videantur. Vale.

XXXI. C. PLINIVS SARDO SVO S.

Laudat illius librum, et laudatus in eo ipſe, gratias agit.

Poſtquam a te receſſi, non minus tecum, quam quum apud te, fui. Legi enim librum tuum, identidem repetens ea maxime (non enim mentiar) quae de me ſcripſiſti. In quibus quidem percopioſus fuiſti. Quam multa, quam varia, quam non eadem de eodem, nec
2 tamen diverſa, dixiſti? Laudem pariter et gratias agam? Neutrum ſatis poſſum, et, ſi poſſem, timerem, ne arrogans eſſet, ob ea laudare, ob quae gratias agerem.

Vnum

2 *viſcatis hamatisque*) Vid. Paneg. 43, 5.

4 *poſſideri*) Non ipſi poteſtatem habere rerum ſuarum, ſed in poteſtate aliena eſſe, atque adeo a cupiditate tuendae augendaeque rei familiaris teneri, vt ne *liberi* quidem, nedum *liberales* ſint. Convenit huc Diogenis illud ἔχω τὴν Λαΐδα, οὐκ ἔχομαι. Pluſcula praebet Cortius ad Salluſtii Iug. 2, 3 vbi *animus noſter agit atque habet cuncta, neque ipſe habetur.*

XXXI, 2 *ne arrogans eſſet*) Viderer enim tanquam rem laude dignam extollere ſecundum illud et benevolum tuum de me iudicium; idque ea ipſe re probare, et agnoſcere. Quae ſequuntur, ita intelligo: illud ipſum laudabile in libro tuo puto, quod ita

Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora viſa, quanto iucundiora; et tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

XXXII. C. PLINIVS TITIANO SVO S.

Quid agat amicus, quaerit: et delicatum otium ſuum feſtive narrat.

Quid agis? quid acturus es? Ipſe vitam iucundiſſimam, id eſt otioſiſſimam, vivo. Quo fit, vt ſcribere longiores epiſtolas nolim, velim legere: illud, tanquam delicatus; hoc tanquam otioſus. Nihil eſt enim aut pigrius delicatis, aut curioſius otioſis. Vale.

XXXIII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Mira de Hipponenſi delphino narrat.

Incidi in materiam veram, ſed ſimillimam fictae, dignamque iſto laetiſſimo, altiſſimo, planeque poëtico ingenio. Incidi autem, dum ſuper coenam varia miracula hinc inde referuntur. Magna auctoris fides: tametſi quid poëtae cum fide? Is tamen auctor, cui bene vel hiſtoriam ſcripturus credidiſſes. Eſt in Africa 2
Hipponenſis colonia, mari proxima: adiacet ei navigabile ſtagnum, ex quo, in modum fluminis, aeſtuarium emergit, quod vice alterna, prout aeſtus aut repreſſit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur ſtagno. Omnis hic aetas piſcandi, navigandi, atque etiam na- 3
tandi ſtudio tenetur: maxime pueri, quos otium ludusque ſolicitat. His gloria et virtus altiſſime provehi: victor ille, qui longiſſime, vt litus, ita ſimul nantes, re-

ita iucunde potuiſti ſcribere, ita ſuaviter laudare. Viciſſim illud multum auxit iucunditatem, quam ex libro tuo percepi, quod gaudebam amicum ita in illo verſatum, laudem vt mereretur.

XXXIII, 1 *poëtico ingenio*) Quod deſcribit 8, 4 pr. *magna auctoris fides*) Cur non nominat avunculum ſuum, qui narrat 9, 8 ſ. 8? vbi plures id genus Delphini amatores hominum. Similis

4 liquit. Hoc certamine puer quidam, audentior ceteris, in vlteriora tendebat. Delphinus occurrit, et nunc praecedere puerum, nunc ſequi, nunc circuire, poſtremo ſubire, deponere, iterum ſubire, trepidantemque perferre primum in altum: mox flectit ad litus, reddit-
5 que terrae et aequalibus. Serpit per coloniam fama: concurrere omnes, ipſum puerum tanquam miraculum adſpicere, interrogare, audire, narrare. Poſtero die obſident litus, proſpectant mare, et ſi quid eſt mari ſimile. Natant pueri: inter hos ille, ſed cautius. Delphinus rurſus ad tempus, rurſus ad puerum venit. Fugit ille cum ceteris. Delphinus, quaſi invitet, revocet, exſilit, mergitur, variosque orbes implicitat expeditque.
6 Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines, innutritos mari, ſubiret timendi pudor: accedunt, et adludunt, et appellant: tangunt etiam, pertrectantque praebentem. Creſcit audacia experimento. Maxime puer, qui primus expertus eſt, adnatat natanti, inſilit tergo: fertur referturque, agnoſci ſe, amari putat, amat ipſe: neuter timet, neuter timetur: huius
7 fiducia manſuetudo illius augetur. Nec non alii pueri dextra laevaque ſimul eunt hortantes monentesque.

Ibat

Similis etiam, quam ex Apione narrat Gellius 7, 8.

5 *ſi quid eſt mari ſimile*) Conſueta figura *ſi quid* poſuit pro relativo *quod* vel *quidquid* non ipſum tantum mare, ſed illud ſtagnum cum ſuo Euripo, quo mare inferri referrique modo dixit.

implicitat expeditque) Hoc vult, non continuaſſe eundem motum circularem, ſed quem primo feciſſet orbem, illum converſo corpore deinde remenſum: vt canes, cum laſciviunt, aliaque animalia facere videmus.

6 *appellant*) *Simonem* vocant. Maior Plinius 9, 8 ſ. 7 *Roſtrum Delphinis ſimum: qua de cauſſa nomen Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntque ita appellari.* Si quis ſeverius agere cum viro erudito velit, poſſit ipſi tribuere hanc ſententiam, quaſi putaſſet, *a*) conſcios ſibi eſſe Delphinos illius conformationis roſtri ſui: *b*) noſſe, hanc conformationem nomine *Simonis* declarari: c) illam ſibi conformationem pulchram, et materiam laudis videri. Satis, credo, fuerit illis qualemcunque blanditiarum et plauſus alieni ſenſum, vt equis, canibus, pavonibus, tribuere.

8 *in*

Ibat vna (id quoque mirum) delphinus alius, tantum
ſpectator et comes. Nihil enim ſimile aut faciebat, aut
patiebatur: ſed alterum illum ducebat, reducebat, vt
puerum ceteri pueri. Incredibile (tam verum tamen 8
quam priora) delphinum geſtatorem colluſoremque
puerorum in terram quoque extrahi ſolitum, areniſque
ſiccatum, vbi incaluiſſet, in mare revolvi. Conſtat Octa- 9
vium Avitum, legatum proconſulis, in litus educto reli-
gione prava ſuperfudiſſe vnguentum, cuius illum novita-
tem odoremque in altum refugiſſe: nec niſi poſt multos
dies viſum languidum et moeſtum; mox, redditis viribus,
priorem laſciviam et ſolita miniſteria repetiſſe. Con- 10
fluebant ad ſpectaculum omnes magiſtratus, quorum
adventu, et mora, modica res publica novis ſumtibus
atterebatur. Poſtremo locus ipſe quietem ſuam ſecre-
tumque perdebat. Placuit occulte interfici, ad quod
coibatur. Haec tu qua miſeratione, qua copia defle- 11
bis,

8 *in terram extrahi*) Iam alias obſervavimus, quae ex Ovidii Ep. Herus ad Leand. 201 adferuntur, vt oſtendatur, quam incredibilis haec ſit narratio, *Quem poſtquam bibulis illiſit fluctus arenis, Vnda ſimul miſerum vitaque deſeruit*; ea partem ſomnii eſſe, non ad hiſtoriam animalis huius pertinere: pluribus autem obſervatum apud Plin. mai. l. c. legendum, *Solent in terram erumpere incerta de cauſſa, nec* (non et) *ſtatim tellure tacta moriuntur.*

9 *Octavium Avitum*) Maior Plinius Flavianum Legatum Proconſulis nominat: forte ambo vna fuere.

ſuperfudiſſe vnguentum) Quod honoris genus habebant animalibus, quae libera dimitterent, hirundinibus, equis, elephantis. Vide eruditiſſimam obſervationem Caſauboni ad Sueton. Caeſ. 81 vbi nec huius Delphini obliviſcitur.

10 *modica res publica*) Reditus publici Hipponenſium iam ante modici ac tenues: *res publica* hic dicitur vt *res familiaris*, vt *rem facere*. *Qui vel ita interpungunt, vt *mora modica* iungantur, vel *Reſp.* ſcribunt, non videntur hanc ſententiam ſpectaſſe, quae, niſi fallimur, vnice vera eſt.

11 *Haec tu qua miſeratione*) Poëtam Caninium alloquitur, cui nimirum ob id ipſum hanc narravit hiſtoriam, vt materiem carmini praeberet. Verum fecerit Caninius non dixerim: me certe excitavit Secundus, vt hoc ſumerem ante XII annos argumentum carminis, quo honorem haberem veteri meo et literarum omnium in Vinarienſi aula Patrono, cui mitem ſenectutem et beatum in
rure

bis, ornabis, attolles? Quamquam non eſt opus ad-
fingas

rure ſuo, in quod receſſit, otium, ex animi ſententia precor. Licetne illud huc attexere? Et ponamus, monumentum non tam qualiscunque ingenii, quod ad tales ludos paullatim vt par eſt obdureſcit, quam aeternae in virum, immortaliter de nobis meritum, pietatis. Hoc monumentum tibi, Plini Secunde, qui ſimiles MARSCHALLI mei, et tui ipſius viros vivus complectebare, colebas mortuos, ad omnes poſteros ſervandum commendamus. Eſt autem illud carmen, cuius aliquot ſimilia olim nobis nata ſunt. Et erunt forte amici quidam, quibus hunc libellum donabimus, ita blandi, vti rogent ea colligi, quibus deinde obtemperatum, in praefatione gloriari modeſte poſſimus: Satisne probavi me poëtam? an melius, quam ipſo carmine?

DELPHINVS PLINIANVS
ILLVSTRISSIMO HEROI
FRIDERICO GOTTHILF MARSCHALLO
GRYPHO
IN STRENAE VICEM OBLATVS
VINARIAE
KAL. IANVAR. A. CIƆIƆCCXXVII
A
I. M. G.

Hoc vnum, MARSCHALLE, tuis tibi deerat in hortis,
Fons ſalientis aquae, nymphis ſedesque iocusque.
Hoc etiam tua cura tibi, an fortuna? paravit.
Qua puros capiunt paſſo ſpecularia ſoles
In lunam falcata ſinu, qua maximus aeſtus,
Exoritur iam dulce ſitisque aeſtusque levamen:
Lympha ſalit labro recidens excepta capaci.
An patiere, alto qui munera pectore ſpernis,
Piſcis vt his in aquis noſtro tibi munere ludat?
Accipe, quem priſci commendat gratia ſaecli,
Quique inſtar ſaecli vel ſolus, Plinius ille,
Traiani decus, atque ſui laus vnica Comi,
Quem primum laudet, cui non ignotus vterque,
Si tibi ſit ſimilis priſco revocandus ab aevo.
Nec metus, vt labri Delphinum anguſtia magnum
Terreat: ille per arentes te laetus arenas,

Ille

ſingas aliquid aut adſtruas: ſufficit, ne ea, quae ſunt vera, minuantur. Vale.

XXXIV.

Ille per et montes, et per ſtabula alta ferarum,
Ingentem pietate virum pius ipſe ſequatur.

Monſtrorum genitrix terra Afra, Diarrhytos Hippo
Qua colitur miſſis Roma de matre colonis,
Humani ah! nimium vidit miracula piſcis.
Imminet vrbs ſtagno. hoc vicino e gurgite ponti,
(Euripus qualis fluctus vomit atque reſorbet)
Hauritque infuſas vrgentibus aeſtibus vndas,
Eructatque ſuum pelago reſidente liquorem.
Navigat hic omnis populus, varioque natatu
Neptuni pecus exagitat. dubitaveris, alti
Imperiumne Iovis, ſceptra an fraterna ſequantur?
Non canibus matres hic iraſcuntur equisve,
Non trochus exercet, non pulverulenta palaeſtra,
Non curſus, pueros: mare ſumma et ſola voluptas.
Exſuperat tam quisque alios, quanto altius aequor
Ingreſſus, litusque ſimul nantesque reliquit.
Huius amore puer reliquis audentior vnus
Accenſus palmae, quae meta ſuprema laborum
Illum erat ante diem, proferre interritus audet.
Ipſamque ingreditur Neptuni fervidus aulam
Nec tamen haec bilem moviſſe audacia regi
Creditur. en cara in primis de gente ſatelles
Occurrit puero Delphinus, et accipit vltro
Advenientem: et iam videas praeire ſequentem,
Pergentemque ſequi, gyros iam ducere circum,
Iamque ſubire pedes, equitandaque ſubdere terga,
Ponere iam trepidum novitate, iterumque ſubire,
Inque altum ferre, et veſtigia flectere retro,
Ludentumque gregi laeto ſic reddere tandem.
Fama exit, non eſt tota vulgatior vrbe
Fabula, confertumque videt lux altera litus,
Spectatum veniunt matres, veniuntque puellae.
Eſt, quae Delphinum obtendat, lectura tot inter
Egregios iuvenes praeſtanti corpore amicum.
Confeſtim redit ad certamina nota iuventus.
Delphini puer at vector diſcedere turba
Cunctatur, fidei incertus, cautusque pericli,
Et pavidae parens genitrici. piſcis ad horam
Praeſto eſt, et puerum curſu deſignat: at ille
Cum reliquis celeri repetit ſua litora planta.
Delphinus ſequitur rapido non ille volatu,
Quo, quando vrgetur per Gallica *) retia mugil,
Verum invitanti ſimilis nutuque vocanti.

Exſilit

*) Plin. H. N. 9, 8 ſ. 9.

XXXIV. C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Conſulit, num verſus, quos male legere dicatur, ipſe pergat recitare, an liberto legendos tradat.

Explica aeſtum meum. Audio, me male legere, dumtaxat verſus: orationes enim commodius, ſed tanto minus

Exſilit hinc, et mergitur hinc, varioque natatu
Spumeus implicitat crebros atque expedit orbes.
Qualis vbi tenerae Melitaea gente catellus
Alludit dominae, refugitque, venitque, caditque,
Et revolutus humi ſubito emicat, atque laceſſit
Dentibus innocuis veſtem, latratibus aures.
Vel qualis, iuvenes quando facilesque puellae
Luſibus ingenuis campo viridante caleſcunt,
Malo blanda petit iuvenem Galatea, fugitque
Illa quidem celeri pede, ſed deprendier optat:
Itque reditque viam, atque vltro ſe amplexibus offert,
Quos vario cupit anfractu fugiſſe videri:
Talis Delphinus puerum pertentat amatum.
Verum hic laetitiae medius, mediusque timoris
Blanditias ſentit, ſed reſpondere veretur.
Viderat ille cani quondam colludere hyaenam,
Sed luſus inter medios in devia raptum.
Omnia vincit amor; timor hic conceſſit amori.
Accedit venienti, alludit voce manuque,
Simonem appellans, et ſquamea tergora mulcens.
Adnatat, inſilit in tergum, ferturque referturque,
Agnoſci credit ſe, credit amari, amat ipſe:
Inſidias neuter metuit, fiducia creſcit
Alterius tantum, quanto eſt manſuetior alter.
Nec non et reliqui dextra pueri atque ſiniſtra
Vectorem comitantur, iter clamore frequentant:
Heus age dextrorſum frenis inflecte caballum,
Heus nunc ſiſte gradum, nunc nunc calcaribus vrge.
Verum et Delphino ſuus eſt comes alter; it vna
Spectator ludi non pars, comitatur euntem,
Deducit reducem, ſed nil patiturve facitve
Ingenium praeter piſcis, moresque ferinos.
Alter at in litus pueris volventibus exit,
Et iacet in ſiccis et cauda ludit arenis,
Inque ſuas pinna fervente revolvitur vndas.
Prava ſuperſtitio, millenum cauſſa malorum,
Hos etiam ludos, grata haec ſpectacula turbat.
Hoc in piſce Deos ſibi placaturus Avitus
Naribus affundit croceos nardique liquores.

Ilicet

minus verſus. Cogito ergo recitaturus familiaribus
amicis, experiri libertum meum. Hoc quoque familia-
re, quod elegi, non bene; ſed melius lecturum: ſi ta-
men non fuerit perturbatus. Eſt enim tam novus le- 2
ctor, quam ego poëta. Ipſe neſcio quid illo legente in-
terim faciam, ſedeam defixus, et mutus, et ſimilis otio-
ſo;

Ilicet acris odor novitate infeſtat et angit
Delphinum: refugit trepidans, et mergitur alto,
Nec niſi poſt aliquot languens emergere ſoles,
Offenſo ſimilis diffidentique, videtur.
Manſiſſes! aevo dignum pecus, inque profundis
Narraſſes, animos hominum quam ſtulta teneret
Religio. ſua ſed miſerum clementia perdit.
Nam redit ad ſolitum, populo plaudente, theatrum,
Paullatimque prior laſcivia redditur. orbem
Rumores miro crebri de piſce pererrant.
Spectatum ingenti concurritur vndique turba.
Nunquam tot chlamydas, trabeas tot videret Hippo,
Roma paludatos tot nunquam miſerat illuc,
Multum, GRYPHE, tui abſimiles, et munerum avaros.
Iam loca, quae tribuant cives, iam lautia deſunt.
Ira in inhumanos merito concepta Quirites
Expetit in miſerum, nec quidquam tale merentem.
Ne ſit, quod ſpectare velit damnoſa Quirini
Gens, in Delphini coniuratur caput inſons,
Tempore et obtruncant capto miſeranda gementem.
Heu pietas! heu ſancta fides! heu flebile fatum!
Haec erat ergo tibi pro tanto debita amore
Merces? ſicne, viri, miſeros tractatis amantes?
Ergo Barbariae tibi, tellus improba, nomen
Iure datum poſt haec merito, aeternumque manebit.
Te, Delphine, mori totum vetuere Camaenae:
Tam piſces inter memorabile nomen habebis,
Quantum homines inter MARSCHALLI fama decusque
Eminet, occultoque frequens celebrabitur aevo.

XXXIV, 1 *Hoc quoque familiare*) Quem ad modum familiares modo amicos ad recitationem adhibeo, ita *hoc quoque familiaritatis iure mihi arrogo*, quod non mea voce ſed liberti vti decrevi. Elegi autem *non bene* ex omni parte lecturum, (quam non vulgarem laudem fuiſſe, ex Cornelii Attico videas 1, 3 et praeceptis Fabii 11, 3) Sed melius tamen quam poſſum ego, qui oratoriae actioni adſuetus, minus commode poëmata recito. Haec lectio antiqua male a quibusdam ſic immutata eſt, *Hic quoque ſimiliter, quem elegi, non bene; ſed melius ſcio lecturum, ſi tamen non fuerit perturbatus.* Poſſit etiam in noſtra lectione illud *ſcio* retineri

ſo; an (vt quidam) quae pronuntiabit, murmure, oculis, manu proſequar. Sed puto, me non minus male ſaltare, quam legere. Iterum dicam, explica aeſtum meum, vereque reſcribe, num ſit melius, peſſime legere, quam iſta vel non facere, vel facere. Vale.

XXXV. C. PLINIVS APPIO SVO S.

Librum ſibi miſſum, quum vacaverit, lecturum eſſe promittit: et ne diligentior amicus in retractatione ſit, monet.

Librum, quem miſiſti, recepi, et gratias ago: ſum tamen hoc tempore occupatiſſimus. Ideo nondum
1 eum legi, quum alioqui validiſſime cupiam: ſed eam reverentiam cum literis ipſis, tum ſcriptis tuis debeo, vt ſumere illa, niſi vacuo animo, irreligioſum putem.
2 Diligentiam tuam in retractandis operibus valde probo.
1 Eſt tamen aliquis modus, primum, quod nimia cura deterit magis, quam emendat; deinde, quod nos a recentioribus revocat, ſimulque nec abſolvit priora, et inchoare poſteriora non patitur. Vale.

XXXVI. C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Quam vitae rationem et ſtudiorum in ſeceſſu ſeu villa teneat, exponit. conf. 3, 5.

Quaeris, quemadmodum in Tuſcis diem aeſtate diſponam. Evigilo quum libuit, plerumque circa horam

neri, ſi parentheſeos inſtar inter duo inciſa coërceamus.

2 *male ſaltare*) Reſpicit ad illud *manu proſequar.* Nam illa manuum apta et ad argumentum accommodata geſticulatio, proprie ſaltatio eſt. Vid. Quintil. 1, 11, 18 ſq. 1, 12, 14. 11, 3, 66 it. 89 etc. Notum eſt Ovidianum illud, *Si vox eſt, canta; ſi mollia brachia; ſalta:* et Iuven. 5, 120 *Structorem — Saltantem ſpectes, et Cheironomonta volanti Cultello.*

num ſit melius) Scripſiſſes iſta, Secunde, Catoni alicui, triſte reſponſum accepiſſes, et ſimile illi iudicio, quod de A. Albino tulit antiquus et archetypus Cato apud Gellium 11, 8 *Nae tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare* etc. Sed nimirum Plinius familiariter deliberat cum familiariſſimo, de re per ſe parva, ſed vel ea ipſa cauſſa alicuius momenti, quod ad honorem ſtudiorum pertineret.

XXXV, 2 *nimia cura*) Quam *calumniam*, et *cavillationem* atque κακιζοτεχνίαν ſaepe reprehendit Fabius.

horam primam, ſaepe ante, tardius raro: clauſae fene-
ſtrae manent. Mire enim ſilentio et tenebris animus 2
alitur. Ab iis, quae avocant, abductus, et liber, et
mihi relictus, non oculos animo, ſed animum oculis ſe-
quor, qui eadem quae mens, vident, quoties non vi-
dent alia. Cogito, ſi quid in manibus, cogito ad ver-
bum ſcribenti emendantique ſimilis: nunc pauciora,
nunc plura, vt vel difficile vel facile componi tenerive
potuerunt. Notarium voco, et, die admiſſo, quae
formaveram dicto; abit, rurſusque revocatur, rurſus-
que remittitur. Vbi hora quarta vel quinta (neque 3
enim certum dimenſumque tempus) vt dies ſuaſit, in
xyſtum me vel cryptoporticum confero; reliqua me-
ditor et dicto. Vehiculum adſcendo. Ibi quoque idem,
quod ambulans aut iacens. Durat intentio, mutatione
ipſa refecta: paullum redormio, dein ambulo, mox ora-
tionem Graecam Latinamve clare et intente, non tam
vocis cauſſa, quam ſtomachi, lego: pariter tamen et
illa firmatur. Iterum ambulo, vngor, exerceor, lavor. 4
Coenanti mihi, ſi cum vxore, vel paucis, liber legitur:
poſt coenam, comoedi aut lyriſtes: mox cum meis am-
bulo, quorum in numero ſunt eruditi. Ita variis ſer-
monibus veſpera extenditur, et, quamquam longiſſi-
mus,

Fabius. Vid. nos ad 10, 1, 115 it. ſupra 5, 11, 3.

XXXVI, 2 *tenebris animus alitur*) Fabius 10, 3, 25 *Lucubrantes ſilentium noctis, et clauſum cubiculum, et lumen vnum velut tectos maxime teneat.* Quem locum a correctione, quae non neceſſaria nobis videatur, tuemur. Ceterum de lecto ſtudendi cauſſa etiam adhibito ſupra 7, 27, 7.

cogito ad verbum) *Eſt illa exercitatio cogitandi, totasque materias vel ſilentio* (*dum tamen quaſi dicat intra ſe ipſum*) *perſequendi, quae nullo non et tempore et loco, quando non aliud agimus, explicari poteſt* etc. Quintil. 10, 7, 25.

notarium) vid. ad 3, 5, 15 quam nempe totam epiſtolam cum hac conferre vtile fuerit, vt ad argumentum monuimus.

4 *quorum in numero ſunt eruditi*) Propter hoc ipſum, quod quis eruditus eſt, meus eſt, in meorum numero eſt.

5 mus, dies cito conditur. Non nunquam ex hoc ordine aliqua mutantur. Nam ſi diu tacui, vel ambulavi, poſt ſomnum demum lectionemque, non vehiculo, ſed (quod brevius, quia velocius) equo geſtor. Interveniunt amici ex proximis oppidis, partemque diei ad ſe trahunt, interdumque laſſato mihi opportuna interpel-
6 latione ſubveniunt. Venor aliquando; ſed non ſine pugillaribus, vt quamvis nihil ceperim, nonnihil referam. Datur et colonis (vt videtur ipſis) non ſatis temporis, quorum mihi agreſtes querelae literas noſtras et iſthaec vrbana opera commendant. Vale.

XXXVII. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Excuſat ſe, quod propter praediorum locationem calendis Ianuariis Paullino, conſulatum inituro, non poſſit adeſſe.

Nec tuae naturae eſt, translaticia haec et quaſi publica officia a familiaribus amicis contra ipſorum commodum exigere: et ego te conſtantius amo, quam vt verear, ne aliter ac velim accipias, niſi te calendis ſtatim conſulem videro: praeſertim quum me neceſſitas locandorum praediorum plures annos ordinatura detineat;

5 *quod brevius, quia velocius*) Hora geſtationis impenſa eſt alii rei. Ne plane a motu corporis recedat, aliud tempus ſumitur decerpendum alii rei: ne longum nimis ſit, in equo conficiuntur eadem ſpatia, quae alias in curru, totidem ſuccuſſionibus movetur corpus, ſed celerius ſe conſequentibus.

6. *non ſine pugillaribus*) Vid. 1, 6.

commendant) Querelae ruſticorum, quales habes 9, 15, faciunt, vt taedium me capiat ruris, ac tanto lubentius vel literis me abdam, vel redeam in vrbem.

XXXVII, 1 *translaticia—publica*) Huc praeſertim pertinent Petroniana iſta c. 113. *nec Giton me tralaticia propinatione dignum iudicabat*, et c. 114. *praeteriens aliquis tralaticia humanitate lapidabit* eiecta naufragio corpora. *Publica* officia dicuntur vt *publica verba* Ovid. Ar. 1, 144 quibus in primis etiam congreſſionibus vtimur, a quibus initium notitiae oritur.

ordinatura) Hoc vult, Locatio, quam nunc facio, non ad vnum modo annum pertinet, ſed ad plures, ad luſtrum. Rationem enim cenſoris et publicani ſecuti

etiam

detineat; in qua mihi nova conſilia ſumenda ſunt. Nam 2
priore luſtro, quamquam poſt magnas remiſſiones, reliqua creverunt: inde pleriſque nulla iam cura minuendi aeris alieni, quod deſperant poſſe perſolvi; rapiunt etiam, conſumuntque, quod natum eſt, vt qui iam putent ſe non ſibi parcere. Occurrendum ergo augeſcen- 3
tibus vitiis, et medendum eſt. Medendi vna ratio, ſi non nummo, ſed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores operi, cuſtodes fructibus ponam: et alioqui nullum iuſtius genus reditus, quam quod terra, caelum, annus refert. Ad hoc, magnam fidem, acres 4
oculos, numeroſas manus poſcit: experiendum tamen, et, quaſi in veteri morbo, quaelibet mutationis auxilia tentanda ſunt. Vides, quam non delicata me cauſſa 5
obire primum conſulatus tui diem non ſinat: quem tamen hic vt praeſens votis, gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

XXXVIII. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Rufum laudat, non tam precibus alienis, quam ipſius meritis inductus.

Ego vero Rufum noſtrum laudo: non quia tu, vt ita facerem, petiiſti, ſed quia eſt ille digniſſimus. Legi

etiam in locationibus privati, quod ſatis multis ICtorum veterum locis comprobare pronum eſt. Igitur lex locationis, quam luſtri initio conſtituebant, valebat in plures annos, quo conſideratius diligentiusque cogitanda primum, deinde ſcribenda erat.

2 *non ſibi parcere*) Plura ſe iam debere, quam ſolvere poſſint, itaque exactum iri de praediis: quidquid igitur efficiant, tamen nullam ad ſe inde vtilitatem perventuram.

3 *partibus locem*) Partibus reditus, vt v. g. ſemiſſis, quincunx, triens, quadrans illius cedat colono: qui quanto diligentiorem operam dederit, tanto ſic feret fructum laboris ſui vberiorem. Egimus hac de re ad Caton. R. R. 136 et 137. Contra *nummo locat*, qui certam pecuniae ſummam exigit, quicunque proventus fuerit.

5 *non delicata me cauſſa*) Otii, aut deliciarum; ſed negotium moleſtum magis, quo quis eſt naturae liberalioris, qualem Plinium fuiſſe, loquuntur hae epiſtolae.

enim librum omnibus numeris abſolutum, cui multum apud me gratiae amor ipſius adiecit. Iudicavi tamen. Neque enim ſoli iudicant, qui maligne legunt. Vale.

XXXIX. C. PLINIVS MVSTIO SVO S.

Aedem Cereris refecturus, marmora et ſignum ſibi emi rogat.

Aruſpicum monitu reficienda eſt mihi aedes Cereris in praediis in melius et in maius. Vetus ſane et anguſta, quum ſit alioqui ſtato die frequentiſſima:
2 Nam idibus Septembribus magnus e regione tota coit populus, multae res aguntur, multa vota ſuſcipiuntur, multa redduntur, ſed nullum in proximo ſuffugium aut imbris aut ſolis. Videor ergo munifice ſimul re-
3 ligioſeque facturus, ſi aedem quam pulcherrimam exſtruxero, addidero porticus: illam ad vſum deae, has ad hominum. Velim ergo emas quatuor marmoreas columnas, cuius tibi videbitur generis: emas mar-
4 mora, quibus ſolum, quibus parietes excolantur. Erit etiam vel faciendum vel emendum ipſius deae ſignum: quia antiquum illud e ligno quibusdam ſui partibus ve-
5 tuſtate truncatum eſt. Quantum ad porticus, nihil interim occurrit, quod videatur iſtinc eſſe repetendum: niſi tamen, vt formam ſecundum rationem loci ſcribas: neque enim poſſunt circumdari templo; nam ſolum templi hinc flumine et abruptiſſimis ripis, hinc via
6 cingitur. Eſt vltra viam latiſſimum pratum, in quo ſatis apte contra templum ipſum porticus explicabuntur:

XXXIX, 2 *multae res aguntur*) Boni ominis cauſſa enim in templis Deorum Senatus habetur, conventusque celebrantur alii vel de publica re vel privata.

ſuffugium imbris) Opportune iam hic laudatus eſt Vitruv. 3, 2 *Pteromatos ratio et columnarum circa aedem diſpoſitio ideo eſt inventa — ſi imbrium aquae vis occupaverit et intercluſerit hominum multitudinem, vt habeat in aede circaque cellam cum laxamento liberam moram.*

5 *iſtinc repetendum*) Quod a te petendum, tibi iniungendum ſit, vt huc ad me mittas.

XL, 1

tur: niſi quid tu melius inveneris, qui ſoles locorum difficultates arte ſuperare. Vale.

XL. C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Cui vitae ſtudiorumque rationem aeſtivam, quam in ſeceſſu teneat, epiſt. XXXVI perſcripſerat; eidem rogatus exponit etiam hibernam.

Scribis, pergratas tibi fuiſſe literas meas, quibus cognoviſti, quemadmodum in Tuſcis otium aeſtatis exigerem: requiris, quid ex hoc in Laurentino hieme permutem. Nihil, niſi quod meridianus ſomnus exi- 2
mitur, multumque de nocte vel ante vel poſt diem ſumitur: et, ſi agendi neceſſitas inſtat, quae frequens hieme, non iam comoedo vel lyriſtae poſt coenam locus; ſed illa, quae dictavi, identidem retractantur, ac ſimul memoriae frequenti emendatione proficitur. Ha- 3
bes aeſtate, hieme conſuetudinem; addas huc, licet, auctumnum, quaeque inter hiemem aeſtatemque media, vt nihil de die perdunt, ita de nocte parvulum adquirunt. Vale.

XL, 1 *literas meas*) ſupra 9, 36.

2 *agendi neceſſitas*) Dicendi, in iudicio, in Senatu: ideo etiam hieme in Laurentino verſatur, quod paene ſuburbanum eſt.

LIBER X.

In quo Epiſtolae Plinii ad Traianum Imperatorem; et Traiani ad Plinium.

I. C. PLINIVS TRAIANO.

Imperium morte Nervae conſequuto, gratulatur.

Tua quidem pietas, Imperator ſanctiſſime, optaverat, vt quam tardiſſime ſuccederes patri: ſed dii immortales feſtinaverunt virtutes tuas ad gubernacula
2 reipublicae, quam ſuſceperas, admovere. Precor ergo, vt tibi, et per te generi humano, proſpera omnia, id eſt, digna ſeculo tuo, contingant. Fortem te et hilarem, Imperator optime, et privatim et publice opto.

II. C. PLINIVS TRAIANO.

Iure trium liberorum donatus, gratias agit.

Exprimere, Domine, verbis non poſſum, quantum mihi gaudium attuleris, quod me dignum putaſti iure

I, 2 *ſeculo tuo*) Seculum imperatoris eſt tempus, quo rerum potitur. Igitur *digna ſeculo* Imperatoris ſunt, quae Imperator virtute ſua meretur, vt ſe imperante contingant.

et privatim et publice) Haec adverbia incertum quo referantur. Si cum *opto* iungas; ſignificat Plinius, ſe hoc optare, cum pro amore, quo Traianum per ſe complectatur, tum quod vtile hoc putet reipublicae: Si ad *fortem et hilarem*; et domi eſſe vult felicem, et in adminiſtranda re publica. Poſterius magis mihi placet.

II, 1 *Domine*) Haec appellatio, qua perpetuo in his epiſtolis vtitur auctor, interdum ſcrupulum mihi movit, poſſintne eius auctoris eſſe, qui Paneg. 45, 3 et alias *Dominum* ita diligenter a Principe ſeparet, crudelitatisque et iniuſtitiae illi notionem adiungat. Sed aliud videtur, *Dominum* ſe ipſum vocare in publicis edictis: aliud, blandientis amici honorem non adſpernari. Sic *reges* ſuos vocabant clientes libera etiam republica: ſic *Domini* et *Dominae* nomen in amantium et coniugum adeo blanditiis. Cogitabam aliquando, ex provinciis modo Imperatorem tum vocatum *Dominum*, nempe *provinciae*, vt ipſa Roma *rerum Domina*. Sed haec quidem, et plures epiſtolae non e provincia datae videntur. Senec.

iure trium liberorum. Quamvis enim Iulii Serviani,
optimi viri, tuique amantiſſimi, precibus indulſeris: ta-
men etiam ex reſcripto intelligo, libentius hoc ei te
praeſtitiſſe, quia pro me rogabat. Videor ergo ſum- 2
mam voti mei conſequutus, quum inter initia feliciſſi-
mi principatus tui probaveris, me ad peculiarem in-
dulgentiam tuam pertinere: eoque magis liberos con-
cupiſco; quos habere etiam illo triſtiſſimo ſeculo vo-
lui, ſicut potes duobus matrimoniis meis credere. Sed 3
dii melius, qui omnia integra bonitati tuae reſervarunt.
Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futu-
rus eſſem et ſecurus et felix.

III. (V) C. PLINIVS TRAIANO.

Petit, vt Voconium in ſenatorium ordinem promoveat.

Indulgentia tua, imperator optime, quam pleniſſimam experior, hortatur me, vt audeam tibi etiam pro amicis

Senec. Ep. 3 *Obvios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus.* Maneat igitur, blandientis et amantis Plinii hanc eſſe vocem: qui idem nihilo minus reprehendere potuerit eos, qui ipſi ſibi id nomen arrogaſſent, et menſuram nominis eius, cum pro ſervis tractarent cives, impleſſent. Similia ad Baudii et Hearnii quaeſtionem reſpondet Arntzenius ad Pa. 2, 3. Eadem Anglus interpres Melmothus.

2 *ſicut potes*) Si haec verba ad ea, quae proxime praecedunt, referas, Plinius iam duas vxores Domitiano imperante duxiſſe debet. Sed poteſt etiam ad paullo ſuperiora reſpici, *eoque magis liberos habere concupiſco*. Certe de duabus eius modo vxoribus conſtat.

3 *Dii — reſervarunt*) Dii melius, quid mihi vtile ſit, vident; et a bonitate tua exſpectare me voluerunt iura eorum, qui liberos habent, quae matrimoniis duobus adhuc non conſecutus ſum. Nimirum hinc non minus, quam ex ep. 95 apparet, conditionem impetrandi huius iuris fuiſſe, vt quis legitimo modo liberos quaeſierit, ſed fruſtra.

Malui) Sub bono principe malunt homines liberos habere. vid. Paneg. 26 extr. * Ceterum non optime haec cohaerent ſuperioribus: quid ſi legamus, *maluerunt?* quod facile corrumpi in *malui* potuit, ſi *n* per transverſam literae *u* impoſitam ſignavit librarius. Sic ſimul indicarit, ſpem prolis e Calpurnia, quam circa haec tempora duxit, ſuſcipiendae ſe habere. Vid. 8, 10 vbi abortum eius Fabato narrat. Certe ſi cui illud audacius videatur, quamquam non eſt, legerim *Malim*, vt votum ſit, quo illud *concupiſco* confirmet.

amicis obligari; inter quos ſibi vel praecipuum locum
vindicat Voconius Romanus, ab ineunte aetate con-
2 diſcipulus et contubernalis meus. Quibus ex cauſſis et
a divo patre tuo petieram, vt illum in ampliſſimum or-
dinem promoveret: ſed hoc votum meum bonitati
tuae reſervatum eſt, quia mater Romani liberalitatem
ſeſtertii quadringenties, quod conferre ſe filio codicillis
ad patrem tuum ſcriptis profeſſa fuerat, nondum ſatis
legitime peregerat. Quod poſtea fecit, admonita a no-
3 bis. Nam et fundos emancipavit, et cetera, quae in
emancipatione implenda ſolent exigi, conſummavit.
4 Quum ſit ergo finitum, quod ſpes noſtras morabatur,
non ſine magna fiducia ſubſigno apud te fidem pro mo-
ribus Romani mei, quos et liberalia ſtudia exornant;
et eximia pietas, quae hanc ipſam matris liberalitatem,
et ſtatim patris hereditatem, et adoptionem a vitrico
5 meruit. Auget haec et natalium et paternarum facul-
tatum ſplendor; quibus ſingulis multum commendatio-
nis acceſſurum etiam ex meis precibus, indulgentiae
6 tuae credo. Rogo ergo, Domine, vt me exoptatiſſi-
mae mihi gratulationis compotem facias, et honeſtis
(vt ſpero) adfectibus meis praeſtes, vt non in me tan-
tum, verum et in amico gloriari iudiciis tuis poſſim.

IV.

III, 2 *quadringenties*) Immanis ſumma, millio vncialium nummorum, ſ. imperiales 1333333 $\frac{1}{3}$: Buchneri et Gronovii coniectura moderatior *quaterdecies*, quae eſſent quinque et triginta millia vncialium: medium, *quadragies*, tonnam vncialium efficiat. Fuiſſe ſummam mediocrem, vel inde apparet, quod ad cenſum Senatorium explendum data eſt, qui, ſi Suetonium ſequamur, Auguſto c. 41, ab illo conſtitutus eſt *duodecies* h. e. triginta millium vncialium. Itaque ipſum *quaterdecies* iam nimium eſſe videtur. Quid ſi fuit CCCCHS. h. e. *quadringentorum millium*, quae ſunt 13333 $\frac{1}{3}$ imperiales ſ. vnciales 10000.

3 *fundos emancipavit*) Solemni ritu e ſuo dominio dimiſit et filio tradidit, vt iam verus illorum dominus eſſet, neque retrahi aut revocari munus poſſet.

5 *paternarum facultatum*) Recte monet Cellarius, eas non omnes perveniſſe ad hunc filium, qui alioquin opus non habuiſſet libera-

IV. (VI). C. PLINIVS TRAIANO.

Medico ſuo civitatem Romanam: Antoniae libertis feminis Ius Quiritium petit. Conf. ep. 22.

Proximo anno, Domine, graviſſima valetudine vſque
ad periculum vitae vexatus iatralipten adſumſi: cu-
ius ſolicitudini et ſtudio, tuae tantum indulgentiae bene-
ficio referre gratiam poſſum. Quare rogo, des ei civi-
tatem Romanam. Eſt enim peregrinae conditionis, 2
manumiſſus a peregrina. Vocatur ipſe Harpocras:
patronam habuit Thermuthin Theonis, quae iampri-
dem defuncta eſt. Idem rogo, des ius Quiritium liber-
tis Antoniae Maximillae, ornatiſſimae feminae, Heliae
et Antoniae Harmeridi. Quod a te, petente patrona,
peto.

V. (XI) C. PLINIVS TRAIANO.

Alexandrinam etiam civitatem Harpocrati datam laetatur, cui literas ad praefectum Aegypti, ſibi licentiam occurſus longioris petit.

Exprimere, Domine, verbis non poſſum, quanto me
gaudio adfecerint epiſtolae tuae, ex quibus cogno-
vi te Harpocrati, iatraliptae meo, etiam Alexandrinam
civitatem tribuiſſe, quamvis ſecundum inſtitutionem
principum, non temere eam dare propoſuiſſes. Eſſe
autem Harpocran νομȣ̃ μεμφιτικȣ̃ indico tibi. Rogo 2

liberalitate matris. Forte fratres habuit.

IV, 2 *ius Quiritium*) Hodie, beneficio praeſertim Ill. Spanhemii, qui iſta in Orbe Romano expedivit feliciter, ſatis conſtat de gradibus *civitatis Romanae*, in iisque ſummum eſſe, *ius* ipſum *Quiritium*. Habemus in compendium relatas tum aliorum tum Spanhemii obſervationes in Ill. Heineccii append. ad L. I. antiquitt. iur. Rom.

V, 1 *epiſtolae tuae*) Reſpondet praeſertim epiſtolae 23 huius libri, quae cum 22 ante hanc legi omnino debet.

νομȣ̃) Latina voce vtitur Traianus, vel librarii, ep. 23. De *nomis* ſ. praefecturis Aegyptiis inſpicere praeſtat Marshamum in Can. Chron. p. 391. ſq. et ipſum praeſer-

ergo, indulgentiſſime imperator, vt mihi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum tuum, ſic, vt promiſiſti, epiſtolam mittas. Obviam iturus, quo maturius, Domine, exoptatiſſimi adventus tui gaudio frui poſſim, rogo, permittas mihi, quam longiſſime occurrere tibi.

VI. (XII) C. PLINIVS TRAIANO.

Medici propinquis civitatem, et aliis ius Quiritium petit.

Proxima infirmitas mea, Domine, obligavit me Poſtumio Marino medico: cui parem gratiam referre beneficio tuo poſſum, ſi precibus meis, ex conſuetudi-
2 ne bonitatis tuae, indulſeris. Rogo ergo, vt propinquis eius des civitatem, Chryſippo Mithridatis, vxorique Chryſippi Stratonicae Epigoni, item liberis eiuſdem Chryſippi, Epigono et Mithridati, ita vt ſint in patris poteſtate, vſque iis in libertos ſervetur ius patronorum. Item rogo, indulgeas ius Quiritium L. Satrio Abaſcantio, et P. Caeſio Phoſphoro, et Panchariae Soteridi. Quod a te, volentibus patronis, peto.

VII. (XIII) C. PLINIVS TRAIANO.

Praeturam amico, Accio Surae, petit.

Scio, Domine, memoriae tuae, quae eſt benefaciendi tenaciſſima, preces noſtras inhaerere: quia tamen in hoc quoque ſaepe indulſiſti, admoneo ſimul et impenſe rogo, vt Accium Suram praetura exornare digneris,

praeſertim Geographum, Cellarium.

VI, 2 *Epigono et Mithridati*) Obſervamus hic quoque morem Graecorum, qui avi vtriusque nominibus appellarent ſuos liberos: quae res obſcuritatem non nunquam ex hominum eiusdem nominis confuſione parit.

in patris poteſtate) Nam *patria poteſtas* eſt pars Romanae civitatis, non minus quam *ius patronorum*. Vult ergo Plinius, vt ius civitatis retro etiam valeat ad patriam poteſtatem in eos quoque liberos, qui ante nati ſunt, etc.

ius Quiritium) Iam fuere cives, ſed ſummum gradum civitatis illis petit Plinius. Vid. ad 10, 4, 2.

VIII *ſeptem-*

ris, cum locus vacet. Ad quam ſpem alioqui quietiſſimum hortatur et natalium ſplendor, et ſumma integritas in paupertate, et ante omnia, felicitas temporum, quae bonam conſcientiam civium tuorum ad vſum indulgentiae tuae provocat et attollit.

VIII. (XIV) C. PLINIVS TRAIANO.

Sacerdotium ſibi petit.

Quum ſciam, Domine, ad teſtimonium laudemque morum meorum pertinere, tam boni principis iudicio exornari: rogo, dignitati, ad quam me provexit indulgentia tua, vel auguratum, vel ſeptemviratum, quia vacant, adiicere digneris, vt iure ſacerdotii precari deos pro te publice poſſim, quos nunc precor pietate privata.

IX. (XV) C. PLINIVS TRAIANO.

Victoriam Traiano gratulatur.

Victoriae tuae, optime imperator, maximae, pulcherrimae, antiquiſſimae, et tuo nomine et reipublicae gratulor, deosque immortales precor, vt omnes cogitationes tuas tam laetus ſequatur eventus; vt virtutibus tantis gloria imperii et novetur et augeatur.

X. (XXVI) C. PLINIVS TRAIANO.

Servilii adventum nunciat.

Servilius Pudens legatus, Domine, VIII calend. Decembr. Nicomediam venit: meque longae exſpectationis ſolicitudine liberavit.

XI.

VIII *ſeptemviratum*) Epulonum, de quo ad 2, 11, 12. *Auguratum* accepiſſe, teſtatur inſcriptio antiqua, quam etiam nos cum vita Plinii damus.

X *Nicomediam*) Bithyniae caput. Scripta ergo haec epiſtola eſt ex Provincia, vt maior pars reliquarum.

XI. (XXVII) C. PLINIVS TRAIANO.

Roſianum commendat.

Roſianum Geminum, Domine, arctiſſimo vinculo mecum tua in me beneficia iunxerunt. Habui enim illum quaeſtorem in conſulatu, mei ſumme obſervantiſſimum expertus. Tantam mihi poſt conſulatum reverentiam praeſtat, vt publicae neceſſitudinis pignora
2 privatis cumulet officiis. Rogo ergo, vt ipſe apud te, pro dignitate eius, precibus meis faveas: cui et, ſi quid mihi credis, indulgentiam tuam dabis. Dabit ipſe operam, vt in his, quae ei mandaveris, maiora mereatur. Parciorem me in laudando facit, quod ſpero, tibi et integritatem eius, et probitatem, et induſtriam non ſolum ex eius honoribus, quos in vrbe ſub oculis tuis geſſit, verum etiam ex commilitio, eſſe notiſſimam.
3 Illud vnum, quod propter caritatem eius nondum mihi videor ſatis plene feciſſe, etiam atque etiam facio; teque, Domine, rogo, gaudere me exornata quaeſtoris mei dignitate, id eſt, per illum mea, quam maturiſſime velis.

XII. C. PLINIVS TRAIANO.

Gratias agit, quod Coelium ex conſulatu in Bithyniam miſſurus ſit.

Difficile eſt, Domine, exprimere verbis, quantam perceperim laetitiam, quod et mihi et ſocrui meae praeſtitiſti, vt ad finem conſulatus Coelium Clemen-
2 tem in hanc provinciam transferres. Ex illo enim menſuram beneficii tui penitus intelligo, quum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar: cui referre gratiam parem ne audeo quidem, quamvis maxime

XI, 2 *in his, quae*) In muneribus, quae ei mandaveris. *Obſervanda res levicula, quia *in* praepoſitio quibusdam praeter rem hic ſuſpecta eſt.

XIV *di-*

maxime debeam. Itaque ad vota confugio, deosque precor, vt iis, quae in me aſſidue confers, non indignus exiſtimer.

XIII. (LXIV) C. PLINIVS TRAIANO.

Tabellarium regis Sauromatae ad Traianum mittit.

Scripſit mihi, Domine, Lycormas, libertus tuus, vt, ſi qua legatio a Boſporo veniſſet, vrbem petitura, vſque in adventum ſuum retineretur. Et legatio quidem dumtaxat in eam civitatem, in qua ipſe ſum, nulla adhuc venit; ſed venit tabellarius Sauromata, quem ego, vſus opportunitate, quam mihi caſus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere praeceſſit, mittendum putavi, vt poſſis ex Lycormae et ex regis epiſtolis pariter cognoſcere, quae fortaſſe pariter ſcire deberes.

XIV. (LXV) C. PLINIVS TRAIANO.

Diplomate ſe tabellarium Sauromatam iuviſſe ſignificat.

Rex Sauromates ſcripſit mihi, eſſe quaedam, quae deberes quam maturiſſime ſcire: qua ex cauſſa feſtinationem tabellarii, quem ad te cum epiſtolis miſit, diplomate adiuvi.

XV. (LXVIII.) C. PLINIVS TRAIANO.

Excuſat, quod legatum regis Sauromatae non retinuerit.

Legato Sauromatae regis, quum ſua ſponte Niceae, vbi me invenerat, biduo ſubſtitiſſet, longiorem moram faciendam, Domine, non putavi: primum quod incer-

XIV *diplomate adiuvi*) Cuius ea vis erat, vt publice praebitis equis et vehiculis curſus illius adiuvaretur. Sic enim Plut. in Galba p. 1494 H. Steph. Τῶν ὑπάτων οἰκέτας δημοσίως προχειρισαμένων, τὰ δόγματα κομίζοντας τῷ αὐτοκράτορι, καὶ τὰ καλούμενα διπλώματα σεσημασμένα δόντων, ἃ γνωρίζοντες, οἱ κατὰ πόλιν ἄρχοντες, ἐν ταῖς τῶν ὀχημάτων ἀμοιβαῖς ἐπιταχύνουσι τὰς προπομπὰς τῶν γραμματηφόρων. Add. 10, 121.

XV, 2

incertum adhuc erat, quando libertus tuus Lycormas venturus eſſet; deinde quod ipſe proficiſcebar in diverſam provinciae partem, ita officii neceſſitate exi-
2 gente. Haec in notitiam tuam perferenda exiſtimavi, quia proxime ſcripſeram, petiiſſe Lycormam, vt legationem, ſi qua veniſſet a Boſporo, vſque in adventum ſuum retinerem. Quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit; praeſertim quum epiſtolae Lycormae, quas detinere, vt ante praedixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum anteceſſurae viderentur.

XVI. (LXXV) C. PLINIVS TRAIANO.

Callidromum, multorum variante fortuna ſervum, Traiano mittit.

Apuleius, Domine, miles, qui eſt in ſtatione Nicomedenſi, ſcripſit mihi, quendam nomine Callidromum, quum detineretur a Maximo et Dionyſio piſtoribus, quibus operas ſuas locaverat, confugiſſe ad tuam ſtatuam, perductumque ad magiſtratus indicaſſe, ſerviſſe aliquando Laberio Maximo, captumque a Suſago in Moeſia, et a Decebalo muneri miſſum Pacoro, Parthiae regi, pluribusque annis in miniſterio eius fuiſſe; deinde fugiſſe,
2 atque ita in Nicomediam perveniſſe. Quem ego perductum ad me, quum eadem narraſſet, mittendum ad te putavi. Quod paullo tardius feci, dum requiro gemmam, quam ſibi, habentem imaginem Pacori, et quibus inſigni-
3 bus ornatus fuiſſet, ſubtractam indicabat. Volui enim hanc quoque, ſi inveniri potuiſſet, ſimul mittere, ſicut glebulam miſi, quam ſe ex Parthico metallo attuliſſe dicebat. Signata eſt annulo meo, cuius apoſphragiſma, quadriga.

XVII.

XV, 2 *proxime ſcripſeram*) Ep. 13.

XVI, 1 *ad tuam ſtatuam*) Tanquam ad aſylum: de qua re copioſe Lipſ. ad Tac. A. 3, 36 ſ. Excurſ. F.

2 *mittendum ad te*) Qui forte referre poſſet de rebus Parthicis, quae audire Traiani intereſſet.

3 *apoſphragiſma*) Expreſſa imago: ſic impedire vult, ne quid ſubiiciatur aliud. Opportune

XVII. (LXXXVI) PLINIVS TRAIANO.

Procuratorem Caeſaris teſtimonio proſequitur.

Maximum, libertum et procuratorem tuum, Domine, per omne tempus, quo fuimus vna, probum, et induſtrium, et diligentem, ac, ſicut rei tuae amantiſſimum, ita diſciplinae tenaciſſimum expertus, libenter apud te teſtimonio proſequor ea fide, quam tibi debeo.

XVIII. (LXXXVII) C. PLINIVS TRAIANO.

Gabium Baſſum laudat apud Traianum.

Gabium Baſſum, Domine, praefectum orae Ponticae, integrum, probum, induſtrium, atque inter iſta reverentiſſimum mei expertus, voto pariter et ſuffragio proſequor, ea fide quam tibi debeo: quem abunde conſpexi inſtructum commilitio tuo, cuius diſciplinae debet, quod indulgentia tua dignus eſt. Apud me et mi- 2
lites et pagani, a quibus iuſtitia eius et humanitas penitus inſpecta eſt, certatim ei, qua privatim, qua publice, teſtimonium retribuerunt. Quod in notitiam tuam perfero ea fide, quam tibi debeo.

XIX. (LXXXVIII) C. PLINIVS TRAIANO.

Filium commilitonis ſui, et ipſum acrem militem, commendat.

Nymphidium Lupum, Domine, primipilarem, commilitonem habui, quum ipſe tribunus eſſem, ille praefectus: inde familiariter diligere coepi. Crevit poſtea caritas ipſa mutuae vetuſtate amicitiae. Itaque et 2
quieti

tune comparavit Cellarius, quod eſt apud Capitolinum in Albino c. 2 ex literis Commodi, *Super hoc ad procuratores meos literas miſi, quas ipſe ſignatas excipies ſigno Amazoniae.*

XVII *Maximum*) de quo etiam ep. 28, 5 it. 36 et 37.

XVIII *Gabium Baſſum*) Laudat etiam ep. 32.

2 *retribuerunt*) Cort. *pertribuerunt*. cf. Arntz. ad Paneg. 95, 1.

XIX, 3

quieti eius inieci manum, et exegi, vt me in Bithynia conſilio inſtrueret. Quod ille amiciſſime, et otii et ſenectutis ratione poſtpoſita, et iam fecit, et facturus
3 eſt. Quibus ex cauſſis neceſſitudines eius inter meas numero, et filium in primis, Nymphidium Lupum, iuvenem probum, induſtrium, et egregio patre digniſſimum, ſuffecturum indulgentiae tuae: ſicut primis eius experimentis cognoſcere potes, quum praefectus cohortis pleniſſimum teſtimonium meruerit Iulii Ferocis et Fuſci Salinatoris, clariſſimorum virorum. Meum gaudium, Domine, meam gratulationem filii honores continuent.

PLINII ET TRAIANI EPISTOLAE MVTVAE.

XX. (III) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Excuſat ſe, quod praefectus aerario patrocinium Afris negaverit, et rurſus iubente ſenatu praeſtiterit.

Vt primum me, Domine, indulgentia veſtra promovit

XIX, 3 *ſuffecturum indulgentiae*) Dignum illa, qui capere eam, agnoſcere, aeſtimare, tueri, poſſit. Laudarunt iam viri docti Stat. Silv. 2, 175. *Vade puer, tantisque enixus ſuffice donis.*

continuent) Haec eſt petitio ipſa, et argumentum adeo epiſtolae. *Nempe ſic legendum puto leviſſime immutata lectione Boxhornii, vt ſuperiores taceam, et Cellarii, qui illam debent, puto, Aldo, in cuius editione 1518 vt et in Grut. 1620 legitur, *filii honore continerent*, vnde ipſi fecerunt, *honores continerent*. Gruterianae 1611 lectio *mea gratulatio filii honore continuetur*. (*continetur* repoſuit, ſervatis ceteris, Longolius) mutat nimis multa ab antiqua ſcriptura. Quam vicina ſint *continuent* et *continerent*, facile intelligunt, qui tractarunt libros. Sententia aperta, Plinio digna, et prope neceſſaria, niſi velimus, nihil illum hac epiſtola petiiſſe.

XX, 1 *indulgentia veſtra*) Cuius? Traiani et Nervae tum adhuc viventis? Ita ſecutus Lipſium et Rittershuſium Cellarius. Contra dicit ſubductis temporum rationibus doctiſſimus Maſſonus ad annum Chr. XCVIII §. 7. ſed ita, vt licet recte poſuerit calculos; tamen hoc non effecerit, fieri

vit ad praefecturam aerarii Saturni, omnibus advocationibus, quibus alioqui nunquam eram promiſcue functus, renuntiavi, vt toto animo, delegato mihi officio vacarem. Qua ex cauſſa, quum patronum me pro- 2
vinciales optaſſent contra Marium Priſcum, et petii veniam huius muneris, et impetravi: ſed cum poſtea conſul deſignatus cenſuiſſet, agendum nobiſcum; quorum

fieri non potuiſſe, vt Nerva adhuc vivente praefectura haec demandata Plinio fuerit. Provocat ad 10, 24, 3 vbi *primum valetudine* Nervae (demus ei, hanc fuiſſe vltimam, et ſtatim ita gravem, vt per eam non potuerit praefecturam decernere Secundo) *poſtea curis delegati officii* (demus de hac praefectura ſermonem eſſe) *ſe retentum.* Sed nonne potuit ante delegatum eſſe, aditum poſt aliquod vnius alteriusve menſis intervallum? Hoc ſi ponas, calculi Maſſoniani ſtabunt, et tamen Praefecturam ab vtroque Imperatore acceperit Plinius, qui hic pariter et 10, 24, 3 non videtur contra morem ſuum et ſeculi plurium numero de vno Traiano vſus fuiſſe; praeſertim poſteriore loco, vbi et Patris Nervae et Traiani filii diſerta mentio proxime praeceſſit. Igitur hoc quidem in loco praeſidium non invenit illa ſequioris aevi ratio, quam *voſſitationem*, digno hac re vocabulo, appellant. Agit de origine huius rei Baelius in epiſtol. p. 279 ſq. vbi ſemina quaſi ab hoc aevo et ipſe repetit; ſed idem obſervat, in Symmachi adeo epiſtolis videri reſpici ad collegas imperii, cum *veſtrae maieſtatis, veſtri numinis* etc. fit mentio. Quid autem dicemus de epiſtola Tiberiani ad Traianum ap. Io. Malalam p. 356. vbi ὑμέτερα θεσπίσματα — καταξιώσατε. An hoc ipſum νοθείας ſignum: vel certe interpolatae a Malala epiſtolae.

aerarii Saturni) Videntur antiquiſſimis Diis et aetatis ratione avaris, aerarium credidiſſe Romani, vt Opi h. e. Telluri Deorum Matri, de quo Cic. Phil. 1, 7 et 2, 14 it. 37, et Saturno, de quo etiam Sueton. Claud. c. 24. Quin vnum idemque templum Saturni et Opis, nunc a marito nunc ab vxore denominatum videtur fuiſſe. Habuiſſe enim communem aedem hos coniuges, adparet non ex P. Victore modo, qui Regione octava ſ. foro Romano *aedem Opis et Saturni* iunctim memorat, quum apud Sextum Rufum eadem Regione ſolius *Saturni templum* nominetur: ſed etiam ex inſcriptione apud Gruterum p. 26, 3 vbi *locus adſignatus aedi Opis et Saturni* dicitur etc. Non omiſit hosce Deos paredros vir doctus Georgius d'Arnaud c. 23.

2 *contra Marium Priſcum*) Vid. ſupra 2, 11.

conſul deſignatus) *Quidni *Conſules deſignati?* Fuit forte in libro antiquo COSS. DESS. vltima litera facile periit. Sed potuit tamen fieri, vt alter Conſulum deſignatorum primo ita *cenſuerit*,

rum erat excuſatio recepta, vt eſſemus in ſenatus poteſtate, pateremurque nomina noſtra in vrnam coniici, convenientiſſimum eſſe tranquillitati ſeculi putavi, praeſertim tam moderatae voluntati ampliſſimi ordinis
3 non repugnare. Cui obſequio meo, opto, vt exiſtimes conſtare rationem, quum omnia facta dictaque mea probare ſanctiſſimis moribus tuis cupiam.

XXI. (IV) TRAIANVS PLINIO S.

Et civis et ſenatoris boni partibus functus es, obſequium ampliſſimi ordinis, quod iuſtiſſime exigebat, praeſtando. Quas partes impleturum te ſecundum ſuſceptam fidem confido.

XXII. (VII) C. PLINIVS TRAIANO.

Gratias agit pro impetratis, quae rogaverat, et Alexandrinam quoque civitatem iatraliptae ſuo petit. Conf. ep. 4 et 5.

Ago gratias, Domine, quod et ius Quiritium libertis neceſſariae mihi feminae, et civitatem Romanam Harpocrati, iatraliptae meo, ſine mora indulſiſti. Sed quum annos eius et cenſum, ſicut praeceperas, ederem, admonitus ſum a peritioribus, debuiſſe me ante ei Alexandrinam civitatem impetrare, deinde Romanam, quo-
2 niam eſſet Aegyptius. Ego autem, quia inter Aegyptios, ceterosque peregrinos, nihil intereſſe credebam, contentus fueram hoc ſolum ſcribere tibi, eum ſcilicet a peregrina manumiſſum, patronamque eius iam pridem deceſſiſſe. De qua ignorantia mea non queror,

fuerit, (quod Senatorium verbum eſt) eique alii poſtea adſenſi ſint. Quare nihil contra libros hic mutandum.

in vrnam coniici) vt ſorte definiretur, quis inter plures a Senatu nominatos accuſaret Marium Priſcum.

XXII, 1 *annos et cenſum*) Haec enim profeſſio neceſſaria, vt ſcribatur aliquis in tabulis cenſualibus. Notum ex oratione pro Archia Poëta.

2 per

queror, per quam ſtetit, vt tibi pro eodem homine ſaepius obligarer. Rogo itaque, vt beneficio tuo legitime frui poſſim, tribuas ei et Alexandrinam civitatem, et Romanam. Annos eius et cenſum (ne quid rurſus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus iuſſeras, miſi.

XXIII. (VIII) TRAIANVS PLINIO S.

Civitatem Alexandrinam, ſecundum inſtitutionem principum non temere dare propoſui: ſed cum Harpocrati, iatraliptae tuo, iam civitatem Romanam impetraveris, huic quoque petitioni tuae negare non ſuſtineo. Tu ex quo nomo ſit, notum mihi facere debebis, vt epiſtolam tibi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum meum, mittam.

XXIV. (IX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Commeatum in agros excurrendi petit, tum rerum ſuarum cauſſa, tum vt templum exſtruat.

Quum divus pater tuus, Domine, et oratione pulcherrima, et honeſtiſſimo exemplo, omnes cives ad munificentiam eſſet cohortatus; petii ab eo, vt ſtatuas principum, quas in longinquis agris per plures ſucceſſiones traditas mihi, quales acceperam, cuſtodiebam,

2 *per quam ſtetit, vt*) Elegans erroris ſui excuſatio. Non queror de errore meo, quum non vno libello petii, quod petendum erat; non excuſo tibi duplicem obiectam pro vna reſpondendi moleſtiam: nam eadem etiam tibi nata eſt bis mihi gratificandi, mihi nata bis tibi gratias agendi occaſio. Sed illud nove dictum, *per quam ſtetit, vt obligarer*. Cum enim in hac formula, *ſtetit* alias vim ſuam retineat, vt ſit *ſubſtitit, non progreſſum eſt, impeditum eſt:* non ſequuntur apud antiquos, quantum obſervaverim, niſi verba negativa. Habuit tamen Secundus Praeceptoris ſui auctoritatem. Sic enim Fabius decl. 250 p. 451 Burm. *Fortaſſe per te ſtetit, vt iniuriam hic quoque faceret.*

XXIII *ex quo nomo ſit*) Reſpondet Plinius ſupra ep. 5, vbi aliquid de *nomo*.

XXIV, 1

bam, permitteret in municipium transferre, adiecta ſua
2 ſtatua. Quodque ille mihi cum pleniſſimo teſtimonio indulſerat, ego ſtatim decurionibus ſcripſeram, vt adſignarent ſolum, in quo templum pecunia mea exſtruerem: illi in honorem operis ipſius electionem loci mi-
3 hi obtulerunt. Sed primum mea, deinde patris tui valetudine, poſtea curis delegati a vobis officii retentus, nunc videor commodiſſime poſſe in rem praeſentem excurrere. Nam et menſtruum meum calend. Septembris finitur, et ſequens menſis complures dies feriatos
4 habet. Rogo ergo, ante omnia permittas mihi, opus quod inchoaturus ſum, exornare et tua ſtatua: deinde, vt hoc facere quam maturiſſime poſſim, indulgeas com-
5 meatum. Non eſt autem ſimplicitatis meae diſſimulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum collaturum vtilitatibus rei familiaris meae. Agrorum enim, quos in eadem regione poſſideo, locatio quum alioqui CCCC excedat, adeo non poteſt differri, vt proximam putationem novus colonus facere debeat. Praeterea continuae ſterilitates cogunt me de remiſſionibus cogitare: quarum rationem, niſi praeſens, inire non poſ-
6 ſum. Debebo ergo, Domine, indulgentiae tuae et pietatis meae celeritatem, et ſtatus ordinationem, ſi mihi ob vtraque haec dederis commeatum XXX dierum. Neque

XXIV, 1 *in municipium*) Tifernum Tiberinum. Videtur enim idem templum, de quo 4, 1, 5.

3 *delegati a vobis officii*) Loquitur de Praefectura aerarii Saturni. Vid. ad 10, 20, 1.

menſtruum meum) Pulchre hic oſtendit Buchnerus, per menſtruas vices adminiſtrari ſolita Romae collegarum munera. De faſcibus Conſulum res apparet etiam ex Sueton. Caeſ. 20 et Gell. 2, 15.

dies feriatos) Vindemiales praeſertim, item ludos, quod adparet ex Kalendariis.

5 *putationem*) Vinearum, quae fit mox a vindemia. Vid. Colum. 4, 9, 1. et 4, 10, 3.

de remiſſionibus) Vid. 9, 37, 2. Sed de hac ipſa re videtur agere 8, 2 init.

6 *pietatis celeritatem*) Vt templo aedificando, ponendisque in eo ſtatuis, mox ſatisfaciam meae in Nervam atque te pietati.

ſtatus ordinationem) Vt mox conſtituere poſſim, quid meum ſit,

Neque enim anguſtius tempus praefinire poſſum, quum et municipium et agri, de quibus loquor, ſint vltra centeſimum et quinquageſimum lapidem.

XXV. TRAIANVS PLINIO S.

Et privatas multas et omnes publicas cauſſas petendi commeatus reddidiſti: mihi autem vel ſola voluntas tua ſuffeciſſet. Neque enim dubito te, vt primum potueris, ad tam diſtrictum officium reverſurum. Statuam poni mihi a te eo, quo deſideras loco, quamquam eiusmodi honorum parciſſimus, tamen patior, ne impediſſe curſum erga me pietatis tuae videar.

XXVI. (XVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Suum ad Bithyniam acceſſum nuntiat.

Quia confido, Domine, ad curam tuam pertinere, nuntio tibi, me Epheſum cum omnibus meis ὑπὲρ Μαλέαν navigaſſe. Quamvis contrariis ventis retentus, nunc, deſtino partim orariis navibus, partim vehiculis, provinciam petere. Nam ſicut itineri graves aeſtus, ita continuae navigationi eteſiae reluctantur.

 XXVII.

ſit, quid alienum, quod ſcire ante non poſſum, quam remiſſiones illae ordinatae ſuerint. *Status* hanc ſignificationem eſſe, vt certam et ſecuram patrimonii etiam rationem poſſeſſionemque notare poſſit, nullum dubium eſt: licet exempla, quae hic dedit Gronovius, ad rem familiarem, certe ſolam, pertinere non putem. Vid. Vell. 2, 2, 3. 2, 72, 5. Tac. 3, 28, 5.

XXVI ὑπὲρ Μαλέαν) Mentionem huius infimi ad auſtrum promontorii Laconiae facit quaſi proverbio, quod infame nautagiis et latronibus eſſet. Vid. Berkel. ad Steph. Byzant. h. v.

orariis navibus) parvis, quibus *orae* leguntur, an quae *oris* i. e. funibus e litore trahuntur? Recte huc advocavit vir doctus illud Rutilii 1, 219 *Progredimur parvis per litora proxima cymbis, Quarum perfugio crebra pateret humus.*

eteſiae reluctantur) Tendenti nempe in Bithyniam, verſus Septemtrionem, reflant eteſiae, boreales venti, etiam Nilum retinere quibusdam crediti etc.

XXVIII, 3

XXVII. (XVII) TRAIANVS PLINIO S.

Recte renuntiaſti mihi, Secunde cariſſime. Pertinet enim ad animum meum, quali itinere in provinciam pervenias. Prudenter autem conſtituis interim navibus, interim vehiculis uti, prout loca ſuaſerint.

XXVIII. (XVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Nuntiat ſe tandem in provinciam veniſſe, et rationes excutere, propter quas menſorem ex vrbe petit.

Sicut ſaluberrimam navigationem, Domine, vſque
Epheſum expertus, ita inde, poſtquam vehiculis
iter facere coepi, graviſſimis aeſtibus, atque etiam febri-
2 culis, vexatus Pergami ſubſtiti. Rurſus, quum tranſiſ-
ſem in orarias naviculas, contrariis ventis retentus, ali-
quanto tardius, quam ſperaveram, id eſt XV. calend.
Octobres, Bithyniam intravi. Non poſſum tamen de
mora queri, quum mihi contigerit, quod erat auſpica-
3 tiſſimum, natalem tuum in provincia celebrare. Nunc
rei publicae Pruſenſium impendia, reditus, debitores
excutio: quod ex ipſo tractu magis ac magis neceſſa-
rium intelligo. Multae enim pecuniae variis ex cauſſis
a privatis detinentur: praeterea quaedam minime legi-
4 timis ſumtibus erogantur. Haec tibi, Domine, in ipſo
ingreſſu meo ſcripſi. Quinto decimo calend. Octob.
Domine, provinciam intravi, quam in eo obſequio,
in ea erga te fide quam de genere humano mereris,
5 inveni. Diſpice, Domine, an neceſſarium putes, mit-
tere huc menſorem. Videntur enim non mediocres
pecu-

XXVIII, 3 *tractu*) Forte *tractatu* quod ex coniectura Rittershuſiana aſſumſit Cortius.

5 *menſorem*) *aedificiorum* intellige, quod nomen etiam adiicitur, in vetuſtis aliquot inſcriptionibus apud Grut. p. 623. ſ. Sunt nempe hi *menſores* architecti, qui dimenſis omnibus aeſtimant materiam pariter atque operam aedificiorum. Videtur autem Plinius Roma petiiſſe menſorem,

pecuniae poſſe revocari a curatoribus operum, ſi menſurae fideliter aguntur. Ita certe proſpicio ex ratione Pruſenſium, quam cum Maximo tracto.

XXIX. TRAIANVS PLINIO S.

Cuperem ſine querela corpuſculi tui, et tuorum, pervenire in Bithyniam potuiſſes, ac ſimile tibi iter ab Epheſo ei navigationi fuiſſet, quam expertus vſque illo eras. 2 *Quo autem die perveniſſes in Bithyniam, cognovi, Secunde cariſſime, literis tuis. Provinciales, credo, proſpectum ſibi a me, intelligent. Nam et tu dabis operam, vt manifeſtum ſit illis, electum te eſſe, qui ad eosdem mei loco mittereris.* 3 *Rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendae ſunt. Nam et eſſe eas vexatas ſatis conſtat. Menſores vix etiam iis operibus, quae aut Romae, aut in proximo, fiunt, ſufficientes habeo: ſed in omni provincia inveniuntur, quibus credi poſſit, et ideo non deerunt tibi, modo velis diligenter excutere.*

XXX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit, cuſtodiae per publicos ſervos adſervandae ſint, an per milites.

Rogo, Domine, conſilio me regas haeſitantem, vtrum per publicos civitatum ſervos (quod vſque adhuc factum) an per milites, adſervare cuſtodias debeam. Vereor enim, ne et per ſervos publicos parum fideliter cuſtodiantur, et non exiguum militum numerum haec cura

ſorem, non tam, quod peritus nemo eſſet in provincia; quam quod fidem non haberet Graeculis, metueretque, ne illi odio aut amori, vel lucro adeo, plus darent, quam fidei et religioni. Quam frequens hic fraus fuerit, docet titulus Digeſtorum 11, 6 ſi menſor falſum modum dixerit. Ad ſimilem quaeſtionem ſimile reſponſum accipit Secundus 48, 6. 49, 3.

ſi — aguntur) Vix ferri hic poteſt indicativus modus, non propter conditionalem *ſi*, quae ſine dubio indicativo ſaepe iungitur; Sed quod ipſa ſententia omnino ſuſpenſa, et cum modeſta dubita-

2 cura diſtringat. Interim publicis ſervis paucos milites addidi. Video tamen periculum eſſe, ne id ipſum vtrisque negligentiae cauſſa ſit; dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere poſſe confidunt.

XXXI. (XXI). TRAIANVS PLINIO S.

Nihil opus eſt, mi Secunde cariſſime, ad continendas cuſtodias, plures commilitones converti. Perſeveremus in ea conſuetudine, quae iſti provinciae eſt, vt per publicos ſervos cuſtodiantur. Etenim, vt fideliter hoc faciant, in tua ſeveritate ac diligentia poſitum eſt. In primis enim, ſicut ſcribis, verendum eſt, ne, ſi permiſceantur ſervis publicis milites, mutua inter ſe fiducia negligentiores ſint: ſed et illud haereat nobis, quam pauciſſimos milites a ſignis avocandos eſſe.

XXXII. (XXII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Cur nondum a Baſſo ſupernumerarios milites revocaverit, ſignificat.

Gabius Baſſus, praefectus orae Ponticae et reverentiſſime et officioſiſſime, Domine, venit ad me, et compluribus diebus fuit mecum. Quantum perſpicere potui, vir egregius, et indulgentia tua dignus: cui ego notum feci, praecepiſſe te, vt ex cohortibus, quibus me praeeſſe voluiſti, contentus eſſet beneficiariis decem, equitibus

dubitatione coniuncta, videtur. Nolui tamen contra libros, quod ſciam, omnes aliquid mutare. Sic mox 40, 4.

XXXII *beneficiariis*) Dubiae admodum conditionis homines in locum ſuum vindicaſſe videtur vir illuſtris Ge. Chriſtian. Gebauerus in originibus Feodi p. 6 ſqq. Breviter, ſunt milites beneficio Ducis ſui ſ. Tribuni a durioribus militiae muneribus, portandi, fodiendi, liberi, vt propriam belli operam tanto enixius navarent, quos proinde Duces cuſtodiae et miniſteriorum quorundam cauſſa circa ſe habebant, *ἐπὶ θεραπείᾳ τῶν Μαγιστράτων τεταγμένοι*, vt optime in gloſſis verborum iuris Car. Labbaei ex ipſius emenda-

equitibus duobus, centurione vno. Reſpondit; non ſufficere ſibi hunc numerum, idque ſe ſcripturum tibi. Hoc in cauſſa fuit, quo minus ſtatim revocandos putarem, quos habet ſupra numerum.

XXXIII. (XXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Et mihi ſcribit Gabius Baſſus, non ſufficere ſibi eum militum numerum, qui vt daretur illi, mandatis meis complexus ſum. Quod quaeris, ſcripſiſſe me, vt notum haberes, his literis ſubiici iuſſi. Multum intereſt, res poſcat, an homines imperare latius velint. Nobis autem vtilitas demum ſpectanda eſt: et quantum fieri poteſt, curandum, ne milites a ſignis abſint.

XXXIV. (XXIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Pruſenſium nomine balineum rogat exſtrui.

Pruſenſes, Domine, balineum habent et ſordidum et vetus. Id itaque, indulgentia tua, reſtituere deſiderant: ego tamen aeſtimans novum fieri debere, videris mihi deſiderio eorum indulgere poſſe. Erit enim 2 pecunia,

emendatione definiuntur. Haec deſcriptio ad loca veterum omnia convenit, et ad conciliandum cum Feſto, i. e. Verrio Flacco, Vegetium etiam valet: quod ex Gebaueri obſervatis in theſauro Linguae Latinae oſtendere non omittemus.

XXXIII *Quod quaeris, ſcripſiſſe*) * Locus depoſitus, cui tamen ſenſum mentemque reddidit illuſtris Gebauerus laudatis modo origg. Feodi 1, 4 p. 8 not. z. *Quoi quae reſcripſerim, vt notum haberes.* Mirifice favet huic coniecturae antiqui Codicis lectio a Catanaeo prolata, *Quot quaeris ſcripſiſſe me:* Quam ſi recipimus, ipſum tamen *Quoi* non tam a Plinio, quam a librario antiquario, qui pro *Cui* ita dederit, acceptum referendum videtur.

XXXIV, 1 *Ego tamen—videris*) Manifeſtum anacoluthon, ſive Plinii fuſum incuria, ſive deſcriptoribus imputandum ſit. Quam non infrequentia ſint talia apud optimos quosque ſcriptores, docent quos laudat Cort. ad Salluſt. Iug. 30, 1. add. Daviſ. ad Cic. Tuſc. 2, 1. Simillimum eſt Hirtii de B. Afr. c. 25 pr. *Rex Iuba cognitis Caeſaris difficultatibus,*

pecunia, ex qua ſiat: primum ea, quam revocare a privatis et exigere iam coepi: deinde, quam ipſi erogare in oleum ſoliti, parati ſunt in opus balinei conferre. Quod alioqui et dignitas civitatis, et ſeculi tui nitor poſtulat.

XXXV. (XXV) TRAIANVS PLINIO S.

Si inſtructio novi balinei oneratura vires Pruſenſium non eſt, poſſumus deſiderio eorum indulgere: modo ne quid ideo aut intribuant, aut minus illis in poſterum fiat ad neceſſarios erogationes.

XXXVI. (XXVI) PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De militibus, liberto Caeſaris relinquendis, conſulit.

Maximus, libertus et procurator tuus, Domine, praeter decem beneficiarios, quos adſignari a me Gemellino, optimo viro, iuſſiſti, ſibi quoque confirmat neceſſarios eſſe milites. Ex his interim, ſicut inveneram, in miniſterio eius relinquendos exiſtimavi: praeſertim quum ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quin etiam tutelae cauſſa, quia deſiderabat, addidi duos equites. In futurum quid ſervari velis, rogo reſcribas.

XXXVII.

tibus, et copiarum paucitate, viſum eſt etc. Etiam hic plura dedit Daviſius.

2 *revocare a privatis*) Vid. Ep. 28, 3.

in oleum) Quod publice praeberetur in balneis: vnde publicum munus vt *ſitonias*, ſic *eleonias*, *σιτωνίας, ἐλαιωνίας, emendi olei* de quo l. 18 §. 5 π. de vacat. et excuſ. muner. add. Cuiac. ad l. 6 π. de excuſationibus. Vetus lapis ap. Grut. p. 376, 5 *L. Caecilius — HS. N. XXX Municipibus Comenſibus legavit, quorum reditu quotannis per Neptunalia oleum in campo, et in thermis, et balineis omnibus, quae ſunt Comi, populo praeberetur.*

XXXVI *Maximus*) De quo etiam ep. 17.

beneficiarios) Vid. ad ep. 32.

interim, ſicut inveneram) * Videtur numerus militum deeſſe.

XXXVIII, 1

XXXVII. (XXIX) TRAIANVS PLINIO S.

Nunc quidem proficiſcentem, ad comparationem frumentorum, Maximum, libertum meum recte militibus inſtruxiſti. Fungebatur enim et ipſe extraordinario munere. Quum ad priſtinum actum reverſus fuerit, ſufficient illi duo a te dati milites, et totidem a Virbio Gemellino, procuratore meo, quem adiuvat.

XXXVIII. (XXX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit de poena ſervorum inter tirones repertorum.

Sempronius Caelianus, egregius iuvenis, repertos inter tirones, duos ſervos miſit ad me: quorum ego ſupplicium diſtuli, vt te, conditorem diſciplinae militaris firmatoremque, conſulerem de modo poenae. Ipſe 2
enim dubito ob haec maxime, quod, vt iam dixerant, ſacramento militari nondum diſtributi in numeros erant. Quid ergo debeam ſequi, rogo, Domine, ſcribas, praeſertim quum pertineat ad exemplum.

XXXIX. (XXXI) TRAIANVS PLINIO S.

Secundum mandata mea fecit Sempronius Caelianus, mittendo ad te eos, de quibus cognoſci oportebat, an capitale ſupplicium meruiſſe videantur. Refert autem, voluntarii ſe obtulerint, an lecti ſint, vel etiam vicarii dati. Lecti ſi ſunt, inquiſitor peccavit: ſi vicarii dati, penes eos 2
culpa eſt, qui dederunt: ſi ipſi, quum haberent conditionis ſuae conſcientiam, venerunt, animadvertendum in illos erit. Neque enim multum intereſt, quod nondum per numeros diſtributi

XXXVIII, 1 *duos ſervos*) Laudavit opportune Buchnerus, l. 11 ff. de re milit. vbi Marcianus, *Ab omni*, inquit, *militia ſervi prohibentur, alioquin capite puniuntur.*

XXXIX, 2 *inquiſitor*) * Libri veteres *inquiſitio*; quod praeferendum videtur, tanquam paullo abſtruſius, neque tamen non verum, vt *miniſterium* pro *miniſtris* et i. g. a.

quo

diſtributi ſunt. Ille enim dies, quo primum probati ſunt, veritatem ab his originis ſuae exigit.

XL. (XXXII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quaerit, quid faciendum de damnatis ſit, qui miniſteriis publicis ſe immiſcuerunt.

Salva magnitudine tua, Domine, deſcendas oportet
ad meas curas, quum ius mihi dederis referendi ad
2 te, de quibus dubito. In pleriſque civitatibus, maxime Nicomediae et Niceae, quidam vel in opus damnati, vel in ludum, ſimiliaque his genera poenarum, publicorum ſervorum officio miniſterioque funguntur, atque etiam, vt publici ſervi, annua accipiunt. Quod ego quum audiſſem, diu multumque haeſitavi, quid facere
3 deberem. Nam et reddere poenae poſt longum tempus pleroſque iam ſenes, et, quantum adfirmatur, frugaliter modeſteque viventes, nimis ſeverum arbitrabar; et in publicis officiis retinere damnatos, non ſatis honeſtum putabam; eosdem rurſus a republica paſci otioſos, inutile; non paſci, etiam periculoſum exiſtima-
4 bam. Neceſſario ergo rem totam, dum te conſulerem,

in

quo primum probati ſunt) Quo tribunus vel ipſe Dux exploratione facta illos idoneos et recipiendos iudicavit, licet non ſtatim ſacramento dixerint. Explicat Vegetius 1, 4 *cuius aetatis tirones* probandi et c. 5 *qua ſtatura ſint* probandi etc. Probatur autem, vt obiter adiiciamus locum, qui nos detinuit, *adoleſcens vigilantibus oculis, erecta cervice, lato pectore, humeris muſculoſis, valentibus digitis, longioribus brachiis, ventre modico, exilior cruribus, ſuris, et pedibus non ſuperflua carne diſtentis, ſed nervorum duritia collectis.* Quo igitur die probati ſunt, ſignificante eo, qui delectum agit, eos ſibi probari, ſe velle illos recipere indicare debent originem ſuam etc.

XL, 2 *in opus, in ludum*) *In opus*, quale eſt *metalli*; *in ludum* gladiatorium, vel venatorium, vbi depugnandum cum beſtiis. Laudatus iam hic eſt Paullus rec. ſent. 5, 17. it. Vlpian. l. 8 π. de poenis §. 5 ſq.

3 *periculoſum*) Ne victum peterent, vnde non oporteret, cum damno privatorum et rei publicae.

4 *in*

in ſuſpenſo reliqui. Quaeres fortaſſe, quemadmodum evenerit, vt poenis, in quas damnati erant, exſolverentur: et ego quaeſivi, ſed nihil comperi, quod adfirmare tibi poſſum. Vt decreta, quibus damnati erant, proferebantur; ita nulla monimenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen, qui dicerent depre- 5
cantes, iuſſu proconſulum legatorumve dimiſſos. Addebat fidem, quod credibile erat, neminem hoc auſum ſine auctore.

XLI. (XXXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Memineris, idcirco te in iſtam provinciam miſſum, quoniam multa in ea emendanda apparuerint. Erit autem vel hoc maxime corrigendum, quod qui damnati ad poenam erant, non modo ea ſine auctore, vt ſcribis, liberati ſunt: ſed etiam in conditionem proborum miniſtrorum retrahuntur. Qui igitur intra hos proximos decem annos 2
damnati, nec vllo idoneo auctore liberati ſunt, hos oportebit poenae ſuae reddi: ſi qui vetuſtiores invenientur, et ſenes ante annos decem damnati, diſtribuamus illos in ea miniſteria, quae non longe a poena ſint. Solent enim eiuſmodi, ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones viarum et vicorum, dari.

XLII. (XXXIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Nicomedenſe incendium narrat, et inſtitutionem collegii fabrûm commendat.

Quum diverſam partem provinciae circumirem, Nicomediae vaſtiſſimum incendium multas privato-
rum

4 *in quas damnati*) *Libri quidam *dati*, eleganter et bonis auctoribus, ipſoque mox Traiano, vltimis proximae epiſtolae verbis. *quod—poſſum*) Verius videtur *poſſim*, vt infinita magis et incerta reddatur oratio. Sed aetati ſuae hic forte indulſit Plinius, vt in illo *ſi aguntur* 10, 28, 5.

XLII, 1 *Cum diverſam partem*) Videtur hoc indicare, per abſentiam ſuam in diverſa ac re-
motiore

rum domos, et duo publica opera, quamquam via in-
2 teriacente, Geruſian et Iſſon, abſumſit. Eſt autem latius ſparſum: primum violentia venti, deinde inertia hominum, quod ſatis conſtat otioſos et immobiles tanti mali ſpectatores perſtitiſſe: et alioqui nullus vſquam in publico ſipho, nulla hama, nullum denique inſtrumentum ad incendia compeſcenda. Et haec quidem, vt iam
3 praecepi, parabuntur. Tu, Domine, diſpice, an inſtituendum putes collegium fabrorum, dumtaxat hominum CL; ego attendam, ne quis, niſi faber, recipiatur, neve iure conceſſo in aliud vtatur. Nec erit difficile cuſtodire tam paucos.

XLIII. (XXXV) TRAIANVS PLINIO S.

Tibi quidem ſecundum exempla complurium in mentem venit, poſſe collegium fabrorum apud Nicomedenſes conſtitui.

motiore parte provinciae rem ſecius adminiſtratam Nicomediae.

Geruſian). Geruſia, γερουσία ad verbum *Senatum* notat: vnde etiam Plutarchus lib. An ſeni reſp. p. 1413. extr. τὴν ἐν Λακεδαίμονι παραζευχθεῖσαν ἀριστοκρατίαν τοῖς βασιλεῦσιν - - ὁ Λυκοῦργος ἄντικρυς γερουσίαν ὠνόμασεν· ἡ δὲ Ῥωμαίων σύγκλητος ἄχρι νῦν γερουσία καλεῖται. De Lacedaemoniis etiam Pauſan. Lacon. p. 92, 16 Ἡ μὲν δὲ γερουσία συνέδριον Λακεδαιμονίοις κυριώτατον τῆς πολιτείας. Pronum igitur erat *Geruſian* interpretari *curiam*, Senatus habendi templum. Sed eſt etiam locus notabilis Vitruvii 2, 8 *Croeſi domus, quam Sardiani civibus ad requieſcendum aetatis otio, ſeniorum collegio Geruſian dedicaverunt.* Eadem reperit avunculus Plinii noſtri 35, 14 ſ. 49. Fuerit itaque quaſi *Prytaneum* Athenienſium, vbi honoris cauſſa aluntur ſenes de republica bene meriti. Sed *Gerontocomeion* egeſtati ſenum levandae dicatum etc.

et Iſſon) * Non habeo melius, quidquam coniectura Ritterſhuſiana, *Iſeon*, Ἰσεῖον, templum Iſidis: cuius monetae nominum magnam vim, neque hoc omiſſo recenſet Fabric. B. G. 2, 1, 7 Vol. 1 p. 257 ſq. Quin ab Eutropio 7, extr. inter *opera*, quae Romae fecit Domitianus, etiam eſt *Iſeum*, vbi male in paraphraſi edit. noviſſ. legitur τὸ Ἰσιὸν pro Ἰσεῖον: melius Cellar. Ἴσιον.

2 *nulla hama*) Ad adferendam aquam. Romae illud non negligebatur. Paullus l. 3 π. de off. Praef. Vigil. §. 3 *Sciendum eſt praefectum vigilum per totam noctem vigilare debere, et coërrare* (quid ſi *coerare* h. e. *curare*?) *cum hamis et dolabris.* De hamis etiam Cato R. R. 135.

3 *ego attendam*) Suſpecta Imperatori collegia omnia: itaque cautionem

conſtitui. Sed meminerimus, provinciam iſtam et praecipue eas civitates, ab eiusmodi factionibus eſſe vexatas. Quodcunque nomen ex quacunque cauſſa dederimus iis, qui in idem contracti fuerint, hetaeriae, quamvis breves, fient. Satius itaque eſt comparari ea, quae ad coërcendos ignes auxilio eſſe poſſint, admonerique dominos praediorum, vt et ipſi inhibeant; ac, ſi res popoſcerit, accurſu populi ad hoc vti.

XLIV. (XXXVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Vota pro principis ſalute ſuſcepta et ſoluta nuntiat.

Solennia vota pro incolumitate tua, qua publica ſalus continetur, et ſuſcipimus, Domine, pariter et ſolvimus, precati deos, vt velint ea ſemper ſolvi, ſemperque ſignari.

XLV.

cautionem promittit Secundus et tamen; vt ſtatim videbimus, non perſuadet.

XLIII, 1 *factionibus*) Quibus occaſionem dederant collegia eiusmodi: nempe homines honeſtiſſima etiam de cauſſa collecti, interdum, vbi vires ſuas ſentiunt, contra rem publicam coitionem faciunt. Quid collegia opificum, quas *Gildas* vocant, ſaepe turbaverint, notum eſt. Haec cauſſa, obtentus certe, in Chriſtianos ſaeviendi fuit. Vid. inf. ep. 97, 7. *Hetaeria*, ab ἑταῖρος *ſodalis*, ad congreſſum proprie pertinet, cui oblectatio ſola propoſita eſt, *ſodalitium*. Sed multo facilius haec in ſuſpicionem adducitur. Novimus, quid nuper de *Collegii Fabrum Liberalium* Britannici coloniis per Franciam et Italiam, metuerint quidam principes. Add. infra ep. 93 et 97, 7. Similis ex aliqua parte ſpecies tractatur ep. 117.

2 *dominos praediorum*) Vrbanorum nempe: quae apud ICtos praeſertim frequens appellatio eſt. Vid. v. g. titulus Digeſtorum 8, 2 de Servit. praediorum vrban.

XLIV *Solemnia*) Buchnerus hic laudavit Caium l. 233 de V. S. *Poſt Kalendas Ianuarias die tertio pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur.* Ipſum hunc Diem *Vota* appellatum cenſent. Sic Principum *Natales* et *Parilia*, et *Kalendae Ianuariae*, et *Vota* iunguntur apud Vopiſcum Tac. 9. Vid. omnino Caſaubon. ad Spartian. Adrian. c. 23.

ſignari) Scripto comprehendi, vt exſtet illorum memoria. Iam laudatus hic Rutgerſ. V. L. 5, 5.

XLVI

XLV. (XXXVII) TRAIANVS PLINIO S.

Et ſolviſſe vos cum provincialibus, diis immortalibus vota pro mea ſalute et incolumitate, et nuncupaſſe, libenter, mi Secunde cariſſime, cognovi ex literis tuis.

XLVI. (XXXVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Aquaeductum, Nicomediae fruſtra inceptum, perfici poſſe, ſi ex vrbe aquilex mittatur.

In aquaeductum, Domine, Nicomedenſes impenderunt HS XXX. CCC.XXVIIII, qui imperfectus adhuc relictus, ac etiam deſtructus eſt: rurſus in alium ductum erogata ſunt CC. Hoc quoque relicto, novo impendio eſt opus, vt aquam habeant, qui tantam pe-
2 cuniam male perdiderunt. Ipſe perveni ad fontem puriſſimum, ex quo videtur aqua debere perduci, ſicut initio tentatum erat, arcuato opere, ne tantum ad plana civitatis et humilia perveniat. Manent adhuc pauciſſimi arcus: poſſunt et erigi quidam lapide quadrato, qui ex ſuperiore opere detractus eſt: aliqua pars, vt mihi videtur, teſtaceo opere agenda erit. Id enim et

XLVI *HS. XXX*) Ad primum hunc numerum, ſi ſanus eſt, minimum intelligenda millia, ipſe ordo numerorum ſuadet, et forte impoſita fuit in libris antiquis transverſa linea, a poſterioribus, vt fit, omiſſa. Sunt enim 30329 ſeſtertii circiter 1200 imperiales. Quae deinde ſequuntur notae, C C, in iis etiam intelligo millia, qui ſunt 6666 ⅔ imperiales. Alioquin non fuerit, cur Imperator appellet *tantam pecuniam*. Quin ſuadet epiſtola 48, 1 de *HS. centies*, vt putem non XXXM. ſ. *triginta millia* hic legendum, ſed *tricies*, qui ſunt centies mille imperiales: ac deinde *ducenties* h. e. 666666 ⅔ imperiales. Hae demum ſummae tantis ac tam magnificis operibus dignae. Ceterum ſi quis lector et hanc epiſtolam recte intelligere, et de hac tota ratione antiquae magnificentiae recte edoceri cupis, legendi erunt commentarii Illuſtriſſimi Marchionis Poleni ad Frontinum, quo opere nihil in hoc genere perfectius limatiusque viſum adhuc eſſe, mihi videbatur.

et facilius et vilius. Et in primis neceſſarium eſt, mitti 3 a te vel aquilegem vel architectum, ne rurſus eveniat, quod accidit. Ego illud vnum adfirmo, et vtilitatem operis et pulchritudinem ſeculo tuo eſſe digniſſimam.

XLVII. (XXXIX) TRAIANVS PLINIO S.

Curandum eſt, vt aqua in Nicomedenſem civitatem perducatur. Vere credo, te ea, qua debebis, diligentia hoc opus adgreſſurum. Sed, me Dius fidius, ad eandem diligentiam tuam pertinet, inquirere, quorum vitio ad hoc opus tantam pecuniam Nicomedenſes perdiderint, ne, quum inter ſe gratificantur, et inchoaverint aquaeductus, et reliquerint. Quid itaque compereris, perfer in notitiam meam.

XLVIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Nicenſium et Claudiopolitanorum aedificationibus conſulit.

Theatrum, Domine, Niceae maxima iam parte conſtructum, imperfectum tamen, ſeſtertium, vt audio (neque enim ratio plus excuſſa eſt) amplius centies hauſit: vereor ne fruſtra. Ingentibus enim rimis 2 deſcendit et hiat, ſive in cauſſa ſolum humidum et molle, ſive lapis ipſe gracilis et putris: dignum eſt certe deliberatione, ſitne faciendum, an ſit relinquendum, an etiam deſtruendum. Nam fulturae ac ſubſtructiones, quibus ſubinde ſuſcipitur, non tam firmae mihi quam ſumtuoſae videntur. Huic theatro ex privato- 3 rum pollicitationibus multa debentur, vt baſilicae circa, vt porticus ſupra caveam: quae nunc omnia differuntur.

XLVIII, 2 *ſitne — an ſit*) Servavi lectionem Cellarianam, cum adhuc vnum *an* ſequatur. Quae adferuntur ex bonae aetatis ſcriptoribus ad tuendum vſum τῆς *aut* poſt *vtrum* aut *ne*, ea vereor, vt vel non habeant disiunctionem veram, aut librariis ſemibarbaris debeantur. Ipſum illud noſtri I, 18, 5 non ita cohaeret, *Diſpice, an vertas, aut reſcribas:* ſed *diſpice, aut reſcribe.* Vid. tamen ad Paneg. 84, 1.

3 *porticus ſupra caveam*) Quibus

4 runtur ceſſante eo, quod ante peragendum eſt. Iidem
Nicenſes gymnaſium, incendio amiſſum, ante adven-
tum meum reſtituere coeperunt longe numeroſius la-
xiusque, quam fuerat. Etiam aliquantum erogaverunt:
periculum eſt, ne parum vtiliter. Incompoſitum enim
et ſparſum eſt. Praeterea architectus, ſane aemulus
eius, a quo opus inchoatum eſt, adfirmat, parietes
(quamquam viginti et duos pedes latos) impoſita one-
ra ſuſtinere non poſſe, quia ſine caemento medio farti,
5 nec teſtaceo opere praecincti. Claudiopolitani quoque
in depreſſo loco, imminente etiam monte, ingens bali-
neum defodiunt magis, quam aedificant, et quidem ex
ea pecunia, quam bulevtae addunt beneficio tuo, aut
iam

Quibus ornetur et tegatur ſuprema illa poſt gradus omnes theatri praecinctio et ambulatio.

4 *longe numeroſius*) Vel plurium cubiculorum et membrorum, vt vult Gronovius, vel certe quod maiorem hominum numerum capiat, vt *numeroſa ſubſellia* 2, 14, 6.

ſine caemento) *Caementa* magni lapides ad angulos rectos caeſi, fundamentis idonei. Hinc apud Horatium Od. 3, 1, 34 cum iaci in altum moles debent, *caementa demittit redemtor*, ac 3, 24, 3 *Caementis occupatur mare Tyrrhenum* etc. Parietes itaque qui ſuſtinere onera debent, caementis ſtruuntur optime. Iidem *teſtaceo opere praecingi* dicuntur, cum *corium* illis, nam ſic etiam loquuntur, inducitur ex teſta ſ. figlina materia tuſa, calce temperata. Hoc opere, quod *Signinum* etiam vocatur, tegi parietes, hoc piſcinas, hoc pavimenta fieri iubent ruſtici mei, vid. Lex. Ruſt. et add. Polen. ad Frontin. art. 10 n. 9 et art. 125 n. 4. Hoc igitur vel Signino vel teſtaceo munitus et praecinctus paries ab aquis tutus, vitium eo minus poteſt facere; hoc continetur, ſi quid etiam in medio *farcti* ſit, h. e. rudere, lapillis, glarea, modo impleti. Si vero *ſine caemento medio farti* tantum ſint parietes, *nec certe teſtaceo opere praecincti*, facile aqua penetrat, facile dilabitur materia. * Haec ipſa interpretatio oſtendit, falſam eſſe alteram lectionem, *quia ſint caemento medii farti. Caemento farciri* non dicitur paries, ſed materie minuta: a *caementis* non fit imbecillis aut vitioſus paries, ſed ſubſtructionibus aptiſſimus.

5 *bulevtae addunt*) * Quid hic ſibi velit *addunt*, quod libros omnes obſedit, nemo docet. *Additi* coniicit Caſaubonus, plaudentibus aliis. Sermo enim eſt de *bulevtis* ſ. *decurionibus* (quo nomine eſſe in aliis vrbibus, qui Romae *Senatores*, translaticium eſt) qui beneficio Traiani creati, et reliquis *additi*, non a ſuis cenſoribus lecti ſunt. Quid ſi *adiuncti*

iam obtulerunt ob introitum, aut nobis, exigentibus conferent. Ergo quum timeam, ne illic publica pecu- 6
nia, hic, quod eſt omni pecunia pretioſius, munus tuum male collocetur; cogor petere a te, non ſolum ob theatrum, verum etiam ob haec balinea, mittas architectum, diſpecturum, vtrum ſit vtilius poſt ſumtum, qui factus eſt, quoquo modo conſummare opera, vt inchoata ſunt: an quae videntur emendanda, corrigere; quae transferenda, transferre; ne, dum ſervare volumus, quod impenſum eſt, male impendamus, quod addendum eſt.

XLIX. (XLI) TRAIANVS PLINIO S.

Quid oporteat fieri circa theatrum, quod inchoatum apud Nicenſes eſt, in re praeſenti optime deliberabis et conſtitues. Mihi ſufficiet indicari, cui ſententiae adceſſeris. Tunc autem a privatis exigi opera tibi curae ſit, quum theatrum (propter quod illa promiſſa ſunt) factum erit. Gymnaſiis indulgent Graeculi: ideo forſitan Nicen- 2
ſes maiore animo conſtructionem eius adgreſſi ſunt: ſed oportet illos eo contentos eſſe, quod poſſit illis ſufficere. Quod Claudiopolitanis circa balineum, quod parum (vt 3
ſcribis) idoneo loco inchoaverunt, ſuadendum ſit, tu conſtitues. Architecti tibi deeſſe non poſſunt. Nulla provincia eſt, quae non peritos et ingenioſos homines habeat: modo ne exiſtimes, brevius eſſe, ab vrbe mitti, quum ex Graecia etiam ad nos venire ſoliti ſunt.

Cc 2 L. (XLII)

cti legamus? Hi quidem et ſono vocis, et numero apicum, propius a verbo *addunt* videntur abeſſe. Res ipſa ſatis declaratur infra ep. 113 et 114.

6 *munus tuum*) Quod licet praeter ſuas leges, aerarii ſupplendi cauſſa, legere ſupra numerum decuriones ſive bulevtas, qui pecuniam eo nomine publico conferant.

dum ſervare volumus) Vt, *ne perdiderit, non ceſſat perdere luſor.*

XLIX, 1 *Mihi ſufficiet*) Pronomen *Mihi* aeque ad *ſufficiet*, quam ad *indicari* referri poteſt. Saepe talia occurrunt, vt notavimus ad 8, 6, 17 it. ad 8, 10, 12.

2 *maiore animo*) animoſius cupidius, vt proinde maiora viribus ſuſceperint.

3 *modo ne exiſtimes*) Vid. ad 10, 28, 5.

L, I

L. (XLII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Suadet, vt lacus Nicomedenſis cum mari foſſa coniungatur.

Intuenti mihi et fortunae tuae et animi magnitudi-
nem, convenientiſſimum videtur, demonſtrare ope-
ra non minus aeternitate tua, quam gloria digna, quan-
2 tumque pulchritudinis, tantum vtilitatis habitura. Eſt
in Nicomedenſium finibus ampliſſimus lacus: per hunc
marmora, fructus, ligna, materiae, et ſumtu modico
et labore vsque ad viam navibus, inde, magno labore,
maiore impendio, vehiculis ad mare devehuntur. Sed
hoc opus multas manus poſcit: at hae pro re non de-
ſunt. Nam et in agris magna copia eſt hominum, et
maxima in civitate: certaque ſpes, omnes libentiſſime
3 adgreſſuros opus omnibus fructuoſum. Supereſt, vt
tu libratorem vel architectum, ſi tibi videbitur, mittas,
qui diligenter exploret, ſitne lacus altior mari, quem
artifices regionis huius quadraginta cubitis altiorem
4 eſſe contendunt. Ego per eadem loca invenio foſſam
a rege percuſſam: ſed incertum, vtrum ad colligendum
humorem circumiacentium agrorum, an ad commit-
tendum flumini lacum; eſt enim imperfecta: hoc quo-
que dubium, intercepto rege mortalitate, an deſperato
operis

L, 1 *demonſtrare opera*) Subiicere tibi et oſtendere opera, in quibus poſſis illam animi tui et fortunae magnitudinem declarare, et commendare poſteritati. Alioquin poſſit etiam alicui, qui vim verbi Graeci ἀποδεικνύειν cogitet, in mentem venire, *demonſtrare* hic ad ipſum Traianum referri, et idem eſſe quod *efficere*. Sed ſic illud *convenientiſſimum* de Traiano non vſurpaturus videtur politiſſimus ſcriptor et ſubmiſſe admodum agere cum Imperatore ſolitus.

3 *libratorem*) Qui *libram* aquae exploret, h. e. quantum altitudo eius a centro terrae computata vnius loci, ſuperet altitudinem loci alterius. Qui verbis Latinis et dilucidis ad veterum mentem totum hoc de *libra*, *libramento*, *libratoribus* diſputata legere vult, illi ſatisfaciet Io. Polenus ad Frontin. de aquaeduct. art. 18. p. 61 ſq.

4 *a rege percuſſam*) Loquitur ne more antiquo Romanorum et Graecorum de rege Perſarum; an ſucceſſorum Alexandri aliquem indefinite deſignat?

5 *pro*

operis effectu. Sed hoc ipſo (feres enim me ambitio- 5 ſum) pro tua gloria incitor et accendor, vt cupiam peragi a te, quae tantum coeperant reges.

LI. (XLIII) TRAIANVS PLINIO S.

Poteſt nos ſolicitare lacus iſte, vt committere illum mari velimus: ſed plane explorandum eſt diligenter, ne, ſi immiſſus in mare fuerit, totus effluat; certe, quantum aquarum, et vnde accipiat. Poteris a Calpurnio Macro petere libratorem, et ego hinc aliquem tibi, peritum eiusmodi operum, mittam.

LII. (XLIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De ſumtu Byzantiorum, in legationem ad principem quotannis facto, conſulit.

Requirenti mihi Byzantiorum reipublicae impendia, quae maxima fecit, indicatum eſt, Domine, legatum ad te ſalutandum annis omnibus cum pſephiſmate 2 mitti, eique dare nummorum duodena millia. Memor ergo propoſiti tui, legatum quidem retinendum, pſephiſma autem mittendum putavi, vt ſimul et ſumtus 3 levaretur, et impleretur publicum officium. Eidem civitati imputata ſunt terna millia, quae viatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum, qui Moeſiae 4 praeeſt, publice ſalutandum. Haec ego in poſterum circumcidenda exiſtimavi. Te, Domine, rogo, vt quid ſentias, reſcribendo, aut conſilium meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

LIII. (XLV) TRAIANVS PLINIO S.

Optime feciſti, Secunde cariſſime, duodena iſta Byzantiis, quae ad ſalutandum me in legatum impendeban-

5 *pro tua gloria*) Bona ne fide, Secunde? nonne ſperabas futurum, vt tuum etiam, Legati, nomen in pariete haereret? Fuit Plinio hic etiam cum Cicerone aemulatio, quem tales provincialium legationes impediiſſe, ex fam. 3, 8 apparet.

LII, 2 *legatum retinendum*)

tur, remittendo. Fungetur his partibus, etſi ſolum eorum pſephiſma per te miſſum fuerit. Ignoſcet illis et Moeſiae praeſes, ſi minus illum ſumtuoſe coluerint.

LIV. (XLVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diplomata quamdiu valeant, doceri cupit.

Diplomata, Domine, quorum dies praeterita, an omnino obſervari, et quamdiu velis, rogo ſcribas, meque haeſitatione liberes. Vereor enim, ne in altervtram partem ignorantia lapſus, aut illicita confirmem, aut neceſſaria impediam.

LV. (XLVII) TRAIANVS PLINIO S.

Diplomata, quorum praeteritus eſt dies, in vſu eſſe non debent: ideo inter prima iniungo mihi, vt per omnes provincias ante mittam nova diplomata, quam deſiderari poſſint.

LVI. (XLVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

An Apamaeorum rationes, quod putabant contra privilegia eſſe, inſpicienda ſint, conſulit.

Quum vellem Apameae, Domine, cognoſcere publicos debitores, et reditum, et impendia; reſponſum eſt mihi, cupere quidem vniverſos, vt a me rationes coloniae legerentur; nunquam tamen eſſe lectas ab vllo proconſulum: habuiſſe privilegium et vetuſtiſſimum morem, arbitrio ſuo rempublicam adminiſtrare.
2 Exegi, vt, quae dicebant, quaeque recitabant, libello comple-

LIV *Diplomata*) Vid. ad 10, 14.

LVI, 1 *habuiſſe privilegium*) Poterat aliquis ſuſpicari, poſt *habuiſſe* pronomen *ſe* excidiſſe. Sed ſic etiam *te* omittit Traianus mox 57, 2 *vt ſciant, hoc eſſe factum*.

complecterentur: quem tibi, qualem acceperam, miſi: quamvis intelligerem, pleraque ex illo ad id, de quo quaeritur, non pertinere. Te rogo, vt mihi praecipe- 3
re digneris, quid me putes obſervare debere. Vereor enim, ne aut exceſſiſſe, aut non impleſſe officii mei partes videar.

LVII. (XLIX) TRAIANVS PLINIO S.

Libellus Apamacorum, quem epiſtolae tuae iunxeras, remiſit mihi neceſſitatem perpendendi, qualia eſſent, propter quae videri volunt eos, qui pro conſulibus hanc provinciam obtinuerunt, abſtinuiſſe inſpectione rationum ſuarum, quum ipſum te, vt eas inſpiceres, non recuſaverint. Remuneranda eſt igitur probitas eorum: vt iam 2
nunc ſciant, hoc, quod inſpecturus es, ex mea voluntate, ſalvis, quae habent, privilegiis eſſe facturum.

LVIII. (L.) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit, an aedes Matris Magnae transferri poſſit.

Ante adventum meum, Domine, Nicomedenſes priori foro novum adiicere coeperunt, cuius in angulo eſt aedes vetuſtiſſima Matris Magnae, aut reficienda, aut transferenda: ob hoc praecipue, quod eſt multò depreſſior opere eo, quod nunc maxime ſurgit. Ego, 2
quum quaererem, num eſſet aliqua lex dicta templo, cognovi alium hic, alium apud nos eſſe morem dedicationis. Diſpice ergo, Domine, an putes aedem, cui nulla lex dicta eſt, ſalva religione poſſe transferri: alioqui commodiſſimum eſt, ſi religio non impedit.

LVIII, 1 *opere eo*) Ipſum puto forum intelligi.

2 *ſalva religione*) Nam Romanis moribus *evocatione* Deorum, et *exauguratione* opus erat. Notum eſt ex Liv. 1, 55 et 5, 54 vt Terminus et Iuventas evocari ſe non paſſi ſint, cum Capitolium cedere Iovi iuberentur. De Veiis et illorum Iunone Liv. 5, 21 et 22. Locus claſſicus Macrob. Sat. 3, 9 quem olim laudavimus ad Plin. 28, 2

LIX. (LI) TRAIANVS PLINIO S.

Potes, mi Secunde cariſſime, ſine ſolicitudine religionis, ſi loci poſitio videtur hoc deſiderare, aedem matris Deum transferre in eam, quae eſt accommodatior: nec te moveat, quod lex dedicationis nulla reperitur, quum ſolum peregrinae civitatis capax non ſit dedicationis, quae ſit noſtro iure.

LX. (LIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diem imperii ſolemniter celebratum eſſe nuntiat.

Diem, Domine, quo ſervaſti imperium, dum ſuſcipis, quanta mereris laetitia, celebravimus, precati deos, vt te generi humano, cuius tutela et ſecuritas ſaluti tuae innifa eſt, incolumem florentemque praeſtarent. Praeiimus, et commilitonibus ius iurandum more ſolemni praeſtantibus, et provincialibus, qui eadem certarunt pietate, iurantibus.

LXI. (LIV) TRAIANVS PLINIO S.

Quanta religione ac laetitia commilitones cum provincialibus, te praeeunte, diem imperii mei celebraverint, libenter, mi Secunde cariſſime, cognovi ex literis tuis.

LXII.

28, 2 ſ. 4 vbi etiam citavimus ill. Bergeri diſſertationem de evocatione Deorum ex oppidis obſeſſis 1714 Vitebergae habitam. De evocandis ſacris ad Vlpian. l. 9 §. 2 π. de rer. diviſ. et qualit. exſtat praeclara Henr. Coccei diſputatio habita 1711.

LX Similis argumenti eſt ep. 103.

ſervaſti imperium) Paneg. 5, 6 *Obſtinatum tibi non ſuſcipere imperium, niſi ſervandum fuiſſet.*

praeiimus) *Praeivit* nempe Plinius verba iurisiurandi, quae ſequerentur milites et provinciales. *Ceterum non praetereunda lectio, quae ex margine Caſauboni et Minois laudatur, *more ſolemni, eadem provincialibus pietate certatim iurantibus.* Praeclare ſane, ſi ex libro antiquo haberetque hanc ſententiam, ius iurandum exactum ſolum a militibus; provincialium vero circumſtantem coronam ſua ſponte ipſam quoque eadem ſe religione obſtrinxiſſe: eo fere modo, quo Cicerone iurante, ſervatam a ſe rempublicam, populus, vere illum iuraſſe, iuravit, quod ipſe narrat Fam. 5, 2.

LXII, 1

LXII. (LV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De vſu publicae pecuniae conſulit.

Pecuniae publicae, Domine, providentia tua et miniſterio noſtro etiam exactae ſunt et exiguntur: quae vereor, ne otioſae iaceant. Nam et praediorum comparandorum aut nulla aut rariſſima occaſio eſt: nec inveniuntur, qui velint debere, reipublicae praeſertim, [duodenis] aſſibus, quanti a privatis mutuantur. Di- 2
ſpice ergo, Domine, numquid minuendam vſuram, ac per hoc idoneos debitores invitandos, putes; et, ſi ne ſic quidem reperiuntur, diſtribuendum inter decuriones pecuniam, ita vt recte reipublicae caveant: quod, quamquam invitis et recuſantibus, minus acerbum erit, leviore vſura conſtituta.

LXII, 1 *debere, reipublicae*) Quae paratiſſimam habet facultatem exigendi debita, et non facile, niſi pignoribus datis, dat mutuum: quae hodieque *montium pietatis* et *Lombardicarum*, quas vocant, eſt ratio.

duodenis aſſibus) * Si vera eſt lectio, ſignificat, *duodenis* in ſingulos annos *aſſibus* de centum vſurae nomine ſolvendis, debere homines rei publicae nolle. Sed cum menſtruae tantum vſurae ſoleant commemorari, non annuae; cum inſolens formula ſit, *debere duodenis aſſibus*: olim viſum eſt Salmaſio et Gronovio, pro *duodenis* legendum vſuris. Neque dubium eſt, *vſuras aſſes* in menſes nempe, efficere *duodenos aſſes annuos*. Sed illud tamen praeſtare nemo, arbitror, poteſt, Plinii aetate non paullatim rationem illam vſurarum menſtruam ad annos integros revocari coeptam: et aeque conciſum eſt loquendi genus Cic. Fam. 5, 6 *Omnino ſemiſſibus* (vſuris mutuandae pecuniae) *magna copia eſt*. Igitur ἐπέχειν licebit. Si quid omnino mutandum, illud maxime probem, *duodenis* plane omitti, vt gloſſema alicuius, qui metueret, ne parum aperta eſſet oratio. Funccius ad LL. XII. tab. p. 172. ait, duodenos aſſes ſemiunciales = ſemiſſibus illis antiquis. Aſtute! quaſi alius as intelligi poſſet in vſura, alius in ſorte: aut quaſi omnino as *hic* pretii, non proportionis nomen eſſet.

2 *diſtribuendum pecuniam*) Sic ſolere Gerundio adiungi caſum verbi, notum eſt, et, vt alia taceamus, pluſculis Varronis exemplis in Lex. ruſtico noſtro demonſtratum. * Nempe ſequimur lectionem ex antiquis libris revocatam a Cl. Longolio.

LXIII. (LVI) TRAIANVS PLINIO S.

Et ipſe non aliud remedium diſpicio, mi Secunde cariſſime, quam vt quantitas vſurarum minuatur, quo facilius pecuniae publicae collocentur. Modum eius ex copia eorum, qui mutuabuntur, tu conſtitues. Invitos ad accipiendum compellere, quod fortaſſis ipſis otioſum futurum ſit, non eſt ex iuſtitia noſtrorum temporum.

LXIV. (LVII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De relegatis imperatorem conſulit.

Summas, Domine, gratias ago, quod inter maximas occupationes, iis, de quibus te conſului, me quoque regere dignatus es: quod nunc quoque facias ro-
2 go. Adiit enim me quidam, indicavitque, adverſarios ſuos a Servilio Calvo, clariſſimo viro, in triennium relegatos, in provincia morari: illi contra, ab eodem ſe reſtitutos adfirmaverunt, edictumque recitaverunt: qua cauſſa neceſſarium credidi, rem integram ad te referre.
3 Nam ſicut mandatis tuis cautum eſt, ne reſtituam ab alio aut a me relegatos; ita de iis, quos alius relegaverit, et reſtituerit, nihil comprehenſum eſt. Ideo tu, Domine, conſulendus fuiſti, quid obſervare me velles, tam, Hercule, de his, quam de illis, qui in perpetuum relegati, nec reſtituti, in provincia deprehenduntur.
4 Nam haec quoque ſpecies incidit in cognitionem meam. Eſt enim adductus ad me in perpetuum relegatus a Iulio

LXIII *modum ex copia*) Nihil in vniverſum conſtituit de modo vſurarum, ſemiſſes ne exigendae ſint an quincunces etc. ſed illum iubet conſtitui e *copia*, prout offerretur facultas ſ. copia hominum idoneorum, qui velint et poſſint plus minus dare. Sic optime Gronovius.

LXIV, 1 *quod—dignatus es*) *Qui eſſe aiunt in libris: ſed ſic commodius reſpondeat deinde *ſis* pro eo, quod conſtanter legitur, *es*.

3 *de his*) *Ita frequenter *his* et *iis* miſcent librarii, vt non multum auctoritate opus ſit, ſi alterum pro altero velis reponere. Et ſunt tamen hic, qui *his*, non *iis*, agnoſcunt.

4 *docuiſſet-*

lio Baſſo proconſule: ego, quia ſciebam acta Baſſi reſciſſa, datumque a ſenatu ius omnibus, de quibus ille aliquid conſtituiſſet, ex integro agendi dumtaxat per biennium, interrogavi hunc, quem relegaverat, an adiiſſet, docuiſſetque proconſulem: negavit. Per quod effe- 5
ctum eſt, vt te conſulerem, reddendum eum poenae ſuae, an gravius aliquid, et quid potiſſimum? conſtituendum putares et in hunc, et in eos, ſi qui forte in ſimili conditione invenirentur. Decretum Calvi et edictum, item decretum Baſſi his literis ſubieci.

LXV. (LVIII) TRAIANVS PLINIO S.

Quid in perſonam eorum ſtatuendum ſit, qui a Publio Servilio Calvo proconſule in triennium relegati, et mox eiusdem edicto reſtituti in provincia remanſerunt, proxime tibi reſcribam, quum cauſſas huius facti a Calvo requiſiero. Qui a Iulio Baſſo in perpetuum relegatus eſt, 2
quum per biennium agendi facultatem habuerit, ſi exiſtimabat ſe iniuria relegatum, neque id fecerit, atque in provincia morari perſeveraverit, vinctus mitti ad praefectos praetorii mei debet. Neque enim ſufficit, eum poenae ſuae reſtitui, quam contumacia eluſit.

LXVI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Archippo philoſopho, in metallum damnato, conſulit.

Quum citarem iudices, Domine, conventum inchoaturus, Flavius Archippus vacationem petere coepit,

4 *docuiſſetque proconſulem*) Succeſſorem Baſſi. *Docere* hic eam fere vim habet, quam in illa formula, qua litigator patronum *cauſſam docet*.

5 *reddendum eum*) * Sic recte ex optimis libris reſtitutum, omiſſa τῷ *an* ante *reddendum:* quae particula etiam expungenda, monente Cortio, fuerat ſupra 6, 16, 15 vbi dormitavimus.

LXV, 2 *quam—eluſit*) Similis plane ratio mox 66, 2 *reddendum poenae, quam evaſiſſet*. * Errorem operarum puto, quod libri quidam habent *quem*.

LXVI, 1 *conventum*) Iudiciorum habendorum cauſſa. Cic. Verr.

2 pit, vt philoſophus. Fuerunt qui dicerent, non modo liberandum eum iudicandi neceſſitate, ſed omnino tollendum de iudicum numero, reddendumque poenae,
3 quam fractis vinculis evaſiſſet. Recitata eſt ſententia Velii Paulli proconſulis, qua probatur Archippus crimine falſi damnatus in metallum: ille nihil proferebat, quo reſtitutum ſe doceret. Allegabat tamen pro reſtitutione et libellum a ſe Domitiano datum, et epiſtolas eius ad honorem ſuum pertinentes, et decretum Pruſenſium. Addebat his et literas tuas ſcriptas ſibi: addebat et patris tui edictum, et epiſtolam, quibus con-
4 firmaſſet beneficia a Domitiano data. Itaque, quamvis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putavi, donec te conſulerem de eo, quod mihi conſtitutione tua dignum videbatur. Ea quae ſunt vtrimque recitata, his literis ſubieci.

EPISTOLA DOMITIANI AD TERENTIVM MAXIMVM.

5 *Flavius Archippus philoſophus impetravit a me, vt agrum ei DC circa Pruſiadem, patriam ſuam, emi iuberem, cuius reditu ſuos alere poſſet. Quod ei praeſtari volo: ſummam expenſam liberalitati meae feres.*

EIVS-

Verr. 11. *Nam ſcitote eſſe oppidum in Sicilia nullum ex iis oppidis, in quibus conſiſtere Praetores, et* conventum *agere ſolent* etc. Haec res occaſionem dedit vt poſt in *conventus* dividerentur Provinciae, dictos ab iis vrbibus, in quas convenire iuris dicendi vel impetrandi cauſſa vicini cogebantur. Sic Hiſpaniam dividit avunculus Plinii noſtri, et v. g. 3, 1 ſ. 3 de Baetica, *Iuridici*, inquit, *conventus ei quatuor, Gaditanus, Cordubenſis* etc.

vacationem) Vt excuſationem a tutelis, ſic ab aliis muneribus vacationem habebant Philoſophi. Vid. l. 6 §. 5 ſqq. π. de excuſationibus. Sic l. 18 §. vlt. π. de muner. et honor. *philoſophi* quoque in iis referuntur, *qui civilium munerum vacationem habent.* Sed add. l. 8 §. 4 π. de vacat. et excuſ. muner.

5 *agrum ei DC)* *Sexcentorum millium* i. e. vicies mille imperialium. De *Pruſiade* nihil conficit Cellarius: non improbabile tamen, eandem eſſe quae deinde ep. 85, 1 *Pruſa ad Olympum dicitur.*

expenſam liberalitati) Noſtris moribus

EIVSDEM AD L. APPIVM MAXIMVM.

Archippum philoſophum, bonum virum, et profeſſioni 6
*ſuae, etiam maioribus reſpondentem, commendatum
habeas velim, mi Maxime, et plenam ei humanitatem tuam
praeſtes in iis, quae verecunde a te deſideraverit.*

EDICTVM DIVI NERVAE.

QVAEDAM SINE DVBIO, QVIRITES, IPSA 7
FELICITAS TEMPORVM EDICIT, NEC
SPECTANDVS EST IN IIS BONVS PRINCEPS,
QVIBVS ILLVM INTELLIGI SATIS EST, QVVM
HOC SIBI QVISQVE CIVIVM MEORVM SPONDERE POSSIT, ME SECVRITATEM OMNEM
QVIETI MEAE PRAETVLISSE, VT ET LIBENTER NOVA BENEFICIA CONFERREM, ET ANTE ME CONCESSA SERVAREM. NE TAMEN 8
ALIQVAM GAVDIIS PVBLICIS ADFERAT
HAESITATIONEM VEL EORVM QVI IMPETRAVERVNT DIFFIDENTIA, VEL EIVS MEMORIA QVI PRAESTITIT, NECESSARIVM PARITER CREDIDI AC LAETVM, OBVIAM DVBITANTIBVS INDVLGENTIAM MEAM MITTERE. NOLO EXISTIMET QVISQVAM, QVAE 9
ALIO PRINCIPE VEL PRIVATIM VEL PVBLI-

moribus diceret, *in rationibus ſcribes ſub capite munerum.*

6 *maioribus reſpondentem*) Vel antiquis philoſophis; vel parentibus et maioribus proprie dictis. *Elegans ſuſpicio Rittershuſii *moribus:* pulchrum *philoſophus moribus reſpondens profeſſioni.* Sed nihil certi.

7 *ſpectandus*) Forte *exſpect.* Video hoc placere etiam Vonckio Obſſ. miſc. c. 15. p. 91.

cum hoc ſibi quisque) *Io. de Tridino cum edit. princ. *Cum hoc ſibi civium meorum ſpondere poſſit vel non admonita perſuaſio.* Non fit mihi veriſimile, talem mutationem a librariis profectam: ſed cum excidiſſent verba, *vel non admonita perſuaſio*; inſeruiſſe aliquem pronomen *quisque.* Sic ſtatim iidem libri, *tu tot nova benef. conferre e. a. m. c. ſervare,* quae bene cohaerent ſuperioribus, modo pro *tu* ponamus fuiſſe *tū* ſ. *tum.*

9 *quae alio principe*) *In antiquis

CE CONSEQVVTVS, IDEO SALTEM A ME RESCINDI, VT POTIVS MIHI DEBEAT, SI ILLA RATA ET CERTA [FECERO]: NEC GRATVLATIO VLLIVS INSTAVRATIS EGET PRECIBVS, [ET QVI NON HABENT, ME,] QVEM FORTVNA IMPERII VVLTV MELIORE RESPEXIT. ME NOVIS BENEFICIIS VACARE PATIANTVR: ET EA DEMVM SCIANT ROGANDA ESSE, QVAE NON HABENT.

EPISTOLA EIVSDEM AD TVLLIVM IVSTVM.

Quum rerum omnium ordinatio, quae prioribus temporibus inchoatae conſummatae ſunt, obſervanda ſit, tum epiſtolis etiam Domitiani ſtandum eſt.

LXVII. (LX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Archippi et accuſatricis libellos mittit principi.

Flavius Archippus per ſalutem tuam aeternitatemque petit a me, vt libellum, quem mihi dedit, mitterem tibi. Quod ego ſic roganti praeſtandum putavi; ita

tiquis libris eſt *quod*, per numeri enallagen, ſive Syneſin. Et *fecero*, quod incluſimus, exſulat.

vt — debeat) vid. Vonck. l. c.

Nec gratulatio) Ita hic locus ordinandus interpretandusque videtur: Neque novis atque ad me allegatis precibus opus eſt, vt gratulari plenum beneficium eiusque fructum liceat ei, quem *fortuna* ſuperioris *imperii* ſ. ſuperiorum imperatorum aliquis *meliore* placidoque *vultu reſpexit*. * Nimirum omiſſis recentiorum interpolationibus, quas vncinis interim cohibuimus, ſimpliciter revocandam, et ita, vt fecimus, interpungendam cenſemus primae editionis et Io. de Tridino lectionem. Corrumpendi huius loci ea videtur fuiſſe occaſio, quod putaret aliquis, a *fortuna imperii* non poſſe *reſpici*, niſi ipſum Imperatorem. Quin *fortuna imperii* eſt maieſtas Imperatoris, ſeu ipſe Imperator, in quantum tribuit beneficia, quae nemo niſi Imperator tribuere poteſt.

quae non habent) Videtur Titi exemplum ſpectaſſe Divus Nerva, de quo Sueton. c. 8 *Quum ex inſtituto Tiberii omnes dehinc Caeſares beneficia, a ſuperioribus conceſſa principibus, aliter rata non*

ita tamen, vt miſſurum me, notum accuſatrici eius fa- cerem, a qua et ipſa acceptum libellum his epiſtolis iunxi, quo facilius, velut audita vtraque parte, diſpiceres, quid ſtatuendum putares.

LXVIII. (LXI) TRAIANVS PLINIO S.

Potuit quidem ignoraſſe Domitianus, in quo ſtatu eſſet Archippus, quum tam multa ad honorem eius pertinentia ſcriberet; ſed meae naturae accommodatius eſt credere, etiam ſtatui eius ſubventum interventu principis: praeſertim quum etiam ſtatuarum ei honor toties decretus ſit ab iis, qui ignorabant, quid de illo Paullus proconſul pronuntiaſſet. Quae tamen, mi Secunde cariſſime, non eo pertinent, vt, ſi quid illi novi criminis obiiciatur, minus de eo audiendum putes. Libellos Furiae Primae accuſatricis, item ipſius Archippi, quos alteri epiſtolae tuae iunxeras, legi.

LXIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Rurſus de lacu Nicomedenſium cum mari committendo ſcribit, ſeu reſpondet ad epiſt. LI.

Tu quidem, Domine, providentiſſime vereris, ne commiſſus flumini, atque ita mari, lacus effluat: ſed ego in re praeſenti inveniſſe videor, quemadmodum huic periculo occurrerem. Poteſt enim lacus foſſa vs- 2 que ad flumen adduci, nec tamen in flumen emitti, ſed relicto quaſi margine contineri pariter et dirimi: ſic conſequemur, vt nec vicino videatur flumini miſtus, et ſit perinde ac ſi miſceatur. Erit enim facile per illam breviſſi-

non haberent, quam ſi eadem iisdem et ipſi dediſſent, primus praeterita omnia vno confirmavit edicto, nec a ſe peti paſſus eſt.

LXVIII *ſtatui eius ſubventum*) Ne haberetur amplius pro *ſervo poenae*, quales ſunt damnati ad metalla l. 8 §. 4 et 12 π. de poenis. Vid. 10, 66, 3.

ſtatuarum) An huc pertinet titulus Ο ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΙΠΠΟΝ ΔΙΩΝΟΣ.

LXIX, 4

breviſſimam terram, quae interiacebit, advecta foſſa 3 onera transponere in flumen. Quod ita fiet, ſi neceſſitas coget; et, ſpero, non coget. Eſt enim et lacus ipſe ſatis altus, et nunc in contrariam partem flumen emittit; quod interclusum inde, et quo volumus averſum, ſine vllo detrimento, lacui tantum aquae, quantum nunc portat, adfundet. Praeterea per id ſpatium, per quod foſſa facienda eſt, incidunt rivi: qui ſi diligenter colligantur, augebunt illud, quod lacus dederit. 4 Enimvero ſi placeat foſſam longius ducere, et arctius preſſam mari aequare, nec in flumen, ſed in ipſum mare emittere, repercuſſus maris ſervabit et reprimet quidquid e lacu veniet. Quorum ſi nihil nobis loci natura praeſtaret, expeditum tamen erat, cataractis 5 aquae curſum temperare. Verum et haec et alia multo ſagacius conquiret explorabitque librator, quem plane, Domine, debes mittere, vt polliceris. Eſt enim res digna et magnitudine tua et cura. Ego interim Calpurnio Macro, clariſſimo viro, auctore te, ſcripſi, vt libratorem quam maxime idoneum mitteret.

LXX. (LXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Manifeſtum eſt, mi Secunde cariſſime, nec prudentiam nec diligentiam tibi defuiſſe circa iſtum lacum, quum tam multa proviſa habeas, per quae nec periclitetur exhauriri, et magis in vſus nobis futurus ſit. Elige igitur id,

LXIX, 4 *arctius preſſam*) Arctior facienda eſt foſſa, vt non ita multa aqua ſatis tamen alta fieri poſſit ad accipiendas naves. *Premere foſſam* pro fodere e Frontini ſtrateg. 1, 5, 8 notum. *Deprimere puteum*, vel certe *depreſſos puteos* dixit noſtri avunculus 37, 2 ſ. 9 it. 37, 9 ſ. 43. *Depreſſuros foſſam* Tac. A. 15, 42, 3.

repercuſſus maris) Hoc ea conditione fiet, ſi eodem fere libramento et faſtigio ſit vtraque aqua. Alioquin enim colligetur quidem circa oſtium, non retro agetur ſupra libram maris. Neque vero illa ignoravit Plinius. Sed cavendum nobis, ne ignoraſſe putetur.

LXX *Elige igitur*) * Sic legendum, non *elice*, vel contra omnes libros recte vidit poſt Gruterum Ritters-

id, quod praecipue res ipſa ſuaſerit. Calpurnium Macrum credo facturum, vt te libratore inſtruat: neque enim provinciae iſtae his artificibus carent.

LXXI. (LXVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De libere natis, expoſitis, et in ſervitute educatis, quaerit.

Magna, Domine, et ad totam provinciam pertinens quaeſtio eſt de conditione et alimentis eorum, quos vocant θρεπτοὺς. In qua ego, auditis conſtitutio- 2
nibus principum, quia nihil inveniebam aut proprium, aut vniverſale, quod ad Bithynos ferretur, conſulendum te exiſtimavi, quid obſervari velles. Neque enim putavi, poſſe me in eo, quod auctoritatem tuam poſceret, exemplis eſſe contentum. Recitabatur autem apud me 3
edictum, quod dicebatur divi Auguſti, ad Anniam pertinens: recitatae et epiſtolae divi Veſpaſiani ad Lacedaemonios et divi Titi ad eosdem, dein ad Achaeos: et Domitiani ad Avidium Nigrinum et Armenium Brocchum, proconſules, item ad Lacedaemonios: quae ideo tibi non miſi, quia et parum emendata, et quaedam non certae fidei videbantur, et quia vera et emendata in ſcriniis tuis eſſe credebam.

LXXII. (LXVII) TRAIANVS PLINIO S.

Quaeſtio iſta, quae pertinet ad eos, qui liberi nati, expoſiti, deinde ſublati a quibusdam, et in ſervitute educati ſunt, ſaepe tractata eſt: nec quidquam invenitur in commentariis eorum principum, qui ante me fuerunt, quod ad

Rittershuſius. *Elicere* verbum bonum eſt et Plinianum, ſed hic ἀπροσδιόνυσον.

LXXI, 1 θρεπτοὺς) qui ſint θρεπτοὶ, q. d. *nutriti* ſatis indicat imperator reſponſione ſua. Qui ἐκθέτους legunt i. e. *expoſitos*, idem genus dicunt, alio ſub reſpectu. Ceterum totum hoc argumentum elegantia qua ſolet tractavit, et ipſum Traianum iura docuit, vir ſummus Cornelius Bynkershoeck de iure occidendi liberos c. 9 p. 213 ſqq.

ad omnes provincias ſit conſtitutum. Epiſtolae ſane ſunt Domitiani ad Avidium Nigrinum, et Armenium Brocchum, quae fortaſſe debeant obſervari: ſed inter eas provincias, de quibus reſcripſit, non eſt Bithynia: et ideo nec adſertionem denegandam iis, qui ex eiusmodi cauſſa in libertatem vindicabuntur, puto: neque ipſam libertatem redimendam pretio alimentorum.

LXXIII. (LXIX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

An reliquias mortuorum transferre liceat, Traianum, tanquam P. M. conſulit.

Petentibus quibusdam, vt ſibi reliquias ſuorum, aut propter iniuriam vetuſtatis, aut propter fluminis incurſum, aliaque his ſimilia quaecunque, ſecundum exemplum proconſulum, transferre permitterem, quia ſciebam in vrbe noſtra ex eiusmodi cauſſis collegium pontificum adiri ſolere, te, Domine, maximum pontificem, conſulendum putavi, quid obſervare me velis.

LXXIV. (LXX) TRAIANVS PLINIO S.

Durum eſt iniungere neceſſitatem provincialibus pontificum adeundorum, ſi reliquias ſuorum propter aliquas iuſtas cauſſas transferre ex loco in alium locum velint.

LXXIII *reliquias*) Vt ſupra 6, 10, 3. Iam laudati hic ſunt Kirchmannus de fun. 3, 25 vbi de translatione reliquiarum agit, vt et Guther. de iur. man. 3, 23 ac de iure Pontif. 3, 9. Et eſt in Codice Iuſtinianeo legi 1 de religioſ. praeſcriptum lemma, *de translatione reliquiarum*, quam adſcribemus, cum apprime huc faciat. Reſcribit autem Imp. Antoninus A. Doxitae, *Si vi fluminis reliquiae filii tui continguntur, vel alia iuſta et neceſſaria cauſſa intervenit: exiſtimatione rectoris provinciae transferre eas in alium locum poteris.*

maximum Pontificem) Huius ergo muneris ratione reſcripſit, quod modo vidimus, Antoninus; ſed Chriſtiani etiam Imperatores Valentinianus, Theodoſius et Arcadius l. 14 C. de religioſis.

LXXIV *Durum eſt*). Volebat Labeo, narrante Vlpiano l. 8 π. de religioſ. *exſpectandum vel permiſſum Pontificiale, ſeu iuſſum Principis.*

lint. Sequenda ergo potius tibi exempla ſunt eorum, qui iſti provinciae praefuerunt, et ex cauſſa cuique ita aut permittendum, aut negandum.

LXXV. (LXXI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Locum idoneum oſtendit, vbi balineum, ab imperatore Pruſenſibus conceſſum, poſſit exſtrui.

Quaerenti mihi, Domine, Pruſae vbi poſſet balineum, quod indulſiſti, fieri, placuit locus, in quo fuit aliquando domus, vt audio, pulchra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim conſequemur, vt foediſſima facies civitatis ornetur, atque etiam, vt ipſa civitas amplietur, nec vlla aedificia tollantur; ſed quae ſunt vetuſtate ſublapſa, reparentur in melius. Eſt autem hu- 2 ius domus conditio talis. Legaverat eam Claudius Polyaenus Claudio Caeſari, iuſſeratque in periſtylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo reditum aliquamdiu civitas percepit: deinde paullatim partim ſpoliata, partim neglecta, cum periſtylio domus tota collapſa eſt: ac iam paene nihil ex ea, niſi ſolum ſupereſt: quod tu, Domine, ſive donaveris civitati, ſive venire iuſſeris; propter opportunitatem loci, pro ſummo munere accipiet. Ego, ſi permiſeris, cogito in area 3 vacua balineum collocare; eum autem locum, in quo aedificia fuerunt, exhedra et porticibus amplecti, at-

LXXV, 1 *quod indulſiſti*) Supra ep. 35.

2 *in periſtylio*) Loco vndique columnarum ordinibus conſepto, quibus tectum impoſitum, ſub quo et libero aëre frui, et a radiis ſolaribus, pluviiſque, tuti eſſe poſſent, qui exerceri ſub illis, aut inambulare, aut ſpectare denique alios, vellent. Monendi ſubinde his de rebus noſtri homines, cum, ob diverſam et caeli noſtri et vitae rationem, in magnis etiam vrbibus nihil tale exſtet hodie. Vid. not. prox.

3 *exhedra*) Vnice huc facit Vitruv. 5, 11 vbi de palaeſtrarum aedificationibus, *Conſtituuntur in tribus porticibus exhedrae ſpatioſae, habentes ſedes, in quibus Philoſophi, Rhetores, reliquique qui ſtudiis delectantur, ſedentes diſputare*

que tibi conſecrare, cuius beneficio elegans opus di-
4 gnumque nomine tuo fiet. Exemplar teſtamenti, quamquam mendoſum, miſi tibi; ex quo cognoſces, multa Polyaenum in eiusdem domus ornatum reliquiſſe, quae, vt domus ipſa perierunt: a me tamen, in quantum potuerit, requirentur.

LXXVI. (LXXII) TRAIANVS PLINIO S.

Poſſumus apud Pruſenſes area iſta cum domo collapſa, quam vacare ſcribis, ad exſtructionem balinei vti. Illud tamen parum expreſſiſti, an aedes in periſtylio Claudio facta eſſet. Nam ſi facta aedes eſſet, licet collapſa ſit, religio eius occupavit ſolum.

LXXVII. (LXXIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit de liberis agnoſcendis et natalibus reſtituendis.

Poſtulantibus quibusdam, vt de agnoſcendis liberis reſtituendisque natalibus et ſecundum epiſtolam Domitiani ſcriptam Minucio Rufo, et ſecundum exempla proconſulum, ipſe cognoſcerem; reſpexi ad SC. pertinens ad eadem genera cauſſarum, quod de his tantum provinciis loquitur, quibus proconſules praeſunt: ideoque rem integram diſtuli, dum tu, Domine, praeceperis, quid obſervare me velis.

LXXVIII.

tare poſſint. In Palaeſtris periſtylia quadrata ſive oblonga ita ſunt facienda, vti duorum ſtadiorum habeant ambulationis circuitionem etc. Oſtendit Baldus de verb. Vitruv. ſignific. *exhedras* (ipſe mavult *exedras*) alias fuiſſe tectas, alias ſubdivales etc.

LXXVI *occupavit ſolum*) Vt adeo conſecrari Traiano non poſſit ante, quam exaugurata ſit. Vid. ad 58, 2.

LXXVII *reſtituendis natalibus*) Vt pro ingenuis habeantur Imperatoris beneficio, qui ſervi nati ſunt. Libertinis hoc praeſertim dabatur, conſentiente tamen patrono. Tota res tractatur peculiari titulo π. de natalibus reſtituendis.

quibus proconſules) Recte vtitur hoc loco exquiſitae diligentiae ſcriptor Maſſonus ad An. Plinii XLI §. 5 p. 70, vt oſtendat

Plinium

LXXVIII. (LXXIV) TRAIANVS PLINIO S.

Si mihi SC. miſeris, quod haeſitationem tibi fecit, aeſtimabo, an debeas cognoſcere de agnoſcendis liberis, et natalibus ſuis reſtituendis.

LXXIX. (LXXVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Ex Largi hereditate vtrum opera ſibi fieri, an ludos inſtitui Traianus malit, rogatur.

Iulius, Domine, Largus, ex Ponto, nondum mihi viſus, ac ne auditus quidem, ſed iudicio tuo credens, diſpenſationem quandam mihi erga te pietatis ſuae miniſteriumque mandavit. Rogavit enim teſtamento, vt 2 hereditatem ſuam adirem, cerneremque: ac deinde, perceptis quinquaginta millibus nummum, reliquum omne Heracleotarum et Tianorum civitatibus redderem, ita vt eſſet arbitrii mei, vtrum opera facienda,

 quae

Plinium non fuiſſe Proconſulem, a Senatu miſſum, ſed Legatum Caeſaris pro Praetore: de qua provinciarum, et qui illis praeeſſent, differentia pluſcula ibi monet, quae addi poſſunt Ill. Spanhemii obſervationibus Diſſ. XIII, 2 p. 587 ſqq. immortalis operis, vbi p. 592 ſpeciatim de Bithynia agitur.

LXXIX, 1 *iudicio tuo credens*) Virum bonum putans, cui tu provinciam mandaſſes.

2 *perceptis quinquaginta millibus*) Hanc ſummam $3333\frac{1}{3}$ imperialium honorarium quaſi legat Plinio, et praemium laboris ſui in exſequendo, vt hodie loquimur, teſtamento. **Praeceptis* mallent hic viri docti: nec dubium, quin huc conveniat optime, cum non noſter ſolum eo verbo ſupra vſus ſit 5, 7, 1: ſed praeſertim cum ſic loquantur ICti, vbi ad SCtum Trebellianum diſputant v. g. l. 1 §. 16 h. tit. *Si heres praecepto fundo rogatus ſit hereditatem reſtituere* l. 27 §. 14. *Si praeceptis quibusdam rebus heres rogatus ſit reſtituere hereditatem.* Add. l. 63 §. 3. it. l. 125 de Legatis I. etc. Verum cum neque hoc dubium ſit, *percipi* etiam *legata*, quorſum, praeter leges aliquot, laudat Sueton. Aug. 101 et Tib. 15 Longolius: optimum fuerit, quod et ille ſuadet, nihil mutare.

reliquum — redderem) Tanquam ſortem, de cuius reditu ludos celebrarent: vel cuius partem in aedificia impenderent, partem in foenere collocatam ſervarent ad tutelam, ſive ſarta tecta eorum operum.

Hera-

quae honori tuo conſecrarentur, putarem, an inſtituendos quinquennales agonas, qui Traiani appellentur. Quod in notitiam tuam perferendum exiſtimavi, ob hoc maxime, vt diſpiceres, quid eligere debeam.

LXXX. (LXXVII) TRAIANVS PLINIO S.

Iulius Largus fidem tuam, quaſi te bene noſſet, elegit. Quid ergo potiſſimum ad perpetuitatem memoriae eius faciat, ſecundum cuiusque loci conditionem ipſe diſpice, et quod optimum exiſtimaveris, ſequere.

LXXXI. (LXXVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Iuliopolitanis centurionem legionarium mitti cupit.

Providentiſſime, Domine, feciſti, quod praecepiſti Calpurnio Macro, clariſſimo viro, vt legionarium
2 centurionem Byzantium mitteret. Diſpice, an etiam Iuliopolitanis ſimili ratione conſulendum putes: quorum civitas, cum ſit perexigua, onera maxima ſuſtinet, tantoque graviores iniurias, quanto eſt infirmior, pati-
3 tur. Quidquid autem Iuliopolitanis praeſtiteris, id etiam toti provinciae proderit. Sunt enim in capite Bithyniae, plurimisque per eam commeantibus tranſitum praebent.

LXXXII.

Heracleotarum) Nimirum *Heracleam* etiam ad Pontum Euxinum in Bithynia fuiſſe, vel hoc ex loco diſceremus, ſi aliunde notum non eſſet.

quinquennales agonas) Ad Olympiorum imitationem paſſim inſtitutos ludos ſimiles ſive certamina, ſatis conſtat. Sic *Neapoli quinquennale certamen gymnicum honori Auguſti inſtitutum*, ap. Sueton. c. 98. *Romae primus omnium more Graeco inſtituit* Nero, teſte eodem c. 12. Domitianus quoque *Capitolino Iovi ſacrum* ibid. c. 4 vbi multa viri docti. *Gymnicum Agona apud Viennenſes ex cuiusdam teſtamento celebratum* habemus ſupra 5, 22, 1.

LXXX *fidem tuam*) Eſt enim *fideicommiſſum* illud Largi, de quo epiſtola ſuperior agit.

LXXXI, 3 *in capite Bithyniae*) In extremo fine verſus Paphlagoniam, vt *capita pontis* dicuntur extrema.

LXXXII,

LXXXII. (LXXIX) TRAIANVS PLINIO S.

Ea conditio eſt civitatis Byzantiorum, confluente vndique in eam commeantium turba, vt, ſecundum conſuetudinem praecedentium temporum, honoribus eius praeſidio centurionis legionarii conſulendum habuerimus: ſi Iuliopolitanis ſuccurrendum eodem modo putaverimus, onerabimus nos exemplo. Plures enim tanto magis eadem re- 2
quirent, quanto infirmiores erunt. Tibi eam fiduciam diligentiae habeo, vt credam, te omni ratione id acturum, ne ſint obnoxii iniuriis. Si qui autem ſe contra diſciplinam 3
meam geſſerint, ſtatim coërceantur: aut, ſi plus admiſerint, quam vt in re praeſenti ſatis puniantur: ſi milites erunt, legatis eorum, quae deprehenderis, notum facies: aut, ſi in vrbem verſus venturi erunt, mihi ſcribes.

LXXXIII. (LXXX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De annali Bithynis data lege diſquirit.

Cautum eſt, Domine, Pompeia lege, quae Bithynis data eſt, ne quis capiat magiſtratum, neve ſit in ſenatu

LXXXII, 1 *Si Iuliopolitanis*) Quod *ſi* abeſt a quibusdam libris, tribuendum videtur mori vetuſto ſcribendi vno tenore, *habuerimuSIuliopolitanis*, vbi duae literae *S* et *I* excidere facile potuerunt.

3 *ſatis puniantur*) Provinciales expoſiti iniuriis non tenuiſſimorum, ſed eorum praeſertim civium Romanorum, atque militum, quos vel potentia ſua, vel gratia, vel poteſtas denique, inſolentiores facit. Hi non ſemper *coërceri ſtatim* poſſunt, non ſatis a Praeſide provinciae *in re praeſenti puniri*, cum ſua illos dignitas, iusque ipſum adeo Quiritium, tueatur. Sic 10, 97, 4 Chriſtianos, *qui cives Rom. erant*, *adnotat in vrbem remittendos.* De his itaque conſtituit Traianus. *Recipimus nempe nos etiam lectionem antiquam, pro vulgata, *quam vt in re praeſenti ſit ſatis, puniantur.*

in vrbem verſus) Apertum hoc pleonaſmi illius, quo ad *verſus* adiicitur praepoſitio, exemplum. In quibusdam *verſus* participium potius eſt, vt in illo Sall. Catil. 56, 4 *Modo in Galliam verſus caſtra movere:* et Sulpic. ad Cic. fam. 4, 12 *Supra Maleas in Italiam verſus navigaturus erat.*

LXXXIII, 1 *Pompeia lege*) Quam Pompeius M. devicto a ſe Mithridate, et illius regno in provinciae

ſenatu minor annorum XXX; eadem lege comprehenſum eſt, vt qui ceperint magiſtratum, ſint in ſenatu.
2 Sequutum eſt dein edictum divi Auguſti, quo permiſit minores magiſtratus ab annis duobus et viginti capere.
3 Quaeritur ergo, An qui minor XXX annorum geſſit magiſtratus, poſſit a cenſoribus in ſenatum legi? et, ſi poteſt, An ii quoque, qui non geſſerint, poſſint per eandem interpretationem ab ea aetate ſenatores legi, a qua illis magiſtratum gerere permiſſum eſt. quod alioqui factitatum adhuc, et eſſe neceſſarium dicitur, quia ſit aliquanto melius, honeſtorum hominum liberos,
4 quam e plebe in curiam admitti. Ego a deſtinatis cenſoribus, quid ſentirem, interrogatus, eos quidem, qui minores XXX annis geſſiſſent magiſtratum, putabam poſſe in ſenatum et ſecundum edictum Auguſti, et ſecundum legem Pompeiam, legi: quoniam Auguſtus gerere magiſtratus minoribus annis XXX permiſiſſet; lex ſenatorem eſſe voluiſſet, qui geſſiſſet ma-
5 giſtratum. De his autem, qui non geſſiſſent, quamvis eſſent aetatis eiuſdem, cuius illi, quibus gerere permiſſum eſt, haeſitabam. Per quod effectum eſt, vt te, Domine, conſulerem, quid obſervari velles. Capita legis, tum edictum Auguſti, literis ſubieci.

LXXXIV. (LXXXI) TRAIANVS PLINIO S.

Interpretationi tuae, mi Secunde cariſſime, idem exiſtimo; hactenus edicto divi Auguſti novatam eſſe legem Pompeiam, vt magiſtratum quidem capere poſſint ii, qui non minores duorum et viginti annorum eſſent: et qui accepiſſent, in ſenatum cuiusque civitatis pervenirent. Ceterum,

non

vinciae formam redacto, auctoritate Populi Rom. Bithyniae cui Pontum adiiceret, dedit. Mentio eius fit ep. 113 et 115.

3 *an ii quoque*) *Damus lectionem ex libris antiquis nuper reſtitutam; vulgatum erat, *An ex iis quoque, qui non geſſerint, poſſit quis—Senator legi.* Ad ſententiam nihil refert.

LXXXV,

non capto magiſtratu, eos, qui minores XXX annorum ſint, quia magiſtratum capere poſſint, in curiam etiam loci cuiusque non exiſtimo legi poſſe.

LXXXV. (LXXXII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Libellum ſupplicem Dionis, cui controverſia cum Archippo de opere publico erat, imperatori mittit.

Quum Pruſae ad Olympum, Domine, publicis ne-
gotiis intra hoſpitium, eodem die exiturus, vaca-
rem, Aſclepiades magiſtratus indicavit, appellatum me
a Claudio Eumolpo, quum Cocceianus Dion in bule
adſignari civitati opus, cuius curam egerat, vellet: tum
Eumolpus adſiſtens Flavio Archippo dixit; exigendam
eſſe a Dione rationem operis, antequam reipubl. tra-
deretur, quod aliter feciſſet ac debuiſſet. Adiecit et- 2
iam, eſſe in eodem opere poſitam tuam ſtatuam, et cor-
pora ſepultorum, vxoris Dionis, et filii: poſtulavitque,
vt cognoſcerem pro tribunali. Quod quum ego me 3
protinus facturum dilaturumque profectionem dixiſ-
ſem; vt longiorem diem ad inſtruendam cauſſam da-
rem, vtque in alia civitate cognoſcerem, petiit. Ego 4
me auditurum Niceae, reſpondi: vbi quum ſediſſem
cogniturus, idem Eumolpus, tanquam adhuc parum
inſtructus, dilationem petere coepit: contra Dion, vt
audiretur, exigere. Dicta ſunt vtrimque multa, etiam 5

LXXXV, 1 *Pruſae ad Olympum*) Eſt enim alia quoque *ad Hypium* montem et fluvium. Forte eadem Pruſias, de qua 10, 66, 5.

2 *in eodem opere*) Male ominatum, et maieſtatis crimini adfine, videri volebant accuſatores factum Dionis, qui ſtatuam Imperatoris vicinis funeribus funeſtaſſet. Si enim maieſtas eſt ſervum punire apud ſtatuam, aut ventrem ibi laxare, quid ni cadaver eo inferre?

3 *ad inſtruendam cauſſam*) Opportune iam laudata eſt l. 1 π. de fide inſtrum. *Inſtrumentorum nomine ea omnia accipienda ſunt, quibus cauſſa inſtrui poteſt: et ideo tam teſtimonia, quam perſonae inſtrumentorum loco habentur.*

4 *contra Dion*) Dio Chryſoſtomus hic eſt, quod probat ex illius

de cauſſa: ego quum dandam dilationem et conſulendum exiſtimarem in re ad exemplum pertinenti, dixi vtrique parti, vt poſtulationum ſuarum libellos darent. Volebam enim te ipſorum potiſſimum verbis ea, quae erant propoſita, cognoſcere. Et Dion quidem ſe daturum dixit: et Eumolpus reſpondit, complexurum ſe
6 libello, quae reipublicae peteret. Ceterum, quod ad ſepultos pertinet, non accuſatorem ſe, ſed advocatum Flavii Archippi, cuius mandata pertuliſſet. Archippus, cui Eumolpus, ſicut Pruſae, adſiſtebat, dixit ſe libellum daturum. Ita nec Eumolpus, nec Archippus, quam plurimis diebus exſpectati, adhuc mihi libellos
7 dederunt: Dion dedit, quem huic epiſtolae iunxi. Ipſe in re praeſenti fui, et vidi tuam quoque ſtatuam in bibliotheca poſitam. Id autem, in quo dicuntur ſepulti filius et vxor Dionis, in area collocatum, quae porticibus
8 includitur. Te, Domine, rogo, vt me in hoc praecipue genere cognitionis regere digneris, quum alioqui magna ſit exſpectatio; vt neceſſe ſit, in ea re, quae et in confeſſum venit, et exemplis defenditur, deliberare.

LXXXVI. (LXXXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Potuiſti non haerere, mi Secunde cariſſime, circa id, de quo me conſulendum exiſtimaſti, quum propoſitum meum optime noſſes, non ex metu nec terrore hominum, aut criminibus maieſtatis, reverentiam nomini meo adquiri.
2 *Omiſſa ergo ea quaeſtione, quam non admitterem, etiamſi exemplis*

illius Oratt. 40. 45. 46 et 47. Valeſ. ad Exc. Dionis p. 8. n. 23. Reim.

8 *in confeſſum venit*) Vbi de facto diſputari vel diſſimulari non poteſt, quin et certum, et in iudicium delatum ſit: vbi etiam ad aliorum exempla provocatur, vt adeo metus ſit, ne ſi vnum puniamus Dionem, plures eiusdem criminis a delatoribus rei fiant.

deliberare) *Omittunt hoc verbum quidam. Sed non auſim eos ſequi, cum dura nimis videatur, in fine praeſertim, ellipſis.

LXXXVI.

exemplis adiuvaretur, ratio totius operis effecti ſub cura tua Cocceiano Dioni excutiatur, cum et vtilitas civitatis exigat, nec aut recuſet Dion, aut debeat recuſare.

LXXXVII. (LXXXIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Nicenſium libellum ſupplicem mittit.

Rogatus, Domine, a Nicenſibus publice per ea, quae mihi et ſunt et debent eſſe ſanctiſſima, id eſt, per aeternitatem tuam ſaluteṁque, vt preces ſuas ad te perferrem, fas non putavi negare: acceptumque ab his libellum, huic epiſtolae iunxi.

LXXXVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Nicenſibus, qui inteſtatorum civium ſuorum conceſſam vindicationem bonorum a divo Auguſto adfirmant, debebis vacare, contractis omnibus perſonis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino, et Epimacho, liberto meo, procuratoribus, vt, aeſtimatis etiam iis, quae contra dicuntur, quod optimum credideritis, ſtatuatis.

LXXXIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Traiano natalem diem gratulatur.

Opto, Domine, et hunc natalem, et plurimos alios, quam feliciſſimos agas: aeternaque laude florentem virtutis tuae gloriam, incolumis et fortis, aliis ſuper alia operibus augeas.

XC.

LXXXVI,2 *Dioni excutiatur*) Non hoc vult, puto, *a Dione ratio excutiatur*, vt, *audita tibi putarem* h. e. *a te:* ſed excuti ſub Plinii cura rationem Dionis, in ipſius gratiam, ideo certe, vt deinde adſignari opus reip. poſſet. Haec aperta, niſi forte velis aliquem, qui debet reipublicae, ipſum ſuas rationes excutere, non excutiendas dare aliis. Neque conſtructio habet difficultatem. Quidni enim diceret Dion, *Excutite mihi rationem meam?* *Quidam libri *Cocceiani Dionis*, quod dubitationem non haberet, ſed obſcuriuſculum ſit propter alteros genitivos *totius operis effecti.*

XC. TRAIANVS PLINIO S.

Agnoſco vota tua, mi Secunde cariſſime, quibus precaris, vt plurimos et feliciſſimos natales, florente ſtatu reipubl. noſtrae agam.

XCI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De aqua in Sinopenſem coloniam perducenda conſulit.

Sinopenſes, Domine, aqua deficiuntur; quae videtur et bona et copioſa ab ſextodecimo milliario poſſe perduci. Eſt tamen ſtatim ab capite paullo amplius mille paſſibus locus ſuſpectus et mollis; quem ego interim explorari modico impendio iuſſi, an recipere et
2 ſuſtinere opus poſſit. Pecunia, curantibus nobis, contracta, non deerit, ſi tu, Domine, hoc genus operis et ſalubritati et amoenitati valde ſitientis coloniae indulſeris.

XCII. TRAIANVS PLINIO S.

Vt coepiſti, Secunde cariſſime, explora diligenter, an locus ille, quem ſuſpectum habes, ſuſtinere opus aquae ductus poſſit. Neque enim dubitandum puto, quin aqua perducenda ſit in coloniam Sinopenſem, ſi modo et viribus ſuis ipſa id adſequi poteſt, quum plurimum ea res et ſalubritati et voluptati eius collatura ſit.

XCIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Libellum Amiſenorum mittit Traiano.

Amiſenorum civitas et libera et foederata beneficio indulgentiae tuae legibus ſuis vtitur: in hac datum mihi publice libellum, ad eranos pertinentem, his literis

XCI, 1 *recipere—opus*) Aquae ductum, quae quantae molis fuerint opera, totis libris explicatum a Fabretto, et docet cum ſuo Frontino Polenus.

XCIII *ad eranos*) Ne de convivantium ex ſymbolis convenientibus, qui et ipſi ſunt *erani*, intelligamus, obſtat Traiani reſponſio. Intelligitur ergo illa collatio, qua

literis ſubieci, vt tu, Domine, diſpiceres, quid et quatenus aut permittendum aut prohibendum putares.

XCIV. TRAIANVS PLINIO S.

Amiſenos, quorum libellum epiſtolae tuae iunxeras, ſi legibus iſtorum, quibus de officio foederis vtuntur, conceſſum eſt eranos habere, poſſumus, quo minus habeant, non impedire, eo facilius, ſi tali collatione, non ad turbas et illicitos coetus [ſed] ad ſuſtinendam tenuiorum inopiam vtuntur. In ceteris civitatibus, quae noſtro iure obſtrictae ſunt, res huiusmodi prohibenda eſt.

XCV. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Suetonio ius trium liberorum a principe petit.

Suetonium Tranquillum, probiſſimum, honeſtiſſimum, eruditiſſimum virum, et mores eius ſequutus et ſtudia, iampridem, Domine, in contubernium adſumſi, tantoque magis diligere coepi, quanto hunc
proprius inſpexi. Huic ius trium liberorum neceſſa- 2
rium faciunt duae cauſſae. Nam et iudicia amicorum promeretur, et parum felix matrimonium expertus eſt: impetrandumque a bonitate tua per nos habet, quod
illi fortunae malignitas denegavit. Scio, Domine, quan- 3
tum

qua neceſſitatibus egentium ſubveniebatur: cuius rei cauſſa quaedam etiam collegia fuiſſe, et ſtatos conventus, leges item et iudicia, (vt habent hodie *die Feuercaſſen, Wittwen-caſſen*) ſatis apparet ex his, quae Iſ. Caſaubonus cum ad Athenaeum pluribus locis obſervavit, tum diſputavit copioſe ad Theophraſti characterem *αὐθαδείας* p. m. 280 ſqq. vbi neque hunc locum praetermittit. Ceterum hanc tanquam *ἑταιρίαν* et ſodalitatem Romanis ſuſpectam et vetitam fuiſſe, vel hoc ipſo loco diſcimus. Vid. ſupra ep. 43, 1. et infra ep. 97, 7.

XCV, 2 *ius trium liberorum*) Vid. ad 10, 2. vbi pro ſe petit. it. ad 7, 16, 2.

iudicia amicorum) Qui heredem illum ſcribunt. Prodeſt autem in primis ius illud in adeundis hereditatibus v. g. Paull. Rec. Sent. 4, 9 *Latina ingenua, ius Quiritium conſecuta, ſi ter pepererit, ad legitimam filii hereditatem admittitur.*

3 *ſed*

tum beneficium petam. Sed peto a te, cuius in omnibus deſideriis meis pleniſſimam indulgentiam experior. Potes autem colligere, quantopere cupiam, quod non rogarem abſens, ſi mediocriter cuperem.

XCVI. TRAIANVS PLINIO S.

Quam parce haec beneficia tribuam, vtique, mi Secunde cariſſime, haeret tibi, quum etiam in ſenatu adfirmare ſoleam, non exceſſiſſe me numerum, quem apud ampliſſimum ordinem ſuffecturum mihi profeſſus ſum: tuo tamen deſiderio ſubſcripſi; et [vt ſcias] dediſſe me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione, qua adſuevi, referri in commentarios meos iuſſi.

XCVII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Chriſtianorum rebus accurate perſcribit.

Solemne eſt mihi, Domine, omnia, de quibus dubito, ad te referre. Quis enim poteſt melius vel cunctationem

3 *ſed peto*) *Sic ex editione Io. de Tridino et Iuntae repoſuit Longolius. *Quod peto*, reliqui.

XCVI *ſuffecturum mihi*) Cum enim per illam fictionem iuris vis ipſa legum tam neceſſariarum, quibus incitarentur homines, vt prolem vellent tollere, imminueretur: boni imperatores parciſſimi erant merito in eo iure tribuendo. Itaque profeſſus erat Traianus, ſe vltra certum numerum civium eo beneficio non eſſe adfecturum. Haec etiam cauſſa eſt, cur referri in commentarios ſuos iubet, ſi quid cui tribuit.

[*vt ſcias*] Poſſunt haec verba abeſſe, et abſunt a bonis libris: ſed cum in ſimillima re occurrant deinde ep. 106, non auſim delere.

XCVII, 1 *Solemne*) Certatim hanc epiſtolam commentariis iuſtis illuſtrarunt viri docti, quos magno numero laudat Fabricius B. L. 2, 22, p. 478. Ceterorum obſervatis vſus, multa de ſua penu praeclara addidit ill. Boehmerus in diſſertationibus iuris eccleſ. antiqui ad has epiſtolas Lipſ. 1711. 8. editas. Nos inſtituto noſtro hic egrediendi cauſſam habemus nullam. Illud modo monemus, laudari hanc epiſtolam, et hoc reſcriptum Traiani, iam a Tertulliano apolog. c. 2 his verbis, *Plinius Secundus cum provinciam regeret, damnatis quibusdam Chriſtianis, quibusdam gradu pulſis, ipſa tamen multitudine perturbatus, quid de cetero ageret, conſuluit Traianum tunc Imperatorem* (ſic leg. vid. pro *tunc Trai. Imp.*) *allegans praeter obſtinationem*

ctationem meam regere, vel ignorantiam inſtruere?
Cognitionibus de Chriſtianis interfui nunquam: ideo
neſcio quid et quatenus aut puniri ſoleat, aut quaeri.
Nec mediocriter haeſitavi, ſitne aliquod diſcrimen aeta- 2
tum, an quamlibet teneri nihil a robuſtioribus diffe-
rant? deturne poenitentiae venia, an ei, qui omnino
Chriſtianus fuit, deſiſſe non proſit? nomen ipſum, et-
iamſi flagitiis careat, an flagitia cohaerentia nomini, pu-
niantur? Interim in iis, qui ad me tanquam Chriſtiani
deferebantur, hunc ſum ſequutus modum. Interro- 3
gavi ipſos, *An eſſent Chriſtiani?* confitentes iterum ac
tertio interrogavi, ſupplicium minatus: perſeverantes
duci iuſſi. Neque enim dubitabam, qualecunque
eſſet, quod faterentur, pervicaciam certe, et inflexibi-
lem obſtinationem debere puniri. Fuerunt alii ſimilis 4
amentiae: quos, quia cives Romani erant, adnotavi in
vrbem remittendos. Mox ipſo tractatu, vt fieri ſolet,
diffundente ſe crimine, plures ſpecies inciderunt. Pro- 5
poſitus eſt libellus ſine auctore, multorum nomina con-
tinens, qui negarent ſe eſſe Chriſtianos, aut fuiſſe,
quum, praeeunte me, deos appellarent, et imagini
tuae, quam propter hoc iuſſeram cum ſimulacris nu-
minum

nem non ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacramentis eorum comperiſſe, quam coetus antelucanos ad canendum Chriſto vt Deo, et ad confoederandam diſciplinam; homicidium, fraudem, perfidiam, et cetera ſcelera prohibentes (forte leg. *prohibentem*, nempe *diſciplinam*) *Tunc Traianus reſcripſit, hoc genus conquirendos quidem non eſſe, oblatos vero puniri oportere.* cf. le Moyne ad V. S. p. 142 ſqq. Euſeb. Chron. p. 209. Scal. it. Heum. de perſec. Chriſtianor. Pliniana in diſſertt. Syllog. p. 1.

3 *ſupplicium minatus*) vt ap. Prud. tum alias tum in Eulal. Periſt. 3, 114 ſqq.

pervicaciam) Longol. *pertinaciam*. Certe pertinacia ſemper vitioſa, ſi audias Non. 5, 40.

4 *quia cives Romani erant*) In quos animadverti non temere in provincia poſſet. vid. ad 10, 82, 3.

5 *imagini tuae*) Igitur in provincia eum honorem Imperatori habuit Plinius, quem non admiſſum Romae ab eo praedicat Paneg. 52, 5 *Non apud genium tuum bonitati tuae gratias agi, ſed apud numen Iovis optimi maximi pateris.*

minum adferri, thure ac vino ſupplicarent, praeterea maledicerent Chriſto: quorum nihil cogi poſſe dicuntur, qui ſunt revera Chriſtiani. Ergo dimittendos pu-
6 tavi. Alii ab indice nominati, eſſe ſe Chriſtianos dixerunt, et mox negaverunt: fuiſſe quidem, ſed deſiſſe, quidam ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti quoque. Omnes et imaginem tuam, deorumque ſimulacra venerati ſunt. ii et Chriſto
7 maledixerunt. Adfirmabant autem, hanc fuiſſe ſummam vel culpae ſuae, vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die ante lucem convenire: carmenque Chriſto, quaſi Deo, dicere ſecum invicem: ſeque ſacramento non in ſcelus

ris. Vid. Minuc. Felix 29, 6 et ibi viri docti.

Ergo dimittendos) Minuc. Fel. 28, 5 *Si quis infirmior, malo preſſus et victus, Chriſtianum ſe negaſſet, favebamus ei* (loquitur de ſtatu ſuo ante ſuſceptam religionem Chriſtianam) *quaſi eierato nomine, iam omnia facta ſua illa negatione purgaſſet.*

6 *fuiſſe*) Voſſ. *Alii fuiſſe* aut *Vel fuiſſe.*

7 *ſtato die*) Sabbathi eo tempore in Bithynia, quod probabile facit Boehmerus Diſſ. 1.

carmenque) Non omnino metro adſtrictum, ſed formulam conceptorum verborum etc. vid. Miſc. Lipſ. 5, 3, 7. Hymnophilus aliquis hanc ſententiam, quae et Moshemii eſt, refellere conatur: et movit fere Moshemium, de rebus Chriſtianorum ante Conſtantinum p. 148 ſqq. vbi ceteroquin mea laudat.

Chriſto, quaſi Deo) Si vim habere debeat hoc argumentum pro fide Ante-Nicaena contra Arianos; ponendum eſt, Chriſtianos ipſos Deum vocaſſe Chriſtum, non adieciſſe hoc *quaſi Deo* Plinium. *Dei* enim appellatio multo, quod conſtat, apud gentiles patet latius, et longe humilioris faſtigii naturas comprehendit.

ſacramento) Cum mature *ſacramenti* voce vterentur de ritibus ſuis et dogmatis Chriſtiani, quae diligenter occultarent; ea porro vox in quantum ad militare ius iurandum refertur, ad coniurationem trahi ab ignaris poſſet; cum porro de ſanguine Chriſti Dei et hominis inter ſacramenta adhibito, aliquid tamen emanaret: mirum non eſt profecto, illis in mentem veniſſe aliquem Catilinam, de quo Salluſtius c. 22. *Cum ad ius iurandum populares ſceleris ſui adigeret, humani corporis ſanguinem, vino permixtum, in pateris circumtuliſſe; inde cum poſt exſecrationem omnes deguſtaviſſent, ſicuti in ſolemnibus ſacris fieri conſuevit* etc. mirum non eſt, in Thyeſtearum illos epularum ſuſpicionem vocatos eſſe. His ſuſpicionibus opponitur deinde *cibus promiſcuus et*

ſcelus aliquod obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent: quibus peractis morem ſibi diſcedendi fuiſſe, rurſusque coëundi ad capiendum cibum, promiſcuum tamen, et innoxium: quod ipſum facere deſiſſe poſt edictum meum, quo ſecundum mandata tua hetaerias eſſe vetueram. Quo magis neceſſa- 8
rium credidi, ex duabus ancillis, quae miniſtrae dicebantur, quid eſſet veri et per tormenta quaerere. Sed nihil aliud inveni, quam ſuperſtitionem pravam et immodicam, ideoque, dilata cognitione, ad conſulendum te decurri. Viſa eſt enim mihi res digna conſultatio- 9
ne, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis aetatis, omnis ordinis, vtriusque ſexus etiam, vocantur in periculum, et vocabuntur. Neque enim civitates tantum, ſed vicos etiam atque agros ſuperſtitionis iſtius contagio pervagata eſt: quae videtur ſiſti et corrigi poſſe. Certe ſatis conſtat, prope iam 10
deſolata templa coepiſſe celebrari, et ſacra ſolemnia diu intermiſſa repeti: paſſimque venire victimas, quarum adhuc rariſſimus emtor inveniebatur. Ex quo facile

et innocuus, quem merito ad *Agapas* Chriſtianorum viri docti referunt. *Coena noſtra*, inquit Tertull. apol. c. 39. *de nomine rationem ſui oſtendit: id vocatur, quod* dilectio *penes Graecos eſt* etc. Vid. quos hic laudat doctiſſimus Havercampus. Ceterum de vocibus *ſacramenti* et *coniurandi* vid. Liv. 22, 38. *Nam ad eam diem nihil praeter* ſacramentum *fuerat: at vbi ad decuriatum aut centuriatum conveniſſent, ſua voluntate ipſi inter ſe equites decuriati, centuriati pedites* coniurabant, *ſeſe fugae atque formidinis ergo non abituros etc. Id ex voluntario inter ipſos foedere a tribunis ad legitimam iurisiurandi adactionem translatum.*

hetaerias) Vid. ſupra ad 10, 43, et ex ICtorum libris Bynkersh. Obſervatt. 1, 16, et de religione peregrina diſſ. 2 p. 255 ſqq. Bacchanalia ſua recordabantur Romani. His ſimile quiddam metuebant.

8 *ancillis*) Heum. Syll. Diſſ. T. I. p. 133 mutat in *aniculis*. Sed *ancillas* tormenta arguunt.

miniſtrae) Diaconiſſae veteris eccleſiae. Cum alioqui non liceret ſervos interrogare in caput domini; haec lex in hac quidem cauſſa non valuit.

cile eſt opinari, quae turba hominum emendari poſſit, ſi fiat poenitentiae locus.

XCVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Actum quem debuiſti, mi Secunde, in excutiendis cauſſis eorum, qui Chriſtiani ad te delati fuerant, ſequutus es. Neque enim in vniverſum aliquid, quod quaſi certam
2 *formam habeat, conſtitui poteſt. Conquirendi non ſunt: ſi deferantur et arguantur, puniendi ſunt: ita tamen, vt, qui negaverit ſe Chriſtianum eſſe, idque re ipſa manifeſtum fecerit, id eſt, ſupplicando diis noſtris, quamvis ſuſpectus in praeteritum fuerit, veniam ex poenitentia impetret. Sine auctore vero propoſiti libelli, nullo crimine locum habere debent. Nam et peſſimi exempli, nec noſtri ſeculi eſt.*

XCIX. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quaerit de contegenda Amaſtrianorum peſtifera aqua.

Amaſtrianorum civitas, Domine, et elegans et ornata, habet inter praecipua opera pulcherrimam, eandemque longiſſimam, plateam: cuius a latere per ſpatium omne porrigitur nomine quidem flumen, re vero cloaca foediſſima: quae ſicut turpis et immundiſſi-
2 ma adſpectu, ita peſtilens eſt, odore teterrimo. Quibus ex cauſſis, non minus ſalubritatis quam decoris intereſt, eam contegi: quod fiet, ſi permiſeris, curantibus nobis, ne deſit quoque pecunia operi tam magno, quam neceſſario.

C. TRAIANVS PLINIO S.

Rationis eſt, mi Secunde cariſſime, contegi aquam iſtam, quae per civitatem Amaſtrianorum fluit, ſi intecta ſalubritati

XCVIII, 2 *conquirendi*) Nempe hoc dat innocentiae, ne ſua ſponte in illos, vt in latrones, fures, ſacrilegos, quaeratur; neque indicare cogantur conſcios: hoc ſtatuit in pertinaciam, quam imputat iis, et legum contemtum, vt accuſati, et confeſſi, damnentur. Quanto haec moderatiora illo ſacrae Inquiſitionis iudicio!

CI *Vota*

lubritati obeſt. Pecunia ne huic operi deſit, curaturum te ſecundum diligentiam tuam, certum habeo.

CI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Vota pro ſalute Traiani et ſoluta et nova nuncupata eſſe nuntiat.

Vota, Domine, priorum annorum nuncupata alacres laetique perſolvimus, novaque rurſus, curante commilitonum et provincialium pietate, ſuſcepimus: precati deos, vt te remque publicam florentem et incolumem ea benignitate ſervarent, quam ſuper magnas plurimasque virtutes, praecipue ſanctitate conſequi, deorum honore meruiſti.

CII. TRAIANVS PLINIO S.

Solviſſe vota diis immortalibus, te praeeunte, pro mea incolumitate, commilitones cum provincialibus laetiſſimo conſenſu, in futurumque nuncupaſſe, libenter, mi Secunde cariſſime, cognovi literis tuis.

CIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diem imperii ſuſcepti anniverſario ritu celebratum eſſe annuntiat.

Diem, in quem tutela generis humani feliciſſima ſucceſſione translata eſt, debita religione celebravimus, commendantes diis, imperii tui auctoribus, et vota publica et gaudia.

CIV. TRAIANVS PLINIO S.

Diem imperii mei debita laetitia et religione a commilitonibus et provincialibus, praeeunte te, celebratum, libenter, mi Secunde cariſſime, cognovi literis tuis.

CI *Vota nuncupata*) Forte natali imperii, vt ſupra ep. 60 it. 103 et 104.

curante pietate) *Melius extra comparationem eſt, quod Cellarius ſuſpicabatur, *certante*, vt 10, 60 *certarunt pietate.*

Deorum honore) *Videtur excidiſſe ante *Deorum* coniunctio *et*. De hac pietate Traiani erga Deos Paneg. c. 52.

CIII *diem, in quem*) *Valde obſcure locutus eſt Plinius, ſi ita locutus

CV. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Ius Quiritium pro tribus libertis petit.

Valerius, Domine, Paullinus, excepto vno, ius Latinorum ſuorum mihi reliquit: ex quibus rogo tribus interim ius Quiritium des. Vereor enim, ne ſit inmodicum, pro omnibus pariter invocare indulgentiam tuam; qua debeo tanto modeſtius vti, quanto pleniorem experior. Sunt autem, pro quibus peto, C. Valerius Aeſtiaeus, C. Valerius Dionyſius, C. Valerius Aper.

CVI. TRAIANVS PLINIO S.

Quum honeſtiſſime iis, qui apud fidem tuam a Valerio Paullino depoſiti ſunt, conſultum velis mature per me; iis interim, quibus nunc petiſti, vt ſcias dediſſe me ius Quiritium, referri in commentarios meos iuſſi, idem facturus in ceteris, pro quibus petieris.

CVII. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Centurionis, filiae civitatem petentis, libellum mittit.

Rogatus, Domine, a P. Accio Aquila, centurione cohortis ſextae equeſtris, vt mitterem tibi libellum; per quem indulgentiam pro ſtatu filiae ſuae implorat, durum putavi negare, quum ſcirem, quantam ſoleres militum precibus patientiam humanitatemque praeſtare.

CVIII.

locutus eſt. Gronovius ſuſpicatur, *diem quo in te.*

CV *Latinorum ſuorum*) Libertorum, qui ius Latii modo conſecuti fuerant, a quo gradus adhuc ſupereſt ad ipſum plenum ius civitatis Quiritium. Vid. ad 10, 4, 2.

C. *Valerius*) Obſerva obiter Libertos omnes habere nomen Domini, adiunctumque cognominis inſtar nomen ſervitutis.

CVI *mature*) * *Matura* ex libris antiquis Longolius, vt ſit vox hortantis Imperatoris, quo *maturet* Plinius, h. e. feſtinet proſpicere libertis. Ceterum vid. ep. 96.

CVII *cohortis Equeſtris*) Novum hoc. Olim *cohortes* modo peditum: equitum *turmae.*

pro ſtatu filiae) Quam ex reſponſione Traiani, civitatem ei dantis, intelligimus ante ſuſceptam, quam pater civis fieret, vel ex non-cive etc.

CIX

CVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Libellum P. Accii Aquilae, centurionis cohortis ſextae equeſtris, quem mihi miſiſti, legi: cuius precibus motus dedi filiae eius civitatem Romanam. Libellum reſcripti, quem illi redderes, miſi tibi.

CIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De protopraxia civitatium conſulit.

Quid habere iuris velis et Bithynas et Ponticas civitates in exigendis pecuniis, quae illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliisve cauſſis debeantur, rogo, Domine, reſcribas. Ego inveni, a plerisque pro conſulibus conceſſam eis protopraxian, eamque pro lege valuiſſe. Exiſtimo tamen tua providentia 2 conſtituendum aliquid et ſanciendum, per quod vtilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quae ſunt ab aliis inſtituta, ſint licet ſapienter indulta, brevia tamen et infirma ſunt, niſi illis tua contingat auctoritas.

CX. TRAIANVS PLINIO S.

Quo iure vti debeant Bithynae vel Ponticae civitates in iis pecuniis, quae ex quaque cauſſa reipublicae debebuntur, ex lege cuiusque animadvertendum eſt. Nam ſive habent privilegium, quo ceteris creditoribus anteponantur, cuſtodiendum eſt; ſive non habent, in iniuriam privatorum id dari a me non oportebit.

CXI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Amiſenis, pecuniam Piſoni olim donatam repetentibus, Traianum conſulit.

Ecdicus, Domine, Amiſenorum civitatis petebat apud me ab Iulio Piſone denariorum circiter XL millia, donata

CIX *Protopraxian*) Ius primae exactionis, quod ſatis explicat reſponſio Traiani.

CXI, 1 *Ecdicus*) *Defenſores civitatum* tales vocantur in iure. Eſt titulus Codicis 1, 55 et C. Theod.

donata ei publice ante XX annos et bule et eccleſia conſentiente: nitebaturque mandatis tuis, quibus eius-
2 modi donationes vetantur. Piſo contra, plurima ſe in rempublicam contuliſſe, ac prope totas facultates erogaſſe, dicebat. Addebat etiam temporis ſpatium, poſtulabatque, ne id, quod pro multis et olim accepiſſet, cum everſione reliquae dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex cauſſis integram cognitionem differendam exiſtimavi, vt te, Domine, conſulerem, quid ſequendum putares.

CXII. TRAIANVS PLINIO S.

Sicut largitiones ex publico fieri mandata prohibent; ita, ne multorum ſecuritas ſubruatur, factas ante aliquantum temporis retractari atque in irritum vindicari non oportet. Quidquid ergo ex hac cauſſa actum ante viginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusque loci, quam pecuniae publicae conſultum volo.

CXIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

An in ſenatum lecti, pro introitu aliquid inferre debeant, quaerit.

Lex Pompeia, Domine, qua Bithyni et Pontici vtuntur, eos qui in bulen á cenſoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: ſed ii, quos indulgentia tua quibusdam civitatibus ſuper legitimum numerum adiicere permiſit, et ſingula millia denariorum et bina intule-
2 runt. Anicius deinde Maximus proconſul eos etiam, qui a cenſoribus legerentur, dumtaxat in pauciſſimis
3 civitatibus, aliud aliis, iuſſit inferre. Supereſt ergo, vt ipſe

Theod. 1,10. de defenſoribus civitatum. De iisdem Iuſtiniani novella 15 vbi Gr. περὶ τῶν ἐκδίκων. De ipſorum officio vel ex hoc ipſo loco apparet.

bule et eccleſia) Romae eſſet *Senatus Populusque.*

nitebaturque) Libri antiqui *vtebatur*, eadem ſententia.

CXIII, 1 *Lex Pompeia*) Vid. 10, 83 et 115. De ipſa hac quaeſtione aliquid ſupra 10, 48, 5.

2 *aliud aliis*) Intellige, *in civitatibus*,

ipſe diſpicias, an in omnibus civitatibus certum aliquid omnes, qui deinde bulevtae leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum manſurum eſt, a te conſtitui decet, cuius factis dictisque debetur aeternitas.

CXIV. TRAIANVS PLINIO S.

Honorarium decurionatus omnes, qui in quaque civitate Bithyniae decuriones fiunt, inferre debeant necne, in vniverſum a me non poteſt ſtatui. Id ergo, quod ſemper tutiſſimum eſt, ſequendam cuiusque civitatis legem, puto, ſcilicet adverſus eos, qui inviti fiunt decuriones. exiſtimo id acturos, vt erogatio ceteris praeferatur.

CXV. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Decuriones alienae civitatis an eiici ſenatu poſſint, quaerit.

Lege, Domine, Pompeia permiſſum Bithynicis civitatibus adſcribere ſibi, quos vellent cives, dum civitatis non ſint alienae, ſed ſuarum quisque civitatium, quae ſunt in Bithynia. Eadem lege ſancitur, quibus de cauſſis ſenatu a cenſoribus eiiciantur: inter quas ni-

civitatibus, ratione habita facultatum nempe.

CXIV *ſcilicet adverſus eos*) Locus obſcurus ſi quis alius Plinii, quem ita interea interpretandum putabam, dum quis meliorem vel lectionem proferat, vel interpretationem. Sequendam legem putat Imperator non vniverſim, ſed *adverſus eos, qui inviti fiunt decuriones*, et tamen excuſari non poſſunt: qui enim petunt honorem, illi pro ſe inferent, vt lege non opus ſit. Subiungit, *exiſtimo id acturos* cenſores, qui ius legendorum decurionum ſ. bulevtarum habent, *vt erogatio* h. e. is, qui erogare aliquid in honorarium pro introitu poteſt et vult, *ceteris*, invitis, *praeferatur*, nec adeo ſaepe opus ſit coactione.

CXV, 1 *Lege Pompeia*) V. 10, 83 et 113.

Senatu a cenſoribus) *Vulg. *e Senatu a Cenſoribus*. Veteres editiones, quas ſequitur Longolius, *Senatu Cenſoribus*. Vtramque praepoſitionem abeſſe in tali conſtructione poſſe, dubium non eſt. Sed eadem in formula ita parcum fuiſſe Traiani quaeſtorem, vel ſcribam, non putabam. Itaque bonis libris ἕτερον μὲν ἔδωκα ἑκὼν, ἕτερον δ' ἀνένευσα. Vid. 1, 7, 1.

CXVII, 1

2 hil de cive alieno cavetur. Inde me quidam ex cenſoribus conſulendum putaverunt, an eiicere deberent
3 eum, qui eſſet alterius civitatis. Ego, quia lex, ſicut adſcribi civem alienum vetabat, ita eiici e ſenatu ob hanc cauſſam non iubebat: praeterea quia ab aliquibus adfirmabatur mihi, in omni civitate plurimos eſſe bulevtas ex aliis civitatibus, futurumque, vt multi homines multaeque civitates concuterentur ea parte legis, quae iampridem conſenſu quodam exoleviſſet; neceſſarium exiſtimavi conſulere te, quid ſervandum putares. Capita legis his literis ſubieci.

CXVI. TRAIANVS PLINIO S.

Merito haeſiſti, Secunde cariſſime, quid a te reſcribi oporteret cenſoribus conſulentibus, an legerent in ſenatum aliarum civitatium, eiusdem tamen provinciae, cives. Nam et legis auctoritas, et longa conſuetudo vſurpata contra legem, in diverſum movere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, vt ex praeterito nihil novaremus, ſed manerent, quamvis contra legem, adſciti quarumcunque civitatium cives, in futurum autem lex Pompeia obſervaretur: cuius vim ſi retro quoque velimus cuſtodire, multa neceſſe eſt perturbari.

CXVII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Veretur, ne ex invitatione ad ſolenne officium factiones oriantur.

Qui virilem togam ſumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magiſtratum, vel opus publicum dedicant, ſolent

CXVII, 1 *virilem togam*) De quo officio 1, 9, 2. De virili toga pariter ac nuptiis Apuleius apol. p. 416 Scipionis Gent. *Quippe ita placuerat, in ſuburbana villa potius vt coniungeremur, ne cives denuo ad ſportulas convolarent: cum haud pridem Pudentilla de ſuo quinquaginta millia nummum in populum expunxiſſet ea die, qua Pontianus* (filius Pudentillae, privignus Apuleii maior natu) *vxorem duxit, et hic puerulus* (contemtim ſic appellat filium Pudentillae, ſuum autem privignum minorem) *toga eſt involutus.* Plura ad h. l. Scipio Gentilis.

2 [non

ſolent totam bulen, atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel ſingulos dare: quod an celebrandum, et quatenus, putes, rogo ſcribas. Ipſe enim, ſicut arbitror, [non imprudenter,] 2 praeſertim ex ſolennibus cauſſis concedendum [iuſſi] invitationes; ita vereor, ne ii, qui mille homines, interdum etiam plures, vocant, modum excedere, et in ſpeciem dianomes incidere videantur.

CXVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Merito vereris, ne in ſpeciem dianomes incidat invitatio, quae et in numero modum excedit, et quaſi per corpora, non viritim ſingulos ex notitia, ad ſolemnes ſportulas contrahit. Sed ego ideo prudentiam tuam elegi, vt formandis iſtius provinciae moribus ipſe moderareris, et ea conſtituas, quae ad perpetuam eius provinciae quietem eſſent profutura.

2 [*non imprudenter*] *Haec verba cum nullo idoneo auctore in recentiores editiones adſumta ſint, (forte ex coniectura alicuius, qui fulcire ſententiam, per importunum illud *iuſſi* laborantem, vellet) merito vncis coërcita ſunt. Forte etiam *arbitror* huc redigendum ſit: [*arbitror non imprudenter*] Sed illo *iuſſi* quid faciamus? Profecto non cohaerent, *Sicut arbitror concedendum iuſſi; ita vereor.* Nempe aut legendum cum Scheffero, *concedendum ius invitationis*; aut ex Iuntina *concedendum ipſis* (nempe *qui virilem togam ſumunt*, et reliquis) *invitationes*; aut inveniendum ex ingenio, eruendumve ex libris, aliquid melius.

dianomes) Διανομῆς, *diviſionis* pecuniarum vel cuiuscunque rei, quae ad *ambitus* crimen Romae pertinet. Docent hoc veteres gloſſae, vbi διανομὴ χρυσοῦ, itemque διανομὴ ἀργύρου, redditur *ſportula*, qua voce in reſponſione Traianus vtitur, διανομὴ κρέως *viſceratio*. Hinc *diviſoris* ſordidum, ſi non infame nomen Romae v. g. Cic. prooem. act. in Verr. c. 8. Pro licita per teſtamentum largitione ponuntur *diviſiones* l. 23 π. de annuis leg. *Diviſio civium et epulum* eadem ratione iunguntur l. 123 de Legatis 1. *Manemus ergo in Caſauboni emendatione qui pro *diamones* ita reſtituit. *Diamoeries* quod libri antiqui hic habent, qui tamen in reſponſione Traiani *diamones* agnoſcunt, ex διαμοιρίας corruptum, quod eundem ſenſum habere poteſt: Sed neſcio, an habeat auctorem alium.

CXIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Doceri deſiderat, a quo die incipiant iselaſtica praemia victoribus dari.

Athletae, Domine, ea, quae pro iselaſticis certaminibus conſtituiſti, deberi ſibi putant, ſtatim ex eo die, quo ſunt coronati. Nihil enim referre, quando ſint patriam invecti, ſed quando certamine vicerint, ex quo invehi poſſint. Ego contra [ſcribo] Iselaſtici nomine [itaque eorum] vehementer addubitem, an ſit
2 potius id tempus, quo εἰσήλασαν, intuendum. Iidem obſonia petunt pro eo agone, qui a te iselaſticus factus eſt, quamvis vicerint ante, quam fieret. Aiunt enim congruens eſſe, ſicut non datur ſibi pro his certaminibus, quae eſſe iselaſtica, poſtquam vicerunt, deſierunt;

CXIX, 1 *pro iselaſticis*) Quorum victoribus licet εἰσελαύνειν, ſolemni pompa in vrbem invehi. Locus claſſicus Vitruv. 9 pr. *Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea, vidiſſent, Graecorum maiores ita magnos honores conſtituerunt, vti non modo in conventu ſtantes cum palma et corona ferant laudes; ſed etiam quum revertuntur in ſuas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia et in patrias invehantur, e reque publica, perpetua vita conſtitutis vectigalibus fruantur.* Haec ſufficiunt intelligendis his epiſtolis. Plura deſiderantem iuvabunt Turneb. 1, 19 et 27, 5 et in primis Petr. Faber Agoniſt. 2, 10 et 17 pluresque hic laudati Longolio.

ſcribo Iselaſtici) *Locus corruptus, ſi quid video, cuius ſententiam non obſcuram arbitror; quibus verbis conceptus fuerit, non dixerim. Verbum *ſcribo* non eſſe ſanum, confirmare prope auſim. Sententia autem haec eſt: Ne ſentiam cum Athletis, ipſo nomine *Iselaſtici* moveor, quod facit vt dubitem, *an ſit potius* etc. Si verba, quae ideo incluſimus, interim praetermittas, ſententia quam dixi, exorietur. Et video iam ſic in mentem veniſſe Grutero, *Ego contra Iselaſticorum nomine vehementer addubitem.* Non diſſimulo, ipſam etiam formulam, *vehementer addubitem*, mihi initio ſuſpectam fuiſſe; cum *addubitare* bona aetate ſignificet *aliquantum dubitare:* ſed video ſic etiam poſitum 2, 19, 1. Itaque patior illud locum ſuum tenere; neque tamen imitari audeam.

2 *obſonia*) Non praefracte negaverim Graeca notione ὀψώνια hic forte ſumi, pro ſtipendio: ſed notandum tamen, *annonam* et *cibos* etiam illis publice datos, quod docuit Faber Agoniſt. 2, 17.

iselaſticus factus eſt) Cui tu tribuiſti eosdem honores, immunitates, praemia, quae habent ii, qui olim hoc nomine appellati ſunt.

3 ne

runt; ita pro iis dari, quae eſſe coeperunt. Hic quoque non mediocriter haereo, ne cuiusquam retro habeatur ratio, dandumque, quod tunc, quum vincerent, non debebatur. Rogo ergo, vt dubitationem meam regere, id eſt, beneficia tua interpretari ipſe digneris. 3

CXX. TRAIANVS PLINIO S.

*Iſelaſticum tunc primum mihi videtur incipere deberi, quum quis in civitatem ſuam ipſe εἰσήλασεν. *Obſonia eorum certaminum, quae Iſelaſtica eſſe placuit mihi, [ſi] ante Iſelaſtica non fuerunt, retro non debentur. Nec proficere pro deſiderio athletarum poteſt, tam eorum, quae poſtea Iſelaſtica lege conſtitui, quam, quum vincerent, eſſe deſierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihilominus, quae ante perceperant, non revocantur.*

CXXI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Excuſat ſe, quod vxorem diplomate adiuverit.

Vsque in hoc tempus, Domine, neque cuiquam diplomata commodavi, neque in rem vllam, niſi tuam,

3 *ne cuiusquam*) De ratione, qua *ne*, dubitandi vel interrogandi adeo particula, praeponitur diximus in Lex. Rei ruſt. et ad Quintil. 1, 5, 38.

CXX [*ſi*] *ante Iſelaſtica*) *Importuna videtur conditionalis particula, qua deleta vel cum *quae* permutata, facilis erit ſententia.

tam eorum, quae) *Haec eſſe corruptiſſima video, medelam non video. Sententia interim pellucet. Reiicit Imperator rationem Athletarum, vel convertit potius, et oſtendit, eſſe ἀντιστρέφουσαν. Illi dixerant, aequum eſſe, vt acciperent praemia eorum certaminum, quibus poſt victoriam demum ſuam propoſita eſſent praemia; cum deſinant dari quorundam certaminum, quae tum darentur, cum vincerent. At reſpondet Imperator, ſi retro valere velint legem, quae decernat praemia nova; etiam retro valere debere eam, quae auferat vetera. Si poſterius non placeat, ſi reddere nolint praemia iam percepta eorum certaminum, pro quibus nihil amplius datur; etiam non poſtulare debere praemia, quae tum cum vincerent nondum fuerant conſtituta. Lacunam igitur hic eſſe ſentio, quibus proprie verbis ſit explenda, hariolari nolo.

CXXI, 1 *diplomata*) Vid. ſupra ep. 14.

tuam, miſi. quam perpetuam ſervationem meam
2 quaedam neceſſitas rupit. Vxori enim meae, audita morte avi, volenti ad amitam ſuam excurrere, vſum eorum negare durum putavi, quum talis officii gratia in celeritate conſiſteret; ſciremque, te rationem itineris probaturum, cuius cauſſa erat pietas. Haec ſcripſi, quia mihi parum gratus tibi fore videbar, ſi diſſimulasſem inter alia beneficia hoc vnum, quod me debere ſciebam indulgentiae tuae, quod fiducia eius, quaſi conſulto te, non dubitavi facere; quem ſi conſuluiſſem, ſero feciſſem.

CXXII. TRAIANVS PLINIO S.

Merito habuiſti, Secunde cariſſime, fiduciam animi mei. Nec dubitandum fuiſſet, ſi exſpectaſſes, donec me conſuleres, An iter vxoris tuae diplomatibus, quae officio tuo dedi, adiuvandum eſſet? vſum eorum intentioni non profuiſſe, quum apud amitam ſuam vxor tua deberet etiam celeritate gratiam adventus ſui augere.

2 *debere ſciebam*) *Sciebam omittit prima editio, legitque pro *vnum*, *vno*: nullo ſenſu idoneo. Sed erit ſenſus Plinio dignus, ſi ita legas, *Si diſſimulaſſem, inter alia beneficia hoc* quoque *me debere indulgentiae tuae, quod fiducia eius* etc. Id ipſum eſt beneficium Caeſaris, quod Plinius audet, fiducia illius indulgentiae, inconſulto illo vti ipſius beneficio.

C. PLINII CAECILII
SECVNDI
PANEGYRICVS

CVM ANNOTATIONIBVS

IO. MATTHIAE GESNERI

C. PLINII SECVNDI

PANEGYRICVS

Bene ac ſapienter, Patres Conſcripti, maiores inſti-
tuerunt, vt rerum agendarum, ita dicendi initium
a precationibus capere: quod NIHIL rite, nihil-
que providenter homines, ſine deorum immortalium
ope, conſilio, honore, auſpicarentur. Qui mos cui 2
potius, quam conſuli? aut quando magis vſurpandus
colendusque eſt, quam quum imperio ſenatus, auctori-
tate reipublicae, ad agendas Optimo Principi gratias
excitamur? QVOD enim praeſtabilius eſt, aut pulchrius 3
munus deorum, quam caſtus et ſanctus, et diis ſimilli-
mus princeps? Ac ſi adhuc dubium fuiſſet, forte ca- 4
ſuque rectores terris, an aliquo numine darentur: Prin-
cipem tamen noſtrum liqueret divinitus conſtitutum.
Non enim occulta poteſtate fatorum, ſed ab Iove ipſo 5
coram ac palam repertus eſt, electus quippe inter aras
et

Panegyricus) Neſcio an hoc nomen ipſe actioni ſuae ac libro poſuerit Plinius. Certe non colligas ex Ep. 3, 18 quae epiſtola praefationis inſtar ad hunc librum eſt, et ante eum legenda.

2 *imperio—auctoritate*) Diſcedit a veteribus formulis, in quibus non temere *imperare* dicitur *Senatus*: ſed *placet Senatui*, *Senatus ſit auctor* etc. Vid. Briſſon. de form. tum alias, tum praeſerti[illegible] 2, 109 p. 201 Conr. infra 78, 1. Nimirum partim blanditur Senatui, partim, quod toto hoc libello agit, auctoritatem huius Ordinis it amplificatum: vt mirari ſubeat interdum aequitatem animi in Traiano maiorem fore, quam temere a principe exſpectes, qui vel probaverit iſta, vel tulerit, vel contemſerit.

ad agendas gratias) Habemus eius rei exemplum etiam Ep. 2, 1, 5. Iam obſervatum aliis, non huc trahendum eſſe *Dionem* L. 60 p. 672, D. vbi vetuit lege Claudius, *τὺς αἱρετὺς (ἄρχοντας) μηδεμίαν οἱ χάριν ἐν τῷ συνεδρίῳ γινώσκειν.* Eſt enim ibi de provincialibus magiſtratibus ſermo.

3 *Dis ſimillimus*) Stoicae virtutis apex, Deo ſimilem eſſe. Ita ſtatim ex eadem philoſophia caſum excludit, commendat providentiam.

5 *repertus eſt, electus*) *Reperire* vt *invenire* non ſemper ad
caſum,

et altaria, eodemque loci, quem Deus ille tam manife-
6 ſtus ac praeſens, quam caelum ac ſidera inſedit. Quo magis aptum piumque eſt, te, Iupiter optime maxime, antea conditorem, nunc conſervatorem imperii noſtri, precari, vt mihi digna conſule, digna ſenatu, digna principe contingat oratio: vtque omnibus, quae dicentur a me, libertas, fides, veritas conſtet: tantumque a ſpecie adulationis abſit gratiarum actio mea, quantum abeſt a neceſſitate.

II. Equidem non Conſuli modo, ſed omnibus civibus enitendum reor, ne quid de Principe noſtro ita di-
2 cant, vt idem illud de alio dici potuiſſe videatur. Quare abeant ac recedant voces illae, quas metus exprimebat: nihil, quale ante, dicamus; nihil enim, quale antea, patimur: nec eadem de principe palam, quae prius, praedicemus; neque enim eadem ſecreto loquimur,
3 quae prius. Diſcernatur orationibus noſtris diverſitas tempo-

caſum, ſed interdum ad quaerendi effectum pertinere, notum eſt. Noſtri in tali re, *ausfündig machen.* * Vulgo legitur, *repertus, electus eſt quippe*, quod inconcinnitatis aliquid habere, aures ſentiunt. Retinuit tamen Arntzenius. Liber Schwarzii cum *eſt* omittat, ſuſpicandi occaſionem viro clariſſimo dedit, legendum, vt dedimus. Poſſis etiam propius ad codicis fidem legere, *repertus eſt, lectus*. Verbum *eſt* prima ſua litera ſcriptum, evanido, qui imponi ſolet, apice, adhaeſit ad ſequens vocabulum tanto facilius, cum *electus* optime huc conveniat, et ſit vſitatius.

inter aras et altaria) In Capitolio. Ponamus, quia ad illuſtrandum non hunc tantum locum, ſed bonam partem panegyrici pertinent, verba Dionis L. 68 e Xiphilino p. 770, E. Ὁ Νερούας διὰ τὸ γῆρας καταφρονούμενος ἀνέβη τε ἐς τὸ Καπιτώλιον καὶ ἔφη γεγωνήσας (magno clamore) Ἀγαθῇ τύχῃ τῆς τε βουλῆς, καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ, Μάρκον Οὔλπιον Νερούαν Τραϊανὸν ποιοῦμαι (i. e. *εἰσποιοῦμαι*, adopto) Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ συνεδρίῳ Καίσαρά τε αὐτὸν ἀπέδειξε κ. τ. λ.

6 *conſervatorem*) *Iovis Conſervatoris* titulus exſtat nummis Domitiani et Diocletiani. Illuſtravit etiam Iuſtus Rycquius de Capitolio c. 20 p. 204. Add. Reineſ. 1, 254 et 2, 77. Plures ſunt apud Gruterum.

fides) Intelligit, puto *fidem*, qua Caeſari et reip. obſtrictus ſit, quaeque *libertati* et *veritati* quaſi innexa eſt: nam de altera fide, quam ſibi haberi optat, deinde dicit, cum *ſpeciem adulationis* deprecatur.

II, 5

temporum, et ex ipſo genere gratiarum agendarum intelligatur, cui, quando ſint actae. Nusquam vt deo, nusquam vt numini blandiamur: non enim de tyranno, ſed de cive; non de domino, ſed de parente loquimur. VNVM ille ſe ex nobis, et hoc magis excellit 4
atque eminet, quod vnum ex nobis putat; nec minus hominem ſe, quam hominibus praeeſſe meminit. Intelli- 5
gamus ergo bona noſtra, dignosque nos illis vſu probemus, atque identidem cogitemus, quam ſit indignum, ſi maius principibus praeſtemus obſequium, qui ſervitute civium, quam qui libertate laetantur. Et popu- 6
lus quidem Romanus dilectum Principum ſervat, quantoque paullo ante concentu formoſum alium, hunc fortiſſimum perſonat: quibusque aliquando clamoribus geſtum alterius et vocem: huius pietatem, abſtinentiam, manſuetudinem laudat. Quid nos ipſi? divini- 7
tatem Principis noſtri? an humanitatem, temperantiam, facilitatem, vt amor et gaudium tulit, celebrare vniverſi ſolemus? Iam, quid tam civile, tam ſenatorium, quam illud additum a nobis OPTIMI cognomen? quod peculiare huius et proprium arrogantia priorum principum fecit. Enim vero quam commune, quam 8
ex

II, 5 *dignosque nos illis*) *Si facilem et ſui ſimilem hic quoque Plinium eſſe volumus, ſic, vt Lipſio ſuadente dedimus, legendum puto. Sive enim ita intelligas, *probemus nos dignos vſu Traiani*, (quod defendit Schwarzius) duriuſculum eſt; ſive, *probemus nos dignos illius*, nempe Traiani, Graeciſmus eſt, Poëtis indignior, de quo Drakenb. ad Sil. 11, 381 et 12, 81. *Illis* placuiſſe etiam Perizonio, docet Arntzenius, qui ex ILLIVSV h. e. *illi vſu* ortam putat lectionem *illius vſu*. Putat itaque *dignos* cum dativo conſtrui.

6 *formoſum*) Domitianum *pulchrum et decentem* vocat, et plura ea de re commemorat Sueton. c. 18. Pulchritudinis cauſſa etiam Apollinis nomen et inſignia ipſe et Nero affectabant, qui *formoſus* eſt: ad Neronem etiam pertinet *geſtus et vox* laudata, cuius inſaniae plura ſpecimina dat, Suetonius a cap. inde 20.

7 *optimi cognomen*) Quod ſexcenti nummi et inſcriptiones ſervant. Vid. 88, 6.

8 *commune*) *Commune* eſt, h. e. principem *communem*, *civilem* et *humanum* indicat etc. Serv.

 ad

ex aequo, quod FELICES NOS, FELICEM ILLVM praedicamus? alternisque votis, HAEC FACIAT, HAEC AVDIAT, quaſi non dicturi, niſi fecerit, comprecamur? Ad quas ille voces lacrymis etiam ac multo pudore ſuffunditur. agnoſcit enim ſentitque, ſibi, non principi, dici.

III. Igitur quod temperamentum omnes in illo ſubito pietatis calore ſervavimus, hoc ſinguli quoque meditatique teneamus; ſciamusque, nullum eſſe neque ſincerius, neque acceptius genus gratiarum, quam quod illas acclamationes aemuletur, quae fingendi non
2 habent tempus. Quantum ad me pertinet, laborabo, vt orationem meam ad modeſtiam Principis moderationemque ſubmittam, nec minus conſiderabo, quid aures eius pati poſſint, quam quid virtutibus debeatur.
3 Magna et inuſitata Principis gloria, cui gratias acturus, non tam vereor, ne me in laudibus ſuis parcum, quam
4 ne nimium putet. Haec me cura, haec difficultas ſola circumſtat: nam MERENTI gratias agere, facile eſt, Patres Conſcripti. non enim periculum eſt, ne quum loquar de humanitate, exprobrari ſibi ſuperbiam credat; quum de frugalitate, luxuriam; quum de clementia, crudelitatem; quum de liberalitate, avaritiam; quum de benignitate, livorem; quum de continentia, libidinem; quum de labore, inertiam; quum de forti-
5 tudine, timorem. Ac ne illud quidem vereor, ne gratus ingratusve videar, prout ſatis, aut parum dixero. animadverto enim, etiam DEOS ipſos, non tam accuratis adorantium precibus, quam innocentia et ſanctitate laetari: gratioremque exiſtimari, qui delubris eo-

rum

ad Aen. 8, 275. *Alii* communem Deum (*dictum volunt*) *humanum*, *beneficum*, φιλάνθρωπον, *vnde et* communes homines *dicimus*.

haec faciat) *Haec* opera, digna optimo principe, ſemper *faciat* Traianus! *haec* nomina, hos titulos, has laudes, ſemper *audiat*!

III, 5

tum puram caſtamque mentem, quam qui meditatum
carmen intulerit.

IV. Sed parendum eſt Senatusconſulto, quo ex vti-
litate publica placuit, vt Conſulis voce, SVB titulo
gratiarum agendarum, boni principes quae facerent re-
gnoſcerent; mali, quae facere deberent. Id nunc eo 2
magis ſolemne ac neceſſarium eſt, quod parens noſter
privatas gratiarum actiones cohibet et comprimit:
interceſſurus etiam publicis, ſi permitteret ſibi vetare,
quod Senatus iuberet. Vtrumque, Caeſar Auguſte, mo- 3
derate, et quod alibi tibi gratias agi non ſinis, et quod
hic ſinis. non enim a te ipſo tibi honor iſte, ſed agen-
tibus habetur. Cedis affectibus noſtris, nec nobis mu-
nera tua praedicare, ſed audire tibi neceſſe eſt. SAE- 4
PE ego mecum, P. C. tacitus agitavi, qualem quan-
tumque eſſe oporteret, cuius ditione nutuque maria
terrae, pax bella, regerentur: quum interea fingenti
formantique mihi principem, quem aequata diis im-
mortalibus poteſtas deceret, nunquam voto ſaltem
concipere ſuccurrit ſimilem huic, quem videmus. Eni- 5
tuit aliquis in bello, ſed obſolevit in pace: alium toga,

III, 5 *meditatum carmen*) Formulam, verbis conceptis. Collegit in hoc etiam genere plurima Briſſon. de form. 1, 103 ſqq. Huc pertinent Hymni Homerici, odae quaedam Horatii et Catulli.

IV, 2 *interceſſurus—vetare*) Tribuniciae poteſtatis verba, commode hic adhibita, cum eam habuerit etiam Imperator.

3 *ſed agentibus habetur*) Cum permittis tibi gratias agi publice, ea in re non tibi habes honorem, ſed nobis qui agimus. * Plana ſententia, ſed quam obſcuraverat inculcata temere *ab*, cum legeretur: *Non enim a te ipſo tibi honor iſte, ſed ab agentibus habetur.* Eiecimus itaque praepoſitionem Schwarziani libri auctoritate. Idem vir doctiſſimus malit, *non enim a te ipſi tibi*, non *ipſo*: recte ſane: et erit plenior oppoſitio.

4 *ſaepe ego*) Hic proprie ipſa tractatio incipit, et agmen quoddam laudum proponitur, quas deinde per partes perſequitur.

maria terrae) Aſyndeton, quod genus praeſertim in oppoſitis locum habet, vt *ruta, caeſa, ſarta tecta.* Vid. quae dedimus ad Caton. 14, 4.

5 *Enituit aliquis*) Iucundum erit videre antrorſum Homerum Il. *v*, 730 ſq. ab altera parte vero Claudianum Stilicon. 1, 25 ſqq.

ſed non et arma honeſtarunt: reverentiam ille terrore, alius amorem humilitate captavit: ille quaeſitam domi gloriam in publico; hic in publico partam domi perdidit. Poſtremo adhuc nemo exſtitit, cuius virtutes nullo
6 vitiorum confinio laederentur. At Principi noſtro quanta concordia, quantusque concentus omnium laudum, omnisque gloriae contigit? vt nihil ſeveritati eius hilaritate, nihil gravitati ſimplicitate, nihil maieſtati
7 humanitate detrahitur! Iam firmitas, iam proceritas corporis, iam honor capitis, et dignitas oris, ad hoc aetatis indeflexa maturitas, nec ſine quodam munere deum feſtinatis ſenectutis inſignibus ad augendam maieſtatem ornata caeſaries; nonne longe lateque principem oſtentant?

V. Ta-

amorem humilitate) Vt *gravitatis*, qua alias paratur reverentia, exceſſus *terror* eſt, ſic *humanitatis*, comitatis, benignitatisque, *humilitas*. * Recte igitur poſt alios e ſuo codice vindicavit *humilitatem* Schwarzius, quam male hic *humanitas* pepulerat.

6 *gravitati ſimplicitate*) Difficile in primis harum rerum temperamentum: quod qui graves volunt eſſe ac videri, ſaepe in affectationem et quaeſitum *compoſitumque* quendam rigorem incidunt, *ſimplicitati* illi et ἀφελείᾳ contrarium, quae nihil fictum, nihil adſcitum habet, ſed candide omnia et excuſſis quaſi omnibus cordis receſſibus atque plicis, adminiſtrat.

7 *ad hoc—maturitas*) *Ad hoc aetatis* tempus provecta, ſed nondum tamen *deflexa maturitas*, nondum minui atque decreſcere incipiens. Prope ἀκμὴν et ſummum vigorem eſt aetas (quartum et quadrageſimum annum tum agebat Traianus) nondum tamen declinare coepit, vt ſol cum primum ſolſtitialem terminum attigit, deflectit.

ad hoc) Arntzenius interpretatur *ad haec, praeterea.*

feſtinatis—inſignibus) Claudian. Nupt. Honor. 324 *vultusque auctura verendos Canities feſtina venit.*

longe lateque) Non refero ad *principem* haec adverbia, ſed ad *oſtentant.* Narrat e Dione l. 68 Xiphilinus p. 785, D. in expeditione contra Agarenos magno in periculo fuiſſe Traianum, καὶ αὐτὸς βραχυτάτου ἐδέησε τρωθῆναι, καίπερ τὴν βασιλικὴν στολὴν ἀποθέμενος, ἵνα μὴ γνωρισθῇ, τῆς δὲ πολιᾶς αὐτοῦ τὸ γαῦρον καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς τοῦ προσώπου ἰδόντες, ὑπετόπησάν τε εἶναι, ὃς ἦν, καὶ ἐπετόξευσαν αὐτῷ κ. τ. λ. Viderat locum Lipſius.

V. Talem eſſe oportuit, quem non bella civilia, nec
armis oppreſſa reſpublica, ſed pax, et adoptio, et tan-
dem exorata terris numina, dediſſent. An fas erat, ni- 2
hil differre inter imperatorem, quem homines; et
quem dii feciſſent? quorum quidem in te, Caeſar Au-
guſte, iudicium et favor, tunc ſtatim, quum ad exer-
citum proficiſcereris, et quidem inuſitato indicio eni-
tuit. Nam ceteros principes aut largus cruor hoſtia- 3
rum, aut ſiniſter volatus avium conſulentibus nuntia-
vit: tibi aſcendenti de more Capitolium, quamquam
non id agentium civium clamor, vt iam principi, ob-
currit. Siquidem omnis turba, quae limen inſederat, 4
ad ingreſſum tuum foribus recluſis, illa quidem, vt tunc
arbitrabatur, deum; ceterum, vt docuit eventus, te
conſalutavit imperatorem. Nec aliter a cunctis omen 5
acceptum eſt. nam ipſe intelligere nolebas: recuſabas
enim imperare; recuſabas, quod bene erat imperaturi.
Igitur cogendus fuiſti. Cogi porro non poteras, niſi 6
periculo patriae, et nutatione reipubl. Obſtinatum

V, 2 *indicio enituit*) * *Iudicio*, typorum Cuſpiniani errori videtur deberi: plane omittitur in Schwarziano. *Enotuit*, quod eſt in quibusdam libris, et ipſum Plinianum eſt 2, 10, 3. Ceterum Erneſti meus legi volebat *eminuit*.

3 *ſiniſter volatus*) Cic. de divin. 2, 39. *Nobis ſiniſtra videntur, Graiis et Barbaris dextra meliora:* Vid. Daviſ.

non id agentium) Ea enim *ominis* ratio eſt, *ſi quis aliquid ex ſua re atque ex ſuo ſermone dixerit, et eius verbum aliquod apte ceciderit ad id quod ages aut cogitabis*, vt ridens, vere tamen, quod exempla declarant, oſtendit Cic. Divin. 2, 40. Eſt omnino ſtultitiae humanae hic exemplum. Ille apud Phaedrum 5, 7 tibicen, qui *Princeps* ſuo nomine diceretur, irriſus eſt, cum *Principi*, id eſt, Imperatori dictum carmen ad ſe raperet: et Conſulem Romanum in concilio terrarum orbis graviſſimo non pudet, perſuadere velle Traiano ad ipſum pertinuiſſe verba, quibus *Iovem Imperatorem* ſalutabat populus. *Iovis Imperatoris* mentio Cic. in Verr. 4, 58; origo Liv. 6, 29. Diſſenſum quendam vtriusque tollere hic ſtudet Lipſius.

5 *quod bene erat imperaturi*) Qui intelligeret, quantum onus eſſet imperium, qui illud non negligere vellet, ſed ex dignitate gerere. Similia de Theodoſio Pacatus c. 10 ſq. Vid. 86, 2.

6 *nutatione reipubl.*) * Sic omnino legendum ex libris Grutero

enim tibi non ſuſcipere imperium, niſi ſervandum
7 fuiſſet. Quare ego illum ipſum furorem motumque caſtrenſem reor exſtitiſſe, quia magna vi magnoque ter-
8 rore modeſtia tua vincenda erat. Ac ſicut maris coelique temperiem turbines tempeſtatesque commendant; ita ad augendam pacis tuae gratiam, illum tumultum
9 praeceſſiſſe crediderim. HABET has vices conditio mortalium, vt adverſa ex ſecundis, ex adverſis ſecunda naſcantur. Occultat vtrorumque ſemina deus, et plerumque bonorum malorumque cauſae ſub diverſa ſpecie latent.

VI. Magnum quidem illud ſeculo dedecus, magnum reipublicae vulnus impreſſum eſt. Imperator, et parens generis humani, obſeſſus, captus, incluſus: ablata mitiſſimo ſeni ſervandorum hominum poteſtas; ereptumque principi ILLVD in principatu beatiſſimum, quod
2 nihil cogitur. Si tamen haec ſola erat ratio, quae te publicae ſalutis gubernaculis admoveret; prope eſt vt exclamem, tanti fuiſſe. Corrupta eſt diſciplina caſtrorum,

tero inſpectis. *Mutatione* non convenit: neque enim mutata eſt reſpublica; ſed *nutavit* in contemta Nervae auctoritate, ruinam minata eſt, vt *nutantia templa* infra 51, 1. Conf. 6, 3 *ruens ſuper imperatorem imperium.*

9 *naſcantur*) Avunculus noſtri 7, 40 ſ. 41 eundem locum tractat, *Quid? quod iſte calculi candore illo laudatus dies originem mali habuit. Quam multos accepta afflixere imperia? quam multos bona perdidere, et vltimis merſere ſuppliciis.* *Malui itaque ſervare *naſcantur*, quam *noſcantur* e libris quibusdam reponere: cum apertum ſit, non de cognitione hic agi; ſed de ipſa origine ſecundorum ex adverſis, et contra: ſeu, vt ipſe ait, de *cauſſis bonorum malorumque, ſub diverſa ſpecie latentibus.*

VI, 1 *Imperator — poteſtas*) Narrat Xiphilinus e Dionis L. 68 p. 770, D. Αἰλιανὸς ὁ Κασπέριος— τοὺς ϛρατιώτας ἐϛασίασε κατ᾽ αὐτοῦ παρασκευάσας ἐξαιτῆσαί τινας, ὥϛε θανατωθῆναι. πρὸς οὓς ὁ Νερούας τοσοῦτον ἀντέσχεν, ὥϛε καὶ τὴν κλεῖν ἀπογυμνῶσαι, καὶ τὴν σφαγὴν αὐτοῦ προδεῖξαι. οὐ μήν τι καὶ ἤνυσεν, ἀλλ᾽ ἀνῃρέθησαν, οὓς ὁ Αἰλιανὸς ἐβουλήθη. Hinc ſtatim fecit Nerva, quod referebamus ad 1, 5.

2 *haec ſola ratio*) Antiquum eſt ergo, permiſſa a providentia mala dicere ob eam cauſſam, quod bona quaedam exſiſtere aliter non poſſunt.

tanti fuiſſe) Exiguum fuit incommodum illud, et contemtus Nervae

rum, vt tu corrector emendatorque contingeres: indu-
ctum peſſimum exemplum, vt optimum opponeretur:
poſtremo coactus princeps, quos nollet, occidere, vt da-
ret principem, qui cogi non poſſet. Olim tu quidem 3
adoptari merebare; ſed neſciſſemus, quantum tibi de-
beret imperium, ſi ante adoptatus eſſes. Exſpectatum
eſt tempus, in quo liqueret, non tam accepiſſe te be-
neficium, quam dediſſe. Confugit in ſinum tuum con-
cuſſa respublica, ruensque imperium ſuper imperato-
rem imperatoris tibi voce delatum eſt. Imploratus 4
adoptione, et accitus es, vt olim duces magni a pere-
grinis externisque bellis ad opem patriae ferendam re-
vocari ſolebant. Ita filius ac parens vno eodemque
momento, rem maximam invicem praeſtitiſtis: ille tibi
imperium dedit, tu illi reddidiſti. Solus ergo ad hoc
aevi pro munere tanto paria accipiendo feciſti, immo
vltro dantem obligaſti: communicato enim imperio,
ſolicitior tu, ille ſecurior factus eſt.

Nervae oblatus, ſi compararetur cum bonis ex imperio Traiani, quod peperit iſte tumultus, conſecutis. Igitur *tanti* fuit; aequum pretium fuit tantorum bonorum, contemtus Nervae. Contulit hunc locum Grotius cum Lucani illo 1, 37 *Scelera ipſa nefasque Hac mercede placent.* Plura e Graecis hic dedit Lipſius. Quin ſic quoque cecinit eccleſia in Sequentia ad primam miſſam in nocte nativit. Domini, *O culpa nimium beata, qua redemta eſt natura* etc. Neſcio, quam bene.

vt tu—contingeres) Qui eruerit hinc canonem Grammaticum, *vt* interdum etiam referri ad eventum, non ad conſilium, id enim eſt non τελικῶς poni, ſed ἐκβατικῶς: poterit illo in magis ſeriis rebus non nunquam vti.

Ceterum *corrector emendatorque* fuit Traianus ipſorum etiam in Nervam admiſſorum, explevitque verſiculum Il. α, 42 quem ſua manu ei ſcripſerat ſenex, *Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν*, vt oſtendit e Dione Xiphilinus l. c. p. 771. C.

quos nollet) *Non damnarim hanc lectionem. Sed tamen magis placet, quod eſt in MS. Schwarz. et al. *nolebat.*

4 *ad hoc aevi*) *Firmat hanc lectionem e ſuo et Gudii libro Schwarzius. Al. *adhuc, qui.*

vltro dantem obligaſti) Male iungunt quidam *vltro* cum *dantem*, quod ad *obligaſti* referendum eſt: *Vltro obligaſti*, prior illi beneficium praeſtitiſti: eam enim vim eſſe huius adverbii, vt

non

VII. O novum atque inauditum ad principatum iter! non te propria cupiditas, proprius metus; ſed
2 aliena vtilitas, alienus timor, principem fecit. Videaris licet, quod eſt ampliſſimum, conſequutus, inter homines; felicius tamen erat illud, quod reliquiſti: ſub
3 bono principe privatus eſſe deſiiſti. Aſſumtus es in laborum curarumque conſortium; nec te laeta et proſpera ſtationis iſtius, ſed aſpera et dura ad capeſſendam eam compulerunt. Suſcepiſti imperium, poſtquam
4 alium ſuſcepti poetinebat. Nulla adoptati cum eo, qui adoptabat, cognatio, nulla neceſſitudo; niſi quod vterque optimus erat, dignusque alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es, non vt prius alius atque alius in gratiam vxoris. Adſcivit enim te filium non vitricus, ſed princeps, eodemque animo divus Nerva pater tuus factus eſt, quo erat omnium. Nec decet
5 aliter filium aſſumi, ſi aſſumatur a principe. An Senatum Populumque Romanum, exercitus, provincias, ſocios, transmiſſurus vni, ſucceſſorem e ſinu vxoris accipias? ſummaeque poteſtatis heredem, tantum intra domum tuam quaeras? non per totam civitatem circumferas oculos? et HVNC tibi proximum, hunc coniunctiſſimum exiſtimes, quem optimum, quem diis ſimilli-

non tam ad liberam voluntatem, quam ad praeventionem quandam et occupationem pertineat, exempla illa docent, quibus neſcio quae aliae ſignificationes in Lexicis tribuuntur, quod oſtendimus in novo, quem molimur, Linguae Latinae theſauro. * Sed nec damnaverim *vltra*, quod habent quidam: vt corrigat illud *paria feciſti. Vltra*, i. e. amplius tu illum, quam ille te, obligaſti. Sed *vltro* etiam eſſe *inſuper* ſtudet oſtendere Arntzenius.

VII, 4 *non vitricus*) Vt Tiberium Auguſtus, Claudius Neronem.

5 *Senatum populumque*) * Sic optimi quique libri. Alii, *Senatus Populique* quod pro ratione illius temporis falſum erat. *Senatus* ipſe *Populusque Rom.* in tutela tum et poteſtate Principis erant.

intra domum tuam) Galba Piſonem adoptans Tac. H. 1, 15, 3 *Auguſtus in domo ſucceſſorem quaeſivit; ego in re publica.* Totam illam orationem contuliſſe cum hac Panegyrici parte iuverit.

6 impera-

ſimillimum inveneris? IMPERATVRVS omnibus, eligi debet ex omnibus. Non enim ſervulis tuis do- 6
minum, vt poſſis eſſe contentus quaſi neceſſario herede, ſed principem civibus daturus es imperator. Superbum iſtud et regium, niſi adoptes eum, quem conſtet imperaturum fuiſſe, etiamſi non adoptaſſes. Fecit 7
hoc Nerva, nihil intereſſe arbitratus, genueris an elegeris; ſi perinde ſine iudicio adoptentur liberi, ac naſcuntur. niſi tamen, quod AEQVIORE animo ferunt homines, quem princeps parum feliciter genuit, quam quem male elegit.

VIII. Sedulo ergo vitavit hunc caſum, nec iudicia hominum, ſed deorum etiam in conſilium aſſumſit. Itaque non tua in cubiculo, ſed in templo; nec ante genialem torum, ſed ante pulvinar Iovis optimi maximi, adoptio peracta eſt: qua tandem non ſervitus noſtra, ſed libertas, et ſalus, et ſecuritas fundabatur. Sibi enim 2
dii gloriam illam vindicaverunt: horum opus, horum illud imperium; Nerva tantum miniſter fuit. Vtique qui adoptaret tam paruit, quam tu, qui adoptabaris.

6 *imperaturum fuiſſe*) Eligendum nempe propter virtutem ab omnibus, qui ſalvam eſſe cuperent rempublicam.

VIII, 1 *nec iudicia*) *Huic lectioni non favet modo Gud. 2 apud Schwarz. ſed etiam qui *iudicio* legunt corrupte. Al. *iudicium*.

genialem torum) Apposite ad *pulvinar* Iovis: vt enim *focus* privatus vnusquisque *ara genii*, ita lectus, coniugalis praeſertim, *genii pulvinar*. *Arae menſarum* rationem habent; *lectorum*, qui etiam *tricliniares* ſunt, *pulvinaria*. Hinc *lectiſternia*, epulae quaſi ſolemniores Deorum, etc.

2 *vtique*) *Sic omnino legendum, vidit Schwarzius: cuius codex, vt et margo Gudiani, *vtque* hic habent. Cum literas *er* ſic ſignare ſoleant librarii, vt apicem, apoſtrophi inſtar ad literam praecedentem adiiciant; apparet, quomodo *i* litera obſcure ſcripta vel plane omitti, vel in *er* mutari potuerit. Ceterum malit vir doctiſſimus, *qui adoptabat*; cum ſequatur, *qui adoptabaris*. Cogitabam, an forte fuerit *quum*. Vocabula monoſyllaba, quorum principium eſt *q*, omnibus modis miſceri et confundi in libris antiquis, non ignorant, qui eos tractarunt. Ingenioſe Heumannus meus, *teque cum adoptaret*.

3 Allata erat ex Pannonia laurea, id agentibus diis, vt in-
victi imperatoris exortum victoriae inſigne decoraret.
Hanc Imperator Nerva in gremio Iovis collocarat:
quum repente ſolito maior et auguſtior, advocata
hominum concione deorumque, te filium ſibi, hoc
4 eſt, vnicum auxilium feſſis rebus aſſumſit. Inde
quaſi depoſito imperio, qua ſecuritate, qua gloria laetus
(nam quantulum refert, deponas, an partiaris impe-
rium? niſi quod difficilius hoc eſt) non ſecus ac prae-
ſenti tibi innixus, tuis humeris ſe patriamque ſuſten-
tans, tua iuventa, tuo robore invaluit? Statim conſe-
5 dit omnis tumultus. Non adoptionis opus iſtud fuit,
ſed adoptati: atque adeo temere fecerat Nerva, ſi ad-
optaſſet alium. Oblitine ſumus, vt nuper poſt adoptio-
nem non deſierit ſeditio, ſed coeperit? irritamentum
iſtud irarum, et fax tumultus fuiſſet, niſi incidiſſet in
6 te. An dubium eſt, vt dare poſſet imperium impera-
tor, qui reverentiam amiſerat, auctoritate eius effectum
eſſe, cui dabatur. Simul filius, ſimul Caeſar, mox Im-
perator,

3 *ex Pannonia laurea*) Non a Traiano (vt ſcriptor multis ſeculis poſterior Cedrenus narrat) quod hic non taciturus erat Plinius; et diſerte Xiphilinus e Dione L. 68 p. 770, E. vbi de hac re, ἦρχε δὲ τῆς Γερμανίας ἐκεῖνος. Add. mox 9, 2. Quae contra hanc ſententiam monuit Dodwellus Prael. Cambd 6 p. 273 ſqq. non potuerunt alii ea dimovere Maſſonum in vita Plinii ad A. C. 99. §. 3. De *literis laureatis*, e provincia mitti ſolitis, exſtat elegans diſſertatio Io. Guil. Bergeri. Repetit de hac lauro 16, 1.

ſolito maior) Quem ſolicitudo atque metus contraxerant ante et depreſſerant, eum gaudium de conſilio ſuo, et certa ſpes boni eventus, iam erigebat. Nota vis vtriusque commotionis: nota Sixti V hiſtoria, inventis Petri clavibus ſe erigentis.

4 *qua gloria*) *Gloriam* hic intelligo non alienam praedicationem, ſed iudicium de ſuo facto praeclarum, verbo, *gloriationem*, ſed honeſtam, et potius in vultu alacri et ſereno, conſcientiae indice, quam invidioſa ſui iactatione poſitam.

nam—hoc eſt) * Mihi non eſt dubium, hanc parentheſin culpa librarii, qui eam praeterviderat, verſu vno ſerius, quam oportebat, collocatam, revocari debere, ponique poſt verba, *quaſi depoſito imperio*.

5 *poſt adoptionem*) Piſonis a Galba factam Tac. H. 1, 15 ſqq.

6 *parens*

peratọr, et conſors Tribuniciae poteſtatis, et omnia pariter, et ſtatim factus eſt: quae proxime parens verus tantum in alterum filium contulit.

IX. Magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non ſolum ſucceſſor imperii, ſed particeps etiam ſociusque placuiſti. Nam SVCCESSOR, etiamſi nolis, ha- 1
bendus eſt: non eſt habendus ſocius, niſi velis. Cre- 2
dentne poſteri, Patricio et Conſulari, et Triumphali patre genitum, quum fortiſſimum, ampliſſimum, amantiſſimum ſui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem, quum Germaniae praeſideret, Germanici nomen hinc miſſum? nihil ipſum, vt imperator fieret, agitaſſe? nihil feciſſe, niſi quod meruit, et paruit? Paruiſti enim Caeſar, et ad principatum obſe- 3
quio perveniſti: nihilque magis a te ſubiecti animo factum eſt, quam quod imperare coepiſti. Iam Caeſar, iam Imperator, iam Germanicus, abſens et ignarus, et poſt tanta nomina, quantum ad te pertinet, privatus. Magnum videretur, ſi dicerem, Neſciſti te imperatorem 4
futurum:

6 *parens verus*) Veſpaſianus in Titum; non item in Domitianum.

IX, 1 *non eſt habendus*) *Omittit hoc *eſt* liber Schwarzianus: qui recte etiam ſuffragatur lectioni optimorum, quam damus; cum alii legant, *habendus es: non es habendus.*

2 *Patricio*) Non ſenſu antiquo; qui neque Italus, aut iuris adeo Italici eſſet: ſed *patricius* fuit Traianus pater ex eo genere, qui ſuppleti ſunt ab Imperatoribus, quale quid conſtat de Iulio Caeſ. e Sueton. c. 41.; de Claudio, ex Tac. A. 11, 25 nempe *in numerum patriciorum adſcivit vetuſtiſſimum quemque e Senatu, aut quibus clari parentes fuerant:* quis autem consule clarior? de Veſpaſiano denique ex eiusd. Taciti Agric. 9. Huius conditionis fuiſſe videtur *Titianus, C. Macſl Titiani et Fonteiae Frontinae Conſularium filius, PATRICIVS,* cui *ob honorem togae virilis* monumentum poſuit *Clodius Rufus* apud Reineſ. 6, 62. De *Patriciis* a Conſtantino M. inſtitutis πάντα περὶ πάντων Iac. Gothofr. ad C. Th. 6, 6 de COSS. praefectis etc.

Conſulari, Triumphali) Conſulatus mentio in faſtis nulla: triumphum Parthicum i. e. ornamenta triumphalia memorat etiam 14, 1.

4 *Magnum videretur*) Similis forma orationis deinde 31, 5.

5 *ad*

futurum: eras imperator, et eſſe te neſciebas. Vt vero ad te fortunae tuae nuntius venit, malebas quidem hoc eſſe, quod fueras, ſed non erat liberum. Annon obſequereris principi civis: legatus imperatori; filius
5 patri? Vbi deinde diſciplina, vbi mos a maioribus traditus, quodcunque imperator munus iniungeret, aequo animo paratoque ſubeundi. Quid enim ſi provincias ex provinciis, ex bellis bella mandaret? Eodem illum vti iure poſſe putes, quum ad imperium revocet, quo ſit vſus, quum ad exercitum miſerit; nihilque intereſſe, ire legatum, an redire principem iubeat, niſi quod MAIOR ſit obſequii gloria in eo, quod quis minus velit.

X. Augebat auctoritatem iubentis in ſummum diſcrimen auctoritas eius adducta: vtque magis parendum imperanti putares, efficiebatur eo, quod ab aliis minus
2 parebatur. Ad hoc audiebas Senatus Populique conſenſum. non vnius Nervae iudicium illud, illa electio fuit. Nam qui vbique ſunt homines, hoc idem votis expetebant; ille tantum iure principis occupavit, primusque fecit, quod omnes facturi erant. Nec Hercule tantopere cunctis factum placeret, niſi placuiſſet, ante-
3 quam fieret. At quo, dii boni, temperamento, poteſtatem tuam fortunamque moderatus es? Imperator tu titulis, et imaginibus, et ſignis: ceterum modeſtia,

labore,

5 *ad imperium revocet*) Non, denuo vocet ad imperium, quod, vel quale iam habuiſti; ſed, retro vocet Romam ad ſuſcipiendum Populi Rom. imperium. *Sed quantumvis probabilis ſit haec interpretatio, tamen non diffiteor, mihi magis placere Baudianam coniecturam, *ad imperium te vocet*. Sic etiam tueri licebat, *Eodem illo vti iure* etc. Sed potior tamen Lipſiana emendatio a Cuſpiniano iam prodita, *illum*.

X, 2 *iure Principis*) Suavitas quaedam eſt in hoc loco, quam capias, ſi cogites, *principem* ordinis proprie nomen eſſe, vt, *princeps Horatius ibat*.

3 *titulis, imaginibus*) *Titulos* intelligo inſcriptionum publicarum in ſtatuis, clupeis, et aliis monumentis: *imagines* non tantum illas nobilitatis indices, privatas; ſed eas, quae in caſtris, *cum ſignis* et *in ſignis* militaribus colebantur, de quibus, ipſisque

adeo

labore, vigilantia, dux, et legatus, et miles, quum iam tua vexilla, tuas aquilas magno gradu anteires: neque aliud tibi ex illa adoptione, quam filii pietatem, filii obſequium aſſereres, longamque huic nomini aetatem, longam gloriam precarere. Iam te providentia deorum 4
primum in locum provexerat; tu adhuc in ſecundo reſiſtere, atque etiam ſeneſcere optabas: privatus tibi videbaris, quamdiu imperator et alius eſſet. Audita ſunt vota tua, ſed in quantum optimo illi et ſanctiſſimo ſeni vtile fuit, quem dii coelo vindicaverunt, ne quid poſt illud divinum et immortale factum, mortale faceret. Deberi quippe maximo operi hanc venerationem, vt 5
noviſſimum eſſet, auctoremque eius ſtatim conſecrandum, vt quandoque inter poſteros quaereretur, an illud iam deus feciſſet? Ita ille nullo magis nomine pu- 6
blicus parens, quam quia tuus. Ingens gloria, ingensque fama, quum abunde expertus eſſet, quam bene humeris tuis ſederet imperium, tibi terras, te terris reliquit; eo ipſe carus omnibus ac deſiderandus, quod proſpexerat, ne deſideraretur.

XI. Quem tu lacrymis primum, ita vt filium decuit, mox templis honeſtati, non imitatus illos, qui hoc idem, ſed alia mente, fecerunt. Dicavit caelo Tiberius Auguſtum; ſed vt maieſtatis crimen induceret: Claudium

adeo *ſignis* Lipſius de re milit. 4, 5. Ideo ait, *iam tua vexilla, tuas aquilas.* Vid. 56, 8.

4 *Vota tua*) Cum optares, non cum Nerva imperare.

XI, 1 *maieſtatis crimen*) Hoc eſt, vt tanto facilius maieſtatis, quos vellet, damnaret. Tanto enim vehementius puniuntur, qui imperatoris vel vivi vel mortui maieſtatem minuunt, quod religionem etiam Deorum violaſſe cenſentur. Hinc *maieſtatis crimen ἀσεβείας* nomine paſſim appellat Dio, tum in ipſo Tiberio, v. g. L. 57 p. 607, E. tum alias. Et notum illud, *Impie locutus parmularius* ex Sueton. Domit. 10. Add. infra 33, 3 et 4. Reſpondent igitur his verbis, ordine nihil immutato, iſta, *non ad metum civium.* * Neque tamen non fateor, me ab altera quoque huius loci lectione ſolicitari, *maieſtatis numen induceret.* Tiberius etiam apud Tacitum A. 1, 73. reſcripſit Conſulibus: *Non ideo decretum patri ſuo caelum, vt in perniciem*

dium Nero; ſed vt irrideret: Veſpaſianum Titus, Domitianus Titum; ſed ille, vt Dei filius, hic, vt frater
2 videretur. Tu ſideribus patrem intuliſti, non ad metum civium, non in contumeliam numinum, non in
3 honorem tuum; ſed quia deum credis. Minus eſt hoc, quum fit ab his, qui et ſeſe deos putant. Sed licet illum aris, pulvinaribus, flamine colas; non alio magis tamen deum et facis et probas, quam quod ipſe talis es. IN principe enim, qui electo ſucceſſore fato conceſſit, vna eademque certiſſima divinitatis fides eſt, bo-
4 nus ſucceſſor. Num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiae acceſſit? num hos proximos divinitate parentum deſides ac ſuperbos, potius, quam illos veteres et antiquos aemularis; qui hoc ipſum imperium peperere: quod modo hoſtes invaſerant contemſerantque: cuius pulſi fugatique non aliud maius habebatur indicium,

perniciem civium is bonor verteretur. Quid ſi dedit Plinius, vna litera minus, *vt maieſtati numen induceret*, h. e. *vt maieſtati* imperatorum *induceret* velum, veſtemque venerabilem, *numen* divinum, eoque obtentu tanto acerbius eam poſſet vindicare. Et video etiam Heumanno placuiſſe *vt maieſtati ſuae numen induceret.* Sed *crimen* firmat Schwarzianus, et Arntzenius. Erneſti autem meus legi vult: *nomen maieſtatis induceret:* vt eſt ap. Cic. Fam. 1, 6. *nomen fictae religionis inductum.*

vt irrideret) Quid Nero de Claudii ἀποθεώσει ſentiret, pulchre expreſſum eſt in praeceptoris ipſius ludo, ſ. ἀποκολοκυνθώσει.

2 *ſideribus intuliſti*) Antiquiſſima illa ἀποθεώσεως ratio: hinc ſtella in nummis conſecrationis ſignum: hinc *ſideribus recepta* in nummis Fauſtina etc. Vid. 89, 2.

3 *qui et ſeſe Deos*) Horum enim intereſt, quam ſanctiſſime coli, quos ipſi in Deorum numerum retulere. *Intereſt*, inquam, ea ratione, vt deinde 65, 2 *Imperatoris maxime intereſt, non peierari*; vt de Auguſto Seneca Conſol. ad Marciam c. 15. *Tulit fortiter* (domeſtica funera) *tamquam eius iam res ageretur, cuius cum maxime intererat, de Diis neminem queri.* Similis Auguſtus, ſimiles Titus ac Domitianus illi homini, qui aſper ſemper Senatus obtrectator et obiurgator, cum ipſe paullo poſt allectus eſſet, *Non putaram*, inquit, *ita praeclarum nos Senatum babere.*

pulvinaribus) Vid. ad 8, 1.

bonus ſucceſſor) Qui vita et actionibus teſtatur, divino ſe conſilio electum, primum et capitale novi Dei munus etc.

4 *cuius pulſi fugatique*) *Cuius* imperii *Romani* pulſi *ab* hoſtibus ſuis

indicium, quam ſi triumpharetur. Ergo ſuſtulerant 5
animos, et iugum excuſſerant: nec iam nobiſcum de ſua libertate; ſed de noſtra ſervitute, certabant: ac ne inducias quidem, niſi aequis conditionibus inibant, legesque vt acciperent, dabant.

XII. At nunc rediit omnibus terror et metus, et votum imperata faciendi. Vident enim Romanum ducem, vnum ex illis veteribus et priſcis; quibus imperatorium nomen addebant contecti caedibus campi et infecta victoriis maria. Accipimus obſides ergo, non 2
emimus: nec ingentibus damnis immenſisque muneribus

ſuis *fugatique non aliud maius certiusque habebatur indicium*, apud prudentes viros et ſagaciores, *quam ſi* Romae ab Imperatoribus *triumpharetur*, triumphus ageretur. De falſis Imperatorum priorum et *inimicis* (vid. mox 16, 3) triumphis res nota. De Caio e Sueton. 47; de Domitiano e Tac. Agric. 39, vbi plura viri docti. Locus Claſſicus ſervatus in excerptis Dionis e Theodoſio L. 57 p. 761 ſq. * Nimirum ſervo antiquam Aldi et ceterorum lectionem, ad quam quo ſaepius redeo, tanto minus ea mihi videtur vitioſa. Quid enim eſt, quod concoquere non poſſunt viri docti? *pulſum et fugatum dici imperium?* at ferunt *contemni, invadi:* quae profecto ipſa quoque non ad imperium, in quantum incorporalis res eſt, ſed ad homines, ad duces, ad exercitus, pertinent. Itaque poenitet fere, quod in ſuperioris editionis contextum recepi ſupplementum e veſtigiis vitiatorum et mutilorum ſine dubio codicum, ingenioſe exſculptum a Io. Frid. Gronovio obſſ. 4, 16 et Cel. Schwarzio, qui poſt *contemſerantque* inſerunt, *quoniam imperabat is:* non diſpliceret haec lectio, ſi in bono et integro hac ipſa parte codice eam invenirem: praeterre illam liquidae, vt mihi videtur, et dignae Plinio ſententiae non poſſum. Sed vid. Cel. Erneſti in Actis Erud. ad an. 1740. p. 56.

ſi triumpharetur) * Sic Ald. et alii: *quod* alii, eadem ſententia.

5. *niſi aequis conditionibus*) Id vero ipſum iniquum videbatur Romanis rerum Dominis, in quos diceres, quod Agrippinae obiecit Tiberius, Sueton. 53 *Si non dominaris, filiola, iniuriam te accipere exiſtimas:* Vel vt eſt apud Tac. An. 4, 52 *ideo laedi, quia non regnaret.*

XII, 1 *Imperatorium nomen*) Tralaticium eſt *Imperatoris* nomen tributum, ſi quis certum numerum hoſtium cecidiſſet; numerum ipſum memoriae proditum non eſſe.

2 *non emimus*) Tac. Agric. 39 *Emtis per commercia, quorum habitus et crines in captivorum ſpeciem formarentur.*

ingentibus damnis) Quae deſcribit copioſe Dio, loco a Theodoſio

bus paciſcimur, vt vicerimus. Rogant, ſupplicant; largimur, negamus, vtrumque ex imperii maieſtate: agunt gratias, qui impetraverunt; non audent queri, quibus
3 negatum eſt. An audeant? qui ſciant, te adſediſſe ferociſſimis populis eo ipſo tempore, quod amiciſſimum illis, difficillimum nobis: quum Danubius ripas gelu iungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat: quum ferae gentes non telis magis, quam ſuo caelo, ſuo ſidere armantur?
4 Sed vbi in proximo tu, non ſecus ac ſi mutatae temporum vices eſſent, illi quidem latibulis ſuis clauſi tenebantur; noſtra agmina percurſare ripas, et aliena occaſione, ſi permitteres, vti, vltroque hiemem ſuam barbaris inferre, gaudebant.

XIII. Haec tibi apud hoſtes veneratio. Quid apud milites? quam admirationem, quemadmodum comparaſti? quum tecum inediam, tecum ferrent ſitim; quum in illa meditatione campeſtri militaribus turmis imperatorium pulverem ſudoremque miſceres, nihil a ceteris, niſi robore ac praeſtantia differens: quum libero Marte, nunc cominus tela vibrares, nunc vibrata ſuſciperes,

doſio ſervato L. 67 p. 762, vbi emtam damnis et muneribus a Decebalo pacem enarrat. * *Damnis* plerique, alii *donis:* ſed *dona* quomodo hic a *muneribus* differant, non apparet: *damna* hic eſſe reſpectu donantis, quae *munera* accipientis, facile intelligas. Neque tamen non luculenter oſtendit Schwarzius, *dona* et *munera* ſaepe, et quaſi ſolemniter iungi. Itaque praeferrem *donis*, niſi adcederet illud, quod maiorem vim indignitatemque *damna* habere videntur. Movit hoc ipſum, etiam Arntzenium.

adſediſſe) *Praeſidere, obſidere, inſidere*, et *inſidias facere, conſidere* etc. militaria verba, quae ad conſtantem praeſentiam et firmitatem quandam referuntur. Ita hic *adſidere*, h. e. caſtra habere.

tergo bella) Sic poëtae praeſertim. Claudianus de B. Get. 337 de Rheno et Iſtro, *Ambo babiles remis, ambo glacialia ſecti Terga rotis.* Vix eloquentiores ſunt Graeci Italique homines, quam in deſcribendis fluviis *glacie*, tanquam ponte, *iunctis.* Vid. v. g. Ovid. Triſt. 3, 10 vbi omnia.

4 *aliena occaſione*) Qua nempe adhuc non Romani, ſed Barbari ſoli vſi ſunt. Eadem ratione dicit *hiemem ſuam* h. e. ipſis ſolis adhuc commodam.

XIII, 1 *Libero Marte*) Vt *aequo Marte*. Liberum erat ei, adverſus

peres, alacer virtute militum et laetus, quoties aut caſſidi tuae, aut clypeo gravior ictus incideret: (laudabas 2
quippe ferientes, hortabarisque, vt auderent: et audebant iam) quum ſpectator moderatorque ineuntium certamina virorum, arma componeres, tela tentares, ac ſi quod durius accipienti videretur, ipſe vibrares. Quid 3
quum ſolatium feſſis, aegris opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, niſi commilitonum ante luſtraſſes; nec requiem corpori, niſi poſt omnes, dare. Hac 4
mihi admiratione dignus imperator non videretur, ſi inter Fabricios, et Scipiones, et Camillos talis eſſet. Tunc enim illum imitationis ardor, ſemperque melior aliquis accenderet. Poſtquam vero ſtudium armorum 5
a manibus ad oculos, ad voluptatem a labore translatum eſt; poſtquam exercitationibus noſtris non veteranorum aliquis, cui decus muralis aut civica; ſed Graeculus magiſter aſſiſtit: quam magnum eſt, vnum ex omnibus patrio more, patria virtute laetari, et ſine aemulo, ac ſine exemplo ſecum certare, ſecum contendere; ac ſicut imperat ſolus, ſolum ita eſſe, qui debeat imperare?

XIV. Nonne incunabula haec tibi, Caeſar, et rudimenta quum puer admodum Parthica lauro gloriam patris

adverſus quem pugnabat in illa meditatione campeſtri Traianus, repugnare, vltro ferire, deiicere, ſi poſſet, gradu etc.

2 *arma componeres*) Vt eſſent aequalia vtriusque partis.

5 *ad oculos*) Ad ſpectacula gladiatorum publica et privata. Similis querela iam Varronis R. R. 2 pr. 3 *Manus movere maluerunt in theatro ac circo, quam in ſegetibus ac vinetis.*

Graeculus magiſter) Palaeſtrites in Gymnaſiis, aliptes, res Graeca: vnde Sen. de brevit. vitae c. 12. *ne Romana quidem, ſed Graeca vitia* vocat, *ſedere in ceromate* etc.

patrio more) De patria Traiani hic erudite et ſuo more Lipſius diſputat, diſſidentesque inter ſe ſcriptorum locos conciliare ſtudet. Ad hunc quidem Plinii locum parum refert, ſitne Romae natus Traianus an in Hiſpania? Romanus enim mos illi patrius, ex quo civis Romanus fuit, magis etiam, ex quo Nervae filius.

XIV, 1 *Parthica lauro*) Memoria omnis huius victoriae, partorumque ea triumphalium ornamentorum,

tris augeres: nomenque Germanici iam tum mererere, quum ferociam ſuperbiamque barbarorum ex proximo auditus magno terrore cohiberes, Rhenumque et Euphratem admirationis tuae ſocietate coniungeres? quum

mentorum, alia intercidit. Triumphum proprie dictum non eſt vt intelligamus, item, quam Imperatores ſibi vindicaverant, a quo tempore Agrippa ſibi debitum intermiſit A. V. C. 740. Vid. Dion. L. 54 p. 538. D. Cogitabam an ad illuſtrandam hanc victoriam aliquid valeat nummus Antiochenſium apud Spanh. diſſ. 11 p. 329, percuſſus ἐπὶ Τραϊανοῦ, qua ratione Praeſides Provinciae notari in huius vrbis nummis ſolent. Et ait vir illuſtriſſimus *ſub Nerone cuſum*, cuius vltimo anno, circa 14 ſuae aetatis, et confinia adeo pueritiae, verſatus filius Traianus eſſe debet. Praeſes Syriae Pater vero contra Parthos rem per filium gerere potuit. Optime iſta. Sed de Neronis temporibus ſcrupulum epocha literis EKR expreſſa iniicit. Si ponamus, vltimam R quocunque errore poſitam pro P Graeca, orietur numerus 125. Eſt autem in huius aetatis nummis epocha a foedere cum Iulio Caeſare et M. Antonio ducta, cuius annus 125 convenit cum A. V. 831 et Conſulatu nono Veſpaſiani patris, quo tempore Traianus noſter pueritiae antiquae illius tempora iam exceſſerit. Sed nihil impedit victoriam Parthicam ponere hoc nummo aliquot annis priorem: meruiſſe ea Traianum patrem, vt continuaretur illi provincia; meruiſſe hic *triumphalia* ornamenta, a quibus *triumphalis* vocatur deinde 16, 1. Add. 89, 3. vid. Bach. vit. Traian. p. 19. Sunt res illorum temporum obſcurae atque impeditae, in quibus hallucinari neque magnis viris, et hoc agentibus, turpe fuerit. Quid vero ſi *parta lauro* legatur?

* *ſuperbiamque barbarorum*) Germanos facile eſt intelligere ex ipſo, quod modo poſuit, *Germanici* nomine. *Genus hoc victoriae* pulcherrimum vocat etiam noſter ep. 2, 7, 2, vbi quis *ferociſſimam gentem, oſtentato bello, terrore perdomuit*. Ad illud *ex proximo* conf. 12, 3 et 16, 2, vbi de Germanis ſermo eſt. *Recepi emendationem Cl. Schwarzii, quod non tantum, vt eſt ſane, ingenioſa videretur, ſed prope neceſſaria. Quid enim *Parthorum* (quos habent libri, quantum conſtat, omnes) *ferocia* ad titulum Germanici? aut quid facilius, quam ſomniculoſum, licet antiquiſſimum, et fac Plinii ipſius librarium *Parthos* hic inculcaſſe, eum *Parthicae lauri* modo mentio praeceſſerit?

nomenque—quum) Sed vid. c. 15, 1. vnde apparet haec omnia ad rudimenta referri ante tribunatum. Igitur vel ante *nomenque*, quod placet Schwarzio, vel ante *quum*, quod mihi videtur, aliquid excidit, quia puerilia rudimenta Traiani cum virtute virili coniungebantur.

admirationis tuae ſocietate) *Etiam hanc lectionem, quam e ſuo et aliis libris protulit Schwarzius, illi alteri, *admirationis tuae fama*, longe praeferendam iudico.

2 *Germa-*

quum orbem terrarum non pedibus magis, quam laudi-
bus peragrares? apud eos ſemper maior et clarior, qui-
bus poſtea contigiſſes. Et nec dum imperator, nec dum
dei filius eras. Germaniam quidem cum plurimae gen- 2
tes, ac prope infinita vaſtitas interiacentis ſoli, tum Py-
renaeus, Alpes, immenſique alii montes, niſi his com-
parentur, muniunt dirimuntque. Per hoc omne ſpa- 3
tium quum legiones duceres, ſeu potius (tanta veloci-
tas erat) raperes: non vehiculum vnquam, non equum
reſpexiſti. Levis hic, non ſubſidium itineris, ſed decus,
et cum ceteris ſubſequebatur: vt cuius nullus tibi
vſus, niſi quum die ſtativorum proximum campum ala-
critate, diſcurſu, pulvere attolleres. Initium laboris 4
mirer, an finem? multum eſt, quod perſeveraſti; plus
tamen, quod non timuiſti, ne perſeverare non poſſes.
Nec dubito, quin ille, qui te inter illa Germaniae bella 5
ab Hiſpania vsque, vt validiſſimum praeſidium, exci-
verat, iners ipſe alienisque virtutibus tunc quoque in-
vidus imperator, quum ope earum indigeret, tantam
admirationem tui non ſine quodam timore conceperit;
quantam ille genitus Iove poſt ſaevos labores, duraque
imperia regi ſuo indomitus ſemper indefeſſusque refe-

 rebat:

2 *Germaniam quidem)* * Recepimus hic quoque emendationem Cl. Schwarzii ingenio debitam, vt blandiſſimam, cum *quidem* ita corripi in codicibus antiquis ſoleat, vt facile in *que* tranſire potuerit. Neque vero non optime convenit lectio Baunii, modo non eſſet paullo audacior, *Hiſpaniam Germaniamque*. Vid. not. prox.

Pyrenaeus) Non opus eſſe puto, vt ad Pyrenaeum, Alpium Tridentinarum partem, *den Brenner*, confugiamus: quem ceteroquin ex Guntheri Ligur. 2, 69. adſtruit Arntzenius. Vt *Pyrenaeum vero ſit nomine totum, totius partes ſint Appenninus et Alpes.* Ab Hiſpania vocatum ad haec Germaniae bella eſſe Traianum, e ſ. 5 clariſſimum eſt.

3 *non vehiculum)* Xiphilinus e Dione L. 68 p. 781, D. Ἐβάδιζεν ἀεὶ μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ πεζῇ, διεκόσμει τε αὐτοὺς διὰ πᾶσαν τὴν πορείαν — τούς τε ποταμοὺς — πεζῇ διέβαινε.

5 *ille genitus Iove)* De Hercule, et imperatis illi ab Euryſtheo laboribus, ſermonem eſſe, vix admonendus erit quisquam.

XV, 1

rebat: quum aliis ſuper alias expeditionibus munere alio dignus invenireris.

XV. Tribunus vero, disiunctiſſimas terras, teneris adhuc annis viri firmitate luſtraſti: iam tunc praemonente Fortuna, vt diu penitus perdiſceres, quae mox
2 praecipere deberes. Neque enim, proſpexiſſe caſtra, brevemque militiam quaſi tranſiſſe contentus, ita egiſti tribunum, vt eſſe ſtatim dux poſſes, nihilque diſcen-
3 dum haberes tempore docendi. Cognoviſti per ſtipendia decem mores gentium, regionum ſitus, opportunitates locorum; et diverſam aquarum coelique temperiem, vt patrios fontes patriumque ſidus, ferre conſueviſti. Quoties equos, quoties emerita arma mutaſti?
4 Veniet ergo tempus, quo poſteri viſere, viſendum tradere minoribus ſuis geſtient, quis ſudores tuos hauſerit campus, quae refectiones tuas arbores, quae ſomnum ſaxa praetexerint, quod denique tectum magnus hoſpes impleveris: vt tunc ipſi tibi ingentium ducum ſacra
5 veſtigia, iisdem in locis, monſtrabantur. Verum haec olim: in praeſentia quidem, quisquis paullo vetuſtior miles,

XV, 1 *Fortuna*) Populi Romani Fortunam puto intelligi. *Pro *praemonente* malit Lipſius *praemuniente*, vel *praemoliente*. Sed hoc ipſo *praemuniit* et *praemolita* eſt, quod rebus ipſis et actu eum *praemonuit*.

2 *vt eſſe ſtatim*) Inniti quaſi et inſiſtere oportet non in *dux*; ſed in *eſſe*. Non hoc vult Plinius, Traianum, a quo tempore Tribunus fuerit, ſtatim potuiſſe *Ducem* eſſe: ſed hoc, ita diu perſtitiſſe in Tribunatu, ad quem teneris iam annis pervenerat, vt deinde Dux factus, ſtatim *eſſet* Dux, non nomine modo et ſpecie, ſed re et factis. Nempe *decem ſtipendia*, de quibus ſtatim, in tribunatu meruit, non vniverſim in militia.

4 *praetexerint*) Obtexerint ſignificare poteſt vi verbi. *Sed non diſſimulo, *praetexuerint* multo mihi elegantius et magis Plinianum videri, cum *praetego* vix auctorem habeat: *praetexendi* haec ſolemnis et conſueta ſit notio.

impleveris) Imitatur hunc locum, quod ſolet, Sidon. Apollin. 3, 2 pr. *Salutat te populus Arvernus, cuius parva tuguria magnus hoſpes impleſti:* ſed corrumpit, adiecto *parva*. Quid enim *magno* hoſpite opus erat, ad implenda *parva tuguria?* Multo commodius ii, quos laudat ad l. c.

Savaro.

miles, hic te commilitone cenſetur. Quotus enim quisque, cuius tu non ante commilito, quam imperator? Inde eſt, quod prope omnes nomine appellas; quod ſingulorum fortia facta commemoras: nec habent adnumeranda tibi pro republica vulnera, quibus ſtatim laudator et teſtis contigiſti.

XVI. Sed magis praedicanda moderatio tua, quod innutritus bellicis laudibus pacem amas: nec quia vel pater tibi triumphalis, vel adoptionis tuae die dicata Capitolino Iovi laurus, idcirco ex occaſione omni quaeris triumphos. Non times bella, nec provocas. Magnum eſt, Imperator Auguſte, magnum eſt ſtare in Danubii ripa, ſi tranſeas, certum triumphi; nec decertare cupere cum recuſantibus: quorum alterum fortitudine, alterum moderatione efficitur. Nam vt ipſe nolis pugnare, moderatio; fortitudo tua praeſtat, vt neque hoſtes tui velint. Accipiet ergo aliquando Capitolium non mimicos currus, nec falſae ſimulacra victoriae; ſed imperatorem veram ac ſolidam gloriam reportantem, pacem, tranquillitatem, et tam confeſſa hoſtium obſequia, vt vincendus nemo fuerit. Pulchrius hoc omnibus triumphis. Neque enim vnquam, niſi ex contemtu imperii noſtri factum eſt, vt vinceremus. Quod ſi quis barbarus rex eo inſolentiae furorisque proceſſerit,

Savaro. Conf. noſter Ep. 7, 24, 9 et infra P. 50, 6.

5 *te commilitone cenſetur*) Eo melior miles habetur, quod tuo in commilitio fuit.

XVI, 1 *Pater triumphalis*) Vid. ad 14, 1 de *lauro Parthica*.

dicata—laurus) Vid. ad 8, 3.

3 *mimicos currus*) Fictos, ſimulatos, cum fabula tantum triumphi agitur, et quaſi comoedia, non triumphus verus. Conf. Ep. 7, 29, 3 et Symm. 6, 79 *mimica vſus eſt techna.* De re ipſa dictum eſt ad 11, 4. *Nempe recipienda tandem fuit felix Livineii et Rittershuſii coniectura, qui *inimicos*, quod erat in quibusdam MStis, rectius emendarunt, quam ii, qui *inanes* ſubſtituere. Favet inſuper Schwarzii liber, qui *iniquos* prae ſe fert.

imperatorem) *Pulchre quidam libri, *Imperatore—reportante:* qua ratione longum Polyptoton interpellatur.

vt iram tuam indignationemque mereatur: nae ille, ſive interfuſo mari, ſeu fluminibus immenſis, ſeu praecipiti monte defenditur, omnia haec tam prona, tamque cedentia virtutibus tuis ſentiet, vt ſubſediſſe montes, flumina exaruiſſe, interceptum mare, illatasque ſibi non eſſe claſſes noſtras, ſed terras ipſas arbitretur.

XVII. Videor iam cernere non ſpoliis provinciarum, et extorto ſociis auro, ſed hoſtilibus armis, captorumque regum catenis triumphum gravem. Videor ingentia ducum nomina, nec indecora nominibus corpora
2 noſcitare. Videor intueri immanibus auſis barbarorum onuſta fercula, et ſua quemque facta vinctis manibus ſequentem: mox ipſum te ſublimem, inſtantemque curru domitarum gentium tergo; ante currum autem
3 clypeos, quos ipſe perfoderis. Nec tibi opima defuerint, ſi quis regum venire in manus audeat; nec non modo telorum tuorum, ſed etiam oculorum minarumque coniectum toto campo, totoque exercitu oppoſito, perhor-
4 reſcat. Meruiſti proxima moderatione, vt quandocunque te vel inferre, vel propulſare bellum coëgerit imperii dignitas, non ideo viciſſe videaris, vt triumphares; ſed triumphare, quia viceris.

XVIII. Aliud ex alio mihi occurrit. Quam ſpecioſum eſt enim, quod diſciplinam caſtrorum lapſam exſtinctamque refoviſti, depulſo prioris ſeculi malo, in-
2 ertia et contumacia, et dedignatione parendi? Tutum eſt reverentiam, tutum caritatem mereri: nec ducum quis-

XVII, 1 *nomina—noſcitare*) Praeferuntur ſcilicet tituli et nomina hominum, vrbium, etc. Qui notabilem et inſignem virum videt, *noſcitat*, ſcire cupit, nomen: qui nomen ſ. titulum legit, *noſcitat*, noſſe ſtudet, virum: et videt, reſpondere corpus famae de eo ſparſae, ſtaturam robori praedicato etc. Cui haec Pliniana triumphi deſcriptio praeciſa nimis fuerit; ille conferat Ovidianam Triſt. 4, 2 itemque ex Ponto 2, 1 et commentarium non deſiderabit.

2 *ſua quemque facta*) Schwarzius coniecturam Baudii firmat MS. et legit *fata ſequentem* nempe deflectentem de via ſacra in carcerem.

XVIII, 2

quiſquam, aut non amari a militibus, aut amari timet:
et inde offenſae gratiaeque pariter ſecuri, inſtant ope-
ribus, adſunt exercitationibus, arma, moenia, viros
aptant. Quippe non is princeps, qui ſibi imminere, 3
ſibi intendi putet, quod in hoſtes paretur: quae per-
ſuaſio fuit illorum, qui hoſtilia quum facerent, time-
bant. Iidem ergo torpere militaria ſtudia, nec animos
modo, ſed et corpora ipſa langueſcere, gladios etiam
incuria hebetari retundique gaudebant. Duces porro 4
noſtri, non tam regum exterorum, quam ſuorum prin-
cipum inſidias, nec tam hoſtium, quam commilitonum
manus ferrumque metuebant.

XIX. Eſt haec natura ſideribus, vt parva et exilia
validiorum exortus obſcuret: ſimiliter imperatoris ad-
ventu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen ma- 2
ior omnibus quidem eras, ſed ſine vllius deminutione
maior: eandem auctoritatem praeſente te quisque,
quam abſente, retinebat: quin etiam pleriſque ex eo
reverentia acceſſerat, quod tu quoque illos reverebare.
Itaque perinde ſummis atque infimis carus, ſic impera- 3
torem commilitonemque miſcueras, vt ſtudium omnium
laboremque, et tanquam exactor intenderes, et
tanquam particeps ſociusque relevares. Felices illos, 4
quorum fides et induſtria non per internuntios et in-

 terpretes,

XVIII, 2 *non amari*) Miſeris illis Domitiani temporibus periculoſum erat duci, *non amari a militibus*; ſic enim facile delatori invenire crimen: ſed *amari* quoque; cum ſuſpicio eſſet, illum aliquid moliri etc.

moenia) Caſtrorum atque vrbium. Vel generaliter *moenia* accipiamus *munia*, a quibus *munifices* dicuntur, oppoſiti immunibus. Nempe *moenia* ſtruere inter *munia* praecipuum eſt: atque eadem plane vox, a qua *muniri* caſtra, viae, vrbes, dicuntur.

3 *Iidem ergo torpere*) * Quantivis pretii emendatio Cl. Schwarzii libro debetur. *Eodem ergo tempore* vel *eodem torpore* al.

XIX, 1 *Legatorum*) Cum de bello adhuc ſermo ſit, *Legatos* non modo *Caeſaris* et *Conſulares* intelligam, qui provincias aliena auctoritate regerent; ſed militares, qui vel exercitui vel legioni praeeſſent.

4 *proba-*

terpretes; ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probabantur! Conſecuti ſunt, vt abſens quoque de abſentibus nemini magis, quam tibi crederes.

XX. Iam te civium deſideria revocabant, amoremque caſtrorum ſuperabat caritas patriae. Iter inde pla-
2 cidum ac modeſtum, vt plane a pace redeuntis. Nec vero ego in laudibus tuis ponam, quod adventum tuum non pater quisquam, non maritus expavit. Affectata aliis caſtitas, tibi ingenita et innata, interque ea, quae
3 imputare non poſſis. Nullus in exigendis vehiculis tumultus, nullum circa hoſpitia faſtidium; annona, quae ceteris; ad hoc, comitatus accinctus, et parens: diceres magnum aliquem ducem, ac te potiſſimum, ad exercitus ire: adeo nihil, aut certe parum intererat inter
4 imperatorem factum, et brevi futurum. Quam diſſimilis nuper alterius principis tranſitus? ſi tamen ille non populatio fuit, cum abactus hoſpitum exerceret, omniaque dextra laevaque peruſta et attrita, vt ſi vis aliqua, vel ipſi illi barbari, quos fugiebat, inciderent. Perſuadendum provinciis erat, illud iter Domitiani fuiſſe,
5 non principis. Itaque non tam pro tua gloria, quam pro vtilitate communi, edicto ſubieciſti, quid in vtrum-

que

4 *probabantur*) *Sic legendum. Sic eſt v. g. in edit. Salmur. Lipſii. Al. *probantur* lapſu nimis facili. Praeteritum tempus praeceſſiſſe, indicio apertiſſimo eſt verbum *crederes*.

XX, 2 *Caſtitas*) In tantum caſtum fuiſſe Traianum, vt ab iniuria abſtineret, fatetur etiam Dio p. 772, C. ἐν τοῖς παιδικοῖς οὐδένα ἐλύπησεν. Praeceſſit περὶ τὰ μειράκια ἐσπουδάκει.

3 *ad exercitus ire*) Vbi futuri cogitatio, apparatus neceſſarii, homines etiam non nimis temperantes continere et moderatos facere poſſunt. *Brevi futurus Imperator*, qui mox rebus bene gerendis nomen hoc conſequetur.

4 *abactus hoſpitum*) Nomen neſcio an alias legatur. *Abigendi* verbum, a quo *abigei* et *abactores* dicuntur, ad pecorum plurium, totiusque adeo gregis, furtum pertinere, notum eſt. Videtur itaque *abactus* dicere, illam *vehiculationum* et *angariarum* exactionem intemperantem, qua greges iumentorum abigerentur hoſpitibus. Sic reſpondeant haec verba illis, *Nullus in exigendis vehiculis tumultus*.

XXI, 1

que veſtrum eſſet impenſum. Aſſueſcat imperator,
cum imperio calculum ponere: ſic exeat, ſic redeat,
tanquam rationem redditurus; edicat, quid abſumſerit.
Ita fiet, vt non abſumat, quod pudeat dicere. Praeter- 6
ea futuri principes, velint nolint, ſciant; tanti tuum
conſtat: propoſitisque duobus exemplis meminerint,
perinde coniecturam de moribus ſuis homines eſſe fa-
cturos, prout hoc vel illud elegerint.

XXI. Nonne his tot tantisque meritis, novos aliquos
honores, novos titulos merebare? At tu etiam nomen
patris patriae recuſabas. Quam longa nobis cum mo-
deſtia tua pugna? quam tarde vicimus? Nomen illud, 2
quod alii primo ſtatim principatus die, vt Imperatoris
et Caeſaris receperunt, tu vſque eo diſtuliſti, donec tu
quoque beneficiorum tuorum parciſſimus aeſtimator,
iam te mereri fatereris. Itaque ſoli omnium contigit 3
tibi, vt pater patriae eſſes ante quam fieres, eras enim
in animis, in iudiciis noſtris: nec publicae pietatis in-
tererat, quid vocarere: niſi quod ingrata ſibi videba-
tur, ſi te Imperatorem potius vocaret et Caeſarem,
quum patrem experiretur. Quod quidem nomen qua 4
benignitate, qua indulgentia exerces! vt cum civibus
tuis, quaſi cum liberis parens, vivis! vt reverſus impe-
rator, qui privatus exieras, agnoſcis, agnoſceris! eos-
dem nos, eundem te putas: par omnibus, et hoc tan-
tum ceteris maior, quo melior.

 XXII.

XXI, 1 *nomen patris patriae*) *Prima vox abeſt in Codice Guelferbyt. teſte Cortio ad Epiſt. 3, 9, 12. et abeſſe ſane, h. e. e ſuperioribus intelligi commode poteſt.

2 *alii primo—die*) Sub illa *aliorum* appellatione Auguſtum, Tiberium, Neronem, non poſſe comprehendi, e Suetonio apertum, Tacitoque: adeoque laborat certe illud, *ſoli omnium contigit tibi*. Sed plane falſus eſt Plinius, ſi vera ſunt, quae leguntur ap. Capitolin. de Pertinace c. 5 Primus *ſane* omnium *ea die, qua Auguſtus eſt appellatus, etiam patris patriae nomen recepit*. Malim ego erroris poſtulare Capitolinum. *Σοφὸν φάρμακον Lipſii, probatum Caſaubono, ſeries orationis apud Capitolinum vix recipit,

XXII. Ac primum, qui dies ille, quo exſpectatus deſideratusque vrbem ingreſſus es? Iam hoc ipſum, quod ingreſſus es, quam mirum laetumque! Nam priores invehi et importari ſolebant: non dico quadriiugo curru, et albentibus equis, ſed humeris hominum,
2 quod arrogantius erat. Tu, ſola corporis proceritate elatior aliis et excelſior, non de patientia noſtra quendam triumphum, ſed de ſuperbia Principum egiſti. Ergo non aetas quemquam, non valetudo, non ſexus retardavit, quo minus oculos inſolito ſpectaculo imple-
3 ret. Te parvuli noſcere, oſtentare iuvenes, mirari ſenes, aegri quoque neglecto medentium imperio, ad conſpectum tui, quaſi ad ſalutem ſanitatemque prorepere. Inde alii ſe ſatis vixiſſe te viſo, te recepto; alii nunc magis eſſe vivendum praedicabant. Feminas etiam tunc foecunditatis ſuae maxima voluptas ſubiit, quum cernerent, cui principi cives, cui imperatori mi-
4 lites peperiſſent. Videres referta tecta ac laborantia, ac ne eum quidem vacantem locum, qui non niſi ſuſpenſum et inſtabile veſtigium caperet; oppletas vndique vias, anguſtumque tramitem relictum tibi; alacrem hinc atque inde populum, vbique par gaudium parem-
5 que clamorem. Tam aequalis ab omnibus ex adventu tuo laetitia percepta eſt, quam omnibus veniſti: quae tamen ipſa cum ingreſſu tuo crevit, ac prope in ſingulos gradus adaucta eſt.

XXIII.

cipit, quod Gruterus et Salmaſius obſervarunt.

XXII, 1 *importari*) Sueton. Domit. 19 *Laboris impatiens per vrbem pedibus non temere ambulavit — lectica aſſidue vectus eſt.* Conferri iubet merito Lipſius Pacati paneg. in Theodoſ. 21, 4 *Lecticis thenſisque ſubvecti, et denſiſſima circum ſupraque cooperti virorum armorumque teſtudine, ſenſim atque ad numeram movebantur.*

2 *quod arrogantius erat*) haec gloſſa videbatur Grutero et Heardnio.

4 *laborantia*) Ita onerata, vt pandi, et minari ruinam viderentur.

ſuſpenſum veſtigium) Eleganter, de loco, quo quis nititur, ita anguſto, vt non totam pedis plantam, ſed vt digitos ſolos, vel calcem etc. capiat.

XXIII, 1

XXIII. Gratum erat cunctis, quod ſenatum oſculo
exciperes, vt dimiſſus oſculo fueras: gratum, quod eque-
ſtris ordinis decora honore nominum ſine monitore
ſignares; gratum, quod tantum non vltro clientibus
ſalutatis quasdam familiaritatis notas adderes. Gratius 2
tamen, quod ſenſim et placide, et quantum reſpectan-
tium turba pateretur, incederes: quod occurſantium
populus te quoque, te immo maxime, adſtaret; quod
primo ſtatim die latus tuum crederes omnibus. Neque 3
enim ſtipatus ſatellitum manu, ſed circumfuſus vndique
nunc Senatus, nunc equeſtris ordinis flore, prout alter-
utrum frequentiae genus invaluiſſet, ſilentes quietos-
que lictores tuos ſubſequebare: nam milites nihil a
plebe habitu, tranquillitate, modeſtia, differebant. Vbi 4
vero coepiſti Capitolium adſcendere, quam laeta omni-
bus adoptionis tuae recordatio? quam peculiare gau-
dium eorum, qui te primi eodem loco ſalutaverant Im-
peratorem? quin etiam deum ipſum tunc praecipuam
voluptatem operis ſui percepiſſe crediderim. Vt qui- 5
dem iisdem veſtigiis inſtitiſti, quibus parens tuus ingens
illud deorum prolaturus arcanum: quae circumſtan-
tium gaudia? quam recens clamor? quam ſimilis illi
dies, qui hunc genuit diem? vt plena altaribus, auguſta
victimis cuncta! vt in vnius ſalutem collata omnium
vota!

XXIII, 1 *oſculo*) In quo ſuperbi principes. De Caligula Dio l. 59 p. 661, A. Ἐφίλει ὀλιγίστους· τοῖς γὰρ πλείστοις καὶ τῶν συμβουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὤρεγε κ. τ. λ. Fuit itaque vetuſtus Romae mos pedem oſculandum praebere. Vid. de Caio etiam Sen. de benef. 2, 12 et Lipſ. Elect. 2, 6 extr. Add. Sueton. c. 56. Ac de Domitiano c. 12.

honore nominum) Praenominis praeſertim, quo *gaudent molles auriculae*, ad quam rem opus habent alii *monitore* ſ. nomenclatore.

2 *adſtaret*) leg. de coniectura Schwarzii *artaret* vel *arctaret*.

4 *deum ipſum tunc praec. vol. op. ſui*) vid. Schwarz. i. e. Nervam, quem tu Deum, vt ille te imperatorem, filium etc. fecit.

5 *iisdem veſtigiis*) Vid. ad Ep. 6, 7, 1.

auguſta victimis cuncta) Arntzenius *anguſta victimis cuncta* e MS.

vota! quum ſibi ſe ac liberis ſuis intelligerent precari,
6 quae pro te precarentur. Inde tu in Palatium quidem, ſed eo vultu, ſed ea moderatione, vt ſi privatam domum peteres: ceteri ad penates ſuos quisque, iteraturus gaudii fidem, vbi nulla neceſſitas gaudendi eſt.

XXIV. Oneraſſet alium eiusmodi introitus, tu quotidie admirabilior et melior, talis denique, quales alii principes futuros ſe tantum pollicentur. Solum ergo te commendat augetque temporis ſpatium. Iunxiſti enim ac miſcuiſti res diverſiſſimas, ſecuritatem olim im-
2 perantis, et incipientis pudorem. Non tu civium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec oſculum manu reddis. Manet imperatori, quae prior oris humanitas,
3 dexterae verecundia. Incedebas pedibus; incedis: laetabaris labore; laetaris. Eadem, quae omnia illa circa te,

e MS. Guelf. et not. Heinſii; nec damnare auſim. laudare poterat infra 52, 7. Etiam Schwarzius recepit.

6 *gaudii fidem*) Ἐν διὰ δυοῖν, Gaudium fidele, ſincerum, minime fictum: vt Horat. Od. 3, 16, 30 *Segetis certa fides meae*, ſeges certa, quae ſpem non fallit.

XXIV, 1 *Oneraſſet*) Difficile ei fuiſſet ita ſe gerere, vt reliqua vita tali initio reſponderet. Sic Cic. ad Curionem 2, 4 *Eſt tibi gravis adverſaria conſtituta—exſpectatio, quam tu—vinces*. Conf. 73, 6.

2 *ad pedes tuos*) Vid. ad 23, 1.

oſculum manu) *Malim, *oſculo manum*. *Oſculum* h. e. os ad blanditias conformatum *offertur*; *huic redditur manus*. Sed poteſt tamen *reddis* intelligi, penſas, rependis.

[illegible]*oris humanitas*) Vt ad oſculum admittas amicos eosdem, quos ante imperium: Opponitur *dexterae verecundia*, quam ſcilicet non ita facile, ſed cum pudore quodam, prenſantibus praebes, quaſi malles os offerre. Contra Domitianus* ap. Sueton. 12 *Caenidi—oſculum, vt adſueverat, offerenti, manum praebuit*. *Admiſi nomen, quod poſt alios etiam habet liber Schwarzii.

Eadem, quae) *Si puto legendum pro vulgata, *Eademque omnia illa circa te: nihil ipſo te* etc. Atque illud *que* encliticon in *quae* mutare nulla, puto, invidia eſt: *in* ante *ipſo* iam eſt in Boxhorniana, et placuit viris doctis. Forte magis placebit aliis Gruteri coniectura, *Eademque quae omnia, nihil ipſum te f. m.* aut Cel. Schwarzii, *nihil ipſa te* etc. Mihi videbatur plus dici, ſi ponas *nihil in ipſo te fortuna mutavit*. Opponuntur *circa te* et *in te*. Laudavit Schwarzius opportune

te, nihil in ipſo te Fortuna mutavit. Liberum eſt, in- 3
gredieṅte per publicum principe, ſubſiſtere, occurrere,
comitari, praeterire: ambulas inter nos, non quaſi
contingas; et copiam tui, non vt imputes, facis. Hae-
ret lateri tuo quisquis acceſſit, finemque ſermoni ſuus
cuique pudor, non tua ſuperbia, facit. Regimur qui- 4
dem a te, et ſubiecti tibi, ſed quemadmodum legibus,
ſumus. Nam et illae cupiditates noſtras libidinesque
moderantur, nobiſcum tamen et inter nos verſantur.
Emines, excellis, vt honor, vt poteſtas, quae ſuper ho-
mines quidem, hominum ſunt tamen. Ante te prin- 5
cipes, faſtidio noſtri, et quodam aequalitatis metu, vſum
pedum amiſerant. illos ergo humeri cervicesque ſervo-
rum ſuper ora noſtra; te fama, te gloria, te civium
pietas, te libertas ſuper ipſos principes vehunt; te ad
ſidera tollit humus ita communis, et confuſa principis
veſtigia.

XXV. Nec vereor, P. C. ne longior videar, quum
ſit maxime optandum, vt ea, pro quibus aguntur prin-
cipi

portune praefationem maioris Plinii, qui ad Titum, *Ne quidquam*, inquit, *mutavit* in te *fortunae amplitudo, niſi vt prodeſſe tantumdem poſſes, vt velles*. Pro *vt* malim *ac*, vel *et* quod eſt in Elzevir. Ceterum in illo Arntzenius etiam *eademque* legit, praecedente interpunctione minori; et noſtram notam non ſatis integre retulit.

3 *non quaſi contingas*) Donat. ad Ter. Andr. 4, 2, 13 *Quod vix evenit, contigiſſe dicitur. Contingunt* nempe, quae fato quodam, et divina benevolentia hominibus eveniunt, quae proinde imputari ipſis a Deo poſſunt. Sic ap. Martialem 12, 6 *Contigit Auſoniae procerum mitiſſimus aulae Nerva.* Sic apud ipſum noſtrum c. 14, 1 *Apud eos ſemper maior et clarior, quibus poſtea contigiſſes*, h. e. ad quos felici fato, et gratulantes ſibi tuam praeſentiam, veniſſes. Sic 32, 2 *Poſtquam contigit princeps.* Sic obſervavit ad Quintil. decl. 10, 2 p. 213 Burmannus, de rebus laetis, quae ſpem fere ſuperant, adhiberi hoc verbum: *Quae cum ita ſint fruſtra tentatum hunc locum aio; nec poſſe quidquam immutari, vt non gratiae, et naturali quam habet Veneri aliquid decedat; recteque defenſum contra interpretationem Baunii a Fabricio Bibl. Lat. T. 2 p. 774. itemque Arntzen. ad h. l.

XXV, 1

cipi gratiae, multa ſint: quae quidem reverentius fue-
rit integra illibataque cogitationibus veſtris reſervari,
quam carptim breviterque perſtringi: quia fere ſequi-
tur, vt illa quidem, de quibus taceas, tanta, quanta
2 ſunt, eſſe videantur. Niſi vero leviter attingi placet,
locupletatas tribus, datumque congiarium populo, et
datum totum, quum donativi partem milites acce-
piſſent. An mediocris animi eſt, his potius repraeſen-
tare, quibus magis negari poteſt? quamquam in hac
quoque diverſitate aequalitatis ratio ſervata eſt. Aequa-
ti ſunt enim populo milites, eo quod partem, ſed
priores; populus militibus, quod poſterior, ſed totum
3 ſtatim accepit. Enimvero qua benignitate diviſum eſt?
quantae curae tibi fuit, ne quis expers liberalitatis tuae
fieret? Datum eſt his, qui poſt edictum tuum in locum
eraſorum ſubditi fuerant: aequatique ſunt ceteris illi
4 etiam, quibus non erat promiſſum. Negotiis aliquis,
valetudine alius, hic mari, ille fluminibus diſtinebatur:
exſpectatum eſt proviſumque, ne quis aeger, ne quis
occupatus, ne quis denique longe fuiſſet: veniret quis-
5 que, quum vellet: veniret quiſque, quum poſſet. Ma-
gnificum,

XXV, 1 *eſſe videantur*) *Poteſt videri hic aliquid intercidiſſe. Praeceſſerunt duo membra; prius, *integra illibataque cogitationibus reſervari*, alterum, *carptim breviterque perſtringi.* Infert deinde, *Quia fere ſequitur, vt illa QVIDEM, de quibus taceas — videantur.* Quis hic non exſpectat ſimile quiddam his, *ea autem, quae breviter perſtringuntur, dictis non maiora putentur* etc. Sed refellit haec Schwarzius: non male.

2 *quibus magis negari poteſt*) Plebi inermi: hanc enim *populi* nomine, quod alias ſaepe fit, intelligit: militum metui, poterat ſi ſuperiora exempla videres, ſeditio.

3 *in locum eraſorum*) Qui tabulis congiarii iam confectis moriuntur, demigrant, cives eſſe deſinunt, ii eraduntur. Pro his inſertos et *ſubditos* alios non reiicit Traianus, mitior hac in re et benignior ipſo Auguſto, qui *quum propoſito congiario multos* (ob id ipſum eo potiſſimum tempore et vt ad patronos aliquid e publica liberalitate rediret, vid. Caſaub.) *manu miſſos, inſertosque civium numero comperiſſet, negavit accepturos, quibus promiſſum non eſſet* Sueton. 42. Traianus certe dat his etiam *quibus non erat promiſſum.*

5 *muni-*

gnificum, Caeſar, et tuum, diſiunctiſſimas terras munificentiae ingenio velut admovere, immenſaque ſpatia liberalitate contrahere: intercedere caſibus, occurſare fortunae, atque omni ope adniti, ne quis e plebe Romana dante congiarium te, hominem magis ſentiret ſe fuiſſe, quam civem.

XXVI. Adventante congiarii die, obſervare principis egreſſum in publicum, inſidere vias examina infantium, futurusque populus ſolebat. Labor parentibus erat, oſtentare parvulos, impoſitosque cervicibus adulantia verba blandasque voces edocere: reddebant illi, quae monebantur. Ac plerique irritis precibus ſurdas 2
principis aures adſtrepebant; ignarique quid rogaſſent, quid non impetraſſent, donec plane ſcirent, differebantur. Tu ne rogari quidem ſuſtinuiſti, et quamquam 3
laetiſſimum oculis tuis eſſet, conſpectu Romanae ſobolis impleri, omnes tamen, antequam te viderent adirentve, recipi, incidi iuſſiſti: vt iam inde ab infantia parentem publicum munere educationis experirentur: creſcerent de tuo, qui creſcerent tibi, alimentisque tuis ad ſtipendia tua pervenirent, tantumque omnes vni tibi, quantum parentibus ſuis quisque, deberent. Recte, Caeſar, quod ſpem Romani nominis ſumtibus 4
tuis ſuſcipis. NVLLVM eſt enim magno principe, immor-

5 *munificentiae ingenio*) Ingenioſa et arte adiuta magnificentia. Sic nempe 49, 7 *exquiſita ingenia coenarum* dixit.

XXVI, 2 *Ac plerique*) *Malim *At* mutatione, quae in ſcriptura Longobardica vix ſentiatur. Adverſativae particulae hic locum eſſe, apparet. Atque etiam ſic dedit Schwarzius.

3 *incidi.*) in tabulas, in teſſeras frumentarias. Sen. de benef. 4, 28 *Frumentum publicum — accipiunt ſine delectu morum, quisquis inciſus eſt.* *Sic recte Gronovius ex MSS. apud Pinc. et Grut. Al. *Quisquis civis eſt.*

alimentisque tuis) Iungit hoc toto capite, propter ſimilitudinem muneris, cum congiario *alimenta ingenuorum*, de quibus accuratius mox dicet capite proximo. Exſtat multa eius rei in nummis memoria, quam ſuo more perſequutus eſt Ezech. Spanhemius diſſ. 13 p. 542 ſq.

5 *praemia*

immortalitatemque merituro, impendii genus dignius,
5 quam quod erogatur in poſteros. Locupletes ad tol-
lendos liberos ingentia praemia, et pares poenae, co-
hortantur; pauperibus educandis vna ratio eſt, bonus
6 princeps. Hic fiducia ſui procreatos, niſi larga manu
fovet, auget, amplectitur: occaſum imperii, occaſum
reipublicae accelerat, FRVSTRAque proceres plebe
neglecta, vt defectum corpore caput, nutaturumque
7 inſtabili pondere tuetur. Facile eſt coniectare, quod
perceperis gaudium, quum te parentum, liberorum,
ſenum, infantium, puerorum clamor exciperet. Haec
prima parvulorum civium vox aures tuas imbuit, qui-
bus tu daturus alimenta, hoc maximum praeſtitiſti, ne
rogarent. Super omnia eſt tamen, quod talis es, vt
ſub te liberos tollere libeat et expediat.

XXVII. Nemo iam parens filio, niſi fragilitatis hu-
manae vices horret; nec inter inſanabiles morbos prin-
cipis ira numeratur. Magnum quidem eſt educandi
incitamentum, tollere liberos in ſpem alimentorum,
in ſpem congiariorum; maius tamen, in ſpem liberta-
2 tis, in ſpem ſecuritatis. Atque adeo nihil largiatur
princeps, dum nihil auferat; non alat, dum non occi-
dat: nec deerunt, qui filios concupiſcant. Contra,
largiatur et auferat; alat et occidat: nae ille iam brevi
tempore effecerit, vt omnes non poſterorum modo,
3 ſed ſui parentumque poeniteat. Quocirca nihil magis
in

5 *praemia—poenae*) De quibus ICti, cum de iure trium liberorum agunt. Vid. ad Epiſt. 7,16,2.

6 *Fruſtraque proceres*) *Sic Schwarzii liber. Al. *Princeps*.

7 *Super omnia*) Diligenter monendi ſumus, illam in capita, quae vocamus, diviſionem non eſſe a vetuſtis auctoribus, ne imperite divellantur, quae ſunt coniunctiſſima. Vt hic vltima verba tranſitum continent, ſuavem ſane et elegantem, ad ea quae ſequuntur: quae arctiſſime niſi iungas, gratia omnis perit.

XXVII, 2 *nae ille iam*) *Dedi lectionem Gruteri. Al. etiam Arntzenius, qui nec meminit Gruterianae lectionis: *nae ille in tam brevi tempore*.

4 *nec*

in tua tota liberalitate laudaverim, quam quod congia-
rium das de tuo, alimenta de tuo: neque a te liberi ci-
vium, vt ferarum catuli, ſanguine et caedibus nutriun-
tur: quodque gratiſſimum eſt accipientibus, ſciunt 4
dari ſibi, quod nemini eſt ereptum, locupletatisque tam
multis, pauperiorem eſſe factum principem tantum:
quamquam nec hunc quidem. nam CVIVS eſt, quid-
quid eſt omnium, tantum ipſe, quantum omnes, habet.

XXVIII. Alio me vocat numeroſa gloria tua: alio
autem? quaſi vero iam ſatis veneratus miratusque ſim,
quod tantam pecuniam profudiſti, non vt flagitii tibi
conſcius ab inſectatione eius averteres famam; nec vt
triſtes hominum moeſtosque ſermones laetiore materia
detineres. Nullam congiario culpam, nullam alimen- 2
tis crudelitatem redemiſti, nec tibi bene faciendi fuit
cauſſa, vt, quae male feceras, impune feciſſes. amor
impendio iſto, non venia quaeſita eſt; populusque Ro-
manus obligatus a tribunali tuo, non exoratus receſſit.
Obtuliſti enim congiarium gaudentibus gaudens, ſecu- 3
rusque ſecuris: quodque antea principes ad odium ſui
leniendum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu
tam innocens populo dediſti, quam populus accepit.
Paullo minus, P. C. quinque millia ingenuorum fue- 4
runt, quae liberalitas principis noſtri conquiſivit, inve-
nit, adſcivit. Hi ſubſidium bellorum, ornamentum
pacis, publicis ſumtibus aluntur, patriamque non vt
patriam tantum, verum vt altricem amare condiſcunt.

Ex

4 *nec hunc quidem*) * Mollius ad aures accidit *ne hunc quidem.*

XXVIII, 1. *non vt flagitii*) Sunt alias non magni faciendae eiusmodi laudes, in quibus ipſe qui laudatur ſibi dicere cogitur illud, *Vitavi denique culpam Non laudem merui.* Sed maior puriorque ſcilicet laus ſit, a qua removeri ea poſſunt, quae aliorum laudes foedarunt.

laetiore materia) Quam comparare ſolent dolio, quale balaenis obiicere nautae dicuntur, vt dum illud ſibi ludibrium habent, navem mittant.

3 *obiectabant*) Vt cani irato bolum, ne latret, v. g. Phaedr. 1, 23.

6 vide-

5 Ex his caſtra, ex his tribus replebuntur; ex his quan-
6 doque naſcentur, quibus alimentis opus non ſit. Dent tibi, Caeſar, aetatem dii, quam mereris, ſerventque animum, quem dederunt: et quanto maiorem infan-
7 tium turbam iterum atque iterum videbis incidi? Augetur enim quotidie et creſcit: non quia cariores parentibus liberi; ſed quia principi cives. Dabis congiaria, ſi voles; praeſtabis alimenta, ſi voles: illi tamen propter te naſcuntur.

XXIX. Inſtar ego perpetui congiarii reor affluentiam annonae. Huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriae, quam pulſus ambitus campo, exactus hoſtis mari, oriens triumphis occidensque lu-
2 ſtratus. Nec vero ille civilius, quam parens noſter, auctoritate, conſilio, fide recluſit vias, portus patefecit, itinera terris, litoribus mare, litora mari reddidit, diverſasque gentes ita commercio miſcuit, vt, quod genitum eſſet vsquam, id apud omnes natum eſſe videre-
3 tur. Nonne cernere datur, vt ſine vllius iniuria omnis vſibus noſtris annus exuberet? Quippe non, vt ex hoſtico raptae perituraeque in horreis meſſes, nequidquam

6 *videbis incidi*) * Elegans etiam quorundam librorum lectio *iubebis incidi.*

7 *propter te*) Fiducia benignitatis tuae, et felicis imperii: licet congiarium aut alimenta non ſperent.

XXIX, 1 *Pompeio*) Eo ipſo tempore, quo de exſilio rediit Cicero, cuius in ſententiam SCtum factum eſt de omni poteſtate rei frumentariae per totum orbem terrarum in quinquennium Pompeio mandanda. Vid. Cic. ad Att. 4, 1. Idem Pompeius in tertio ſuo Conſulatu ſeveriores contra ambitum leges pertulit, quem proinde *Campo* Martio, in quo Comitia, *pepulit.*

2 *civilius*) Ipſe interpretatur Secundus, non armis, non opprimenda libertate, ſed *auctoritate, conſilio, fide*, rem geſſiſſe. Nempe *civiliter* agit, qui aequalitatem civium tuetur, tyrannidem non affectat. Hoc monendum fuit propter eos, qui nimis vage interpretantur *civilius, ad maiorem vtilitatem reipublicae.*

litoribus mare) Vt ſolvere auderent homines; *litora mari*, vt appellere poſſent, ſine metu piratarum, vel alterius iniuriae: qua ratione commeatus et annonae vilitas reſtituta.

5 *vide-*

quam quiritantibus ſociis auferuntur. Devehunt ipſi, 4
quod terra genuit, quod ſidus aluit, quod annus tulit:
nec novis indictionibus preſſi ad vetera tributa defi-
ciunt. Emit fiſcus, quidquid videtur emere. inde co- 5
piae, inde annona, de qua inter licentem vendentem-
que conveniat: inde hic ſatietas, nec fames vſquam.

XXX. Aegyptus alendis augendisque ſeminibus ita
gloriata eſt, vt nihil imbribus caeloque deberet: ſiqui-
dem proprio ſemper amne perfuſa, nec alio genere
aquarum ſolita pingueſcere, quam quas ipſe devexerat,
tantis ſegetibus induebatur, vt cum feraciſſimis terris,
quaſi nunquam ceſſura, certaret. Haec inopina ſicci- 2
tate vsque ad iniuriam ſterilitatis exaruit. quia piger
Nilus cunctanter alveo ſeſe ac languide extulerat, in-
gentibus quidem tunc quoque ille, fluminibus tamen,
conferendus. Hinc pars magna terrarum mergi repa- 3
rarique palanti amne conſueta, alto pulvere incanduit.

5 *videtur emere*) Sub ſpecie emtionis quam iniuſte actum nonnunquam cum aratoribus, vel ſola Ciceronis frumentaria ſ. in Verrem L. 3, vbi Apronii facinora enarrantur, docuerit. * Ceterum protulit Schwarzius e Gudii libro hanc lectionem, *finit fiſcus quidquid videtur e re, emere:* ſententia et ipſa bona.

XXX, 2 *fluminibus tamen*) Nomen *fluminibus* duplicem quaſi perſonam habet, *ingentibus fluminibus conferendus* Nilus tum erat; *ſed fluminibus tamen,* non mari, vt alias. Ita mox 31, 2 *Quod victorem quidem populum* (paſceret) *paſceret tamen.* Add. 31, 5. *Et nos Aegypto poſſe, et nobis Aegyptum carere non poſſe.* Adde finem cap. in verbo *fluxit.* it. 37, 6. in *bonis.* it. 38, 2. *hereditate.*

3 *mergi repararique palanti*) Dum *mergitur* terra *amne palanti* ſ. vaganti, eadem *reparatur*, ſuccum et vires quaſi recipit. * Nondum innotuit mihi liber, qui hanc lectionem habeat; ſed diviſi ſunt codices inter *palanti*, et *reparari-que:* interim neque dum poenitet eius, quod in priore editione vſu mihi venit, de quo ita tum ad Cl. Schwarzium ſcribebam: Dum dubito, dum calamus ipſe inter duas lectiones fluctuat, ponendumne ſit, *mergi palanti amne,* quod adhuc obtinuit, an illud ex MSS. *mergi reparariqne?* vtrumque exiiſſe prelis video, et neutrum ne nunc quidem vel damnare audeo vel probare. Certe *palans amnis* mihi imagine non inamoena blandiebatur, h. e. ripas ſuas, et quaſi caſtra, hinc inde egreſſus, et prout fors vel impetus tulit, hic longius et denſior,

Fruſtra tunc Aegyptus nubila optavit, caelumque re-
ſpexit, quum ipſe foecunditatis parens contractior et
exilior, iisdem vbertatem eius anni anguſtiis, quibus
4 abundantiam ſuam, cohibuiſſet. Neque enim ſolum
vagus ille, cum expanditur, amnis intra vſurpata ſem-
per collium ſubſtiterat atque haeſerat; ſed ſupino
etiam ac detinenti ſolo, non placido ſe mollique lapſu
refugum abſtulerat, et nec dum ſatis humentes terras
5 addiderat arentibus. Igitur inundatione, id eſt, vberta-
te, regio fraudata, ſic opem Caeſaris invocavit, vt ſo-
let amnem ſuum: nec longius illi adverſorum fuit ſpa-
tium, quam dum nuntiat. Tam velox, Caeſar, poten-
tia tua eſt, tamque in omnia pariter intenta bonitas et
accincta, vt triſtius aliquid ſeculo tuo paſſis, ad reme-
dium ſalutemque ſufficiat, vt ſcias.

XXXI.

hic rarior et brevius commoratus. Quid? ſi vtrumque eſt a Plinio, et error noſter ſuam huic loco faciem, vt Nealcis furor deſperatam in equo ſpumam, reddidit?

4 *cum expanditur*) * Vulg. *vagus ille expanditor amnis:* quaſi ſubſtantivum nomen ſit *expanditor.* Lectionem noſtram debemus his, quae e bonis libris notavit Schwarzius, in quibus *expandebatur*, vel *expanditur:* cui verbo *ſi* vel *cum* praeponendum, iam iudicarunt viri docti.

intra vſurpata collium) Obſervanda vis vocis *intra*. Subſtitit *intra* colles vſurpatos, non adſcendit, quo ſolebat: non ſuperavit colles, vnde deinde per plana camporum diffunderetur.

ſupino ac detinenti ſolo) Humili, vbi alias morari aqua ſolet. Nempe vt *altum* et *profundum*, relatae ad terminum, haec, vnde deſpicitur, illa, quo ſuſpicitur, appellationes, vſurpantur mutatis non nunquam vicibus: ſic *ſupinum* quod proprie *devexo* opponitur, (vid. Frontin. de Aquaed. art. 36 p. 103 Pole.) interdum non refertur ad adſcenſum, vt plerumque, ſed ad deſcenſum; ita vt humile potius, quam altum, notet: Liv. 7, 24 *Egiſtis praecipites ſupina valle*, i. e. adverſo monte ſubire ad vos auſos deturbaſtis. Sic avunculus noſtri L. 23 princ. *Tellure ſupina quae proveniunt*, frumenta, flores, herbas, opponit *Pomonae*, h. e. arborum fructibus, iisque, quae vocat *pendentia*.

refugum) * *Refuſum* liber Schwarzii. Sed *refugum* videtur ad celeritatem refluentis aquae pertinere, et exprobrationem quandam continere Nili.

nec dum ſatis humentes) Semimadidam terram in primis abominantur agricolae. v. Colum. 2, 4. 5.

XXXI, 1

XXXI. Omnibus equidem gentibus fertiles annos gratasque terras precor: crediderim tamen per hunc Aegypti ſtatum tuas Fortunam vires experiri, tuamque vigilantiam ſpectari voluiſſe. Nam quum omnia vbique ſecunda merearis: nonne manifeſtum eſt, ſi quid adverſi cadat, tuis laudibus, tuisque virtutibus materiem campumque proſterni, quum ſecunda felices, adverſa magnos probent? Percrebuerat antiqui- 2
tus, vrbem noſtram niſi opibus Aegypti ali ſuſtentarique non poſſe. Superbiebat ventoſa et inſolens natio, quod victorem quidem populum, paſceret tamen; quodque in ſuo flumine, in ſuis navibus vel abundantia noſtra, vel fames eſſet. Refudimus Nilo ſuas co- 3
pias: recepit frumenta, quae miſerat, deportatasque meſſes revexit. Diſcat igitur Aegyptus, credatque experimento, non alimenta ſe nobis, ſed tributa praeſta-

XXXI, 1 *ſpectari*) * Libri, puto, omnes *exſpectare*: niſi quod Cuſpin. *oſtentare*, ſententia magnifica. Illud *ex* praefixum librariis illius aetatis deberi, credibile eſt, quae *eſpece*, *eſprit*, *eſpéc*, *eſpejo* formavit e *ſpecie*, *ſpiritu*, *ſpada*, *ſpeculo* etc. *x* enim et *s* perpetuo fere miſcentur. Hinc *ſpectare* malit Cel. Schwarzius, me non invito, niſi quod ſic ab *experiri* diſtinguere vix poſſum. Itaque nihil dum melius puto, quam cum Baunio legere *ſpectari*. Add. ad 33, 3 et 35, 3. ad quem poſteriorem locum vid. Schwarzius. it. Drakenborch. ad Liv. 6, 35, 1. Ceterum *ſpectare* vult etiam Arntzenius.

2 *paſceret tamen*) Vid. ad 30, 4 *fluminibus tamen*.

in ſuis navibus) Claſſe illa Alexandrina, de qua plena manu ad hunc locum Cl. Schwarzius. * Nempe *navibus* legendum, non *manibus*, pulchre monuere viri docti. Sic dedit etiam Arntzenius. Quod autem huius claſſis opportunitate vſum Paullum Apoſtolum, aſſentiuntur Haſaeo viri celeberrimi, reprehendere non auſim equidem, cum faveat Act. 27, 6 et 38: interim ſcrupulum mihi movent CCLXXVI homines in vna navi frumentaria. Verum tollit eum ſcrupulum Luciani navis *σιταγωγὸς* Aegyptia, in qua *τὸ τῶν ναυτῶν πλῆθος στρατοπέδῳ ἄν τις εἰκάσειεν*. p. 494, 1.

3 *Refudimus Nilo*) Bona fide, Secunde, nonne iſtuc etiam ventoſulum eſt? Quid refudiſtis igitur? Vnius anni annonam, pro tot et perpetuis Aegypti claſſibus. Sed redit ad modeſtiam, quamquam et iſtam ſubdolam, deinde c. 32, 3 et 4.

re: ſciat, ſe non eſſe P. R. neceſſariam, et tamen ſer-
4 viat. Poſt haec, ſi volet, Nilus amet alveum ſuum,
et fluminis modum ſervet: nihil hoc ad vrbem, ac ne
ad Aegyptum quidem, niſi vt inde navigia inania et va-
cua, et ſimilia redeuntibus, hinc plena et onuſta et
qualia ſolent venire, mittantur; converſoque munere
maris, hinc potius venti ferentes et brevis curſus opten-
5 tur. Mirum, Caeſar, videretur, ſi deſidem Aegyptum
ceſſantemque Nilum non ſenſiſſet vrbis annona: quae
tuis opibus, tua cura vsque illuc redundavit, vt ſimul
probaretur, et nos Aegypto poſſe, et nobis Aegyptum
6 carere non poſſe. Actum erat de foecundiſſima gente,
ſi libera fuiſſet: pudebat ſterilitatis inſolitae, nec mi-
nus erubeſcebat fame, quam torquebatur; quum pa-
riter a te neceſſitatibus eius pudorique ſubventum eſt.
Stupebant agricolae plena horrea, quae non ipſi refer-
ſiſſent, quibusque de campis illa ſubvecta meſſis? qua-
ve in Aegypti parte alius amnis? Ita beneficio tuo,
nec maligna tellus; et obſequens Nilus. Aegypto qui-
dem ſaepe, ſed gloriae noſtrae nunquam largior fluxit.

XXXII.

5 *Mirum videretur*) Conf. ſupra 9,4. it. 31,6. Argumentatur ita: Mira et laudibus noſtris digna fuiſſet providentia tua, ſi ſterilitatem Aegypti, emanſionem (ſit venia verbo) claſſis Alexandrinae, non ſenſiſſet annona vrbis; ſi non aucta eſſet inde illius caritas: quae annona contra ea, per tuam providentiam, inſtar vaſis pleni redundavit et ſuperfluxit vſque in Aegyptum. Satis erat Romam carere poſſe Aegypto: eidem de ſuo impertiit.

6 *alius amnis*) Qui fertilitatem induxiſſet. Miram ſuavitatem habet hic locus ex obſervato ἤθει. Aegyptii non a pluviis, ſed ab amne exſpectant humorem ſatis; vnam modo fertilitatis cauſſam norunt. * Haec venuſtas perierit, ſi tibi perſuaderi a Lipſio patiare, legendum potius *alius annus*, i. e. proventus, meſſis. Et perſuaderi ſibi paſſus eſt, in paritate prope auctorum Arntzenius.

obſequens Nilus) In tantum certe vt allatum claſſe frumentum adverſo amne ad interiora Aegypti perferatur. Interpunctionem poſt *Nilus* ſuſtulit Schwarzius.

Aegypto quidem ſaepe) Prozeugma vt vocant Grammatici. *Aegypto ſaepe largior fluxit Nilus*, et foecunditatem illi conciliavit: *ſed gloriae* etc. Refert ad hanc gloriam Lipſius nummum Traiani,

XXXII. Quam nunc iuvat, provincias omnes in fidem noſtram ditionemque veniſſe, poſtquam contigit princeps, qui terrarum foecunditatem nunc huc, nunc illuc, vt tempus et neceſſitas poſceret, transferret referretque? qui diremtam mari gentem, vt partem aliquam
populi plebisque Romanae, aleret ac tueretur. Et cae- 2
lo quidem nunquam benignitas tanta, vt omnes ſimul terras vbertet foveatque: hic omnibus pariter, ſi non ſterilitatem, at mala ſterilitatis exturbat: hic, ſi non foecunditatem, at bona foecunditatis importat. Hic alternis commeatibus orientem occidentemque connectit, vt, quae vbique feruntur, quaeque expetuntur, omnes gentes invicem capiant, et diſcant, quanto libertati diſcordi ſervientibus ſit vtilius, vnum eſſe, cui
ſerviant. Quippe diſcretis quidem bonis omnium, ſua 3
cuiusque ad ſingulos mala; ſociatis autem atque

iani, in cuius averſa Nili conſueta effigies, cum nomine addito, et inſcriptione S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI.

XXXII, 2 *vbertet*) * Sic Gudius e MS. quod probat Schwarzius. Al. cum Arntzenio *vberet*. Sententia eadem: *Vbertat* legitur conſtanter apud imitatorem noſtri Eumenium pro Flavienſ. ſ. 7, 9, 6.

alternis commeatibus) Id eſt, mutuis, vbi alteri ſufficiunt, quae deſunt aliis. * Nimis manifeſtum eſt, et monuit Lipſius, ſic legendum, pro *aeternis*, quod libros, in quantum Schwarzio innotuere, omnes obſedit, ac tuetur Arntzenius, quam bene, ipſe viderit. Retinet illuſtratque Schwarzius.

feruntur quaeque) *Feruntur*, proferuntur a terra, vel vltro, vel cum culta eſt. * *Seruntur* eſt e coniectura Lipſii. Alii plures ap. Schwarzium ſic: *vt, quae ferunt, quaeque expetunt opes gentes, diſcant invicem capiant quanto.* Priora certe verba commode ſe habent.

libertati diſcordi) Propter *libertatem diſcordem*, quae non accommodet ſe voluntati cuiusquam, ſed ſuas ſibi res habeat, ſuam ſibi rationem ſequatur, omnia facientibus. Hoc enim eſſe v. c. *ſervire gloriae*, gloriae cauſſa omnia facere, ſatis apertum. * Veniam ergo mihi dabunt aequi aeſtimatores, vnius apicis immutati, poſito *libertati* pro *libertate*, quod librarius aliquis, credo, poſuit, cum iungendum comparativo *vtilius* videretur. Vid. tamen, quomodo vulgatum tueatur Perizonius et Schwarzius.

3 *omnium*

permixtis, ſingulorum mala ad neminem, ad omnes omnium bona pertinent. Sed ſive terris divinitas quaedam, ſive aliquis amnibus genius; et ſolum illud et flumen ipſum precor, vt hac principis benignitate contentum, molli gremio ſemina recondat, multiplicata
4 reſtituat. Non equidem repoſcimus foenus: putet tamen eſſe ſolvendum, fallacemque vnius anni fidem, omnibus annis, omnibusque poſtea ſeculis tanto magis, quia non exigimus, excuſet.

XXXIII. Satisfactum qua civium, qua ſociorum vtilitatibus. Viſum eſt ſpectaculum inde non enerve, nec fluxum, nec quod animos virorum molliret et frangeret, ſed quod ad pulchra vulnera contemtumque mortis accenderet: quum in ſervorum etiam noxiorumque corporibus amor laudis et cupido victoriae cerneretur.
2 Quam deinde in edendo liberalitatem, quam iuſtitiam exhibuit, omni affectione aut intactus, aut maior! Impetratum eſt, quod poſtulabatur: oblatum, quod non poſtulabatur. Inſtitit vltro, et, vt concupiſceremus, admonuit: ac ſic quoque plura inopinata, plura ſubita. Iam quam libera ſpectantium ſtudia, quam ſecurus
3 favor? Nemini impietas, vt ſolebat, obiecta, quod odiſſet

3 *omnium bona*) Arntzenius *omnia b.* ex MSS.

terris divinitas) *Divinitatem* illam terrarum, illos *amnium genios* figuris humanis, illam mulierum ſtolatarum, turritas coronas geſtantium, hos ſenum gigantiformium etc. paſſim in nummis et alias repraeſentari, notum eſt. Vid. de Africa Epiſt. 7, 27, 2.

XXXIII, 2 *in edendo liberalitatem*) Conf. 6, 34, 2.

3 *impietas—obiecta*) Vt Domitianus teſte Sueton. 10. *Patrem familias, quod Thracem mirmilloni* (quicum pugnabat) *parem, munerario* (Domitiano editori, cuius adverſus favor illum premebat) *imparem dixerat, detractum e ſpectaculis in arenam canibus obiecit, cum hoc titulo*, Impie locutus parmularius. De *impietatis* illa notione pro crimine maieſtatis dictum ad 11, 1. Ceterum hic civis, vt et ille Eſius Proculus a Caligula detractus Sueton. 35. (cf. c. 31.) *e ſpectatore* factus eſt ſpectaculum. *Recepimus enim Schwarzianam lectionem, quam is e codicis ſui his verbis exſculpſit, *Nemo exſpectator exſpectaculum factus*. Vid. ad 31, 1.

vnco

odiſſet gladiatorem: nemo e ſpectatore ſpectaculum factus, miſeras voluptates vnco et ignibus expiavit. De- 4
mens ille, verique honoris ignarus, qui crimina maieſtatis in arena colligebat, ac ſe deſpici et contemni, niſi etiam gladiatores eius veneraremur: ſibi maledici in illis, ſuam divinitatem, ſuum numen violari, interpretabatur; quum ſe idem quod deos, idem gladiatores, quod ſe putabat.

XXXIV. At tu, Caeſar, quam pulchrum ſpectaculum pro illo nobis exſecrabili reddidiſti? Vidimus delatorum iudicium, quaſi graſſatorum, quaſi latronum. Non ſolitudinem illi, non iter, ſed templum, ſed forum inſederant: nulla iam teſtamenta ſecura, nullius ſtatus certus: non orbitas, non liberi proderant. Au- 2
xerat hoc malum principum avaritia. Advertiſti oculos, atque vt ante caſtris, ita poſtea pacem foro reddidiſti: exſcidiſti inteſtinum malum: et provida ſeveritate caviſti, ne fundata legibus civitas everſa legibus videretur. Licet ergo cum fortuna, tum liberalitas 3
tua viſenda nobis praebuerit, vt praebuit, nunc ingentia robora virorum, et pares animos; nunc immanitatem ferarum, nunc manſuetudinem incognitam; nunc

Hh 5 ſecre-

vnco et ignibus) *Vnco*, quo iniecto traherentur per arenam: *ignibus*, quibus in *tunica* illa *moleſta* vrerentur homines, de qua Iuven. 8, 235. Vtrumque ſupplicium coniungere videtur idem 1, 155 *Taeda lucebis in illa, Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant:* Et latum *media ſulcum deducis arena.* *Sic legendum illum locum puto. *Lucebit* certe, et *deducet*, non recte intelligo.

XXXIV, 1 *delatorum iudicium*) *Sic boni libri complures. Sed nec altera non ſatis magna factio, *delatorum agmen inductum.* Aut *inductum* primo corruptum in *iudicium*, quo facto *agmen* vt ſuperfluum periit: aut hoc cum excidiſſet *inductum* in *iudicium* mutatum eſt. Ita recte diſputat Schwarzius. Sed Arntzenius *agmen inductum* praefert.

ſtatus certus) Vt ſciret certo ſe liberum, ſe patricium; ſuum ſervum autem non eſſe liberum etc.

2 *everſa legibus*) Quas perverſe et calumniatorie interpretabantur delatores.

3 *ſecretas*

ſecretas illas et arcanas, ac ſub te primum communes opes: nihil tamen gratius, nihil ſeculo dignius, quam quod contigit deſuper intueri delatorum ſupina ora,
4 retortasque cervices. Agnoſcebamus et fruebamur, quum velut piaculares publicae ſolicitudinis victimae, ſupra ſanguinem noxiorum, ad lenta ſupplicia gravio-
5 resque poenas ducerentur. Congeſti ſunt in navigia raptim conquiſita, ac tempeſtatibus dediti. abirent, fugerentque vaſtatas delationibus terras: ac, ſi quem fluctus ac procellae ſcopulis reſervaſſent, hic nuda ſaxa et inhoſpitale litus incoleret: ageret duram et anxiam vitam, relictaque poſt tergum totius generis humani ſecuritate, moereret.

XXXV. Memoranda facies, delatorum claſſis permiſſa omnibus ventis, coactaque vela tempeſtatibus pandere, iratosque fluctus ſequi, quoscunque in ſcopulos detuliſſent. Iuvabat, proſpectare ſtatim a portu ſparſa navigia, et apud illud ipſum mare agere principi gratias, qui, clementia ſua ſalva, vltionem hominum
2 terrarumque diis maris commendaſſet. Quantum diverſitas temporum poſſet, tum maxime cognitum eſt, quum iisdem, quibus antea cautibus innocentiſſimus quisque, tunc nocentiſſimus affigeretur; quumque inſulas

3 *ſecretas — opes*) Palatinas opes in theatris ac templis publicabat Traianus. Laudatum Lipſio Epigramma Martialis 12, 15 *Quidquid Parrhaſia* (Palatina) *nitebat aula, Donatum eſt oculis* in theatro, *deisque* in templis, *noſtris*.

4 *ſupra ſanguinem noxiorum*) Qui in circo depugnare, vel inter ſe vel cum beſtiis, coacti poenae cauſſa fuerant. Eodem inducti delatores, vt viderent, quid et ipſi commeruiſſent. Vide laudandum ſtatim ad c. 35, 4 locum Suetonii.

5 *raptim conquiſita*) Pravitatem ac parvitatem ſic indicari, lubenter Lipſio adſentior: *ſed quid ſi melius ea indicatur voce *conſuta*? vt ſint σχεδίαι, rates temere contextae, quae facile ſolverentur. vid. de ſimilibus ſuppliciis Caſaub. ad Sueton. Caeſ. 66. *ſcopulis reſervaſſent*) Fere. probabilius enim erat, eos in mari perire, ſolutis mox navigiis.

XXXV, 2 *tunc nocentiſſimus*) *MSS. quidam *nunc*, eadem ſententia, ſed hoc vividius. Sic ſtatim *adſigeretur* praeferendum alteri

ſuſas omnes, quas modo ſenatorum, iam delatorum turba compleret, quos quidem non in praeſens tantum, ſed in aeternum repreſſiſti, in illa poenarum indagine incluſos. Ereptum alienas pecunias eunt; per- 3
dant, quas habent: expellere penatibus geſtiunt; ſuis exturbentur: neque, vt antea, exſanguem illam et ferream frontem necquidquam convulnerandam praebeant punctis, et notas ſuas rideant: ſed exſpectent paria praemio damna, nec maiores ſpes, quam metus habeant; timeantque, quantum timebantur. Ingenti 4
quidem animo divus Titus ſecuritati noſtrae vltionique proſpexerat, ideoque numinibus aequatus eſt: ſed quanto tu quandoque dignior caelo, qui tot res illis adieciſti, propter quas illum deum fecimus? Id hoc magis arduum fuit, quod Imperator Nerva, te filio, te ſucceſſore digniſſimus, poſtquam magna quaedam edicto Titi adſtruxerat, nihil reliquiſſe tibi videbatur, qui tam multa excogitaſti, vt ſi ante te nihil eſſet inventum. Quae ſingula, quantum tibi gratiae diſpenſata 5
adieciſſent? at tu ſimul omnia profudiſti; vt ſol et dies

non

alteri *affligeretur:* et *in illa poenarum indagine*, pro *mille poenarum:* omnia praeſidiis Schwarzianis debentur.

3 *exſanguem*) Ruboris et pudoris expertem; *ferream*, ſenſus.

notas ſuas) K literam Kalumniae notam, e lege Remmia, qua de re viri docti ad Cic. pro Roſc. Am. c. 20 vbi illud Papiniani non omittunt, cum hominem *integrae frontis* opponit damnato calumniae l. 13 π. de teſtibus. Omnia dedit, puto, nondum enim vidi, Cel. Brencmannus in diſſ. de Lege Remmia.

exſpectent) *Sic Schwarz. Al. *ſpectent*, eadem fere ſententia; ſpectent, conſiderent ante factum.

4 *divus Titus*) Sueton. c. 8 *Delatores mandatoresque* (delationum) *in foro flagellis ac fuſtibus caeſos, ac noviſſime traductos per Amphitheatri arenam, partim ſubiici in ſervos, ac venire imperavit, partim in aſperrimas inſulas avehi.*

tot res illis adieciſti) Illis rebus, legibus, inſtitutis. *Nempe *illis* ſcribendum, Schwarzio auctore pro *illi*, quod vix commode interpretari quisquam poterit: et infeliciter tentavit Arntzenius; nam *propter quas* non aliorſum quam ad *illis* referri poteſt. Sic etiam ſtatim ex eiusdem obſervatis dedimus *poſtquam — nihil reliquiſſe.*

5 *at — profudiſti*) *Etiam illud *at*, omiſſum a quibusdam, revocavit Schwarzius.

XXXVI, I

non parte aliqua, ſed ſtatim totus, nec vni aut alteri, ſed omnibus in commune, profertur.

XXXVI. Quam iuvat cernere aerarium ſilens et quietum, et quale ante delatores erat! Nunc templum illud, nunc vere aedes, non ſpoliarium civium, cruentarumque praedarum ſaevum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus vnus, in quo, optimo prin-
2 cipe, boni malis impares eſſent. Manet tamen honor legum, nihilque ex publica vtilitate convulſum: nec poena cuiquam remiſſa, ſed addita eſt vltio, ſolumque mutatum, quod iam non delatores, ſed leges timen-
3 tur. At fortaſſe non eadem ſeveritate fiſcum, qua aerarium, cohibes. Immo tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de publico credis. Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo: IN IVS VENI; SEQVERE

XXXVI, 1 *vere aedes*) Vtrumque iungit, quia *templum* proprie eſt illa patens vndique columnarum ſubſtructio; *aedes* autem cavum illud clauſum, quod alias *cella* vocatur. *Sequimur Gronovium Obſſ. 4, 16 p. 255. qui pro vulgato *Deus*, (Saturnum autem intelligebant,) *aedes* ſubſtituit. *Deus* tanto minus convenit, quia nihil habet, quod ex adverſo reſpondeat. Nihil aliud, quam loci nomina ponere voluit, poſuit, Plinius. Et tamen *aedes* Arntzenio diſplicet, et quod hic ait non probabatur Perizonio.

ſpoliarium) Cum ſit locus, vbi gladiatorum veſtes et inſtrumentum ſervaretur in Amphitheatro: apparet ex Sen. epiſt. 93 extr. etiam *occiſos in ſpoliario gladiatores*. Et controv. 33 pr. *infantium ſpoliarium*, vbi truncarentur, vel debilitarentur. Nec aliter de provid. c. 3.

ac — locus vnus) Aerarium reip. in aede Saturni conſtitutum, nunc vnus eſt locus in orbe terrarum, vbi optimo licet principe imperante, tamen boni defenſores illius vincuntur a malis et impudentibus hominibus: quia mavult Caeſar cauſſa cadere aerarium, quam eſſe, qui de eo vel iniuria queratur. Sic ſ. 4 *Saepius vincitur fiſcus, cuius mala cauſſa nunquam eſt, niſi ſub bono principe.*

2 *Manet tamen*) Qui ſub Nerva non manebat. Vox Frontonis conſulis apud Xiphil. e Dion. L. 68 p. 769 B. ὡς κακὸν μέν ἐςιν αὐτοκράτορα ἔχειν, ἐφ᾽ ᾧ μηδενὶ μηδὲν ἔξεςι ποιεῖν, χεῖρον δὲ, ἐφ᾽ ᾧ πᾶσι πάντα.

addita eſt vltio) In calumniatores ac delatores fiſci patronos.

3 *Actori atque etiam Procuratori*) Vel hinc apparet maioris dignationis *Procuratorem* eſſe, quam *Actorem*. Sic et in privatis

QVERE AD TRIBVNAL. Nam tribunal quoque 4
excogitatum principatui eſt, par ceteris, niſi illud liti-
gatoris amplitudine metiaris. Sors et vrna fiſco iu-
dicem aſſignat: licet reiicere, licet exclamare: HVNC
nolo, timidus eſt, et bona ſeculi parum intelligit: il-
lum volo, quia Caeſarem fortiter amat. Eodem foro
vtuntur principatus et libertas. Quae praecipua tua
gloria eſt, ſaepius vincitur fiſcus: cuius mala cauſſa
nunquam eſt; niſi ſub bono principe. Ingens hoc me- 5
ritum: maius illud, quod eos procuratores habes, vt
plerumque cives tui non alios iudices malint. Libe-
rum eſt autem diſceptanti dicere: NOLO EVM ELI-
GERE.

tis familiis. Noſter ep. 3, 19, 2 in eadem re *procuratorem* vnum, plures *actores* commemorat.

4 *principatui*) In quo ipſe princeps conveniri, et peti ab illo poſſit. Quod l. 2 de O. I. §. 32 commemoratur, *Praetor, qui inter fiſcum et privatos ius diceret* inſtitutus a Divo Nerva, illud ad Nervam Traianum pertinere ſuſpicatur Schwarzius, id eſt ad ipſum, in quo verſatur hic Plinius, iudicium. *Dedimus coniecturam certiſſimam Lipſii, pro vulgato, *cruciatu*, quod nihili eſt, et miſere defenditur ab Arntzenio.

5 *diſceptanti*) Quis eſt ille? arbiterne et iudex, an litigator? De iudice dici hoc verbum, dubium non habet. Ipſe noſter ſic ep. 6, 15, 2. Sed etiam de litigatore Cic. in Verr. 2, 15 *Heraclius cum advocatis adit, et poſtulat, vt ſibi cum Palaeſtritis—aequo iure diſceptare liceat.* Id. pro Corn. Balbo 28 de hoc ipſo reo, *Non de aliquo crimine*, inquit, *ſed periculo ſuo de publico iure diſceptat.* Hactenus itaque licet etiam ſic intelligere, Poteſtatem habet litigator dicendi, *nolo eum*, nempe procuratorem Caeſaris, de quo ſermo eſt, *eligere* iudicem cauſſae meae. *Eligendi* verbo in tali re locum eſſe, et Servius docet ad Ecl. 3, 50 *Editicius iudex eſt, quem vna pars eligit:* et noſtri avunculus in praefatione, vbi iudicium de ſuis ſcriptis comparat cum lite, vbi dixerat, ſe poſſe cuivis alii dicere, *Quid te iudicem facis? cum hanc operam condicerem, tu non eras in hoc albo:* ſubiungit, *Haec ego mihi patrocinia ademi nuncupatione: quoniam plurimum refert, ſortiatur aliquis iudicem, an eligat.* Et, *ſummum quisque cauſſae ſuae iudicem facit quemcunque, cum eligit.* Neque enim provocare decorum eſt ab eo, quem ipſe elegeris, qui proinde ipſa electione tua fit ſummus. *Quae verba ſubiiciuntur in omnibus, Harduino teſte, libris, *vnde provocatio appellatur*, ea gloſſam puto, ad ea quae parvo intervallo praecedunt adſcripta, *cum Tribunos appellaret*, hoc modo: *Vnde provocatio appellatio* ſcil.

GERE. neque enim vllam neceſſitatem muneribus tuis addis, vt qui ſcias, hanc eſſe beneficiorum principalium ſummam gratiam, ſi illis et non vti licet.

XXXVII. Onera imperii pleraque vectigalia inſtitui, vt pro vtilitate communi, ita ſingulorum iniuriis coëgerunt. His Viceſima reperta eſt, tributum tolerabile et facile heredibus dumtaxat extraneis, domeſti-
2 cis grave. Itaque illis irrogatum eſt, his remiſſum. videlicet, quod manifeſtum erat, quanto cum dolore laturi, ſeu potius non laturi homines eſſent, deſtringi aliquid et abradi bonis, quae ſanguine, gentilitate, ſacrorum denique ſocietate, meruiſſent; quaeque nunquam vt aliena et ſperanda, ſed vt ſua ſemperque poſſeſſa, ac deinceps proximo cuique transmittenda
3 cepiſſent. Haec manſuetudo legis veteribus civibus ſervabatur: novi, ſeu per Latium in civitatem, ſeu beneficio

ſcil. dicta. *Appellatio* enim recentius.

ſummam gratiam) *Gratia*, Venus quaedam, et maxima commendatio accedit beneficio principis, ſi liceat etiam recuſare, et illo non vti. *Servari itaque cupio nomen, quod abeſt in quibusdam libris, et abeſſe poteſt, vt *ſummam* fiat ſubſtantivum: ſed gratiam miram huic loco conciliat. Omiſit etiam Arntzenius cauſſa nulla allegata.

XXXVII, 1 *Viceſima*) *Viceſima* pars *hereditatum* ſolvi iuſſa primum ab Auguſto, ita tamen vt proximi quique, et pauperes, immunes eſſent. Omnem huius tributi hiſtoriam, cuius hic magna pars eſt, perſequitur Petr. Burmannus de vectigalibus Pop. Rom. c. 11. Potiora dabit Cel. Schwarzius ad h. l. Locus claſſicus apud Dionem l. 55 p. 565, E. τὴν εἰκοστὴν τῶν κλήρων καὶ τῶν δωρεῶν, ἃς ἂν οἱ τελευτῶντές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν καὶ τῶν πενήτων, καταλείπωσι κ. τ. λ.

2 *ſeu potius non laturi*) *Malit Schwarzius *ſeu potius quam non laturi.* Sed videtur etiam ἐκ τοῦ κοινοῦ ex *quanto* repeti poſſe. Agnovit hoc ipſe et omiſit.

gentilitate, ſacror. ſocietate) *Gentiles* eiusdem gentis homines, qui proinde idem nomen habent, vt Tullii omnes Ciceronis ſunt gentiles. *Sacrorum ſocietas*, quia ſua ſibi ſacra familiae atque gentis propria habebant, quae ad heredes etiam tranſirent. Vid. de his Guther. de Vet. Iure Pontif. 4, 6 et 7.

3 *per Latium*) Verbi gratia, qui in civitate Latini iuris magiſtratum geſſiſſent. Appiani locum adſcribamus Civ. 2 p. 443 A. H. Steph. quia de patria Plinii noſtri agit, Πόλιν Νεόκωμον ὁ Καῖσαρ ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἄλπεων.

ficio principis veniſſent, niſi ſimul cognationis iura im-
petraſſent, alieniſſimi habebantur, quibus coniunctiſſi-
mi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in 4
graviſſimam iniuriam, civitasque Romana inſtar erat
odii, et diſcordiae, et orbitatis, quum cariſſima pigno-
ra, ſalva ipſorum pietate, diſtraheret. Inveniebantur 5
tamen, quibus tantus amor nominis noſtri ineſſet, vt
Romanam civitatem non Viceſimae modo, verum et-
iam affinitatum damno bene compenſari putarent; ſed
his maxime debebat gratuita contingere, a quibus tam
magno aeſtimabatur. Igitur pater tuus ſanxit, vt, quod 6
ex matris ad liberos, ex liberorum bonis perveniſſet ad
matrem, etiamſi cognationum iura non recepiſſent,
quum civitatem adipiſcerentur, eius Viceſimam ne da-
rent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio 7
tribuit, ſi modo reductus eſſet in patris poteſtatem: ra-
tus,

Ἀλπείων ᾤκίκει, ὧν ὅσοι κατ' ἔτος ἦρχον, ἐγίγνοντο Ῥωμαίων πολῖται. τόδε γὰρ ἰσχύει τὸ Λάτιον. Reliqua dabunt ICti v. g. Heinecc. Antiquitt. app. 1, 7 ſqq. Add. 39, 2.

alieniſſimi habebantur) Quantum ad Viceſimae tributum tractabantur vt alieniſſimi, licet defunctis proximo gradu eſſent coniuncti.

5 *affinitatum damno*) Cum ille, qui ex peregrino civis Rom. factus eſſet, propter ius connubiorum non poſſet vxorem peregrinam habere. Vlpianus fragm. 5, 4 *Connubium habent cives Rom. cum civibus Rom. cum Latinis autem et peregrinis ita, SI CONCESSVM SIT.* Sen. de Benef. 4, 35 *Promiſi tibi filiam in matrimonium: poſtea peregrinus apparuiſti: non eſt mihi cum externo connubium.* Vid. Spanh. Orb. Rom. Exerc. 2, 22 et inde Heinecc. Antt. app. 1, 33 ſqq.

6 *etiamſi cognationum iura*) Hinc intelligitur, quid ſibi velit Vlpianus loco modo laudato, verbis, *ſi conceſſum ſit*. Nempe cum civitate non ſemper dabatur ius cognationum; dabatur tamen, vid. 37, 2.

7 *reductus eſſet*) Vt *recipi*, *redigi*, *referri*, ſic *reduci* etiam poteſt aliquis *in fidem*, *in ditionem*, *in numeros*, *in poteſtatem*, licet nunquam ibi fuerit. Iam ius patriae poteſtatis eſt pars iuris Quiritium, quod non continuo habet aliquis, etſi civitatem conſecutus ſit etc. Igitur ſi filium immunitate Viceſimae frui velit, curandum eſt, vt is lege, vel beneficio principis in poteſtatem ſuam, non quae iuris gentium eſt aut naturalis adeo, ſed Romanam, *reducatur*, i. e. redigatur. Conf.

38, 7

tus, improbe et inſolenter ac paene impie his nominibus inſeri publicanum: nec ſine piaculo quodam ſanctiſſimas neceſſitudines velut intercedente Viceſima ſcindi: nullum eſſe tanti vectigal, quod liberos ac parentes faceret extraneos.

XXXVIII. Hactenus ille: parcius fortaſſe, quam decuit optimum principem, ſed non parcius, quam optimum patrem, qui Optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentiſſimi fecit, quod delibaſſe quaedam, ſeu potius demonſtraſſe contentus, largam, ac prope intactam benefaciendi materiam filio reſervavit.
2 Statim ergo muneri eius liberalitas tua* adſtruxit, vt quemadmodum in patris filius, ſic in hereditate filii pater eſſet immunis, nec eodem momento, quo pater
3 eſſe deſiſſet, hoc quoque amitteret, quod fuiſſet. Egregie, Caeſar, quod lacrymas parentum vectigales eſſe non pateris. Bona filii pater ſine deminutione poſſideat, nec ſocium hereditatis accipiat, qui non habet luctus: nemo recentem et attonitam orbitatem ad computationem vocet, cogatque patrem, quid relique-
4 rit filius, ſcire. Augeo P. C. principis munus, quum oſtendo,

38, 7 vbi *συνωνύμως. Si modo filius in poteſtate patris fuiſſet.* * *Redactus*, quod coniiciunt quidam viri docti, eandem vim habet; ſed non eſt neceſſarium.

paene impie) Quia videtur violari neceſſitudo, quae eſt inter patrem et filium, ſi rationibus illorum interſit publicanus, ſi interroget, Quantum accepiſti a patre? Sunt hic quaedam *ῥητορικώτερον* dicta quam verius: nihil aliud vult, quam indignum eſſe, ſi circa liberorum et parentum hereditates lex civilis plus valeat, quam illa naturae coniunctio.

XXXVIII, 1 *materiam — reſervavit*) Ne plorare cogeretur cum Alexandro puero, ſibi a patre nihil, quod agat, relinqui.

3 *lacrymas—vectigales*) Tolle figuram, et dicet, Praeter luctum etiam damnum percipere parentes non pateris. Sed illud indignitatem magis movet. Habet hoc Latinus ſermo, quod hic praeſertim apparet, vt ponendis *abſtractis* vel *adiunctis* loco eorum, quae *concreta* vocantur, ea parte res obvertat animo, qua maxime ad eum commovendum valent. Huc pertinent *lacrymae vectigales, orbitas attonita, ſcire quid reliquerit filius.*

XXXIX, 2

oſtendo, liberalitati eius ineſſe rationem. Ambitio enim
et iactantia, et effuſio, et quidvis potius, quam liberalitas
exiſtimanda eſt, cui ratio non conſtat. Dignum 5
ergo, Imperator, manſuetudine tua, minuere orbitatis
iniurias, nec pati quemquam, filio amiſſo, inſuper
affici alio dolore. Sic quoque abunde miſera res eſt,
pater filio ſolus heres: quid ſi coheredem non a filio
accipiat? Adde, quod quum divus Nerva ſanxiſſet, vt in 6
paternis bonis liberi neceſſitate Viceſimae ſolverentur;
congruens erat, eandem immunitatem parentes in liberorum
bonis obtinere. Cur enim poſteris amplior 7
honor, quam maioribus haberetur? curve non retro
quoque recurreret aequitas eadem? Tu quidem, Caeſar,
illam exceptionem removiſti, si modo filius in
poteſtate patris fuiſſet: intuitus, opinor, vim legemque
naturae, quae ſemper in ditione parentum eſſe liberos
iuſſit; nec vti inter pecudes, ſic inter homines poteſtatem
et imperium valentioribus dedit.

XXXIX. Nec vero contentus primum cognationis
gradum abſtuliſſe Viceſimae, ſecundum quoque exemit,
cavitque, vt in ſororis bonis frater, et contra,
in fratris ſoror, vtque avus, avia, in neptis nepotisque,
et invicem illi, ſervarentur immunes. His quoque, 2
quibus per Latium civitas Romana patuiſſet, idem indulſit,
omnibusque inter ſe cognationum iura commiſit,
ſimul et pariter, et more naturae; quae priores
principes a ſingulis rogari geſtiebant, non tam praeſtandi
animo, quam negandi. Ex quo intelligi poteſt, 3
quantae benignitatis, quanti ſpiritus fuerit, ſparſas,
atque, vt ita dicam, laceras gentilitates colligere atque
connectere, et quaſi renaſci iubere; deferre, quod
negabatur, atque id praeſtare cunctis, quod ſaepe ſinguli
non impetraſſent: poſtremo, ipſum ſibi eripere tot beneficiorum
occaſiones, tam numeroſam obligandi imputandi-

XXXIX, 2 *per Latium*) Vid. 37, 3.

4 putandique materiam. Indignum credo ei viſum, ab
homine peti, quod dii dediſſent. Sorores eſtis et fra-
ter, avus et nepotes; quid eſt ergo, cur rogetis, vt
ſitis? vobis eſtis. Quid? pro cetera ſua moderatione
non minus invidioſum putat dare hereditatem, quam
5 auferre. Laeti ergo adite honores, capeſſite civitatem,
neminem hoc neceſſitudinis abruptum, velut truncum
amputatumque, deſtituet: iisdem omnes, quibus ante
6 pignoribus, ſed honeſtiores perfruentur. Ac ne re-
motus* quidem, iamque deficientis affinitatis gradus,
a qualibet quantitate Viceſimam inferre cogetur. ſtatuit
enim communis omnium parens ſummam, quae pu-
blicanum pati poſſit.

XL. Carebit onere Viceſimae parva et exilis heredi-
tas: et ſi ita gratus heres volet, tota ſepulcro, tota fu-
neri ſerviet. nemo obſervator, nemo caſtigator adſi-
ſtet. cuicunque modica pecunia ex hereditate alicuius
2 obvenerit, ſecurus habeat quietusque poſſideat. Ea
lex Viceſimae dicta eſt, vt ad periculum eius perveniri,
niſi opibus, non poſſit. Converſa eſt iniquitas in gra-
tulationem; iniuria in votum: optat heres, vt Viceſi-
mam

4 *Sorores eſtis et frater*) Plures ſorores vnius fratris, plures vnius avi nepotes. *Itaque non puto opus, vt receptam lectionem mutemus altera quorundam librorum, *fratres, avi.*

Quid? pro cetera) *Sic pulchre liber Schwarzii. Al. *Qui.*

5 *hoc neceſſitudinis abrupt.*) Id eſt, Abrupta ac ſublata per leges neceſſitudo.

6 *Ac ne remotus*) Hinc novum caput incipiendum erat. Certe cavendum, ne per occaſionem huius diviſionis divellamus, quae ſunt coniunctiſſima.

affinitatis) Nedum conſanguinitatis; argumentatur enim a minori ad maius.

XL, 1 *caſtigator*) Ex illa prima notione verbi, qua *caſtigare* eſt arctius conſtringere, coërcere etc. Si enim de hereditate exigua, quae vix monumento ſufficit, Viceſima quoque ſit ſolvenda, coërcendi erunt et viceſima parte minuendi ſumtus monumenti.

cuicunque modica) *Pulchre codicis ſui auctoritate firmat hanc lectionem Schwarzius. Vulgaris lectio *Cuiuscunque modi ea*, vix eſt vt ſententiam commodam pariat.

mam debeat. Additum eſt, vt, qui eiusmodi ex cauſ- 3
ſis in diem edicti Viceſimam deberent, nondum tamen
intuliſſent, non inferrent. At in praeteritum ſubve-
nire, ne dii quidem poſſunt: tu tamen ſubveniſti; ca-
viſtique, vt deſineret quisque debere, quod non eſſet
poſtea debiturus. Idem effeciſti, ne malos principes 4
habuiſſemus; quo ingenio, ſi natura pateretur, quam
libenter tot ſpoliatis, tot trucidatis ſanguinem et bona
refudiſſes? Vetuiſti exigi, quod deberi non tuo ſeculo 5
coeperat. Alius vt contumacibus iraſceretur, tardita-
temque ſolvendi dupli vel et quadrupli irrogatione
mulctaret: tu nihil referre iniquitatis exiſtimas, exigas,
quod deberi non oportuerit, an conſtituas, vt de-
beatur?

XLI. Feres, Caeſar, curam et ſolicitudinem conſu-
larem. Nam mihi cogitanti, eundem te collationes
remiſiſſe, donativum reddidiſſe, congiarium obtuliſſe,

Ii 2 delato-

3 *in praeteritum ſubvenire*) Factum infectum reddere. Licet Romanis hominibus blandiri homini vivo vel mortuo cum iniuria Deorum. Cicero Sullam cum Iove comparat, vt hunc ignorantiae et impotentiae circa opus ſuum accuſet, pro Roſc. Amer. c. 45. In luctu Germanici *lapidata Deorum templa, ſubverſae Deum arae, Lares a quibusdam familiares in publicum abiecti.* Sueton. Calig. 5. vid. deinde ad 80, 6. Sed neceſſe eſt frigidum fieri, quidquid vero nimis adverſum. Quomodo enim *in praeteritum* hic *ſubvenit* Traianus, vt non vnusquisque noſtrum, remittendo debito magno parvo, eadem ratione ſubvenire poſſit, nedum vt Deus? Itaque pro meo in Plinium amore auro redemerim, haec ab illo non eſſe ſcripta: multo ſanius infra 80, 2 *infectum reddere, quidquid fieri non oportuerit.* cf. 94, 2. vid. Heraldus ad Arnobium p. 179 ſq.

4 *ne malos principes habuiſſemus*) Hoc eſt, ne ex illorum dura lege ad tardos in ſolvendo, quod exegerant, aliquid damni perveniret. Suſpenſus atque impeditus effectus illorum malitiae etc. Hic etiam verba ſplendidiora quam ſenſus.

XLI, 1 *collationes*) Praeſertim *auri coronarii*, quod ex honore provinciarum voluntario paullatim in tributum abiit. De hoc Lipſ. de magnit. Rom. 2, 9. Et ſunt tituli *de Auro Coronario* in vtroque Codice. Imitatus eſt Traianum Adrianus ap. Spartian. 6. *Aurum coronarium Italiae remiſit, in provinciis minuit.*

2 nihil

delatores abegiſſe, vectigalia temperaſſe, interrogandus videris, ſatisne computaveris imperii reditus, an tantas vires habeat frugalitas principis, vt tot impen-
2 diis, tot erogationibus ſola ſufficiat? Nam quid eſt cauſſae, cur aliis quidem, quum omnia raperent, et rapta retinerent, vt ſi nihil rapuiſſent, nihil detinuiſſent, defuerint omnia? tibi, quum tam multa largiaris, et
3 nihil auferas, omnia ſuperſint? Nunquam principibus defuerunt, qui fronte gravi et triſti ſupercilio vtilitatibus fiſci contumaciter adeſſent; et erant principes ipſi ſua ſponte avidi et rapaces, et qui magiſtris non egerent: plura tamen ſemper a nobis contra nos didicerunt. Sed ad tuas aures cum ceteris omnibus, tum vel maxime avaris adulationibus obſtructus eſt aditus.
4 Silent ergo et quieſcunt, et poſtquam non eſt, cui ſuadeatur; qui ſuadeant, non ſunt. Quo evenit, vt tibi cum plurimum pro tuis, plus tamen pro noſtris moribus debeamus.

XLII. Locupletabant et fiſcum et aerarium non tam Voconiae et Iuliae leges, quam MAIESTATIS ſingulare et vnicum crimen eorum, qui crimine vacarent. huius tu metum penitus ſuſtuliſti, contentus magni-

2 *nihil detinuiſſent*) * Conſtitui lectionem ex ſententia Cl. Schwarzii: niſi quod *detinuiſſent* praetuli alteri *retinuiſſent*, in paribus fere auctoritatibus: cum in *detinuiſſent* ſimul iniuriae quaedam nota impreſſa ſit, qua in priore parte periodi opus non erat, cum adiectum eſſet *rapta*.

XLII, 1 *Voconiae*) *C. Voconius ſanxit, ne quis heredem virginem neve mulierem faceret* Cic. Verr. I, 42. Sed vniverſam huius legis rationem declaravit Perizonius ſecunda diſſertationum, in Triade ab ipſo, tum etiam ab Ill. Heineccio edita.

Iuliae) Praeſertim intelligi eam, quae augendae Papiae Poppaeae tulit Auguſtus, *de maritandis ordinibus*, ex verbis Tac. A. 3, 25 obſervat Lipſius, *Relatum deinde de moderanda Papia Poppaea, quam ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes* incitandis coelibum poenis, et augendo aerario, *ſanxerat*. Quantum de hac iuris veteris particula meritus nuper ſit Ill. Heineccius, nemo ignorat.

maieſtatis) Vid. ad 11, 1. Plena apud Suetonium et Tacitum omnia.

magni-

magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quam qui ſibi maieſtatem vindicabant. Reddita eſt amicis fides, li- 2 beris pietas, obſequium ſervis: verentur, et parent, et dominos habent. Non enim iam ſervi noſtri princi- 3 pis amici, ſed nos ſumus: nec pater patriae alienis ſe mancipiis cariorem, quam civibus ſuis credit. Omnes accuſatore domeſtico liberaſti, vnoque ſalutis publicae ſigno illud, (vt ſic dixerim) ſervile bellum ſuſtuliſti, in quo non minus ſervis, quam dominis praeſtitiſti. hos enim ſecuros, illos bonos feciſti. Non vis interea lau- 4 dari; nec fortaſſe laudanda ſint: grata ſunt tamen recordantibus principem illum in capita dominorum ſervos ſubornantem, monſtrantemque crimina, quae tanquam delata puniret: magnum et inevitabile, ac toties cuique experiendum malum, quoties quisque ſimiles principi ſervos haberet.

XLIII. In eodem genere ponendum eſt, quod teſtamenta noſtra ſecura ſunt: nec vnus omnium, nunc quia ſcriptus, nunc quia non ſcriptus, heres es. Non

magnitudine — maieſtatem) Reſpicit, opinor, ad etymon *maieſtatis*, quae *maius* quiddam communi, quae in homines cadit, magnitudine notare videtur.

2 *reddita amicis fides*) Ante enim ſolicitabantur amici, liberi, ſervi, praemiis, quae delatoribus indicibusque propoſita eſſent, vt prodere vellent liberam vocem amici, patris, domini etc.

3 *ſervi noſtri*) *Leviſſima transpoſitione ex ſuo aliisque libris prolata verum et ſuum huic loco ſenſum reddidit Schwarzius. Al. *ſervi principis noſtri amici.*

4 *nec fortaſſe laudanda ſint*) Quam enim laudem meretur, qui latro non eſt, tyrannus, inſidiator, crudelis, non eſt?

XLIII, 1 *nunc quia ſcriptus*) Amabat Auguſtus in teſtamentis amicorum honorem ſibi haberi; ſed honeſte et liberaliter vid. Sueton. 66. Alii principes ad avaritiam et crudelitatem teſtamentorum obtentu abuſi, qui reſcinderent vltimas voluntates, in quibus ipſi ſcripti non eſſent, eoque terrore permoverent alios, vt contra animi ſui ſententiam, quo partem certe bonorum ſuis ſervarent, principem adſcriberent. vid. Sueton. Calig. 38 (quo nuper vſi ſumus ad Quintil. 6, 3, 92) Neron. 32. Domit. 12. Notabile praeſertim Taciti epiphonema Agric. 43 *a bono patre non ſcribi heredem niſi malum principem.*

iracun-

tu falſis, non tu iniquis tabulis advocaris. Nullius ad
te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit:
nec quia offendit alius, nuncuparis; ſed quia ipſe
2 meruiſti. Scriberis ab amicis, ab ignotis praeteriris:
nihilque inter privatum et principem intereſt, niſi quod
3 nunc a pluribus amaris: nam et plures amas. Tene,
Caeſar, hunc curſum, et probabitur experimento, ſitne
feracius et vberius, non ad laudem modo, ſed ad
pecuniam, principi, ſi herede illo mori homines velint,
4 quam ſi cogantur. Donavit pater tuus multa, et ipſe
donaſti. ceſſerit parum gratus: manent tamen ii, qui
bonis eius fruantur, nihilque ex illis ad te niſi gloria
redit. nam LIBERALITATEM iucundiorem debi-
5 tor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te
laudem iſtam pecuniae praetulit? quotusquisque prin-
cipum ne id quidem in patrimoniis noſtris ſuum duxit,
quod eſſet de ſuo? Nonne vt regum, ita Caeſarum
munera illitos cibis hamos, opertos praeda laqueos,
aemulabantur? quum privatis facultatibus velut
hauſta et implicata, retro ſecum, quidquid attigerant,
referrent.

XLIV. Quam VTILE eſt, ad vſum ſecundorum
per adverſa veniſſe! Vixiſti nobiſcum, periclitatus es,

timuiſti,

iracundia) Vt Iudaei olim ad *Korban*, vt Chriſtieni proh pudor! ad *pias cauſſas* ſaepe confugiunt, ne habeat a ſe poſſeſſa heres naturalis, cui iniquiſſima de cauſſa irati ſunt.

4 *ceſſerit parum gratus*) Ille enim obtentus reſcindendorum teſtamentorum. Vid. quos laudamus ad ſ. 1.

clariorem ingratus) Multa Seneca in fine librorum de beneficiis. Vltimum illud, *Non eſt magni animi dare et perdere: hoc eſt magni animi, perdere et dare.*

5 *munera—hamos*) Vid. Epiſt. 9, 30, 2.

velut hauſta et implicata) Duo participia reſpondent nominibus praecedentibus. *Munera* comparata ſunt *hamis*, itaque *velut hauriuntur* i. e. devorantur; *laqueis*, itaque *implicantur*, *privatis facultatibus*. *Primo illud *hauſta* in *aucta* corruptum fuit, quod traxit deinde alterum *implicata*, vt *multiplicata* effingerent inde homines. Hic velut fons multiplicis circa hunc locum varietatis, prout al-

terutrum

timuiſti, quae tunc erat innocentium vita: ſcis et
expertus es, quantopere DETESTENTVR malos
principes etiam, qui malos faciunt. meminiſti, quae
optare nobiscum, quae ſis queri ſolitus. Nam privato 2
iudicio principem geris, meliorem immo te praeſtas,
quam tibi alium precabare. Itaque ſic imbuti ſumus,
vt quibus erat ſumma votorum, melior peſſimo prin-
ceps, iam non poſſimus, niſi optimum ferre. Nemo 3
eſt ergo tam tui, tam ignarus ſui, vt locum iſtum poſt
te concupiſcat. Facilius eſt, vt eſſe aliquis ſucceſſor
tuus poſſit, quam vt velit. Quis enim curae tuae mo- 4
lem ſponte ſubeat? quis comparari tibi non reformi-
det? Expertus et ipſe es, quam ſit oneroſum ſuccedere
bono principi, et afferebas excuſationem adoptanti.
An prona parvaque ſunt ad aemulandum, quod nemo 5
incolumitatem turpitudine rependit? Salva eſt omni-
bus vita, et dignitas vitae: nec iam conſideratus ac
ſapiens, qui aetatem in tenebris agit. Eadem quippe 6
ſub principe virtutibus praemia, quae in libertate: nec
bene facto tantum ex conſcientia merces. Amas con-
ſtantiam civium, rectosque ac vividos animos non, vt
alii, contundis ac deprimis; ſed foves et attollis. Prodeſt 7

terutrum vel vtrumque ex hoc gemino pari verborum adſumtum eſt.

XLIV, 4 *adoptanti*) Nervae, adoptanti te hanc excuſationem afferebas, nimis difficile eſſe tam bono principi, quam eſſet Nerva, ſuccedere. * *Adoptanti* diſerte prae ſe ferunt Codices MSS. plures. Malit etiam *eam* ex coniectura inſerere Schwarzius h. m. *Et eam afferebas excuſationem adoptanti:* quod ad lucem ſententiae facit ſine dubio. Vulgo legitur, *Et afferebas excuſationem adoptati.* Sed quae ſit adoptati excuſatio, non intelligo: poteſt enim deprecari. Niſi forte quod melior illius cauſſa eſt, quam ſi quis ſponte, vel vi adeo, ſe ingeſſit. Arntzenius *adoptati* explicat *propter adoptionem*, deficiente patre ſuſcipere coactus es onus imperii. Sed non intelligitur tamen, quid hoc faciat ad anteceſſorem bonum? Itaque *adoptanti* magis ſemper placet.

5 *incolumitatem rependit*) Turpe aliquid committere, v. c. vxore cedere, adulari, delator eſſe, cogitur, ne ſalutem et incolumitatem imperator eripiat.

bonos eſſe, quum ſit ſatis abundeque, ſi non nocet: his honores, his ſacerdotia, his provincias offers: hi amicitia tua, hi iudicio florent. Acuuntur iſto integritatis et induſtriae pretio ſimiles, diſſimiles alliciuntur. nam PRAEMIA bonorum malorumque bonos ac ma-
8 los faciunt. Pauci adeo ingenio valent, vt non turpe honeſtumque, provt bene ac ſecus ceſſit, expetant fugiantve; ceteri, vbi laboris inertiae, vigilantiae ſomno, frugalitatis luxuriae merces datur; eadem iſta, quibus alios artibus aſſequutos vident, conſectantur; qualesque ſunt illi, tales eſſe et videri volunt; et dum volunt, fiunt.

XLV. Et priores quidem principes, excepto patre tuo, praeterea vno aut altero, (et nimis dixi,) vitiis potius civium, quam virtutibus laetabantur. primum quod in alio ſua quemque natura delectat: deinde, quod patientiores ſervitutis arbitrabantur, quos non
2 deceret eſſe niſi ſervos. Horum in ſinum omnia congerebant: bonos autem otio aut ſitu abſtruſos, et quaſi ſepultos, non niſi delationibus et periculis in lucem ac
3 diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis, et hercule aequum eſt, eſſe eos cariſſimos bono principi, qui inviſi malo fuerint. Scis, vt ſunt diverſa natura

domina-

7 *Acuuntur iſto*) *Quantivis pretii emendatio, ingenio Lipſiano debita, quam recipi dignam iudicavit etiam Schwarzius. Editum adhuc: *acuuntur iſti integritatis et induſtriae pretio: Similes et diſſimiles alliciuntur.* Eandem probavit Perizonius. Mavult tamen Arntzenius βαλανηφαγεῖν.

8 *bene ac ſecus*) Bentleius ad Horat. Serm. 2, 1, 31. *b. aut ſ.* legi vult.

dum volunt, fiunt) Nimirum verum eſt, quod dicebat apud Xenoph. Memor. 1, 7 Socrates, Οὐκ ἔςι καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιτο. Deinde illud, quod eidem tribuit Cic. de Orat. 1, 47, *Quibus perſuaſum eſſet, vt nihil ſe malint eſſe, quam bonos viros, iis facilem reliquam eſſe doctrinam.* Hic eſt naturalis quoque precum circa virtutem parandam effectus, quem ſi quis alius, praeclare intellexiſſe videtur ille noſter Arndius.

XLV, 1 *deceret eſſe ſervos*) Hi ſunt illi *ſervi natura*, qui poenis et metu reguntur etc.

4 *non*

dominatio et principatus, ita non aliis eſſe principem
gratiorem, quam qui maxime dominum graventur.
Hos ergo provehis, et oſtentas quaſi ſpecimen et 4
exemplar, quae tibi ſecta vitae, quod hominum genus
placeat: et ideo non cenſuram adhuc, non praefectu-
ram morum recepiſti; quia tibi beneficiis potius, quam
remediis ingenia noſtra experiri placet. Et alioquin
neſcio, an plus moribus conferat princeps, qui bonos
eſſe patitur, quam qui cogit. Flexibiles quamcunque 5
in partem ducimur a principe, atque, vt ita dicam,
ſequaces ſumus. huic enim cari, huic probati eſſe cu-
pimus; quod fruſtra ſperaverint diſſimiles: eoque ob-
ſequii continuatione pervenimus, vt prope omnes ho-
mines vnius moribus vivamus. Porro, non tam ſini-
ſtre conſtitutum eſt, vt, qui malum principem poſſu-
mus, bonum non poſſimus imitari. Perge modo, Cae- 6
ſar, et vim effectumque cenſurae, tuum propoſitum,
tui actus obtinebunt. Nam VITA principis cenſura
eſt, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc con-
vertimur: nec tam imperio nobis opus eſt, quam
exemplo. Quippe INFIDELIS recti magiſter eſt me-

4 *non praefecturam morum*) a Cenſura, cuius haec alioqui periphraſis eſt, diverſam, qualis Pompeio primum delata videtur viris doctis, cum Tac. Ann. 3, 28 *corrigendis moribus delectus* dicacatur. Deinde Iulius Caeſar apud Sueton. 76 inter *reliquos honores nimios, vt continuum conſulatum, perpetuam dictaturam*, etiam *praefecturam morum recepit*. Eodem teſte c. 28 Auguſtus *morum legumque regimen perpetuum recepit, ſine cenſurae bonore*. De hac pariter et cenſurá proprie dicta Imperatorum vid. Ez. Spanh. 10, 10 p. 472 ſqq.

quam qui cogit) Cum enim omne virtutis decus et nobilitas in eo inſit, quod libera eſt, quod cogi non poteſt: illud ei adimunt principes, et quaſi caſtrant, qui perficere imperio volunt, vt homines boni ſint. Simulationem forte effecerint ea via, virtuti plus fere nocent.

diſſimiles) Cives intellige, *diſſimiles* principi, ſive bono ſive malo, fruſtra ſperaverint ei probari. Simile enim ſimili gaudet.

6 *vita principis*) Huc, vt ſolet, reſpexiſſe videtur Claudian. 4 COS. Honor. 299 *Componitur orbis Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus Humanos edicta valent, vt* vita regentis.

tus. MELIVS homines exemplis docentur, quae in
primis hoc in ſe boni habent, quod approbant, quae
praecipiunt, fieri poſſe.

XLVI. Et quis terror valuiſſet efficere, quod reve-
rentia tui effecit? Obtinuit aliquis, vt ſpectaculum
pantomimorum populus Romanus tolli pateretur; ſed
2 non obtinuit, vt vellet. Rogatus es tu, quod cogebat
alius, coepitque eſſe beneficium, quod neceſſitas fue-
rat. Neque enim a te minore concentu, vt tolleres
pantomimos; quam a patre tuo, vt reſtitueret, ex-
3 actum eſt. Vtrumque recte: nam et reſtitui oporte-
bat, quos ſuſtulerat malus princeps; et tolli reſtitutos.
IN his enim, quae a malis bene fiunt, hic tenendus
modus, vt appareat, auctorem diſplicuiſſe, non factum.
4 Idem ergo populus ille aliquando ſcenici imperatoris
ſpectator et applauſor, nunc in pantomimis quoque
averſatur, et damnat effeminatas artes, et indecora
5 ſeculo ſtudia. Ex quo manifeſtum eſt, principum di-
ſciplinam capere etiam vulgus: quum rem, ſi ab vno
fiat, ſeveriſſimam, fecerint omnes. Macte hac gravi-
tatis gloria, Caeſar; qua conſequutus es, vt, quod
6 antea vis et imperium, nunc mores vocarentur. Caſti-
gaverunt vitia ſua ipſi, qui caſtigari merebantur: iidem-
que emendatores, qui emendandi fuerunt. Itaque ne-
mo de ſeveritate tua queritur, et liberum eſt queri.
7 Sed quum ita comparatum ſit, vt DE nullo minus prin-
cipe querantur homines, quam de quo maxime licet;

tuo

quae praecipiunt) * Elegans eſt coniectura, et Heumanno digna, cum monuit Cl. Schwarzium, legendum eſſe *praecipiuntur*: et quam facile interceptae duae literulae ſunt? Neceſſariam tamen non puto. Nam ipſa quoque exempla *praecipiunt*, docent, commonſtrant, quid fieri debeat non minus, quam quid poſſit.

XLVI, 1 *ſpectaculum Pantomimorum*) v. g. A Nerone *Pantomimorum factiones cum ipſis ſimul relegatae* Sueton. 16. Et Domitianus ibid. 7 *interdixit hiſtrionibus ſcenam.*

4 *ſcenici imperatoris*) Neronis. Vid. Sueton. c. 20 ſqq.

7 *tuo*

tuo in ſeculo nihil eſt, quo non omne hominum genus laetetur et gaudeat. Boni provehuntur; mali, qui 8 tranquilliſſimus ſtatus civitatis, nec timent, nec timentur. Mederis erroribus, ſed implorantibus: omnibusque, quos bonos facis, hanc adſtruis laudem, ne coëgiſſe videaris.

XLVII. Quid vitam? quid mores iuventutis? quam principaliter formas? quem honorem dicendi magiſtris? quam dignationem ſapientiae doctoribus habes? vt ſub te ſpiritum, et ſanguinem et patriam receperunt ſtudia! quae priorum temporum immanitas exſiliis puniebat, quum ſibi vitiorum omnium conſcius princeps, inimicas vitiis artes non odio magis, quam reverentia, relegaret. At tu easdem artes in complexu, 2 oculis, auribus habes. Praeſtas enim, quaecunque praecipiunt, tantumque eas diligis, quantum ab illis probaris.

7 *tuo in ſeculo*) Nullae iam audiuntur querelae: primo quia queri licet; ob id ipſum enim non queruntur homines: deinde quia tuo ſeculo nihil eſt, quo non potius, etiam ſi quibus queri lubeat, gaudeant. * *Tuo in ſeculo* in bonis libris eſſe oſtendit Schwarzius, pro eo quod vulgo editur, *tamen in ſeculo*, vel, quod alii praeferunt, *tum in ſ.*

8 *ſed implorantibus*) Duriuscula loquendi ratio. Neque enim ipſi *errores* implorant, ſed *errantes*. * Itaque vehementer placet ingenium Cl. Schwarzii, qui coniicit, *implorantium*.

XLVII, 1 *dicendi magiſtris*) Aur. Victor Epit. 13, 8 *Eruditiſſimos, quamvis ipſe parcae eſſet ſcientiae, moderateque eloquens, diligebat.* Xiphil. ex Dione L. 68 p. 772, C. Παιδείας ἀκριβῶς, ὅση ἐν λόγοις, ȣ̓ μετέσχε· τόγε μὴν ἔργον αὐτῆς καὶ ἠπίστατο, καὶ ἐποίει. Τὸ ἔργον αὐτῆς non ſignificat moralem philoſophiam, quam a Plutarcho didicerit, quod vult hic Lipſius: ſed res ipſas, quas docet philoſophia. Recte ſentiebat, loquebatur, vivebat Traianus, ſine literis. Neſcio, an aliquis adhibuerit hunc Dionis locum ad illuſtrandum τὸ ἔργον τȣ̃ νόμȣ Rom. 2, 15: apprime huc convenire τὸ ἔργον τῆς παιδείας, pulchre noſſe mihi videor. Optimus ipſe interpres noſter, *Praeſtas*, ait, *quaecunque praecipiunt.* Ceterum hic reſpici etiam ad philoſophos vrbe a Domitiano pulſos, apparet, de qua re Sueton. 10. Itaque cum exſularent ante, ſub Traiano *patriam receperunt ſtudia.*

dignationem) * Repoſuit hoc nomen ex libris pluribus Cl. Schwarzius pro vulgato *dignitatem*. Conf. 77, 5.

3 probaris. An quisquam ſtudia humanitatis profeſſus, non cum omnia tua, tum vel in primis laudibus ferat
4 admiſſionum tuarum facilitatem? Magno quidem animo parens tuus, hanc ante vos principes arcem PVBLICARVM AEDIVM nomine inſcripſerat; fruſtra tamen, niſi adoptaſſet, qui habitare, vt in publicis,
5 poſſet. Quam bene cum titulo iſto moribus tuis convenit! quamque omnia ſic facis, tanquam non alius inſcripſerit! Quod enim forum, quae templa tam reſerata? non Capitolium, ipſaque illa adoptionis tuae ſedes magis publica, magis omnium. Nullae obices, nulli contumeliarum gradus: ſuperatisque iam mille
6 liminibus, vltra ſemper aliqua dura et obſtantia. Magna ante te, magna poſt te, iuxta tamen maxima quies: tantum vbique ſilentium, tam altus pudor, vt ad parvos penates et larem anguſtum ex domo principis, modeſtiae et tranquillitatis exempla referantur.

XLVIII. Ipſe autem, vt excipis omnes! vt exſpectas! vt magnam partem dierum inter tot imperii curas quaſi per otium tranſigis! Itaque non vt alias attoniti, nec vt periculum capitis adituri tarditate, ſed ſecuri et hilares, quum commodum eſt, convenimus. Et

3 *admiſſionum tuarum*) His praeerant in aula, qui inde *Admiſſionales* vel *ab Admiſſionibus* dicti, de quibus poſt Lipſ. ad Tac. A. 6, 9. Guther. de off. Do. Aug. 3, 11. vid. mox ad ſ. 6.

4 *arcem Publicarum*) Ante fuit *arx*, i. e. locus munitus, tyrannidis propugnaculum: iam ſunt AEDES PVBLICAE non modo eo ſenſu, de quo argute hic Secundus: ſed veteri inſtituto Auguſti, in quibus habitaret *Pontifex Maximus*, quem *in publico habitare* oporteret. Probat e Dione Lipſius, qui v. g. L. 54 p. 541, A. de Auguſto, *οὔτ᾽ οἰκίαν τινὰ δημοσίαν ἔλαβεν, ἀλλὰ μέρος τὶ τῆς ἑαυτοῦ, ὅτι τὸν Ἀρχιερέα ἐν κοινῷ πάντως οἰκεῖν ἐχρῆν, ἐδήμωσε.*

5 *contumeliarum gradus*) De admiſſionibus loquitur. Sen. de Benef. 6, 33 *Non ſunt iſti amici — qui in primas et ſecundas admiſſiones digeruntur — Eſt proprium ſuperbiae, magno aeſtimare introitum ac tactum ſui liminis; pro honore dare, vt oſtio ſuo propius aſſideas, vt gradum prior intra domum ponas, in qua deinceps multa ſunt oſtia, quae receptos quoque excludunt.* Moderatius et verius iſta, quam *mille limina*, de quibus ſtatim noſter.

XLVIII, 2

Et admittente principe, interdum eſt aliquid, quod nos 2
domi quaſi magis neceſſarium teneat: excuſati ſemper
tibi, nec vnquam excuſandi ſumus. Scis enim ſibi
quemque praeſtare, quod te videat, quod te frequen-
tet: ac tanto liberalius ac diutius voluptatis huius co-
piam praebes. Nec ſalutationes tuas fuga et vaſtitas 3
ſequitur. remoramur, reſiſtimus, vt in communi do-
mo, quam nuper illa immaniſſima bellua plurimo ter-
rore* munierat: quum velut quodam ſpecu incluſa,
nunc propinquorum ſanguinem lamberet, nunc ſe ad
clariſſimorum civium ſtrages caedesque proferret.
Obverſabantur foribus horror et minae, et par metus 4
admiſſis et excluſis. Ad haec ipſe occurſu quoque
viſuque terribilis: ſuperbia in fronte, ira in oculis,
femineus pallor in corpore, in ore impudentia multo
rubore ſuffuſa. Non adire quisquam, non alloqui aude- 5
bat, tenebras ſemper ſecretumque captantem, nec vn-
quam ex ſolitudine ſua prodeuntem, niſi vt ſolitudi-
nem faceret.

XLIX. Ille tamen, quibus ſibi parietibus et muris ſalutem ſuam tueri videbatur, dolum ſecum et inſidias, et vltorem ſcelerum deum incluſit. Dimovit perfregitque cuſtodias Poena, anguſtosque per aditus et obſtructos, non ſecus ac per apertas fores, et invitantia limina irrupit: longeque tunc illi divinitas ſua, longe

arcana

XLVIII, 2 *ſibi — praeſtare*) Non tam tibi habere honorem, quam ſibi praeſtare voluptatem. vid. 58, 1. 68, 5.

4 *impudentia rubore ſuffuſa*) *Vultum modeſtum ruborisque plenum* ei tribuit Sueton. 18. Nempe ille rubor modeſtiae ſpeciem habebat: erat itaque in Domitiano impudentia, quae pudoris quaſi veſtem induerat:

XLIX, 1 *Poena*) Hic perſona eſt, vt Cic. in Piſone 37 *o Poena, o Furia ſociorum!* Sic Graeci Ποινὰς vocant.

divinitas ſua) Cum *Dominum Deumque* Romanorum percuteret Stephanus. Sumſerunt formulam reliqui a Virg. Aen. 12, 52 *Longe illi Dea mater erit:* quod pulchre huc convenit, cum teſte Philoſtrato 8, 35. extr. iacens invocarit καὶ τὴν Ἄρτεμιν ἄρωγον, quam matrem ſuam ferebat.

2 *poſt-*

arcana illa cubilia ſaevique ſeceſſus, in quos, timore,
2 et ſuperbia, et odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quanto ſecurior eadem domus, poſtquam non crudelitatis, ſed amoris excubiis; non altitudine et
3 clauſtris, ſed civium celebritate defenditur. Ecquid ergo diſcimus experimento, FIDISSIMAM eſſe cuſtodiam principis ipſius innocentiam? HAEC arx inacceſſa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. FRVSTRA ſe terrore ſuccinxerit, qui ſeptus caritate non fuerit, ARMIS enim arma irritan-
4 tur. Num autem ſerias tantum partes dierum in oculis noſtris coetuque conſumis? num remiſſionibus tuis eadem frequentia; eademque illa ſocialitas intereſt?
5 Non tibi ſemper in medio cibus, ſemperque menſa communis? non ex convictu noſtro mutua voluptas? non provocas reddisque ſermones? non ipſum tempus epularum tuarum, quum frugalitas contrahat,
6 extendit humanitas? Non enim ante medium diem diſtentus ſolitaria coena ſpectator adnotatorque convivis tuis immines: nec ieiunis et inanibus plenus ipſe et ructans, non tam apponis, quam obiicis cibos, quos dedigneris attingere, aegreque perpeſſus ſuperbam illam convictus ſimulationem, rurſus te ad clandeſtinam
7 ganeam occultumque luxum refers. Ergo non aurum, nec

2 *poſtquam non*) * *Eius* quod inter haec duo verba inſerunt, Gudiani apud Schwarzium codicis auctoritate omiſi. Sed cum inſerendi cauſſa nulla fuerit, magna omittendi: placet fere magis Lipſii coniectura *herus*. Nempe *erus* aliquis ſcripſerat, quod non intellectum ſibi alius mutavit in *eius*.

altitudine) Neſcio vnde ea venerit: *ſolitudine* omnes.

4 *num remiſſionibus*) Arntzenius *non*. Contra Ald. omnia, quae ſequuntur membra a *num* incipit, quem ſequitur Gruterus, excepto vltimo *Non enim:* vbi Aldus adhuc *num*.

6 *ante medium diem*) Sueton. Domit. 21. *ac lavabat de die prandebatque ad ſatietatem: vt non temere ſuper coenam, praeter Matianum malum, et modicam in ampulla potiunculam, ſumeret.*

et ructans) * Sic coni. Schwarzius et olim Livin. Caſaub. Perizon. Vulg. *eructans*, quod defendit Arntzenius.

7 ingenia

nec argentum, nec exquiſita ingenia coenarum, ſed ſua-
vitatem tuam iucunditatemque miramur: quibus nulla
ſatietas adeſt, quando ſincera omnia, et vera, et ornata
gravitate. Neque enim aut peregrinae ſuperſtitionis 8
myſteria, aut obſcena petulantia, menſis principis
oberrat: ſed benigna invitatio, et liberales ioci, et ſtudio-
rum honor. Inde tibi parcus, et brevis ſomnus, nul-
lumque amore noſtri anguſtius tempus, quam quod
ſine nobis agis.

L. Sed quum rebus tuis vt participes perfruamur:
quae habemus ipſi, quam propria, quam noſtra ſunt!
Non enim exturbatis prioribus dominis, omne ſta-
gnum, omnem lacum, omnem etiam ſaltum, immenſa
poſſeſſione circumvenis: nec vnius oculis flumina, fon-
tes, maria deſerviunt. Eſt, quod Caeſar non ſuum vi- 2
deat; tandemque imperium Principis, quam patrimo-
nium, maius eſt. Multa enim ex patrimonio refert in
imperium, quae priores principes occupabant, non vt
ipſi fruerentur, ſed ne quis alius. Ergo in veſtigia 3
ſedesque nobilium immigrant pares domini, nec iam
clariſſimorum virorum receptacula habitatore ſervo
teruntur aut foeda vaſtitate procumbunt. Datur intueri 4
pulcherrimas aedes, deterſo ſitu auctas ac vigentes.
Magnum hoc tuum non erga homines modo, ſed erga
tecta ipſa meritum, ſiſtere ruinas, ſolitudinem pellere,
ingentia opera eodem, quo exſtructa ſunt animo, ab
interitu vindicare. Muta quidem illa et anima caren-
tia;

7 *ingenia coenarum*) Ingenioſas et arte paratas coenas, vt 25, 5 *ingenium munificentiae*.

8 *myſteria*) Qualia Deae Phrygiae et Bellonae ſacerdotum Gallorum deſcribuntur ab Apuleio libro 8 et noni principio. Nam talia malim intelligere, quam putare, hic forte pungi Chriſtianorum Agapas. *Obſcena petulantia* oberrabat in coenis Tiberii, in quibus *nudae puellae miniſtrabant* Sueton. 42.

invitatio) Ad loquendum, edendum, bibendum praeſertim; in quo ſolo intemperantiam aliquam Traiani commemorant hiſtorici, ſed eandem nemini noxiam.

tia; ſentire tamen et laetari videntur, quod niteant, quod frequententur, quod aliquando coeperint eſſe
5 domini ſcientis. Circumfertur ſub nomine Caeſaris tabula ingens rerum venalium; quo ſit deteſtanda avaritia illius, qui tam multa concupiſcebat, quum haberet ſupervacua tam multa. Tunc exitialis erat apud prin-
6 cipem, huic laxior domus, illi amoenior villa. Nunc princeps in haec eadem dominos quaerit, ipſe inducit: ipſos illos magni aliquando imperatoris hortos, illud nunquam niſi Caeſaris ſuburbanum, licemur, emimus,
7 implemus. Tanta benignitas principis, tanta ſecuritas temporum eſt, vt ille nos principalibus rebus exiſtimet dignos: nos non timeamus, quod digni eſſe videmur. Nec vero emendi tantum civibus tuis copiam praebes, ſed amoeniſſima quaeque largiris et donas: ita, inquam, donas in quae electus, in quae adoptatus es: transfers, quod iudicio accepiſti, ac nihil magis tuum credis, quam quod per amicos habes.

LI. Idem tam parcus in aedificando, quam diligens in tuendo. Itaque non, vt ante immanium transvectione ſaxorum vrbis tecta quatiuntur; ſtant ſecurae domus,

L, 4 *Domini ſcientis*) Eius domini, qui propter mediocrem numerum poſſeſſionum ſuarum, haec etiam ſua eſſe non ignoret, ac proinde curet, ſarta tecta ſervet etc. qui porro ſciat quantum amoenitatis, ſalis, commoditatis habeant, eoque iis fruatur: quae contra omnia ſe habebant, cum omnia poſſidere vellent Imperatores ſuperiores, quos conſequens erat neque ſcire, quid haberent, neque tueri, neque frui. *Hanc lectionem docuit Gron. Obſervatt. 4, 16 p. 256 et firmat Schwarzius. Alii *domini non ſervientis:* al. *donum ſcientis*, quod plane iisdem lineis conſtat. Maluit hic contra conſenſum antiquiſſimorum librorum Arntzenius ponere illud frigidum *domini non ſervientis.*

6 *implemus*) Digni illo iudicamur, et tales domini, qui *implere* illud poſſint; vt non dicatur, *Heu domus antiqua* etc. Vid. ad 15, 4. et conf. quae iam ſequuntur.

7 *Ita, inquam*) *Placet Lipſii coniectura, *Iſta, inquam, donas* etc.
per amicos habes) Cum quae amicorum Imperatoris ſunt, ſint etiam ipſius. Sic *frui per alios* 58, 6.

LI, 1 *transvectione ſaxorum*) Iuven.

domus, nec iam templa nutantia. Satis eſt tibi, ni- 2
miumque, quum ſucceſſeris frugaliſſimo principi; mavis
recidere aliquid et amputare ex his, quae princeps
tanquam neceſſaria reliquit. Praeterea pater tuus vſi-
bus ſuis detrahebat, quae fortuna imperii dederat: tu
tuis, quod pater. At quam magnificus in publicum 3
es? hinc porticus, inde delubra occulta celeritate pro-
perantur, vt non conſummata, ſed tantum commutata
videantur. Hic immenſum latus Circi templorum
pulchritudinem provocat, digna populo victore gen-
tium ſedes, nec minus ipſa viſenda, quam quae ex illa
ſpectabuntur: viſenda autem cum cetera ſpecie, tum
quod aequatus plebis ac principis locus. Siquidem 4
per omne ſpatium vna facies, omnia continua et paria,
nec magis proprius ſpectandi Caeſaris ſuggeſtus, quam
propria, quae ſpectet. Licebit ergo civibus tuis invi-
cem contueri: dabitur non cubiculum principis, ſed
ipſum principem cernere, in publico, in populo ſeden-
tem: populo, cui locorum quinque millia adiecisti.
Auxeras

Iuven. 3, 257 *Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat Axis, et everſum fudit ſuper agmina montem; Quid ſupereſt de corporibus?*

2 *mavis recidere*) *Bongarſiana et Gronoviana emendatio ex huius Obſervatt. 4, 16 probata Cl. Schwarzio. Vulgo *magis reiicere* aliquid.

3 *magnificus in publicum*) Laudant vno ore hiſtorici. In multitudinem inſcriptionum et titulorum illius iocati poſteri *herbam parietariam* eum appellarunt. Vid. Aur. Vict. Epit. 41, 13 Ammian. Marcell. 27, 3 p. 523. Gron. In primis multus eſt Dio a Xiphilino excerptus p. 776. ſq. in ponte Danubii deſcribendo.

4 *ſpectandi Caeſaris ſuggeſtus*) In quo Caeſar ſpectandus proponeretur. Erat nempe locus cubiculi inſtar clauſus in podio, loco Senatorum. Vid. Lipſ. de amphith. c. 11 ex Sueton. Caeſ. 76 et Ner. 12. Hic ſuggeſtus, hoc cubiculum intercipiebat proximis ab vtraque parte ſpectatoribus proſpectum, ne ſe invicem contueri poſſent. *Putabam aliquando legendum, *ſpectanti Caeſari.*

quinque millia) *Minutus nimis numerus Lipſio merito videtur, qui oſtendit, cum Iulii Caeſaris aetate CCLX millia ceperit, tempore conditae notitiae imperii cepiſſe millia CCCCLXXXV. Nempe corrector aliquis Plinii hic numerum conformare voluit

Auxeras enim numerum eius congiarii facilitate, maioremque in poſterum ſuſcipi liberalitatis tuae fide iuſſeras.

LII. Horum vnum ſi praeſtitiſſet alius; illi iam dudum radiatum caput, et media inter deos ſedes auro ſtaret, aut ebore, auguſtioribusque aris, et grandiori-
2 bus victimis invocaretur. Tu delubra non niſi adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro templis, poſtibusque praetexi. Sic fit, vt dei ſummum inter homines faſtigium ſervent, quum deorum ipſe
3 non adpetas. Itaque tuam ſtatuam in veſtibulo Iovis optimi maximi vnam alteramve, et hanc aeream, cernimus. At paullo ante aditus omnes, omnes gradus, totaque area hinc auro, hinc argento relucebat, ſeu potius polluebatur: quum inceſti principis ſtatuis per-
4 mixta deorum ſimulacra ſorderent. Ergo iſtae quidem aereae et paucae manent, manebuntque quam diu templum ipſum: illae autem aureae et innumerabiles ſtrage et ruina publico gaudio litaverunt. Iuvabat illidere ſolo

ad numerum *ingenuorum* cui alimenta data. Sed circus omnis generis multitudinem debebat capére.

LII, 1 *radiatum caput*) Ad ſolis aut alterius aſtri effigiem. Videmus in nummis.

2 *excubare pro templis*) Statuae Traiani, extra cellam templorum poſitae, quaſi excubitores ſunt, honoris Deorum cauſſa ibi collocati.

vt Dei —ſervent) Non amplius adducuntur in contemtum Dii ſocietate hominum viventium, qua adhuc *ſordebant*, vti mox loquitur; ſed ſervant faſtigium ſuum et ſupremum honorem, quum tu illorum honorem et faſtigium tibi non arroges.

* Nempe verbum *ſervent* eas mihi habere videbatur auctoritates, productas a Cl. Schwarzio, quas convellere difficile eſt. *Adeptus* autem quod habent libri in *adpetas* mutare videbatur non immodeſtum. Sed cum *Dei* pro *Dii* vix inveniatur; cum *ſerves* etiam ſit in bonis libris; cum *adeptus ſis* etiam ſignificare poſſit, *capeſſieris:* aeque ſere placet Cl. Schwarzii ratio, qui ita legendum exiſtimat, *Sic ſit, vt ſummum inter homines faſtigium ſerves, cum Deorum ipſe non ſis adeptus.* Explicare poſſis hanc ſententiam Horatii verbis, Od. 3, 6, 5 *Dis te minorem quod geris, imperas.*

4 *ſtrage et ruina*) Cum Senatus *clypeos* eius *et imagines coram,*

ſolo ſuperbiſſimos vultus, inſtare ferro, ſaevire ſecuribus, vt ſi ſingulos ictus ſanguis dolorque ſequeretur. Nemo tam temperans gaudii ſeraeque laetitiae, quin 5
inſtar vltionis videretur, cernere laceros artus, truncata membra; poſtremo truces horrendasque imagines abiectas, excoctasque flammis: vt ex illo terrore et minis, in vſum hominum ac voluptates ignibus mutarentur. Simili reverentia, Caeſar, non apud Genium 6
tuum bonitati tuae gratias agi, ſed apud numen Iovis optimi maximi, pateris: illi debere, quidquid nos tibi debeamus, illius, quod bene facias, muneris eſſe, qui te dedit. Ante quidem ingentes hoſtiarum greges per Capitolinum iter, magna ſui parte velut intercepti, devertere via cogebantur: quum ſaeviſſimi domini atrociſſima effigies tanto victimarum cruore coleretur, quantum ipſe humani ſanguinis profundebat.

LIII. Omnia, P. C. quae de aliis principibus a me aut dicuntur, aut dicta ſunt, eo pertinent, vt oſtendam, quam longa conſuetudine corruptos depravatosque mores principatus parens noſter reformet et corrigat. Et alioquin NIHIL non parum grate ſine com-

ram, in curia, *detrahi et ibidem ſolo adfligi iuberet: noviſſime eradendos vbique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret* Sueton. 23. vbi notant viri docti hodieque exſtare marmora, in quibus eraſum Domitiani nomen v. g. Grut. 12, 2. 68, 1. De ſtatuis conflatis e Dione Xiphilinus in principio Nervae, *συνεχωνεύθησαν, καὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλα χρήματα συνελέγη*. De nomine eraſo add. Macrob. Sat. 1, 12 extr.

5 *terrore et minis*) Cum non tantum admonerent homines vivorum exemplorum ſ. archetyporum, ſed etiam criminibus maieſtatis occaſionem dare poſſent.

6 *apud Genium tuum*) Per *Genium Principis* iurare, illi ſacrificare ſolemne. Vid. Torr. ad Sueton. Calig. 27 qui quosdam vltimo ſupplicio affecit *quod nunquam per Genium ſuum deieraſſent*.

7 *devertere via*) Ad ſtatuas Domitiani: in quibus nobilis illa equeſtris de qua Statius Silv. 1, 1 veriſſimo ſpecimine, quousque proceſſerit tum adulatio.

LIII, 1 *Et alioquin*) *'H *Et* recte reponitur a Cl. Schwarzio. Sic 45, 4. 68, 7. 70, 8. et Ep. 2, 9, 1. Si enim abſit, plane alius ſenſus et contrarius exſiſtit.

2 paratione laudatur. Praeterea hoc primum erga opti-
mum imperatorem piorum civium officium eſt, inſe-
qui diſſimiles. NEQVE enim ſatis amarint bonos
3 principes, qui malos ſatis non oderint. Adiice, quod
Imperatoris noſtri non aliud amplius ac diffuſius meri-
tum eſt, quam quod inſectari malos principes tutum
4 eſt. An excidit dolori noſtro modo vindicatus Nero?
permitteret credo, famam vitamque eius carpi, qui
mortem vlciſcebatur: nec vt in ſe dicta interpretare-
5 tur, quae de ſimillimo dicerentur. Quare ego, Cae-
ſar, muneribus tuis omnibus comparo, multis ante-
pono, quod licet nobis et in praeteritum de malis im-
peratoribus quotidie vindicari; et futuros ſub exemplo
praemonere, NVLLVM locum, nullum eſſe tempus,
quo funeſtorum principum manes a poſterorum exſe-
6 crationibus conquieſcant. Quo conſtantius, P. C., et
dolores noſtros et gaudia profeſſamus, laetemur his qui-
bus fruimur; ingemiſcamus illis, quae patiebamur.
ſimul vtrumque faciendum eſt ſub bono principe. hoc
ſecreta noſtra, hoc ſermones, hoc ipſae gratiarum actio-
nes agant; meminerintque, ſic maxime laudari inco-
lumem imperatorem, ſi priores ſecus meriti reprehen-
dantur. Nam QVVM de malo principe poſteri tacent,
manifeſtum eſt, eadem facere praeſentem.

LIV. Et quis iam locus miſerae adulationis mane-
bat ignarus, quum laudes imperatorum ludis etiam et
com-

4 *vindicatus Nero*) Cum Domitianus Suetonio teſte c. 14 *Epaphroditum a libellis capitali poena condemnaverit, quod, poſt deſtitutionem, Nero in adipiſcenda morte manu eius adiutus exiſtimabatur.*

5 *ego Caeſar*) *Importunum *te*, quod editiones adhuc omnes prope foedavit, moniti a Cl. Schwarzio eiicimus. Originem eius arceſſendam cum Lipſio putamus e literis *Tr.* h. e. *Traiane*. Alterum *omnibus* (legunt enim, *muneribas omnibus tuis omnibus comparo*) omitti Schwarzianus atque Guelferb. libri, ipſaque adeo ſententia, iubent. Vulgatam ſic interpretabar, *Te* in *muneribus omnibus tuis* principibus *omnibus comparo*, *multis* tuis muneribus *antepono*, quod etc. Sed altera lectio haud dubie melior.

LIV, 1 *manebat ignarus*) *Sic legimus hanc [illegible] auctoribus, quos

commiſſionibus celebrarentur, ſaltarentur, atque in omne ludibrium effeminatis vocibus, modis, geſtibus, frangerentur? Sed illud indignum, quod eodem tempore in ſenatu et in ſcena; ab hiſtrione et a conſule laudabantur. Tu procul a tui cultu ludicras artes re- 2
moviſti. Seria ergo te carmina, honorque aeternus annalium, non haec brevis et pudenda praedicatio colit: quin etiam tanto maiore conſenſu in venerationem tui theatra ipſa conſurgent, quanto magis de te ſcenae ſilebunt. Sed quid ego iſtud admiror? quum eos quo- 3
que honores, qui tibi a nobis offeruntur, aut delibare parciſſime, aut omnino ſoleas recuſare? Nihil ante tam vulgare, tam parvum in ſenatu agebatur, vt non laudibus principum immorarentur, quibuscunque cenſendi neceſſitas accidiſſet. De ampliando numero gladia- 4
torum, aut de inſtituendo collegio fabrorum conſule-

 bamur:

quos laudat Schwarzius, niſi quod *commiſſionibus* retinendum putamus, ea ratione, quod melius cum ludis iunguntur, et quod rarior intellectus illius induxiſſe videtur aliquem correctorem vt *comeſſationibus* ſubſtitutum iret. Eidem forte debentur *pocula*, de quibus ſtatim. Vtrumque, *comeſſationibus* et *pocula* acrius quam ſolet, tuetur Schwarzius: pro hac lectione facere videtur hoc, quod ſtatim additur *in ſenatu et in ſcena*; *ab hiſtrione et a conſule* nulla conviviorum mentione facta. add. 23, 6.

commiſſionibus) Certaminibus poëtarum aut rhetorum. Eadem plane ratione Auguſtus apud Sueton. 89 *admonebat Praetores, ne paterentur nomen ſuum commiſſionibus obſoleſieri.* Vid. ibi Caſaub. et add. Epiſt. 7, 24, 6 vbi etiam ad hiſtriones ipſos et pantomimos refertur.

2 *tu procul*) Liber Schwarzii, *Tu pocula a tui cultu, tu ludicras artes*: vt reſpondeat *comeſſationibus* vel *comiſſationibus* potius, quas modo excluſimus. Nempe non puto removiſſe a ſui cultu *pocula* Traianum, qui non infenſus eſſet *invitationibus*, vid. 49, 8: neque Auguſto ſeverior, ad quem Horatius Od. 4, 5 extr. *Longas o vtinam — dicimus* VVIDI, *Cum Sol Oceano ſubeſt.* *Scenam*, *hiſtrionem*, *ludicras artes* removet Plinius, non epularum hilaritatem. Nolim ego eripi mihi, meisque ſodalibus, libertatem inter ſobrias, hilares tamen, et vino non carentes, epulas vſurpandi nomen Regis, in quo plurima Traiani, et quaedam - ſed hic nimis anguſtus locus eſt.

theatra ipſa) Vt ſupra Ep. 3, 18, 9 *Theatra male muſicos canere docuerunt.*

4 ex-

bamur: et quaſi prolatis imperii finibus nunc ingentes
arcus, exceſſurosque templorum faſtigium titulos, nunc
menſes etiam, nec hos ſingulos, nomini Caeſarum dica-
bamus. patiebantur illi, et, quaſi meruiſſent, laetaban-
5 tur. At nunc quis noſtrum, tanquam oblitus eius, de
quo refertur, cenſendi officium principis honore con-
ſumit? Tuae moderationis laus haec conſtantia no-
ſtra: tibi obſequimur, quod in curiam, non ad certa-
men adulationum, ſed ad vſum munusque iuſtitiae con-
venimus, hanc ſimplicitati tuae veritatique gratiam re-
laturi, vt te, quae vis, velle, quae non vis, nolle cre-
6 damus. Incipimus inde, deſinimus ibi, a quo incipi,
in quo deſini ſub alio principe non poſſet. Nam ple-
rosque ex decretis honoribus et alii non receperunt,
nemo ante tantus fuit, vt crederetur noluiſſe decerni.
7 Quod ego titulis omnibus ſpecioſius reor, quando non
trabi-

4 *exceſſuros—titulos*) Titulos adeo longos, quos vix capiant *faſtigia* (*frontiſpicia* aut *frontones* hodie vocant) locus illis deſtinatus et proprius: exemplo eſt prima illa in Gruteriano corpore Panthei inſcriptio. Quam opus fuerit hac adnotatione, oſtendit Arntzenii longa deliratio, qui Perizonii brevem adnotationem eiusdem ſententiae non cepit.

menſes — nomini Caeſarum) Quod in *Iulio* et *Auguſto* ſucceſſerat, illud impari fortuna tentatum ab aliis, Caligula *in patris memoriam Septembrem Germanicum appellavit* Sueton. 15. Nero eodem, teſte c. 55 *menſem Aprilem Neroneum appellavit.* Domitianus (Sueton. 13) *Septembrem menſem et Octobrem ex appellationibus ſuis Germanicum Domitianumque transnominavit.* Vtitur his nominibus Martialis 9, 2. *Sed vbi infauſtum vocabulum* (audis Macrob. Sat. 1, 12 extr.) *ex omni aere vel ſaxo placuit eradi; menſes quoque vſurpatione tyrannicae adpellationis exuti ſunt.*

5 *tuae moderationis laus*) Quod iam non leves adulatores, ſed conſtantes et graves Senatores ſumus, ad moderationis tuae laudem pertinet, qua adulationes id genus reſpuis. * Adhuc ita lectum, *tuae moderationis haec laus conſtantia noſtra:* quae cum ſana lectio mihi non videretur, auſus ſum ante hos tres annos medicinam nimis, vt nunc videtur, vehementem adhibere. Legebam, *tuae moderationis haec laus, an conſtantiae noſtrae?* quam iuvabat, quod *conſtantiae noſtrae* iam legitur in quibusdam libris. Iam faciliorem longe, et, puto, veram rationem ingreſſus ſum, transpoſitis modo duabus vocibus monoſyllabis; quo quid poteſt eſſe blandius?

7 tra-

trabibus, aut ſaxis nomen tuum, ſed monumentis aeternae laudis incidītur.

LV. Ibit in ſecula, fuiſſe principem, cui florenti et incolumi, nunquam niſi modici honores, ſaepius nulli decernerentur. Et ſane, ſi velimus cum prio- 2
rum temporum neceſſitate certare, vincemur: INGENIOSIOR eſt enim ad excogitandum ſimulatio veritate, ſervitus libertate, metus amore. Simul quum 3
iampridem novitas omnis adulatione conſumta ſit, non alius erga te novus honor ſupereſt, quam ſi aliquando de te tacere audeamus. Age ſi quando pietas noſtra 4
ſilentium rupit, et verecundiam tuam vicit, quae qualiaque decernimus nos, tu non recuſas? vt appareat, non ſuperbia et faſtidio te ampliſſimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hoc, 5
Caeſar, quam ſi recuſares omnes: nam RECVSARE omnes, ambitionis; moderationis eſt, eligere parciſſimos. Quo temperamento et nobis et aerario conſulis: nobis quidem, quod omni liberas ſuſpicione; aerario autem, quod ſumtibus eius adhibes modum, vt qui exhauſtum non ſis innocentium bonis repleturus.

 Stant

7 *trabibus aut ſaxis*) Non diſtinguit, puto, materiam, quaſi trabes tantum ſint ligneae; ſed *trabes* h. e. epiſtylia tectorum, moles transverſas columnis impoſitas, quae excipiendis inſcriptionibus ac titulis praeſertim aptae ſunt, ab alio genere ſaxorum, in baſibus columnarum, altaribus etc. diſtinguit. Sic Horat. Od. 2, 18, 3 *Trabes Hymettiae* ſunt marmoreae. *Argenteae autem trabes Salamis* Colchorum regis ſunt Plin. 33, 3 ſ. 15. Et Claudianus de nupt. Honorii 88 *trabibus Smaragdis ſuppoſuit caeſas hyacinthi rupe columnas.*

LV, 5 *omni liberas ſuſpicione*) Intelligo praeſertim *ſuſpicionem* Senatus de ſuperbia Imperatoris, ſi is nullum plane honorem reciperet: (vid. mox 59, 1) neque tamen praefracte excluſerim *ſuſpicionem*, in quam incurrere Senatus poſſit, ruſticitatis cuiusdam et rigidae pervicaciae, ſi plane nullum Imperatori honorem haberet. * Sine dubitatione recipiendum puto ſupplementum e Schwarzianis copiis ſuppeditatum. Adhuc omnes ſic dabant hunc locum: *Quo temp. et no. et aerario prodes quod ſumtibus.* Solet Plinius exſequi diviſiones a ſe propoſitas.

8 *depre-*

6 Stant igitur effigies tuae, quales olim ob egregia in rempublicam merita privatis dicabantur. Viſuntur eadem e materia Caeſaris ſtatuae, qua Brutorum, qua
7 Camillorum. Nec diſcrepat cauſſa. illi enim reges hoſtemque victorem moenibus depulerunt: hic regnum ipſum, quaeque alia captivitas gignit, arcet ac ſubmovet: ſedemque obtinet principis, ne ſit domino
8 locus. Ac mihi, intuenti ſapientiam tuam, minus mirum videtur, quod mortales iſtos caducosque titulos, aut depreceris, aut temperes. Scis enim, vbi vera principis, vbi ſempiterna ſit gloria: vbi ſint honores, in quos nihil flammis, nihil ſenectuti, nihil
9 ſucceſſoribus liceat. ARCVS enim et ſtatuas, aras etiam templaque demolitur et obſcurat oblivio, negligit carpitque poſteritas: contra, contemtor ambitionis, et infinitae poteſtatis domitor ac frenator animus ipſa vetuſtate floreſcit, nec ab vllis magis laudatur, quam quibus minime neceſſe eſt. Praeterea, VT quisquis factus eſt princeps, extemplo fama eius, incertum bona
10 an mala, ceterum aeterna eſt. Non ergo perpetua principi fama quae invitum manet, ſed bona concupiſcenda eſt: ea porro non imaginibus et ſtatuis, ſed vir-
11 tute ac meritis prorogatur. Quin etiam leviora haec, FORMAM principis figuramque, non aurum melius, vel argentum, quam favor hominum exprimat teneatque. quod quidem prolixe tibi cumulateque contingit, cuius laetiſſima facies, et amabilis vultus in omnium civium ore, oculis, animo ſedet.

LVI. Annotaſſe vos credo, Patres Conſcripti, iamdudum me non eligere, quae referam: propoſitum eſt enim

8 *depreceris—temperes*) *Malim, ſi per libros liceret, *depreceris, temperas*; in ſententia definita ac certa.

11 *favor hominum*) Ita fere omnes, quibus *Pulchrorum* quaſi ſolemnis appellatio haeſit, hanc famam, hanc memoriam non imaginibus quibuscunque debent, ſed benevola hominum praedicatione factum eſt, vt in cognomen abiret.

LVI, 2

enim mihi, Principem laudare, non Principis facta. Nam LAVDABILIA multa etiam mali faciunt; ipſe laudari, niſi optimus, non poteſt. Quare non alia maior, Imperator Auguſte, gloria tua, quam quod agentibus tibi gratias nihil velandum eſt, nihil omittendum eſt. Quid eſt enim in principatu tuo, quod cuiusquam 2
praedicatio vel transſilire, vel praetervehi debeat? quod momentum, quod immo temporis punctum, aut beneficio ſterile, aut vacuum laude? nonne omnia eiusmodi, vt is OPTIME te laudaſſe videatur, qui narraverit fideliſſime? Quo fit, vt prope in immenſum diffundatur oratio mea: et necdum de biennio loquor. Quam multa dixi de moderatione, et quanto plura ad- 3
huc reſtant? vt illud, quod ſecundum conſulatum recepiſti, quia princeps et pater deferebat. At poſtquam ad te imperii ſummam, et cum omnium rerum, tum etiam tui poteſtatem dii tranſtulerunt; tertium conſulatum recuſaſti, quum agere tam bonum conſulem poſſes. MAGNVM eſt, differre honorem; gloriam, 4
maius. Geſtum conſulatum mirer, an non receptum? geſtum non in hoc vrbis otio, et intimo ſinu pacis; ſed iuxta barbaras gentes: vt illi ſolebant, quibus erat mo-

 ris

LVI, 2 *cuiusquam praedicatio*) *Debeo libris melioribus, a Cl. Schwarzio laudatis, hanc ſcripturam. Alioqui *cuiusque*, quod habent alii, idem poſſe ſignificare, et *quisque*, *quandoque*, poni pro *quiscunque*, *quandocunque*, tralaticium eſt. Vid. v. g. 62, 8. Par fere eſt ratio eius, quod mox pro, *Num omnia eiusmodi*, admiſi *Nonne omnia*. Ipſum enim *num* pro *nonne* poni (vt 74, 4 *Eſtne verum?* pro, Nonne verum eſt, vt 88, 4 *Iuſtisne de cauſſis?* vt ſaepe apud alios *An* pro *Anne*) mihi non videtur inauditum; licet non ſtatim ad manus ſit exemplum. Illi enim, quod ex Cic. pro Ligar. 10 profertur *Igitur num tibi videor Caeſar in cauſſa Ligarii occupatus eſſe?* non multum tribuo; cum negationis vim habeat interrogatio.

nonne omnia) Arntzen. *non omnia*. Sed *ne* ante vocalem facile inter dictantem et ſcribentem periit.

4 *geſtum non in hoc*) *Sic invenit in bonis libris Schwarzius: al. *geſtus*.

paluda-

ris paludamento mutare praetextam, ignotaſque terras
5 victoria ſequi. Pulchrum imperio, glorioſum tibi,
quum te ſocii atque amici, ſua in patria, ſuis in ſedibus
6 adierunt. Decora facies conſulis: multa poſt ſecula
tribunal viridi ceſpite exſtructum, nec faſcium tantum,
ſed pilorum ſignorumque honore circumdatum. Au-
gebant maieſtatem praeſidentis, diverſi poſtulantium
habitus, ac diſſonae voces, raraque ſine interprete ora-
7 tio. Magnificum eſt civibus iura; quid hoſtibus red-
dere? ſpecioſum certam fori partem; quid immanes
campos ſella curuli, victoriſque veſtigio premere? im-
minere minacibus ripis tutum quietumque; quid ſper-
nere barbaros fremitus, hoſtilemque terrorem, non
armorum magis, quam togarum oſtentatione compe-
8 ſcere? Itaque non te apud imagines, ſed ipſum prae-
ſentem audientemque conſalutabant imperatorem:
nomenque, quod alii domitis hoſtibus, tu contemtis
merebare.

LVII. Haec laus acti conſulatus; illa dilati, quod
adhuc initio principatus, vt iam excuſatus honoribus et
expletus, conſulatum recuſaſti: quem novi Imperato-
2 res deſtinatum aliis, in ſe transferebant. Fuit etiam,
qui

paludamento mutare praetextam) Statim poſt *praetextam* conſularem ſumtam, induere *paludamentum*, Imperatoriam veſtem.

6 *tribunal viridi ceſpite*) Inluſtrat Lipſ. ad Tac. Ann. 1, 18.

7 *certam fori partem*) Ne totum quidem forum: ſic opponitur *campis immanibus* i. e. latiſſimis. * Sed libri fere omnes *pacem*: ſic opponetur *campis immanibus* h. e infeſtis, et hoſte oppletis. Et hoc prope malim.

8 *apud imagines*) In ſignis militaribus vulgo imagines Imperatorum: vid. Lipſ. de mil. Rom. 4, 5. ſed etiam ſeparatim *aurea ſtatua in ſuggeſtu et ſella collocata*. vid. Tac. Ann. 15, 29 et H. 1, 36. vid. ſupra 10, 3.

LVII, 1 *novi Imperatores*) Refert huc Lipſius Othonem, qui Tacito teſte H. 1, 77 *Conſul cum Titiano fratre in Kalendas Martias ipſe — ceteri conſulatus ex deſtinatione Neronis aut Galbae manſerunt.*

2 *Fuit etiam*) Neronem eſſe docuit idem Lipſius, de quo Sueton. 43 in vltimis eius commemorandis, *Conſules ante tempus privavit*

qui in principatus ſui fine, conſulatum, quem dederat
ipſe, magna ex parte iam geſtum, extorqueret, et ra-
peret. Hoc ergo honore, quem et incipientes princi-
pes et deſinentes adeo concupiſcunt, vt auferant; tu,
otioſo ac vacante, privatis ceſſiſti. Invidioſusne erat 3
aut tibi tertius conſulatus, aut principi primus? Nam
ſecundum Imperator quidem, ſub Imperatore tamen,
iniſti: nihilque imputari in eo vel honori poteſt, vel
exemplo, niſi obſequium. Ita vero, quae civitas quin- 4
quies, atque etiam ſexies, conſules vidit, non illos, qui
exſpirante iam libertate per vim ac tumultum creaban-
tur, ſed quibus ſepoſitis et abſentibus, in rura ſua con-
ſulatus ferebantur: in hac civitate tertium conſulatum
princeps generis humani, vt praegravem, recuſaſti?
Tantone Papyriis etiam et Quinctiis moderatior Augu-
ſtus, et Caeſar, et Pater patriae? At illos reſpublica
ciebat. Quid? te non eadem reſpublica? non ſena-
tus? non conſulatus ipſe? qui ſibi tuis humeris attolli
et augeſcere videtur?

LVIII. Non te ad exemplar eius voco, qui continuis conſulatibus fecerat longum quendam et ſine diſcrimine annum: his te confero, quos certum eſt, quoties conſules fuerunt, non ſibi praeſtitiſſe. Erat in ſenatu ter conſul, quum tu tertium conſulatum recuſabas.

privavit honore, atque in vtriusque locum ſolus iniit Conſulatum, quaſi fatale eſſet, non poſſe Gallos debellari, niſi a Conſule.

3 *tibi tertius*) Quandoquidem ante adoptionem Conſul fuerat, iterum adoptatus quidem, ſed ſub patre.

4 *exſpirante libertate*) Vt C. Marius, vt Iulius Caeſar.

vt praegravem) * Firmat hanc lectionem Schwarzius et Arntzen. Al. *pergravem*.

Papyriis et Quinctiis) Illum quinquies, hunc ſexies Conſulem fuiſſe, faſti oſtendunt.

LVIII, 1 *continuis conſulatibus*) Domitianus *Conſulatus XVII cepit, quot ante eum nemo: ex quibus ſeptem medios continuavit: omnes autem paene titulo tenus geſſit; nec quemquam vltra Kalendas Maii: plures ad Idus vsque Ianuarias.* vid. Auſon. Paneg. c. 11, 4.

ſibi praeſtitiſſe) Vid. 48, 2.

ter Conſul) De C. Silio Italico ſuſpicatur Lipſius; ſed ſuſpicatur, quia

2 bas. Oneroſum neſcio quid verecundiae tuae conſen-
ſus noſter indixerat, vt princeps toties conſul eſſes,
quoties ſenator tuus: nimia modeſtia iſtud, etiam pri-
3 vatus, recuſaſſes. An conſularis viri triumphalisque
filius, quum tertio conſul creatur, adſcendit? non debi-
tum hoc illi? non vel ſola generis claritate promeri-
4 tum? Contigit ergo privatis aperire annum, faſtosque
reſerare: et hoc quoque redditae libertatis indicium
fuit, quod conſul alius, quam Caeſar, eſſet. Sic ex-
actis regibus coepit liber annus: ſic olim ſervitus pul-
5 ſa, privata faſtis nomina induxit. Miſeros ambitionis,
qui ita conſules ſemper, vt ſemper principes erant!
quamquam non ambitio magis, quam livor et maligni-
tas videri poteſt, omnes annos poſſidere, ſummumque
illud purpurae decus non niſi praecerptum praeflora-
6 tumque transmittere. Tuam vero magnanimitatem,
an modeſtiam, an benignitatem prius mirer? Magna-
nimitas fuit, expetito ſemper honore abſtinere; mode-
ſtia, cedere; benignitas, per alios frui.

LIX. Sed iam tempus eſt, te ipſi conſulatui praeſtare, vt maiorem eum ſuſcipiendo gerendoque auguſtiorem

quia haec pars faſtorum tenebroſa: et non ſatis convenit cum noſtri ep. 3,7. niſi *in ſenatu* tamen fuiſſe dicamus, qui propter valetudinem *in curiam* non venerit.

4 *aperire annum*) Kalendis Ianuariis conſulatum gerere, annumque ab eo appellare: deponendo deinde, et mandando ſubfectis: Vid. ad ſ. 1. Hinc intelligimus quid ſit ſ. 5 *praecerptum et praefloratum decus.*

6 *per alios frui*) Sic ſupra 50, 6 *Habes per amicos. Fruitur* Imperator et gaudet honore amicorum.

LIX, 1 *Sed iam tempus*) Haec iam ad 60, 3 non ex ſua perſona dicit et praeſenti tempore, Plinius: ſed fingit, quid respubl. quid quisque Senator dicere potuerit ante ſuſceptum a Caeſare tertium Conſulatum; quem haec agente Plinio iam geſſerat.

auguſtiorem) Poſſunt haec duo diſtingui. *Maior* fit conſulatus, quem Imperator dignatur ſuſcipere: *auguſtior* fit, et plus reverentiae accipit, quem Traianus ſancte adeo gerit. *Eſt vnius tantum Pariſienſis codicis apud Schwarzium lectio: Plinio tamen digna.

ſaepius

ſtiorem facias. Nam ſaepius recuſare, ambiguam ac
potius illam interpretationem habet, tanquam mino-
rem putes. Tu quidem vt maximum recuſaſti; ſed
hoc perſuadere nemini poteris, niſi aliquando et non
recuſaveris. Quum arcus, quum tropaea, quum ſta- 2
tuas deprecaris; tribuenda eſt verecundiae tuae venia;
illa enim ſane tibi dicantur: nunc vero poſtulamus, vt
futuros principes doceas inertiae renuntiare, paulliſper
delicias differre, paulliſper et ſaltem ad breviſſimum
tempus, ex illo felicitatis ſomno velut excitatos, induere
praetextam, quam quum dare poſſent, occuparint;
adſcendere curulem, quam detineant; eſſe denique,
quod concupierunt, nec ideo tantum velle conſules
fieri, vt fuerint. Geſſiſti alterum conſulatum, ſcio: 3
illum exercitibus, illum provinciis, illum etiam cete-
ris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Au-
divimus quidem, te omne munus conſulis obiiſſe, ſed
audivimus. Diceris iuſtiſſimus, humaniſſimus, patien-
tiſſimus fuiſſe; ſed diceris. aequum eſt aliquando nos
iudicio noſtro, noſtris oculis, non famae ſemper et ru-
moribus credere. Quousque abſentes de abſente gau- 4
debimus? Liceat experiri, an aliquid ſuperbiae tibi ille
ipſe ſecundus conſulatus attulerit. Multum in com-
mutandis moribus hominum medius annus valet, in
principum plus. Didicimus quidem, cui virtus aliqua 5
contingat, omnes ineſſe: cupimus tamen experiri, an
nunc quoque vna eademque res ſit, bonus conſul, et
bonus princeps. Nam praeter id, quod eſt arduum, 6
duas easque ſummas ſimul capere poteſtates? tum ineſt
vtrique nonnulla diverſitas, quum principem quam
ſimillimum

• *ſaepius recuſare*) Vid. 55, 5.

2 *nunc vero poſtulamus*) *Recte obtemperatum Lipſio a poſterioribus, qui monuit non *tum vero* hic legendum; ſed *nunc vero*. Schwarzius ſupplet (*v. p.* [*vt ſuſcipias geraſque conſulatum; poſtulamus*] *vt* etc.) Sed blandior argutiorque medela Lipſiana..

6 *principem quam ſimillimum*) *Principem*, qui extra humilitatis

ſimillimum eſſe privato; conſulem quam diſſimillimum, deceat.

LX. Atque ego video, proximo anno conſulatus recuſandi hanc praecipuam fuiſſe rationem, quod eum abſens gerere non poteras: ſed iam vrbi votisque publicis redditus, quid eſt, in quo magis ſis approbaturus, quae quantaque fuerint, quae deſiderabamus? Parum eſt, vt in curiam venias, niſi et convocas; vt interſis ſenatui, niſi et praeſides; vt cenſentes audias, niſi et
2 perrogas. Vis illud auguſtiſſimum conſulum aliquando tribunal maieſtati ſuae reddere? adſcende. Vis conſtare reverentiam magiſtratibus, legibus auctoritatem, mode-
3 ſtiam poſtulantibus? adi. Quod enim intereſſet reipublicae, ſi privatus eſſes, conſulem te haberet tantum, an et ſenatorem; hoc nunc ſcito intereſſe, prin-
4 cipem te habeat tantum, an et conſulem. His tot tantisque rationibus, quamquam multum reluctata verecundia Principis noſtri, tandem tamen ceſſit. At quemadmodum ceſſit? Non ſe vt privatis, ſed vt privatos
5 pares ſibi faceret. Recepit enim tertium conſulatum, vt daret: noverat moderationem hominum, noverat pudorem, qui non ſuſtinerent tertio conſules eſſe, niſi cum ter conſule. Bellorum iſtud ſociis olim, periculorum conſortibus, parce tamen tribuebatur; quod tu ſingularibus viris, ac de te quidem bene ac fortiter meritis

militatis metum poſitus eſt, *decet* comitate ſua *quam ſimillimum eſſe privato:* contra *conſulem*, vim et auctoritatem ſui muneris intelligere, dignamque perſona illa gravitatem praeſtare. *Nimirum recipimus commendatam optimis auctoribus a Schwarzio lectionem. Vulg. *quum principem quam diſſimillimum conſuli deceat.*

LX, 2 *poſtulantibus*) Iuris ſui obtinendi cauſſa ad conſulare tribunal venientibus, vt 56, 6. *Hoc quum non obſervarent quidam, *petulantibus* temere repoſuerunt. Pro *adi*, reponi vult Lipſius, *audi*, vt ad poſtulantes referatur.

5 *ſingularibus viris*) In Faſtis vt ab Almeloveenio editi ſunt, anno V. C. 852, poſt N. C. 100 Conſules hi adſcripti: *Imp. Vlpius Traianus III*, *M. Cornelius Fronto III.* Suff. Ex Kal. Mart. *Sextus Pomponius Collega* III. Ex Kal.

meritis praeſtitiſti, ſed in toga meritis. Vtriusque cura, 6
vtriusque vigilantia obſtrictus es, Caeſar. Sed IN prin-
cipe rarum, ac prope inſolitum eſt, vt ſe putet obliga-
tum, aut ſi putet, amet. Debes ergo, Caeſar, et ſolvis.
Sed quum ter conſules facis, non tibi magnus princeps,
ſed non ingratus amicus videris. Quin etiam perquam 7
modica quaedam civium merita fortunae tuae viribus
in maius extollis. efficis enim, vt tantum tibi quisque
praeſtitiſſe videatur, quantum * a te recepit. Quid iſti
benignitati precer? niſi vt ſemper obligeris, incertum-
que facias, vtrum magis expediat civibus tuis debere
tibi, an praeſtitiſſe.

LXI. Equidem illum antiquum ſenatum contueri
videbar, quum ter conſule aſſidente, tertio conſulem
deſignatum rogari ſententiam cernerem. Quanti tunc 2
illi, quantusque tu? Accidit quidem, vt CORPORA
quamlibet ardua et excelſa, procerioribus admota, de-
creſcant; item, vt altiſſimae civium dignitates collatio-
ne faſtigii tui, quaſi deprimantur, quantoque propius
ad magnitudinem tuam adſcenderint, tantum etiam
a ſua deſcendiſſe videantur. Illos tamen tu, quamquam 3
non potuiſti tibi aequare, quum velles, adeo in edito
collocaſti, vt tantum ſuper ceteros, quantum infra te
cernerentur. Si vnius tertium conſulatum eundem in 4
annum, in quem tuum, contuliſſes: ingentis animi ſpe-
cimen haberetur. VT enim felicitatis eſt, quantum
velis,

Kal. Sept. *C. Plinius Secundus. Sp. Cornelius Tertullus.* Ex Kal. Nov. *Iulius Ferox, Acatius Nerva.* Haec eſſe ſatis accurata, oſtendit c. 61, 6. vnde colligas Traianum primis duobus menſibus cum Frontone alteris duobus cum Collega conſulem fuiſſe.

6 *ſi putet, amet*) Cui enim quis obligatum ſe ſentit, illum ea parte maiorem ſe agnoſcit. Itaque beneficio vinci quidam adeo nolunt, vt etiam oderint bene de ſe meritum. Contra ea Cicero Fam. 5, 7 *Facile patior apud me plus officii reſidere,* me officioſiorem fuiſſe.

LXI, 2 *tantum*) * Sic boni libri apud Schwarzium; ſic ſermonis ratio poſtulat. *Tanto* al.

4 *vt enim felicitatis*) Avunculus noſtri in praefat. ad Titum,
Nec

velis, poſſe: ſic magnitudinis, velle, quantum poſſis. 5 Laudandus quidem et ille, qui tertium conſulatum meruit; ſed magis, ſub quo meruit: magnus memorandusque, qui tantum praemium cepit; ſed maior, qui 6 capienti dedit. Quid? quod duos pariter tertio conſulatu collegas tui ſanctitate decoraſti? vt ſit nemini dubium, hanc tibi praecipuam cauſſam fuiſſe extentendi conſulatus tui, vt duorum conſulatus amplecteretur, 7 et *collegam te non vni daret. Vterque nuper conſulatum alterum geſſerat a patre tuo, id eſt, quanto minus quam a te? datum: vtriusque adhuc oculis paullo ante dimiſſi faſces oberrabant: vtriusque ſolemnis ille lictorum et praenuntius clamor auribus inſederat; quum rurſus curulis, rurſusque purpura: vt olim quum hoſtis in proximo, et in ſummum diſcrimen adducta reſpublica, expertum honoribus virum poſceret; non conſulatus hominibus iisdem, ſed iidem homines conſulatibus

Nec quidquam mutavit in te fortunae amplitudo, niſi vt prodeſſe tantumdem poſſes vt (f. ac) *velles.*

5 *ſub quo meruit*) Imperator, non invidens virtuti, non metuens ſibi a virtute honorata, vt ſuperiores, ſed eam provehens. *Praemium capere* non eſt ſimpliciter accipere, ſed accipere dignum ei parem. Cic. Fam. 2, 6 *Cum praeſertim conſiderem, nullam eſſe gratiam, quam non vel* capere *animus meus* in accipiendo, *vel in remunerando cumulare atque illuſtrare poſſet.*

6 *collegas tui ſanctitate*) *Tui ſanctitate* pro tua, vt 76, 1 *ſub exemplo tui* i. e. tuo. Forte *tui* poſitum tanto magis, vt ſanctitatem intelligamus, qua aliis ſanctus eſt Imperator et inviolatus. *Hanc conſtantem librorum lectionem, quam ſervat etiam Arntzenius, vtcunque explicari hoc modo poſſe, fateor. Sed non nego, magis mihi placere Lipſii coniecturam, quam in priore editione receperam, quod codicis etiam alicuius praeſidio munitam putarem, *collegii tui ſanctitate. Collegium* non modo pro ipſis collegis pluribus ſumi, ſed pro muneris ſocietate, ſatis docet locus Tac. Ann. 3, 31 *Sequitur Tiberii quartus, Druſi ſecundus conſulatus, patris atque filii collegio inſignis.*

non vni daret) *Illud *non*, quod male plerique omittunt, recte e pluribus MSS. revocandum oſtendit Schwarzius, et probat Arntzenius.

7 *praenuntius clamor*) *Animadvertentium*, quod proprium ea in re verbum, et honorem haberi conſuli iubentium.

9 *indul-*

latibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi vis, vt 8
indulgentia tua neceſſitates aemuletur. Modo prae-
textas exuerant; reſumant: modo lictores abire iuſſe-
rant; revocent: modo gratulantes amici receſſerant;
revertantur. Hominisne iſtud ingenium eſt? hominis 9
poteſtas? renovare gaudia, redintegrare laetitiam, nul-
lam requiem gratulationibus dare: neque alia repeten-
dis conſulatibus intervalla permittere, niſi dum finiun-
tur? Facias iſta ſemper, nec vnquam in hoc opere aut 10
animus tuus, aut fortuna laſſetur. Des quam pluri-
mis tertios conſulatus, et, quum plurimis tertios con-
ſulatus dederis, ſemper tamen plures, quibus debeas
dare, ſuperſint.

LXII. Omnium quidem beneficiorum, quae meren-
tibus tribuuntur, non ad ipſos gaudium magis, quam
ad ſimiles redundat: praecipue tamen ex horum conſu-
latu, non ad partem aliquam ſenatus, ſed ad totum ſe-
natum tanta laetitia pervenit, vt eundem honorem
omnes ſibi et dediſſe et accepiſſe videantur. Nempe 2
enim hi ſunt, quos ſenatus, quum publicis ſumtibus
minuendis optimum quemque praeficeret, elegit, et
quidem

8 *indulgentia tua neceſſitates*) Indulgentia tua, bene merendi de bene meritis cupiditas, ea praeſtat, quae alias imperabant neceſſitates publicae. * Lectio e Pariſienſi codice a Schwarzio teſtituta. Alii immutant ſic, *indulgentiam tuam neceſſitas aemuletur.*

9 *nullam requiem gratulationibus*) * Sic ex MSS. Schwarzius. Al. *nullamque requiem gratulationis dare*, quos ſequitur Arntzenius.

dum finiuntur) Annum tamen, amplius, intercesſiſſe, e faſtis apparet. Obſervavit iam Lipſius, haec oratorie magis quam vere dici.

LXII, 1 *quam ad ſimiles*) Quos alacres facit nimirum ſpes, ſimilia conſequendi, cum videant, non hominibus honores, ſed virtuti ac meritis, dari.

2 *ſumtibus minuendis*) Iam a Nerva hoc collegium inſtitutum videtur, recreandae, quae a Domitiano exhauſta fuerat, reipublicae cauſſa. E Dione Xiphilinus L. 68 p. 770, B. Πολλὰς μὲν θυσίας, πολλὰς δὲ ἱπποδρομίας, ἄλλας τε τινὰς θέας, κατέλυσε, συστέλλων ὡς οἷόν τε τὰ δαπανήματα. *Quinque viros minuendis ſumtibus iudicio*

quidem primos. Hoc eſt igitur, hoc eſt, quod penitus
3 illos animo Caeſaris inſinuavit. An parum ſaepe experti ſumus, hanc eſſe rerum conditionem, vt ſenatus favor apud principem aut proſit, aut noceat? Nonne paullo ante nihil magis exitiale erat, quam illa principis cogitatio? hunc ſenatus probat, hic ſenatui carus eſt. Oderat, quos nos amaremus; ſed et nos, quos
4 ille. Nunc inter principem ſenatumque digniſſimi cuiusque caritate certatur. demonſtramus invicem, credimus invicem, quodque maximum amoris mutui
5 ſignum eſt, eosdem amamus. Proinde, P. C. favete aperte, diligite conſtanter: non iam diſſimulandus eſt amor, ne noceat; non premendum odium, ne proſit. Eadem Caeſar quae ſenatus probat improbatque. vos ille praeſentes, vos etiam abſentes in conſilio habet. Tertio conſules fecit, quos vos elegeratis: et fecit hoc
6 ordine, quo electi a vobis erant. Magnus vterque honor veſter, ſive eosdem maxime diligit, quos ſcit vobis eſſe cariſſimos; ſive illis neminem praefert, quamvis
7 aliquem magis amet. Propoſita ſunt ſenioribus praemia, iuvenibus exempla: adeant, frequentent ſecuras tandem ac patentes domos: quisquis probatos ſenatui
8 viros ſuſpicit, hic maxime principem promeretur. Sibi enim accreſcere putat, quod cuique adſtruatur: nullamque in eo gloriam ponit, quod ſit omnibus maior,
9 niſi maximi fuerint, quibus maior eſt. Perſta, Caeſar, in iſta ratione propoſiti, talesque nos crede, qualis fama cuiusque

iudicio Senatus conſtitutos vocat ipſe noſter Ep. 2, 1, 9.

6 *honor veſter—vobis*) Alloquitur adhuc Patres Conſcriptos, iisque ait honori eſſe hanc rationem Imperatoris, ſive ſuo amore eosdem, qui illis cari eſſent, complectatur maxime, atque ideo ornet; ſive alios habeat cariores, et tamen non praeferat his, quos Senatus probet, cuius adeo iudicio plus quam ſuo tribuat. Lectionem hic alias fluctuantem damus; qualis e MSS. extra dubitationem a Schwarzio conſtituta eſt.

8 *quibus maior eſt*) Nempe quo quis maioribus praeeſt, eo ipſe maior eſt.

9 *fama cuiusque*) Publici et conſtantes

cuiusque eſt. huic aures, huic oculos intende: ne reſpexeris clandeſtinas exiſtimationes, nullisque magis quam audientibus inſidiantes ſuſurros. MELIVS omnibus, quam ſingulis creditur. ſinguli enim decipere et decipi poſſunt: nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.

LXIII. Revertor iam ad conſulatum tuum. etſi ſunt quaedam ad conſulatum quidem pertinentia, ante conſulatum tamen. In primis quod comitiis tuis interfuiſti, candidatus, non conſulatus tantum, ſed immortalitatis, et gloriae, et exempli, quod ſequerentur boni principes, mali mirarentur. Vidit te populus Romanus 2
in illa vetere poteſtatis ſuae ſede: perpeſſus es longum illud carmen comitiorum, nec iam irridendam moram: conſulque es, vt vnus ex nobis, quos facis conſules. Quotusquisque principum antecedentium honorem 3
iſtum aut conſulatui habuit, aut populo? Non alii marcidi ſomno heſternaque coena redundantes, comitiorum ſuorum nuntios operiebantur? Alii ſane pervigiles et inſomnes, ſed intra cubilia ſua illis ipſis conſulibus, a quibus conſules renuntiabantur, exſilia et caedem machinabantur. O prava et inſcia verae maieſta- 4
tis ambitio, concupiſcere honorem, quem dedigneris, dedignari, quem concupieris: quumque ex proximis hortis campum et comitia proſpectes, ſic ab illis abeſſe, tanquam Danubio Rhenoque dirimare! Averſeris tu 5
honori

conſtantes hominum ſermones: quamquam definire hoc, et oſtendere, vbi ſuſurri deſinant, vbi incipiat fama, difficile: et quoties fama a ſuſurris oritur? Nimirum prudentia hic etiam opus eſt.

LXIII, 2 *carmen comitiorum*) Non preces modo intelligo et Deos rogandi formulas, quas tangit deinde 72, 1, et de quibus copioſe Briſſon. de form. 1, 109: ſed quidquid eſt publicorum et ſolemnium verborum, quibus conſtarent comitia. Quamquam enim tum nullae populi partes in deſignandis conſulibus, quod totum principes invaſerant, tamen ſolemnia quaedam obſervata, vel ex hoc ipſo loco diſcimus.

5 *Averſeris tu*) Pergit expoſtulare

honori tuo ſperata ſuffragia, renuntiarique te conſulem iuſſiſſe contentus, liberae civitatis ne ſimulationem quidem ſerves? Abſtineas denique comitiis, abſtruſus atque abditus, quaſi illic tibi non conſulatus detur, ſed
6 abrogetur imperium? Haec perſuaſio ſuperbiſſimis dominis erat, vt ſibi viderentur principes eſſe deſinere, ſi quid facerent, tanquam ſenatores. Plerique tamen non tam ſuperbia, quam metu quodam ſubmoveban-
7 tur. An ſtuprorum ſibi inceſtarumque noctium conſcii, auſpicia polluere, ſacratumque campum nefario auderent contaminare veſtigio? non adeo deos hominesque contemſerant, vt in illa ſpatioſiſſima ſede hominum deorumque coniectos in ſe oculos ferre ac per-
8 peti poſſent. Tibi contra et moderatio tua ſuaſit, et ſanctitas, vt te et religioni deorum et iudiciis hominum exhiberes.

LXIV. Alii conſulatum ante quam acciperent, tu et dum accipis, meruiſti. Peracta erant ſolennia comitiorum, ſi principem cogitares, iamque ſe omnis turba commoverat, quum tu, mirantibus cunctis, accedis ad conſulis ſellam: adigendum te praebes in verba principibus ignota, niſi quum iurare cogerent alios. Vides, quam neceſſarium fuerit conſulatum non recuſare? non putaſſemus iſtud facturum te fuiſſe, ſi recu-
2 ſaſſes. Stupeo, P. C. nec dum ſatis aut oculis meis

aut

poſtulare cum malo aliquo principe.

civitatis ſimulationem) h. e. ſimulacrum, ſimilitudinem. * *Civitatis* pro *civitati* e MSS. reſtituit Schwarzius.

6 *tanquam Senatores*) Vt venirent ad comitia, iisque vel praeſiderent tanquam conſules, vel praeſentes, fieri de ſe ſolemnia paterentur.

7 *ſacratumque campum*) Marti Patri gentis Romuleae, et templis pluribus aliorum quoque Deorum ornatum.

8 *religioni deorum*) Vt in illum te locum conferres, vbi Dii religioſe culti poſſunt aut amoris in te ſui, aut averſationis, ſignificationem luculentam edere.

LXIV, 1 *commoverat*) Ad diſcedendum, quae putaret, tranſacta iam omnia.

3 *ſtanti*

aut auribus credo: atque identidem me, an audierim,
an viderim, interrogo. Imperator ergo, et Caeſar, et
Auguſtus, Pontifex maximus, ſtetit ante gremium con-
ſulis? ſeditque conſul principe ante ſe ſtante: et ſedit
interbatus, interritus, et tanquam ita fieri ſoleret?
Quin etiam ſedens ſtanti praeivit iusiurandum, et ille 3
iuravit, expreſſit, explanavitque verba, quibus caput
ſuum, domum ſuam, ſi ſciens fefelliſſet, deorum irae
conſecraret. Ingens, Caeſar, et par gloria tua, ſive
fecerint iſtud poſtea principes, ſive non fecerint. Vlla- 4
ne ſatis praedicatio digna eſt, idem tertio conſulem
feciſſe, quod primo? idem principem, quod privatum?
idem Imperatorem, quod ſub Imperatore? Neſcio iam,
neſcio, pulchriusne ſit iſtud, quod praeeunte nullo, an
hoc, quod alio praeeunte iuraſti.

3 *ſtanti praeivit iusiurand.*) Solemne verbum tum aliis ſcriptoribus, tum noſtro praeſertim, quod Index docet. * Scilicet adeo mihi liquidae videbantur rationes I. F. Gronovii, quibus Obſ. 4, 16 p. 261 ſqq. ita hunc locum, vti dedimus, conſtituit, vt dare locum illis quaſi cogerer. Effecit tamen Cl. Schwarzius, vti altera lectio, *ſedens praebuit iusiurandum*, tolerabilis videatur. Nimirum *praebere iusiurandum* idem ait ſignificare poſſe quod *praeire:* cum Cic. Verr. 5, 52 *exempla praebere dixerit*, et Ovid. Art. 1, 112 de tibicine, *praebere modum ſaltantibus*. Ceterum *ſedens praeivit iusiurandum* omiſſa voce *ſtanti* dedit Arntzenius.

ſciens fefelliſſet) Solemnis formula, *Si ſciens fallo*, nota omnibus vel ex Cic. fam. 7, 1. * Quare hic etiam poſitam a Plinio, ſcienterque illud, quod habent plerique libri, librario deberi, poſt viros ſummos arbitror.

4 *tertio conſulem—primo*) Non habuit ergo rationem Plinius Varroniani praecepti apud Gell. 10, 1 ex quo *primum, tertium*, dicendum erat. Scilicet dubitabat, quod ibidem docet Gellius, iam Cicero. * Forte Plinius eadem ſapientia vſus erat, quae ibi commendatur, ſcripſeratque *I*, vel *prim. III*, vel *tert.* ac debetur terminatio addita librariis.

praeeunte nullo) Captare videtur, quod hoc ſeculo primum in re ſeria fieri coepit, acumen in verbo ambiguo: *praeeunte nullo*, ſine exemplo: nam Auguſti nimis remotum eſt: *praeeunte alio* h. e. dictante. Erudite Gronovius l. c. duplex ſignificari iusiurandum putat, quorum alterum *praeeunte alio* dedit, ſub auſpicia muneris, alterum *nullo praeeunte*

cum

LXV. In roſtris quoque ſimili religione ipſe te legibus ſubieciſti: legibus, Caeſar, quas nemo principi ſcripſit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere, quam nobis: ſic fit, vt nos tibi plus velimus. Quod ergo nunc primum audio, nunc primum diſco, NON eſt princeps ſupra leges, ſed leges ſupra principem: idem Caeſari
2 conſuli, quod ceteris non licet: iurat in legem attendentibus diis; nam cui magis, quam Caeſari attendant? iurat obſervantibus his, quibus idem iurandum eſt. Non ignarus alioqui, nemini religioſius, quod iuraverit, cuſtodiendum, quam cuius maxime intereſt, non peierari. Itaque et abiturus conſulatu iuraſti, te nihil contra leges feciſſe. Magnum hoc erat, quum pro-
3 mitteres; maius, poſtquam praeſtitiſti. Iam toties procedere in roſtra, inadſcenſumque illum ſuperbiae principum locum terere, hic ſuſcipere, hic ponere magiſtratus, quam dignum te, quamque diverſum conſuetudine illorum, qui pauculis diebus geſtum conſulatum, immo non geſtum, abiiciebant per edictum. Hoc pro concione, pro roſtris, pro iure iurando: ſcilicet vt primis extrema congruerent: vtque hoc ſolo intelligerentur ipſi conſules fuiſſe, quod alii non fuiſſent.

LXVI. Non transſilivi, Patres Conſcripti, Principis noſtri conſulatum; ſed eundem in locum contuli, quid-

cum deponeret. Sed ita priore loco, et obſcuriuſcule, commemoraret iusiurandum poſterius, de quo deinde, c. 65, 2. Gronoviana placet Arntzenio.

LXV, 1 *In roſtris*) In quibus forte denuo populo fidem ſuam ſolemniter adſtringere ſolebant, adito magiſtratu.

Quod ergo) *Sic legendum pro *ego* docet e MSS. Schwarzius.

2 *cuius maxime intereſt*) Comparare iuvat hoc *intereſt* cum loco Taciti, quem laudavimus ad 11, 3.

4 *Hoc pro concione*) Hoc ſolum edictum vicem praeſtare debebat in illis Imperatoribus omnium reliquorum ſolemnium.

LXVI, 1 *Non transſilivi*) Parat ſibi auctor tranſitum, ſ. reditum potius ad acta tertii conſulatus Traiani hoc modo. Dixi de iureiurando Principis, quo conſulatum depoſuit invitante me iureiurando quo illum ſuſcepit: ſed *non* ideo ſilentio prae-

terii

quidquid de iure iurando dicendum erat. Neque enim, vt in ſterili ieiunaque materia, eandem ſpeciem laudis diducere ac ſpargere, atque itentidem tractare debemus. Illuxerat primus conſulatus tui dies, quo tu cu- 2
riam ingreſſus, nunc ſingulos, nunc vniverſos adhortatus es reſumere libertatem, capeſſere quaſi communis imperii curas, invigilare publicis vtilitatibus et inſurgere. Omnes ante te eadem iſta dixerunt, nemini 3
tamen ante te creditum eſt. Erant ſub oculis naufragia multorum, quos inſidioſa tranquillitate provectos improviſus turbo perculerat. Quod enim tam infidum mare, quam blanditiae principum illorum, quibus tanta levitas, tanta fraus, vt facilius eſſet iratos, quam propitios habere? Te vero ſecuri et alacres, quo vocas, ſequimur. Iubes eſſe liberos; erimus. Iubes, 4
quae ſentimus, promere in medium; proferemus. neque enim adhuc ignavia quadam et inſito torpore ceſſavimus: terror, et metus, et miſera illa ex periculis facta prudentia monebat, vt a republica (erat autem omnino nulla res publica) oculos, aures, animos averteremus. At nunc tua dextera tuisque promiſſis freti 5
et innixi, obſepta diutina ſervitute ora reſeramus, frenatamque tot malis linguam reſolvimus. Vis enim tales

terii et *transſilivi* ipſum *conſulatum:* quin nunc acta illius percenſebo.

2 *inſurgere*) Pulchre hic Lipſius, Animis iterum erectis, quos ſervitus oppreſſerat. Puto autem iunctum hoc verbum dativo, *publicis vtilitatibus*, et ſumi ea metaphora quae reſpondeat propriae dictioni, vt illam poſuit v. g. Virg. Aen. 5, 189 *nunc nunc inſurgite remis. Inſurgere remis* eſt elato corpore impetum capere, vt eo fortius poſſis *incumbere.*

3 *eadem iſta dixerunt*) v. g. Tiberius apud Tac. Ann. 1, 11 ſed: *Plus in oratione tali dignitatis quam fidei erat.* Quam pulchra Neronis oratio apud eund. Ann. 13, 4. Sed *nec defuit fides:* initio nimirum.

facilius eſſet) Facilius, ad evitandum malum, ad ferendum. Domitiani praeſertim nota perfidia. *Erat enim*, teſte Sueton. 11, *non ſolum magnae, ſed et callidae inopinataeque ſaevitiae.* Subiicit exempla. * Non eſt opus *facilius* cum Lipſio mutare in *felicius.*

LXVII, 1

leſ eſſe nos, quales iubes, nihilque exhortationibus tuis fucatum, nihil ſubdolum denique, quod credentem fallere paret, non ſine periculo fallentis. NEQVE enim vnquam deceptus eſt princeps, niſi qui prius ipſe decepit.

LXVII. Equidem hunc parentis publici ſenſum,
cum ex oratione eius, tum pronuntiatione ipſa perſpe-
xiſſe videor. Quae enim illa gravitas ſententiarum?
quam inaffectata veritas verborum? quae aſſeveratio
in voce? quae affirmatio in vultu? quanta in oculis,
2 habitu, geſtu, toto denique corpore, fides? Tenebit
ergo ſemper, quod ſuaſerit: ſcietque nos, quoties li-
3 bertatem, quam dedit, experiemur, ſibi parere. Nec
verendum eſt, ne incautos putet, ſi fidelitate tempo-
rum conſtanter vtamur, quos meminit ſub malo prin-
cipe aliter vixiſſe. Nuncupare vota et pro aeternitate
imperii, et pro ſalute civium? immo pro ſalute prin-
cipum, ac propter illos pro aeternitate imperii ſoleba-
4 mus. Haec pro imperio noſtro, in quae ſint verba
ſuſcepta, operae pretium eſt annotare: SI BENE

REM

LXVII, 1 *ex oratione*) *Sic pro *exhortatione* ſcribendum ſuaſerat Lipſius: nunc firmatum eſt. libro Schwarzii.

3 *Nuncupare vota*) Dies ſolemnis huic publicae cerimoniae dictus III. Non. Ian. Vid. de tota re copioſe Lipſ. ad Tac. Ann. 16, 22 ſ. Exc. B. et Caſaub. ad Spartian. Adrian. c. 24 p. 205. Hack. De memoria eorum in nummis Spanh. diſſ. 13 p. 525.

3 *et pro ſalute civium?*) Puto per interrogationem prolata haec verba, quaſi dicat: *Solebamus vota nuncupare* primo *pro aeternitate imperii*, an exſpectas, qui legis, *et pro ſalute civium?* Sic non opus coniectura eorum, qui pro *civium* reponi volunt *principum*. Immo aliter ſe res habet: *pro ſalute principum, et propter illos* demum *pro aeternitate imperii*, quaſi non ipſi propter imperium eſſent, ſed imperium propter ipſos.

4 *pro imperio noſtro*) Pro Traiani noſtri imperio. *Neque tamen diſſimulo, me multo malle, *pro Imperatore noſtro:* ad hunc enim pertinet formula, *Si bene — rexeris*. Et quam facilis hic error? Aliquis per compendium ſcripſit *Imp.* vltimas literas infeliciter alter ſupplevit. Vid. de iſta confuſione, quos laudat Arntzen. ad 82, 3.

5 *tui*

REM PVBLICAM ET EX VTILITATE OMNIVM REXERIS. Digna vota, quae ſemper ſuſcipiantur, ſemperque ſolvantur. Egit cum diis, ipſo te auctore, 5
Caeſar, respublica, vt te ſoſpitem incolumemque praeſtarent, ſi tu ceteros praeſtitiſſes: ſi contra; illi quoque a cuſtodia tui capitis oculos dimoverent, teque relinquerent votis, quae non palam ſuſciperentur. Alii 6
ſe ſuperſtites reipubl. optabant, faciebantque: tibi ſalus tua inviſa eſt, ſi non ſit cum reipublicae ſalute coniuncta. Nihil pro te pateris optari, niſi expediat optantibus: omnibusque annis in conſilium de te deos mittis; exigisque, vt ſententiam ſuam mutent, ſi talis eſſe deſieris, qualis electus es. Sed ingenti conſcientia, 7
Caeſar, paciſceris cum diis, vt te, ſi mereberis, ſervent: quum ſcias, an merearis, neminem magis, quam deos ſcire. Nonne vobis, P. C. haec diebus ac noctibus 8
agitare ſecum videtur? Ego quidem in me, ſi omnium vtilitas ita poſceret, etiam praefecti manum armavi: ſed ne deorum quidem aut iram, aut negligentiam deprecor: quaeſo immo et obteſtor, ne vnquam pro me vota res publica invita ſuſcipiat; aut ſi ſuſceperit invita, ne debeat.

LXVIII. Capis ergo, Caeſar, ſalutis tuae glorioſiſſimum fructum ex conſenſu deorum. Nam quum excipias, vt ita DEMVM TE DII SERVENT, SI BENE

5 *tui capitis*) *Sic pro *corporis* MSS. plures apud Schwarzium.

7 *an merearis*) Rob. Stephanus theſ. v. mittere *in conſilium* ait, praepoſtere quosdam legere *ne merearis*. Quid ſi haec vera eſt lectio pro an *merearis?* Sed nihil Arntzenius.

8 *Praefecti manum*) Digniſſimum factum quod proponamus ipſis verbis, quae habet e Dione Xiphilin. p. 778. A. Ὅτε πρῶτον τῷ μέλλοντι τῶν δορυφόρων ἐπάρξειν τὸ ξίφος, ὃ παραζώννυσθαι αὐτὸν ἐχρῆν, ὤρεξεν, ἐγύμνωσέ τε αὐτὸ, καὶ ἀνατείνας ἔφη· Λαβὲ τοῦτο τὸ ξίφος, ἵνα ἂν μὲν καλῶς ἄρχω, ὑπὲρ ἐμοῦ, ἂν δὲ κακῶς, κατ' ἐμοῦ χρήσῃ. *Praefectus* igitur, de quo hic ſermo eſt, eſt *Praetoriarum cohortium* ſ. *Praetorii*.

LXVIII, 1 *quum excipias*) Huic verbo locum eſſe, quoties

REMPVBLICAM ET EX VTILITATE OMNIVM REXERIS: certus es, te bene rempublicam gerere,
2 quum ſervent. Itaque ſecurus tibi et laetus dies exit, qui principes alios cura et metu diſtinebat: quum ſuſpenſi et attoniti, parumque confiſi patientia noſtra, hinc atque inde publicae ſervitutis nuntios exſpecta-
3 rent. Ac ſi forte aliquos flumina, nives, venti praepediſſent, ſtatim hoc illud eſſe credebant, quod merebantur; nec erat diſcrimen vllum pavoris: propterea quod, QVVM a malo principe tanquam ſucceſſor timeatur, quisquis eſt dignior, quum ſit nemo non
4 dignior, omnes timentur. Tuam ſecuritatem non mora nuntiorum, non literarum tarditas differt. ſcis tibi
5 vbique iurari, quum ipſe iuraveris omnibus. Nemo hoc ſibi non praeſtat. amamus quidem te, in quantum mereris; iſtud tamen non tui facimus amore, ſed noſtri: nec vnquam illuceſcat dies, quo pro te nuncupet
6 vota non vtilitas noſtra, ſed fides, Caeſar. TVRPIS tutela principis, cui poteſt imputari. Queri libet, quod in ſecreta noſtra non inquirant principes,
7 niſi quos odimus. Nam ſi eadem cura bonis, quae malis eſſet, quam vbique admirationem tui, quod gaudium exſultationemque deprehenderes? quos omnium cum coniugibus ac liberis, quos etiam cum domeſticis aris

conditio ponitur, aut nominatim aliquid cavetur, alias oſtendimus. Vid. avunculus noſtri 29, 1 ſ. 8 *Quum Graecos Italia pellerent*, (Schwarzius putat excidiſſe *nec*) *excepiſſe medicos*, h. e. nominatim illos incluſiſſe, et, ne quis eximios illos haberet, caviſſe.

2 *laetus dies*) Ipſe dies votorum III Non. Ian. de quo ad 67, 3.

exit) Iuvat hic quaſi expiare commiſſum ſuperioris editionis, vbi *erit* irrepſerat, cum dudum *exit* ex optimis libris reſtitutum et a Cl. Schwarzio firmatum ſit.

ſervitutis nuntios) Literas Praeſidum de votis ſolutis et nuncupatis, quales ad ipſum Traianum Plinii 10, 44, quamquam non nuntiae ſervitutis.

5 *ſibi non praeſtat*) Vid. 48, 2.

ſed fides) Omnino etiam *fides*, verum non ſola. Ita ſaepe loquimur.

aris focisque ſermones? Scires molliſſimis illis auribus parci. et alioqui, quum ſint odium amorque contraria, hoc perquam ſimile habent, quod IBI intemperantius amamus bonos principes, vbi liberius malos odimus.

LXIX. Cepiſti tamen et affectus noſtri et iudicii experimentum, quantum maximum praeſens capere potuiſti, illo die, quo ſolicitudini pudorique candidatorum ita conſuluiſti, ne vllius gaudium alterius triſtitia turbaret. Alii cum laetitia, alii cum ſpe receſſerunt: multis gratulandum, nemo conſolandus fuit. Nec 2
ideo ſegnius iuvenes noſtros exhortatus es, Senatum circumirent, ſenatui ſupplicarent, atque ita a principe ſperarent honores, ſi a ſenatu petiſſent. Quo quidem 3
in loco, ſi quibus opus exemplo, adieciſti, vt te imitarentur. Arduum, Caeſar, exemplum, et quod imitari non magis quisque candidatorum, quam principum poſſit. Quis enim vel vno die reverentior ſenatus candidatus, quam tu, cum omni vita, tum illo ipſo tempore, quo iudicas de candidatis? An aliud a te, 4
quam ſenatus reverentia obtinuit, vt iuvenibus clariſſimae gentis, debitum generi honorem, ſed antequam deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non ob- 5
ſcuratur, ſed illuſtratur a principe: tandem illos ingentium virorum nepotes, illos poſteros libertatis, nec terret Caeſar, nec pavet: quin immo feſtinatis honoribus amplificat atque auget, et maioribus ſuis reddit. ſi quid vsquam ſtirpis antiquae, ſi quid reſiduae claritatis; hoc amplexatur, et refovet, et in vſum reipublicae promit. Sunt in honore hominum, et in 6
honore famae magna nomina ex tenebris oblivionis, indul-

LXIX, 2 *Senatum circumirent*) Rogandi et prenſandi cauſſa vt Cic. Att. 14, 21 *Antonium circumire veteranos*. Sic Liv. 1, 47 vbi *circumire* et *prenſare* coniunguntur.

*Magno MSStorum conſenſu probata vox, et apprime ad h. l. conveniens recte reſtituta a Schwarzio pro *Conſulatum*.

6 *in honore famae*) *Elegantius

indulgentia Caeſaris, cuius eſt, vt nobiles et conſervet,
et efficiat.

LXX. Praefuerat provinciae quaeſtor vnus ex can-
didatis, inque ea civitatis ampliſſimae reditus egregia
2 conſtitutione fundaverat. Hoc ſenatui allegandum pu-
taſti. cur enim te principe, qui generis tui claritatem
virtute ſuperaſti, deterior eſſet conditio eorum, qui
poſteros habere nobiles mererentur, quam eorum, qui
parentes habuiſſent? O te dignum, qui de magiſtrati-
bus noſtris ſemper haec nunties, nec poenis malorum,
3 ſed bonorum praemiis bonos facias! Accenſa eſt
iuventus, erexitque animos ad aemulandum, quod
laudari videbat: nec fuit quisquam, quem non haec
cogitatio ſubiret, quum ſciret, quidquid a quoque in
4 provinciis bene fieret, omnia te ſcire. Vtile eſt, Caeſar,
et ſalutare praeſidibus provinciarum, hanc habere fidu-
ciam: paratum eſſe ſanctitati, induſtriae ſuae maximum
praemium, iudicium principis, ſuffragium principis.
5 Adhuc autem quamlibet ſincera rectaque ingenia, etſi
non detorquebat, hebetabat tamen miſera, ſed vera
6 reputatio. Vides enim: ſi quid bene fecero, neſciet
Caeſar,

gantius longe nobis quoque, vt iam Lipſio, ad Tac. Hiſt. 3, 36 videtur, ſi eſſet, *in ore famae.* Poſt verba *indulgentia Caeſaris,* deeſſe *extracta* vel ſimile quid, idem notat Lipſius. Sed poteſt tamen *ex tenebris* ſignificare poſt tenebras; et ablativus *indulgentia* ad ipſum *ſunt* referri.

LXX, 1 *Provinciae quaeſtor*) Fuerunt etiam *quaeſtoriae provinciae* ſ. procurationes per Italiam, de quibus laudati Schwarzio Lipſ. ad Tac. Ann. 4, 27 et Noriſ. ad Cenot. Piſan. 1, 36. Nihil tamen impedit, quo minus potuerit etiam quaeſtorem Plinius intelligere Pro-Conſularis vel alterius provinciae, qui vel ſub maiore Magiſtratu, vel, commendatam ſibi ab eo abſente, Provinciam dum curat, *reditus ampliſſimae civitatis fundarit* i. e. conſtituerit.

4 *praeſidibus provinciarum*) Solisne *praeſidibus?* quin vel maxime provinciis. Nimirum de his deinde ſ. 8 *Provinciis quoque* etc. * Alias pronum fuerit cum Schwarzio legere *praeſides.*

6 *Vides enim*) Incipit hic ἠθοποιΐα magiſtratus alicuius provincialis, animum ſuum alloquentis, *Vides enim* etc. * Sed fateor, me nondum concoquere illud *vides enim* poſſe, et ſuſpicari, primo

Caeſar; aut ſi ſcierit, teſtimonium non reddet. Ita 7
eadem illa ſeu negligentia, ſeu malignitas principum, quum male conſultis impunitatem, recte factis nullum praemium polliceretur: nec illos a crimine, et hos deterrebat a laude. At nunc, ſi bene aliquis provinciam 8
rexerit, huic quaeſita virtute dignitas offertur. Patet enim omnibus honoris et gloriae campus: ex hoc quisque, quod cupit, petat; et aſſecutus, ſibi debeat. Provinciis quoque in poſterum, et iniuriarum metum, et accuſandi neceſſitatem remiſiſti. Nam ſi profuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur. et alioqui liquet, nihil magis prodeſſe candidato ad ſequentes honores, quam peractos. Optime magiſtratus, magiſtratu, honore honor petitur. Volo ego, qui 9
provinciam rexerit, non tantum codicillos amicorum, nec vrbana coniuratione eblanditas preces, ſed decreta coloniarum, decreta civitatum alleget. Bene ſuffragiis conſularium virorum vrbes, populi, gentes inſeruntur. Efficaciſſimum pro candidato genus eſt rogandi, gratias agere.

LXXI.

mo poſt nomen *reputatio* poſitum eſſe ab aliquo, quin ab ipſo forte auctore, *videlicet:* illud deinde ita corruptum. Sed neque ſic mihi ſatisfacio.

8 *Si profuerint*) *Si* provinciae his *quibus* bene de ſe meritis *gratias egerint*, illo ipſo ſuo teſtimonio apud Imperatorem *profuerint*; incitabuntur ad ſimilem gloriam alii: eaque cauſſa ita ſe gerent, vt *de nullo queri cogantur* in poſterum provinciae. *Servavi igitur *profuerint* quod habent antiquae editiones. *Praefuerint* praefert ex MSS. Cl. Schwarzius, quem alioquin in hoc loco conſtituendo libenter ſecutus ſum.

liquet) *Verbum loco manco ſanando inſertum a Lipſio: cui ſubſtituere eodem iure licebit *debet*, quod ſententiae magis convenire videtur. Nihil audet Arntzenius, qui abſurde huc refert infinitivum illum hiſtoricum.

9 *Bene ſuffragiis*) Inter ſuffragia ſenatus, in quo principem locum habent viri conſulares, bene et decore inſeruntur vrbes, populi, gentes, ſuum praeſidem laudantes. Fuiſſe autem tum in magiſtratibus eligendis maiores partes Senatus; nullas, ſi a ſollemnibus quibusdam vmbris diſceſſeris, populi: vel ex hoc ipſo libello ſatis conſtat. *Hanc Lipſii coniecturam, probatam Schwarzio,

LXXI. Iam quo aſſenſu ſenatus, quo gaudio exce-
ptum eſt, quum candidatis, vt quemque nominaveras,
oſculo occurreres? devexus quidem in planum, et
2 quaſi vnus ex gratulantibus. Te mirer magis, an im-
probem illos, qui effecerunt, vt iſtud magnum vide-
retur? quum velut affixi curulibus ſuis manum tan-
tum, et hanc cunctanter et pigre, et imputantibus
3 ſimiles, promerent. Contigit ergo oculis noſtris inſo-
lita facies, principis aequati candidatis et ſimul ſtantis:
contigit intueri parem accipientibus, honorem qui da-
4 bat. Quod factum tuum a cuncto ſenatu quam vera
acclamatione celebratum eſt, TANTO MAIOR, TAN-
TO AVGVSTIOR! Nam CVI nihil ad augendum
faſtigium ſupereſt, hic vno modo creſcere poteſt, ſi ſe
5 ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuae. Neque
enim ab vllo periculo fortuna principum longius abeſt,
quam ab humilitatis. Mihi quidem non tam humani-
tas tua, quam intentio eius admirabilis videbatur.
6 Quippe quum orationi oculos, vocem, manum com-
modares: vt ſi alii eadem iſta mandaſſes, omnes comi-
tatis

zio, praeferendam ego quoque arbitror lectioni librorum. *Ne* (vel *Nae*) — *inſerantur*, (quam retinet, ſed dubitanter, Arntzenius) etiamſi *Ne* illud vel *nae* aſſeverandi ſenſu ſumas.

LXXI, 3 *principis aequati*) * Nihil melius factu occurrebat, quam dare hunc locum, qualem e libris, vitioſis quidem omnibus, ſed tamen concinnavit commode Cl. Schwarzius: a quo varietatem omnem, et rationes lectionis huius licet repetere.

5 *intentio eius*) Gradus ille ingens diligentiae, quem in ea adhibuiſti; qui etiam inter agendum, occupatis, in oratione de candidatorum commendatione habenda, cum voce etiam oculis et manibus, tamen omnes illas comitatis et humanitatis demonſtrationes ederes; quaſi, mandato alii dicendi officio, nihil aliud iam quam privati gratulatoris officio fungereris: idque vsque eo, vt cum nominatis a te, qui vnumquemque Candidatum commendaſſent, acclamationis ſolitae honor a Senatoribus reliquis haberetur, VIR OPTIMVS EST etc. eoque interpellaretur tua actio, ipſe quoque vocis tuae eundem honorem adderes, plauſusque et aſſenſum ſenatorium orationi tuae interſereres.

6 *mandaſſes, omnes*) poſt *mandaſſes* interpungit Schwarzius. Ego puto cohaerere.

7 *ornari-*

tatis numeros obibas. Atque etiam, quum ſuffraga-
torum nomina, honore, quo ſolent, exciperentur: tu
quoque inter excipientes eras, et ex ore principis ille
ſenatorius aſſenſus audiebatur. Quodque apud prin- 7
cipem perhibere teſtimonium merentibus gaudebamus,
perhibebatur a principe. Faciebas ergo quum dice-
res, OPTIMOS: nec ipſorum modo vita a te, ſed iu-
dicium ſenatus comprobabatur; ornarique ſe non illos
magis, quos laudabas, laetabatur.

LXXII. Nam quod precatus es, vt illa ipſa ordina-
tio comitiorum bene ac feliciter eveniret NOBIS, REI
PVBLICAE, TIBI; nonne tale eſt, vt nos hunc ordi-
nem votorum convertere debeamus? deos denique
obſecrare, vt omnia, quae facis, quaeque facies, proſpere
cedant TIBI, REI PVBLICAE, NOBIS? vel, ſi
brevius ſit optandum, vt VNI TIBI? in quo et res
publica et nos ſumus. Fuit tempus, ac nimium diu 2
fuit, quo alia adverſa, alia ſecunda, principi et nobis:
nunc communia tibi nobiſcum tam laeta, quam triſtia:
nec magis ſine te nos eſſe felices, quam tu ſine nobis,
potes. An, ſi poſſes, in fine votorum adieciſſes, VT 3
ITA PRECIBVS TVIS DII ANNVERENT, SI
IVDICIVM NOSTRVM MERERI PERSEVERAS-
SES? Adeo nihil tibi amore civium antiquius, vt ante
a nobis, deinde a diis; atque ita ab illis amari velis, ſi
a nobis ameris. Et ſane priorum principum exitus 4
docuit, NE a diis quidem amari, niſi quos homines
ament.

7 *ornarique ſe*) *Se* eſt ablativus caſus pendens a *magis*. Senatus laetabatur, candidatos quos laudabat Traianus, *non magis ſe*, vel quam ſe, ornari: h. e. ſe aeque atque illos, illis laudibus, illa iudicii ſui comprobatione ornari. *Itaque nihil ex recepta lectione iam muto, nec mutavit Arntzenius. Cl. Schwarzius malit, *qui ornari ſe, non illos magis, quos laudabas, laetabatur*.

LXXII. 1 *quod precatus es*) Precationis eiusmodi formulam ſ. *ſollemnem comitiorum precationem*, vt ibi vocatur, habemus in principio orationis pro Murena.

7 vtque

ament. Arduum erat, has precationes tuas laudibus
5 adaequare: adaequavimus tamen. Qui amoris ardor, qui ſtimuli, quae faces illas nobis acclamationes ſubiecerunt? Non noſtri, Caeſar, ingenii, ſed tuae virtutis tuorumque meritorum voces fuerunt: quas nulla vnquam adulatio invenit, nullus cuiusquam terror
6 expreſſit. Quem ſic timuimus, vt haec fingeremus? quem ſic amavimus, vt haec fateremur? Noſti neceſſitatem ſervitutis: quando ſimile aliquid audiſti, et
7 quando dixiſti? MVLTA quidem excogitat metus; ſed quae appareat quaeſita ab invitis: aliud ſolicitudinis, aliud ſecuritatis ingenium eſt; alia triſtium inventio, alia gaudentium: neutrum ſimulationes expreſſerint. Habent ſua verba miſeri, ſua verba felices: vtque maxime eadem ab vtrisque dicantur, aliter dicuntur.

LXXIII. Teſtis ipſe es, quae in omnium ore laeti-
1 tia. non amictus cuiquam, non habitus, quem modo extulerat. inde reſultantia vocibus tecta, nihilque tan-
2 tis clamoribus ſatis clauſum. Quis tunc non e veſtigio ſuo exſiluit? quis exſiluiſſe ſenſit? Multa fecimus
3 ſponte, plura inſtinctu quodam et imperio. Nam GAV-

DIO

7. *vtque maxime*) Licet eadem verba dicantur a felicibus, quae a miſeris; tamen *aliter*, alio vultu, ſono, ſpiritu, dicuntur. * Lipſii coniectura firmata a Schwarzio. Al. *vtque iam maxime ab vtrisque dicantur*, omiſſis reliquis: quae ſi plane teſtimonio veteris libri careant, (ſed habet tamen Cuſpinianus) legere forte ita praeſtiterit: *vt quum maxime eadem ab vtrisque dicantur*. Sic in praecedenti membro in primis elevanda pronuntiando fuerit vox *ſua*, i. e. propria, diverſa ab aliis.

LXXIII, 1 *non amictus*) Brachiis prae gaudio, iactatis toga defluit.

reſultantia vocibus tecta) Hypallage, pro *reſultantes tectis voces*. Sic Virg. Aen. 5, 150 *Pulſati colles clamore reſultant*. Proprie et ordinate avunculus noſtri 11, 19 ſ. 21 Apibus *inimica eſt et echo reſultante ſono*.

2 *imperio*) Imperioſa quadam vi gaudii. Nempe *ſponte* ſignificat hic lene quiddam et blandum; *inſtinctus*, *imperium*, vehementiorem motum, et cui reſiſti non poteſt. Hinc ſtatim *cogendi vim* tribuit gaudio. * Itaque non eſt opus, quod aliquando putabam, legere *impetu*: Vt *impetus* et *inſtinctus* copulantur Tac. Ann. 14, 16.

5 *frontem*

DIO quoque cogendi vis ineſt. Num ergo modum 3
ei tua ſaltem modeſtia impoſuit? nam quanto magis a te reprimebatur, exarſimus, non contumacia, Caeſar. Sed vt in tua poteſtate eſt, an gaudeamus; ita in quantum, nec in noſtra. Comprobaſti et ipſe acclamatio- 4
num noſtrarum fidem, lacrymarum tuarum veritate. Vidimus humeſcentes oculos tuos, demiſſumque gaudio vultum, tantumque ſanguinis in ore, quantum in animo pudoris. Atque hoc magis incenſi ſumus, vt 5
precaremur, ne quando tibi non eadem cauſſa lacrymarum, vtque nunquam frontem tuam abſtergeres. Hoc ipſum templum, has ſedes nobis quaſi reſponſu- 6
ras interrogemus, viderintne vnquam principis lacrymas? at ſenatus ſaepe viderunt. Oneraſti futuros principes: ſed et poſteros noſtros. Nam et hi a principibus ſuis exigent, vt eadem audire mereantur: et illi, quod non audiant, indignabuntur.

LXXIV. Nihil magis poſſum proprie dicere, quam quod dictum eſt a cuncto ſenatu: O TE FELICEM! quod quum diceremus, non opes tuas, ſed animum mirabamur. EST enim demum vera felicitas, felicitate dignum videri. Sed cum multa illo die dicta ſunt 2
ſapienter et graviter, tum vel inprimis hoc, CREDE NOBIS, CREDE TIBI. Magna hoc fiducia noſtri, maiore tamen tui diximus. Alius enim fortaſſe alium, ipſum

5 *frontem tuam abſtergeres*) Nunquam perfricares frontem, pudorem poneres. Dixit de lacrymis, dixit de pudore: infert de vtroque. *Sententia igitur ſatis commoda: Vnde verbum *abſtergeres*, quod per duo ſecula hic legitur, in MSS. autem non comparet, pedem intulerit, non dixerim.

6 *oneraſti*) Vid. ad 24, 1.

LXXIV, 1 *animum mirabamur*) Felicitate dignum, felicitatis capacem: huc referuntur proxima, *Eſt enim — videri.*

3 *dabat fidem*) i. e. faciebat rara ſignificatione: loquitur autem de conſcientia principis. Divine Plutarchus de diſcr. adulat. n. 129 Ἡ οἴκοθεν κρίσις ἀντιμαρτυροῦσα, καὶ μὴ προσδεχομένη τὸν ἔπαινον, ἀπαθής ἐστι, καὶ ἄθικτος, καὶ ὑπὸ τοῦ κολακεύοντος ἀνάλωτος.

ipſum ſe nemo deceperit. Introſpiciat modo vitam,
3 ſeque quid mereatur, interroget. Proinde dabat vocibus noſtris fidem apud optimum principem, quod apud malos detrahebat. Quamvis enim faceremus, quae amantes ſolent: illi tamen, non amari ſe, credebant
4 ſibi. Super haec precati ſumus, vt SIC TE AMARENT DII, QVEMADMODVM TV NOS. Quis hoc aut de ſe, aut principi diceret mediocriter amanti? Pro nobis ipſis quidem haec fuit ſumma votorum: vt NOS SIC AMARENT DII, QVOMODO TV. Eſtne verum, quod inter iſta clamavimus, O NOS FELICES! Quid enim felicius nobis, quibus non iam illud optandum eſt, vt nos diligat princeps: ſed dii, quem-
5 admodum princeps? Civitas religionibus dedita, ſemperque deorum indulgentiam pietate merita, nihil felicitati ſuae putat adſtrui poſſe, niſi vt dii Caeſarem imitentur.

LXXV. Sed quid ſingula conſector et colligo? quaſi vero aut oratione complecti, aut memoria conſequi poſſim, quae vos, P. C. ne qua interciperet oblivio, et in publica acta mittenda, et incidenda in aere cenſui-
2 ſtis? Ante, orationes principum tantum eiusmodi genere

4 *Quis hoc — amanti?*) Hoc membrum non loco poſitum tenebrarum aliquid orationi offudiſſe puto; reponendum poſt alteram formulam, *Nos ſic amarent Dii, quomodo tu,* ſcil. nos amas. Nam ſic demum recte infertur, *Quis hoc* poſterius *de ſe; aut* vtrumque hoc *principi diceret mediocriter amanti?* Dicas, quidni? Habeat ſibi, ſi mediocriter amat: ſciat ad ſe non pertinere vota noſtra. At periculoſum eſt ita agere cum principe, vt cum muſtela in farina latente mus ille apud Phaedrum 4, 1 retorridus, *Sic valeas, vt farina es, quae iaces.*

Eſtne verum) Nonne eſt verum? Vid. ad 56, 2.

LXXV, 1 *in publica acta mittenda*) Ab eo tempore non minima pars hiſtoriae Auguſtae illis in Senatu acclamationibus continetur. Vid. v. g. Vopiſci Tacitus c. 5 vbi inter illos acclamationes etiam interiectum, *dixerunt decies, dixerunt vicies, dixerunt tricies.*

2 *orationes principum*) Adhuc ſupereſt, ſuperfuit certe Briſſonii aetate, qui eam retulit form. 2, 170 p. 250. Conr. tabulae aeneae bona pars, in qua inciſ

nere monumentorum mandari aeternitati ſolebant: acclamationes quidem noſtrae parietibus curiae claudebantur. Erant enim, quibus nec ſenatus gloriari, nec princeps poſſent. Has vero et in vulgus exire, et 3
poſteris prodi, cum ex vtilitate, tum ex dignitate publica fuit. Primum, vt orbis terrarum pietatis noſtrae adhiberetur teſtis et conſcius: deinde, vt manifeſtum eſſet, audere nos de bonis malisque principibus, non tantum poſt ipſos iudicare: poſtremo, vt experimento cognoſceretur, et ante nos gratos, ſed miſeros fuiſſe; quibus eſſe nos gratos probare antea non licuit. At 4
qua contentione, quo niſu, quibus clamoribus expoſtulatum eſt; ne affectus noſtros, ne tua merita ſupprimeres? denique, vt in poſterum exemplo provideres? Diſcant et principes acclamationes veras falſasque 5
diſcernere, habeantque muneris tui, quod iam decipi non poterunt. Non inſtruendum illis iter ad bonam famam, ſed non deſerendum: non ſubmovenda adulatio; ſed non reducenda eſt. Certum eſt, et quae facere, et quae debeant audire, ſi faciant. Quid nunc 6
ego ſuper ea, quae ſum cum toto ſenatu precatus, pro ſenatu precer? niſi vt haereat animo tuo gaudium, quod tunc oculis protuliſti. Ames illum diem, et tamen vincas: nova merearis, nova audias: eadem enim dici, niſi ob eadem facta, non poſſunt.

ciſa oratio Claudii Caeſaris in Senatu: habetur eadem Grut. p. 502.

3 *non tantum poſt ipſos*) Parum hoc validum: adhuc enim de ſolo Traiano acclamationes publicatae, bono principe, et ad laudem eius pertinentes. Parum poſtea quoque auſus eſt in hoc genere Senatus, contra vivos quidem et florentes.

gratos ſed miſeros) Hoc ad Principes referri non poteſt, ſed ad alios bene de Senatu meritos. Sed tamen fortaſſe hoc vult: non habuimus occaſionem oſtendendi nos gratos.

6 *ames—vincas*) Cum iucunditate recorderis honoris tibi habiti, et ampliores, ſi fieri poſſit, mereare: hoc enim eſt *vincere illum diem* etc.

LXXVI. Iam quam antiquum, quam conſulare,
quod triduum totum ſenatus ſub exemplo tui ſedit,
2 quum interea nihil praeter conſulem ageres? Interro-
gavit quisque, quod placuit: diſſentire, diſcedere, et
copiam iudicii ſui reipubl. facere, tutum fuit; conſulti
omnes, atque etiam dinumerati ſumus: vicitque ſen-
3 tentia non prima, ſed melior. At quis antea loqui,
quis hiſcere audebat, praeter miſeros illos, qui primi
interrogabantur? ceteri quidem defixi et attoniti ipſam
illam mutam ac ſedentariam aſſentiendi neceſſitatem,
quo cum dolore animi, quo cum totius corporis hor-
4 rore perpetiebantur? Vnus ſolusque cenſebat, quod
ſequerentur omnes, et omnes improbarent, in primis
ipſe, qui cenſuerat. Adeo NVLLA magis omnibus
diſplicent, quam quae ſic fiunt, tanquam omnibus pla-
5 ceant. Fortaſſe Imperator in ſenatu ad reverentiam
eius componebatur: ceterum egreſſus, ſtatim ſe reci-
piebat in principem, omniaque conſularia officia abi-
6 gere, negligere, contemnere ſolebat. Ille vero ita
conſul, vt ſi tantum conſul foret: nihil infra ſe puta-
7 bat, niſi quod infra conſulem eſſet. Ac primum, ita
domo progrediebatur, vt illum nullus apparatus arro-
gantiae principalis, nullus praecurſorum tumultus
detineret. Vna erat in limine mora, conſultare aves,
8 revererique numinum monitus. Nemo proturbabatur,
nemo ſubmovebatur: tanta viatoribus quies; tantus
pudor faſcibus, vt plerumque aliena turba ſubſiſtere et
9 conſulem et principem cogeret. Ipſius quidem offi-
cium tam modicum, tam temperatum, vt antiquus
aliquis magnusque conſul ſub bono principe incedere
videretur. Iter illi ſaepius in forum, frequenter tamen
et in campum.

LXXVII.

LXXVI, 1 *triduum totum*) In cauſſa Marii Priſci. vid. Ep. 2, 11, 18.

9 *officium tam modicum*) Turba comitantium omnis generis. Sueton. Claud. 2 *Sine ſol-*

enni

LXXVII. Nam comitia conſulum obibat ipſe; tantum ex renuntiatione eorum voluptatis, quantum
prius ex deſtinatione capiebat. Stabant canditati ante 2
curulem principis, vt ipſe ante conſulis ſteterat: adigebanturque in verba, in quae paullo ante ipſe iuraverat princeps: qui tantum putat eſſe in iure iurando,
vt illud et ab aliis exigat. Reliqua pars diei tribunali 3
dabatur. Ibi vero quanta religio aequitatis? quanta legum reverentia? Adibat aliquis vt principem:
reſpondebat, ſe conſulem eſſe. Nullius ab eo magiſtra- 4
tus ius, nullius auctoritas imminuta eſt: aucta etiam. ſiquidem pleraque ad praetores remittebat: atque ita, vt collegas vocaret. Non quia populare gratumque
audientibus, ſed quia ita ſentiebat. Tantum dignatio- 5
nis in ipſo honore ponebat, vt non amplius eſſe cenſeret, quod aliquis collega appellaretur a principe, quam quod praetor eſſet. Ad haec tam aſſiduus in
tribunali, vt labore refici ac reparari videretur. Quis 6
noſtrum idem curae, idem ſudoris ſumit? quis adeo
expetitis honoribus aut deſervit, aut ſufficit? Et ſane 7
aequum eſt, tantum ceteris praeſtare conſulibus ipſum, qui conſules facit: quippe etiam Fortunae videbatur indignum, ſi poſſet honores dare, qui gerere non
poſſet. Facturus conſules doceat, accepturisque ampliſſi- 8
mum honorem perſuadeat, ſcire ſe, quid ſit, quod daturus ſit: ſic fit, vt illi quoque ſciant, quid acceperint.

LXXVIII. Quo iuſtius ſenatus, vt ſuſciperes quartum conſulatum, et rogavit, et iuſſit. Imperii hoc

 verbum,

enni officio lectica in Capitolium latus eſt.

LXXVII, 4 *collegas*) Sic enim antiquitus inſtitutum vt collegae Conſulum eſſent vocarenturque Praetores. Vid. Liv. 7, 1. Cic. Att. 9, 9. Locus claſſicus eſt Gell. 13, 15.

7 *Fortunae videbatur indignum*) Illi *Fortunae Pop. Rom.* gubernatrici magnorum eventuum: verius Providentiae Divinae. *MS. Pariſ. apud Schwarzium, *fortuna videbatur indignus:* non male, ſi intelligas, *aliquis.*

LXXVIII, 1. *iuſſit. Imperii*)

Itaque

verbum, non adulationis eſſe, obſequio tuo crede: quod non alia in re magis aut ſenatus exigere a te, aut
2 tu praeſtare ſenatui debes. Vt enim ceterorum hominum, ita principum, illorum etiam, qui dii ſibi videntur, aevum omne et breve et fragile eſt. Itaque optimum quemque niti et contendere decet, vt poſt ſe quoque reipublicae proſit, moderationis ſcilicet iuſtitiaeque monumentis, quae plurima ſtatuere conſul
3 poteſt. Haec nempe intentio tua, vt libertatem revoces ac reducas. Quem ergo honorem magis amare, quod nomen vſurpare ſaepius debes, quam quod pri-
4 mum invenit recuperata libertas? Non eſt minus civile, et principem eſſe pariter, et conſulem, quam tan-
5 tum conſulem. Habe etiam rationem verecundiae collegarum tuorum; collegarum inquam: ita enim et
6 ipſe loqueris, et nos loqui vis. Onerosa erit modeſtiae illorum tertii conſulatus ſui recordatio, donec te conſulem videant. Neque enim poteſt non nimium eſſe privatis, quod principi ſatis eſt. Annuas, Caeſar, optantibus, quibusque apud deos adeſſe conſueſti, quorum potens es ipſe, votorum compotes facias.

LXXIX. Fortaſſe ſufficiat tibi tertius conſulatus: ſed nobis tanto minus ſufficit. Ille nos inſtituit et induxit, vt te iterum iterumque conſulem habere cupia-
2 mus. Remiſſius iſtud contenderemus, ſi adhuc non ſciremus,

Itaque *iubere* libera republica maxime dicebatur populus: Senatus tantum *volebat*, *aequum cenſebat*, *arbitrabatur*, *exiſtimabat*, *iudicabat*, *Senatui placebat*, *videbatur*. Vid. Briſſon. form. 2, 73 p. 178 Conr. ſqq. et add. ſupra 1, 2.

2 *plurima*) * Quidam *prima* h. e. praecipua.

4 *minus civile*) Aeque indicat animum aequalitatis illius inter cives ſtudioſum et inimicum tyrannidis ſ. regni, ſi is, qui primum in rep. locum habet, non dedignetur conſulatum, quam ſi illum gerat quivis alius.

6 *apud deos adeſſe*) * Sic pro *eſſe* aliorum e MSS. reſtituit, et coniecturas aliorum firmavit Schwarzius. Idem etiam obſervat eſſe in bonis libris pro *potens es* brevius *potes*: quod eandem hic vim habet.

ſciremus, qualis eſſes futurus. Tolerabilius fuit, ex-
perimentum tui nobis, quam vſum negari. Dabitur- 3
ne rurſus videre conſulem illum? audiet et reddet,
quas proxime voces? praeſtabitque gaudium, quantum
ipſe percipiet? praeſidebit laetitiae publicae, auctor
eius et cauſſa? tentabitque affectus noſtros, vt ſolet,
cohibere; nec poterit? Erit pietati ſenatus, cum mo- 4
deſtia principis, felix ſpecioſumque certamen, ſeu fue-
rit victa, ſeu vicerit? Equidem incognitam quandam,
proximaque maiorem praeſumo laetitiam. Quis enim
eſt tam imbecilli ingenio, qui non tanto meliorem
conſulem ſperet, quanto ſaepius fuerit? Alius labores, 5
ſi non continuo ſe deſidiae ac voluptati dediſſet, otio
tamen et quiete recreaſſet: hic conſularibus curis
exſolutus, principales reſumſit; tam diligens tempera-
menti, vt nec conſulis officium, princeps; nec prin-
cipis, conſul appeteret. Videmus, vt provinciarum 6
deſideriis, vt ſingularum etiam civitatum precibus
occurrat. Nulla in audiendo difficultas, nulla in reſpon-
dendo mora: adeunt ſtatim, dimittuntur ſtatim: tan-
demque principis fores excluſa legationum turba non
obſidet.

LXXX. Quid? in omnibus cognitionibus, quam
mitis ſeveritas, quam non diſſoluta clementia? Non
locupletando fiſco ſedes, nec aliud tibi ſententiae tuae
pretium, quam bene iudicaſſe. Stant ante te litigato- 2
res, non de fortunis ſuis, ſed de tua exiſtimatione ſoli-
citi, nec tam verentur, quid de cauſſa ſua, quam quid
de moribus ſentias. O vere principis, atque etiam 3
conſulis, reconciliare aemulas civitates; tumentesque
populos non imperio magis, quam ratione compeſcere;

Mm 4 inter-

LXXIX, 6 *in audiendo*) *Lipſius ſuſpicatur *adeundo*; cui reſpondeat illud, *adeunt ſtatim*: ſed nec *audiendo* damnat.

LXXX, 2 *de tua exiſtimat.*) Res ipſa loquitur, non quid alii de Caeſare, ſed de ſe quid Caeſar exiſtimet, hos litigatores ſolicitos eſſe.

4 *infectum*

4 intercedere iniquitatibus magiſtratuum, infectumque reddere, quidquid fieri non oportuerit: poſtremo, velociſſimi ſideris more, omnia inviſere, omnia audire, et vndecunque invocatum ſtatim, velut numen adeſſe
5 et adſiſtere! Talia eſſe crediderim, quae ipſe mundi parens temperat nutu, ſi quando oculos demiſit in terras et facta mortalium inter divina opera numerare
6 dignatus eſt: qua nunc parte curarum liber ſolutusque, caelo tantum vacat, poſtquam te dedit, qui erga omne hominum genus vice ſua fungereris. Fungeris enim, ſufficisque mandanti: quum tibi dies omnis ſumma cum vtilitate noſtra, cum tua laude, condatur.

LXXXI. Quod ſi quando cum influentibus negotiis paria feciſti, inſtar refectionis exiſtimas mutationem laboris. Quae enim remiſſio tibi, niſi luſtrare ſaltus, excutere cubilibus feras, ſuperare immenſa montium iuga, et horrentibus ſcopulis gradum inferre, nullius manu, nullius veſtigio adiutum: atque inter haec pia mente adire lucos, et occurſare numinibus?

Olim

4 *infectum reddere*) Vid. ad 40, 3. * Pro *oportuerit* legendum videtur *oportuerat*.

invocatum) Difficile eſt hic ſtatuere, vtrum *invocatum* adiective ſumere debeamus pro non vocato, an participii more, precibus advocatum. Vtrumque pulchrum, et ad hunc locum aptum.

5 *facta mortalium*) Qualia ſunt, quae ſ. 3 et 4 continentur. * Nondum igitur neceſſarium puto, *fata*, quamquam e bonis libris, cum Cl. Schwarzio reponere.

6 *qua nunc parte*) Laudares, Secunde, Traianum tuum, ſine deorum iniuria. Sed nimirum iam inoleverat Romae hoc impietatis genus, e quo tempore placuit hominibus Virgilianum, modo verum eſt, carmen, *Diviſum imperium cum Iove Caeſar habet.* Sed hic poëta fuit. conf. ſupra ad 40, 3. et mox Martialis votum ad 94, 2. * Recepimus hic lectionem a Schwarzio erutam e MSS. pro vulgato, *quibus nunc per te liber* etc. *Per te* ſi poſuiſſet Plinius, non ſubiunxiſſet, *poſtquam te dedit*.

LXXXI, 1 *cum influentibus negotiis*) Inſtar torrentis, vt Cic. provinc. conſular. c. 13 *C. Marius — influentes in Italiam Gallorum maximas copias repreſſit.* * Non igitur opus eſt, vt de mutatione in *adfluentibus*, vel *inſtantibus*, cogitemus.

occurſare numinibus) Non

Dianae

Olim haec experientia iuventutis, haec voluptas erat, 2
his artibus futuri duces imbuebantur: certare *cum
fugacibus feris curſu, cum audacibus robore, cum calli-
dis aſtu: nec mediocre pacis decus habebatur, ſubmota
campis irruptio ferarum, et obſidione quadam libe-
ratus agreſtium labor. Vſurpabant gloriam iſtam illi 3
quoque principes, qui obire non poterant: vſurpa-
bant autem vt domitas fractasque clauſtris feras, ac
deinde in ipſorum quidem ludibrium emiſſas, mentita
ſagacitate colligerent. Nunc par capiendi quaerendique
ſudor, ſummusque et idem gratiſſimus labor, invenire.
Enimvero, ſi quando placuit idem corporis robur in 4
maria proferre, non ille fluitantia vela, aut oculis
ſequitur, aut manibus: ſed nunc gubernaculis aſſidet,
nunc cum valentiſſimo quoque ſodalium certat fran-
gere fluctus, domitare ventos reluctantes, remisque
tranſire obſtantia freta.

LXXXII. Quantum diſſimilis illi, qui non Albani
lacus otium, Baianique torporem et ſilentium ferre,

Dianae modo et eius nymphis, quae faciles Deae: Vid. Ep. 1, 6, 3. ſed gravioribus etiam vt *matri magnae* Deum, quam *Accepimus*, ait Cicero de haruſp. reſp. c. 11 *agros et nemora cum quodam ſtrepitu fremituque peragrare.*

2 *obſidione*) *Obſidere* non ii modo dicuntur, qui caſtris circum poſitis vrbem capere ſtudent; ſed etiam qui inſidiantur ex proximo, et nocendi occaſionibus intenti ſunt. Itaque iungo cum participio *liberatus.*

agreſtium labor) Sic Myſi legatos ap. Herod. 1, 36 ad Croeſum mittunt, contra ὗς μέγιςον χρῆμα, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. De Perſarum et Cyri venatu res e Cyropaedia notiſſima. Verum Roma libera ea res fere paſtoribus i. e. ſervis, relinquebatur. Venationes Amphitheatri etiam per ſervos fere aut damnatos exerceri ſolitae etc.

3 *feras—colligerent*) Sueton. 19 *Sagittis confectas* narrat a Domitiano: *collectas* i. e. captas *mentita ſagacitate*, non narrat.

invenire) Veſtigia perſequi, deprehendere in luſtro, aſſequi fugientem et conſiſtere.

4 *aut manibus*) Quibus demonſtret, quid agendum ſit. *Lipſius malit *navibus*, deligatis nempe ad aliam, velis vel remis actam, et modo fluitantem motu languido, ne turbet mollis vectoris ſomnum vel delicias miniſterium nauticum, remorum pulſus, ſtridorque rudentum: qua de re ſtatim.

non pulſum ſaltem fragoremque remorum perpeti
poterat, quin ad ſingulos ictus turpi formidine horreſce-
2 ret. Itaque procul ab omni ſono inconcuſſus ipſe et
immotus, religato revinctoque navigio, non ſecus ac
3 piaculum aliquod, trahebatur. Foeda facies, quum
P. R. Imperator alienum curſum, alienumque recto-
rem, velut capta nave, ſequeretur. Nec deformitate
4 iſta ſaltem flumina carebant, atque amnes. Danubius
ac Rhenus tantum illud noſtri dedecoris vehere gaude-
bant, non minore cum pudore imperii, quod haec Ro-
manae aquilae, Romana ſigna, Romana denique ripa,
5 quam quod hoſtium proſpectarent. Hoſtium, quibus
moris eſt, eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut
campis ſuperflua, nunc liquida ac deferentia, luſtrare
6 navigiis, nandoque ſuperare. Nec vero laudaverim
per ſe magnopere duritiem corporis ac lacertorum;
ſed ſi his validior toto corpore animus imperitet, quem
non fortunae indulgentiae molliant, non copiae prin-
cipales ad ſegnitiem luxumque detorqueant; tunc ego,
ſeu montibus, ſeu mari exerceatur, et laetum opere
7 corpus, et creſcentia laboribus membra mirabor. Vi-
deo

LXXXII, 2 *piaculum aliquod*) Piacularis hoſtia, quam contingere nemo vult, quae e longinquo proinde trahitur: et in mare denique, vbi poteſt, abiicitur, monſtri inſtar vel prodigioſi partus. Sic 34, 4 *delatores in navigia congeſti piacularibus victimis* comparantur.

4 *gaudebant*) Inimici nempe amnes; dedecore noſtro laeti, poëtica metonymia pro accolis. Contra puduit Romanos, talia fieri in conſpectu hinc hoſtium, hinc ſui exercitus. Genitivus *hoſtium* recto ſpectat ad *ſigna* et *ripam*. * Gudianus liber apud Schwarzium, qui ſupplet ita, *quod hoſtium exercitus proſpectaret*: interpolatus videtur.

5 *liquida ac deferentia*) *Liquida* opponuntur *rigentibus gelu*; *deferentia* his, quae ſunt *campis ſuperflua*, nec ferendis apta navigiis. *Venti ferentes* ſunt 31, 4. * *Deſerentia* i. e. campos, aut *deferventia*, coniecturae non neceſſariae.

6 *toto corpore*) * Illud *toto* neſcio quam vim, quam elegantiam hic habere poſſit: *tanto* ſi legamus, aliquid dixiſſe Plinium ſe dignum ſentio.

7 *nuptia-*

deo enim iam inde antiquitus maritos dearum, ac deo-
rum liberos, nec dignitate nuptiarum * magis quam
his artibus inclaruiſſe. Simul cogito, quum ſint iſta 8
ludus et avocamentum huius, quae quantaeque ſint
illae feriae et intentae, et a quibus ſe in tale otium
recipit, voluptates. SVNT enim voluptates, quibus
optime de cuiusque gravitate, ſanctitate, temperantia
creditur. Nam quis adeo diſſolutus, cuius non occu- 9
pationibus aliqua ſpecies ſeveritatis incidat? otio pro-
dimur. An non plerique principes hoc idem tempus
in aleam, ſtupra, luxum conferebant? quum feriarum
laxamenta curarum, vitiorum contentione ſupplerent.

LXXXIII. HABET hoc primum magna fortuna,
quod nihil tectum, nihil occultum eſſe patitur: prin-
cipum vero non modo domos, ſed cubicula ipſa inti-
mosque ſeceſſus recludit, omniaque arcana noſcenda
famae proponit atque explicat. Sed tibi Caeſar, nihil
accommodatius fuerit ad gloriam, quam penitus inſpici.
Sunt quidem praeclara, quae in publicum profers; 2
ſed non minora ea, quae limine tenes. Eſt magnifi-
cum, quod te ab omni contagione vitiorum reprimis
ac revocas, ſed magnificentius, quod tuos. Quanto 3
enim magis arduum eſt, alios praeſtare, quam ſe: tanto
lauda-

7 *nuptiarum*) *Hic deeſſe alterum membrum, reſpondens *deorum liberis*, v. g. *nec generis praeſtantia*, vel tale quiddam, recte ſuſpicatur Lipſius, qui etiam obſervat, quod in pluribus libellis veterum videas, ſub finem ſaepius corruptum aliquid eſſe. Apparet etiam Schwarzianas obſervationes hinc eſſe paullo rariores, non puto quod viri diligentia defecerit, ſed quod ſubſidia librorum.

8 *voluptates. Sunt enim*) *Voluptates feriae et intentae* ſunt ipſae occupationes Traiani, in quantum etiam has lubenter et cum προθυμίᾳ quadam obit. *Interim nimis velim, vt inveniatur liber antiquus, in quo hic ſint *occupationes*. Aliud remedium excogitavit Lipſius, ſi ſic legamus: *Quae quantaque ſunt illa feria et intenta — recipit. Voluptates ſunt enim, voluptates! quibus optime* etc.

9 *incidat? otio*) *Quid ſi *inſit? at otio* etc. Certe illud *incidat* mihi hic non ſatisfacit: ſed mea forte culpa.

LXXXIII,

laudabiliùs, quod, quum ipſe ſis optimus, omnes circa
4 te ſimiles tui effeciſti. Multis illuſtribus dedecori fuit, aut inconſultius vxor aſſumta, aut retenta patientius: ita foris claros domeſtica deſtruebat infamia: et ne maximi cives haberentur, hoc efficiebat, quod mariti
5 minores erant. Tibi vxor in decus et gloriam cedit. Quid enim illa ſanctius? quid antiquius? Nonne, ſi Pontifici maximo deligenda ſit coniux, aut hanc, aut
6 ſimilem (vbi eſt autem ſimilis?) elegerit? Quam illa nihil ſibi ex fortuna tua, niſi gaudium vindicat? quam conſtanter, non potentiam tuam, ſed ipſum te reveretur? Idem eſtis invicem, quod fuiſtis: probatis ex aequo: nihilque vobis felicitas addidit, niſi quod ſcire coepiſtis, quam bene vterque veſtrum felicitatem
7 ferat. Eadem quam modica cultu? quam parca comitatu? quam civilis inceſſu? Mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita inſtituit: nam VXORI ſufficit obſequii
8 gloria. An, quum videat, quam te nullus terror, nulla comitetur ambitio: non et ipſa cum ſilentio incedat? ingredientemque pedibus maritum, in quantum patitur ſexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiamſi diverſa tu facias. Sub hac vero modeſtia viri, quantam debet verecundiam vxor marito? femina ſibi?

LXXXIV. Soror autem tua, vt ſe ſororem eſſe meminit! vt in illa tua ſimplicitas, tua veritas, tuus candor agnoſcitur! vt ſi quis eam vxori tuae conferat, dubitare cogatur, vtrum ſit efficacius ad recte viven-
2 dum, bene inſtitui, aut feliciter naſci. NIHIL eſt

tam

LXXXIII, 5 *Pontifici maximo*) Pontifici maximo ſemel tantum vxorem ducere licebat, ſi credimus Tertull. exhort. ad caſtit. c. 7, de monogam. c. 16, ad vxor. 1, 5. Sic de Diali Flamine Maſurius Sabinus apud Gell. 10, 15 *Vxorem ſi amiſit, flaminio decedit. Matrimonium Flaminis niſi morte dirimi non eſt ius.* His igitur, caſtam et virtutibus omnibus ornatam nanciſci, optabile praeter ceteros erat.

LXXXIV, 1 *bene inſtitui*) Hoc ad vxorem Traiani refertur, vt *feliciter naſci* ad ſororem.

aut feliciter naſci) Peccavitne noſter adverſus magiſtri ſui,

Fa

tam pronum ad ſimultates, quam aemulatio, in feminis praeſertim: ea porro maxime naſcitur ex coniunctione, alitur aequalitate, exardeſcit invidia, cuius finis eſt odium. Quo quidem admirabilius exiſtimandum 3
eſt, quod mulieribus duabus in vna domo, parique fortuna, nullum certamen, nulla contentio eſt. Suſpi- 4
ciunt invicem, invicem cedunt: quumque te vtraque effuſiſſimè diligat, nihil ſua putant intereſſe, vtram tu magis ames. Idem vtrique propoſitum, idem tenor vitae, nihilque ex quo ſentias duas eſſe. Te enim imi- 5
tari, te ſubſequi ſtudent. Ideo vtraque mores eosdem, quia vtraque tuos, habet: inde moderatio, inde etiam perpetua ſecuritas. Neque enim vnquam periclitabuntur eſſe privatae, quae non deſierunt. Obtulerat 6
illis ſenatus cognomen Auguſtarum, quod certatim deprecatae ſunt, quam diu appellationem Patris patriae tu recuſaſſes: ſeu, quod plus eſſe in eo iudicabant, ſi vxor et ſoror tua, quam ſi Auguſtae dicerentur. Sed 7
quaecunque illis ratio tantam modeſtiam ſuaſit; hoc magis dignae ſunt, quae in animis noſtris et ſint et habeantur auguſtae, quia non vocantur. Quid enim 8
laudabilius feminis, quam ſi verum honorem non in ſplendore titulorum, ſed in iudiciis hominum reponant? magnisque nominibus pares ſe faciant, etiam dum recuſant?

LXXXV.

Fabii, praeceptum? qui 1, 5, 49 *Nam et* an *et* aut *coniunctiones ſunt*, inquit, *male tamen interroges*, Hic aut ille ſit? Vid. ad 10, 48, 2. * Certe omnes libri *aut* hic habent, quos inſpexit Schwarzius.

5 *non eſſe deſierunt*) Nunquam modeſtiam privatarum feminarum exuerunt: itaque etſi redigantur ad privatam conditionem, nihil ipſis aſperum accidat.

6 *cognomen Auguſtarum*) Videntur tamen poſt recepiſſe, vt apparet ex inſcr. ap. Grut. p. 247, 6. vbi in arcu Traiani VI illius conſulatu poſito hinc honor habetur PLOTINAE AVG. CONIVGI AVG. hinc DIVAE MARCIANAE AVG. SORORI AVG. Nimirum hic ipſe etiam *pater patriae* appellatur. De nummis vid. Spanh. diſſ. 11, p. 275 et 288.

LXXXV. Iam etiam et in privatorum animis exoleverat priſcum mortalium bonum, amicitia, cuius in locum migraverant aſſentationes, blanditiae, et PEIOR odio amoris ſimulatio. Etenim in principum domo nomen tantum amicitiae, inane ſcilicet irriſumque
2 manebat. Nam quae poterat eſſe inter eos amicitia, quorum ſibi alii domini, alii ſervi videbantur? Tu hanc pulſam et errantem reduxiſti: habes amicos, quia
3 amicus ipſe es. NEQVE enim, vt alia ſubiectis, ita amor imperatur: neque eſt vllus affectus tam erectus, et liber, et dominationis impatiens, nec qui magis
4 vices exigat. Poteſt fortaſſe princeps inique, poteſt tamen odio eſſe nonnullis, etiamſi ipſe non oderit:
5 AMARI, niſi ipſe amet, non poteſt. DILIGIS ergo, quum diligaris, et in eo, quod vtrinque honeſtiſſimum eſt, tota gloria tua eſt; qui ſuperior factus, deſcendis in omnia familiaritatis officia, et in amicum ex imperatore ſubmitteris: immo tunc maxime imperator,
6 quum amicum ex imperatore agis. Etenim quum plurimis amicitiis fortuna principum indigeat, praeci-
7 puum eſt principis opus, amicos parare. Placeat tibi ſemper haec ſecta, et cum alias virtutes tuas, tum hanc conſtantiſſime, teneas: NEC vnquam perſuadeatur, humile eſſe principi, niſi odiſſe. IVCVNDISSIMVM eſt in rebus humanis amari, ſed non minus amare: quorum vtroque ita frueris, vt quum ipſe ardentiſſime
8 diligas, adhuc tamen ardentius diligaris. Primum, quia

LXXXV, 5 *vtrinque*) Hinc amantibus te, hinc tibi, qui amaris. Sic reſcripſimus pro *vtrique*, bonis apud Schwarzium auctoribus.

familiaritatis officia) Xiphilin. e Dion. l. 68 p. 772, C. *Καὶ γὰρ θήρας καὶ συμποσίων, ἔργων τε καὶ βουλευμάτων, σκωμμάτων δὲ μετεῖχε σφίσι* (*τοῖς φίλοις*) *καὶ πολλάκις καὶ τέταρτος ὠχεῖτο* (quartus ipſe in eod. vehiculo comes vectus eſt) *ἔς τε τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ ἄνευ γε φρουρᾶς ἔστιν ὧν εἰσιὼν εὐθυμεῖτο.* Similia Eutrop. 8, 4.

7 *humile odiſſe*) Cum non oderimus fere niſi vnde malum metuimus; metus autem humilem animum arguat etc.

LXXXVI,

quia facilius eſt, vnum amare, quam multos: deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adeſt facultas tanta, vt nemo poſſit te, niſi ingratus, non magis amare.

LXXXVI. Operae pretium eſt referre, quod tor-
mentum tibi iniunxeris, ne quid amico negares. Dimi-
ſiſti optimum virum, tibi cariſſimum, invitus et triſtis,
et quaſi retinere non poſſes. quantum amares eum,
deſiderio expertus es: diſtractus ſeperatusque, dum
cedis et vinceris. Ita quod fando inauditum, quum 2
princeps et principis amicus diverſa velletis, id potius
factum eſt, quod amicus volebat. O rem memoriae
literisque mandandam! Praefectum praetorii non ex
ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus legere: eundem-
que otio, quod pertinaciter amet, reddere: quumque
ſis ipſe diſtentus imperii curis, non quietis gloriam
cuiquam invidere. Intelligimus, Caeſar, quantum tibi 3
pro laborioſa iſta ſtatione et exercita debeamus, quum
otium a te, tanquam res optima, et petatur, et detur.
Quam ego audio confuſionem tuam fuiſſe, quum
digredientem proſequereris? Proſequutus enim nec
temperaſti tibi, quo minus exeunti in litore amplexus
oſculum ferres. Stetit Caeſar in illa amicitiae ſpecula, 4
precatusque maria, celeremque (ſi tamen ipſe voluiſſet)
recurſum, nec ſuſtinuit recedentem non etiam atque
etiam votis, lacrymis, ſequi. Nam de liberalitate 5
taceo. Quibus enim muneribus aequari haec cura prin-
cipis, haec patientia poteſt? qua meruiſti, vt ille ſibi
nimium fortis, ac prope durus videretur? Nec dubito,
quin agitaverit ſecum, an gubernacula retorqueret:
et feciſſet, niſi quod paene ipſo contubernio princi-
pis felicius iucundiusque eſt, deſiderare principem
deſide-

LXXXVI, 2 *ex ſubtrahentibus*) Vid. 5, 5.

3 *laborioſa, exercita*) Bene Heumannus componit cum Cic. pro Milon. 2 *Quid nobis* laborioſius, *quid magis* exercitum *dici aut fingi poteſt?*

5 *deſiderare*) *Vide, an non ordinatius

6 deſiderantem. Et ille quidem vt maximo fructu ſuſcepti, ita maiore depoſiti officii gloria fruitur: tu autem facilitate iſta conſequutus es, ne quem retinere videaris invitum.

LXXXVII. Civile hoc erat, et parenti publico convenientiſſimum, nihil cogere: ſemperque meminiſſe, NVLLAM tantam poteſtatem cuiquam dari poſſe, vt
2 non ſit gratior poteſtate libertas. Dignus es, Caeſar, qui officia mandes deponere optantibus; qui petentibus vacationem invitus quidem, ſed tamen tribuas; qui ab amicis orantibus requiem non te relinqui putes; qui ſemper invenias, et quos ex otio revoces, et quos
3 otio reddas. Vos quoque, quos parens noſter familiariter inſpicere dignatur, fovete ſancte iudicium eius,
4 quod de vobis habet: hic veſter labor eſt. PRINCEPS enim, quum in vno probavit amare ſe ſcire, vacat culpa, ſi alios minus amat. Ipſum quidem quis mediocriter diligat? quum leges amandi non det, ſed accipiat? Hic praeſens, ille mavult abſens amari; vterque ametur, vt mavult: nemo in taedium praeſentia,
5 nemo in oblivionem abſentia veniat. Tenet quisque locum, quem ſemel meruit; faciliusque eſt, vt oculis eius vultus abſentis, quam vt animo caritas excidat.

LXXXVIII. Plerique principes, quum eſſent civium domini, libertorum erant ſervi: horum conſiliis, horum

ordinatius fluat oratio ſic, *niſi, quod — eſt, deſideraret principem deſiderantem.*

deſiderantem) *Hoc verbum e bonis libris revocavit Schwarzius, qui etiam ſequentia reſtituit, ſic tamen vt ſuſpicetur legendum, *vt maxime ſuſcepti, ita maiore depoſiti officii gloria fruitur.* Offendit nempe virum formula *ſe fructu fruitur*: licet non ignoret Incertum Auctorem Paneg. 8, 7, 5 dixiſſe; *Quum duplici fructu fruebantur* (matres et virgines) *quum pulcherrimi imperatoris formam viderent, et licentiam non timerent.*

LXXXVII, 5 *ſemel meruit*) *Meruit*, hoc eſt, conſecutus eſt, non excluſa licet dignitate. *Credo, ad hunc intellectum verbi, conſuetum ſane Plinio, non attendiſſe, qui *ſemper* ſubſtituerunt. *Semel* ex MSS. reponit Schwarzius.

LXXXVIII, 1 *Libertorum ſervi*) Vt Claudius Narciſſi, et Pallantis,

horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos
loquebantur: per hos praeturae etiam, et ſacerdotia
et conſulatus, immo et ab his petebantur. Tu libertis 2
tuis ſummum quidem honorem, ſed tamquam libertis
habes; abundeque ſufficere his credis, ſi probi et
frugi exiſtimentur. Scis enim PRAECIPVVM eſſe
indicium non magni principis, magnos libertos. Ac 3
primum neminem in vſu habes, niſi aut tibi, aut patri
tuo, aut optimo cuique dilectum; ſtatimque hos ipſos
quotidie deinde ita formas, vt ſe non tua fortuna, ſed
ſua metiantur: et tanto magis digni, quibus honor
omnis praeſtetur a nobis, quia non eſt neceſſe. Iuſtis- 4
ne de cauſſis S. P. Q. R. OPTIMI tibi cognomen
adiecit? Paratum id quidem, et in medio poſitum,
novum tamen. Scias neminem ante meruiſſe, quod
non erat excogitandum, ſi quis meruiſſet. An ſatius 5
fuit FELICEM vocare? quod non moribus, ſed fortu-
nae datum eſt: ſatius, MAGNVM? cui plus invidiae,
quam pulchritudinis ineſt. Adoptavit te optimus prin-
ceps in ſuum, ſenatus in OPTIMI nomen. Hoc tibi 6
tam proprium, quam paternum; nec magis definite
diſtincteque deſignat, qui TRAIANVM, quam qui
OPTIMVM appellat: vt olim frugalitate Piſones,
ſapientia Laelii, pietate Metelli monſtrabantur. Quae
ſimul omnia vno iſto nomine continentur. NEC videri
poteſt

lantis, de cuius opibus, ne longe abeamus, vid. Ep. 7, 29 et 8, 6.

2 *ſummum quidem honorem*) *Summum*, ſi cogitemus te, qui habes; vt paullo poſt, *honor omnis* illis praeſtatur. *Et tamen duriuſculum eſt *ſummum*: itaque fere eſt, vt malim cum Lipſio *ſuum*. Sed non addicunt libri. vid. Schwarzius.

3 *optimo cuique dilectum*) *Recte, nec ſine ſuffragio MS. *Principum* poſt *cuique* omitti iubet Schwarzius. Pro *ſtatimque*, quod incommodum ſane eſt, cum *quotidie* ac *deinde* ſequantur, Lipſius legendum ſuſpicatur, *dilectum aeſtimatumque. Hos ipſos.* Cui eatenus ſubſcribo, vt certe *ſtatimque* corruptum ex nomine ad *dilectum* adiuncto arbitrer; fuitne *ſpectatumque*?

4 *Iuſtiſne de cauſſis*) Vid. ad 56, 2.

non erat excogitandum) Non opus erat, vt, tamquam novum quo te afficeremus honorem excogitaremus.

 6 omni-

poteſt optimus, niſi qui eſt omnibus [optimis] in
7 ſua cuiusque laude praeſtantior. Merito tibi ergo,
poſt ceteras appellationes haec eſt addita, vt maior.
Minus eſt enim Imperatorem, et Caeſarem, et Augu-
ſtum, quam omnibus Imperatoribus, et Caeſaribus, et
8 Auguſtis eſſe meliorem. Ideoque ille parens hominum
deorumque OPTIMI prius, deinde MAXIMI nomine
colitur. quo praeclarior laus tua, quem non minus
9 conſtat optimum eſſe, quam maximum. Adſequutus
es nomen, quod ad alium transire non poſſit, niſi vt
appareat in bono principe alienum, in malo falſum:
quod licet omnes poſtea vſurpent, ſemper tamen agno-
10 ſcetur vt tuum. Etenim, vt nomine AVGVSTI
admonemur eius, cui primum dicatum eſt: ita haec
OPTIMI appellatio, nunquam memoriae hominum
ſine te recurret, quotiesque poſteri noſtri OPTIMVM
aliquem vocare cogentur, toties recordabuntur, quis
meruerit vocari.

LXXXIX. Quanto nunc, dive Nerva, gaudio fue-
ris, quum vides et eſſe OPTIMVM, et dici, quem
tamquam optimum elegiſti? quam laetum tibi, quod
comparatus filio tuo vinceris! Neque enim alio magis
approbatur animi tui magnitudo, quam quod optimus
2 ipſe non timuiſti eligere meliorem. Sed et tu, pater
Traiane (nam tu quoque, ſi non ſidera, proximam

tamen

6 *omnibus optimis*) *Includendum curavi *optimis*, vt nimis luxurians, et forte imprudenter tantum huc relatum ex praecedentibus.

9 *in bono principe alienum*) Quia alius iam occupavit, vt adeo non iam valeat ad diſtinctionem: niſi forte placeat *Optimum ſecundum*, et deinceps, vocare.

LXXXIX, 1 *non timuiſti*) Contra quam Auguſtus feciſſe accuſatur apud Tac. Ann. 1, 10 *Quoniam arrogantiam ſaevitiamque* Tiberii *introſpexerit, comparatione deterrima ſibi gloriam peperiſſe*.

2 *ſi non ſidera*) Nimirum *ſidera* Deorum ſedes. In his *quatuordecim* non licet ſedere niſi conſecratis Auguſtis. Conf. 11, 2. Sed, ſi Lucanum audimus, 9, 6. *Quod patet terras inter, lunaeque meatus, Semidei manes habitant.* Laudavit Lipſius: Cellarius autem Manil. 1, 761 et 800. Ceterum non paſſus eſt Traianus patrem ſuum ſemper exſulare caelo ipſo.

tamen ſideribus obtines ſedem) quantam percipis volu-
ptatem, quum illum tribunum, illum militem tuum,
tantum imperatorem, tantum principem cernis? cum-
que eo, qui adoptavit, amiciſſime contendis, pulchrius
fuiſſe genuiſſe talem, an elegiſſe? Macte vterque 3
ingenti in remp. merito, cui hoc tantum boni contu-
liſtis! Licet alteri veſtrum filii virtus triumphalia, cae-
lum alteri dederit: non minor tamen veſtra laus, quod
iſta per filium, quam ſi ipſi meruiſſetis.

XC. Scio, P. C. cum ceteros cives, tum praecipue
conſules, oportere ſic affici, vt ſe publice magis, quam
privatim obligatos putent. Vt enim malos principes 2
rectius pulchriusque eſt ex communibus iniuriis odiſſe,
quam propriis: ita boni ſpecioſius amantur ob ea,
quae generi humano, quam quae hominibus, praeſtant.
Quia tamen in conſuetudinem venit, vt conſules publica 3
gratiarum actione perlata, ſuo quoque nomine,
quantum debeant principi, profiteantur: concedite, me
non pro me magis munere iſto, quam pro collega meo
Cornuto Tertullo, C. V. fungi. Cur enim non pro 4
illo quoque gratias agam, pro quo non minus debeo?
praeſertim quum indulgentiſſimus imperator in con-
cordia noſtra ea praeſtiterit ambobus; quae ſi tantum

ipſo. Exſtat enim nummus ſexto illius conſulatu percuſſus, in quo DIVI NERVA ET TRAIANVS PAT. adverſis vultibus proponuntur. vid. Spanh. diſſ. 11. p. 328.

tribunum — militem) De tribunatu Traiani dictum c. 15, 1. *Nonne melius erat ſic, *illum militem, illum tribunum tuum?*

an elegiſſe?) Haec conſtructio laborare videtur. Nam debebat ita connecti oratio, *pulchrius fuiſſe genuiſſe talem, quam elegiſſe:* vel ita, *pulchriusne fuerit, genuiſſe talem, an elegiſſe?*

3 *triumphalia*) De illa Parthica lauro loquitur, quam declaratum ivimus ad 14, 1. Sed ſine dubio etiam *triumphalem ſtatuam* patri poſuit, vel poſitam inſtauravit: ornamentaque illi triumphalia conſervavit. De *caelo Nervae dato* ſupra c. 11.

XC, 3 *in conſuetudinem venit*) **In conſuet. vertit* MSS. et impreſſi plures apud Schwarzium. Haeret ipſe: dubito ego quoque, niſi quod ad *vertit* propendet animus, quia hoc paullo abſtruſius, quod proinde librariis minus placuit.

in alterum contuliſſet, ambos tamen aequaliter obli-
5 gaſſet. Vtrumque noſtrum ille optimi cuiusque ſpo-
liator et carnifex ſtragibus amicorum, et in proximum
iacto fulmine afflaverat. Iisdem enim amicis gloriaba-
mur, eosdem amiſſos lugebamus: ac ſicut nunc ſpes
gaudiumque, ita tunc communis nobis dolor et metus
6 erat. Habuerat hunc honorem periculis noſtris divus
Nerva; vt nos, etſi minus notos, vt bonos tamen, pro-
movere vellet: quia mutati ſeculi ſignum et hoc eſſet,
quod florerent, quorum praecipuum votum ante fue-
rat, vt memoriae principis elaberentur.

XCI. Nondum biennium compleramus in officio
laborioſiſſimo et maximo, quum tu nobis, Optime prin-
cipum, fortiſſime Imperatorum, conſulatum obtuliſti,
vt ad ſummum honorem gloria celeritatis accederet.
2 Tantum inter te et illos principes intereſt, qui benefi-
ciis ſuis commendationem ex difficultate captabant,
gratioresque accipientibus honores arbitrabantur, ſi
prius illos deſperatio, et taedium, et ſimilis repulſae
mora, in notam quandam pudoremque vertiſſent.
3 Obſtat verecundia, quo minus percenſeamus, quo
vtrumque noſtrum teſtimonio ornaris: vt amore recti,
amore reipublicae, priſcis illis conſulibus aequaveris.
4 Merito nec ne, neutram in partem decernere audeamus:
quia nec fas eſt, affirmationi tuae derogare; et onero-
ſum confiteri, vera eſſe, quae de nobis, praeſertim tam
magni-

5 *fulmine afflaverat*) Compara Ep. 3, 11, 3 *Tot circa me iactis fulminibus quaſi ambuſtus.*

6 *minus notos*) * *Notos* non habent, quos Schwarzius adhibuit, libri antiqui. Poſtulat autem, quod Lipſius monuit, vel hoc vel ſimile nomen ſententia. Schwarzius ſervat lectionem vulgatam et interpretatur: *etſi minus* promoverit, morte praeventus, *tamen promovere* ad praefecturam aerarii *vellet*. Syllepſeos talis exempla Pliniana profert.

XCI, 1 *in officio laborioſiſſimo*) Praefectura aerarii. Vid. 5, 15, 5, quae tota epiſtola de hac neceſſitudine agit. Add. 10, 20, 1.

2 *ſi prius illos*) Intellige *honores*. *Honores* nomen ſuum fere amittunt, in *notam* et contumeliam mutantur, ſi differantur per repulſas etc.

4 *oneroſum*) Pudorem noſtrum

magnifica, dixiſti. Tu tamen dignus es, qui eos con- 5
ſules facias, de quibus poſſis iſta praedicare. Tribuas veniam, quod inter haec beneficia tua gratiſſimum eſt nobis, quod nos rurſus collegas eſſe voluiſti. Ita caritas 6
mutua, ita congruens tenor vitae, ita vna eademque ratio propoſiti poſtulabat: cuius ea vis, vt morum ſimilitudo concordiae noſtrae gloriam minuat: ac perinde ſit mirum, ſi alter noſtrum a collega, ac ſi a ſeipſo diſſentiat. Non ergo temporarium et ſubitum eſt, 7
quod vterque collegae conſulatu, tamquam iterum ſuo gaudet; niſi quod tamen, qui rurſus conſules fiunt, bis quidem, ſed temporibus diverſis obligantur: nos duos conſulatus accipimus ſimul, ſimul gerimus, alterque in altero conſules, ſed iterum et pariter ſumus.

XCII. Illud vero quam inſigne! quod nobis praefectis aerario conſulatum ante, quam ſucceſſorem dediſti. Aucta eſt dignitas dignitate: neque continuatus tantum, ſed geminatus eſt honor, finemque poteſtatis alterius, tamquam parum eſſet excipere, praevenit. Tanta tibi integritatis noſtrae fiducia fuit, vt non dubi- 2
tares, te ſalva diligentiae tuae ratione eſſe facturum, ſi nos poſt maximum officium privatos eſſe non fineres. Quid, quod eundem in annum conſulatum noſtrum contuliſti? Ergo non alia nos pagina, quam quae te conſulem accipiet, et noſtra quoque nomina addentur faſtis, quibus ipſe praeſcriberis. Tu comitiis noſtris 3
praeſidere, tu nobis ſanctiſſimum illud carmen praeire dignatus es, tuo iudicio conſules facti, tua voce renun-

 tiati

ſtrum onerat. Sic 78, 6 *oneroſa erit modeſtiae* etc.

XCII, 2 *privatos eſſe*) Vt ad rationem reddendam ſuperioris muneris vocati poſſemus.

eundem in annum) Quo tu conſulatum geris, nimirum, quod ea quae ſequuntur, ſatis declarant. *Onuphrius Panvin. quod monet Schwarzius, in Faſtis h. l. ita refert, *eundem in annum conſulatus tui conſulatum noſtrum contuliſti.* Si e MSS. bene.

quam quae te) *Illud *quae* e Cod. Pariſ. inſerit Schwarzius. Abeſſe quidem poterat, ſed auget claritatem.

3 *carmen praeire*) Vid. ad 64, 3.

4 *eum*

tiati ſumus: vt idem honoribus noſtris ſuffragator in
4 curia, in campo declarator exſiſteres. Nam quod eum potiſſimum menſem attribuiſti, quem tuus natalis exornat, quam pulchrum nobis! quibus edicto, quibus ſpectaculo celebrare continget diem illum, triplici gaudio laetum: qui principem abſtulit peſſimum, dedit
5 optimum, meliorem optimo genuit. Nos ſub oculis tuis auguſtior ſolito currus accipiet: nos inter ſecunda omina, et vota certantia, quae praeſenti tibi conferentur, vehemur alacres, et incerti ex vtra parte maior auribus noſtris accidat clamor.

XCIII. Super omnia tamen praedicandum videtur, quod pateris conſules eſſe, quos feciſti: quippe nullum periculum, nullus ex principe metus conſulares animos debilitat et frangit: nihil invitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet manebitque honori veneratio ſua, nec ſecuritatem auctoritate perdemus.
2 Ac ſi quid forte ex conſulatus faſtigio fuerit diminutum, noſtra haec erit culpa, non ſeculi. Licet enim, quantum ad principem, licet tales conſules agere, quales
3 ante principes erant. Vllamne tibi pro beneficiis referre gratiam parem poſſumus? niſi tantum illam, vt ſemper nos meminerimus, conſules fuiſſe, et conſules tuos; ea ſentiamus, ea cenſeamus, quae conſularibus digna ſunt; ITA verſemur in re publica, vt credamus eſſe
4 rem publicam. Non conſilium noſtrum, non operam ſubtrahamus, nec disiunctos nos, et quaſi dimiſſos conſulatu, ſed quaſi adſtrictos et devinctos putemus: eundemque locum laboris et curae, quem reverentiae, dignitatisque, teneamus.

XCIV.

4 *eum potiſſimum menſem*) Septembrem. Nam XIV Kal. Octob. interfectum Domitianum refert Sueton. 17.

ſpectaculo celebrare) Antiquum hoc; itaque ſingulare illud Tiberii Sueton. 26, quod *natalem ſuum plebeiis incurrentem Circenſibus vix vnius bigae adiectione honorari paſſus eſt.*

5 *currus accipiet*) Quo per circum vehebantur. Iam laudatus Iuven. 10, 36 *Quid ſi vidiſſet Praetorem curribus altis Exſtantem,*

XCIV. In fine orationis praeſides cuſtodesque imperii deos, ego conſul pro rebus humanis, ac te praecipue, Capitoline Iupiter, precor, vt beneficiis tuis faveas, tantisque muneribus addas perpetuitatem. Audiſti, quae malo principi precabamur; exaudi, quae 2
pro diſſimillimo optamus. Non te diſtringimus votis. non enim pacem, non concordiam, non ſecuritatem, non opes oramus, non honores: ſimplex cunctaque iſta complexum vnum omnium votum eſt, SALVS PRINCIPIS. Nec vero nova tibi iniungimus. Tu 3
enim iam tunc illum in tutelam recepiſti, quum praedonis avidiſſimi faucibus eripuiſti. neque enim ſine auxilio tuo, quum altiſſima quaeque quaterentur, hic, qui omnibus excelſior, inconcuſſus ſtetit. Praeteritus eſt a peſſimo principe, qui praeteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicii tui ſigna miſiſti, quum profi- 4
ciſcenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore ceſſiſti. Tu voce Imperatoris quid ſentires, locutus, filium illi, 5
nobis parentem, tibi pontificem maximum elegiſti. Quo maiore fiducia iisdem illis votis, quae ipſe pro ſe nuncupari iubet, oro et obteſtor, ſi bene rempublicam, ſi ex vtilitate omnium regit, primum, vt illum nepotibus noſtris ac pronepotibus ſerves: deinde, vt quandoque ſucceſſorem ei tribuas, quem genuerit, quem formaverit, ſimilemque fecerit adoptato; aut, ſi hoc fato negatur, in conſilio ſis eligenti, monſtresque aliquem, quem adoptari in Capitolio deceat.

tem, et medio ſublimem in pulvere circi etc. Add. 11, 191 ſqq.

XCIV, 2 *ſimplex — votum*) Compara 23, 5 it. 72, 1. Lepidus eſt Martialis 7, 59 *Nil pro me mihi Iuppiter petenti Ne ſuccenſueris, velut ſuperbo. Te pro Caeſare debeo rogare: Pro me debeo Caeſarem rogare.* Vid. ad 80, 6.

3 *praedonis avidiſſimi*) Domitiani bonis omnibus inſidiantis. Vid. Ep. 4, 24, 4.

4 *tuo nomine*) *Imperatoris.* Vid. 5, 3.

5 *tibi pontificem maximum*) Quod Pontificis Maximi dignitas imperio tum coniuncta, quod nummi omnes et inſcriptiones loquuntur.

ſi bene rempubl.) Vid. 68, 1.

fato negatur) Sterile, quod ſcitur,

XCV. Vobis, Patres Conſcripti, quantum debeam, publicis etiam monumentis continetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in praetura modeſtiae; vos in iſtis officiis etiam, quae e ſtudiis noſtris circa tuendos ſocios iniunxeratis, cuncti conſtantiae antiquiſſimum teſtimo-
2 nium perhibuiſtis. Vos proxime deſtinationem conſulatus mei his acclamationibus approbaviſtis, vt intelligam, etiam atque etiam enitendum mihi, vt hunc conſenſum veſtrum complectar, et teneam, et in dies augeam.
3 Etenim memini; TVNC veriſſime iudicari, meruerit
4 quis honorem, nec ne, quum adeptus eſt. Vos modo favete huic propoſito, et credite, ſi curſu quodam provectus ab illo inſidioſiſſimo principe, ante quam profiteretur odium bonorum, poſtquam profeſſus eſt,
5 ſubſtiti; quum viderem, quae ad honores compendia paterent, longius iter malui: ſi malis temporibus inter moeſtos et paventes, bonis inter ſecuros gaudentesque numeror; ſi denique in tantum diligo Optimum princi-
6 pem, in quantum inviſus peſſimo fui. Ego reverentiae veſtrae ſic ſemper inſerviam, non vt me conſulem, et mox conſularem, ſed vt candidatum conſulatus putem.

ſcitur, Traiani cum Plotina coniugium.

XCV, 1 *publicis monumentis*) Credo, quae Senatus Plinio ſtatuit: in actis certe Senatus.

e ſtudiis noſtris) Pro facultate dicendi: v. g. vt Baeticis adeſſem, de qua re Ep. 3, 9, 1.

et credite) intell. *propoſito*: credite verum, conſtans, perpetuum illud fore, ſi etc.

5 *quum viderem*) * Re iterum conſiderata non puto opus eſſe, vt contra libros omnes *Si* praeponamus: quod Plinius ad propoſitionem, modo capitalem adiecit; haec *quum viderem—malui*, incidens modo eſt, qua interpretatur illud *ſubſtiti*.

diligo optimum) Acuta et elegans oppoſitio. Duae notae boni civis, vna, *diligere optimum principem*; altera, *inviſum eſſe peſſimo*.

6 *candidatum*) *Quo quidem tempore omnia non modo, quae reprehendi palam, ſed etiam, quae obſcure cogitari poſſunt, timemus: rumorem, fabulam fictam, falſam perhorreſcimus: ora omnium atque oculos intuemur* etc. Cic. pro Milone 16.

INDEX
HOMINVM ILLVSTRIVM,

in quo ii, ad quos ſcribit Plinius, dativo caſu, ſcriptores antiqui *Italicis*, et, vbi ad eosdem ſcripſit Plinius, aſteriſco praefixo notantur.

A

Accia Variola exheredata, defenſa 6, 33
Accius Poëta 5, 3, 6
P. Accius Aquila, centurio 10, 107
Accio Surae praeturam petit 10, 7 forte idem eſt, ad quem data 7, 27
Acilianus Minucius, vbi vid.
Aciliani codicilli 2, 16, 1
P. Acilius 1, 14, 6 forte Glabrio de quo Sueton. Domit. 10
Acilius Rufus COS. deſignatus 5, 20, 6
Acilio 3, 14
Aeſchines μεγαλοφωνότατος, et quid de Demoſthene 2, 3, 10. 4, 5, 1 *add.* 1, 20, 4. 9, 26, 9 et 11
Afranius Dexter conſul peremtus 8, 14, 12
Africanus *vid.* Iulius.
Albino 6, 10 *vid.* Luceius.
Ammius Flaccus 9, 13, 13
Anicius Maximus Procoſ. Bithyniae 10, 113, 2
Annaeus Seneca poëta laſcivus 5, 3, 5
Anniano 2, 16
Anteia vxor Helvidii minoris 9, 13, 4
**Antonino* 4, 3 vid. not. 4, 18. 5, 10. vbique poëmata Graeca ipſius laudat. *add.* 4, 27, 5
M. Antonius orator 5, 20, 5
Apollinari 2, 9. 5, 6 v. Domitius.
Appius Maximus: ad eum epiſtola Domitiani ſub 10, 66
Appio 9, 35 al. Oppio.
Aratus 5, 6, 43
Fl. Archippus philoſophus in metallum damnatus 10, 66. 85, 1
Arionilla a Plinio defenſa 1, 5, 5
Ariſtoni 5, 3. 8, 14 vbi a iurisprudentia illum laudat. Forte idem eſt.
T. Ariſto ICtus, de quo 1, 22, 1. forte idem.
Salvius Ariſto de quo in Digeſtis. Sed Ariſton Claudius alius eſt, de quo ſ. l.
Ariſtophanes (comici alterius nomine) 1, 20, 19
Armenius Brocchus Procoſ. 10, 71, 3
Arriae laus et facta 3, 16. add. 3, 11, 3
Arriano 1, 2. 2, 11. 12. 4, 8. 12. 6, 2. 8. 21 videtur idem.
Arrianus Maturius, cuius elogium 3, 2, 2
Artemidori philoſophi elogium 3, 11
Artemiſius *v.* Popilius.
Arulenus Ruſticus (Iunius) 1, 5, 2. 1, 14, 2. 3, 11, 3 add. Sueton. Domit. 10 et ibi viri docti.
Aſclepiades magiſtratus Pruſae 10, 85, 1
Aſinius Baſſus, Rufi F. commendatus 4, 15, 6
Aſinius. Gallus ſcripſit de comparatione patris et Ciceronis 7, 4, 4 *vid. not.*
Aſinius Pollio carmina laſciva ſcripſit 5, 3, 5 eius dictum 6, 29, 5
Aſinius Rufus laudatur 4, 15, 1
Aſſudius Curianus a matre Gratilla exheredatus 5, 1, 1
Athenodorus ſpectri expugnator 7, 27, 7
Atrio Clementi 1, 10

Atticinus *v.* Montanus.
Attilii apophthegmata 1, 9, 8. 2, 14, 2 *idem videtur; de quo ſtatim.*
Attilii Creſcentis laus 6, 8
Attilius Scaurus 6, 25, 1
Augurino 9, 8 *vid.* Sentius.
Auguſtus Caeſar verſus laſcivos ſcripſit 5, 3, 5 eius edictum 10, 71 et 83
Avidius Nigrinus 10, 71, 3
Avidius Quietus Thraſeae familiaris 6, 29, 1. 9, 13, 15
Avitus Iulius defletur 5, 9
Avitus Iunius lugetur 8, 23
Avito 2, 6 Iunium hunc putat Cellarius, quia monet vt iuvenem.
Aurelia ornata femina 2, 20, 10

B.

Baebius Macer Cos. deſign. 4, 9, 16
Baebius Maſſa 7, 33, 4 *v.* Bebio.
Baſſo Pomponio.
Baſſus Aſinius, Gabius, Iulius, Muſonius v. ſ. l.
Bebio Hiſpano 1, 24 *vid.* Hiſp.
Blaeſus *v.* Velleius.
Brocchus Armenius v. v.
M. Brutus laſcivos verſus fecit 5, 3, 5
Brutorum imagines 1, 17, 3
Luſtricus Bruttianus 6, 22, 2

C.

Caecilius Celer amicus Plinii 1, 5, 8
Caecilius Claſſicus homo foedus et aperte malus 3, 9, 2. PROCOS. Baeticae a provincia adcuſatus 3, 4, 2. 6, 29, 8
Caecina Paetus, Arriae maioris maritus 3, 16, 3
Caelianus *v.* Sempronius.
Caelius orator 1, 20, 4
Caeſar orator 1, 20, 4 eius locus de Catone 3, 12, 2
Caleſtrio Tironi 1, 12 eius elogium 7, 16. *add.* 7, 23, 1
Callimachus poëta 4, 3, 4
Calpurniae *uxori* 6, 4 *et* 7. 7, 5. eius laus 4, 19. de eius abortu 8, 10
Calpurnius Fabatus proſocer Plinii moritur 10, 121, 2. *vid.* Fabato.
Calpurnius Macer 10, 51. 69, 5. 81, 1
Calpurnius Piſo auctor καταστερισμῶν, eiusque laus 4, 17
Calvinae 2, 4
Calviſio 2, 20. 3, 1. 5, 7. 8, 2. 9, 6. contubernalem ſuum Calviſium laudat 1, 12, 12
Calviſius Nepos commendatur 4, 4, 1
Calviſio Ruſo 3, 19
Calvus (Licinius) orator 1, 2, 2 n. poëta 1, 16, 5. laſciva carmina ſcripſit 5, 3, 5 *add.* 4, 27, 4
Calvus *v.* Servilius.
Camilli ſtatua P. 55, 6
Candidus *v.* Iulius.
Caninio 2, 8. 3, 7. 6, 21. 7, 18, 8, 4. vbi Dacicum bellum verſu parat ſcribere 9, 33 vbi poëta dicitur.
Caninio Ruſo 1, 3
Capito *v.* Claudius Titinius.
Capitoni 5, 8
Carus *v.* Metius.
C. Caſſius Caſſianae ſcholae princeps et parens 7, 24, 8
Caſſiorum imagines 1, 17, 4
Catilio 3, 12. Catilio Severo 1, 22
Catius Fronto 2, 11, 3. 6, 13, 3
Cato Cenſorius orator 1, 20, 4 eius definitio oratoris 4, 7, 5
Cato Vticenſis ebrius etiam venerabilis 3, 12, 3 ille Plinius ille quot Catones! 4, 27, 4
Catullus poëta 1, 16, 5. 4, 27, 4
Catullus Meſſalinus improbus 4, 22, 5
Q. *Catulus* laſcivos verſus ſcripſit 5, 3, 5
Celer, eques, virgis caeſus 4, 11, 10
Celerinae *v.* Pompeiae.
Cereali 2, 19. Cerealis conſularis 2, 11, 9
Cereali *v.* Veſio.
Certus *v.* Publicius.
Cicero augur 4, 8, 4 eius epigramma

ma in Tironem 7, 4, 6 verſus laſcivi 5, 3, 5 lecythi 1, 2, 4 orationes 1, 20, 7. *Add.* 3, 15, 1. 7, 17, 13. 9, 2, 2. 9, 26, 8
pro Clario oratio Plinii 9, 28, 5
Claro *v.* Septicio.
Claſſicus *v.* Caecilius.
Claudius Ariſton Epheſius 6, 31, 3
Claudius Caeſar recitantem audiit 1, 13, 3
Claudius Capito orator 6, 13, 2
Claudius Eumolpus 10, 85, 1
Claudius Pollio commendatur 7, 31
Claudius Polyaenus 10, 75, 2 *vid.* Polyaenus.
Claudius Reſtitutus 3, 9, 16
Clavius Fuſcus Claſſici gener 3, 9, 18
Clementi 4, 2 *v.* Atrio.
Clemens *v.* Coelius.
Cluvius 9, 19, 5 hiſtoricus, Tacito etiam laudatus Ann. 14, 2
Cocceianus Dion 10, 85, 1 et 86
Cocciae et Spurinnae 3, 10
Coelius Clemens ſucceſſor Plinii, 10, 12, 1 *vid.* Caelius.
Collega *v.* Pompeius.
Coloni 9, 9
Corelliae 7, 14. *vid.* Hiſpullae.
Corelliae condonata ſumma pecuniae 7, 11, 1 eius cauſſa ſuſcepta 4, 17, 1
Corellii Rufi laus 4, 17, 4. 7, 11, 3. 7, 31, 4 ſapientia 9, 13, 6 mors voluntaria 1, 12, 9
Cornelia Veſtalis defoſſa 4, 11, 7
Corneliano 6, 31
Cornelius Minutianus commendatur 7, 22. *Vid.* Minutiano.
Cornelii Nepotis patria, imago in bibliotheca etc. 4, 28, 1. *add.* 5, 3, 6
Cornelio Tacito v. v.
Cornelio Titiano 1, 17
Cornelius Priſcus Conſularis 5, 20, 7. *vid.* Tacitus.
Cornutus Tertullus collega Plinii 5, 15, 5 Paneg. 90, 3
Cornuto eidem 7, 21 et, vt probabile eſt, 7, 31
Cortius Spurinnae filius 2, 7, 3 ſq.
Cremutius Ruſo famae adſignandus 6, 23, 2
Creſcens *v.* Attilius.
Criſpus *v.* Metilius *it.* Paſſienus.
Curianus exheredatus 5, 1
Curtilius Mancia 8, 18, 4
Curtius Ruſus 7, 27, 2

D.

Decebalus rex Daciae 10, 16, 1 eius nomen reſultat verſui 8, 4, 3
Demoſthenes laetatur a muliercula demonſtratus 9, 23, 5 eius oratio de corona 4, 5, 1 contra Midiam 7, 30, 4 verba 4, 7, 9. 9, 26, 8 — 13. *Add.* 1, 20, 4. 2, 3, 10. 4, 5, 1. 4, 7, 6. 6, 33, 11 vbi ὑπὲρ Κτησιφῶντος i.e. de corona oratio alluditur.
Dexter *v.* Afranius.
Diomedis permutatio 5, 2, 2
Dion *vid.* Cocceianus.
Domitianus inceſtus 4, 11, 6 menſibus dat nomina de ſuis P. 54, 4 illi ſacrificatur P. 52, 6 eius epiſtola, ſub 10, 66
Domitius Afer a Quintiliano cultus 2, 14, 10 *add.* 8, 18, 5
— Apollinaris COS. deſignatus 9, 13, 13
Domitius Lucanus 8, 14, 4
— Tullus huius frater, melior morte quam vita 8, 18, 1

E.

Egnatius Marcellinus iuſtiſſimus 4, 12, 1
Encolpius lector Plinii 8, 1, 2
Ennius 5, 3, 6
Epimachus libertus ac procurator Traiani 10, 88
Erucio 1, 16 *al.* Euricio *v.* not. eius laus 2, 9
Euphratis Philoſ. laus 1, 10 *v.* not.
Eupolis comicus 1, 20, 17
Euricio *vid.* Erucio.
Euryſtheus iudicatur P. 14, 5
Eurythmus Caeſaris libertus 6, 31, 8

F. Faba-

F.

Fabato proſocero 4, 1. 5, 12. 6, 12. 30. 7, 11. 16. 23. 32. 8, 10. *vid.* Calpurnius.
Fabio Iuſto 1, 1. *vid.* 1, 5, 8
Fabius Poſtumius 9, 13, 13
Fabius Rufinus 9, 23, 4
Fabio Valenti 4, 24
Fabricius Veiento 4, 22, 4. 9, 13, 13 et 19
Falconi 4, 27. 7, 22 vbi tribunatus ab eo petitus 9, 15. *Vid.* Pompeio.
Fanniae laus 7, 19 *add.* 3, 11, 3. 3, 16, 1. 9, 13, 3
C. *Fannii* elogium 5, 5
Ferox *v.* Iulius. Feroci 7, 13
Feſtus *v.* Valerius.
Firmo Romano 1, 19
Flaccus *v.* Ammius.
Flacco 5, 2
Flavius *v.* Archippus.
Fonteius Magnus 5, 20, 4
Frontinus ſibi monimentum fieri vetat 9, 19, 1 *vid.* Iulius. idem videtur, qui de aquaeductibus ſcripſit.
Fronto *vid.* Catius.
Frugi Piſonum cognomen P. 88, 6
Frugi Libo 3, 9, 33
Fundano 4, 15. 6, 6. *vid.* Minucio. eius filiae elogium 5, 16
Furia Prima 10, 68
Fuſco 7, 9. 9, 36. 40
Fuſci Salinatoris laus 6, 11 et 26 *add.* 10, 19, 3
Fuſcus *vid.* Minucius.

G.

Gabius Baſſus 10, 18 et 32
Gaetulicus carmina laſciva ſcripſit 5, 3, 5
Galitta adulterii rea 6, 31, 4
Gallo 2, 17. 4, 17. 8, 20
Gallus an idem? 1, 7, 4
Gemellinus *vid.* Virdius.
C. Geminius amicus Plinii 1, 12, 9
Geminio an Gemino 7, 24. 8, 5, 22. 9, 11, 30. Gemino *etiam quidam* 7, 1 *vbi nos cum plerisque* Reſtituto.
Geminus Roſianus 10, 11, 1
Geniali 8, 13
Genitori 7, 30. 9, 17. *vid.* Iulio.
Gracchorum orationes 1, 20, 4
Gratilla (Pomponia) vxor Aruleni Ruſtici 3, 11, 3 exheredat filium 5, 1, 1 *vid.* ſ. 8.

H.

Hadriano 4, 3 *vid. not.*
Harpocras iatraliptes 10, 22, 1
Helvidiae ſorores partu exſtinctae 4, 21, 1
Helvidius a Domitiano occiſus 3, 11, 3 *add.* 7, 19, 3 *et* 5. 9, 13, 1 ſqq.
(Hercules) ille Iove genitus P. 14, 5
Herennius Pollio 4, 9, 14
Herennius Senecio 1, 5, 3. 3, 11, 3. 4, 7, 5. 7, 19, 5. 7, 33, 4. *vid.* Senecio.
Herennius Severus 4, 28, 1
Hermes libertus Plinii 7, 11, 1
Herodes 4, 3, 4 *vid. not.*
Heſiodi ἀγαθὴ δ' ἔρις 3, 7, 15
Hiſpano 6, 25 *vid.* Bebio.
Hiſpo Caepio 4, 9, 16
Hiſpulla vxor Corellii 1, 12. 9 et amita vxoris Plinii 4, 19, 1 *add.* 5, 15, 8 *et* 10, 121 Hiſpullae ſcribit de eius filio inſtituendo 3, 3
Homerus verboſus et brevis 5, 6, 43 ab eo auſpicium in ſcholis 2, 14, 2 *Add.* 1, 7, 1. 1, 18, 4. 1, 20, 22. 3, 9, 28. 4, 3, 3. 5, 19, 2. 5, 20, 8. 6, 8, 3. 8, 2, 8. 8, 3, 4. 9, 1, 3. 9, 13, 20. 9, 26, 6.
Homullus advocatus 4, 9, 15. 5, 20, 6. 6, 19, 3
Horatius 9, 22, 2
Q. Hortenſius laſciva carmina ſcripſit 5, 3, 5
Hyperidis orationes 1, 20, 4

I.

Iabolenus an Iavolenus Priſcus ICtus 6, 15, 2
Iſaei promta eloquentia 2, 3
Iſocrates in publico non dixit 6, 29, 6
Iubentius an Iuventius Celſus, Praetor 6, 5, 4

Iulio

Iulio Genitori 3, 11 *add.* 3, 3, 5
Iulius Africanus, nepos Iulii, et de hoc apophthegma 7, 6, 11
— Avitus moritur in navi 5, 9, 3
— Baſſus adverſis ſuis clarus 4, 9, 1. 10, 64, 4
— *Caeſar* laſcivos verſiculos fecit 5, 3, 5
— Candidus 5, 20, 5
— Ferox, vir rectus 2, 11, 5 *add.* 10, 19, 3
— Frontinus, anteceſſor Plinii in auguratu 4, 8, 3
— Genitor laudatur 3, 3, 5 ſq.
— Largus ex Ponto heredem ſcribit Plinium 10, 79, 1
— Naſo 6, 6, 1. 6, 9, 1
— Paſtor 1, 18, 3
— Servianus 7, 6, 8. 10, 2
— Tiro 6, 31, 7
— Valens 5, 9, 2
Iunior *vid.* Terentius.
Iuniori 8, 15. 9, 12
Iunius *vid.* Arulenus.
Iunii Aviti elogium 8, 23
Iunio Maurico 1, 14. *Add.* 1, 5, 10. 4, 22, 3 ſq.
Iunius Naſo 6, 6, 1
Iuſto 7, 2 *v.* Fabio.
Iuventius *v.* Iubentius.

L.

Laelii Sapientes P. 88, 6
Largius Licinius 2, 14, 9. 3, 5, 17
— Macedo a ſervis occiſus 3, 14
Laterano 9, 27
Lentulus laſcivorum carminum auctor 5, 3, 5
Lepido 4, 7
Libo Frugi 3, 9, 33
Licinianus Valerius e Senatore profeſſor 4, 11
Licinius Nepos praetor 4, 29, 2. 6, 5, 1
Licinio (f. Surae) 4, 30
Liviae porticus 1, 5, 9
Livium Gaditanus videre geſtit 2, 3, 8 *add.* 6, 20, 5
Lucanus *vid.* Domitius.
Luceius Albinus 3, 9, 7
Lucretius 4, 18, 1
Luperco 2, 5. 9, 26
Lupus *vid.* Nymphidius.
Luſtricus Bruttianus 6, 22, 2
Lycormas libertus Traiani 10, 13
Lyſiae orationes 1, 20, 4

M.

Macedo *vid.* Largius.
Macer *vid.* Calpurnius.
Macro 3, 5. 5, 18. 6, 24
Macrino 2, 7. 3, 4. 7, 6. 10. 8, 17. 9, 4
Magnus *v.* Fonteius.
Mamiliano 9, 16. 25
Mancia *v.* Curtilius.
Marcellino 5, 16. 8, 23
Marciana ſoror Traiani P. 84
Marcinus *v.* Poſtumius, Terentius.
Marius Priſcus 2, 11
Martialis elogium et mors 3, 21
Maſſa *v.* Bebius.
Maturius Arrianus 3, 2, 1
Maurico 2, 18. 6, 14 *v.* Iunius.
Maximus (Valerius puto, quia Valerii heres) 6, 8, 4
Maximus libertus Traiani 10, 17. 10, 28, 5. 10, 36 *et* 37
**Maximo* 2, 14. 3, 28, 20. 4, 20. 5, 5. 6, 11 *et* 34. 7, 26. 8, 19 *et* 24 vbi ad Achaiam ordinandam miſſum, apparet 9, 1 vbi ſ. 1 libros pro ſe et in Plantam ſcripſiſſe dicitur 9, 23
Maximo *vid.* Meſſio. *it.* Nonio.
C. *Memmius* poëta laſcivorum carminum 5, 3, 5
Menander 6, 21, 4
M. Meſſala laſcivos verſus ſcripſit 5, 3, 5
Meſſalinus caecus et ſanguinarius 4, 22, 5
Meſſio Maximo 4, 25
Metelli Pii P. 88, 6
Metilius Criſpus 6, 25, 2
Metius Carus delator 1, 5, 3. 7, 19, 5. 7, 27, 14
— Modeſtus 1, 5, 5
Minuciano 3, 9. 4, 11. 8, 12 videtur idem Cornelius Minucianus, quem commendat 7, 22
Minucio 7, 12

Minucius Acilianus 1, 14, 3
Minucio Fundano 1, 9 *vid.* Fundano.
Minucius Fuſcus 7, 11, 4
— Rufus 10, 77
Montano 7, 29. 8, 6
Montanus Atticinus 6, 22, 2
Murena tribunus 9, 13, 19
Muſonius Baſſus 7, 31, 5
C. Muſonius Philoſophus 3, 11, 5 n.
Muſtio 9, 39

N.

Naſoni 4, 6
Nepos *vid.* Cornelius.
Nepoti 2, 3. 3, 16. 4, 26. 6, 19.
Neratius Marcellus 3, 8, 1
Nero Imp. Silio Italico conſule periit 3, 7, 10 ſub eo periculoſa ſtudia erecta 3, 5, 5
Nerva optimus Imp. non timuit eligere meliorem P. 89, 1 in palatio obſeſſus P. 6, 1 templis honeſtatus a Traiano P. 11, 1 *etc.* carmina laſciva ſcripſit 5, 3, 5
Nicetes Sacerdos praeceptor Plinii 6, 6, 3
Nigrinus trib. pl. 5, 14, 6
Nominatus *v.* Tuſcilius.
Noniano recitanti ſupervenit Claudius Imp. 1, 13, 3
Nonius Celer gener Quintiliani 6, 32, 1
Nonio Maximo 4, 20
Norbanus Licinianus reus 3, 9, 29
Numidiae Quadratillae octogenariae vigor 7, 24, 1
Numidii Quadrati laus 6, 2, 1
Nymphidius Lupus pater et filius 10, 19

O.

Octavio 2, 10
Octavio Rufo 1, 7
Oppio *vid.* Appio.

P.

Paetus *vid.* Caecina, Thraſea.
Pallas libertus Claudii 7, 29. 8, 6
Papiriis moderatior Traianus P. 57, 5
Paſſienus Paullus, poëta 6, 15, 1. 9, 22 Propertii gentilis 7, 6, 11
Paſſienus Criſpus 7, 6, 11
Paterno 4, 14. 8, 16. *vid.* Plinio.
Paullino 2, 2. 5, 19. 9, 3. 37. *vid.* Valerio.
Paullus *v.* Paſſienus, Velius.
Pericles 1, 20, 17
L. Piſo pater Piſonis a Valerio Feſto interemti 3, 7, 12. eius dictum *ibid.*
Piſo a Galba adoptatus 2, 20, 2 P. 8, 5. *vid.* Calpurnius.
Piſones frugalitate monſtrati P. 88, 6
Planta *vid.* Pompeius.
Platonis latitudo et ſublimitas 1, 10, 5.
Plautus vel Terentius metro ſolutus 1, 16, 6 *add.* 6, 21, 4.
Plinii maioris ſcripta et ſtudiorum ratio 3, 5 *add.* 5, 8, 5 mors 6, 16
Plinii iunioris res in vitam illius contulimus.
Plinio Paterno 1, 21
Plotina ſanctiſſima femina 9, 28, 1 *add.* P. 83, 5
Pollio orator 1, 20, 4 *vid.* Aſinius, Claudius, Herennius.
Polyaenus legatus Bithyniae 7, 6, 6 *vid.* Claudius.
Polycletus artifex 1, 20, 6 Neronis libertus 6, 31, 9
Pompeiae Celerinae ſocrui 1, 4
Pompeio Falconi 1, 23
**Pompeio* Saturnino 1, 8 *add.* 1, 16
Pompeius M. Praefectus annonae P. 29, 1 Planta praefectus Aegypti 10, 5, 2 Quinctianus laudatur mortuus 9, 9, 1
Pomponia *vid.* Gratilla.
Pomponio Baſſo 4, 23
Pomponius Rufus 4, 9, 3
Pomponius Secundus 7, 17, 11 eius vitam ſcripſit Plinius maior 3, 5, 3
Pontio 5, 15. 6, 28. 7, 4
Popilius Artemiſius 9, 28, 2
Poſtumius Marinus Medicus 10, 6, 1
Praeſenti 7, 3
Prima *vid.* Furia.

Priſco 3, 13 *vid. not.* 3, 21. 6, 8. 7, 8. 19
Priſcus *vid.* Iabolenus, Vectius.
Procula Serrana 1, 14, 6
* *Proculo* 3, 15
Proculus *vid.* Vectius.
Propertius 6, 15, 1. 9, 22, 2
Publicius Certus 9, 13, 13
Pudens *v.* Servilius.

Q.

Quadratilla et Quadratus *v.* Numid.
Quadrato 6, 29. 9, 13
Quietus *v.* Avidius.
Quinctianus *vid.* Pompeius.
Quinctiis moderatior Traianus P. 57, 5
Quintiliano 6, 32 *conf. quae in praefatione inſtitutionis oratoriae diximus* §. 9. Praeceptorem ſuum vocat 2, 14, 9 *add.* 6, 6, 3

R.

M. Reguli mores et facta 1, 5. 2, 20. 4, 2 *et* 7. 6, 2
Reſtituto 6, 17. 7, 1
Retina 6, 16, 8
Robuſtus, eques Rom. 6, 25, 1
Romano 3, 13. 4, 29. 6, 15. 33. 8, 8. 9, 7. 28 *vid.* Firmo *it.* Voconio.
Roſianus Geminus quaeſtor Plinii 10, 11
Rufino 8, 18
Rufinus Fabius 9, 23, 4
Rufoni 9, 19
* *Rufo* 5, 21. 7, 25 liber Rufi laudatur 9, 38 *vid.* Calviſio, Caninio, Octavio, Sempronio.
Rufus *v.* Curtius, Pomponius, Minucius, Satrius, Varenus, Virginius.
Ruſo *vid.* Cremutius.
Ruſtico 9, 29
Ruſticus *v.* Arulenus.

S.

Sabiniano 9, 21. 24
Sabino 4, 10. 6, 18. 9, 2. 18
Sacerdos *v.* Nicetes.
Salinator *v.* Fuſcus.
Salvius *vid.* Ariſto.
Salvius Liberalis 3, 9, 33 et 36
* *Sardo* 9, 31 *de Plinio ſcripſit aliquid*
Satrius Rufus 1, 5, 11. 9, 13, 17
Saturnino 5, 9. 7, 7. 15. 9, 38 *vid.* Pompeio.
Q. Scaevola verſus laſcivos ſcripſit 5, 3, 5
Scauro 5, 13 *vid.* Attilius.
Scribonianus a Claudio deficit 3, 16, 7
Sempronius Caelianus 10, 38, 1
— Senecio eques Rom. 6, 31, 8
Sempronio Rufo 4, 22
Seneca *v.* Annaeus.
Senecioni *vid.* Soſio.
Senecio *v.* Herennius.
Sentius Augurinus (*vid.* Augurino) poëta laudatur 4, 27
Septitio 1, 1. 7, 28. 8, 1. Septicio Claro 1, 15. Videtur idem C. Septicius, quem laudat 2, 9, 4: idem forte Praefectus Praetorio ſub Hadriano de quo Spartian. Hadr. c. 9. 11 et 15
Serrana Procula *v. v.*
Sertorianum exemplum 3, 9, 11
Sertorius Severus, praetorius 5, 1, 1
Serviano 3, 17. 6, 26
Servianus 8, 23, 5 *vid.* Iulius.
Servilius Calvus, praeſes Bithyniae 10, 64, 2
— Pudens, Legatus 10, 10
Severo 3, 6. 18. 4, 28. 5, 1. 6, 27. 9, 22 *vid.* Catilio.
Silii Italici elogium 3, 7
Solers vir Praetorius 5, 4, 1
Sotadici 4, 3, 2
Sparſo 4, 5. 8, 3
Spurinnae 5, 17 Sp. et Cocciae 3, 10. Eſt Veſtricius Spurinna *v. v.*
Subcrinus 6, 33, 6
* *Suetonio* Tranquillo 1, 18 *add.* 1, 24, 1. 10, 95 *et* 96 *vid.* Tranquillo.
Sulla verſus laſcivos ſcripſit 5, 3, 5
S. Sulpicius verſus laſcivos fecit 5, 3, 5
Surae 7, 27. Forte Accius Sura, de quo 10, 7
Suſagus 10, 16, 1

T. * *Taci-*

T.

* *Tacito* (Cornelio) 1, 6. 20. 4, 13. 6, 9. 16. 20. 7, 20. 33. 8, 7. 9, 10. 14.

Tacitus es an Plinius? 9, 23, 3 Tacitus Conſul laudavit Verginium 2, 1, 6 Cornelium Tacitum, ſcis quem virum 4, 15, 1. *Add.* 2, 11, 2

Terentius Iunior 7, 25, 2

—Marinus 10, 66, 5 vbi epiſtola ad eum Domitiani

Terentius metro ſolutus 1, 16, 6 *add.* 6, 21, 4

Tertullus *vid.* Cornutus.

Thraſea, Fanniae pater 7, 19, 3 eius apophthegma 8, 22, 2

Thucydides 4, 7, 3. 5, 8, 11

Tironi 6, 1. 22. 9, 5 *vid.* Caleſtrius.

Tiro Ciceronis amaſius 7, 4, 6

Titiano 9, 32 *vid.* Cornelio, Iulius.

Titinius Capito 1, 17, 3 eius elogium 8, 12, 1

Titus Caeſar laſcivos verſus ſcripſit 5, 3, 5 delatores puniit P. 35, 4

Torquati verſus laſcivos ſcripſere 5, 3, 5

Traiani genus clarum P. 70, 2 pater conſularis et triumphalis P. 9, 2. 16, 1 procero eſt corpore P. 22, 2 puer Parthicam laurum meruit P. 14, 1 ab Hiſpania excitus P. 14, 1 ob tumultum fit Imperator P. 5, 7 optimus cognominatus P. 2, 7. 88, 6. 89, 1 eius ſententia de Chriſtianis 10, 98

Tranquillus commendatur 1, 24 *forte* Suetonius *vbi vid.*

Tranquillo 3, 8. 5, 11. 9, 35 *vid.* Suetonio.

Trebonius Rufinus duumvir Viennenſis 4, 22, 1

Triario 6, 23

Tullius *v.* Cicero.

Tullus *vid.* Domitius.

Tuſcilius Nominatus 5, 4, 1 et 14, 1

Tuſco 7, 9

Tutilius Quintiliani ſocer 6, 32, 1

V.

Valenti 4, 24

Valeriano 2, 15. 5, 4, 14

Valerio Paullino 4, 16 *add.* 10, 105

Valerius Feſtus 3, 7, 12

—Licinianus 4, 11, 1

Valerius Maximus *vbi vid.*

Varus 6, 8, 4

Varro verſus laſcivos ſcripſit 5, 3, 5

Varenus Rufus defenſus a Plinio 5, 20. 6, 5, 1

Variola *vid.* Accia.

Vectius Priſcus 6, 12, 2

—Proculus vxoris Plinii, quam amiſerat, vitricus 9, 13, 13

Veiento *vid.* Fabricius.

Velio Cereali 4, 21

Velius Paullus Procoſ. 10, 66, 3

Velleius Blaeſus 2, 20, 7

Venatori 9, 20

Verania Piſonis 2, 20, 2

Verginius Romanus, comoediarum ſcriptor 6, 21

Verginius Rufus laudatur 2, 1 *int.* imperium recuſat 6, 10, 4 monimentum imperfectum habet 6, 10, 2 epitaphium ſibi fecit 9, 19 verſiculos laſcivos fecit 5, 3, 5

Vero 6, 3

Veſtricii Spurinnae ſenectus 3, 1 triumphalis ſtatua et honores alii 2, 7 *vid.* Spurinna *et add.* 4, 27, 5

Virdius Gemellinus proconſ. 10, 85

Virgilii natalem celebrat Silius 3, 7, 8 ſepulcrum ibid. an nimius fuerit in armis Aeneae 5, 6, 43. *Add.* 5, 3, 6. 6, 20, 1. 6, 33, 1

Virginius *v.* Vergin.

Vitellio amicus Silius 3, 7, 3

Voconio Romano 1, 5. 2, 1 *forte et* 3, 13 eius commendatio 2, 13. 4. 10, 3, 1

Vrſo 4, 9. 5, 20. 6, 5. 13. 8, 9

X.

Xenophon 7, 32, 2

Xerxes illacrymavit exercitui 3, 7, 13

Z.

Zoſimus libertus 5, 19, 2

INDEX
VERBORVM ET RERVM
quae literis exprimuntur *Italicis*, non ipſius Plinii verba eſſe intelligentur

A.

Ab diſſimillimis 6, 31, 3
abactus hoſpitum P. 20, 4
abdere lacrymas 3, 16, 6 abditus et abſtruſus P. 63, 5
abeſſe a periculo P. 71, 5 a ſpecie adulationis, et neceſſitate P. 1, 6
non abhorrere ab editione 1, 2, 5
abigere officia conſularia P. 76, 5
abiicere conſulatum per edictum P. 67, 3
abiectiſſimus, *timidiſſimus* 1, 5, 8
abit donatus 8, 2, 3
aboliti libri 7, 19, 6
quod abominor 6, 22, 7
abortum facere 8, 10, 1
abradi *aliquid* bonis P. 37, 2
abrogare imperium P. 63, 5
abrumpere, *deſinere* 2, 14, 10. 6, 6, 9
abruptum neceſſitudinis P. 39, 5 abrupta adiacent altis 9, 26, 2 abruptiſſimae ripae 9, 39, 5.
abſciſſa oratio 1, 20, 19
abſolvit omnia, tamquam ſingula 9, 22, 2
abſolutus omnibus numeris 9, 38
abſolutum 9, 1, 5 ſatis abſolutum 9, 11, 2 abſolutior 2, 5, 2. 3, 10, 6 abſolutius *adv.* 4, 27, 2 abſolutiſſimus 1, 20, 10. 8, 3, 2
abſtinere ſemper expetito honore P. 58, 6 peccatis 8, 22, 2
abſtinentiſſimus alieni 6, 8, 5
abſtruſus otio aut ſitu P. 45, 2
abſumere diem 1, 9, 3
abunde mihi eſt, ſi 4, 30, 10. 5, 8, 7. 7, 2, 3. P. 44, 7 miſera res P. 38, 5 ſufficit his, ſi P. 88, 2 -- illi, quod eſt 4, 12, 5
abutuntur ſuo iure auribus meis 7, 30, 3
acanthus 5, 6, 16
accedere alicuius ſententiae 4, 10, 3 accedit ei reverentia ex P. 19, 2 multum commendationis ex 10, 3, 5 pretium agris 6, 19, 1 accedit, quod 8, 24, 8
accelerare occaſum reip. P. 26, 6
accendit ſolem angulus 2, 17, 7 ſemper melior P. 13, 4 accendere certamen 4, 5, 2 et ſtimulare 6, 55
accinctus comitatus P. 20, 3 accincta in omnia bonitas P. 30, 5
accipere hoſpites 2, 17, 9 omen P. 5, 5 i. e. *audire* 7, 27, 4 graviter 8, 10, 2 accipit transmittitque ventum locus 2, 17, 19
acceptum tibi ferri iubeo 2, 4, 2 fit tibi 6, 34, 3 acceptius genus gratulationis P. 3, 1
accitus P. 6, 4
acclamatio conducta 2, 14, 4 ſq.
acclamationes *in Senatu* P. 3, 1. 71, 4 *in acta publica miſſae* 75, 2
acclamatum eſt ſurgenti, quod ſolet reſidentibus 4, 9, 18
accommodare intentionem *alicui* 2, 5, 2
accommodatius naturae m[illegible]e 10, 68
accommodatiſſimum lac curationibus 5, 19, 7
accreſcunt negotiis nova 2, 8, 3 accreſcere ſibi putat P. 62, 2
accurſu populi 10, 43, 2
accuſationibus voluntariis exſequi iniurias hoſpitum 3, 4, 5
accuſaſſe ſponte credebatur, famam laeſerat 3, 7, 3
accuſator domeſticus P. 42, 3
accuſatrix, 10, 67
Achaia Graecia vera et mera 8, 24, 2
acoribus condire *metaph.* 7, 3, 5
acre ingenium 3, 5, 8. 4, 2, 1 acres acutique cibi 7, 3, 5
acta publica 5, 14, 8 P. 75, 1

actio

actio *in foro habita* 1, 18, 4 bona et bona oratio *differunt* 1, 20, 9 actio *i. e. oratio ſcripta* 2, 5, 1. 2, 19, 2 *actionis oratoriae vis* 2, 3, 9. 2, 19, 2 ſqq.
actiunculae, *orationes* 9, 15, 2
actor *patronus* 2, 19, 2 *accuſator* 9, 13, 8 *comicus* 7, 17, 3 *in villa* 3, 19, 2 *add.* P. 36, 3 procuratore minor *vtroque loco intelligitur.* publicus 7, 18, 2 *vid. not.*
actum erat de, *perierat* P. 31, 6
actus priſtinus, *officium* 10, 37 actum ſequi, *modum agendi* 10, 98 actus tui obtinebunt vim cenſurae P. 45, 6
acui pretio integritatis P. 44, 7 acuti cibi 7, 3, 5
aculeum in animis audientium relinquere 1, 20, 18 aculei iudicii mei refringuntur delinimentis aurium 3, 15, 3 orationis 4, 5, 3
ad hoc *i. e. praeterea* 2, 13, 7 P. 10, 2. 20, 3 aetatis P. 4, 7 aevi P. 6, 4 ad verbum 9, 36, 2 villam *in villa* 2, 2, 3
adaequare laudibus P. 72, 4
adaucta in ſingulos gradus laetitia P. 22, 5
adc. *vid.* acc.
adde, quae 1, 20, 19 addere muneribus perpetuitatem P. 94, 1 virtutibus ſuis multum 1, 10, 3
addubitare vehementer 2, 19, 1. 10, 119, 1 *v. not.*
adduci in diſcrimen 2, 9. 1. P. 10, 1 in periculum 8, 10, 1 in ſpem 3, 18, 9 adducor vt 8, 3, 2 adductus officio 2, 4, 2 adductior, *brevior* 1, 16, 4
adeſſe *alicui, cauſſam eius agere* 1, 5, 5. 1, 23, 3. 2, 11, 2. 4, 17, 4 contra *aliquem* 1, 7, 2 et 5 adſunt mihi leges 1, 20, 11 adfuit mihi deus 1, 5, 5 voto deus 1, 12, 8
adfectione intactus P. 33, 2
adſectus erectus et liber amor P. 85, 3 mollior materna indulgentia 8, 11, 1 et intentio muneris 1, 8, 13.
adficere quem vulnere 7, 19, 7 adfici *plus eſt quam delectari* 3, 1, 9 *add.* 4, 3, 8 adfici cura 2, 9, 1 dolore 8, 16, 4 gaudio 2, 19, 3 metu 6, 6, 2 ſolicitudine 2, 19, 3
adſigi cautibus P. 35, 2
adſirmatio in vultu P. 67, 1 adflare ſtragibus et fulmine P. 90, 5
adfluentia annonae P. 29, 1
adgredi opus 10, 50, 2
adhibere *auditores, de recitantibus* 1, 5, 4. 2, 19, 9. 6, 15, 4 modum 6, 28, 2 ſumtibus P. 55, 5 preces 3, 15, 1 adhiberi coenae 6, 31, 13 conſiliis 6, 15, 3 in conſilium 6, 11, 1
adhuc dubium eſt P. 1, 4 commorabor 4, 13, 1
adigi in verba, *iurare* P. 64, 1. 77, 2
adiicis, *inſuper dicis* 7, 11, 1
adire ſolicitudinem pro 2, 9, 1
aditus obſtructus P. 48, 3
adiumento eſſe 2, 20, 2
adiutor accedit 4, 15, 13
adligare ſarcinulas 4, 1, 2
adminiculis fundata domus 4, 21, 3
admiſſionum facilitas P. 47, 3 *add.* 48, 1. 79, 6
admiſſis et excluſis par metus P. 48, 4
admonetur multa 5, 3, 9
admovere curam 2, 5, 9 munificentiae ingenio remotiſſimas terras P. 25, 5
adniti vt 2, 5, 6. 2, 9, 3
adnotare *inter legendum* 3, 5, 10 et 11 *obſervare* P. 56, 1
adnotator immines P. 49, 6
adnuere precibus P. 72, 3 promiſſis medicorum adnuat Deus 1, 22, 11 ſi adnuiſſet Deus 7, 24, 3
adnumerare vulnera P. 15, 5
adoleſcentulus, *de marito* 1, 18, 3
adoleſcet ſimilis parenti, avo 3, 3, 2
adoptare in ſuum nomen, in optimi P. 88, 5
adoptio P. 5, 1
adornare verbis benefacta 1, 8, 15

adraſus 2, 12, 1
adſciſcere filium P. 7, 4 adſciti cives 10, 116
adſcribere *alicui* legatum 4, 10, 1
adſectari *quem diſcendi cauſſa* 2, 14, 10
adſectatores 3, 11, 7
adſenſio 3, 4, 4. 4, 12, 6
adſenſu excipere P. 71, 1 adſenſum conſequi 7, 6, 13
adſentiendi muta et ſedentaria neceſſitas P. 76, 3
adſequi decus ſudore 2, 7, 1 ingenium *cuius, imitando* 4, 8, 5 vim 1, 2, 2 ſtilo 2, 3, 3. 4, 3, 2
adſerere ſe ſtudiis 1, 3, 3 a mortalitate 2, 10, 4 ab iniuria oblivionis 3, 5, 4 ſibi filii obſequium P. 12, 3
adſertio, *vindicatio* 10, 72
adſeveratio in voce P. 67, 1
adſidere, *obſidere* P. 12, 3 gubernaculis P. 81, 4 liter's 3, 5, 19
adſidua *raris oppon.* 8, 14, 10 adſiduus in tribunali P. 78, 6
adſignare famae bonos iuvenes, *conciliare illis famam* 6, 23, 2 civitati opus, cuius curam *quis* egerat 10, 85, 1
adſiſtere ſolicite 6, 6, 5
adſpergine leni 5, 6, 2
adſtare aliquem P. 23, 2
adſtrepere aures irritis precibus P. 26, 2
adſtrictius dicere, *brevius* 1, 20, 20 ſcribere 3, 18, 10
adſtringere ad temperantiam 7, 1, 7 adſtringi, *poſt balneum refrigerari* 5, 6, 25
adſtruere, *addere* 9, 33, 11 quod cuique adſtruitur P. 62, 8 dignitati P. 2, 5 edicto P. 35, 4 famae 4, 17, 7 felicitati P. 74, 2 laudem alicui P. 46, 8 muneri P. 38, 7
adſumere filium P. 7, 4. 8, 3 auxilium rebus feſſis *ibid.* in conſilium P. 8, 1 in conſortium P. 7, 3
adſurgere alicui, decedere 1, 23, 2 *plauſus genus* 6, 17, 2
adt. *vid.* att.
adverſa ex ſecundis naſcuntur P. 5, 9 adverſa pati 8, 17, 6 adverſis ſuis clarus 4, 9, 1
advertere et adficere quem 1, 10, 5. 9, 27, 6
adulantia verba P. 26, 1
adulatio miſera P. 54, 1 per adulationis officium 7, 24, 7 adulatione conſumta novitas P. 55, 3 adulationum certamen P. 54, 5 adulationibus avaris aditum obſtruere P. 41, 3
advocare populum *iudicem ſcriptorum* 7, 17, 12 advocare *patronum* contra aliquem 4, 17, 2 advocandi veniam peto, *deliberandi moram* 5, 8, 12
in advocationem rogare quem 1, 9, 2 advocatio ingens, *advocati* 6, 33, 3 ob advocationem nihil dare *licet* 5, 21, 4 advocatione functus 2, 11, 19
advolutus pedibus 9, 21, 1
aedes Concordiae 5, 1, 9 Matris Deum 10, 59
in aedificando parcus P. 51, 1
aeger animo et corpore 9, 22, 3
aegrotationis laus 7, 26
Aegypti fertilitas P. 30 ventoſa natio P. 31, 2 *eo navigant phthiſici* 5, 19, 6 n.
Aemiliae viae cura 5, 15, 1 n.
aemulamur, quae laudari videmus P. 70, 3
aemulandus 5, 15, 4
aemulatio naſcitur ex coniunctione, alitur aequalitate P. 84, 2 *imitatio* 1, 2, 3 eſt mihi cum 1, 5, 11
aeneae ſtatuae Traiani P. 55, 6
aenigmata loqui 7, 13, 1
aequalitas inaequalis 2, 12, 5
aequaliter amare 2, 9, 5
aequatus numinibus P. 35, 4 plebis ac principis locus P. 51, 3 aequata Diis poteſtas P. 4, 4
aeque ut 1, 20, 1
aequus quos (*Iupiter*) amat 1, 2, 2 ex aequo, *commune* P. 2, 8

aerarium et fiſcus *differ.* P. 36, 3. 42, 1 Saturni 10, 20, 1 ſilens P. 36, 1 exhauſtum replere P. 55, 5
aes alienum contrahere, exſolvere 3, 11, 2
aere ſignare, *in aes incidere* 8, 6, 14 in aere incidere P. 75, 1
aeſtimator benignior 6, 17, 6
aeſtimo magni ſcire 3, 4, 1 aeſtimari magno P. 37, 5
aeſtuare invidia 4, 11, 5
aeſtuarium emergit 9, 33, 2
aeſtus *maris* ibid. aeſtus ferveſcentes *calores* 8, 1, 1
aeſtus, *dubitatio* 1, 23, 3 aeſtum meum explica 9, 34, 1
aetas dulciſſima, *adoleſcentia* 2, 18, 1 *duratio vitae* P. 28, 6 quos aetas noſtra tulit 5, 15, 4
aeternitas ante oculos eſt 3, 16, 6 debetur cui 5, 8, 1. 10, 113, 3 imperii P. 67, 3 principis 10, 50, 1 per aeternitatem et ſalutem *principis* petere 10, 67 et 87
aevum omne breve et fragile P. 78, 2
Afer. Afrorum Patronus Plinius 2, 11, 2
Aff. *vid.* Adf.
Africa *Spectrum* 7, 27, 2
Africanae, *pantherae* 6, 34, 3
Agapae Chriſtianorum 10, 97, 7
agedum 9, 19, 6
agere amicum cuius 1, 17, 1 amicum ex imperatore P. 85, 5 conſulem bonum P. 56, 3 matrem 3, 16, 6 patrem familiae 9, 15, 3 curam 10, 85, 1 aetatem in tenebris P. 44, 5 tempus P. 49, 8 id agentibus DIs P. 8, 3 non id agere P. 5, 3
agg. *vid.* adg.
agitaſſe nihil vt imperator fieret, P. 9, 2 agitare iuſtitiam 8, 2, 2 ſecum P. 4, 4 P. 86, 5
agitatio corporis 1, 6, 2
agitatores, *aurigae* 9, 6, 2
agmen occupationum 2, 8, 3 agmina noſtra P. 12, 4
agon gymnicus 4, 22, 1 agona 4, 22, 7 agonas quinquennales 10, 79, 2
ἀγώνισμα 5, 8, 11
ἀκροάματα 6, 31, 13
Albanus lacus P. 82, 1 albeſcit aqua *de ſpuma* 5, 6, 23
albidior color 8, 20, 4
alere. alitur ſermonibus malignis 7, 26, 2 animus ſilentio ac tenebris 9, 36, 1
Alexandrina civitas 10, 5 *it.* 22 et 23
alica cum mulſo et nive 1, 15, 2
alias. Si quando alias 4, 13, 1
alienus a 7, 4, 2 alieniſſimi homines 7, 24, 7. P. 37, 3
alimenta ingenuis data P. 26, 7
alioqui *ſeq. voc.* 4, 14, 5. 5, 15, 3. 8, 11, 2
alioquin *ſeq. conſ.* 2, 9, 1 P. 70, 8
aliquantum frigoris 6, 15, 4 ante aliqu. temporis 10, 112
aliquid me eſſe puto 1, 23, 2
aliter ac 9, 19, 5
alius. non alius quam P. 55, 3 aliud ex alio P. 81, 1 nec aliud quam P. 55, 3 alia omnia quam velis agere 7, 15, 2
all. *vid.* adl.
Alſienſis villa 6, 10, 1
altare et ara *diff.* P. 1, 5
alter ego, *amicus* 2, 9, 1
altercandum toties 3, 9, 24
alterna vice 9, 33, 2 alternis votis comprecari P. 2, 8
Altinatium princeps 3, 2, 2
altricem amare patriam P. 28, 4
altus lacus 10, 69, 3 *mare* 9, 33, 9
amare fortiter P. 36, 4 pertinaciter P. 86, 2 ſpecioſius P. 90, 2 vnum facilius quam multos P. 85, 8 amare et amari iucundiſſimum P. 85, 7 amat non ſatis bonos, qui malos non odit P. 53, 2 amat flumen alveum ſuum P. 31, 4 amarent te DI, vt tu nos P. 74, 4 non amantur a DIs, niſi quos amant homines P. 72, 4 hoc amantius 8, 21, 5 amantiſſimus bonorum 4, 15, 1

Amaſtrianorum civitas 10, 99
amaritudinem inimici implere 7, 33, 7
ambiguum ingenium 4, 2, 1
ambire homines orbe quodam ſocietatis 9, 30, 3
ambitio verae maieſtatis inſcia P. 36, 4
ambitioſus pro aliena gloria 10, 50, 5
ambitum ſolis ſequi 2, 17, 8
ambitus, *ambitio* 3, 2, 4. P. 29, 1
ambulatio, *locus* 5, 6, 17
ambuſtus fulminibus *metaph.* 3, 11, 3
Amerina praedia 8, 20, 3
amicitur 2, 3, 2
amicitia priſcum mortalium bonum P. 85, 1 *vel ſtudiis praeferenda* 8, 9, 2 pro vtilitate 7, 11, 8
amicula 3, 9, 13
amicos parare praecipuum opus principis P. 85, 6 legere ex optimis P. 45, 3
Amiſenorum civitas libera et foederata 10, 93
amittere, *morte* 2, 7, 3. 43, 2, 1. 7, 20, 1. laudem 8, 24, 9. reverentiam P. 8, 6 vſum pedum P. 24, 5
amnis palans P. 30, 2
amoeniſſime habitare 4, 23, 1
amoenitates non intempeſtivae 1, 2, 4
amor magiſter optimus 2, 19, 4 μικραίτιος 2, 2, 1 non imperatur P. 85, 3
amoris ſimulatio peior odio P. 85, 1
amore vinci turpe 4, 1, 5
amores, locus amatus 2, 17, 20
amphitheatrum *naturale* 5, 6, 7
ampliare numerum P. 54, 2
ampliſſimus ordo *Senatus* 10, 3, 2
ampliſſimum inter homines P. 7, 2
ampulla 4, 30, 6
amputata oratio 1, 20, 19
anagnoſtes vid. lector.
anceps et lubricus locus 1, 8, 6
ancipitia 9, 20, 3
andron 2, 17, 22
anguſtiis commeatus 5, 15, 9 ſermonis claudi 9, 2, 3
anguſtius tempus P. 49, 8
anguſtiſſimus gyrus 9, 26, 7
anilis prudentia 5, 16, 2
anima *in ſubterraneis* 4, 30, 6 *halitus* 6, 16, 13
animae meatus, *reſpiratio* ib.
animus excitatur 1, 6, 2 contemtor, domitor, frenator P. 55, 9 rectus ac vividus P. 44, 6 toto corpore validior imperitet P. 82, 6 fulturis corporis ſuſtinetur 1, 9, 4 tenebris et ſilentio alitur 9, 36, 1
animum intendere 7, 4, 5
in animum inducere 9, 13, 6
animo maiore *cupidius* 10, 49, 2
animos ſuſtulerant P. 11, 5
Anio delicatiſſimus amnium 8, 17, 3
annona vrbis P. 31, 5 annonae adfluentia P. 28, 7
annui ſumtus 1, 8, 10
annum aperire *conſul dicebatur* P. 58, 4
antelucana officia 3, 12, 2. 3, 5, 9
antiquitatis laus 4, 3, 1. 6, 21, 1
antiquum, *antiquo more* 2, 11, 18. 5, 1, 11 et P. 76, 1
antiquis ſimile, *egregium* 4, 3, 1 et 7, 33, 9
antiquus vir, *ſincerus* 2, 9, 4
antiquiſſima victoria, *inſignis, antiquis comparanda* 10, 9
antiquiſſimum teſtimonium P. 95, 1
antiquitus inſtitutum 8, 14, 4 percrebuerat P. 31, 2
ad antiquitatis exemplar expreſſum 5, 15, 3
anxium me res habet 2, 9, 1
Apameae privilegium 10, 56
Apenninus ſaluberrimus montium 5, 6, 2
aperire annum *vide* annus.
aperte malus 3, 9, 2
aperto caelo, *ſub dio* 2, 17, 14
in aperto, *ſub dio* 6, 16, 15
apertius oſtendam 8, 2, 5

apodyterium 5, 6, 25 *locus in balneo exuendis veſtibus.*
apoſphragiſma 10, 16, extr.
apotheca 2, 17, 13
apotheoſeos cauſſae P. 11, 1 ſq.
apparatius coenare 1, 15, 4
apparatus arrogantiae principalis P. 76, 7
appetit dies 7, 5, 1
appetentiſſimus cuius 7, 31, 7
applauſor P. 46, 4
applicare crimen cui 10, 66, 4
apponitur coena 3, 1, 9
apprehendere, *petere* 1, 5, 8
in apſida curvatum 2, 17, 8
aptare arma, moenia, viros P. 18, 2
aptum piumque eſt P. 1, 6
aquaeductus Nicomed. 10, 46
aquarum temperies P. 15, 3
aquam dare, *horas* 6, 2, 7
aquilae Rom. P 82, 4
ara et altare *differunt* P. 1, 5
arae auguſtiores P. 51, 1
ſub arbitrio vnius eſſe 3, 20, 12
ad arbitrium ſuum facere 9, 15, 1
arca *pecuniae* 3, 19, 8
arceſſitor 5, 6, 45
archetypum 5, 10, 1
arcta propinquitas 4, 4, 1
arcte diligo 2, 13, 5
arctiſſime diligo 6, 8, 1
arctiſſimi laquei 2, 8, 3
arctiſſimo vinculo iungi 10, 11, 1
arcuato opere 10, 46, 2
arcus, *tropaea* P. 59, 2
ardenter amare 2, 7, 6
ardentius diligere 7, 20, 7 et P. 85, 7
ardentiſſime diligere 1, 14, 10 et 6, 4, 3
ardentiſſima febris 7, 1, 4
ardere cupiditate 1, 7, 5
ardor amoris P. 72, 5 imitationis P. 13, 4
area domus 6, 20, 4 et 7, 27, 10
arena mea, *officinam* 6, 12, 2
arenoſum iter 2, 17, 2
argutum carmen 7, 6, 9
arma emerita P. 15, 3 armis irritantur P. 49, 3 componere P. 13, 2
armare manum P. 67, 8 armari telis, ſuo caelo P. 12, 2
Arpinae chartae 3, 21, 5
arrogantius dicere 4, 15, 9 facere 8, 6, 10
artes ſuas omnes proferre 2, 11, 17 vitiis inimicae P. 47, 1 effeminatae P. 46, 4 futuri ducis P. 81, 2
artificium periit 2, 20, 4
aſcendere P. 58, 3 ad alterius magnitudinem P. 61, 2
aſperitas caeli 3, 5, 15 hominis 8, 18, 5 et 8, 24, 5
aſſem para 2, 20, 1
ad aſſem reddere 1, 15, 1
aſſ. *vid.* adſ.
Athenae Atticae 4, 3, 5
Athenis vivere putes 7, 25, 4
athletarum praemia 10, 119
attollere rectos et vividos animos P. 44, 6 campum *de pulvere equitantis* P. 14, 3
atrienſes 3, 19, 3
attende ne *i.e. cura* 6, 8, 8
attentius cuſtodire 3, 16, 11
Atticus ſermo 2, 3, 1
avaritia deteſtanda P. 50, 5
auctibus creſcere 4, 30, 2
auctoritatem habere ex ſtudiis 2, 18, 1
auctoritas pro ratione 1, 8, 18
auctoritati cedere 1, 20, 24
auctoritate ſecuritatem perdere P. 93, 1
audentia *ſubſt.* 8, 4, 4
audentior puer 9, 33, 4
audeo *vid.* auſim.
auditor rectus *it.* a iudice diverſus 2, 19, 6 auditores conducti et redemti 2, 14, 4 auditorum faſtidia 1, 13, 2
avertere famam P. 28, 1 oculos, aures, animos a rep. P. 66, 4
aves conſultare P. 76, 7
auferri periculis, curſu 6, 20, 11
augere honoribus quem 3, 8, 2
augeſcentibus vitiis occurrendum 9, 37, 3
auguratus 4, 8, 1
augurium me non fallit 7, 33, 1

optimum pro patria dimicare 1, 18, 4
auguſta victimis cuncta P. 23, 5
auguſtae, *feminae* P. 84, 6.
Auguſti nomine admonemur eius cui primum datum eſt P. 88, 10
auguſtior ſolito currus P. 92, 5.
auguſtiores arae P. 52, 1
avidiſſimae aures 2, 19, 3
avidiſſimus praedo P. 94, 3
avidiſſime amplecti 2, 13, 1
avocare animum 9, 2, 1
avocari excurſionibus 1, 3, 2
avocamentum, *remiſſio* P. 82, 8
avocamenta *a dolore* 8, 5, 3
auras freqûentius habet quam ventos 5, 6, 5
aurae laſſae et ſpatio infractae 5, 6, 14
aurem praebere, *audire* 2, 14, 8
in aurem dextram dormire 4, 29, 1 quod aures eius pati poſſint P. 3, 2 auribus molliſſimis parcere P. 68, 7 auribus danda quaedam 2, 5, 5 auribus blandiri cuius 1, 2, 6 excipere avidiſſimis 2, 19, 3 ſolis ſtudere, *ſine lectione* 7, 21, 1
auſim contendere 4, 4, 3
auſpicari Vulcanalibus quid? 3, 5, 8 auſpicantur homines nihil providenter ſine P. 1, 1
auſpicatiſſimum erat 10, 28, 2
aut *pro* an *poſt* vtrum *vid. ad* 10, 48, 2. P. 84, 1
avus. *avi nomen nepotibus datum* 10, 6, 2
auxilium rebus feſſis P. 8, 3

B.

Baetica provincia 3, 9, 1
Baiani lacus torpor et ſilentium P. 82, 1 Baianae villae 9, 7, 2
balineum publice praebere 8, 8, 6 apud Pruſenſes 10, 75, 1 balinei cella frigidaria 2, 17, 11
Baptiſterium *lavacrum, labrum* 2, 17, 11. 5, 6, 25
barbarus rex P. 16, 4. barbarorum ferocia P. 14, 1 barbarae gentes P. 56, 4
baſilica Iulia 2, 14, 4 et 8. 5, 21, 1
baſis ſtatuae 3, 6, 5
beatiſſimus animo 6, 32, 2 beatiſſimum in principatu, quod nihil cogitur P. 6, 1
bellatorius ſtilus 7, 9, 7
bellua immaniſſima *de imper.* P. 48, 3
bene ac feliciter eveniat P. 72, 1
beneficiarii 10, 32 et 36 n.
beneficium vertitur in iniuriam P. 37, 4 vetus ſubvertis, niſi novo cumules 3, 4, 6 *Add.* P. 36, 5. 62, 1. 45, 4
benignior aeſtimator 6, 17, 6.
bes. *vt* ex beſſe 7, 24, 2
bibliopolae 1, 2, 6 Lugduni 9, 11, 2
bibliothecae *in villis* 3, 7, 8. *imaginibus ornatae* 4, 28, 1 bibliothecae dedicatio 1, 8, 2
bilis tantum ineſt 4, 11, 2
binae epiſtolae 6, 4, 5 clepſydrae 6, 1, 5
Bithyniam intravi 10, 28, 2
Bithyni accuſant Baſſum 4, 9, 2 Varenum 5, 20. 6, 5, 1. 6, 13. 6, 29, 11 Bithynarum civitatum ius 10, 109
blandimentis capi 2, 19, 4
blandiora alloquia 1, 8, 12
blandiri auribus cuius 1, 2, 6 vt deo P. 2, 3
blanditiae fugaces 7, 4, 6
boleti 1, 7, 6
boni otio ac ſitu abſtruſi P. 45, 2 provehuntur etc. P. 46, 8 bona foecunditatis P. 32, 2
Boſporus *Cimmerius* 10, 13
brachium portus 6, 31, 15
ad breve tempus 7, 8, 2
ad breviſſimum tempus P. 59, 2
brevitas an copiae praeferenda 1, 20
Brixiae *laus* 1, 14, 4
Bructerûm rex 2, 7, 2
bule, *ſenatus* 10, 85. 111. 113
buleutae, *ſenatores* 10, 48, 5. 10, 113, 3. 10, 115, 3
Byzantiorum reſp. *Bithyniae ſubiecta* 10, 52, 1

C.

Caduci labores 9, 3, 2
caducum tempus 3, 7, 14
caeca tela, *improviſa* 2, 22, 5
caecum et abditum 4, 30, 10
caeduae ſilvae 5, 6, 8
caemento farciri 10, 48, 4
caeſaries P. 4, 7
calcar currenti addere 1, 8, 1
calcei nusquam 7, 3, 2
calceos poſcere 9, 17, 3 *vid.* ſoleas.
calciari 3, 16, 8
calculo candidiſſimo notare 6, 11, 3
calculum album adiicere 1, 2, 5
calculorum luſus 7, 24, 5
calculum ponere *in re* 1, 14, 9 cum imperio P. 20, 5 parem cum quo 5, 2, 1
calculos ponere in vtraque parte 2, 19, 9
caldariae cellae 5, 6, 26
calidiſſimus ſol 2, 17, 12
per caliginem adhuc video 5, 8, 8
caligo, *perturbatio* 3, 9, 16 *vapor* 6, 16, 19
calor dicentis, *impetus* 4, 9, 11 pietatis ſubitus. P. 3, 1
calorem et impetum perdere 2, 19, 2
Camaenarum aliquid 9, 25, 3
Camilliana Villa 6, 30, 1
Campaniae ſolitus terrae tremor 6, 20, 3 in Campaniam proficiſci valetudinis cauſſa 6, 4, 1
campus haurit ſudores P. 15, 4
campus *Martius* et comitia P. 63, 4 *add.* ſ. 7 gloriae et honoris omnibus patet P. 70, 8
campi caedibus conte&ti P. 12, 1
candidatus immortalitatis P. 63, 1
candidiſſimo calculo 6, 11, 3
canities auget maieſtatem P. 4, 7
canum mare, *ſpumoſum* 6, 31, 17
capax amicitiae 2, 13, 10 domus 7, 27, 4 villa vſibus 2, 17, 4 capaciſſima ſecreti vxor 1, 12, 7
capere *venando* 5, 18, 2 diſciplinam cuius, *aptum eſſe ad* P. 46, 5 initium P. 1, 1 poteſtates ſummas P. 59, 6 praemium *i. e. dignum eſſe* P. 61, 5
capeſſere civitatem P. 39, 5 curas imperii P. 66, 2 ſtationem P. 7, 3
capi *ab re, delectari* 2, 5, 8 et duci quo 9, 17, 3 voluptate 9, 6, 3
capillos ſubmittere mos reis 7, 27, 14
capitali ſupplicio adfici 8, 14, 14
capitaliter quem laceſſere apud iudices 1, 5, 4
captare *de heredipetis* 2, 20, 7. 4, 2, 2. 8, 18, 2 beneficiis ſuis commendationem ex difficultate P. 91, 2. humilitate amorem, terrore reverentiam P. 4, 5
caput amiciſſimum 3, 17, 3 radiatum *ſtatuae* P. 52, 1 deliberationis 3, 19, 3
caput, *fons* 8, 8, 5. 10, 91, 1
a capite, *a fronte* 2, 17, 21
a capite porticus 5, 6, 19
in capite Bithyniae, *principio* 10, 81, 3
capita legis, *ſumma* 10, 83, 4 et 11, 5, 3
carens anima, *mutum* P. 50, 4
caritas patriae ſuperabat amorem caſtrorum P. 20, 1
carmen meditatum templis inferre, *preces, hymnos* P. 3, 5.
carmen, *formula* P. 63, 2. 92, 3 perfici niſi in odio non poteſt 7, 9, 9 ſeria carmina P. 54, 2 *laudes*.
carpere, *reprehendere* 1, 8, 6 ſiniſtris ſermonibus 1, 9, 5 ſamam, vitam P. 53, 4
carptim *ſtricte* 6, 22, 2 et 8, 4, 7 breviterque perſtringi P. 25, 1
Carſulanum praedium 1, 4, 1
carus omnibus ac deſiderandus P. 10, 6 perinde ſummis ac infimis P. 19, 3
Caryotae 1, 7, 6
Caryſtiae columellae 5, 6, 36
caſſi labores 8, 23, 6
caſtigant vitia ſua, qui caſtigari merebantur P. 46, 6
caſtigator P. 40, 1
caſtigatorium ſolatium 5, 16, 10

caſtitas affectata, ingenita, innata P. 20, 2 *integritas* 3, 2, 2
caſtrenſe ſtipendium 8, 14, 5
caſus ſecundi et adverſi 5, 20, 3
cataractis aquae curſum temporare 10, 69, 4
καταστερισμοὶ 5, 17, 2
catenis captorum gravis triumphus P. 17, 1
cathedra 3, 16, 12. 8, 21, 2
cavaedium 2, 17, 5
cavea continere aves 9, 25, 3
cavea *theatri* 10, 48, 3
caverat, vt 6, 10, 4 n.
cauſſa non diſcrepat P. 55, 7
has cauſſas ſequor 5, 3, 8
cauſſas habere vivendi 1, 12, 3
cautibus adfigi P. 35, 2
cautum eſt lege 3, 9, 30 mandatis 10, 62, 3
cedens periculis vox 7, 19, 6
cedere aliqua re alicui 7, 11, 5
cedere affectibus P. 4, 3 auctoritati 1, 20, 24 honore et nomine ſuo alteri P. 94, 3 virtutibus P. 16, 5 cedit tibi vxor in decus et gloriam P. 83, 4
celeberrimus locus 2, 7, 7 menſis 2, 11, 10
celebrare exſequias 8, 12, 5 factum acclamatione vera P. 71, 4 officium P. 54, 5 *i. e. obire* 8, 12, 3
celebrare debita religione 10, 103
celebrari gratiarum actione 7, 32, 2
celebritas civium, *frequentia* P. 49, 2
in celeritate conſiſtit officii gratia 10, 121, 2
cenſere, *curiae verbum* 2, 11, 21. 5, 14, 6. P. 54, 3 ſqq. *it.* 60, 1 *praeſ.* 76, 4 cenſetur miles te commilitone P. 15, 6
Cenſores *in provincia legunt buleutas* 10, 83, 3. 1, 113, 1. 10, 115, 1
cenſoria nota 9, 13, 16
cenſura eſt vita principis P. 45, 6
cenſus decurionis, *it.* equeſter 1, 19, 2
centies ſeſtertium 10, 48, 1
Centumcellae 6, 31, 1
centumviri 1, 5, 4. 9, 23, 1
centurio 6, 31, 5 legionarius 10, 81, 1
cerae, *pugillares* 1, 6, 1. 7, 27, 9
cernere hereditatem 10, 79, 2
certare certamine 7, 7, 2
certandum habere 1, 7, 6
certatim amare 2, 9, 5
cervicalia 6, 16, 16
cervices retortae P. 34, 3
cervicibus inhaerere 5, 16, 3
ex ceſpite tribunal P. 56, 5
ceterum *inter ſubi. et praedic.* P. 55, 9
charta bibula 8, 15, 2 ſcabra *ibid.*
chartis dignum 4, 16, 3
Chriſtianorum res, in quantum Plinio innotuere 10, 97
cibus in medio P. 49, 4
cicatricem pati 8, 5, 3
cicatrix Vitelliana 1, 5, 2
cinaedi menſis oberrant 9, 17, 1
circa me exceſſit modum 6, 21, 6 te omnes P. 83, 3 *οἱ περὶ σε.*
Circenſes erant 9, 6, 1
Circenſibus proximis 9, 23, 2
circulator 4, 7, 6
circulus, *coetus* 3, 20, 4
circumagi volubili orbe 4, 24, 6
circumacta littora, *curva* 6, 16, 12
circumcidere ſumtus 10, 52, 4
circumciſus, *brevis* 1, 20, 4. 2, 12, 1 et 3, 7, 11
circumciſa oratio 1, 20, 4
circumferre praedicatione 3, 11, 1. 6, 8, 2 oculos P. 7, 5
circumfuſus equeſtris ordinis flore P. 23, 3
circumire Senatum *prenſandi et petendi cauſſa* P. 69, 2
circumlinere oculos 6, 2, 2
circumſcribere teſtamentum 8, 18, 4
circumſcripti ſyllogiſmi 2, 3, 3
circumſcriptior, *brevior* 1, 16, 4
circumſtat me cura, difficultas P. 3, 3
circumvenire omnia immenſa poſſeſſione P. 50, 1

circus pulchritudinem templorum provocat P. 51, 3
cithara perite vti 5, 19, 3
civilis inceſſus P. 83, 7 civile et ſenatorium P. 2, 7 civile, nihil cogere P. 87, 1
civilius, *adv.* P. 29, 2
civitas, *ius* 10, 5 et 6 patet per Latium P. 39, 2
civitatium 10, 115, 1. 116
clamitant nomina 9, 6, 2
clamore tueri 2, 11, 7
clamores, *plauſus* 2, 14, 6 ſqq. 4, 5, 1. 4, 19, 3. 9, 13, 8
clare loqui 2, 18, 2 clariſſime genitus P. 69, 5
clarus adverſis ſuis 4, 9, 1
clariora alia, alia maiora 3, 16, 1
clauduntur acclamationes parietibus curiae P. 75, 2
Claudiopolitani 10, 48, 5
clauſtra frangere, *in lucem exire* 2, 10, 3 pudoris et reverentiae 2, 14, 4 clauſtris refractis 2, 14, 4
clavus inſanabilis 3, 7, 2
clementia 8, 22, 1. P. 80, 1
clepſydra 1, 23, 2 et 6, 2, 5 clepſydrae *modus* 2, 11, 14
climactericum tempus 2, 20, 4
Clitumnus fons 8, 8, 1 Deus 8, 8, 5
cloaca foediſſima 10, 99, 1
cloacarum purgationes 10, 41, 2
coarctare plura in vnum librum 1, 20, 8
codicilli, *teſtam.* 2, 16, 1 et 2, 20, 5 *literae commendatitiae* P. 70, 9
coelo dicare, *conſecrare* P. 11, 1 tantum vacare P. 80, 6 vindicat deus quem P. 16, 4 ſuo et ſidere armari, *bieme* P. 12, 3 coeli aſperitas 3, 5, 15
coena frugi 3, 1, 9 modica, nitida 6, 31, 13 ſordidae ſimul et ſumtuoſae *deſcr.* 2, 6 coenae adhiberi 6, 31, 13 coenarum exquiſita ingenia P. 49, 7
coenatio, *triclinium* 2, 17, 10 et 12
cogere nihil, civile P. 87, 1 quod nihil cogitur, beatiſſimum in principatu P. 6, 1 cogimur quaedam facere dulcedine accenſi 8, 14, 3
cognitio *forenſis* 2, 11, 9 et 3, 9, 19 de Chriſtianis 10, 97, 2 recepta eſt 6, 22, 2
cognovi literis tuis 10, 102
cohaerent amiciſſimi 7, 7, 1
cohors equeſtris 10, 107
coire, *obviam fieri* 1, 5, 9 coiri in lites 5, 14, 6
colere ſtudia 8, 12, 1 morem P. 1, 2
colligere animum cogitationemque 2, 11, 13 crimina maieſtatis P. 33, 4 librum elapſum 2, 1, 5 feras P. 81, 3
collocare coxam fractam 2, 1, 5
columbuli 9, 25, 4
columellae Caryſtiae 5, 6, 36
colluſor 9, 33, 8
comae arborum 5, 6, 19
comitatem gravitati adiungere 4, 3, 2
comitatus principis modeſtus P. 76, 4
comiter ſe gerere 3, 7, 3
comitium pati, *virgis caedi* 4, 11, 11
comitiorum ſolemnia P. 64, 1
commeatum petere 10, 25 indulgere 10, 24, 4
commeatu accepto, *venia* 3, 4, 2
commeatus anguſtiae, *temporis conceſſi* 5, 15, 9
commeatibus orientem occidentemque connectit P. 32, 2
commendare Diis vota et gaudia 10, 103
commendatio accedit ex 2, 17, 29
commendator 6, 23, 4
commendatrix miraculorum terra 8, 20, 2
commentarii 6, 22, 4
in commentarios referre 10, 106
commercio gentes miſcere P. 29, 2 *add.* 32, 2
commilitium 10, 11, 2. 10, 18, 1
comminuunt animum frigida negotia 9, 2, 1
commiſſio *in ludis* 7, 24, 6. P. 54, 1
committere flumini lacum 10, 50, 4 flagitia 1, 5, 1

commo-

commodare operam cui ad quid 2, 11, 23 diplomata i. e. dare 10, 151
quum commodum eſt P. 48, 1
commodior, *convaleſcens* 3, 16, 4 commodiſſime 10, 24, 3
in commune conſultare 6, 16, 15 quam commune, quam ex aequo P. 2, 18 communia principis veſtigia P. 24, 5
communiter ſcripta epiſtola, *a cunctis heredibus* 6, 31, 8
comoedi in coena privata 1, 15, 2. 3, 1, 9
comoedia vetus 6, 21, 2 *ad Plautum puto et Terentium reſpicit.*
compacto corpore 7, 24, 1
comparare alicui, *cum quo* 1, 16, 3
comparatum ita eſt, vt P. 46, 7 ita natura eſt 5, 19, 5. 3, 4, 6
comparatio frumentorum 10, 37
compedes nectere cui 9, 28, 4
compendia patent ad honores P. 95, 5
comperendinatio 5, 21, 1 *termin.*
complecti conſenſum P. 95, 2 propinquitate 4, 4, 1
componere animum vultumque 7, 1, 6 vultum 2, 20, 3 hiſtoriam 1, 1, 1 libros, *ſcribere* 7, 30, 5. 8, 12, 1 ſe 5, 18, 1 *de vita privata Sullae.*
compoſito die 2, 17, 2 vultu 3, 16, 5
compotem facere cuius 10, 3, 6
comprecari P. 2, 8
comprimere et cohibere gratiarum actiones P. 4, 2
comprobare fidem acclamationum P. 73, 4
computare annos 4, 24, 5
ad computationem vocare P. 38, 3
comtus homo 2, 11, 23
Comum *patria Plinii* 1, 3, 1
concedere fato P. 11, 3
concentus omnium laudum P. 4, 6 *de acclamatione publ.* P. 2, 6 et 46, 2
concidis et debilitaris 7, 17, 10
conciones *hiſtoriarum orationes* 1, 16, 4
concipere animo 3, 9, 24
Concordiae aedes 5, 1, 9
concurſare 6, 19, 5
concuſſio facium 1, 9, 11
concutiuntur homines et civitates lege 10, 5, 3
condere diem, *conſumere* 9, 36, 4 et P. 80, 6
condire voluptates ſtudiis 3, 1, 9
conditione ſub ea 4, 13, 11 et 8, 18, 4 ſecundum conditiones mariti 6, 32, 1
conditor diſciplinae 10, 38, 1 imperii Deus P. 1, 6
conditorium, *ſepulcrum* 6, 10, 5
conducere praeceptorem 4, 13, 6
conducti et redemti 2, 14, 4
conductores 7, 30, 3
conferre tempus in aleam, ſtupra, luxum P. 82, 9
in confeſſum venire 10, 85, 8
confido, vt 2, 5, 7. impetrare poſſe, vt 5, 3, 4
confidenter an conſtanter? 3, 9, 32
confinio vitiorum laedi P. 4, 5
confitetur ſe vivere 3, 14, 3
conflagrare invidia 3, 9, 31
conflictari valetudine 1, 12, 4 et 2, 20, 7
confluere in *locum* 4, 13, 10
confodere, *corrigendo delere* 6, 26, 14
confugere ad ſtudia 8, 19, 1
confundere, *turbare* 3, 10, 2
confundi dolore 5, 5, 1
confuſio, *perturbatio* 1, 22, 12 P. 86, 3
confuſio indecora, *turba hominum* 3, 20, 4
congiarium P. 25, 2. P. 51, 5
congregari, *in vnam claſſem referri* 8, 14, 14
coniectare ex quo 3, 9, 26. 7, 27, 14
coniecturam facere ex 4, 27, 6 de quo P. 20, 6
coniectus minarum, oculorum, telorum P. 17, 3
coniunctius amare 6, 8, 4
coniuratione vrbana eblanditae preces P. 70, 9

com-

connectere amicitias 4, 15, 23
conrogare audituros 6, 2, 3
conſcientia optima 1, 12, 3 exterritus 1, 5, 7 *add.* P. 63, 7
conſecrare P. 10, 5 caput ſuum irae deorum P. 64, 3
conſecratio Caeſarum ridicula P. 11, 1 ſq.
conſectari et colligere ſingula P. 75, 1
conſenſu excipere 4, 9, 18
conſentaneum 4, 9, 16
conſequi quod eſt ampliſſimum inter homines P. 7, 2 memoria P. 75, 1
Conſervator imperii Deus, Iupiter P. 1, 6
conſidunt reſtincta 2, 11, 6
conſiliator 4, 17, 6
ex conſilii ſententia 5, 3, 8
conſilio regere haeſitantem 10, 30, 1
in conſilio eſſe, *ſenatus* 1, 20, 12
in conſilium adhiberi 6, 11, 1 adſumere 3, 19, 1
conſilium vertere, *mutare* 6, 16, 9
conſiſtunt cauſſae in 1, 8, 5
conſortes conſilii publici 8, 14, 5
in conſortium laborum adſumi P. 7, 3
conſpicuus illuſtri laude 3, 3, 2
conſtat ratio mihi 1, 5, 16. 1, 9, 1 7, 6, 4. 3, 18, 10 magno 2, 6, 4 reverentia P. 60, 2
conſtringo, *coniungo* 7, 20, 7
conſtructio, *aedificatio* 10, 49, 2
conſueſcere dolori 8, 23, 8
a conſuetudine deſciſcere 3, 20, 4
ex conſuetudine tua 1, 2, 1
in conſuetudinem venire P. 90, 3
conſule digna oratio P. 1, 6
conſulare P. 76, 1 conſulares animi P. 93, 1
conſulatus Plinii P. 90 ſqq. Traiani humeris attollitur P. 58, 5 conſulatibus continuis longum annum facere P. 58, 1 non conſulatus hominibus iisdem, ſed homines conſulatibus reddebantur P. 61, 7
conſultare in commune 6, 16, 19 aves P. 76, 7
conſultum cui velle 10, 106
conſumere tempus 1, 13, 7 totos dies diſcendo 1, 10, 11
conſumta novitas adulatione P. 55, 3
conſummatio 5, 12, 1
conſummatus P. 51, 3
conſummatiſſimus iuvenis 2, 7, 6
conſurgere et laudare 9, 23, 1 in venerationem cuius P. 54, 2
contagio ſuperſtitionis 10, 97, 9
ab contagione vitiorum reprimi P. 83, 2
contaminare campum veſtigio nefario P. 63, 7
contemtor ambitionis animus P. 55, 9
contendere aliquid remiſſius P. 79, 1
contentio dicendi 1, 2, 3
contentiones excitare 3, 20, 1
contentioſa oratio 2, 19, 4
contentus aemulum removiſſe 6, 31, 5
contentus ſecundis, *rebus* 4, 9, 10
non contentus eloquentia ſeculi 1, 5, 12
conteri laboribus 3, 1, 11 litibus 7, 5, 2
contingere *dicuntur quae fato quodam et felicitate veniunt* P. 14, 1. P. 24, 3
contigit ei avunculus 1, 14, 6 avus 3, 3, 2 contingant proſpera omnia 10, 1, 2
continere animum, oculos 3, 11, 6 librum, *non publicare* 1, 8, 3 continetur publicis monumentis P. 95, 1
continens, *temperans* 8, 1, 3
continens et parcus 5, 19, 9
continentiſſimus 6, 32, 1
contractior amnis P. 30, 3
contrahere perſonas, *congregare* 10, 88 pecuniam 10, 91, 2 ſpatia immenſa liberalitate P. 25, 5 valetudinem 7, 19, 1. 8, 1, 1
contubernalis 2, 13, 5

contubernium principis P. 86, 5
in contubernium adſumere 10, 95, 1
intra contubernium cuius teneri 3, 3, 3
contumeliam vindicare 6, 8, 9
contumeliis non temperavit 6, 5, 4
contundere vividos animos P. 44, 6
convenientiſſimum 3, 18, 1 et 10, 20, 2
conventione tacita 5, 1, 2
conventus *iuridicus* 10, 66, 1
convicio extorquere 5, 11, 2
convicium facere *in bonam partem* 6, 12, 5
convulnerare frontem P. 35, 3
convulſa ſedibus ſuis domus 7, 19, 8
convulſum nihil ex publica vtilitate P. 36, 2
cooptare in locum 4, 8, 3 patronum 4, 1, 4
copiam iudicii ſui reip. facere P. 76, 2 copiae provinciales P. 50, 6
copioſus, *dives* 8, 18, 11
copioſiſſimum ingenium 9, 2, 2
Corinthium ſignum 3, 6, 4 Corinthia (*vaſa*) 3, 1, 9
cornu porticus 5, 6, 23
corollarium, *praemium* 7, 24, 7
corona, *coetus* 2, 14, 6 circumſtantium 6, 33, 3 diffuſior 7, 17, 9 civica P. 13, 5
coronati athletae 10, 119, 1
corpuſculum *blande* 10, 29, 1
in corpus retrahere, *volumen* 2, 10, 3 in corporibus ſervorum amor laudis cernitur P. 33, 1
corrector diſciplinae P. 6, 2
corripere aliquem acrius et ſeverius 9, 21, 4 viam 4, 1, 6
corripi dolore 1, 12, 4
corrogare 11, 14, 9
cothurnis ſuſtineri 9, 7, 4
coxam frangere 2, 1, 5 collocare ibid.
creari inter collegas 2, 1, 9
credere famae, oculis P. 59, 3 latus ſuum omnibus P. 23, 2 creditur melius omnibus quam ſingulis P. 62, 9
creſcere vno modo princeps poteſt, ſi ſe ſubmittat P. 71, 4 creſcentia laboribus membra P. 82, 6
criminari *quem cui* 6, 13, 2
cryptoporticus, *tecta* 2, 17, 16. 5, 6, 27. 7, 21, 2
cubicula diurna, nocturna 1, 3, 1 cubicula principum recludit eorum fortuna P. 83, 1
cubiculum in theatro P. 51, 5 n.
culpam augere 5, 3, 2 redimere congiario P. 28, 2
culpandus 7, 17, 4
culte dicere 5, 20, 6
cultus, *veſtitus etc.* P. 83, 7
in cultu hortor 1, 10, 7
cum ſilentio incedere P. 83, 8
cum, *ſequente* Tum an ſemper copulet 7, 8, 3 n.
cum commodum eſt P. 41, 1
cum maxime, *hoc ipſo tempore* 6, 6, 6. 6, 31, 15. 7, 25, 4. 8, 22, 4. 9, 20, 2
cumulare laudibus 3, 11, 8
cumulus acceſſit 2, 1, 6
cunctanter et pigre P. 71, 2
cunctantior 9, 13, 6
cunctatio, *dubitatio* 1, 8, 4 et 5 — *laudabilis* 1, 22, 3. 9, 9, 2
cunctationem regere cuius 10, 97, 1
cunctatior 2, 16, 4
cupio adiutum 2, 9, 3 impetratum 2, 13, 1 ne nihil niſi 5, 17, 6
cura adfici 2, 9, 1
curae humiles et ſordidae 1, 3, 3 principales et conſulares P. 79, 5
curae mihi eſt *cum infin.* 7, 10, 2
curam admovere 2, 5, 9 operis agere 10, 85, 1 ſibi vindicare 2, 18, 4
curas in gaudium verti 7, 19, 11
curare corpora 6, 20, 19
curatius ſcribere 1, 1, 1
curator operum 10, 28, 5 viarum 5, 15, 1

curioſius ſcriptae literae 9, 28, 5
currentem inſtigare 3, 7, 15
currus auguſtior ſolito P. 92, 5
inanes P. 16, 3
curſim legere 3, 5, 11
curſitare 6, 5, 5
curſum hunc tene P. 43, 2
curva corrigere 5, 21, 6
curvamen 9, 7, 4
curulis *abſolute pro Sella* P. 61, 7. P. 71, 2
cuſtodiae, *vincti* 10, 30, 1
cuſtodire, *obſervare* 3, 16, 11. 8, 9, 2. 8, 10, 1 religioſe quod iuravimus P. 65, 2
cuſtodire, *ratum habere* 8, 16, 1
cuſtodite ludere 5, 16, 3
cuſtoditius *adv.* 9, 26, 12
cymbula 8, 20, 7

D.

Dacia 6, 31, 8
Dacicum bellum 8, 4, 1 ſq.
damnati ad poenam 10, 41 in ludum, opus 10, 40, 2 in metallum 2, 11, 8. 10, 66, 2
Danubius P. 12, 3. 16, 2. 63, 4
dare diei partem tribunali P. 77, 3 fidem vocibus *i. e.* facere P. 74, 3 dabis ei indulgentiam tuam 10, 11, 2
datum *cui* fato quaſi 8, 18, 5
ſi datum eſt ſeneſcere 3, 1, 1
quod datum paucis eſt 7, 19, 7
datur mihi cernere 1, 10, 5 et P. 29, 3
De *et* A *differentia* 4, 7, 7
debes, Caeſar, et ſolvis P. 80, 6
debes mittere, domine 10, 69, 5
debere caelo P. 30, 1
debilitaris et concidis 7, 17, 10
debitorem quem habere 3, 2, 6
decenter 6, 21, 5
deceptus nunquam princeps, niſi qui prius decepit P. 66, 5
a declamando, *a ſchola* 2, 14, 2
declarator P. 92, 3
declivis aetate 8, 18, 8
decuriones, *ſenatores municipiorum* 1, 8, 16. 4, 7, 2. 5, 7, 4. 10, 62, 2
decurionatus, 10, 114
dedecori multis fuit P. 83, 4
dedere ſe ſtudiis 5, 16, 8 tempeſtatibus P. 43, 5
dedicare bibliothecam 1, 8, 2
dedicationis lex 10, 59
dedignari honorem P. 63, 4
dedignatio parendi P. 18, 1
deductor 4, 17, 6
defectio, *morbus* 7, 19, 3
defectum corpore caput P. 26, 6
defendi, *defendere ſe* 5, 14, 3
defervit impetus 9, 13, 4. 9, 16, 2
deferentia flumina P. 82, 5
deferre reum quem 7, 6, 8
deficere ad tributa P. 29, 4
deficiunt nos vox et latera 3, 9, 9
deficitur 2, 17, 25
deficiuntur aqua Sinopenſes 10, 91, 1
definite diſtincteque P. 88, 6
defixus animus in contemplatione 2, 1, 12
defodere vivam 4, 11, 6
deformis ruinis domus 10, 75, 1
deformius amittere laudem, quam non adſequi 8, 24, 9
deftemere 9, 13, 4 n.
defugere adſentationem 1, 8, 16
delationes P. 34, 5. 45, 2
delator immiſſus 6, 31, 3
delatores puniti P. 34 ſqq.
delectare otium 1, 22, 6 delectat ſua quemque natura, in alio P. 45, 1 delectatur, non adficitur 3, 1, 9
cum delectu et parce 2, 13, 18
delibare honores, *parce uti* P. 54, 3 delibaſſe quaedam contentus P. 38, 1
deliberavi, *ſtatui, decrevi* 9, 13, 2
delicatus, *faſtidioſus* 8, 21, 5
delicata *femina, voluptaria* 7, 24, 3 delicate, *moderate, ut tibi parcas* 9, 10, 2
delicatiſſimae oves 2, 11, 25
delicatiſſimus amnis 8, 17, 3
deliciae noſtrae, *locus* 1, 3, 1 *faſtidium* 2, 5, 4
delinimenta aurium 3, 15, 3

deliratio

deſiratio 6, 15, 4
delphinus geſtator et colluſor pueri 9, 33, 8
delubris inferre caſtam mentem P. 3, 5
demereri aliquem 4, 2, 4
demiſſus capillus 1, 10, 6 ſtilus 1, 8, 5
demiſſiores ripae 8, 17, 1
demum 10, 33 excluſ.
depellere malum ſeculi P. 18, 1
depopoſciſti 1, 8, 2
deportatae meſſes P. 31, 3
deprecari titulos P. 55, 8
deprehendit nos libertas rudes 8, 14, 3 *add.* 8, 17, 4
depreſſior 10, 58
depreſſius iter 9, 26, 2
deprimere amplexus civium ad pedes P. 24, 2
deſcendere ad curas cuius 10, 40, 1 in officia familiaritatis P. 85, 5
deſcenſiones 5, 6, 26 n.
deſciſcere a conſuetudine 3, 20, 4
deſcribere vinum lagunculis 2, 6, 2
deſcriptio, *diſtributio* 3, 6, 13
deſerere iter ad P. 75, 5
deſervire honoribus 2, 5, 3. P. 77, 6 oculis P. 50, 1 ſtudiis 7, 7, 3
deſiderandus, quod proſpexerat, ne deſideraretur P. 10, 6
deſidia frui 2, 2, 3
deſidiae votum 1, 2, 8 longae indormire 1, 2, 3
deſidioſiſſimus 3, 5, 19
deſolata templa 10, 97, 10
deſolatus 4, 21, 3
deſtinare cui filiam 6, 26, 1 reum 9, 13, 7 deſtino excurrere 3, 6, 6 de eo quod deſtinaveris non eſſe conſulendos *etc.* 9, 13, 6
deſtinaſſe mori 1, 12, 9
deſtinatum mihi eſt 9, 13, 5
deſtinatio, *electio* P. 77, 1
deſtringi *in balneo* 3, 5, 14 deſtringi et abradi aliquid bonis P. 37, 2
deſtruebat foris claros domeſtica infamia P. 83, 4
detectus, *apertus* 10, 100
deterit nimia cura 9, 35, 2
deteſtari in caput cuius iram deorum 2, 20, 6
detinere moeſtos ſermones materia laetiori P. 28, 1
detorquere ad ſegnitiem luxumque P. 82, 6 *add.* P. 70, 5 recte facta 1, 8, 6
detrimenta *de abortu* 8, 10, 1. *v. v.*
devehere (*in forum*) P. 29, 4
devexitas loci 8, 8, 3
devexus in planum P. 71, 1
devincire ſibi officiis 1, 7, 2
devinctus neceſſitate 7, 9, 14
Deus adfuit mihi 1, 5, 5 Di boni! P. 10, 3
Diaconiſſae Chriſtianorum 10, 97, 8
diaeta *pars domus habitationi apta* 2, 17, 15. 7, 5, 1 *trium aut quatuor cubiculorum* 5, 6, 31
diaetula *quid. leg.* 5, 6, 38
Diana et Minerva in ſilvis 1, 6, 3
dianome 10, 117, 2
dicare caelo, *conſecrare* P. 11, 1
dicax et vrbanus 4, 25, 3
dicere ſibi legem 2, 16, 2
dictare *notario ſcribenda* 9, 36, 2 teſtamenta 2, 20 *extr.*
die admiſſo, *valvis remotis* ibid. dies longa, *tempus* 8, 5, 3 conditur, *conſumitur* 9, 36, 4 et P. 80, 6 dies imperii 10, 60. 10, 103 natalis *princip.* 10, 28, 2
in diem vivere 5, 5, 4
differre ſitim, 1, 22, 7
difficultas me circumſtat P. 3, 3
ex difficultate beneficiis ſuis commendationem captare P. 91, 2
diffidentia cauſſae 5, 1, 7
diffundere orationem in immenſum P. 56, 2
diffunditur via, *fit patentior* 2, 17, 3 diffuſum opus 3, 5, 6
diffuſior corona, *coetus maior* 7, 17, 9
diffuſius meritum P. 53, 3
digerere, *diſpenſare* 2, 17, 9 digeruntur inſulae ventis 8, 20, 6
digeſta, *ordinata* 9, 18, 2
digitos agitat, computat 2, 20, 3

dignationem habere P. 47, 1 ponere in honore P. 77, 5
dignitas oris, *virilis pulchritudo* P. 4, 7
dignus alter eligi, alter eligere P. 7, 4
dilationem dare 10, 85, 5
dilectus princeps, *delectus* P. 2, 6
diligens, *frugalis* 2, 6, 1 temperamenti P. 79, 5
diligere effuſiſſime P. 84, 4
diluere crimen 2, 11, 9. 3, 9, 32
diluvia crebra 8, 17, 1
dimenſus *paſſiv.* 4, 30, 3
dimidia clepſydra 6, 2, 5
dimittere creditores, *illis ſolvere, eos abſolvere* 2, 4, 2 pluribus ſingula 9, 18, 2
dinumerari P. 76, 2
ſub dio 6, 16, 6
diplomata *itineraria* 10, 14 et 54 et 121, 1
diremit nox 4, 9, 9 not.
diremta mari gens P. 32, 1
dirimere ſententias 8, 14, 19
diſcedere, *diſſentire* P. 76, 3
diſceptare inter amicos 7, 15, 2
diſcernere parietibus 1, 8, 17
diſceſſione peracta 9, 13, 20
diſciplina caſtrorum corrupta P. 6, 2
diſcreta velo 2, 19, 3
in diſcrimen adduci 2, 9, 1 diſcrimen transmiſſum convaleſcendo remetiri 8, 11, 2
diſcurſus inanis 1, 9, 7 *add.* 8, 23, 5 *de ambitione candidatorum.*
diſcurſibus tortis vibratisque 6, 20, 9
diſertior 6, 17, 3
diſiunctus conſulatu P. 93, 4
diſiunctiſſimae terrae P. 25, 5
diſpenſata *oppon.* profuſis P. 35, 5
diſperdere 7, 12, 1
diſpice, ne ſit 2, 10, 5 an tu 1, 18, 5
diſponere diem 9, 36, 1 facultates 3, 19, 9 qui nuntient 4, 19, 3 otium 4, 23, 1
diſpoſitus vir, *ordine cuncta agens, ſine confuſione* 2, 11, 17 diſpoſita vita 3, 1, 2
diſputare 1, 8, 5
diſſimillimus 1, 5, 9. P. 94, 2
diſſimulanter 1, 13, 2
diſſimulatione praeterire 6, 27, 3 mutua parcunt ſibi ſenatores 9, 13, 21
non diſſoluta clementia P. 80, 1
diſſoni clamores 3, 20, 4
diſtineri negotiis 7, 7, 3 fluminibus P. 25, 4
diſtentum officiis tempus 3, 5, 7 diſtentus coen[illegible] *fartus* P. 49, 6 imperii curis P. 86, 2 occupationibus 6, 18, 1
diſtinguere curas et occupationes carmine 7, 9, 10
diſtinguitur coena comoedis 3, 1, 9
diſtincte deſignare P. 88, 6
diſtinctius 3, 1, 1 enuntiare 7, 13, 1
diſtricte minatus 9, 21, 4
diſtrictum officium 10, 25
diſtringere votis deum, *diverſa precari* P. 94, 2
diſtringi officio 1, 10, 9 et 7, 15, 1
diſtringunt officia 3, 5, 19
ditione nutuque cuius regi P. 4, 4
in ditionem venire P. 32, 1
diverſum conſuetudine P. 65, 3 in div. movere 10, 116, 1 *dubium facere.* diverſiſſima parte 9, 28, 2
dividere ſententiam 8, 14, 15
divinitas terris ſi qua eſt P. 32, 3
divinitate parentum ſuperbi P. 11, 4
diuturnitatis amor ſolicitat 5, 8, 2
docere, *narrare* 10, 64, 4
docti interdum latent 7, 25, 3 ſq.
documentis magnis expiare errorem 8, 10, 1
dolenter dicere 4, 11, 2 ferre 1, 5, 4
dolere morte cuius 1, 12, 12 dolendi etiam quaedam voluptas 8, 16, 5
dolor eximit ſtudia 8, 23, 1
dolorem levare 2, 7, 7
dolore ſuperari 1, 12, 13
domeſtica infamia P. 83, 4

dominatio *et* principatus *diverſa* P. 45, 3
domini mites, *heri* 1, 4, 4
dominis exturbatis, *poſſeſſoribus* P. 50, 1
dominus ſaeviſſimus, *tyrann.* P. 52, 6 a principe alius P. 55, 7
dominos et ſervos inter non eſt amicitia P. 85, 2
domus laxior P. 50, 5
donare. *ne non* donatus abiret 8, 2, 3
donativum P. 25, 2
donum. *dona inſidioſa* P. 43, 5
dormire in dextram aurem 4, 29, 1
dormitorium membrum 2, 17, 9
dorſum ſaxeum 6, 31, 17 editisſimum 9, 7, 4
in dotem conferre quid 2, 4, 2
quod dubitas, ne feceris 1, 18, 5
dubito, num 6, 27, 2
non dubito futurum, vt 6, 21, 7
ducere repugnantes, *perſuadere* 1, 10, 5
duci auribus 3, 15, 4 gloria famaque 4, 12, 6 *abſolute*, i. e. *ad ſupplicium* 10, 97, 3
duci et capi quo, *delectari* 9, 17, 3
ducitur nox ſermonibus 6, 31, 13
ductus aquae, *abſol.* 10, 46, 1
dulcedo tecum loquendi 2, 5, 13.
dulcis ſermo 1, 10, 5
dum, *donec* 1, 5, 15 *poſtpoſ.* manedum 8, 6, 13
duodeviceſimus annus 6, 20, 5
dupli vel quadrupli ſolvendi irrogatione tarditas multatur P. 40, 5
durare ad extremum 5, 16, 4
durat honor ſtudiis 4, 16, 1
durities corporis et lacertorum P. 82, 6
durus ac crudelis 2, 10, 1
durior, *inclementior* 8, 16, 3
duriuſculi verſus 1, 16, 5
duumviratus 4, 22, 1

E.

Eblanditae preces P. 70, 9
eccleſia, *concio* 10, 111
ecdicus, ibidem pr.
echini 1, 15, 3
eclogae 4, 14, 9
ecquid, *dubitative* 6, 16, 17
edere annos, *profiteri* 10, 22, 1 cenſum 10, 22, 1
edicto ſubiicere, *edicere*, *publice ſcripto proponere* P. 20, 5 celebrare diem P. 92, 4
editio *libri* 2, 10, 6 et 3, 15, 1
editione indignus liber 1, 8, 4
educationis taedium et labor 1, 8, 11
per quod effectum eſt, vt 10, 83 f.
effecti Syllogiſmi 2, 3, 3 *Add.* 8, 4, 7
efferre ſe alveo P. 30, 2
efficaciſſimum genus rogandi, gratias agere P. 70, 9
efficaciſſime rogare 2, 13, 11
effigies, *vmbra mortui* 3, 5, 4
effinge et excude, *ſcribe* 1, 3, 4
effingere Horatium, *imitari* 9, 22, 2
effoeta natura 6, 21, 1
effrenata petulantia 4, 25, 5
effulſit ſol 6, 20, 18
effuſe amare 6, 26, 2
effuſius dicere 1, 20, 20 fovere pantomimos 7, 24, 4
effuſiſſime diligere 7, 30, 1 et P. 84, 4
effuſo curſu, *citato* 6, 20, 11
effuſio liberalitati *opponitur* P. 38, 4
egeritur lacus in flumen 8, 20, 9
egeſtas *et* inopia *differunt* 4, 18, 1
egeſtio opum publicarum 8, 6, 7
Ego vero, *initio epiſtolae* 9, 20 et 38
egreſſi tecta 6, 20, 8
eia 4, 29, 1 veritatem 7, 33, 10
eiecta, *prominentia* 2, 17, 11
eiurare magiſtratum 1, 23, 3
eiusdem aetatis, cuius illi 10, 83, 4
elapſum librum colligere 2, 1, 5
elatius *adiect.* 1, 8, 5 et 7, 2, 4 *adv.* *oppoſ. preſſius* 4, 14, 3 dicere 7, 21, 3
Electa, *liber* 3, 5, 17
electionem cui offerre 10, 24, 2
elegi fluentes 5, 17, 2
elicis et invitas 9, 18, 1
eloquentia *et* loquentia *diff.* 5, 20, 5

20, 5 male ſine moribus diſci-
tur 3, 3 extr.
eloquentiſſime 6, 21, 3
eloquentius *adv.* 3, 18, 6
eloquutioni vacare 3, 13, 2
emancipare 4, 2, 2, fundos 10, 3, 3
emancipatam revocare 8, 18, 4
emancipatio 10, 3, 3
emendatio *libri* 1, 8, 3
emendatus vir 3, 3, 5
emendatiſſimus 8, 22, 2
emendator diſciplinae P. 6, 2. 46, 4
ſenatus 6, 5, 4 acerrimus timor
7, 17, 13
emerita arma P. 15, 3
eminet metus, gaudium 5, 17, 5
emittere, *emancipare* 8, 18, 4 librum
2, 10, 6 et 9, 1, 1 libellos 1, 2, 6
emota ſedibus 6, 16, 15
emtitare 6, 19, 5
emtio mala ſemper ingrata 1, 24, 2
enata inſula 6, 31, 7
enerve et fluxum ſpectaculum P.
33, 1
enimvero P. 2, 8. 25, 3. 81, 4
enitere bello *contr.* obſoleſcere P.
4, 5
eniti, *parere* 4, 21, 1
eniti, vt 1, 3, 5. P. 95, 2
enodes elegi 5, 17, 2
enorme 9, 26, 6
enotare 1, 6, 1. 6, 16, 10
enoteſcere 2, 10, 3
eodem loci P. 1, 5
epigrammata 4, 3, 3
epiſtolae *plur. de vna* 10, 5, 1. P.
15, 2 epiſtolae *incommodum prae
ſermone* 5, 7, 6
epulo diem celebrare 4, 1, 6
Epulonum Septemvir 2, 11, 12
equeſtris ordinis decora P. 23, 1
equum conſcendere 9, 15, 3
equi albentes P. 22, 1
erani 10, 93
eraſi e tabulis P. 25, 3
erigere animos P. 70, 3
eripere occaſiones beneficiorum
P. 39, 4
erogare in poſteros P. 26, 4
erogaſſe facultates 10, 111, 2
erogationes P. 41, 1 neceſſariae
10, 35
erubeſcebat fame P. 31, 6
eructare P. 49, 6
eruditiſſime 1, 9, 8
eſſe ſibi tanti, quanti 1, 3, 5 in ho-
nore hominum et in ore famae
P. 69, 6
eteſiae 10, 26
Etiam, *adfirmanter reſpondentis* 2,
6, 4. 4, 13, 3 *concedentis* 2, 3, 9.
5, 3, 7. 6, 2, 8. 6, 28, 3. 7, 17, 5
etiam atque etiam 6, 12, 5 et 6,
22, 7
etiam et P. 85, 1
evadere quem 2, 1, 3 ſermones
malignorum 7, 24, 3 valetudi-
nem perpetuam 1, 12, 11
evehere ſe ſuper ruinas *de fluvio*
8, 17, 3
eveniat bene ac feliciter P. 72, 1
eventura ſomniare 1, 18, 2
eventus comprobavit 4, 8, 3 do-
cuit P. 5, 4 ſequutus eſt 6, 33,
5 laetus ſequitur 10, 9
non ſine eventu 5, 20, 2
everſio dignitatis 10, 111, 2
evigilare 1, 5, 8
eunt ereptum P. 35, 3
evocare teſtes 5, 20, 2. 3, 9, 29
evolare, *celeriter proficiſci* 9, 28, 4
evolvere librum 1, 13, 2
Euphrates Rheno coniunctus P.
14, 1
euripus viridis et gemmeus 1, 3, 1
ex aequo probare P. 83, 6 ex con-
ſuetudine 1, 2, 1 ex imperato-
re ſubmitteris in amicum, agis
amicum P. 85, 5 ex proximo
auditus P. 14, 1
exactor *operis* P. 19, 3
exactores operi ponere 9, 37, 3
exactus hoſtis mari P. 29, 1 ex-
actum eſt P. 46, 2
exactiſſimus vir, *perfectus* 8, 23, 5
exacuere exhortationibus 3, 7, 15
examina infantium P. 26, 1
examinare iudicio amicorum 8,
19, 2
exarare quid verſibus 7, 4, 6

exarmare

exarmare accuſationem 3, 9, 29
exauctorare centurionem 6, 31, 5
excedere crimina immanitate 2, 11, 2 modum 8, 24, 10 in quod exceſſi, *digreſſus ſum* 5, 6, 45
excelſior omnibus P. 94, 3
exceptio *a regula* P. 38, 7
ſub hac exceptione 1, 2, 5
excerpere *librum* 3, 5, 10
exceſſus, *digreſſio* 9, 26, 9
excidit oculis vultus, animo caritas P. 87, 5
excidere aliquem numero civium 8, 18, 6 inteſtinum malum P. 37, 2
excipit te clamor P. 26, 7 adſenſu, gaudio P. 71, 1 honore P. 71, 6 oſculo P. 23, 1 *conditionem ponere* P. 68, 1
excire. exciverat te ab Hiſpania P. 14, 5
excitatus ſomno felicitatis.
exclamatio ſine o 2, 10, 1. P. 2, 8
excogitat metus multa P. 72, 7
excolere ſolum marmoribus 9, 39, 3 excolendus mihi eſt 3, 2, 4
excoquere. excocta flammis *metalla* P. 52, 4
excubare pro templis P. 52, 1 *de ſtatuis Imperatoris.*
excubiae crudelitatis P. 49, 3
excude aliquid, *ſcribe* 1, 3, 4
excurſionibus crebris avocari 1, 3, 2
excuſare alicui aliquid, *negare* 1, 7, 2 caſum patri 8, 11, 3 hunc diem P. 12, 1 fidem fallacem, *rebus compenſare* P. 32, 4
excuſatior 8, 14, 11 excuſatius eſt 4, 5, 4 excuſatius facies 9, 21, 3 excuſatum hoc eſſe cupio 7, 11, 2
excuſatio in numero, *quo viliora tanto plura* 9, 29, 2
excuſſi grandine Tuſci 4, 6, 1
excutere cubilibus feras P. 81, 1 rationem, *examinare* 10, 48, 1 probationes 6, 31, 5 excutiunt mihi mentem, *terrent* 1, 18, 3
exemplar aevi prioris 2, 1, 7 vivum 8, 13, 2 teſtamenti, *copia* 10, 75, 4 quandoque eſſe poſſe 6, 21, 2
ad exemplar antiquitatis 5, 15, 3 veterum 6, 21, 2
in exemplaria transſcribere 4, 7, 2
exempla longius repetere 1, 8, 8 ſibi ipſi ſunt 8, 23, 3 ſequi 10, 74
exempli intereſt, vt 9, 13, 25 refert 8, 12, 4 peſſimi eſt 10, 98 f. ſingularis vxor 3, 1, 5 raritate inſignis 6, 33, 2
exemplis melius docemur P. 45, 6
exemplo monere 7, 1, 7
ſub exemplo praemonere 2, 6, 6
exemplum inducere 6, 29, 2. P. 6, 2
ad exemplum pertinet 6, 29, 1. 10, 38, 2 et 85, 5
exemtus honoribus 2, 12, 3
exercere abactum hoſpitum P. 20, 4 aliquem, *vexare* 7, 6, 2 iuſtitiam 1, 10, 10
exercita et inquieta aeſtas 7, 2, 2 ſtatio P. 86, 3
exeſa oſſa 7, 27, 11
exhauriri legatis 5, 1, 9
exhauſiſſe labores 3, 9, 1 exhauſtus foſſa Tiberis 8, 17, 2
exhedra 10, 75, 3
exhibere humanitatem 5, 19, 2 ſe religioni deorum P. 63, 8 ſibi negotium 9, 18, 1
exigere noctem, *transſigere* 7, 5, 1 pecunias 10, 109, 1 *ius ſuum* 6, 6, 8. 6, 8, 5. 7, 12, 1 *diſputando conficere* 9, 26, 14. 5, 12, 3
exiguiſſima legata 7, 24, 7
exiles et parvae cauſſae 2, 14, 1
exilior P. 30, 3
exilius *adiect.* 7, 12, 4
eximitur dies 5, 21, 2
exinanitus 4, 30, 10
exire de vita 3, 9, 5 e vita 1, 22, 8 exit dies laetus P. 68, 2 res in vulgus P. 75, 3
exitus principum, *mors* P. 72, 4
exiſtere *vid.* exſiſt.
exiſtimatio clandeſtina P. 62, 9
exoleſcit metus 1, 4, 4
exolevit amicitia P. 85, 1 lex 10, 115, 3

exoptatiſſimus 10, 3, 6
exorabilis 8, 22, 3
exorare, *placare* 2, 5, 6 *hinc* exoratus obligato *opponitur* P, 28, 2 exorata terris numina P. 5, 1
exornata dignitas 10, 11, 2
exortus imperatoris P. 8, 3
expanditur amnis P. 30, 4
expeditiſſime 6, 22, 6
expendere cauſſas rei 1, 22, 10
expergiſci, *alacriorem fieri* 1, 4, 3
experimentis adnotatum 2, 11, 6 eruditus 1, 5, 16
experimento diſcimus P. 49, 3 creſcit audacia 9, 33, 6
experior me variis ſtudiorum generibus 9, 29, 1
experiri libertatem P. 67, 2
expertus vſu 9, 13, 6 honoribus vir P. 61, 7 me 7, 4, 3
expiare detrimentis (an *documentis?*) errorem 8, 10, 1 vnco, ignibus, miſeras voluptates P. 33, 3
explicare elegos 7, 4, 7 arcana famae noſcenda P. 83, 1 iter 8, 1, 1
expoliendum et limandum ſe cui permittere 1, 10, 11
expoſitus homo, *comis* 1, 10, 2
expoſiti, ἔκθετοι, θρεπτοὶ 10, 71 ſq.
expoſtulatum eſt, ne P. 75, 4
expreſſe dicere 2, 14, 2
expreſſius ad exemplar 5, 15, 3
exprimere faciem cuius *pingendo* 7, 33, 2
exprimere *vertendo. in aliam linguam* 2, 18, 1
exprimere non poſſum, quantum 5, 15, 2 verbis 5, 16, 7. 10, 2, 1. 10, 5, 1. 10, 12, 1
exprimere vitam, *deſcribere* 2, 13, 10
Exquiliae *vicus Rom.* 3, 21, 5
exquiſitae adhortationes 1, 8, 11
exſcindere malum P. 34, 2
exſcripſit ſimilitudine patrem filia 5, 16, 9
exſectus et exemtus honoribus 2, 12, 3
exſecutio prioribus aliquid addentium 8, 14, 6
exſequi iniurias accuſationibus 3, 4, 5
exſequias celebrare 8, 12, 5
exſerere ius ſuum 8, 7, 2
exſilium molle velut praemium 4, 11, 13
exſiſtat ſimilis avo 3, 3, 1 exſiſteres ſuffragator, declarator P. 92, 3
exſolvi poenis 10, 40, 4
exſolutus curis P. 79, 5
exſpectationem differre 2, 10, 2 fruſtrari ibid.
exſpectatione ſuſpendi 2, 20, 3
exſpectationis ſolicitudine liberari 10, 10
exſultantius, *adv.* 3, 18, 10
exta duplicata 2, 20, 13
extemporales figurae 1, 20, 10
extendere epiſtolam 3, 5, 20 ſe epiſtola 7, 9, 16 preces 2, 13, 11 veſperam ſermonibus 9, 36, 4 *i. e. ſcribere* 9, 10, 2 n.
exterrere 6, 4, 4
exterritus conſcientia 1, 5, 7
extollere in maius 3, 11, 1. P. 60, 7
praerepta et extorta 3, 9, 16
extortus membris 8, 18, 9
extracta cognitio 3, 9
extranei heredes P. 37, 1
exulcerat dolorem meum 1, 12, 1 et 8, 23, 5. 9, 9, 3
exuerant modo praetextas P. 61, 8
exuiſſe gratiam novitatis 1, 2, 6

F.

Fabrorum collegium 10, 43, 3
fabulae vrbis, *res actae* 8, 18, 11
facere bonos praemiis bonorum P. 70, 2 imperata P. 12, 1 haec faciat, haec audiat! P. 2, 8 facit plurimum in arte 5, 18, 3 qui faciunt aliquid in ſtudiis 6, 17, 5
faces ignem concuſſione cuſtodiunt 4, 9, 11
facetiae 6, 6, 8
facetiſſime dixit 1, 9, 8 ludit 9, 22, 2
facies liberalis 1, 14, 8 decora P. 56, 5 foeda *rerum* P. 82, 3 inſolita oculis noſtris contigit P. 71, 3 laetiſſi-

3 laetiſſima et amabilis vultus P. 55, 11 vna per omne ſpatium circi P. 51, 4
faciem cuius praeſtare, *ſpeciem praebere* 2, 17, 27
facilis et levis cibus 3, 5, 10
facile eſt coniectare P. 26, 7
ex quo facile eſt opinari 10, 97, 10
facilius eſt, vt—quam P. 44, 3. 87, 5
facilitas 8, 2, 8 magis quam facultas 6, 29, 5
facilitas principis P. 2, 7
factionibus vexari 10, 43, 1
factioſus Regulus 1, 5, 15
factioſiſſimus 4, 9, 4
factitatum 6, 23, 2
facultates, *opes* 10, 111, 2
fallax anni fides, *ſterilitas* P. 32, f.
nec me fallit augurium 7, 33, 1
nec fallebatur 1, 5, 2
falſi genus improbiſſimum 2, 20, f.
fama coniungere Rhenum Euphratemque P. 14, 2
fama optima frui 5, 15, 3
fama circumfert quid 3, 6, 1
fama ſerpit 9, 33, 3 praeceſſit 2, 3, 1 virtute ac meritis prorogatur P. 5, 10 principem invitum manet ibid. ſummam rerum nunciat, non ordinem 4, 1, 16
famae adſignare quem 6, 23, 2 ſubtrahit quies et modeſtia 7, 25, 1
famam laedere 1, 5, 7 et 3, 7, 3 ferre iuſtitiae 4, 9, 21 flagitii avertere P. 28, 1
familiare mihi eſt 4, 24, 7 familiare et hoc 9, 34, 1 familiares amici 9, 34, 1. 9, 37, 1
fando inauditum P. 86, 2
fas eſt 2, 1, 10. 2, 5, 5. 7, 9, 9 an fas erat, *decebat providentiam?* P. 5, 2
fas non puto 1, 5, 7
fas publicum, *ius* 9, 13, 3
faſcis 3, 9. faſces dimiſſi P. 61, 7
faſtidium circa hoſpitia P. 20, 3
faſtidioſa res 6, 17, 5
faſtidioſiſſimus 8, 6, 14
ad faſtigium augendum cui nihil ſupereſt *etc.* P. 71, 4
in faſtigio collocare 1, 7, 1
faſtos reſerare, *conſulem fieri* P. 58, 4
fatalis mors *a naturalibus cauſſis, non a voluntate hominis profecta* 1, 12, 1
fato quaſi datum 8, 18, 5
faucibus praedonis eripi P. 94, 3
favere, *verbum Circenſe* 9, 6, 2 n.
faveo ſeculo, ne 5, 17, 6
dii faveant, vt 6, 25, 5
favonios accipit *locus* 2, 17, 19
favorabilem facere 4, 9, 22
favorabile 4, 9, 18
fax tumultus P. 8, 5
febri ardentiſſima peruſtus 7, 1, 4
febricula 10, 28, 1
Felicis nomen fortunae datum P. 88, 5
felices nos! felicem illum! P. 2, 8 non magis ſine te nos eſſe felices, quam tu ſine nobis potes P. 72, 2 felicior antequam feliciſſimus fieret 5, 18, 1 n.
felicitas temporum 10, 7 edicit quaedam 10, 66, 7 vera felicitate dignum videri P. 74, 1 felicitatis eſt, quantum velis poſſe, magnitudinis, velle, quantum poſſis P. 61, 4
fellis et ſalis plurimum in ſcribendo habere 3, 21, 1
feneſtrae et valvae *differunt* 2, 17, 5. 5, 6, 19
ferae clauſtris fractae P. 81, 3
ferax arborum terra 2, 17, 15 miraculorum 8, 20, 2 bonis artibus ſeculum 4, 15, 8
feracius et vberius ad laudem P. 43, 3
feraciſſimae terrae P. 30, 1
fercula *triumphi* P. 17, 2
feriatus dies eſt 3, 14, 6
feriatos dies plures menſis habet 10, 24, 3
ferrea frons P. 35, 3
ferre acceptum vid. h. v. fructum conſcientiae, *referre* 5, 1, 11 laudibus

laudibus 8, 6, 9 prae ſe 6, 8, 2 quod petiimus, *conſequi* 5, 13, 2 tulit aetas hos, *genuit* 5, 15, 6 fert via eodem 2, 17, 2 ferentes venti P. 31, 4 nihil quod ad Bithynos ferretur, *pertineret, applicari poſſet* 10, 71, 2
ferveſcentibus aeſtibus 8, 1, 1
feſſis rebus P. 8, 3
feſtinantius *adverb.* 5, 17, 1
feſtinare *cum infin.* 10, 1, 1 feſtinata ſenectutis inſignia P. 4, 7 feſtinatis honoribus amplificare P. 69, 5
fideliores 3, 14, 3
fidelitas temporum P. 67, 3 *vid.* ſecuritas.
fidelius iudicare 6, 24, 3
fideliſſima cuſtodia principis innocentia P. 49, 3
fidere ingenio ſuo 4, 13, 12 parum ingenio 8, 21, 4
fides auctoris magna 9, 33, 1 in oculis, habitu, geſtu P. 67, 1 divinitatis P. 11, 3 rara in amicitiis 6, 10, 5 ſi ita duxerit 5, 1, 4
fidem dare vocibus, *facere* P. 74, 3 detrahere, ibidem. fecit mihi poenitentiae 9, 21, 1 liberare 5, 11, 1 implere rei 3, 14, 2 exſolvere 2, 12, 6 obſtringere ſuam cui 4, 13, 11
in fidem ditionemque venire P. 32, 1
fiduciam cuius de ſe deſtituere 2, 17, 10 habere diligentiae cuius 10, 82, 2 reponere in quo 3, 9, 16
figurae orationis 1, 2, 2
figurare varie 3, 13, 3
figuratum opus 2, 20, 2
per filium mereri triumphalia, caelum P. 89, 3 filium *quomodo* caſtigare *fas ſit* 9, 12
fingere et formare ſibi principem P. 4, 4
finiri morbo, *mori* 1, 12, 2
finem facere lacrymis 5, 9, 6
Firmani, colonia 6, 18, 1
firmator diſciplinae 10, 38
firme et graviter reſpondere 6, 13, 3
firmiſſimus pro veritate, *conſtans* 2, 11, 19
firmitas corporis P. 4, 7
fiſcus et aerarium *differunt* P. 36, 3. 42, 1
fiſcum cohibere P. 36, 3
flagitia committere 1, 5, 1
flagitioſiſſimum factum 9, 13, 12
flagrantiſſimus amor 6, 8, 2
flagrare invidia apud 9, 13, 21
flamen, *ſacerdos* 2, 13, 4 flamine colere divum 11, 3
flexibile ingenium 1, 16, 1
flexibiles ducimur in P. 45, 5
in flore primo exſtingui 5, 9, 5
flore ſenatus et equeſtris ordinis circumfuſus P. 23, 3
florem novitatis praecerpere 5, 20, 8
florere fama gloriaque 7, 20, 4
floret vrbs ſtudiis 1, 10, 1
floreſcit patria 5, 12, 2 vetuſtate P. 55, 9
fluitare 8, 8, 4. 8, 20, 6
fluitantia vela P. 81, 4
flumen amat alveum P. 31, 4
flumina gelu rigentia, ſuperflua campis, deferentia P. 82, 5
fluxum ſpectaculum, enerve P. 33, 1
foecundiſſima gens P. 31, 6
foediſſimae tempeſtates 3, 18, 4
fomento dolor adquieſcit 2, 21, 4 fomentis adquieſcere, *ſolatio* 6, 7, 2
fons oritur 4, 28, 1
fontis mira natura 4, 30
e fonte repetere, *altius* 4, 13, 10
fontes patrii P. 15, 3
fonticulus 5, 6, 22, et 40
forma negandi 5, 20, 6
formam ſcribere, *ideam delineare*, 9, 39, 5
formare mores principaliter P. 47, 1 verſus meos cantat formatque cithara 4, 19, 4
formari, *inſtitui* 1, 14, 3
formator morum 8, 23, 2

formidoloſus tremor 6, 20, 3
fortis, *bonae valetudinis* 1, 12, 12 et 2, 21, 4 et 4, 1, 7 et 7, 22, 1. 10, 1, 2
fortes fortuna iuvat 6, 16, 11
fortuna dominatur in vtramque partem 5, 20, 2
ſi fortuna hunc ſervaverit 2, 21, 4
fortuna magna nihil rectum habet P. 83, 1
fortuna imperii meliore vultu aliquem reſpexit 10, 66, 9 praemonet vt P. 15, 1 principum abeſt ab humilitatis periculo P. 71, 5 indiget amicitiis P. 85, 6
fortunae hactenus licet, vt 4, 8, 2
fortunae malignitas 10, 95, 2
Forum Iulii. quae Foroiulii poſſides 5, 19, 7
foſſam ducere 10, 69, 4 percutere 10, 50, 4 premere 10, 69, 4
fovere effuſius pantomimos, quam 7, 24, 4 exhortationibus 1, 14, 1 animos rectos vividosque P. 44, 6 larga manu P. 26, 6 ſancte iudicium alicuius P. 87, 3
fracta pronuntiatio 2, 14, 12
fracti fluctus 2, 17, 5
fraenata lingua P. 66, 5
fraenator animus P. 55, 9
fraenos laxare 9, 26, 7
fragilitas mortalitatis 4, 24, 2
fragilitatis humanae vices horrere P. 27, 1
frangere animos virorum P. 81, 4
fraudare ſtudia fructu 2, 10, 8
fraxinus 8, 8, 4
frequens ſententia, *multis adprobata* 2, 11, 6
frequentare nuptias 1, 9, 2
frequentatur homo, *a multis inviſitur* 2, 9, 6
frequentiſſime clamitabat 4, 11, 7 ſcribere 6, 7, 3
frigida et inania 4, 17, 4 negotia 9, 2, 1
frigidae res, *ineptae* 1, 9, 3
frigidiſſimus fons 4, 30, 3
frigidaria cella 2, 17, 11 et 5, 6, 26
frons exſanguis, ferrea P. 35, 3
fronte gravi P. 41, 3
frontem abſtergere, *lacrymas* P. 73, 5
frontem remittere, *ſeveritatem* 2, 5, 5.
frontis mollities, *pudor* 6, 29, 6
fructus honeſtatis in conſcientia 1, 8, 14
fructuoſum omnibus opus 10, 50, 2
frugaliſſimus princeps P. 51, 1
frugalitas principis an tantas vires habet P. 41, 1 priſca 1, 22, 4 valetudinis 5, 19, 9 contrahit tempus epularum P. 49, 5
ex frugalitate reditus 6, 8, 5
frugalitate monſtrabantur Piſones P. 88, 6
frugaliter vivere 10, 40, 3
frugi coena 3, 1, 9 et probi exiſtimantur P. 88, 2 mancipes 3, 19, 7
frui deſidia, ſtudiis 2, 2, 3 per amicos P. 58, 6
frumentorum comparatio 10, 37
fruſtrari ſpes improbas cuius 8, 18, 3
fugaces blanditiae 7, 4, 6
fugitivus rei familiaris 9, 28, 4
fuiſſe, *vixiſſe* 8, 5, 1
fulgurat oratio 1, 20, 19
fulmine adflare P. 90, 5
fulminibus ambuſtus 3, 11, 3
fulturae et ſubſtructiones 6, 48, 2
fulturis corporis ſuſtinetur animus 1, 9, 4
functus procuratione 7, 25, 2
fundamentum iacere 4, 9, 4
fundare ſalutem et libertatem P. 8, 1 reditus civitatis P. 70, 1
fundata adminiculis domus 4, 21, 3
funditus exſtinctum 2, 14, 12
funebre opus 6, 34, 1
funebres laudationes 8, 12, 5
fungi pio munere, ibidem
funus parare cui 3, 16, 3 publicum 2, 1, 1
furcifer 7, 29, 3
futile tempus 3, 7, 14
futura ex praeteritis providere 1, 5, 16

G.

Gaditanus aliquis Livium videre geſtit 2, 3, 8 Gaditanae puellae 1, 15, 3 n.
ganea clandeſtina P. 49, 6
gaudendi neceſſitas P. 23, 6
gaudio cogendi vis ineſt P. 73, 2 gaudio eſt tibi, ſi 2, 11, 1 magno 4, 19, 1 gaudium adferre 10, 2, 1 percipere 2, 10, 6
gelidum caelum 5, 6, 4
gemmea prata 5, 6, 11. 1, 3, 1
gemmeus Euripus 1, 3, 1
gemunt gubernacula 9, 26, 4
generaliter 1, 8, 3 et 4, 20, 1
genialis torus P. 8, 1
genitus Iove P. 14, 5
genius amnium P. 32, 3 principis P. 52, 5
gentilitate mereri *hereditatem* P. 37, 2 gentilitates ſparſas atque laceras colligere P. 39, 3
gentilitium eſt ei 6, 15, 1
genus ducere a quo 9, 22, 1
gerere honores 7, 27, 2
Germaniae *munimenta naturalia* P. 14, 2
geruſia 10, 42, 1 n.
geſtari equo 9, 36, 5
geſtatio, *locus* 2, 17, 13. 1, 3, 1. 9, 7, 4 *motus* 9, 15, 3
geſtator delphinus 9, 33, 8
geſtiebant rogari P. 39, 2
geſtus effeminati P. 54, 1
geſtu manuque demonſtrare 8, 14, 20
gigno. dies, qui genuit hunc diem P. 23, 5 genueris an elegeris, *quid interſit* P. 7, 7
glaciei *deſcriptio* P. 12, 3
glacie duratus fl. ibidem.
gladiatoriae crudelitatis excuſatio P. 33, 1
glebula ex metallo 10, 16, 3
gloria duci 4, 12, 6 laetus *i. e. conſcientia bene facti* P. 8, 4
gloria lata, *ampla* 4, 12, 7
gloria, laude virtutis florens 10, 89 numeroſa P. 28, 1
gloria ſequi, non appeti debet 1, 8, 14
glorioſiſſimus fructus P. 68, 1
graciles vindemiae 8, 15, 1 et 9, 10, 2
gracilitas corporis 2, 11, 15
gradata buxus 5, 6, 17
gradatim definire 2, 14, 14 et diſtincte tractare 8, 2, 8 amicos habere 2, 6, 2
gradum addere, *ſequi, una ire* 6, 20, 12 ſcopulis inferre P. 81, 1
gradus equeſter 2, 13, 4 cognationis remotus, iamque deficientis affinitatis P. 39, 6
Graecia vera et mera 8, 24, 2
Graecis volubilitas et longae periodi 5, 20, 4
Graeculi indulgent gymnaſiis 10, 49, 2
Graeculus magiſter P. 13, 5
grandine excuti 4, 6, 1
grandis natu 8, 23, 7
granditas 6, 21, 5
gratia malorum infida 1, 5, 15 perit, ſi repoſcatur 1, 13, 7 villae 2, 17, 1 gratia valere 1, 17, 2
gratiam adimere 2, 5, 8 novitatis exuere 1, 2, 6 retinere 1, 8, 7
in gratiam vxoris P. 7, 4
gratias agere ob quid 9, 31, 2 gratias agere rogandi genus efficaciſſimum P. 70, 9
gratiarum actione celebrari 7, 32, 2
gratioſiſſimus reus 3, 9, 25
gratulari temporibus 4, 27, 5
gratae terrae, *fertiles* P. 31, 1 gratior poteſtate libertas P. 87, 8
gravari *id* quod depopoſciſti 1, 8, 2 dominum, *ob dominum* P. 45, 3 materiam 3, 18, 6
gravis ſupellex, *pretioſa* 8, 17, 4
gravitas humanitate temperata P. 4, 6 ſententiarum P. 67, 1
gubernacula recta in locum tenere 6, 16, 16 reip. 10, 1, 1 gubernaculis publicae ſalutis admovere P. 6, 2
gubernator *navis* 9, 26, 5
gulae temperare 2, 6, 5
guſtatorium 5, 6, 37
gymnaſium *corporis* 2, 17, 7. 10, 49, 2

49, 2 gymnaſia ſectari, *literarum et philoſophiae docendae cauſſa* 1, 22, 6
gymnicus agon 4, 22, 1
gyro anguſtiſſimo ingeniorum impetus refringere 9, 26, 7

H.

Habeo adnumeranda vulnera P. 15, 4 certandum 1, 7, 6 enitendum 1, 8, 12 facienda, tradenda 8, 14, 4 conſulendum 10, 28, 1 imitandum 8, 13, 2 impetrandum 10, 95, 2 tibi fiduciam diligentiae 10, 82, 2
habes quod agas 4, 14, 10
habet, tenet, poſſidet 1, 16, 1
habet me hoc inquietum 2, 9, 1
habere artes in complexu oculis, auribus P. 47, 2 in conſilio P. 62, 5 per amicos P. 50, 6
habitator P. 50, 3
habitu corporis praeferre quid 1, 22, 6 diverſi poſtulantium habitus P. 56, 6
hactenus, vt, *eatenus* 4, 8, 3 et 7, 9, 3
hactenus, quod 9, 15, 3
hactenus, *eatenus, eo modo, ſine Vt* 7, 6, 13. 7, 31, 6
Haec hactenus 3, 14, 5
haeret animo penitus 1, 5, 11. P. 75, 6 haeret tibi 10, 96
haereat nobis illud 10, 31, 2
haerere, *dubitare* 10, 116, 1 *comitari* 7, 27, 2 n. lateri cuius P. 24, 3 pedibus 9, 21, 1
haeſitabundus 1, 5, 13
haeſitare, *dubitare* 1, 22, 3. 10, 30 et 40
haeſitatio, *dubitatio* 6, 27, 1
haeſitatione liberare quem 10, 54
haeſitator in edendo *libros* 5, 11, 2
hami 10, 42, 2
hamata munera 9, 30, 2
hamus cibis illitus P. 43, 5
hebetari gladios retundique P. 18, 3
hebetes et tardi 6, 2, 6
heliocaminus 2, 17, 20 *locus a ſole vaporatus.*
hemicyclus *in villa* 5, 6, 33
hendecaſyllabi 4, 14, 2. 7, 4, 1
Heracleotae *Bithyni* 10, 79, 2
heres neceſſarius P. 7, 6 ſcriptus et nuncupatus P. 43, 1 n.
heredem inſtituere 5, 7, 1 relinquere 4, 10, 1
heredibus bonis defunctorum voluntatem intellexiſſe pro iure eſt 4, 10, 3
hereditarii agri 7, 11, 1
hereditas obvenit 7, 11, 5
hereditatem adire 2, 4, 1 et 10, 79 cernere 10, 79, 2 transmittere cui 8, 18, 7 hereditatum viceſimae P. 37 ſq.
heroicum carmen 7, 4, 3
hetaeria 10, 43. 97, 7
hibernaculum 2, 17, 7
hilarius ſcribere, *adv.* 3, 18, 10
hippodromus 5, 6, 19
Hipponenſis colonia 9, 33, 2
hiſcere quis audebat? P. 76, 3
Hiſpania citerior 2, 13, 4
hiſtoriae et orationis *comparatio* 5, 8, 9 ſq.
hiſtoriam componere 1, 1, 1 proſequi 2, 5, 5
hiſtrio P. 54, 1
Homerici verſus 1, 7, 5
hominem ſe et hominibus praeeſſe meminit P. 2, 4
honeſtavit aliquem toga P. 4, 5 honeſtare lacrymis templisque *mortuum* P. 11, 1
honeſtas pro neceſſitate 4, 10, 3
honorarium, *quod datur pro introitu* 10, 114
honorem omnem cui praeſtare P. 88, 3
honores, *tituli* 3, 6, 5
honos verus vbi reponi debeat P. 84, 8 otioſus et vacans P. 57, 2
in horas exſpectare 3, 17, 3
horrea *ſtatuarum, imaginum* 8, 18, 11
horrere vices fragilitatis humanae P. 27, 1
horreſcere turpi formidine P. 82, 1
horridior 3, 3, 5
horror in cultu 1, 10, 6

 hoſtiarum

hoſtiarum largus cruor P. 5, 3
ex hoſtico raptum P. 29, 3
hoſtilia cum facerent, timebant P. 18, 3
humanitas gravitate mixta P. 4, 6
humanitas *a iudicio diverſa* 5, 3, 9
humanitatem cui exhibere 5, 19, 2
humeris attolli P. 57, 5
humeris huius ſedet imperium P. 10, 6
humeſcentes oculi P. 73, 4
humilis radix, *non profunda* 8, 20, 5
humile nihil principi, niſi odiſſe P. 85, 7
humiles et ſordidae curae 1, 3, 3
humilia loca 10, 46, 2
humilior timidiorque 1, 5, 8
humilius iter 9, 26, 2
humillime deprimi 6, 24, 1
humilitas, vitium P. 71, 5 humilitate captare amorem P. 4, 5
hyperbaton facere 8, 7, 2
hypocauſtum 5, 6, 24
hypodromus *v.* hippodromus

I.

Iacere graviter, *aegrotare* 2, 20, 1 infra laudes cuius 8, 6, 2 neglectum 1, 1, 2
iacent otioſae pecuniae 10, 62, 1
iactantiae ſtudere 1, 8, 13
iactantior 9, 23, 6
iactis fulminibus 3, 11, 3
iacturam facere 1, 12, 1
ianuam famae cui pateſacere 1, 18, 4
Ianuarius menſis celeberrimus 2, 11, 10
iatraliptes 10, 4 et 22
ibit in ſecula P. 55, 1
Icaria inſula 7, 4, 3
idem interpretationi tuae 10, 84, 1
identidem 1, 13, 4. 6, 7, 2 et 6, 20, 16. P. 2, 5
idolon 7, 27, 5
idyllia 4, 14, 9
ieiuna materia P. 66, 1
ieiune et infirme 1, 20, 21
ignarus adulationis nullus locus P. 54, 1.
ignes coërcere, *incendia* 10, 43, 2
ignominia adfici 2, 12, 3
illaudatus 9, 26, 4
illibata, integra P. 25, 1
illiteratum eſt, *erudito indignum, ſequente infin.* 2, 3, 8
non illiteratus 7, 27, 12
illiteratiſſimae literae 1, 10, 9
illiti cibis hami P. 43, 5
illud, *vt* Homericum illud 5, 12, 2
vſque illo 10, 29, 2
illunis nox 6, 20, 14
illuſtrius nihil 7, 19, 9
Illyricum 3, 16, 7
imagini Caeſaris thure et vino ſupplicare 10, 97, 5 imaginem venerari 10, 97, 6 apud imagines conſalutare imperatorem P. 56, 8 imagines excoctae flammis P. 52, 4
imagines, *generis documenta* 5, 17, 6 clarorum virorum 1, 17, 3 ſubitae, *novitas generis* 8, 10, 3 imaginibus onerari 3, 3, 7
imagines in bibliothecis 4, 28, 1
in imagine tua *h. e. cogitatione de te* 7, 5, 1
imaginor, *cogito* 1, 14, 9
imaginor, *videor mihi videre* 2, 10, 7. 5, 5, 5 omnia, *timeo* 6, 4, 4 imaginare Pallantem 8, 6, 11
imbecilli ingenio eſſe P. 79, 4
imbui ſtipendiis caſtrenſibus 8, 14, 5
imbutus honeſtis artibus 3, 3, 2
imitabilis 7, 20, 4
ad imitandum proponere 1, 5, 12
imitationis imitatio difficillima 4, 28, 31 ardor accendit P. 13, 4
immaniſſima bellua P. 48, 3
immanitas temporum P. 47, 1
immenſa iuga P. 81, 1
immerens 3, 9, 20
immigrare in nobilium ſedes P. 50, 3
imminet convivis ſpectator adnotatorque P. 49, 6
imminuere auctoritatem P. 77, 4
immite caelum 8, 17, 1
immo poſtpoſitum P. 44, 2

immorari laudibus P. 54, 3
immortalitatis candidatus P. 63, 1
immortalitati proſpicere 1, 17, 4
immotus dies *ſerenus et tranquillus* 2, 17, 16
immundiſſima adſpectu 10, 99, 1
impatienter 2, 7, 6
impatientius carere 6, 1, 1
impatientiſſime dolere 9, 22, 2
impedimento eſſe cui 6, 28, 1
impedimentum pati 2, 12, 6
impendium principe dignum, quod erogatur in poſteros P. 26, 4
impendia, *expenſa* 10, 28, 3 et 52, 1
impendio modico 10, 91, 1
impendium reddere 1, 15, 2 quod impenſum eſt in principem edicto ſubiiciendum P. 20, 5
impenſe petere 6, 23, 1 rogare 7, 14, 1
impenſius rogo 6, 4, 5 et 8, 6, 8
imperare dolori 8, 19, 2 voci 5, 19, 6 imperaturus omnibus debet eligi ex omnibus P. 7, 5
Imperator Iupiter P. 5, 2
imperatorium nomen P. 12, 1
imperitat animus corpori P. 82, 6
imperio Senatus P. 1, 2 imperio et inſtinctu P. 73, 2
imperſpicua ingenia iudicum 1, 20, 17
impetum caloremque perdere 2, 19, 2 fractum reſumere 7, 9, 6
impietas, *crimen laeſae maieſtatis* P. 33, 3
implacabilis 8, 22, 3
implere amaritudinem inimici 7, 33, 5 fidem advocati ib. oculos ſpectaculo P. 22, 2 officium 10, 52, 2 officii partes 10, 56, 3 tectum magnus hoſpes *dicitur* P. 15, 4 *add.* 50, 6. 7, 24, 9
implevit annum LX 1, 12, 11 nondum XIV. 5, 16, 1
impleri conſpectu ſobolis oculis tuis laetiſſimum P. 26, 3
implicitare 9, 33, 5
implicitus morbo 7, 27, 3 neceſſitudinibus 7, 16, 1 ſuſpicionibus 3, 9, 19
importare foecunditatis bona P. 31, 2
importari et invehi P. 22, 1
importuoſum litus 6, 31, 7
imprimere ſeculo dedecus, reip. vulnus P. 6, 1
improbe, *ruſtice* 6, 28, 1
improvida tela 4, 22, 5
improviſus turbo perculerat P. 66, 3
impudentia eo pervenit 4, 7, 5 multo rubore perfuſa P. 48, 4
impudentiſſime 4, 9, 14
impulſores 5, 11, 22
impune dixiſſe liceat, *venia ſit verbo impio* 8, 11, 2
imputabis tibi, ſi 6, 20, 21 et 9, 31, 26
imputare, *vt beneficium* 8, 21, 4. P. 68; 6 et 71, 2
inacceſſa P. 49, 3
inadfectata veritas verborum P. 67, 1
inadſcenſus ſuperbiae locus P. 65, 3
inaequalius nihil aequalitate 9, 5, 2
inamabile 9, 10, 3
inareſcit liberalitas 2, 4, 4
incanduit terra alto pulvere P. 30, 1
incautus et ſimplex 4, 9, 6
incaute 9, 13, 10 incautius coenare 1, 15, 4 ſic 8, 4, 8
incendium Nicomedienſe 10, 42
incendia compeſcere 10, 42, 2.
incerta fortunae 3, 19, 4
inceſtus princeps P. 52, 2
inceſtae noctes P. 63, 7
inceſti damnare quam 4, 11, 6
inceſto polluere quam, ibid.
incidere in ſpeciem ambitionis 1, 8, 17 in tempora 8, 6, 17
incidit occupationibus ſpecies ſeveritatis P. 82, 9
incidere in aere P. 75, 1
incidi *in tabulas* P. 26, 3. 28, 6
incipientia et cohaerentia *opponuntur* 9, 4, 2
incitare ſtudium 2, 9, 3
inclaruiſſe artibus P. 82, 7
inclinato die 2, 17, 12 et 5, 6, 31

includere ſecum ſcelerum vltorem Deum P. 49, 1
incomprehenſibilis in diſputando 1, 20, 9
inconcuſſus et immotus P. 82, 2 ſtetit P. 94, 4
incongruens 4, 9, 19
inconſulte 6, 1, 2
inconſultius adſumta vxor P. 83, 4
increpare quem graviter, 3, 9, 36
increſcit ingenium operibus 8, 4, 3 tuſſis 7, 19, 3 valetudo 1, 12, 9
incumbere in aliquem *de accuſatore* 3, 9, 4 in quid 4, 7, 1 ſtilo 7, 27, 9
incunabula haec tibi et rudimenta P. 14, 1
incurioſi proximorum 8, 20, 1
incuſtoditus 6, 29, 10.
indagine incluſus P. 35, 2
indeflexa maturitas P. 4, 7
indecent 3, 1, 2
indecora ſeculo ſtudia P. 46, 4
indictionibus preſſi P. 29, 4
indignatiunculam capere 6, 17, 1 effundere ibid.
indigniſſime 6, 6, 7
indomitus indefeſſusque P. 14, 5
indormire deſidiae 1, 2, 3
inducere in animum 9, 13, 6 exemplum P. 6, 2
inducere in ſenatum, *introducere* 2, 12, 2. 3, 4, 4
induci *abſol.* pro *in ſenatum* 2, 11, 9
inducunt venti nubilum 2, 17, 7
induciae *in foro* 8, 14, 14
inducias inire P. 11, 5
inducta, *arceſſita, adſcita* 5, 6, 44. 4, 3, 5. 3, 18, 10
induere praetextam P. 59, 2
induitur terra ſegetibus P. 30, 1
indulgere amori 1, 14, 10 precibus cuius 4, 15, 11 et 9, 24 et 10, 2, 1
indulgentia materna 8, 11, 1 peculiaris 10, 2, 2
qua indulgentia meos tractem 5, 19, 1
indulgentiam experiri 10, 3, 1 deorum mereri P. 74, 4
indulgentiae fortunae molliunt quem, *plur.* P. 82, 6
indulgentiſſimus imperator 10, 5, 2 et P. 90, 4 parens P. 38, 1
induruiſſe obſtinate 1, 12, 10
inedia vitam finire 3, 7, 1
inediam ferre P. 13, 1.
inerrare montibus 1, 6, 2 oculis 7, 27, 6
inertia, *ſtudia* 1, 6, 1 *oppon.* labori P. 3, 4
inertiae crimen effugere 3, 1, 12
inevitabile malum P. 42, 4
inexpertum nec ſatis tritum 8, 14, 11
inexplicabilis morbus 5, 9, 2
inexpugnabile munimentum, non egere munimento P. 49, 3
inexſpectata ſunt 8, 18, 2
infamia domeſtica P. 83, 4
infantes, quae 4, 21, 2 infantium turba, populus futurus P. 26, 1
infecta victoriis maria P. 12, 1
infectum reddere, quidquid fieri non oportuit P. 80, 4
inferre *de tributo* P. 39, 6 aerario 2, 11, 20 delubris carmen, mentem caſtam P. 3, 5 gradum P. 81, 1 hiemem ſuam barbaris P. 3, 4 ſideribus imperatorem P. 11, 2
inficere mores cuius 4, 22, 7
infigere, *ſedulo docere* 1, 20, 2
infinita cunctatio 2, 10, 8.
infirme 1, 20, 21
infirmitas, *morbus* 10, 6, 1
inflexibilis obſtinatio 10, 97, 3
influentibus negotiis P. 81, 1
infra laudes cuius iacere 8, 6, 2
infringere laudem 7, 31, 3
infructuoſae preces 8, 23, 6
ingenium, *homo pollens ingenio* 1, 3, 5 excelſum 2, 13, 7 rectum, perverſum 4, 7, 3 inſanum, ibidem 4
ingenio valere P. 44, 8 parum fidere 8, 21, 4
ingenia noſtrorum temporum 6, 21, 1 ſtudiorum varietate recoluntur 7, 9, 7 coenarum exquiſita

ſita

ſita *i. e: coenae ingenioſe exco-gitatae* P. 49, 7 *ſic* ingenio munificentiae P. 25, 5
ingenioſior ſimulatio veritate P. 55, 2 ad excogitandum ibid.
ingerere ſe, *ambire* P. 86, 2
inglorius 9, 26, 4
ingraveſcit, *inſalubris ac peſtilens fit* 2, 17, 19 *gravius aegrotare incipit* 2, 20, 5
inhabilis ſtudiis 8, 1, 2
inhaerent memoriae preces 10, 7, 1
inhoſpitale litus P. 34, 5
inieci manum quieti eius 10, 19, 2
iniquitas temporis 3, 19, 7
inire rationem 10, 24, 5
initiatus literis 5, 15, 8
initium dicendi capere a precibus P. 1, 1
iniungere cui, *mandare* 2, 18, 1 et 4, 9, 4 et 4, 13, 11 laborem ſibi 7, 21, 1 tormentum ſibi P. 86, 1
iniunget dies nobis laborem 7, 6, 14
iniungere neceſſitatem faciendi 10, 74
iniungit mihi officium, vt 3, 18, 1
iniungo mihi 10, 55
iniungimus tibi, *rogamus* P. 94, 3
iniuria ſterilitatis P. 30, 2 iniuriae orbitatis P. 38, 5
innatat flumen campis 8, 17, 2
innixa ſaluti tuae 10, 60
innixus praeſenti tibi P. 8, 4
innocentia principis fideliſſima cuſtodia P. 49, 3
innocentiſſimus P. 35, 2
innutritus mari 9, 33, 6
inoffenſus 6, 4, 2
inopinans 3, 2, 5
inprimis eruditus 6, 15, 1
inquam. inquit *ante principium orationis* 1, 5, 13
inquietari libellis ruſticorum 9, 15, 1 rumoribus 1, 9, 5
inquietus ventus 2, 17, 16
inquirere in ſecreta civium P. 68, 6
inquiſitio *forenſis* 5, 20, 6
inquiſitor 3, 9, 29 et 10, 39, 2
inſalubres Tuſci, *villa* 5, 6, 1
inſaluberrimum tempus 4, 2, 6
inſanabilis dolor 1, 12, 2 clavus 3, 7, 2
inſatiabiliter 9, 6, 3
inſcriptio, *ars cuius praecipua, titulus* 5, 19, 3
inſectari vitia 1, 10, 7. 6, 21, 5 malos P. 53, 2
inſectatio flagitii P. 28, 1
inſeri publicanum his nominibus impie P. 37, 7
inſerta agris meis praedia 3, 19, 1
inſerviam reverentiae veſtrae P. 95, 6
inſidet auribus clamor P. 61, 7 inſedit Iupiter caelum, templum, terras P. 1, 5 inſidere vias P. 26, 1
inſidioſa interrogatio 1, 5, 7 tranquillitas P. 66, 3
inſidioſiſſimus princeps P. 95, 4
inſignia ſenectutis feſtinata, *cani* P. 4, 7
inſigniter dicere 2, 11, 18 facere 9, 29, 1
inſinuare cuius animo quem penitus P. 62, 2
inſiſtere honoribus cuius, *ſuccedere* 4, 8, 4
inſiticius et inductus *ſermo* 4, 3, 5 n.
inſolitus clamor 2, 14, 10
inſpectio rationum 10, 57, 1
inſpicere quem familiariter P. 87, 3 penitus et domi 1, 20, 2 propius 4, 15, 3. altiſſime 5, 15, 5
inſtanter petere 7, 22, 1 et intente 5, 19, 6 et graviter 4, 9, 14
inſtantia, *diligentia* 3, 5, 18
inſtare operibus P. 18, 2 ferro P. 52, 3 verecundiae cuius 4, 11, 13
inſtinctu et imperio P. 73, 2
inſtituerunt capere P. 1, 1
inſtitui bene P. 84, 1
inſtruere iter ad bonam famam P. 75, 5 cauſſam 10, 85, 3 ignorantiam 10, 97, 1 ſe 6, 25, 3
inſtrumenta ruris 8, 17, 4
in inſulam relegari 3, 9, 33 et 6, 22, 5
inſuperabilis valetudo 1, 22, 8
inſurgere publicis vtilitatibus P. 66, 2 n.

intactus adfectione P. 33, 2 honor 8, 23, 8
integerrime 7, 25, 2
intelligentia 7, 9, 3
intelligens principis 6, 27, 2
intemperanter 1, 5, 3
intemperantius amare P. 68, 7
intempeſtivae amoenitates 1, 2, 4
intendere animum hucusque 3, 10, 6 ad quid 7, 27, 7 eruditionem ſuam 7, 27, 15 libro 8, 19, 2 telum in iugulum 3, 9, 21 quod intenderam obtinui 9, 13, 22
intendi vehementius *labore* 2, 11, 15
intenta et accincta in omnia bonitas P. 30, 5
intente et inſtanter 5, 19, 6
intentio, *ſtudium* 4, 7, 3 P. 78, 3 humanitatis P. 71, 5 et adfectus 1, 8, 13 rei familiaris obeundae 1, 3, 2
intentionem ſcribentis libro alicuius accommodare 2, 5, 2
qua intentione legeris 9, 18, 1
inter coenam 4, 14, 2
interaeſtuans 6, 16, 19
intercapedo, *intervallum temporis* 4, 9, 11
poſt intercapedinem longam 3, 9, 6
— temporis 9, 15, 2
intercedere, *prohibere* P. 4, 2 caſibus P. 25, 5 iniquitatibus magiſtratuum P. 80, 4
interceptum mare P. 16, 5
intercipi mortalitate 10, 50, 4
intercipit oblivio P. 75, 1
interdicere cui vrbe et Italia, 2, 11, 19 et 3, 9, 18
interdictum cui aqua et igni 4, 11, 3
interdum et ſemper *opponuntur* 7, 15, 1
intereſt multum 6, 24, 1 et 11, 33 parum P. 20, 3 mea nihil 7, 20, 6 publicae pietatis P. 21, 3 exempli, vt 9, 13, 25
intereſt inter te et illos P. 91, 2
intereſſe officio 1, 9, 2 funebribus laudationibus 8, 12, 5 poſteritati 2, 1, 2
interfari quem 1, 23, 2
interfuſum mare P. 16, 5
interiacere 2, 17, 9
interiacens ſolum P. 14, 2
interim, *interdum* 3, 20, 7
intermiſſus mos 9, 13, 21 intermiſſa tecta 2, 17, 27
interpretatio ambigua P. 59, 1
interquieſcere 8, 21, 2
interrogare teſtes in reos, *contra* 1, 5, 6
interrogare ſolet Plinius, et ſibi reſpondere 8, 14, 24 n.
interſcribere 7, 9, 5
interſita peregrinatio 3, 19, 4
interventu ſubvenire 10, 68
inteſtatorum vindicatio 10, 88
vſque in intimam familiaritatem 2, 13, 10
intimus pacis ſinus P. 56, 4
intra vos futura, *non oſtendenda aliis* 3, 10, 4
intribuere 10, 35
pro introitu dare 10, 113, 3 ob introitum 10, 48, 5
introſpicere vitam (ſuam) P. 74, 3
intueri in quid P. 55, 8
intumeſcere ſecundis rebus 7, 31, 3
inturbatus P. 64, 2
invadere imperium P. 11, 4
invaſit homines cupido 9, 30, 4
invenire praeclare et barbari ſolent 3, 13, 3
inventioni ſuae quisque favet 1, 20, 13
invicem diligere 7, 20, 7 deſiderio teneri 4, 1, 2 ornamento eſſe 4, 15, 10 praeſtitiſtis rem maximam P. 6, 4 ſcribere 8, 18, 12
invidere gloriae 1, 8, 6 ſibi laude 2, 10, 2 alii bono 1, 10, 12. Add. 2, 20, 8. 3, 8, 2. 7, 28, 2. 9, 13, 6
invidioſior 2, 11, 9
invidus alienae virtuti P. 14, 5
invigilare publicis vtilitatibus P. 66, 2
inviſus virtutibus, *ob virtutes* 2, 1, 3
inviſiſſimus cui 2, 20, 2
invitantia limina P. 49, 1
invitat pretium 8, 2, 1

invitatus amnis 8, 17, 3
invitatio benigna *inter coenam* P. 49, 8
magis invitus 9, 15, 1
invitiſſimus 8, 18, 5
inumbrare dignitatem P. 19, 1
inundatio Tiberis 8, 17
involvere ſe laqueis, *captionibus* 1, 5, 7
inurbane 2, 14, 5
inuſitato enituit P. 5, 2
Io, io 2, 9, 13
ira in oculis P. 48, 4
irarum irritamentum P. 8, 5
iratum principem cui precari 4, 25, 2
ire in ſeculum P. 55, ire in ſententiam 2, 11, 22
irreligioſum 4, 1, 5. 9, 35, 1
irrepit impudentia 3, 20, 8
irreverens operis 8, 21, 3
irreverenter agere 6, 13, 3 et temere 2, 14, 2
irrevocabilis conſtantia 3, 7, 2
irritamentum irarum P. 8, 5
irritae preces P. 26, 2
in irritum vindicare 10, 112
irrogatione dupli multare P. 40, 5
irrogatum tributum P. 37, 1
irruptio ferarum campis ſubmota P. 81, 2
iſelaſtica certamina 10, 119
Iſſon *publicum opus Nicomediae* 10, 42, 1
Italicus 9, 23, 2
iter ad principatum P. 7, 1
iterum iterumque P. 78, 1
iterum ac tertio 4, 30, 4
itinere decedere 1, 2, 4
iuba *orationis* 5, 8, 10
iubeor ea, *ſc. facere* 6, 29, 11
iuberi de *manufactis* 7, 9, 11
iudices petere, dare 2, 11, 2
iudicia ſuprema, *teſtamenta* 7, 20, 7. 7, 31, 5
iugulum cauſſae videre, premere 1, 20, 14
iugum excutere P. 11, 5
iugo pari niti 3, 9, 8
iuga montium P. 81, 1
Iulio menſe lites quieſcunt 8, 21, 2
iunctis diebus, *continuis* 1, 9, 1
Iupiter conditor et conſervator imperii P. 1, 6 Optimi prius, deinde Maximi nomine colitur P. 88, 8 Clitumnus 8, 8, 5 n. Imperator P. 5, 4
iura, *amicitiae* 7, 11, 4 et 8. 9, 13, 3
iurgaturi 6, 5, 7
ſine iurgio, *placide* 8, 5, 1
ius principis, occupare P. 10, 2 Quiritium 10, 22, 1. 10, 4 et 6 et 105 Latinorum 10, 105 patronorum in libertos 10, 6, 2 trium liberorum 2, 13, 8. 7, 16, 2 n. 10, 2, 1 in ius veni, *ſequere ad tribunal* P. 36, 3
ad ius pervenire 2, 9, 2
pro iure amicitiae 6, 8, 5
ius iurandum praebere *an* praeire? cui P. 64, 3 n.
ius iurandum cui religioſiſſime cuſtodiendum? P. 65, 2
iuſtitiam promere et exercere 1, 10, 10
iuvat, *delectat* 8, 6, 17 et *ſaepe*
iuvaturus 4, 15, 13 *auctoritates alias laudat hic Cortius.*
iuvenes confuſa quaedam non indecent 3, 1, 2
iuvenior 4, 8, 5 n.

L.

Labore refici ac reparari P. 77, 5 adſequi 2, 5, 9
laboris mutatio inſtar refectionis P. 77, 6
laboribus conteri 3, 1, 11
laborioſus homo, *vexatus moleſtiis* 4, 9, 1. 6, 13, 1
laborare *onere* P. 22, 4
laborantia tecta P. 22, 4
laboravi amari 1, 1, 2
labrum marmoreum 5, 6, 20
lacerare quem (*calumniis*) 1, 5, 3
lacertorum durities P. 82, 6
lacrymas cohibere 3, 16, 5
lacrymae parentum vectigales P. 38, 8. *Xerxis* 3, 7, 13
de lacu muſtum 9, 20, 2
lacum Larium *ſuum vocare ſolet Plinius.*

Plinius, propter vicinum Novum Comum. Vid. 2, 8, 1. 6, 24, 2. 7, 11, 5. 9, 7, 1
lacus Vadimonis *deſcrib.* 8, 20, 3
laedere ſamam 1, 5, 7
laetus *de fruticibus* 5, 6, 38 n.
laguncula 1, 6, 3. 2, 6, 2
lambere ſanguinem P. 48, 3
langueſcit ſeveritas 3, 9, 19
languidus dies 6, 20, 6
lapis, *milliarium* 2, 17, 2. 10, 24, 6 *intra* primum lapidem 7, 29, 2
lapſus frequentior currentibus quam reptantibus 9, 26, 2
laquei praeda operti P. 43, 5
laqueis inſidioſae interrogationis ſe involvere 1, 5, 7
laqueos abrumpere, *non ſolvere* 2, 8, 3
lar anguſtus P. 47, 6
largiſſime ſuppetit 9, 2, 2
largitionis comes poenitentia 1, 8, 8
Larius lacus *vid.* lacus
laſſa natura 6, 21, 1
laſſitudo ſedendi 6, 17, 2
latere in ſolitudine 2, 12, 13
latibulis clauſi tenentur P. 12, 4
Latini, *liberti* 10, 105
latitudo Platonis 1, 10, 5
per Latium venire in civitatem P. 37, 3 *add.* 39, 2
lator legis 3, 20, 1
latus credere omnibus P. 23, 2. lateri conſulere 2, 11, 15 *add.* 3, 9, 9 ex alio latere 2, 17, 10
latus clavus 2, 9, 2 lata gloria 4, 12, 7 oratio 1, 20, 19
latius imperare 10, 33
latiſſimâ navis 6, 31, 16 praedicatio 6, 8, 2
latiſſimum pratum 9, 39, 6
latiſſime ſerpere 5, 4, 3
laudare *funebre verbum* 2, 1, 6
laudari ineptum putamus, poſtquam laudanda facere deſiimus 3, 21, 3 laudans laudatus 9, 8, 1 *laudando monemus* P. 4, 1
laudabilius teſtamentum 8, 18, 7
laudabiliora 9, 31, 2
laudatio funebris 8, 12, 5
laudator eloquentiſſimus, *qui parentat* 2, 1, 6
laudator et teſtis P. 15, 5
Laudicoeni 2, 14, 5
Laurentina villa Plinii 2, 17
laurus Parthica P. 14, 1 laurea e Pannonia allata in gremio Iovis collocata P. 8, 3
laus acerrimus monendi ſtimulus 5, 17, 4
laus *pro virtute* P. 70, 6 n.
in laude ponere 7, 4, 4
laudibus cumulare 3, 11, 8
infra laudes cuius iacere 8, 6, 2
lautius facere *oppoſ.* ſeveritati 2, 5, 6
laxamenta curarum P. 82, 9
laxare animum 7, 24, 5 intentionem 4, 13, 2
laxior domus P. 50, 5
laxius tempus 4, 9, 14
lectitandi non legendi libri 2, 17, 8
lector 1, 15, 2. 3, 5, 12. 9, 17, 3. 9, 20, 2. 9, 34, 1. *add.* 5, 19, 3
lectulo mane contineri 3, 1, 4
legatus conſularis 6, 31, 4 imperatoris P. 9, 4 et 19, 1
legatis proſequi 8, 18, 2
legere magiſtratus ex ſubtrahentibus P. 86, 2
legitime peragere liberalitatem 10, 3, 2
legionarius 10, 82, 1
lemma, *argumentum* 4, 27, 3 n.
leniſſimi 4, 29, 3
lenocinatur neceſſitas 1, 8, 6 novitas libro 2, 19, 7
lente et graviter dicere 2, 14, 10
lepos cui deeſt 6, 21, 5
levamentum doloris ſtudia 8, 19, 1
lex ambitus 6, 5, 2 *annalis in Bithynia* 10, 83, 1 *Romae* 7, 16, 2 n. Iulia de adulteriis 6, 31, 6 alia P. 42, 1 Pompeia Bithynis data 10, 83 *it.* 113 *et* 115 repetundarum 4, 9, 16. 6, 5, 2 ſcholaſtica 2, 10, 9 tabellariá 3, 20, 1 Voconia P. 42, 1
legem ſibi dicere 2, 16, 2 legibus

cautum eſt 3, 9, 30 proviſum eſt 3, 9, 6 fundata civitas ne evertatur legibus P. 34, 2
libelli ruſticorum queruli 9, 15, 1
libentius *adv.* 7, 9, 14
libentiſſime 7, 7, 1 et 10, 50, 2
liber, *vna oratio* 5, 20, 2 n.
libera omnia ſibi ſervare, *integra* 1, 5, 15
liberales ioci P. 49, 8
liberalitas eſt, cui ratio conſtat P. 38, 4
liberalitas profuſione inareſcit 2, 4, 4
e liberis minorem 3, 7, 2
libertas *et* principatus *opp.* P. 44, 6
liberti magni indicium principis non magni P. 88, 2 *vid.* 8, 6 *int.*
librare tela P. 13, 1
libramentum 4, 30, 10
librator *aquae* 10, 50, 3
Liburnica navis 6, 16, 7
licentia temporum 3, 3, 5
licentem inter, vendentemque conveniat P. 29, 5
licet huic rei in mores noſtros, *poteſt mutare* 7, 1, 1
lictores ſilentes et quieti P. 23, 3
ligna *et* materiae *diff.* 10, 50, 2
lima atteri 5, 11, 3 ſplendeſcere ibid. perſequi quid 1, 8, 3
limam cuius intendere, *ad corrigendum incitare* 1, 2, 5 extremam operiri 8, 4, 7
limandum ſe permittere 1, 10, 11
limatioris ingenii 1, 20, 21
limen inſederat P. 5, 4
extra limen ſtudia proferre 3, 3, 3
limine tenere *opp.* in publicum proferre P. 83, 2 limina dura et obſtantia P. 47, 4 invitantia P. 49, 1
lingere alienos digitos 8, 18, 9
linguam malis frenatam reſolvere P. 66, 5
liquet, *manifeſtum eſt* 2, 2, 1. 5, 1, 3
liquet mihi futurum, vt 5, 12, 3
lis intenditur cui 2, 17, 11
litibus teri 2, 3, 5
litare publico gaudio P. 52, 4
literae vberrimae, *longae epiſtolae* 2, 12, 7
in literis ſolatium 8, 19, 1
livor et malignitas P. 58, 5 benignitati *oppon.* P. 3, 4
locare agros 7, 30, 3
locationes 10, 109, 1
locum praecipuum vindicare 10, 3, 1
loca *in circo adiecta* P. 51, 4
longe illi tum divinitas ſua P. 49, 1
longiſſimae literae 2, 2, 2
longiſſime occurrere cui 10, 5, 2
loquacitas epiſtolae 5, 20, 8
loquentia 5, 20, 5
loqui ſecum et cum libellis, *ſtudere* 1, 9, 5
lubricus locus, *metaph.* 1, 8, 6 in diſputando 1, 20, 6
lubricum aetatis 3, 3, 4
lubricitas *ſuſpectae latinitatis* 3, 3, 4 n.
in lucem et diem proferri P. 45, 2
lucernis illatis 4, 9, 14
luctuoſiſſimum genus mortis 1, 12, 1
luctus recens continet Plinium limine 9, 13, 4
lucubrare 3, 5, 8
ludi ſacerdotales 7, 24, 6 Circenſes 9, 6 *int.* quinquennales 10, 79, 2
ludicrae artes P. 54, 2
ludicrum, *ludi* 6, 5, 5
per ludum ac iocum 5, 14, 10
ludificari mala 6, 20, 19
Lugduni bibliopolae 9, 11, 2
lumen poſteris praeferre 5, 17, 4. vmbra commendat 3, 13, 4
luminibus orbatus, *oculis* 2, 22, 5
luridus ſol 6, 20, 18
luſtrare flumen navigiis P. 82, 5
luſus calculorum 7, 24, 5
luſus, *plur. carmina* 7, 9, 10
luſtro priore 9, 37, 2
lux *in ſtilo* 1, 16, 4
lymphatus 6, 20, 19
lyrica *carmina* 7, 17, 3
lyriſtes 1, 15, 2, et 9, 17, 3 et 9, 36, 4

M.

Maceria muniri 5, 6, 17
machinari caedem, exſilia P. 63, 3
macie confectus 7, 27, 5
macte gloria P. 46, 5. vterque merito P. 89, 3
maculare ſcelere 4, 11, 4
magis ac magis 10, 28, 3
magiſtratum gerere 10, 83, 2 ſuſcipere, ponere P. 65, 3
Magni nomini invidia ineſt P. 88, 5
tam magnum, *tantum* 5, 8, 6
magnitudinis eſt, velle quantum poſſis P. 61, 4
maieſtatis crimen vnicum eorum, qui Crimine vacant P. 42, 1. crimina collecta in arena P. 33, 4 verae inſcia ambitio P. 63, 4
maioribus *comprehenduntur etiam* parentes P. 38, 7
in maius extollere 3, 11, 1
Malea, ὑπὲρ μαλέαν 10, 26
maledicere Chriſto 10, 97, 6
maligne dictum 1, 5, 12
maligni ſermones 7, 26, 2
malignior terra, *ſterilior* 2, 17, 15
malignitas fortunae 10, 95, 2 interpretantium 5, 7, 6
malignitatis famam conſequi 9, 5, 2
malus. tranquilliſſimus ſtatus, ubi mali nec timent nec timentur P. 46, 7 malos deteſtantur etiam qui faciunt P. 44, 1
malum, ſterilitatis P. 33, 2
mancipare 7, 18, 2
mancipes 2, 14, 4 et 3, 19, 7
mandare memoriae literisque P. 86, 2
mandata principis, quibus vetatur, prohibetur 10, 111, 1 et 112
plane mane 1, 5, 8
manes rite conditi 7, 27, 11 funeſtorum principum a poſterorum exſecrationibus non quieſcunt P. 53, 6
manet invitum fama P. 55, 10 te admiratio 2, 10, 7
manicis muniri 3, 5, 15
manifeſtum in re ipſa facere 10, 98, 2
manifeſtus ac praeſens Deus P. 1, 5
mannuli 4, 2, 3
manus. *in* manibus eſſe 1, 2, 6
in manus ſumere 1, 10, 3. 9, 22, 1
in manu hominum eſſe, *poteſtate* 4, 8, 6
inter manus quid habere 2, 5, 2
manus multas poſcit opus 10, 50, 2
manumittere 7, 16, 3 et 8, 16, 1
marcidi ſomno P. 63, 3
mare infidum, *principum blanditiae* P. 66, 3 maria infecta victoriis P. 12, 1
margarita *pl.* 5, 16, 7
margo fluminis, *ripa* 8, 8, 6
Mater Magna Deum 10, 58 *et* 59
materia beneficiorum 2, 13, 2 larga et intacta benefaciendi P. 38, 3 obligandi numeroſa P. 39, 4
matronalis gravitas 5, 16, 2
matureſcunt virtutes cuius 5, 9, 5
maturiſſime 5, 9, 2. 6, 26, 3. 8, 17, 6. 9, 1, 1
maturrime 9, 1, 1 n.
maturitas aetatis 5, 15, 5 indeflexa P. 4, 7
mederi errori 8, 14, 10. P. 46, 8
medicatus ſapor 8, 20, 4
Mediolanum *ſtudiorum ſedes* 4, 13, 3
meditari, *exercere*, P. 13, 1 n.
meditata proferre 1, 16, 2
meditatum carmen P. 3, 5
meditatio campeſtris, *exercitatio* P. 13, 1
meditatione ingenium recolere 7, 9, 7
mediterraneae copiae 2, 17, 28
in medium promere P. 66, 4
medium tenere 4, 9, 9
medius annus, *interiectus, intercedens* P. 59, 4 in medio relictum 9, 13, 15
μεγαλοφωνότατος 2, 3, 11
melior optimo P. 92, 4 ſemper melior aliquis accendit alios P. 13, 4
mella Homerici ſenis 4, 3, 3
membrum, *pars domus* 2, [illegible], 9 et 5, 6, 15

membra

membra truncata *ſtatuarum* P. 52, 5
meminiſſe me recitaſſe 3, 18, 9
meminiſſe, *mentionem facere* 1, 5, 13
memoriae debere *mortuorum*, 2, 18, 3 inhaeret 10, 7, 1 recurrit quid P. 88, 10
memoriam cuius prorogare et extendere 7, 31, 5 reducere 3, 10, 2 proſequi 3, 10, 3
memoriter tenes 6, 33, 11
Memphiticus nomos 10, 5, 1
mendoſum exemplar 10, 75, 4
menſa communis P. 49, 5
menſor 10, 28, 5. 10, 29, 3
menſuram beneficii intelligere 10, 12, 2
menſtruum meum, *officii demenſum* 10, 24, 3
mentita ſagacitas, *paſſiv.* P. 81, 3
mentiti terrores, *ficti* 6, 20, 15
mera Graecia 8, 24, 2
mereri honorem, *dignum eo ſe praeſtare* 1, 8, 12 P. 21, 1 iudicium P. 72, 3 locum P. 87, 5 ſecunda omnia P. 31, 1 merenti gratias agere facile eſt P. 3, 4 *conſequi* 1, 8, 14. 10, 3, 4. 10, 19, 3 per filium triumphalia, caelum P. 89, 3
meridianus ſomnus 9, 40, 2
meritoria balinea 2, 17, 26
meritus bene ac fortiter in toga P. 60, 5
ſupra meritum 3, 11, 1
merx peregrina 4, 14, 1
μεσόχορος 2, 14, 6
metallum, *fodina* 10, 16, 3
in metallum damnatus 2, 11, 8
metiri ſe ſua fortuna P. 88, 3
metri neceſſitate devinctus 7, 9, 14
metro ſolutus 1, 16, 6
metulae 5, 6, 35
metus infidelis magiſter P. 45, 6
metus perferre *plur.* 6, 20, 1
metum ponere 5, 6, 3
metu ſolutus 6, 16, 10
in metum redire 8, 11, 1
metuentes fingunt, quae abominantur 6, 4, 4
μιμέλιτιος 2, 2, 1
militares turmae P. 13, 1
militiis equeſtribus functus 7, 25, 2
milliaria ala 7, 31, 2
milliarium 10, 91, 1
mimi, *verſus* 5, 3, 2
mimiiambi 6, 21, 4
mimica et inepta 7, 29, 3 mimici currus P. 16, 3
minaciter 7, 19, 5
Minerva in montibus 1, 6, 2
miniſter precum 6, 9, 2
miniſtrae, *diaconiſſae* 10, 97, 8
minor XXX annorum 10, 83 *et* 84 annis 10, 83, 4
minus quinque millia P. 28, 4
minutiſſima ſidera 5, 6, 43
miraculorum ferax 8, 20, 2
mirari quem ſingulariter 1, 22, 1
mirifica res 6, 15, 1
mirificus *eſt* ſenatus 6, 13, 3
mirifice agere 4, 9, 15
mirum in modum 4, 12, 6
miſcere comitatem ſeveritatemque 8, 21, 1 gentes commercio P. 29, 2 imperatorem commilitonemque P. 19, 3 res diverſiſſimas P. 24, 1
Miſenum 6, 20, 1
miſeratio ſubit me 3, 7, 10
miſeros ambitionis P. 58, 5
miſſo ſenatu 4, 9, 22
mitigare leges 4, 9, 17 morbum temperantia 1, 12, 9 mitigari arte curaque 8, 4, 4
mitiſſimus vir 8, 22, 3
mitium dominorum metus exoleſcit 1, 4, 4
mittere in acta publica P. 75, 1 in conſilium P. 67, 6
mobile ingenium 2, 11, 22
mobilitas 9, 22, 2
moderari cupiditates P. 24, 4 poteſtatem fortunamque P. 10, 3
modeſtiſſime vti 1, 19, 3
modeſtius vti quo 10, 105
modica cultu vxor P. 83, 7
modus ruris 1, 24, 3
modum adhibere 2, 5, 13. P. 55, 9 excedere 2, 10, 8 imponere dolori

loci 9, 13, 16 ſervare 1, 20, 20 tenere 9, 5, 3
modus optimus eſt 1, 20, 20
in modum fluminis 9, 33, 2
moenia, *munia* P. 18, 2 n.
molem curae ſubire P. 44, 4
mollire ac frangere animos virorum P. 33, 1
mollis locus, *paluſtris* 10, 91, 1
molle exſilium 4, 11, 13
molle *impudicum* 9, 17, 2
mollior affectus 8, 11, 1 ſententia 2, 11, 21
molliſſimae aures, *verecundae* P. 68, 7
molliter quem habere 5, 19, 1
mollius quem tractare 8, 24, 5
mollities frontis, *pudor* 6, 29, 6
per momenta 4, 30, 8
momentis certis, *temporibus* 4, 30, 3
quae monentur pueri, reddunt P. 26, 1
monimentum, *ſepulcrum* 3, 7, 8 ſibi vetat fieri Frontinus 9, 19, 1 *ſepulcri titulus* 9, 19, 1 *liber* 2, 10, 4 *literae, teſtimonium* 10, 40, 4
monimentis aeternis inſculpi 8, 6, 14
monitor, *nomenclator* P. 23, 1
monitu aruſpicum 9, 39, 1
monſtrum, *ſpectrum* 7, 27, 6
monſtrabilis 6, 21, 3 *dignus qui monſtretur.*
monſtrabantur frugalitate Piſones P. 88, 6
mora repulſae ſimilis P. 91, 2
morbus a capite diffuſus, graviſſimus 4, 22, 7 ſuperat 7, 1, 3
morbi per ſucceſſiones quasdam traduntur 1, 12, 4
morborum vtilitas 7, 26
moriones 9, 17, 1
mors arceſſita 1, 22, 2 fatalis 1, 12, 1 opportuna 2, 11, 9 ſemper immatura illorum, qui aliquid immortale parant 5, 5, 4 *mortis voluntariae exempla* 1, 12. 3, 7, 2. 3, 16. 6, 24
mortes *plur.* 8, 16, 1
mortalitas finitur morte 2, 1, 10
mortalitate intercipi 10, 50, 4
mortifere aegrotare 3, 16, 3
mos eſt plerisque 5, 20, 4 intermiſſus 9, 13, 21 vſurpandus colendusque P. 1, 2 a maioribus traditus 9, 5 moris erat 2, 19, 8 antiqui fuit 3, 21, 3 hoc habet 1, 12, 7 de more P. 5, 3
mores ſanctiſſimi 10, 20, 3
moribus meis, *inſtituto* 7, 11, 6 non convenit 5, 1, 3
pro moribus temporum 8, 18, 3 morum formator 8, 23, 2 probitas 6, 21, 3 ſanctitas non diſtat ordinibus 5, 3, 6 ſimilitudo vinculum amicitiarum 4, 15, 2
motus conſilii 3, 4, 9
movere lacrymas 2, 11, 9
mulieres duae concordes in vna domo P. 84, 3
Nec multa 2, 20, 11
multum, non multa 7, 9, 15
multam dicere cui 4, 29, 2 remittere ibidem.
multare morte 8, 14, 15
multiplicata ſemina P. 32, 5
municeps noſter 6, 24, 2
munificentia 1, 8, 5
munimentum inexpugnabile, munimento non egere P. 49, 3
munire ſe terrore 48, 3
munitio viarum 10, 41, 2
munus. muneris illius eſt 52, 6 munera viſcata hamataque 9, 30, 2 regum hami cibo illiti, operti praeda laquei P. 43, 5
munuſcula 4, 9, 7 et 6, 32, 2
muralis corona P. 13, 5
muſculi orationis 5, 8, 10
muſſantes *tergiverſantes, loqui dubitantes* 7, 1, 5. 3, 10, 2
Muſas latine loqui credas 2, 13, 8
μυσεῖον 1, 9, 6
muſteus liber 8, 21, 6
muſtum novum 9, 16, 2 *otioſo epitheto, ut quum dicitur* liberum arbitrium, *Liv.* 32, 37 *etc.* Cellar.

mutare

mutare arma, equos P. 15, 3 praetextam paludamento P. 56, 4
myſteria peregrinae ſuperſtitionis P. 49, 8

N.

Nando ſuperare P. 82, 5
Narnienſe praedium 1, 4, 1
narratiunculae 6, 33, 8
naſci *de ingenii foetu* 8, 4, 6
naſcitur ſol 2, 17, 13
natalis *principis in provinciis* celebratus 10, 28, 2 Virgilii celebratus a Silio 3, 7, 8
natalis carminis 7, 4, 3
natale ſolum 4, 13, 9
natales celebrare 6, 30, 1 clari 6, 23, 3
natalium ſplendor 10, 3, 5 natalibus clara 8, 18, 8 reſtituere 10, 77
natura laſſa et effoeta 6, 21, 1
naufragia *metaph.* P. 66, 3
navicula piſcatoria 3, 16, 9
navigabile ſtagnum 9, 33, 2
navium patiens fluvius, 5, 6, 12
ne ἐκβατικῶς *poſitum* 8, 23, 8
ne *interr. praepoſitum* 10, 119, 3
ne *encl. pro nonne* P. 88, 4. 3, 16, 13. 3, 21, 6
Neapolis 3, 7, 8
nec dum P. 14, 2. P. 56, 2
nec — et 9, 35, 2. P. 70, 7
nec ne 8, 14, 1
neceſſarius heres P. 7, 6
neceſſitas pars rationis 6, 29, 7 incidit 7, 9, 8 rupit 10, 121, 1 neceſſitati parere 6, 29, 7 veniam precari 3, 9, 15 *ex* neceſſitate ſolatium 1, 12, 2
neceſſitates, *neceſſaria ad vitam* 5, 19, 9
neceſſitates officii 3, 4, 4
neceſſitudo publica, *officii cognatio* 5, 15, 5 et 7, 16, 1 ſanctiſſima P. 37, 7
neceſſitudinum caſus *i. e. neceſſariorum* 8, 23, 7
nectar *de oratione* 4, 3, 3
nefas ſummum 8, 14, 8
negant congruens eſſe 4, 9, 9
negare exitum, *impedire* 6, 16, 14
ſi negatur ſolvere *non fas eſt* 2, 8, 3
neglectum iacere 1, 1, 2
negligentia Deorum P. 67, 8
negligimus ſub oculis poſita, longinqua ſectamur 8, 20, 1
negligentius vivam 1, 12, 12
negotiatores 8, 2, 1
negotiis diſtineri 7, 7, 3
negotium exhibere cui 9, 18, 1
neminem *in fine periodi* 6, 30, 3
nempe enim P. 62, 2
nepotes ingentium virorum P. 69, 5
nequiſſimus bipedum 1, 5, 14
Nicea *Bithyn.* 10, 48, 1
Nicenſes 10, 48, 4. 10, 49, 1 et 2
Nicomedia 10, 16, 40. 42
Nicomedenſes 10, 43. 46, 1. 47. 50, 2. 58, 1
nidulus ſenectutis 6, 10, 1
nigrior 5, 6, 33
nihil ad me 7, 17, 12
Nilus parens foecunditatis P. 30 *et* 31
nimium privatis, quod ſatis eſt principi P. 78, 6 nimius in laudibus P. 3, 3
niſi quod, *praeterq.* P. 86, 5 n.
niteſcunt armenta 2, 17, 3
nitor ſeculi 10, 34, 2
nitoris neceſſitatem imponit officium 6, 32, 1
niti ad gloriam 3, 18, 2
niti ſententia cuius 1, 5, 5 mandatis cuius 10, 111, 1
nix in conviviis 1, 15, 2 nivibus hibernis ſimilis oratio 1, 20, 22
nobilitas non obſcuratur, ſed illuſtratur a principe P. 69, 5
nocentiſſimus P. 35, 2
in noctem, *usque in* 4, 9, 14
nolito quaerere 3, 9, 27
nomen (*Conſul*) quod primum invenit recuperata libertas P. 78, 4 nomina ingentia ducum P. 17, 1 magna P. 84, 8 nominis non nullius in literis 7, 20, 23

in nomen adſumere, *adoptare* 8, 18, 5 nomen et vmbra libertatis 8, 24. 4
nomenclatores 2, 14, 6
nominationis dies 4, 8, 3
nomos, *praefectura Aegypt.* 1, 23
non modo — ſed ne 4, 14, 4
noſcitare vocibus 6, 20, 14. P. 17, 1
noſti reliqua, *apoſiopeſ.* 3, 9, 11
nota *diſcriminis* 2, 6, 3 ex eadem nota 9, 26, 9
notas quasdam familiaritatis addere ſalutatis P. 23, 1
notae, *ſtigmata* P. 35, 3
notam cenſoriam inurere 9, 13, 16 *add.* P. 91, 2
notis certis augurari 3, 11, 3
notabilis res 7, 6, 1
notabilem ſe facere 9, 13, 10
notabiliter 1, 5, 13 et 5, 17, 4
notarius 3, 5, 15 n. 9, 20, 2 et 9, 36, 2
notatus, *multatus* 2, 12, 4
in notitiam perferre 10, 15 et 18
notus periculis 4, 9, 22
novercam inducere 6, 32, 2
novitas lectorem intentum habet 3, 13, 2 lenocinatur libro 2, 19, 7 omnis conſumta adulatione P. 55, 3
novitatis gratia 1, 2, 6 et 5, 20, 8
novitatibus excitari 1, 4, 4
novus. nova novo metu permovent 2, 11, 11 noviſſima valetudo 2, 1, 9 noviſſime 2, 11, 5. 2, 14, 11. 4, 30, 4. 8, 3, 1
nox illunis 6, 20, 14 aeterna et noviſſima 6, 20, 15
nubilum, *ſuppreſſa caeli voce* 2, 17, 7
nuda verba, *laſciva* 4, 14, 4
nulla erat reſp. P. 66, 4 nullum neque — neque P. 3, 1
num *pro nonne* P. 56, 2 n.
numerantur ſententiae, non ponderantur 2, 12, 5
numerare quem inter maiores ſuos 6, 15, 1 mortalium facta inter opera divina P. 80, 5
numero praevalere 8, 14, 24 vincere 5, 20, 7
numerum inire 9, 16, 1
in numeros diſtribuere *ordines milit.* 10, 38
in numeros referre, *in matriculam* 3, 8, 4 *omnes* numeros comitatis obire P. 71, 6 *omnibus* numeris pudoris cadere 4, 11, 9 *omnibus* numeris abſolutus, *perfectus* 9, 38
numeroſa domus, *familia* 4, 15, 4 gloria P. 28, 1 ſubſellia 2, 14, 6 et 6, 33, 3
numeroſae manus 9, 37, 4
numeroſum agmen 3, 9, 11
numeroſius gymnaſium 10, 48, 4
numeroſiſſima cauſſa 3, 9, 22
nuncupare heredem P. 43, 1 vota 10, 45. 101. P. 67, 3. 94, 5
nunquam niſi 2, 7, 1
nutantia templa P. 51, 1 nutaturum caput P. 26, 6
nutatio reip. P. 5, 6
nutriri ſanguine P. 27, 6
nutu regi cuius P. 88, 1
nutu ac renutu 1, 7, 2

O.

Oberrare oculis P. 61, 7
oberrat imago menti, oculis 9, 13, 25 menſis principum obſcoena petulantia P. 49, 8
obeſſe ſalubritati 10, 100
obfirmare animum 7, 27, 8
obiacens mare 6, 31, 16
obices nullae P. 47, 5
obiectare (*vt bolum cani*) tumentibus animis P. 28, 3
obiectu 2, 17, 7
obiicitur cui femina, *accuſatur ſtupri* 4, 11, 10
obire comitia P. 77, 1 diem primum conſulatus *amici* 9, 37, 5 omnes numeros rei, *perfecte praeſtare* P. 71, 6 omne munus conſulis P. 59, 3 rem familiarem 1, 3, 2 oculis exercitum, *luſtrare* 3, 7, 13 oculis ſolis opes 8, 18, 9 vadimonia 8, 12, 3
oblidi pondere 6, 20, 16
obligare amicos P. 85, 8 dantem P. 6, 4 fidem cuius 6, 18, 3

obligari cui pro quo 10, 3, 1
obligatum ſe non putat princeps; aut, ſi putat, non amat P. 60, 6
oblivio intercipit P. 75, 1 mortuorum parata 6, 10, 5 ſtatuas obſcurat P. 55, 9
obliviſcenda 8, 14, 7
obluctans anima 4, 31, 6
obrepit ſomnus 7, 4, 4 obrepere vrbanis 9, 20, 2
obſecrare precibus 4, 9, 12
obſeptum ſervitute P. 66, 5
obſequenter parere 4, 11, 15
obſequentiſſime 7, 24, 3
obſequi conſilio cuius 1, 8, 18 voluntati 8, 16, 12
obſequii gloria maior in eo, quod quis minus velit P. 9, 5 vxori ſufficit P. 83, 7 obſequia hoſtium confeſſa P. 16, 3
obſervantiſſimus mei 10, 11, 1 officiorum 7, 30, 2
obſervator P. 40, 1
obſidione ferarum liberare agros P. 81, 2
obſolevit in pace P. 4, 5
obſonium, *praemium* 10, 119, 2
obſtat, quo minus P. 91, 3
obſtinate induruiſſe 1, 12, 10
obſtinatio inflexibilis 10, 97, 3
obſtinatum tibi, *propoſitum* P. 5, 6
obſtrepere ſtudiis 2, 17, 24
obſtricta iure noſtro civitas 10, 94
obſtringere fidem ſuam cui 4, 13, 11 officio 6, 18, 1
obtendere turpitudini rationem 8, 6, 15
obtinere proximam ſideribus ſedem P. 89, 2
obturbari *reclamando* 9, 3, 19
obvenit hereditas 7, 11, 5 legatum mihi 5, 1, 1
obverſari foribus P. 48, 4 limini 6, 16, 13
obvius et expoſitus, *humanus* 1, 10, 2 obvia oſtentatio 1, 8, 17
obviam mittere indulgentiam dubitantibus 10, 66, 8
occalleſcere patientia 2, 15, 2
occaſione oblata 7, 32, 1
occupare pecunias emtionibus 8, 2, 3
occupationes aſſiduae 7, 2, 1
occupationibus diſtentus 6, 18, 1 impediri 7, 2, 1
occupatior 2, 2, 2
occupatiſſimus vir 4, 26, 2. 9, 35, 1
occurrere, *obviam ire* 7, 23, 1. 10, 5, 2 oſculo alicui P. 71, 1 deſideriis, precibus P. 79, 6
occurſare Numinibus P. 81, 1 fortunae P. 25, 5
occurſat animo 5, 5, 7 occurſant verba 2, 3, 2
occurſum cuius revereri 1, 10, 7 reformidare ibid.
Oceani natura impelli, reſorberi 4, 30, 7
Ocriculanum *praedium* 1, 4, 1
Ocriculum 6, 25, 1
octo et decem 8, 18, 5
octogenarius pater 6, 33, 2
paullo minus octogeſimo aetatis anno 7, 24, 1
oculos circumferre 4, 15, 8
ante oculos habere, *conſiderare* 2, 10, 4 habe, *reverere* 8, 24, 4 oculos ſpectaculo implere P. 22, 2 oculis obire quid 8, 18, 9 *in* oculis habere artes P. 47, 2 *ſub* oculis parentum 4, 13, 4 poſita 8, 20, 1
offecit, quo minus 6, 29, 6
offendiculum 9, 11, 1
ſine offenſa 8, 5, 1 offenſas ſubire 2, 18, 5 et 3, 9, 26 ſuſcipere in re 2, 18, 5
officioſiſſime *adv.* 10, 32
de officio foederis, *ex foedere* 10, 94 in officio praetoris 1, 5, 11 officia antelucana 3, 5, 9. 3, 12, 2
offundere caliginem cui 3, 9, 16
olim, *a longo tempore* 1, 11, 1 et 8, 9, 1 n.
olivae Baeticae 1, 15, 2
omen accipere P. 5, 4
ominari cui honores 4, 15, 5
ominoſa res accidit 3, 14, 6
omnino tres *i. e. nec plures nec pauciores* 8, 14, 17

ὄναρ ἐκ Διός ἐστι 1, 18, 1
onerat te fama tua 8, 24, 8 introitus P. 24, 1 modeſtiam meam 1, 8, 5 onerare poſteros *difficili virtutis imitatione* P. 73, 6
onerosa donatio 2, 4, 3
oneroſum non eſt 2, 6, 5 oneroſum ſuccedere bono principi P. 44, 4 *de modeſtia* P. 78, 6. P. 91, 4
perquam oneroſum 2, 11, 13
onus ſubire 3, 9, 8
oneris partem ſuſcipere 2, 9, 6
opacior 5, 6, 33
data opera 7, 12, 6
operas ſuas locare cui 10, 16, 1
opima meſſis 5, 6, 8
opima *ſpolia, abſolute* P. 17, 3
opisthographus 3, 5, 17
oppletae viae P. 22, 4
opponere totum campum, totum exercitum P. 17, 3
opportunitas loci 2, 17, 1. 10, 75, 2 *plur.* P. 15, 3
Optimi cognomen P. 2, 7. 88, 4
opus, *aquaeductus* 10, 91. 92
opus publicum, *aedificium* 3, 4, 2
opera, *aedificia* 10, 42. 79, 2
opuſculum 7, 9, 13
orare, *perorare* 7, 9, 7
orariae naves 10, 26 naviculae 10, 28, 2
oratio et actio *differ.* 1, 20, 9
oratio digna conſule, principe, ſenatu P. 1, 6 orationes principum in aes inciſae P. 75, 2 Ciceronis brevius editae, quam habitae 2, 7, 8
orator vir malus, dicendi imperitus 4, 7, 5 *oratoris virtutes* 6, 11, 2
oratorium eſt 7, 6, 7
orbe quodam ſocietatis ambire homines 9, 30, 3
orbitas 4, 15, 3
orbus, *ſine liberis* 1, 8, 12. *add.* 8, 18, 3 n.
ordinare ſtatum civitatum 8, 24, 2 ordinatura plures annos locatio 9, 37, 1
ordinatio comitiorum P. 72, 1 rerum omnium 10, 66, 6 ſtatus 10, 24, 6 vitae 9, 28, 4
ordo ampliſſimus, *ſenatus* 10, 3, 2
ordine temporis ſervato 1, 1, 1
in ordinem cogi 1, 23, 1 redigere 2, 6, 5
ordines cui impetrare, *honores militiae* 6, 25, 3 ordinibus diſtare 5, 3, 6 ordinum et dignitatum diſcrimina cuſtodire 9, 5, 3
origo, *naſcendi conditio* 10, 39
oritur fons 4, 28, 1
ornamento eſſe 4, 15, 10
ornamentum regionis *vir* 7, 21, 2 ſeculi 8, 12, 1 ornamenta praetoria 7, 29, 2
ornare quem ſuffragio 2, 1, 8 teſtimonio P. 91, 1
os planum *oratoris* 6, 11, 2 per ora hominum ferri 2, 10, 2 ora ſervitute obſepta reſerare P. 66, 5 oris dignitas, *vultus* P. 4, 7
oſculo occurrere P. 71, 1 dimitti P. 23, 1
oſculum manu reddere P. 24, 2
oſtentare bellum 2, 7, 2 *bonos*, quaſi ſpecimen et exemplar P. 45, 4
oſtentatio armorum, togarum P. 56, 7 doloris 4, 2, 3
Oſtienſis colonia 2, 7, 26
oſtrea *in conviv.* 1, 15, 3
otium dulce, honeſtum 1, 9, 6 pingue altumque 9, 3, 1 ſtudioſum 1, 21, 11 ferre 4, 23, 1 n.
otio prodimur P. 82, 9 ſe involvere 7, 3, 4
otioſus et vacans conſulatus P. 57, 2
otioſae iacent pecuniae 10, 62, 1 otioſum eſſe ſatius, quam nihil agere 1, 9, 8 otioſiſſimae occupationes 9, 6, 4 otioſiſſima vita 9, 32, 1
oves delicatiſſimae 2, 11, 25

P.

Paciſcor illud iam 8, 4, 6
qua pactione 6, 14, 1
paedagogium 7, 27, 13
Paete, non dolet! 3, 16, 6

pagani et milites 10, 18, 2
paganus cultus 7, 25, 6
palanti amne P. 30, 3
pallor femineus P. 48, 4
palmam dare cui de quo 7, 4, 6
panarium 1, 6, 3
ex Pannonia laurea P. 8, 3
pantomimi 7, 24, 4 P. 46, 1
Paphlagonia *ferax frumenti* 10, 36
par. parem gratiam referre 4, 7, 6 paria facere pro P. 6, 7 cum negotiis P. 81, 1
παράβολα audacia 9, 29, 4
parare. Paro ſcribere 8, 4, 1
parata oblivio 6, 10, 5
parato animo P. 9, 5
paratum eſt templum, *exaedificatum* 4, 1, 5 paratum et in medio poſitum P. 88, 4
paratus fructus, *praeſens* 2, 10, 8 paratus vir 4, 9, 3 ſubitis, *extemporalis facultatis* 3, 9, 16 dare 4, 13, 6 ſcribere 5, 8 extr.
paratiſſime 3, 9, 32
parcere ſumtibus 2, 6, 5
parcus ſomnus cui eſt P. 49, 8
parcus in laudibus P. 3, 3
parca comitatu *Plotina* P. 83, 7
parcior et preſſior 9, 19, 6
parcius dicere 7, 20, 3 laudare 2, 17, 8 computare 9, 28, 6
parciſſime delibare P. 54, 3
parciſſimi ſomni eſſe 3, 5, 8
parciſſimi honores P. 55, 5
parciſſimus honorum 10, 25
parens generis humani *imperator* P. 6, 1 publicus P. 26, 3 mundi P. 80, 5 omnium communis P. 39, 6
parere auctoritati cuius 9, 24 voluntati 3, 8, 4
pargere *de foetu literario* 2, 3, 10
parietibus claudi P. 75, 2
parietaria herba Traianus ad P. 51, 3
pariter, *eodem tempore* 9, 28, 1
partem oneris ſuſcipere 2, 9, 6
partes implere, *officium* 10, 21
Parthica laurus P. 14, 1
particulae, *partes* 1, 8, 3
parva ad aemulandum P. 44, 5
parvos ingenio homines 6, 29, 4
parvuli cives P. 26, 7
parvulum refert, an 8, 14, 14
parum commode 2, 15, 2
paſſerculi 9, 25, 4
Patavini municipii *mores* laudantur 1, 14, 6
pater familiae 9, 15, 3
pater familias ex Homero expreſſus 5, 19, 2
in patris poteſtate eſſe 10, 6, 2
patet omnibus gloriae campus P. 70, 7
pati, *concedere* 7, 15, 2 et 8, 4, 7 et 10, 25
patiens navium 5, 6, 12 et 8, 8, 3
patientiores ſervitutis P. 45, 1
patientiſſima 8, 18, 8
patientiae reprehenſio *in marito adulterae* 6, 31, 5
patrius ſermo 4, 3, 6 morbus, *hereditarius* 1, 12, 4
patrona 10, 4, 1
paullo minus octogeſimo anno 7, 24, 1
pauperes amant ſtudia 7, 21, 2
pavimentum lubricum 2, 1, 5
pax certa fori, *quidam legunt* P. 56, 7 pacis intimus ſinus P. 56, 4
peculiaris ratio 1, 8, 16
pecunias accipere, *corrumpi* 2, 11, 2 et num. 23
pellere ſolitudinem P. 50, 4
penates parvi P. 47, 6
penatibus expellere, *domo* P. 35, 3
in penatibus meis, *domo* 8, 23, 6
pendeo, dubito 6, 6, 2 diu pependit reus 4, 9, 1 attentus et pendens 1, 10, 7
penitus et domi inſpicere 1, 10, 2 P. 83, 1 diu penitus perdiſcere, quae mox praecipias P. 15, 1
penſitare, *conſiderare* 4, 14, 6 cum quo 7, 17, 7 diu aliquid 4, 15, 8
per aetatem, *propter* 6, 6, 3 biduum 4, 5, 2 Latium in civitatem venire P. 37, 3 per Ticinum petere Baeticam 7, 16, 3

peracto corpori intexere nova membra 7,9,6 *ſic mox* peragere librum.
peracta mors 3,14,2 re 8,14,16
peractus magiſtratus P.70,8
peraeque 1,2,1
peracerbum mihi 6,5,6
peragere librum 9,1,2 *ſic modo,* peracto corpori. partes ſuas 7,33,5 reum 3,9,30
peragrare orbem terrarum pedibus, laudibus P. 14,1
percipere laetitiam 10,12,1 legatum 10,79,2
percommode 4,12,2
percopioſus 9,31,1
percurrere honores 1,14,7
percurſare ripas P. 12,4
percutere foſſam 10,50,4
perdere diem 1,13,4 gloriam P. 4,5 horas 3,5,16
male perdere 10,46,1
peregrinae conditionis eſſe 10,4,1
perferre publicam gratiarum actionem P.90,3 *i.e. referre* 9,13,6
Pergamus 10,28,1
perhibere teſtimonium P. 71,6 et 95,1
periclitabuntur eſſe privatae P. 84,5
periculum eſt, ne 4,9,11. P.3.3
in periculum adduci 8,10,1 vocari, *accuſari* 10,97,9
pericula *forenſia* 4,9,22
perimere ſententiam 8,14.17,22
periodos contorquere 5,20,4
periſtylium 10,75,2
peritus movendarum lacrymarum 2,11,3
peritiſſime 3,15,3
perlata gratiarum actione P.90,3
permirum 8,14,24
permittere ſe expoliendum et limandum 1,10,12
peropportune 1,8,1
perpetuitatem adde muneribus P. 94,1
perpolire 2,5,1
perquam honorificum 3,4,3 oneroſum 2,11,13 velim 7,27,1
perrogare 6,22,5. P.60,1
perſeverantiſſime diligere 2,21,3
perſeverare in ſententia 6,13,5
perſevere 9,5,1
perſonatur lyra libellus 7,4,9
perſonam ſibi imponere 1,23,5 mutare 2,20,8 ſumere cuius 8,7,2
perſtare in ratione propoſiti P.62,9
perſtringere carptim et breviter P.25,1
pertica non vna omnes tractare 8,2,8
pertinaciter 6,5,1 amare P.86,2.
pertinaciſſime quem exercere, *vexare* 7,6,2
pertinax valetudo 1,22,1 et 7,1,1
pertinet ad animum meum 10,27 honorem meum 10,66,2
Haec eo pertinent, vt 4,15,4 P. 53,1
pertribuere teſtimonium 10,18,2
pervagari ſpatiis 2,10,2
pervenire ad ſtipendia P.26,3
pervigil et inſomnis P.63,3
Peruſinum praedium 1,4,1
peruſtus febri 7,1,4
pes. pedes amplecti P.24,2 ducunt 7,5,1 n. pedum vſum amiſiſſe, *vehi ſemper* P.24,5 pedibus advolutus 9,21,1 *pedibus ſuis vrbem ingreditur Traianus* P.22,1
petulantia effraenata 4,25,5 obscoena menſis oberrat principum P.49,8
in petulantiam procedere 8,21,1
petulantiora 4,14,4
phantaſmata 7,27,1
philoſophi ab vrbe ſemoti 3,11,2 *notati* 1,22,6. 3,11,6 vacatione *civilium munerum vſi* 10,66,1
philoſophiae pars pulcherrima publicum munus agere 1,10,10
piaculari *dato* 3,9,9
piaculares victimae P.34,4
piaculum P.82,2.
pietas Metelli P.88,6 *in patrem* 10,1,1. P.10,3 *in liberos* 5,16,8 *in fratrem* 2,19,1 *in patriam*

triam 2, 5, 3 *in principem* 10, 25 P. 24, 5
pignora, *liberi, agnati* 1, 12, 3. P. 37, 4 publicae neceſſitudinis 10, 11, 1
pigrior rivus 4, 30, 9 *Horat.* 2 *od.* 14 flumine languido. *Cell.*
pigrius nihil delicatis 9, 32
pila moveri 3, 1, 8
pilae adiiciuntur 6, 31, 17
pilorum haſtarumque honore circumdatus P. 56, 5
pingue et altum otium 9, 3, 1 altus pinguisque ſucceſſus 1, 3, 3 pinguis vita 7, 26, 3
placabilem ſe cui praeſtare 9, 24
placet factum, quod placuit ante quam fieret P. 10, 2
placide leniterque 7, 1, 6
planiſſimus campus 6, 20, 8
plane mane 1, 5, 8
planum os 6, 11, 2
platea 10, 99, 1
πλατανὼν 1, 3, 1
Plautinae comoediae 6, 21, 4
plebe neglecta fruſtra proceres tueri P. 26, 6
pleniſſime 5, 8, 3
plenus annis 2, 1, 7 honoribus ibid. humanitate 1, 10, 2 et ructans P. 49, 6
podium 5, 6, 22
poëmatia 4, 14, 9. 4, 27, 1
Poena cuſtodias perfregit P. 49, 4
poenas luere 6, 29, 8
poenitentia dignum 7, 1, 3 poenitentiae 7, 10, 3
poenitentiae locum non relinquere 1, 24, 5
poenitet conſilii, obſequii 1, 1, 2 omnes non poſterorum modo, ſed ſui parentumque P. 27, 2
poëtarum laſcivorum catalogus 5, 3, 5
poëtica deſcriptio 7, 9, 8 materia 8, 4, 1
poëticum ingenium 9, 33, 1
poëtice, *ars* 7, 4, 2
poëtice proſequi, *adv.* 2, 5, 5
poëtis *ſolemne* deos invocare 8, 4, 5
an verſus incaſtos facere liceat 4, 14, 5 *add.* 4, 3, 5 furere conceſſum 7, 4, 10 mentiri licet 6, 21, 6
poëtarum proventus 1, 13, 1
polite et ornate 1, 16, 2
politiſſimum cubiculum 2, 17, 10
polliceri impunitatem male conſultis P. 70, 7
polluere auſpicia P. 63, 7
poma inſerta, *arbores* 5, 6, 35
pondus accedit 1, 20, 3
ponere, *apponere in conviviis* 2, 6, 2 calculum cum imperio P. 20, 5 magiſtratum P. 65, 3
ponere in laude 7, 4, 4
ponte transmittitur flumen 8, 8, 5
pontes fluminibus iniecti 8, 4, 2
Pontifex maximus, Imperator, 4, 11, 6. 10, 73 cognoſcit in cauſſis Veſtalium 4, 11, 6
populare gratumque audientibus P. 77, 4
populus *Rom.* gentium victor P. 51, 5 populi tumentes P. 80, 3
porrigi in ſolem 2, 17, 23
porticus verna ſemper 1, 3, 1 Livia 1, 5, 6 in figuram literae O 2, 17, 4
portus alicuius, *auxilium* 8, 12, 1 *Traiani* 6, 31, 15
poſitio loci 10, 59
poſſeſſione immenſa circumvenire P. 50, 1
poſſidere omnes annos P. 58, 5 *de conſulatibus continuatis imperatorum.*
poſt ſe quoque reip. prodeſſe P. 78, 2
poſteri libertatis P. 69, 5 quod erogatur in poſteros impendium principe digniſſimum P. 26, 4
poſteritati intereſſe 2, 1, 2
poſteritatis memoriam reformidare 5, 8, 2
poſtponere rationem cuius 10, 19, 2
poſtulare veniam 1, 2, 5
poſtulare *in iure petere* 10, 77 *add.* P. 56, 6. 60, 2
poſtulationum libelli 10, 85, 5

potentia velox P. 30, 5
poteſtas fatorum occulta P. 1, 5 ſervandorum hominum P. 6, 1 tui P. 56, 3 poteſtates duas ſimul capere P. 59, 6
potiſſimum apud me eſt 4, 4, 1
praebere copiam emendi P. 50, 7 ius iurandum P. 64, 3 n.
praebentem pertractare 9, 33, 6
praecerpere florem 5, 20, 8
praecerptus et praefloratus P. 58, 5
praeceſſit fama quem 2, 3, 1
praecidere cunctationem 9, 1, 5
praecingi teſtaceo opere 10, 48, 4
praecipere *ante capere* 5, 7, 1 *et* 10, 79, 2 no. *docere* 8, 14, 6
praeceptio, *anticipatio* 5, 7, 1
praecurrere *cum accuſ.* 3, 4, 4
praecurſio et praeluſio 6, 13, 6
praecurſoria epiſtola 4, 13, 2
praecurſorum tumultus P. 76, 7
praedicatio brevis et pudenda P. 54, 2
praedicator 7, 33, 2
praedium. praedia vrbana 10, 43, 2 me tractant parum commode 2, 15, 2 praediolum 1, 24, 5
praefatione excuſare 4, 14, 8
praefationes terſae 2, 3, 1. 4, 11, 14
praefectura aerarii 5, 15, 5 morum P. 45, 4
praefectus orae Ponticae 10, 18 et 32 praefecti aerario P. 92, 1 praetorio 10, 65, 2 praefectus *ſimpliciter pro praefecto praetorii* P. 67, 8
praeferre, *prae ſe ferre* 1, 22, 6 laudem pecuniae P. 43, 5.
praefinire tempus 10, 24, 6
praefloratum purpurae decus P. 58, 5
praeire *de ſolennibus verbis* 10, 60. 61. 97, 5. 102. carmen P. 82, 3 iusiurandum P. 64, 3 n. P. 64, 4
praeiudicium 7, 6, 6. 5, 1, 2
praeloqui 4, 5, 3 et 8, 21, 3
praeloquendi cauſſa 8, 21, 3
praeluſio certa 6, 13, 6
praemia maiora improbitas, quam virtus habet 2, 20, 12 bonorum malorumque bonos et malos faciunt P. 44, 7 *add.* 70, 5
praemonere ſub exemplo P. 53, 5
praemoneri exemplo 3, 18, 2
Praeneſtina praedia *Plinii* 5, 6, 45
praenuntius clamor P. 61, 7 futurorum 7, 27, 2
praeparare vocem, *meditari orationem* 2, 1, 5
praepediuntur adiumenta 2, 19, 4
praepoſtere 3, 9, 28
praeſens numen, *auxilians* 8, 8, 5 P. 1, 5
in re praeſenti *oculis ſubiecta* 10, 49, 1 *in re* praeſenti eſſe, *oculis inſpicere* 10, 85, 7
praeſentia in taedium venire P. 87, 6
praeſidere ludis 7, 11, 4 comitiis P. 92, 3 publicae laetitiae P. 79, 3
praeſidium validiſſimum P. 14, 5
praeſtabilius munus Deorum P. 1, 3
praeſtare aliquem ſoſpitem P. 67, 5 *bonum* P. 83, 3 alimenta, tributa P. 31, 3 honorem cui P. 88, 3 invicem rem maximam P. 6, 4 obſequium alicuius 10, 21 conſulatui, vt P. 59, 1 ſibi P. 48, 2. 58, 1. 68, 5
praeſtruas, ad quod hortaris, *viam munias* 5, 8, 14
praeſumere gaudium pro aliquo 2, 10, 6 laetitiam 8, 11, 1 P. 79, 4 officia heredum, *ante facere*, 6, 10, 5 voto et cogitatione 3, 1, 11
praeſumtio 4, 15, 11 famae 9, 3, 1
praeterit me, *neſcio* 1, 5, 15
praetereundus 1, 7, 6
praetextam induere P. 59, 2 paludamento mutare P. 56, 4
praetextatus, *puer* 4, 13, 3
praetexunt ſaxa ſomnum P. 15, 4 praetexi poſtibus P. 52, 1
Praetores Collegae Coſſ. P. 77, 4
Praetoris ludi 7, 11, 4
Praetoria ornamenta 7, 29, 2
praevalet ſententia 2, 11, 6
praevaricaretur 3, 9, 27
praevaricatio 1, 20, 2. 7, 33, 8

praevaricator 3,9,30
praevertere accuſationem morte 3,9,5 praevertor ad, *potius me converto* 5,15,7
praſina factio 9,6,2 n.
pratulum 5,6,35
precari aetatem longam nomini filii P.10,3 mortem, *optare* 6,20,14 pro rebus quem P.94,1
precario ſtudere 7,30,4
preces accuratae P.3,5 adhibere 3,15,1 extendere 2,13,10 irritae P.26,2 infructuoſae 8,23,6
precibus adnuere P.72,3 indulgere cuius 4,15,11 adiutorem adcedere, ib.13 cuius ſuas iungere 9,21,4
precum miniſter 6,9,2
premere immerentem 3,9,20 odium P.62,5 premit valles fluvius 8,17,2
prenſare amicos 2,9,5
preſſa cunctatio 1,22,3
preſſus ſermo ex epiſtolis petitur 7,9,8 ſtilus 1,8,5 preſſior, *moderatior* 9,19,6 color 8,20,4 oratio 1,16,4 preſſius quiddam 7,12,4
preſſe dicere 5,20,6
preſſius ſcribere, *adv.* 3,18,10. 4,14,3 *vbi opp.* elatius.
pretium accedit agris 6,19,1 adridet 1,24,3 viſum eſt curae 8,6,2
pretia vivendi, *cauſſae* 1,12,4
primipilaris 10,19,1
primum, deinde, poſtremo 1,8,8. 4,28,2
Princeps Altinatium 3,2,2 Epheſiorum 6,31,3 generis humani P.57,4 auctoritate 4,3,1 magnus P.60,6 in principem ſe recipere P.76,5 principem gerere privato iudicio P.44,2
Principes civium domini, libertorum ſervi P.88,1
principales copiae, *Caeſaris* P.82,6
principaliter, *vt principem decet* P.47,1
principatus et libertas eodem foro vtuntur P.36,4
priores, *maiores* 3,4,5. 4,27,4
privatus principi *oppon.* P.7,3. 9,3. 10,4. 60,3
privilegium habere 10,56,1. 110, privilegiis ſalvis 10,57,2
probantur milites 10,39,2 probari domino. per alios laborant ſervi 1,4,4
probatiſſima vxor 6,34,1
probe diſcere 2,18,2
probiſſimus 2,9,3
procedere, *promoveri* 8,6,3
procedit ſeveritas in triſtitiam 8,21,1 proceſſit eo inſolentia P.16,5
proceres ſine plebe P.26,6
procera nemora 5,6,7
proceriora corpora P.61,2
proceritas corporis P.4,7 et 22,2
procoeton 2,17,10 *et* 23
procumbere foeda vaſtitate P.50,3
cum procuraret in Hiſpania 3,5,17 *i. e. Caeſaris procurator eſſet.*
procuratio provinciae 7,25,2
procurator Caeſaris 10,17. 10,88 villae 3,19,2 *maior actore* P.36,2
prodere, *proferre, producere* 4,14,1
prodigia, *cinaedi, ſcurrae* 9,17,3
producere adoleſcentem *ad famae auſpicia* 2,14,3
ad profectum tuum pertinet, *incrementum ſtudiorum* 8,13,2
proferre e tenebris et ſilentio 9,14 fines imperii P.54,4 gaudium oculis P.75,6 robur corporis in maria P.81,4 ſe 1,13,1. 9,13,3 tempus ſtudiis 3,7,14
proferri debuit vita anguſta ſtatuae immortalitate 2,7,4
proficitur emendatione memoriae, 9,40,2
proficiſci ab amore 6,12,5
profiteri, *docere* 2,18,3. 4,11,1 indicium 3,16,9 odium bonorum P.95,4
profundere pecuniam P.28,1

progredi longius ſermone 1, 5, 15
proiicere ſpem ſalutis 7, 27, 3
prolixe cumulateque P. 55, 11
promere in medium P. 66, 4 manum cunctanter et pigre P. 71, 2 in vſum reip. P. 69, 5 iuſtitiam 1, 10, 10
promereri iudicia hominum 10, 95, 2 principem P. 62, 8
promittere ad coenam 1, 15, 1
promotus ad procurationes 7, 31, 3
promovere in ordinem ampliſſimum 10, 3, 2
promtiſſime 2, 17, 11
prona ad aemulandum P. 44, 5
prona virtutibus tuis *h. e. ſuperatu* facilia P. 16, 5
pronum ad ſimultates P. 84, 2
pronuntiatum eſt de quo, *decretum eſt* 1, 5, 7
pronuntiationis adiumenta 2, 19, 4
prooemiari 2, 3, 3
in propatulo, 1, 8, 16
properantur delubra occulta celeritate P. 51, 3
propinquitate arcta complecti 4, 4, 1
propitium Caeſarem precari cui 6, 2, 5
propnigeon 2, 17, 11 *praefurnium, πνιγεὺς enim furnus eſt.*
proponere ad imitandum 1, 5, 12
propoſitum reprehendendi habere 9, 19, 7
proprietas exercitationis 7, 9, 2
propulſare bellum P. 17, 4
prorogare famam titulis 9, 19, 3 memoriam 7, 31, 5 ſpiritum, *vitam* 2, 20, 7 prorogatur fama meritis P. 55, 10
proruta opera 8, 17, 5
proſcribere agros 7, 11, 1 domum 7, 27, 6
proſecare agrum, *proſcindere* 5, 6, 10
proſequi alloquio blando 1, 8, 12 digredientem P. 86, 3 mentionem cuius cum honore 8, 6, 5 quem legato 8, 18, 2 ſtilo 1, 8, 8 teſtimonio quem 10, 17
proſpectare P. 82, 4
proſpicere adventum 1, 2, 1 memoriae defuncti 2, 7, 5
proſterni campum et materiam tuis virtutibus P. 31, 1
protinus facere 10, 85, 3
protopraxia 10, 109, 1
provehere quem in lucem famamque 9, 14 in primum locum P. 10, 4
provehi altiſſime 9, 33, 3 ad dignitatem 10, 8, 1
proveniunt ſtudia hilaritate 8, 19, 2
proventus poëtarum 1, 13, 1 orationis 9, 13, 18
providenter P. 1, 1
providentia 3, 19, 9
providentiſſimus 2, 17, 10 et 8, 17, 2
providentiſſime, *adverb.* 10, 69, 1
providere exemplo in poſterum P. 75, 4 futura ex praeteritis 1, 5, 16
proviſum eſt legibus 3, 9, 6
provinciae, quibus Procoſſ. praeſunt 10, 77
provocare ad populum 7, 17, 11 virtute quem 2, 7, 4
provocat circus pulchritudinem templorum P. 51, 3
proxime, *nuper* 8, 8, 1
proximus diis 9, 26, 4
prudentia illa miſera ex periculis facta P. 66, 4 prudentiam tuam elegi, *te prudentem* 10, 119
Pruſa *Bithyniae* 10, 75, 1 Pruſenſes 10, 76 ad Olympum 10, 85, 1
pſephiſma 10, 52, 1
publicani viceſimae *exactores* 7, 14. P. 37, 7 publicanum pati P. 39, 6
publicare bona cuius 4, 11, 13 librum 1, 8, 3 et 4, 27, 5 epiſtolas 1, 1, 1
publice praeberi 8, 8, 7
publici ſervi 10, 30, 1 publicum funus 2, 1, 1
pudicius, *adverb.* 4, 13, 4
pudorem cuius tueri 5, 1, 6

puellaris ſuavitas 5, 16, 2
puellae, *quae pepererunt* 4, 21, 2 *hinc*
puellariter 8, 10, 1
pueriliter 9, 6, 2
pugillares *cerati* 1, 22, 11. 7, 27, 7 et ſtilus 1, 6, 1
pugnax oratio 2, 19, 4 ſtilus 7, 9, 7
pullati et ſordidi 7, 17, 9
pulpito et ſcena dignum 4, 25, 4
pulvinar Iovis P. 8, 1. 11, 3
pulvinaribus colere P. 11, 3
pulvinus *in horto* 5, 6, 16
pulvis ſudorque miſtus P. 13, 1
pumicatus homo 2, 11, 23
punctum temporis P. 56, 2
puncta, *ſtigmata* P. 35, 3
punire morte 8, 14, 12
punire *i. e. interficere* 8, 14, 19 et 21
purgationes cloacarum 10, 41, 2
puriſſimus dies 5, 6, 33
purpurae decus, *conſulatus* P. 58, 5
putare tanti 2, 3, 8 et 2, 9, 6
putrefactum corpus 7, 27, 11
Pyrenaeus P. 14, 2

Q.

Qua — qua 3, 5, 8. 9, 2, 2
quadrato lapide 19, 46, 2
quadringenties 10, 3, 2
quadruplici iudicio 4, 24, 1. 6, 33, 2
quaere quod agas, *formula* 4, 14, 10
quaerendus, *deſiderandus poſt mortem* 2, 1, 7 *Sic* requiro 2, 7, 6 *Eſt tamen minus quam* deſiderare 6, 2, 1
quaerere amorem impendio P. 28, 2 triumphos ex omni occaſione P. 16, 1
quaerere *forenſe* 2, 11, 3 per tormenta 10, 97, 8
Quaeſtor ſorte lectus 4, 12, 2 Caeſaris 7, 16, 2 *Quaeſtoris et praeſidis neceſſitudo* 4, 15, 10. 8, 23, 5
in quaeſtu habere 4, 9, 4
quemadmodum 5, 4, 4. *vid.* Fab.
quantum, quam iuvat 8, 6, 17
poſtquam 6, 33, 3 n.
quamlibet 2, 14, 6 et 10, 97, 2 P. 61, 2
quandocunque P. 17, 4
quandoque P. 17, 4
quandoque, *quandocunque* 2, 10, 3 4, 13, 6
quandoque, *olim futur.* 3, 18, 10 P. 10, 5 P. 28, 5
quantaslibet 7, 9, 9
quantulum 4, 13, 5
quantulumcunque 7, 25, 2
quantum amplifſimum potes 2, 13, 10
quantum in me fuerit 3, 2, 1
quantum ad principem, *ſuppreſſo* pertinet, P. 93, 2
quantum ratio exegerit 2, 5, 4
quare ego vero 3, 8, 4 et 4, 17, 11 *ſic* quamquam tu vero 8, 8, 7
quatenus, *quandoquidem* 3, 7, 14
quatiuntur altiſſima quaeque P. 94, 3
ſine querela corpuſculi tui 10, 29, 1
queri de mora 7, 10, 1
queri lubet P. 68, 6 noſtri: *es iſt ſchade*
queruntur homines de nullo principe minus, quam de quo maxime licet P. 46, 7
Qui *cauſſam ſignificans cum Indicativo* 7, 13, 2 n.
Quid multa? 7, 25, 5
quidem *pro* tamen 3, 15, 4 *pro* ſaltem P. 43, 5
quidquid — omnia P. 70, 3
quieti ſe dare, *ſomno* 6, 16, 13
quietiſſimus, *non ambitioſus* 10, 7
quincunx 7, 11, 1
quin etiam 2, 1, 9
quin immo 1, 8, 4 et 2, 11, 11 et 4, 9, 18
quinquennales agones 10, 79, 2
Quinqueviri 2, 1, 9
quiritantibus ſociis P. 29, 3
quiritatus infantium 6, 20, 14
quis *pro* aliquis *ſine* particula 1 22, 6
quis qualisque 7, 21, 1
quisque. Eruditiſſimus quisque 2, 19, 9

19, 9 quisque poſtulaverant 9, 13, 4 n. *pro* quicunque P. 56, 2 n.
quod *pro* vt P. 83, 1 quod tamen ſi quis 2, 5, 6
quotocuique 3, 20, 8
quum tamen 7, 6, 4—tum 7, 8, 3 n.

R.

Radiatum caput P. 52, 1
rapere legiones *raptim ducere* P. 14, 3
rapientibus omnia deſunt omnia P. 41, 2
rapi *morte* 6, 6, 7
rariſſimus emtor 10, 97, 10
ratio, *ſing.* *Computationes* 10, 28, 5 *plur.* 10, 29, 3 conſtat mihi tentandi aliquid 1, 5, 16 obſequio 10, 20, 3 rei mihi conſtat 7, 6, 4 ſapientiſſimis pro neceſſitate 1, 12, 3 rationis eſt 10, 100 rationem exigere 10, 85, 1 excutere 10, 86, 2 habere alicuius 2, 12, 2 inire 10, 24, 5
rationes exhibere 7, 6, 2
ratum ſervare quid 7, 11, 1
recaleſcere 7, 9, 6
recedere ab oculis 2, 1, 11
recens nuntius 4, 11, 1
receptaculum adverſus tempeſtates 2, 17, 4 praedarum P. 36, 1 receptacula clarorum virorum P. 50, 3
receptui aetatis canere 3, 1, 11
recipere ſe in principem P. 76, 5 in otium P. 82, 8 recepi me, dormiturus 7, 4, 4 epiſtolas tuas 9, 28, 1
recitare 1, 13, 1. 2, 10, 6. 2, 19, 1 librum 1, 5, 4
recitandi ſua cuique ratio 7, 17, 1 cauſſae 5, 3, 8
recitator 1, 13, 2
recitatio 3, 15, 3. 3, 18, 4
reclamare 9, 13, 18
recludere ſeceſſus intimos P. 83, 1
recognoſcere, quae facere debeas P. 4, 1 librum 4, 26, 1
reconciliare quem cui 1, 5, 8
recordatio ſubit 1, 9, 3
recreare labores otio P. 79, 5
ad recta tendere 6, 11, 3
rectus vir 2, 11, 5 et 7, 31, 1 auditor 2, 19, 6
rectiſſimus iudex 7, 21, 2
rector et cuſtos 3, 3, 4
rectores boum, aratri 8, 17, 4
recumbere *ad menſam* 4, 22, 4 et 4, 30, 3
recuperatoria iudicia 3, 20, 9 n.
recurret appellatio memoriae P. 88, 10 retro eadem aequitas P. 38, 7
recurſum celerem precari P. 86, 4
recuſare laborem 1, 8, 1 honores omnes, ambitionis eſt P. 55, 5 recuſabas imperare, quod bene erat imperaturi P. 5, 5
reddere epiſtolam, *reſpondere* 2, 11, 25 itinera terris P. 29, 2 iura civibus P. 56, 7 maioribus ſuis *aequales* P. 69, 5 nomen 9, 29, 3 pacem foro P. 34, 2 quae monentur P. 26, 1 ſermones P. 49, 5 vicem 2, 9, 6
redditus votis publicis P. 60, 1
redimere culpam congiario P. 28, 2
redintegrare laetitiam P. 61, 9
reditum percipere de quo 10, 75, 2
reditus decreſcit 6, 3, 1 ex frugalitate 6, 8, 5
reditus iuſtiſſimum genus, quod terra, caelum, annus refert, 9, 37, 3
in reditum mihi eſt, *lucroſum*, 4, 6, 2
reducere adulationem P. 75, 5 intermiſſum morem 9, 13, 21
reductor ac reformator literar. ſeneſcentium 8, 12, 1
reductus in patris poteſtatem P. 37, 7
redundanter 1, 20, 21
redundares heſterna coena P. 63,
redundat ad me 5, 12, 1
refectionis inſtar P. 81, 1
refectiones P. 15, 4
refert plurimum 3, 3, 2. 6, 29, 2 parvulum, an 8, 14, 14

referre os, vultum patris 5, 16, 9 mores cuius ibid. ad conſcientiam, oſtentationem 1, 22, 5 multa ex patrimonio in imperium P. 50, 2
referſiſſe horrea P. 31, 6
reficere in melius et maius 9, 39, 1
refici labore P. 77, 6
refocillatus 3, 14, 4. 3, 16, 12
reformare mores P. 53, 1
reformator literarum 8, 12, 1
reformidat vulnus medentium manus 5, 16, 11
refovere exſtincta ſtudia 3, 18, 5 lapſam diſciplinam caſtrorum P. 18, 1
refragatur materia 2, 5, 5
refrigeſcere. refrixit amor 6, 8, 2
refringuntur aculei iudicii 3, 15, 3
refudimus Nilo ſuas copias P. 31, 3
regere dubitationem cuius 10, 119, 3 cunctationem 10, 97, 1 haeſitantem 10, 30, 1 exercitum 2, 13, 2 P. 9, 2
regi conſiliis et nutu cuius P. 88, 1
regio *patria* 2, 1, 8. 7, 22, 2
regnare, *libere in villis agere* 7, 3, 2
regnum arcere et ſubmovere P. 55, 7
reiicere ſanguinem 8, 1, 2
relevare caput 1, 24, 4
religato navigio P. 82, 2
religio aequitatis, *religioſa obſervatio* P. 77, 3
religione debita diem celebrare 10, 103 ſalva 10, 58, 2 religionibus dedita civitas P. 74, 5
religioſius celebrare diem 3, 7, 8 cuſtodire P. 65, 2
religioſiſſime venerari 3, 15, 2 cuſtodire mortuorum voluntatem 4, 10, 3 hiſtorias ſcribere 5, 8, 5
relinquere heredem 4, 10, 1 poetae quem 2, 11, 20
relinqui ſuſpicionibus 6, 31, 11
reliqua, *debita* 3, 19, 6. 9, 37, 2
reliqua noſti, *apoſiop.* 3, 9, 11
reliquiae *mortuorum*, *cineres* 6, 10, 3. 10, 73
reluxit 6, 20, 16
remetiri morbum convaleſcendo 8, 11, 2
remiſſiones, *ſtudia minus ſevera* 4, 3, 1 remiſſionibus intereſt ſocialitas P. 49, 4 *colonis faciendae* 8, 2, 6. 9, 37, 2. 10, 24, 5 *debitorum* 8, 2, 6
remiſſus; *convaleſcens*, 7, 1, 4
remiſſius aliquid legere, *iucundius* 3, 1, 8
remiſſius contendere, *adv.* P. 78, 2
remittere annum 7, 16, 2 collationes P. 41, 1 *debitum* 8, 2, 7 metum P. 70, 3
remittitur animus 7, 9, 13
quum remittor, *ſeria depono* 1, 16, 7 remitti carmine, *poſt ſeria poëticen tractare* 7, 9, 9
renuntiare inertiae P. 59, 2 officiis 2, 1, 8 conſules P. 92, 3 legationem 4, 9, 20
renatus 1, 7, 2
reparatur terra amne P. 30, 3
repercuſſus maris 10, 69, 4
repeto, *recordor* 3, 5, 16. 7, 6, 7 et 13
repetundarum lex 2, 11, 3 et 20
reponere in conſcientias honeſtatis fructum 1, 8, 14
reponere in quo vigiliam et ſomnum 1, 3, 3 honorem non in ſplendore titulorum, ſed in hominum iudiciis P. 84, 8 reponuntur honeſte facta in obſcuritate et ſilentio 1, 8, 6
repraeſentare adfectum fratris amiſſi 2, 19, 1 *ſibi abſentem* 9, 28, 3
reprehenduntur patientius nulli quam qui maxime laudari merentur 7, 20, 1
reprehenſioni nemini fuit 5, 3, 1
reprimere pactiones 5, 21, 6 ſe ab omni contagione vitiorum P. 83, 2
reprimi oratione 1, 8, 10
reptare 1, 24, 4 *Metaph.* 9, 26, 2
repudiare honores P. 55, 4
repulſa illius mea eſt 6, 6, 9

 repulſae

repulſae ſimilis mora P. 91, 2
requirere *mortuum, deſiderare*, 2, 7, 6
reſcindere acta 10, 64, 4
reciſſum vulnus 7, 19, 9
reſcribere orationes, *retractare* 5, 8, 7
reſcriptum 10, 2, 1
reſcripti libellus 10, 108
reſedit dolor 8, 1, 3 ventus 6, 16, 12
reſerare faſtos, *conſulem fieri Kal. Ian.* P. 58, 4
reſerata templa P. 47, 5
reſido 9, 13, 10
reſiduum libertatis nomen 8, 24, 4
reſpicere caelum *auxilii cauſſa* P. 30, 3 exiſtimationes clandeſtinas P. 62, 9 vehiculum P. 14, 3
reſpondere ius 6, 15, 3 voto cuius 1, 7, 2
reſp. Ita verſemur in re publica, vt credamus eſſe rem publicam P. 93, 3
reſtrictius, *modeſtius* 9, 19, 6
reſtrictiſſime 5, 8, 13
reſtringere neceſſitates 5, 19, 9 ſumtus 6, 19, 4
reſtrinxit natura homines ad 1, 8, 9
reſultant nomina verſibus, *repugnant* 8, 4, 3
reſultantia vocibus tecta P. 73, 1
reſumere aetatem dulciſſimam, *facere quod in adoleſcentia fecimus* 2, 18, 1
retina 6, 16, 8
retinacula vitae abrumpere 1, 12, 8
retorquere gubernacula P. 86, 5
retractare, *emendare*, 4, 9, 23. 5, 8, 6 et 8, 21, 6 gaudium, *recordari* 7, 24, 7
retractius cubiculum 2, 17, 6
retro abit pretium 3, 19, 7 recurrere P. 38, 7
revehere famam ex provincia 8, 24, 8
reverentiam amittere P. 8, 6
reverentior operis 6, 17, 5 ſenatus P. 69, 3
reverentiſſimus mei 10, 18, 1
reverentiſſime *adv.* 10, 38
reverentius *adv.* 8, 21, 5
reverearis, non reformides 1, 10, 7
reverſus in vrbem 7, 4, 7
revexiſſe famam 8, 24, 8
revincto navigio P. 82, 2
revocare pecunias 3, 9, 17
revolvere librum 5, 5, 5
reum peragere quem 3, 9, 4 et 30
reus capillos ſubmittit 7, 27, 14
rhetor *et* orator *differunt* 4, 11, 1
rhetorices munia 3, 13, 3
rigentia gelu flumina P. 82, 5
robora ingentia virorum P. 34, 3
rogare quem ſententiam 3, 7, 12
rogatu alicuius 1, 5, 5
in rogum thura et odores 5, 16, 7
circa rogum trucidata *animalia vivo cara* 4, 2, 3
Romana lingua 2, 10, 2
Roſtra, *ſuggeſtus Rom.* 2, 1, 6 P. 65, 1 et 4
ruens imperium ſuper imperatorem P. 6, 3
ex rugis aliquid remittere 9, 17, 2
ruitura 7, 19, 8
rumpere ſilentium P. 55, 4
rurſus et rurſus 3, 9, 36
ruſticitas antiqua *in laude* 1, 14, 4

S.

Sacella 8, 8, 5
ſacerdotales ludi 7, 24, 6
ſacerdotium, *auguratus* 2, 1, 8 *Vid.* 4, 8, 1
ſacra. ſacrorum ſocietas P. 37, 2
ſacramentum militare 10, 38
ſacrificium facere 2, 20, 5
ſacroſancta memoria 7, 11, 3
ſaeculum ferax bonis artibus 4, 15, 8 Imperatoris 10, 1, 2 ſterile et effoetum 5, 17, 6 illuſtrare 4, 11, 6 ſeculi ornamentum 8, 12, 1 tranquillitas 10, 2[illegible] ſeculo favere 5, 17, 6 gratul[illegible]i 7, 33, 9 tuo digna 10, 1 ibit in ſecula P. 55, 1
ſaevire ſecuribus P. 5[illegible]
ſagacitas 6, 25, 5
ſagacitate mentita P. 81, 3
ſagacius, *adv.* 10, 69, 5

ſalarium 4, 12, 3
ſales humani 7, 4, 6
ſalis plus habere 3, 21, 1
ſaliens aqua 2, 17, 25
ſaltatae laudes imperatoris P. 54, 1
ſalva dignitate 4, 9, 16, religione 10, 58, 2
ſalvis privilegiis 10, 57, 2
ſalubre exemplo 2, 11, 1
ſaluberrimus montium Appenninus 5, 6, 2
ſaluberrime refici, *aedes* 6, 30, 2 *de pretio mediocri*
ſalubriter emere 1, 24, 5
ſalubritas caeli 8, 1, 3
ſalubritati obeſſe 10, 100
per ſalutem et aeternitatem principis petere 10, 67
ſalutare, *inviſere* 4, 13, 3
ſalutari 3, 7, 4
ſalutationes P. 48, 3
ſanctus vir 2, 9, 4 et 2, 11, 5
ſanctiſſimus vir 3, 3, 1
ſanctiſſime imperator 10, 1, 1
ſanctitas, *caſtitas* 1, 12, 5
ſanguis ſtetit 8, 1, 3
ſanguinis in ore tantum, quantum in animo pudoris P. 73, 4
ſanguinem recipere et ſpiritum P. 47, 1 reiicere 5, 19, 6 et 8, 1, 2
ſanus *proprie* 7, 1, 2
ſanitatis dubiae homo 6, 15, 3
niſi ſapiens non poteſt perſpicere ſapientem 1, 10, 4
ſapientiae ſtudium habitu corporis praeferre 1, 22, 6
ſarcinulas adligare 4, 1, 2
ſatis abundeque eſt, ſi P. 44, 7 habet, dum 7, 9, 4
ſatius eſt, *cum infin.* 1, 9, 8 et 9, 29, 1
Saturnalibus miſſa et accepta munuſcula 4, 9, 7 *ſervis data licentia* 2, 17, 24 Saturnalia extendo, *[illegible] ad ſtudia redeo* 8, 7, 1
Saturni aerarium 10, 20, 1
Sauromates rex 10, 14
ſaxa, quae ſomnum praetexerint P. 15, 4
ſaxeum dorſum 6, 31, 17
ſaxeus ferreusque es 2, 3, 7
ſcazontes, *verſus* 5, 11, 2
ſcena et pulpito digna 4, 25, 4
ſcenae ſilebunt P. 54, 2
ſchola res inermis, innoxia 2, 3, 6 *ceſſat Saturnalibus* 8, 7, 1 Caſſiana 7, 24, 8
ſcholaſtica lex 2, 20, 9 *eius vitae laus* 2, 3, 5 ſq.
ſcholaſtici, *ſtudioſi* 1, 24, 4
ſcholaſticis nihil ſincerius 2, 3, 5
ſcholaſticae et vmbraticae literae 9, 2, 3
ſcindere ſanctiſſimas neceſſitudines P. 37, 7 ſcinditur actio, *abrumpitur* 2, 11, 16
ſcis, quem virum 4, 15, 1
ſciamus, *ſcire cupimus* 9, 13, 7
ſcribere heredem P. 43, 1 et 2
ſcrinium, *ſcriptorum receptaculum* 4, 6, 2
ſcrinia *principis* 10, 71, 3
ſcriptitare 5, 3, 3
ſcrupuloſa volumina 3, 5, 7
ſcrupulum eximere cui 3, 17, 2. 6, 8, 7
ſcutrae 9, 17, 1
ſcurriliter ludere 4, 25, 3
ſecedere *in villam* 2, 10, 1. 1, 9, 3
ſeceſſit villa ab vrbe, *diſtat* 2, 17, 2
ſeceſſus, *remiſſionis locus, villa* 1, 13, 7 et 2, 17, 29
ſeceſſus *plur. villae* 1, 1, 8, et 4, 23, 4 intimi, *cubicula* P. 83, 1
ſecretum petere 1, 5, 11 in ſecreta noſtra non inquirunt principes, niſi quos odimus P. 68, 6
ſecta, *vivendi ratio* P. 45, 4. 85, 7
ſecunda, *proſpera pl.* 2, 11, 14 et 7, 27, 3 felices, adverſa magnos probant P. 31, 1
ſecundi caſus, *felices* 5, 20, 3
ſecundiſſimus ventus 6, 16, 12
ſecundum quem dare, *pro quo pronuntiare* 7, 6, 9 n.
ſecurus offenſae gratiaeque P. 18, 2 magnitudinis ſuae P. 71, 4
ſecurior P. 6, 4
ſecuritas temporum P. 50, 7 *eadem quae* fidelitas temporum P. 67, 3

ſecuritati cuius proſpicere P. 35, 4
ſecuritatem cuius ſubruere 10, 112
ſecure ac negligenter 1, 4, 3
ſecurius *adv.* 2, 17, 6
ſedentaria aſſentiendi neceſſitas P. 76, 3
ſedere *iudicum eſt* 5, 1, 2. 6, 33, 5. 10, 85, 4. P. 80, 1 ſedere in omnium ore, oculis, animo *firmiter baerere* P. 55, 10 quam bene humeris tuis ſederet imperium P. 10, 6 qui ſedentes agunt, hoc quaſi debilitantur 2, 19, 3. 5, 1, 2 et 6, 33, 3. add. 10, 85, 4. P. 80, 1
ſed tamen, *in correctione eleganter poſitum* 2, 17, 23. 3, 11, 9. P. 87, 2. *Adde* Tamen.
ſeductus, *in villa degens* 7, 25, 5
ſedulo vitaſti hunc caſum P. 8, 1
nihilo ſegnius 6, 20, 5
ſella vehi 3, 5, 15
ſemel atque iterum 4, 3, 1 et 6, 16, 18
ſemeſtris 4, 4, 2
ſemitam terere 1, 24, 4
ſequente ſenatu, *alio conſeſſu* 6, 5, 1 *alio* ſenatu 5, 4, 2
ſenatorii honores 2, 12, 3
ſenatorium ius 2, 11, 9. 8, 14, 1 ſenatorium, civile P. 2, 7
ſenatorius decor 1, 14, 8 mos 8, 14, 6
ſenex gravitate 6, 26, 1
ſenectus in homine venerabilis, in vrbibus ſacra 8, 24, 3 ſenectutis inſignia, *cani* P. 4, 7 *cum* ſenectute pugnare 3, 1, 8
ſeneſcit ſpiritus, *venti impetus remittit* 6, 16, 6
ſenſum voluptatemque percipere 1, 10, 12
ſenſus reconditi 2, 3, 2
ſententia mollior, ſolutior *etc.* 2, 11, 21 ſq. non prima, ſed melior vicit P. 76, 2 ſententiae pretium P. 80, 1 ſententiam rogare P. 61, 1 dividere 8, 14, 5 ſententiae numerantur, non ponderantur 2, 12, 5
ſentire bene, male de 1, 5, 5
ſeptemvir epulonum 2, 11, 12 n.
ſeptemviratus 10, 8
ſeptus caritate P. 49, 3
de ſepulcrorum impenſa 9, 19
ſequaces ſumus P. 45, 5
ſequi, *de cera cedente* 7, 9, 11 mores cuius 10, 95, 1 oculis vela P. 81, 4 oculos animo 9, 36, 2 ſequuntur aures quem, *libenter audiunt* 8, 1, 2 ſequenti ſenatu, *alio* 6, 5, 1
ſeria noſtra ille 8, 1, 2 ſeriae dierum partes P. 49, 4
ſermonem habere 1, 8, 2
ſermunculi 5, 8, 4 et 7, 17, 14
ſerpere latiſſime 5, 4, 3
ſerpit fama per 9, 33, 5
ſervare ordinem 1, 1, 1 principem nepotibus et pronepotibus P. 94, 5
ſervatio, *obſervantia* 10, 121, 1
ſerviens euripo lacus 1, 3, 1 ſervit piſcina feneſtris 5, 6, 23
ſervi, *milites ſupplicio affecti* 10, 38 et 39 in dominorum capita ſubornati P. 42, 4 libidinum 8, 22, 1 publici 10, 30, 1 ſervis domus quaſi civitas 8, 16, 2
ſervile bellum, *licentia accuſandi dominos* P. 42, 3
ſervulus P. 7, 6
ſeſquihora 4, 9, 9
ſeſtertium *cum adverbiis neutrum ſingulare* 9, 29 2
ſeveriſſima res P. 46, 5
ſeveriſſime, *adv.* 7, 24, 3
ſeveritas aurium 3, 18, 9 mitis P. 80, 1 provida P. 34, 2
ſexaginta annis maiorem otio reddunt leges 4, 23, 3
ſexcenties 2, 20, 13
Si vales, *formula* 1, 11
ſic quoque abunde miſe[illegible] res eſt P. 38, 5
ſicut eſt, *formula* 5, 15, [illegible]
ſidus alit *fruges* P. 29, 4 [illegible]atrum P. 15, 3 ſidere ſuo [illegible]tur gentes P. 12, 3 ſideris velociſſimi more omnia inviſere P. 80, 4.

ſidera parva maiorum ortu obſcurantur P. 19, 1
ſiderum ſignificatio 2, 20, 5
ſideribus inferre P. 11, 2 ſi non ſidera, proximam tamen ſideribus obtines ſedem P. 89, 2
ſignare teſtamenta 2, 20, 8 nominum honore P. 23, 1 teſtamentum 2, 20, 8 et 10 vota 10, 44
ſignum, *ſtatua* 3, 6, 1 deae, *ſimulacrum* 9, 39, 4
ſilenda facere, *turpia* 1, 18, 15
ſilentio animus alitur 9, 36, 1 praeterire 5, 20, 6
ſilentium acre et intentum 2, 10, 7 oratorium 7, 6, 7 incitamentum cogitationis 1, 6, 2
intra ſilentium ſe tenere 2, 17, 8 et 7, 6, 7
ſimia Stoicorum 1, 5, 2
ſimilitudo morum 4, 15, 2
ſimillimus diis P. 1, 3 de ſimillimo dicta in nos dicta interpretamur P. 53, 4
ſimplex et incautus 4, 9, 6
ſimplicitas, *integritas*, 3, 4, 9. 3, 10, 5. 4, 14, 10. 6, 12, 5 ſimplicitas veritasque P. 54, 5 non eſt ſimplicitatis meae diſſimulare 10, 24, 5 ſimplicitate puer 6, 26, 1
ſimpliciter et libere 1, 13, 2
ſimplicius, *ſine adfectatione* 1, 15, 4. 3, 10, 4. 5, 19, 1
ſimulacra falſae victoriae P. 16, 3
ſimulatio ingenioſior veritate P. 55, 2 convictus ſuperba P. 49, 6 ne ſimulationem quidem liberae civitatis ſerves P. 63, 5
ſimultas *plus quam* offenſa 2, 18, 5
ſincerius genus P. 3, 1
ſingularis adoleſcens, *eximius* 7, 24, 2
ſingulariter amare 4, 15, 1
ſingultus ampullae 4, 31, 6
ſiniſter volatus avium P. 5, 3
ſiniſtri ſermones 1, 9, 5
ſiniſteritas 6, 17, 3 et 9, 5, 2
Sinopenſes 10, 91
ſinuentur baptiſteria 2, 17, 11
ſinus et portus, *praeſidium* 8, 12, 1
ſinus intimus pacis P. 56, 4
in ſinu recumbere 4, 22, 4
in ſinum cuius congerere P. 45, 2 confugere cuius P. 6, 3 cuius mittere 6, 25, 3
e ſinu vxoris ſucceſſorem accipere P. 7, 5
ſipho 10, 42, 2
ſiphunculi 5, 6, 23
ſiſtere ruinas P. 50, 4
ſitus regionum P. 15, 3
ſitu abſtruſus P. 45, 2 deterſo P. 50, 4
ſocialitas P. 49, 4
Socratici ſermones 3, 12, 1
ſocrui meae 10, 12, 1
ſodale quid iucundius? 2, 13, 6
ſol naſcitur, conditur 2, 17, 13
ſole vtitur, *locus* 5, 6, 31
ſolem tenet *locus* 2, 17, 17
ſoles, *labores in ſole* 9, 2, 4
ſoleae, *piſces* 2, 17, 28 ſoleas poſcit 6, 16, 5 *ſic* calceos.
ſolatia adhibere 1, 12, 13
ſolemne eſt mihi 10, 97, 1
ſolemnia comitiorum P. 64, 1
ſolitaria coena P. 49, 6
ſolitudo incitamentum cogitationis 1, 6, 2 ſolitudinem facere P. 48, 5
ſollicitare, *advocare* 4, 13, 11 ad emendum 3, 6, 4 quem ſpe 1, 9, 5 ſtomachum 1, 24, 3
ſollicitat otium 9, 33, 3
ſollicitior P. 6, 4
ſollicitius *adv.* 1, 4, 2 et 1, 19, 4 et 7, 17, 7
ſollicitudo Conſularis P. 41, 1 ſollicitudinis ingenium P. 72, 7 ſollicitudinem adire pro quo 2, 9, 1 pati, ibidem. praeſtare cui 2, 5, 2
ſolum detinens ac ſupinum P. 30, 4
ſolo contineri, *praedio* 6, 19, 4
ſolus. ſola *omiſſum ad* fides P. 68, 5
ſolutus metu 6, 16, 10
ſolutior ſententia 2, 11, 21

ſomnium in bonum vertere, *interpretari* 1, 18, 5
ſomnus obrepit 7, 4, 4
ſomni parciſſimi eſſe 3, 5, 8
ſomnum ſaxa praetegunt P. 15, 4
ſonantior meatus animae 6, 16, 13 quod eſt ſonantius *in oratione* 7, 12, 4
ſordidus et ſumtuoſus 2, 6, 1
ſordidi et pullati 7, 17, 9
ſordidae curae 1, 3, 3
ſordide honores gerere 3, 9, 2
ſordium damnatus 2, 12, 4
ſors ſeponit ac ſervat 8, 14, 21
ſorte obtingere 4, 12, 2 ſorte et vrna datus iudex P. 36, 3
ſortes, *oracula* 8, 8, 5
ſortiri alium dominum 1, 3, 4 provinciam 4, 9, 2
ſortitio provinciae 2, 12, 2
ſparſa ſacella, *hinc inde aedificata* 8, 8, 5
ſpatioſa domus 7, 27, 4
ſpatioſiſſima clepſydra 2, 11, 14 ſedes P. 63, 7
ſpatioſius, *adv.* 3, 18, 1
ſpecies adulationis P. 1, 6 facti 10, 64, 4 ſeveritatis P. 82, 9
in ſpeciem incidere rei cujus 10, 118
ſpecimen indolis dare 3, 11, 5 ingentis animi P. 61, 4
ſpecioſius titulis omnibus P. 54, 7
ſpecioſiſſima porticus 5, 12, 1
ſpectaculum fieri P. 33, 3 oculis exhibere 2, 1, 1
ſpectator 6, 8, 1
ſpectrum Curtii et Athenodori 7, 27
ſpecula altiſſima 2, 12, 3 amicitiae P. 86, 4
ſpecularibus 2, 17, 4 et 21
ſpeculum morum teſtamenta 8, 18, 1
ſpes Romani nominis *liberi* P. 26, 4
ſpes *plur.* Tot ſpes 8, 23, 7
ſpes improbas fruſtrari 8, 18, 3 noſtras moratur 10, 3, 4
ſpe exerceor 6, 6, 2
ſpem concipere de quo 1, 10, 3 proiicere 7, 27, 3
in ſpem adduci 2, 19, 5 et 3, 18, 9
ſphaeriſterium 2, 17, 12. 5, 6, 27
ſpiritum et ſanguinem recipiunt ſtudia P. 47, 1
ſpiritum prorogare, *vitam* 2, 20, 7
ſpiritu obſtructo 6, 16, 19
vno ſpiritu 5, 20, 4
ſpiritus igneus 6, 20, 9 viget 7, 19, 3
ſplendide natus 6, 33, 2 et 7, 21, 2
ſplenium, *faſcia* 6, 2, 2
ſpoliarium P. 36, 1
ſpoliator P. 90, 5
ſpondeo fide mea 1, 14, 10 ſolicitudini tuae 6, 23, 4
ſpondeas ei de animo meo 1, 7, 4 ſpondere ſibi 10, 66, 7
ſponte accuſare 3, 7, 3
ſportulae 10, 118 dantur 2, 14, 4
ſquillae 2, 17, 28
Stabiae 6, 16, 11
ſtabulum, *diverſorium* 6, 19, 4
ſtare in acie 2, 7, 1 ante gremium conſulis P. 64, 2
ſtat Clitumnus 8, 5, 5 ſtare auro et ebore P. 52, 1 ſtat magno *pretio* 8, 2, 8
ſtatio laborioſa et exercita P. 86, 3 Nicomedenſis 10, 16, 1
ſtationem capeſſere, *officium* P. 7, 3 *de imperio.*
ſtationes, *locus Romae* 1, 13, 2. 2, 9, 5
ſtatuae Caeſaris ex *aere* P. 55, 6 ponendae *alicui venia a Caeſare impetranda* 1, 17, 1 triumphalis decreta a Senatu 2, 7, 1 in bibliothecis 4, 28, 1. 10, 85, 7 ad ſtatuam principis confugere 10, 16, 1
ſtatuere monumenta moderationis *etc.* P. 78, 2
ſtatus reditus 3, 19, 5 ſtato die 9, 39, 1 ſtatis auctibus creſcere 4, 30, 2
ſtatus tranquilliſſimus civitatis P. 46, 8 ſtatus ordinatio 10, 24, 6
ſterilitates continuae 10, 24, 5

ſterilitatis

ſterilitatis mala exturbare P. 32, 2
ſtibadium, *triclinium ſemicirculare* 5, 6, 36
ſtigmoſus cicatrice 1, 5, 2
ſtilo adſequi 2, 3, 3 et 4, 3, 2 proſequi 1, 8, 8 incumbere, *ſcribere* 7, 27, 9 ſtilus preſſus demiſſusque 1, 8, 5 pugnax et bellatorius 7, 9, 7
ſtimulare et accendere 6, 5, 5
ſtimulus acerrimus 5, 17, 4
ſtipatus ſatellitum manu P. 23, 3
ſtipatum tribunal 6, 33, 4
ſtipatione tenetur *loco* 4, 16, 1
ſtipendia caſtrenſia 8, 14, 5
per ſtipendia decem, *expeditiones* P. 15, 3
ſtipes iacere 8, 8, 2
ſtipulari de quo 2, 11, 23
ſtirps antiqua, *genus* P. 69, 5
ſtomachus invalidus 6, 16, 19 obtuſus 7, 3, 5 recuſat 2, 5, 8 ſtomachum ſolicitare 1, 24, 3
ſtomachi mei haec natura eſt, *guſtus* 6, 14, 2. 9, 17, 2
ſtrangulatus in carcere 2, 11, 8
ſtropham invenire *verſutiam, artem* 1, 18, 6
ſtudere, *literis, abſolute* 2, 8, 10. 2, 13, 5. 4, 13, 3 quomodo ſtudere oporteat, *docet* 7, 9 commodis communibus 1, 8, 13
ſtudium armorum a manibus ad oculos translatum P. 13, 5
ſtudium favorque 9, 6, 2
ſtudia humanitatis profeſſus P. 47, 3
ſtudia, *literae* 1, 13, 5 *et* 6. 2, 8, 1
ſtudia hilaritate proveniunt 8, 19, 2 ad ſtudia confugere, doloris levamentum 8, 19, 1 ex ſtudiis nomen et famam petere 6, 1[illegible] 3
ſtudioſi, *literati* 4, 13, 11
ſub hoc exemplo 1, 18, 5. 2, 6, 6. P. [illegible] 3. 76, 1 ſub titulo gratiarum agendarum P. 4, 1
ſubdere in locum cuius 3, 8, 4 P. 25, 3
ſubdolum nihil P. 66, 5
ſubductum ventis, *remotum a* 2, 17, 10
ſubiecti, *ſubditi* P. 85, 3
ſubire defenſionem cuius 9, 19, 2
ſubire molem curae P. 44, 4 offenſas 3, 9, 26 onus 3, 9, 8 ſimultates 2, 18, 5 ſubit indignatio 6, 10, 3 ſubit me miſeratio 3, 7, 10 indignatio 6, 10, 3 recordatio 1, 9, 3 et 4, 24, 1 voluptas, *laeta cogitatio* P. 22, 3
ſubita proferre 1, 16, 2
ſublimiter 4, 27, 1
ſubmittere capillos 7, 27, 14 orationem ad modeſtiam principis P. 3, 2 ſubmittendo ſe princeps creſcit P. 71, 4
ſubmitteris in amicum ex imperatore P. 85, 5
ſubmovere, *lictoris munus* P. 76, 8
ſubmoveri vrbe, *relegari* 3, 11, 1
ſubmota campis irruptio ferarum P. 81, 2
ſubnotare libellos 1, 10, 9
ſubornare quem in caput cuius P. 42, 4
ſubruitur ſecuritas 10, 112, 1
ſubſecivi temporis aliquid 3, 15, 1
ſubſellia numeroſa 2, 14, 6
ſubſequi, *obedienter imitari* P. 84, 5
ſubſidet apud me pecunia 2, 16, 4. 4, 12, 2
ſubſigno apud te, *te teſtem promiſſi conſtituo* 3, 1, 12
ſubſignare fidem pro quo 10, 3, 4
ſubſtituere crimini, *accuſare* 6, 31, 8
ſubterraneum cubiculum 4, 11, 9
ſubtilis lector 4, 14, 7 vir 2, 11, 17
ſubtrahere tempus ſtudiis 3, 15, 1
ex ſubtrahentibus legere praefectum praetorii P. 86, 2
ſubtraxit *reum* mors cognitioni 2, 11, 9
ſuburbana provincia 8, 24, 9
ſuburbanum amoeniſſimum, *praedium* 1, 3, 1
tanquam ſucceſſor a malo principe timetur, quisquis eſt dignior P. 86,

P. 68, 3 *ſucceſſorem* ſe meliorem eligere magni animi eſt P. 89, 1
ſucceſſorem accipere 9, 13, 23
ſucceſſus actionis 4, 9, 10
ſuccingere ſe terrore P. 49, 3
ſuccurrit *in memoriam* 1, 12 fin. 3, 9, 28
ſudore adſequi 2, 7, 1 ſudorem pulveremque miſcere P. 13, 1 ſudores campus hauſit P. 15, 4
ſufficere, *parem eſſe* 10, 19, 3 indulgentiae 10, 19, 3 labori 7, 31, 3 ſpei cuius 6, 23, 4
ſuffecerit vnum, *exemplum* 1, 10, 1
ſufficit abunde ei 4, 12, 5 vere-cundiae meae vnus 2, 13, 3 his, ſi P. 88, 2
ſuffragator 3, 20, 5 et 4, 17, 6 et P. 92, 3
ſuffragio ornare quem 2, 1, 8
ſuffugium imbris, ſolis 9, 39, 2
ſuggerit lacus piſcem, feras ſilvae, ſtudia ſeceſſus 2, 8, 1
ſuggeſtus P. 51, 4
ſulco nono 5, 5, 10 n.
ſumere. ſumſeris tibi familiaritatem noſtram ad ornamentum 6, 18, 2
in ſumma 1, 12, 2 et 6, 21, 7. 9, 21, 1
ſumma imperii P. 56, 3 valetudinis 1, 22, 8 votorum 7, 26, 3. P. 74, 4
ſummo die, *vltimo* 6, 31, 14
ſumtibus atteri 9, 33, 10
ſumtus annuus in quid 1, 8, 10
ſumtuoſa dignitas 2, 4, 3
ſumtuoſe colere quem 10, 53
alia ſuper alia 7, 8, 1 *v. Alius.*
ſuper coenam 3, 5, 11 et 4, 22, 6
ſuper haec, *praeterea* 4, 26, 2 et 8, 4, 2 et P. 74, 4
ſuper omnia eſt, quod P. 26, 7 omnia praedicandum P. 93, 1
ſuper tanta re 2, 11, 11 et 2, 18, 3
ac ſuper iſta, *inſuper* 9, 25, 2
ſuperare iuga montium P. 81, 1
ſuperbus dominus 3, 14, 1
ſuperbum et regium P. 7, 6
ſuperbius, *adverb.* 6, 33, 1
ſuperbiſſimus titulus 8, 6, 2 vultus P. 52, 3
ſupercilio triſti P. 41, 3
ſupercurrit ager vectigal 7, 18, 3
ſupereſt, vt, *in votis* 1, 1, 2. 1, 21, 2. 1, 22, 11
Quod ſupereſt 2, 18, 3
ſuperflua campis flumina P. 82, 5
ſuperfundi ripis 8, 17, 1
ſupervacuum 7, 17, 5
ſupervixit gloriae ſuae 2, 1, 1
ſupina ora P. 34, 3
ſuppetit largiſſime 9, 2, 2
ſuppliciter 1, 5, 8
ſupplicium vltimum 7, 14, 24 ſupplicia lenta P. 34, 4
ſupprimere epiſtolas, *non edere* 1, 1, 2
ſupra modum, *valde* 6, 2, 6
ſupraſcriptum 7, 12, 3
ſurdas aures adſtrepere P. 26, 2
ſuſcipere curam et intentionem 2, 10, 5 defuncti famam, pudorem 2, 4, 2 taedium et laborem 1, 8, 11 tela vibrata P. 13, 1
ſuſpendere quem exſpectatione 2, 20, 3
ſuſpenſus exſpecto 7, 6, 14 et adtonitus P. 68, 2 ſuſpenſum et inſtabile veſtigium P. 22, 4
ſuſpenſum quem dimittere 7, 27, 16 ſuſpenſa manu commendare 6, 12, 1 ſuſpenſa nox, *periculis dubia* 6, 20, 19 *in* ſuſpenſo relinquere 10, 40, 4
ſuſpicere *plus quam* amare 3, 3, 1 *add.* P. 62, 7
ſuſpicionibus haerere 3, 9, 20 implicitus ibid. 19 relinqui 6, 31, 11
ſuſpicor futurum, vt 7, 12, 4
ſuſtentare ſe et patriam humeris alicuius P. 8, 4
non ſuſtineo, *in verecundiae deſcriptione* P. 60, 5 *ſic non* ſuſtineo negare petitioni 10, 23
ſuſurri nullis magis, quam audientibus inſidiantes P. 82, 9
Syllepſis numeri 1, 10, 10 ipſi doceant, *praeceſſit* philoſophia.

T. Ta-

T.

Tabellaria lex 3, 20, 1 *add.* 4, 25 *init.*
tabula rerum venalium P. 50, 5
tabulae *teſtamentorum* falſae, iniquae P. 43, 1 novae 2, 20, 7 *mutatum teſtament.*
tabulae *picturae* 8, 18, 11
tacere interdum oratorium 7, 6, 7 de magnis reverentius, quam pauca dicere P. 25, 2
tale aliquid 2, 6, 6 et 9, 13, 22
tamen, *in correctione eleganter* 1, 18 extr. 3, 11, 9. 6, 28, 1. 7, 30, 4. 9, 25, 3. 9, 30, 3. 10, 25. *Vide et* Sed tamen.
tanti putare 2, 9, 6 fuit! P. 6, 2
tantum illud noſtri dedecoris P. 82, 4
tantum non P. 23, 1
in tantum, — in quantum P. 95, 5
ne tantulum quidem 2, 20, 8
tantundem 5, 1, 10
tardiſſime 10, 1, 1
tarditas literarum P. 68, 4 tarditate adire periculum capitis P. 48, 1
tecta referta et laborantia P. 22, 4
tectum nihil habet magna fortuna P. 83, 1
tectiora flagitia 1, 5, 1
temerarium ſecundis contentum non eſſe 4, 9, 10
temperamentum ſervare 6, 29, 6. P. 3, 1 tenere, vt 1, 7, 3
temperans gaudii feraeque laetitiae P. 52, 5
temperantiſſimus 7, 1, 1
temperare mihi non poſſum, quo minus 6, 17, 1. 9, 5, 3 curſum aquae cataractis 10, 69, 4
temperare gulae 2, 6, 5 a cibo 2, 5, 8 titulos P. 55, 8
tempeſtas commendat ſerenitatem P. 5, 8
templa nutantia P. 51, 1 reſerata P. 47, 5
tempus eſt, *cum infin.* 7, 3, 3 ſtudendi auferre 7, 9, 16 perit quod ſtudiis non impertitur 3, 5, 16
temporis ſpatium commendat, *diuturnitas* P. 24, 1
ex tempore dicere 2, 3, 1 et 4
temporaria gravitas 6, 13, 9 ſimulatio 8, 14, 13
tenaciſſima memoria 10, 7, 1
tenaciſſimum vinculum 4, 15, 2
tendere ad recta 6, 11, 3
tenebrae oblivionis P. 69, 6 tenebris ac ſilentio alitur animus 9, 36, 1
tenere curſum hunc P. 43, 3 formam figuramque *impreſſam* P. 55, 11 lectorem, *adficere* 2, 5, 6 limine, *continere* P. 67, 2 medium 4, 9, 9 ſe *in loco* 3, 7, 6 in hortis 4, 2, 5 in gradu quodam 3, 2, 4 intra gravitatem 9, 23, 1 intra ſilentium 2, 17, 8. 7, 6, 7 tenet, habet, poſſidet 1, 16, 1 nos domi aliquid P. 48, 2 tenebit ſemper, quod ſuaſerit; *obtinebit* P. 67, 2 teneri deſiderio cuius 4, 1, 2 et 7, 5, 1 lege, *obſtringi* 4, 9, 16 ſpectaculis, *delectari* 9, 6, 1 n. natandi ſtudio 9, 33, 3
tenor vitae idem P. 84, 4 congruens P. 91, 6
tenuata caligo 6, 20, 18
tenuis et pauper 2, 20, 12
tenuiter 4, 27, 1. 6, 21, 3
Terentianae comoediae 6, 21, 4
terere inaſcenſum ſuperbiae locum P. 65, 3 teruntur habitatore ſervo receptacula clarorum virorum P. 50, 3 teri litibus 8, 12, 3 in turba 7, 3, 3
tergum fluminis, *glacies* P. 12, 3
poſt tergum relinquere P. 34, 5
terminus ſermonis, *finis* 1, 5, 14
terſae praefationes 2, 3, 1
terſum opus, *elegans* 9, 22, 2 *quam* terſa, quam Latina? 7, 25, 4
terrae motus 6, 20, 3 terrae disiunctiſſimae P. 15, 1
terrificae vaticinationes 6, 20, 19

terrore fruſtra ſe ſuccinxerit, qui ſeptus caritate non fuerit P. 49, 3 terror et reverentia *oppon.* P. 46, 1
teſtaceo opere 10, 46, 2
teſtamenta an ſpeculum morum? 8, 18, 1
teſtem adhibere P. 75, 3
teſtificatio accedit 5, 1, 13
teſtimonium perhibere P. 71, 6 et 95, 1 reddere cui 6, 22, 5
teſtimonio proſequi 10, 17
teterrimus odor 10, 99, 1
tetrica Minerva 3, 21, 5
theatralis opera 7, 24, 7
theatrum Nicomediae 10, 48, 1 theatra *ſpectatores* male docuerunt canere muſicos 3, 18, 9 *add.* P. 54, 2
θρεπτοὶ 10, 71
Tianorum civitas 10, 79, 2
Tiberis alveum exceſſit 8, 17 *init.*
Tiburtina praedia Plinii 5, 6, 45 via 7, 29, 2
Ticinum *oppid.* 7, 16, 3
Tifernum Tiberinum *opp.* 4, 1, 4
timere pro quo 3, 17, 3
timeri fortius amore eſt 1, 5, 15
timide vti quo 1, 8, 2
timor emendator acerrimus 7, 17, 13 in ſtudiis magis decet quam fiducia 5, 17, 3 cauſſa timoris longior 7, 27, 6
tirunculus 3, 6, 4
titulus, *inſcriptio* 5, 11, 3. 5, 13, 3. 7, 27, 7. 7, 29, 3. 6, 10, 3 officii 8, 24, 7 tituli caduci et mortales P. 55, 8 titulis omnibus ſpecioſius P. 54, 7 titulorum ſplendor P. 84, 8 tituli ſupremi 9, 19, 3 pietatis 3, 8, 2
taedio cui eſſe 9, 17, 1 plenum 7, 9, 6 *cum* taedio recubare *ad menſam* 9, 17, 3 *in* taedium praeſentia venimus P. 87, 4
toga feriata *ruri* 7, 3, 2 *add.* 5, 6, 45 *in* toga verſari, *civilibus officiis* 1, 22, 6
togae virilis officium 1, 9, 2. 10, 117, 1
togae iure carent, quibus aqua et igni interdictum 4, 11, 3
togas ſumunt etiam ſervi 2, 14, 6
togati, *vrbani* 6, 30, 4
tollere animos P. 11, 5 liberos P. 27, 1
tonat oratio 1, 20, 19
topiarii 3, 19, 3
torculum 9, 20, 2
tormento eripere, *ſolicitudine* 6, 1, 1
tormenta, *deſideria* 7, 5, 1 *Sic* tormentum tibi iniunxiſti P. 86, 1 *moeror* 8, 23, 9
torpor inſitus P. 66, 4 et ſilentium P. 82, 1
torquere *deſiderio* 6, 7, 3 ſe, *triſtari* 7, 12, 4 torqueri 7, 30, 1
torus genialis P. 8, 1
totus eſt pietatis 5, 16, 8
trabibus inciditur nomen P. 54, 7
tractabilior 5, 1, 10
tractatu ipſo, *dum de re agitur* 10, 97, 4
tradere ſe ſtudiis 1, 9, 7
traduntur per ſucceſſiones morbi 1, 12, 4
trahi arte, *delectari* 9, 6, 2
Traiani portus 6, 31, 15
tranquilliſſimum otium 7, 25, 2
transſcribere in exemplaria 4, 7, 2
transfretare P. 81, 4
transigere diem ſermonibus 3, 7, 4
transſilire *oratione* P. 56, 2. 66, 1
transire quaſi brevem militiam P. 15, 2
tranſitum praebere 10, 81, 3
translaticia 9, 37, 1
transmiſſum diſcrimen remetiri 8, 11, 2
transmittere *conſulatus* decus praecerptum praeflorat[illegible]nque P. 58, 5 tempus inter li[illegible]ellos 9, 6, 1 transmittitur p[illegible]nte [illegible] vius 8, 8, 5
Transpadana regio 4, 6, 1
transportat bella tergo Da[illegible]bius P. 12, 3
transvectio ſaxorum P. 51, 1
tremoribus nutant tecta 6, 16, 15

tribuere

tribuere nihil voluptatibus 3,11,6 vacationem petentibus P. 87,2
tribunal viridi ceſpite exſtructum P,56,5 pro tribunali ſedeo 1,10,9
tribunatus ſemeſtris 4,4,2 n.
in tribunatu *pleb.* an cauſſas agere deceat? *diſp.* 1,23
tribunorum auxilium 9,13,19
triclinium 2,17,5 et 6
triclinia popularia 1,3,1 paucorum ibid.
triſtitia 1,10,7
triumphalis *pater Traiani* P. 9,2
ſi triumpharetur P. 11,4
triumphus gravis ſpoliis P. 17,1
tropaea P. 59,2
truncata membra P. 52,4
truncus amputatusque P. 39,5
tuitus ſum 6,29,10
tum maxime 9,13,5
tumentes plebis animi P. 28,3 populi P. 80,3
tumidius *adiect.* 7,12,4
tunicis ſciſſis velatus toga 4,16,2
turba negotiorum 9,25,1
turbatus, *triſtis* 8,19,1
Tuſci *fundi Plinii* 5,6 *init.* 9,36,1
Tuſculanum *Plinii* 4,13,1. 5,6,45
tutela villae non ſumtuoſa 2,17,4 tutelae cauſſa equites dati 10,36 in tutelam recipere P. 94,3 tutela generis humani *imperium Traiani* 10,103 et ſecuritas 10,60
tutor cui relictus 2,1,8
in tuto eſſe 7,18,3
tympana et cymbala 2,14,13

V.

Vacare a ſcribendo 3,7,5 culpa P. [illegible]7,4 corpori 1,9,4 ſermoni, orationi emendandae 1,8,2 caelo tantum vacat Iupiter P. 80,6
vacat locus *praeturae* 10,7 auguratus 10,8 cui 1,10,11
non vacat venari 9,16,1 *add.* 1,22,11
vacuo animo 8,19,2
vadimonia 8,12,3
Vadimonis lacus 8,20 *init.*
valentior amor, quam timor 8,24,6
valentiores P. 38,7
valentiſſimus P. 81,4
valere auctoritate, gratia 2,9,5 eloquentia 3,3,6 commode 3,20,12
valuiſſet efficere P. 46,1
valetudo pertinax 1,22,1. 7,1,1 noviſſima 2,1,9 inſuperabilis 1,22,8 iniqua 1,12,4 perpetua 1,12,11
valetudinem contrahere 7,19,1 *in* valetudinem adverſam incidere 7,1,3
validus gratia, facundia 3,9,12
validior corpore animus P. 82,6
validiſſime cupio 9,35,1 diligo 3,15,2. 4,4,1 vereor 6,8,9
valvae *vid.* feneſtrae.
vaneſcit nubes in latitudinem 6,16,6
varietas commendat 2,5,7
vaſtitas interiacentis ſoli P. 14,2 foeda P. 50,3
vaticinationes terrificae 6,20,19
vberare et fovere P. 32,2
vberior oratio 9,28,5
vbertas *orationis* 2,3,1
vectigal infringit pretium agrorum 7,18,4 vectigalia temperare P. 41,1
vectigales lacrymae P. 38,3
vel *etiam*, *adeo* 1,7,5
vela dare indignationi 6,33,10 fluitantia P. 81,4 implere 2,11,3
velis ingenii dolorisque vectus 4,20,2 obductis 7,21,2
velo diſcreta 4,19,3
velanda corporis 6,24,3
velare nihil, *loqui aperte* P. 56,1
velint, nolint P. 20,6
velociſſimi ſideris more P. 80,4
venabulum 1,6,1
venae latentes 4,30,9
venales *ſervi* 1,21,2
venationis laus P. 81 *init.*

venato-

venatorium inſtrumentum 3, 19, 3
venatu corpus exercere 5, 6, 46
veneficii reus 7, 6, 8
venia ſit dicto 5, 6, 46 recuſandi laboris 1, 8, 1
veniam dare facto 4, 9, 17 obſecrari 9, 29, 3 poſtulare 1, 2, 5 tribuere errori 8, 14, 10 verecundiae P. 59, 2
venire in oblivionem, taedium P. 87, 5
ventoſa et inſolens natio P. 31, 2
ventus reſedit 6, 16, 12 miſerationis 2, 11, 3 ventis detineri 7, 4, 3 contrariis retentus 10, 28, 2
venuſtus, *iocoſus* 3, 9, 3 n.
verecundia debilitat recta ingenia 4, 7, 3 exigendi 1, 8, 1 vetat 4, 15, 6 reluctata, tandem ceſſit P. 60, 4
verecundus vltra modum 7, 31, 1
vereor, quam in partem accipiant 5, 7, 2
vergentia et prona 4, 30, 6
veriſſime dicitur 7, 5, 1 amare 9, 22, 2 ſcribere 1, 5, 14
veriſſimus liber 9, 27, 1 vir 9, 25, 2
veriſſimo ſomno quievit, *non ſimulato* 6, 16, 13
veritas lacrymarum, *non fictae lacrymae* P. 73, 1
vero *reſpondentis cum adſeveratione* 6, 12, 1. 6, 15, 2 *it.* 3, 8, 4. 9, 20, 1. 9, 23, 5
Veronenſes 6, 34, 1
verſari in memoria hominum, in ſermone 2, 1, 11 nobiſcum et inter nos P. 24, 4 in republica P. 93, 4
verſiculi, *carmina* 5, 3, 1 ſeq.
verſus, *linea ſcripti* 4, 11, 16
in vrbem verſus 10, 82, 3
vertat curas in gaudium Deus 7, 19, 11
vertere conſilium, *mutare ſententiam* 6, 16, 9
vertere e Graeco in Latinum 7, 9, 2 honores in notam et pudorem P. 91, 2
veſpera incluſit actionem 2, 11, 18
Veſtalis aegrota 7, 19, 2 *defoſſa* 4, 11, 6
veſtigium ſuſpenſum et inſtabile P. 22, 4 veſtigio fallente 2, 1, 5 nullius, *qui praeeat* adiutus P. 81, 1 victoris premere campum P. 56, 7 veſtigiis inſtare 6, 11, 2
veſtire *de arboribus et floribus* 8, 8, 4
Veſuvii incendium 6, 16 et 20
vetuſtas amicitiae 10, 19
vetuſtate floreſcit contemtor ambitionis animus P. 55, 9 vexari 6, 30, 2
vetuſtior miles, *ſenior* P. 15, 5
vetuſtiſſimus, *natu maximus*, 8, 14, 6
vexari factionibus 10, 43, 1
vexata vetuſtate villa 6, 30, 2
vexatae rationes 10, 29, 3
viam corripere 4, 1, 6
viarum cura 5, 15, 1 n.
viatores, *lictores* P. 76, 8
vice ſua fungi erga quem P. 80, 6 alterna 9, 33, 2 vicibus alternis 4, 30, 7 vicem reddere 2, 9, 6 *per* vices 8, 14, 4 vices rerum 4, 24, 5 vices has habet mortalium conditio, vt P. 5, 9
viceſima hereditatum 7, 14, 1 P. 37 *init. et ſeq.*
victimae piaculares publicae ſolicitudinis P. 34, 4
victor gentium populus P. 51, 3
victuri nominis fama 9, 19, 3
vides hunc? 9, 23, 4
vides enim, *in ἠθοποιΐᾳ* P. 70, 6 cui ſimile quiddam forte fuerit ap. Lucian. Ioue Trag. 150. ὁρᾷς; ἀδύνατον γὰρ ἦν αὐτῷ κ. τ. λ. et ante p. 144. ὁρᾷς' ἀποδιδράσκεις τὸν ἔλεγχον.
videre quem domi, *inviſere* [illegible], 5, 8
Viennenſes 4, 22, 1
vigeſima *vid.* vices.
vigilabantur noctes 7, 27, 6
vigilans vir 3, 9, 16
vigilanter 6, 19, 3
vigor animi durat 5, 16, 4 vigor corporis conſentaneus moribus animi

animi 2, 19, 2 vigor integer 3, 1, 10
viliſſima tunica 9, 6, 2
ad vilitatem ſui pervenire 9, 3, 2
villula 2, 17, 29
vincti, *ſervi* 3, 19, 7
vinculis eximere 1, 8, 9
vindemias graciles colligo 8, 15, 1
vindicare damnum, 6, 8, 9 ſibi curam aliquam 2, 18, 4 in irritum 10, 112 praecipuum locum 10, 3, 1
vindicarunt Dii Nervam caelo P. 10, 4
vindicta liberare manumiſſos 7, 16, 4
viribus ſuis adſequi, *pecunia efficere* 10, 92
virginalis verecundia 5, 16, 2
viridior color 8, 20, 4
viridiſſima laurus 5, 6, 4
viridiſſimi agri 6, 31, 15
virtutes laeduntur confinio vitiorum P. 4, 5 virtutibus tuis prona P. 16, 5 abundat, qui alienas amat 1, 17, 4
vis, *intentio obtinendi* 4, 7, 3
viſcata munera 9, 30, 2
vita recta et ſincera 1, 9, 6 principis cenſura eſt P. 45, 6
vitia remediis fortiora 4, 25, 5
vitia qui odit, homines odit 8, 22, 3
viticulae 1, 24, 4
viva vox adficit 2, 3, 9
vividos animos amare, non contundere P. 44, 6
vivit vivetque ſemper 2, 1, 11
vixdum 6, 6, 3. 7, 33, 7
vlceribus putreſcere 6, 24, 3
vltima poena 2, 11, 8
vltimum ſupplicium 8, 14, 24
vltio parata 6, 22, 7
vltor Deus P. 49, 1
vltra modum 7, 24, 1 laudare 7, 28, verecundus 7, 31, 1
vltro autem obligaſti P. 6, 4 vltro datus honor 5, 15, 2 requirere 5, 16, 11 rogare 7, 17, 14
vlulatus 2, 14, 13
vmbra inanis 1, 23, 1 libertatis reliqua 8, 24, 4
vmbraticae literae 9, 2, 3
vnctuarium hypocauſton 2, 17, 11
vnctus, *in febri* 7, 1, 4
vnco et ignibus expiare voluptates P. 33, 5
vndecunque 9, 4, 2
vndeviceſimo anno 5, 8, 8
vnguentarium 2, 11, 23
vnice diligo 3, 3, 1 et 6, 29, 1 laetor 7, 32, 1 probo 9, 9, 1
vnicum doloris levamentum ſtudia 8, 19, 1
vniverſale 10, 71, 2
vniverſitas, *totum opus* 1, 8, 3 et 9, 4, 2.
in vniverſum, *generatim* 10, 114
vnus atque idem 8, 14, 18 et 22
vnus aut alter 2, 13, 3. P. 45, 1
vnus ſolusque P. 76, 4
vnum ſe ex nobis putat P. 2, 4.
vocaliſſimus 4, 7, 2
vocare ad computationem P. 38, 3
vocari *ad nuptias* 5, 16, 6
Voconia lex P. 42, 1
volo. vis tu remittere aliquid ex rugis? 9, 17, 2
volubili orbe 4, 24, 6
volubilitas *dicendi* 5, 20, 4
voluntaria mors 1, 22, 9 et 3, 9, 5
voluntates variae 1, 20, 12
voluptas dolendi 8, 16, 5
voluptati eſſe cui 6, 11, 2
voluptates aurium, oculorum 1, 8, 10 feriae et intentae P. 82, 8
voluptuoſum 3, 19, 2
voto Deus adeſt 1, 12, 8 meo ſufficit 5, 8, 3 praeſumere 3, 1, 11 *ne* voto quidem fingi melior poteſt 6, 26, 2 voti ſummam conſequutus 10, 2, 2
votorum ſumma 7, 26, 3. P. 74, 4
ſupra votum eſſe 5, 8, 3
vota nuncupare 10, 45. P. 67, 3 ſuſcipere 9, 39, 2. 10, 101 reddere 9, 39, 2 ſignare 10, 44 ſolvere ibid. et P. 67, 5 perſolvere 10, 101

Digitized with financial assistance from
Government of Maharashtra
on 30 January, 2020

10, 101 *ad* vota confugere 10, 12, 2
vota, quae non palam ſuſcipiuntur, *dirae* P. 67, 5
Vota *dies* 3 *Ian.* 10, 44
vox. vocem praeparare, *orationem meditari* 2, 1, 5
vrbanus, *vrbi adfixus* 2, 17, 29
vrbani, *ſervi ex vrbe* 9, 20, 2 *iocantes* 8, 6, 3
in vrnam coniici, *ſortiri* 10, 20, 2
vſquequaque, *ſemper, vbique* 1, 7, 5 et 7, 12, 5
vſquequaque laudandus 9, 30, 3
vſurpata collium P. 30, 4
vſus egregius magiſter 1, 20, 12 optimus magiſter 6, 29, 4
vſu receptum 7, 17, 4
in vſu mihi eſt *cum infin.* 1, 17, 3 habere 1, 10, 10 aliquem P. 88, 3
vſucapere 5, 1, 10
vt inter meas 6, 33, 11
vt, *quamvis*, 6, 8, 8
vt qui 9, 22, 2 vt quae 5, 5, 4 vt, ἐκβατικῶς P. 6, 2 *ſicut* Quo 5, 16, 5
vtcunque ſe habent iſta 6, 2, 4 et 7, 33, 10
ex vtilitate omnium P. 94, 5
in vtramque partem diſputare 7, 27, 16
Vulcanalia 3, 5, 8
vulnus, *de luctu*, 2, 7, 3 et 8, 5, 1 imprimere reip. P. 6, 1
vultus ſuperbiſſimos illidere ſolo, *de ſtatua* P. 52, 4
vulvae *in cibo* 1, 15, 3
vxor cedit tibi in decus et gloriam P. 83, 4
vxori ſufficit obſequii gloria P. 83, 7

X.

Xenia mittere 6, 31, 14
xeniis abſtinere 5, 14, 8 n.
xyſtus, *ſubdialis ambulatio* 2, 17, 17. 5, 6, 19 ſpatioſiſſimus 9, 7, 4
in xyſtum me confero 9, 36, 3

Z.

Zotheca 2, 17, 21
zothecula 5, 6, 38

00079612

17

INDEX